

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ב

פישר זלמן

פרק 1 נערך ע"י ר' אלעזר לב הי"ו, הצעות אנשים שונים הי"ו, רשומות עם שמותיהם במקום ההצעה העיון טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, נמצא בהתפתחות מתמדת והדבר מתבטא בשנויים מהשערות על התפקידים בעבר המופיעות בפרקים 2 - 9 אל ההשערות על תפקידי הטעמים שבפרק 1 שהן ההשערות בעת ההוצאה לאור מנחם-אב התשע"ב.

חלוקת הפסוקים, חלוקת דברי חז"ל וההסברים שחלקן מסומנים טטוד"ל/טט הם בגדר השערות ע"פ ספירת דרכי לימוד הנראים עקביים במקראות שונים. שמות דרכי הלימוד בהשאלה בלבד מי"ג ול"ב ועוד מידות.

מלות מפתח: טעם, טעמי המקרא, הלכה, מדרש, תבנית, צופן
Keywords: Cantillation, Biblical Accentuation, Trop, Jewish Law, Exegesis, Pattern, Code

קיבלתי מתנה נפלאה מהקב"ה ואני מחלקה לכל. כל המעתיק הרי זה משובח, ושיקיים הנאמר ב-(**פרקי אבות פ"ו מ"ו**) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (**אסתר ב,כב**) **וְהָאֵמֶר אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכָי:**

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ב

I SBN 978-965-91868-1-5

9 789659 186815

הוצא לאור ע"י הכותב, אדר התשע"ג

אברהם צבי קלוגער

ראש ישיבת נזר ישראל
ללימוד הגגלה והנסתר
פנימיות התורה והחסידות
בית שמש

בס"ד, ראש חודש חשוון תשי"ע

וענתה השירה הזאת לעד, על ידך נלבב וקרוב, איש חסדות גולה לו רח,
מלא חכמה ומדע, ירא את השם במצוותיו חפץ מאד,
ועל זכותיה אמר וצדקתו ידבר, אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ה', אשרי נוצרי עדותו בכל
לב ידשוהו, מוכה הרבים בתורה ובמצוות,
הלא הוא מידענו וידינו החשוב והיקר
הרב רבי **זלמן פישר** שיחי לאוי"ט

בדבר אשר יגע ומצא כדי חלקו בתורתנו הקדושה, שיטה סדורה ומפלאה על דרך טעמי
המקרא, דברים נפלאים הדמויים בסוד הטעם
ושופכים אור יקרות על כל קוץ והג בטעמים המקובלים לנו מסיני.

הדברים היקרים מדברים בעד עצמם - כאשר תחזינה עיני הלומד בענינים המסולאים בפז.
ואף אנוכי נפלאתי על גילוי חידוש האור הזה, שבמדה מסוימת דרי היא דלת חדשה אל
היכל פנימי בתורה, להיכנס דרכה אל יקר פלאי עומק גנוזות טעמי הגנינה בתורתנו
הקדושה - האוצרים בתוכם פרי"ס שלם מגלות דתה"ק וסתריה. טעמו וראו כי טוב ה'.

ונודע מה כתב באר"י הקי ד"טעמים בחכמה" - והארת הטעמים היו הארת אור החכמה,
אורו של משיח, דבוחד חדש (בראשית) כתב דמשיח עתיד לדעת החכמה כדכתיב "ונחה
עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה". וכן אי' בזה"ק (ויקרא יז) דמשיח איקרי כהן - בסוד הבק
המשיח - דמשיח בשמן החכמה השופע על המלכות.

הלא באתי כי אם לצרף ברכתי לחאי גברא יקרא, אשריו ואשרי חלקו, אשר בידעי ובמכירי
קאמינא בדבר יראתו הקדמת לחכמתו הנפלאה -
וכל אשר לו, זכה לכן מכה יגיעה שהורה, ב"ראשית חכמה יראת ה'".

וידא רעוא מן שמיא, לאמצו ולברכו ולחזקו להאיר את אורו בעולם - ולהפיץ מעיינותיו
חוצה מתוך שובע שמחות ונעימות נצח, בבריאות גופא ונהדרא מעליא לו ולכל אשר לו,
ובמזדה בימינו "ינתן לעם לב חוש, לשווד בפיהם שיר חוש, שיר מפואר ומחודש, על כל
שיר מדולל ומקודש" (בלשון הפייס, יסד לפירוש החודש), ונזכה כולנו במזדה לאורו אבי"ר.

דכתיב וזאתם לזכור וזאתה הק' הלוטריה העוסקים ברזיה

אברהם צבי קלוגער

		תוכן הענינים
	7	טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל 1
7		תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה 1.1
7		מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה 1.2
10		עיון בפסוקי תנ"ך אחדים ללימוד בטעמי המקרא 1.3
12		סדר הבירור 1.4
12		חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים. 1.5
13		מעבר מתפקידי טעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים. 1.6
16		הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים 1.7
23		רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות. 1.8
25		טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת 1.9
	28	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, בראשית 2
28		בראשית א,א 2.1
30		בראשית נח ו,ט 2.2
32		בראשית לך-לך יב,א 2.3
34		בראשית וירא חי,א 2.4
36		בראשית חיי שרה כג,א 2.5
38		בראשית תולדת כה,יט 2.6
40		בראשית ויצא כח,י 2.7
42		בראשית וישלח לב,ד 2.8
44		בראשית וישב לז,א 2.9
46		בראשית מקץ מא,א 2.10
48		בראשית ויגש מד,יח 2.11
50		בראשית ויחי מז,כח 2.12
	52	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, שמות 3
52		שמות א,א 3.1
54		שמות וארא ו,ב 3.2
56		שמות בא ז,כז 3.3
58		שמות בשלח יג,יז 3.4
60		שמות יתרו יח,א 3.5
62		שמות משפטים כא,א 3.6
64		שמות תרומה כא,א 3.7
66		שמות תצוה כז,כ 3.8
68		שמות כי תשא ל,יב 3.9
70		שמות (ויקהל פקודי) ויקהל לה,א 3.10
	72	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, ויקרא 4
72		ויקרא א,א 4.1
74		ויקרא צו ו,ג – בבלי מעילה יא,ב 4.2
76		ויקרא תזריע יב,א 4.3
78		ויקרא אחרי מות טז,א 4.4
80		ויקרא אמר כא,א 4.5
84		ויקרא בהר כה,א 4.6
85		ירושלמי שביעית פ"ז ה"א (וילנה יח א) גמרא (הסוגריים ע"פ אור יעקב) 4.6.1
86		ויקרא בחקתי כז,א 4.7
	88	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, במדבר 5
88		במדבר א,א 5.1
90		במדבר נשא ד,כא 5.2
92		במדבר בהעלתך ח,א 5.3
94		במדבר שלח-לך יג,א 5.4
96		במדבר קרח טז,א 5.5
98		במדבר חקת יט,א 5.6
100		במדבר בלק כב,ב 5.7
102		במדבר פינחס כה,י 5.8
104		במדבר מטות לב,ב 5.9
106		במדבר מסעי לב,ב 5.10
	108	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, דברים 6
108		דברים א,א 6.1
110		דברים ואתחנן ג,כג 6.2
112		דברים עקב ז,יב 6.3
116		דברים ראה יא,כו 6.4
118		דברים שפטים טז,יח 6.5
120		דברים כי-תצא כא,י 6.6
122		דברים כי-תבוא כו,א 6.7

124		דברים נצבים כט, ט	6.8
126		דברים וילך לא, א	6.9
128		דברים האזינו לב, א	6.10
130		דברים וזאת הברכה – הפעם מהדף היומי	6.11
133	133	מסכת יומא	7
133		בבלי יומא ב	7.1
133		בבלי יומא יג	7.2
133		בבלי יומא יג, ב	7.2.1
133		בבלי יומא יג, ב	7.2.2
134		בבלי יומא יד	7.3
134		בבלי יומא יד, א	7.3.1
135		בבלי יומא יז	7.4
135		בבלי יומא יג, ב	7.4.1
136		בבלי יומא יח	7.5
136		בבלי יומא יח, א	7.5.1
136		בבלי יומא יח, ב	7.5.2
137		בבלי יומא יט	7.6
137		בבלי יומא יט, ב	7.6.1
137		יומא כא	7.7
137		בבלי יומא כא, ב	7.7.1
138		יומא כה	7.8
138		יומא לד	7.9
138		בבלי יומא לד, א	7.9.1
139		בבלי יומא נג	7.10
139		בבלי יומא נג, א	7.10.1
140		בבלי יומא נג, א	7.10.2
140		זוהר כרך ג ויקרא אח"מ דף נה - נט	7.10.2.1
143	143	בבלי סוכה	8
143		בבלי סוכה ב, ב	8.1
146		סוכה בבבלי ערכין לב, ב	8.2
148		ישעיהו ד, דה – ו, חישוב צל סוכה בתקופת תמוז	8.3
151		בבלי סוכה נג, ב	8.4
153		בבלי סוכה נד	8.5
158	158	בבלי ביצה	9
158		מבוא כללי למסכת ביצה	9.1
159		עיון בפסוק המלמד על עירוב תבשילין	9.2
160		עיון במה לומדים משניים עשר פסוקי יו"ט שבתוכנן נמצא הקרא כָּל-מִלְאָכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ	9.3
164	164	בבלי בבא מציעא	10
164		בבלי בבא מציעא פז, א, ב – ואלו אוכלין מן התורה – מתי פועל אוכל בשעת עבודתו	10.1
168	168	בבלי כריתות	11
168		בבלי כריתות ד	11.1
168		בבלי כריתות כו, ב	11.2
168	168	בבלי מעילה	12
168		בבלי מעילה יא, ב	12.1
169	169	בבלי נידה	13
169		בבלי נידה כא, ב, נז, ב, נח, ב	13.1
172		חזרה מקוצרת של הסעיף הקודם	13.2
173		בבלי נדה עב, ב – מחזורי ז' ימי נדה וי"א ימי זבה, ויקרא מצורע טו, כה – כח, בראשית וירא יח, יג	13.3
175	175	דרושים שונים	14
175		דרוש לחתונה	14.1
176	176	הגדה של פסח	15
176		שלוש מצות בליל הסדר	15.1
176		הא לחמא ענניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.	15.2
176		מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - וילמעון תספר באזני בנך ובן-בנתך	15.3
177		תלמוד לומר בעבור זה	15.4
179		מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו	15.5
179		ואחרי כן יצאו ברכוש גדול	15.6
180		וירד מצרימה – אנוס על פי הדבור	15.7
180		מכת ערוב	15.8
181		מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף	15.9
182		רבי יוסי הגלילי אומר	15.10
182		כורך	15.11

184	ברך – ברכת המזון	15.12
184	שפך חמתך	15.13
184	הלל	15.14
184	שיר השירים – ברח דודי	15.15
186	נספח:	15.16

העיון החל בהתשס"א-ס"ב, תחילת כתיבת פרק כללי והשערות אייר התשס"ד, גירסא א' חי אייר התשס"ה, גירסא נוכחית אדר התשע"ג

1 טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל

1.1 תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה

העיון מגלה, ע"פ הפסוקים שנבדקו בתורה, כי בתוך אוכלוסית הטעמים (בד"כ) של התורה, קיים (בהסתברות סטטיסטית) מתאם בין האופן (איך ולפעמים גם מה) שהתורה שבע"פ דורשת את הכתוב ללמוד ההלכה ובין מופע תבנית הטעמים במקום הדרשה באחד או יותר מהתפקידים של תבנית הטעמים, שאובחנו במקומות שנבדקו. זה לא שולל הימצאות תפקידים נוספים שבע"ה עשויים עוד להתגלות.

תבניות טעמים מסוימות הן בעלות מאפיינים מסוימים של מידות שהתורה נדרשת בהן, הן מבין י"ג מידות המנוסחות ע"י רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי והן מבין ל"ב או יותר מידות המנוסחות ע"י רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי והן מבין אלו שמופיעות בתורה שבע"פ ולא נוסחו ע"י התנאים האלו. אבל תפקידי תבניות הטעמים, שאובחנו, אינם זהים עם המידות שהתורה נדרשת בהן.

עדות מצטברת תומכת בהשערה כי קיים מתאם בין תוכן משניות, ברייתות, דרשות גמרותיות, הלכות רמב"ם ובין תבניות טעמים.

על בסיס השערות בתורה נמצא גם מתאם בפסוקי נ"ך שנבדקו.

בתורה, ע"פ גירסת הכתר הממוחשב, יש 79978 מלים, ו-84367 סימני טעמי המקרא, כולל סימני מקף וגעיה, ובלעדיהם 69606. תבניות טעמי המקרא של התורה, כפי שהתגבשו בעיון, מכילות טעם אחד, שנים, שלושה, ארבעה, חמישה ויותר טעמים. ההשערות מבוססות, עד אדר התשע"ג, על בערך 8.55% מהמספר 69606 ועל כ-2400 דוגמאות מקוטלגות ומאות אחדות שעדיין לא קוטלגו. ככל שהמידגם של המופעים של מקראות הנבדקים גדל, כך גדלה ההסתברות לזיהוי תפקידי תבניות הטעמים איך לדרוש את הכתוב ולפעמים גם מה לדרוש כדי ללמוד הלכה. העיון אינו מחפש להציג הסבר מחלט לתפקידי תבניות טעמי המקרא בתורה.

1.2 מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה

הָלָלוּ יְהוָה פִּי אוֹרְהָ הוּא בְּכָל-לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֲדָה: (תה' קיא,א) וְאָקֵד וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וְאֶבְרָךְ אֶת-הו' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת-בֵּית-אֶתִי אֲדָנִי לְבָנוּ: (בר' תולדות, כד, מח), על שהדריכני בית א-דני לבוא אל חלקי בתורה.

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (פרקי אבות פ"א מ"א). משה קבל תורה מסיני וגו' ובתוך זה קבל את טעמי המקרא.

התורה כתובה ברצף מלים ללא סימני פסוק, ללא סימני ניקוד, וללא סימני הטעמה. הרמזים היחידים לפיסוק הם לפיסוק פרשיות והפרדה בין חומש לחומש. מעל מספר קטן של אותיות מסוימות יש נקודה לציין דרשה במילה על בסיס קריאה שונה של המילה לצורך הדרשה. ברבות השנים אבדה הבקיאות המלאה במלים מלאות או חסרות, היינו אותיות ו"ו ויו"ד במלים שונות. עד כאן היה תיאור מישור או קומת הכתוב.

מעל הכתוב נמצאות קומות של מסורות של תורה שבעל-פה שמסר הקב"ה למשה רבנו וביניהם תורת התגים, תורת הטעמים ותורת הניקוד. שתי האחרונות קובעות הקריא כפשוטו, פיסוק הפסוקים, ותורמות לדרישת התורה למשל בשנוי בין הכתיב ובין הקריא.

מקובלים ארבעה אופני לימוד כלליים בתורה. פשט, דרש, רמז, סוד, שראשי תיבותיהם הם הנוטריקון פרד"ס. בכל קומה כזאת התורה נדרשת באופנים שונים. קומת הפשט עוסקת בהלכה ובמעשה אבות סימן לבנים שגם מהם נלמדים ענייני הלכה. ב-הקדמת הרמב"ם למשנה¹ מסווג כלל ההלכה לחמשה סוגים: א' קבלה למשה; ב' הלכה למשה מסיני; ג' דרישת הלכה בכללי דרשות ידועים המבוססים על התוכן; ד' הלכה שיש בהן מחלוקות; ה' הכרעות רבנן בעניינים שונים כגון מינהג. העיון מגלה כי טעמי המקרא בתורה, ובמה שזכינו לברר בנ"ך, בנוסף לתפקידיהם הידועים (פיסוק, הטעמה, קריאה בנגינה, שינוי ניקוד) מציינים דרכי לימוד בפרד"ס וכעין מידות לדרשת הכתובים, אפשר שמרמזים לחלק מהלכות שהן קבלה והלכה למשה מסיני, עוזרים בהבנת מחלוקות ולפעמים מהווים שרש להלכות מדרבנן ולמנהגים.

אסמכתאות אחדות לעיון והסקות מהם לתפקידי טעמים בהלכה ובאגדה בנוסף על דרשות בתורת הסוד.

¹ מתוך הקדמת הרמב"ם למשנה

עמי' יא ... נמצא לפי הכללים שהקדמנו שכל הדינים הקבועים בתורה נחלקים לחמישה חלקים. החלק הראשון, הפירושים המקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או שאפשר ללמדם באחת המידות וזה אין בו מחוקת כלל וגו' החלק השני, הם הדינים שבהם אמרו שהם הלכה למשה מסיני, ואין אליהם ראייה ... וגם זה ממה שאין בו מחלוקת. החלק השלישי, הם הדינים שנלמדו באחת המידות ובהם נופלת מחלוקת... ונפסק בהם הדין כדעת הרוב לפי הכללים שהקדמנו וגו' החלק הרביעי, הם הדינים שקבעום הנביאים והחכמים שבכל דור ודור על דרך הגדר והסייג לתורה, והם שצוה ה' לעשותם באופן כללי באמרו ושמרתם את משמרתו וגו' החלק החמישי, הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת העניינים שבין בני אדם, דבר שאין בו הוספה ולא גרעון, או בעניינים שהם מפני תקון העולם בענייני הדת, והם שקוראים חכמים תקנות ומנהגות. וגו'

נמצא שכלל הדינים האמורים במשנה נחלקים ... לפירושים מקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או אפשר ללמדם באחת המידות, ומהם הלכה למשה מסיני, ומהם שנלמדו באחת המידות ובהם נפלה מחלוקת, ומהם גזרות, ודינים בדרך העיון וגו'

שנים רבות הייתי מודע לדרשות אחדות של הגר"א על טעמי המקרא². בעזוהי"ת עלה בדעתי, שיתכן לעסוק בכל טעמי המקרא ולעייין בשייכותם לדרשות חז"ל שיתכן ומהוות להם רמז. הרב יוסף רפאל פאלוך זצ"ל הציע להסתכל על תפקידי הטעמים ע"פ עליונים אמצעים ותחתונים ע"פ תורת האר"י בספר שערי הרמה"ל. נושא טעמים עליונים אמצעים ותחתונים נדרש גם שער ההקדמות לרבי חיים ויטאל ע"פ תורת האר"י.

נאמר ב-**בבלי פסחים קי"ט, מאי** למכסה עתיק יומין זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי ניהו טעמי תורה. אפשר כי זה רומז ללימוד התורה בדרך הפרד"ס ע"פ תוכן וגם למתגלה מן העיון ע"פ תפקידי הטעמים המדריכים איך לדרוש את הכתוב (הערת רב י"מ כרמל נ"י על עיון זה).

זהר שמות (שני בפר') **יתרו צגב, פסוק (כ"ג) לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִנְגֹב** אי לאו דפסקא טעמא ... (היינו טעם טפחא = טרחא) ע"י ההפסקה של הטעם בית דין יכול לדון נפשות, אדם יכול להוליד, בי"ד יכול לגנוב דעת ולהוציא אמת לאור.

ב-**תקוני הזהר חלק ב'** יש דרשות ע"פ טעמי המקרא בתורת הסוד ואפשר כי יש להם תפקידים שלא הובנו על ידי עד עתה. ביניהם גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של מעלה ומוריד, מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנוודית. (ג סיון התשע"ג) **תיקון כ"א** רבי"ע דיוקנא דומיא דרומ"ח ופי' **מתוך מדבש** ע"פ הגר"א וכסא המלך שהוא צורת מרובע מחודד בד' צדדיו. אזלא גרש (=קדמא אזלא) ו-גרשיים – גרוש (כעין יציאה).

בספר **הכוזרי**, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התיחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ראה סעיף תפקידי **אתנה. סלוק, זקף (קטן ול-גדול), סגול. רביע. שלשלת.**

רבינו בחיי על התורה (הפניית הבחור יצחק שאול אוילברט נ"י) חלק ד' מפתחות, ע' תרג, ערך טעמים ונקודות, ... מתוך הטעמים שבתורה אנו מבינים מה שלא נכתב בה, כענין התנועות שבאדם שמתוכם נדע כוונת לבו, א שכא... ראה טעם **פזר** – מעביר שפע **חובות הלבבות** שער ג' פ"ד (הפניית הרב עזריאל זילברברג הי"ו) מתוארות עשר שיטות לימוד בתורה והשלישית בין היתר חיפשה הסבר לנגינות (טעמי המקרא), אבל מביקורתו של חובות הלבבות עליהם נראה שלא עסקו בדרשות חז"ל ולא בקשר בינם לתבניות הטעמים. העיון הזה מנסה לזהות קשר בין מופע תבנית טעמים ובין דרשות חז"ל.

אמרי נועם אפשרות לתפקיד לצירוף בין הטעמים זקף-קטן זקף-גדול³.

(ספר) **טעמי הטעמים** – יצחק בן יעקב הכהן (אוצר החכמה) פוענח מכת"י ע"י גרשום שלום, הובא לדפוס שנת התרפ"ז⁴. ספר בן ארבעה עמודים העוסק בתורת הסוד. מתוכו למדנו (א) טעם רביעי בין היתר מלמד על עצם רביעי (ב) תלשא בתפקיד תלוש ומגורש. (ג) אזל"א-גר"ש – לגרש ממחיצתו, (טט – כעין יציאה) (ד) שני גרישי"ן – זה לגרש זה וזה לגרש זה (טט – כעין יציאה) (ה) דרג"א תב"ר – דרג"א כדמות שלושה שברים ע"י תביר. תביר - לשבור. (ו) פזר-גדול – פירוד, פיזור י"ב שבטים זה מזה (ז) זקף-קטן – יש ב' נקודות הם שני שרים (טט – שני עצמים) (ח) מאריך טרחא – מאריך (טט – זמן) טורח (טט – צרות) הגלות

מגלה עמוקות פ' בהעלתך (הפניית הרב רפאל שוואב הי"ו) סוד טעמי המקרא: 'זרקא סגול' - מי שזרוק במחשבתו וכוונתו בכריכה: ... 'מונה רביעי' - אף שאנו מונחים בגלות רביעי הזה, 'מהפך פשטא' - יהפך הקב"ה ויפשוט העקימות של נחש הקדמוני שכרוך על עקבו. 'זקף קטן' - כי קטן יעקב ויזקוף הקב"ה: מסקנה: (א) זרקא – בתפקיד כריכה, אפשר מבטא תנועה שמוסיפה או גורעת, מקרבת ומרחיקה, (ב) סגול – דבר הסמוך לדבר, אפשר דומה אבל לא דווקא שווה לו, (ג) מונה רביעי – קשר למספר ארבע, (ד) מהפך פשטא – בתפקיד היפוך – הוצאה ממצב אחד (כאן עקום) והעברה למצב אחר (כאן קו פשוט – ישר) (ה) זקף-קטן – בתפקיד הקמה, אפשר שבמובן של קומה מעל קומה, זהו שתי קומות

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בד"כ בחמישה חומשי תורה, בנסיון להוכיח בעזוהי"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים (בנוסף להבנה תחבירית) המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים. העיון עוסק בעיקר בתורה ומעט בנ"ך (טעמי כ"א ספרים) וכמעט ללא מימצאים במערכת השונה של טעמי שלושה הספרים איוב, משלי, תהלים.

והנה מפרש רש"י את (**בבלי יומא פ"א**) אביי אמר כדתניא⁵ (**דב' ואתחנן ויה**) **וְאֶהְיֶה אִתְּךָ אֶלְהִיךָ** שיהא שם שמים מתאהב על ידך (**רש"י לחברין**), שיהא קורא (**רש"י מקרא**) ושונה (**רש"י משנה**) ומשמש תלמידי חכמים (**רש"י** ללמוד תורה והב"ח מתקן תלמוד) היא יישוב **טעמי המשניות** מה **טעמן** ומהיכן למדו.

ועל-פי זה אולי אפשר לומר כי במקומות הרבים בגמרא כאשר נאמר **מאי טעמא** ומובא קרא חלקי או מלא, בעצם מרומז לטעמי המקרא התומכים בדרשה.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל טעמי המקרא בחמשה חומשי תורה ובספרי נ"ך, אלא ניסיון למצוא כמה שיותר פסוקים בהם יש אותם תבניות טעמי מקרא עם דרשות חז"ל או ביאורים בפסוק שנוכל לומר שתבניות הטעמים הנהו מרמזות לאותו תפקיד. גם בפסוקים שעסקנו בהם, לא הסברנו בד"כ את כל הטעמים ואת כל תפקידי הטעמים.

כדי למנוע כל לעז, ובפרט שבחז"ל ישנה התיחסות מועטת לטעמי המקרא, לכן הריני מודיע שהעיון אינו בא לחדש בדבר הלכה אלא להאיר הכתוב מפנים של הטעמים, להצביע על כך שיכול להיות שתבנית הטעמים במקרא מסוים מרמזת על כך שכאן מונה עניין מסוים ויתכן שבמקומות אחרים דרך הלימוד באותה תבנית טעמים תהיה דומה והתוצאות תהיינה לפי תוכן העניין. ואם לא התבטאתי כל פעם ואמרתיו אפשר שמרומז כך או אחרת או לעניות דעתי זה מפני מרוצת / מליצת הלשון כדי לא להכביד על עצמי ועל המעיין.

שגיאות מי יבין ומנסתרות נקני, עשויות להיות מכתבתי, מהעתקות, ממקורות עם שיבוש שלא זיהיתי. כל הערה ותיקון יתקבלו ברצון כדי להוציא מלאכה מנופה ונמצא שם שמים מתאהב על הבריות ומתקדש.

לכתחילה קראתי לו **טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי** (תה' קי"ט, טו), כאשר באותיות **למדני** מרומז שמי י"ד למ"ן היינו: י"ד גי' ז' ז' וביצירתו ז' אחת לאותיות למ"ן עולה זלמן. וגם בארמית ד' מתחלפת עם ז' ומתקבל י' זלמ"ן. ראשי התיבות טטוד"ל או טט מציינות את האריות והערותי (גם ט' לעתים מתחלפת בז'). אבל עם התבשות ההשערות שמו **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"א**, ועתה מוצא לעולם **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"ב**

² ראה במאמר **טעמי המקרא במורשת אשכנז, ר' יונה עמנואל זצ"ל, המעיין תשס"ב, ד. 14** פסוקים בתורה, I באסתר
 ראה הספר **מודל על ההיררכיה-הכלכות הפסח** – תבניות טעמים אחדות ע"פ הגר"א, קדמא ואולא – קשר לשרש קד"ם, רביעי – קשר לארבע, תביר – שבר
³ אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות (3) ע' 143, התר"ו (ע"פ אוצר החכמה מצאתי בניסוח 5 או 6)
⁴ נמצא באוצר החכמה במוצאי שבת, ל שבת ליל ראש חודש אדר התשע"ג
⁵ **דברים ואתחנן ויה: וְאֶהְיֶה אִתְּךָ אֶלְהִיךָ בְּכָל-לַבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:**
 כ"ב-ניסן-התשע"ג 02-Apr-13 8/188 ©ZZFisher/טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשע"ב
 לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי ריעתי zzzf@bezeqint.net 972-3-6486221 www.torah-cantillation-analytics.nationalfinder.com

לאות חביבות נציג בתחילה את הבירור הראשון שניסיתי לברר בקשר בין טעמי המקרא ודרשות חז"ל. והתוצאה שלהלן נמצאה כעבור שנים אחדות של עבודת בירור.

בעקבות התבוננות בתבנית הטעמים זרקא סגול בשלוש עשרה מידות של הרחמים ב-**שמות פרשת כי תשא** ובאותה תבנית המופיעה בפרשת ציצית **במדבר פרשת שלח לך** ובמופע הראשון של תבנית זאת בתורה בעשיית הרקיע ע"י הבורא יתברך שמו ב-**בראשית** ועם הידיעה של מאמר חז"ל הידוע שתכלת וכו' דומה לרקיע.

דוגמא זו משלבת ענין הלכתי עם אמונה בשלושה מקראות בתבנית טעמים זרקא סגול כאשר תפקיד התבנית הוא מוסיף מענינו על ענינו. **בראשית א, ז**

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיְכַפֵּל בֵּין הַמַּיִם אֶשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֶשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן: הַרְקִיעַ בֵּין הַמַּיִם

שְׁמוֹת כִּי תִשָּׂא לְדוֹ,

וַיַּעֲבֹר הָיָה עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא הָיָה אֵל רַחִים וַחֲנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד נְאֻמָּה: י"ג מידות של רחמים כמקור להלכות סליחות

במדבר שלח לך טו, לט

וַהֲיָה לָכֶם לְצִיצִית וַיִּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַחֲרַתְּם אֶת-קַל-מִצְנַת הָיָה וַעֲשִׂיתֶם אִתְּכֶם הַלְכוֹת צִיצִת כַּכְּטוּי לְהִשְׁגָחָה פְּרִטִית וְלֹא-תִהְיוּ אַחֲרָי אַחֲרֵי לְכַבֵּס וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אִתְּכֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

(במד' שלח טו, לט) וַהֲיָה לָכֶם לְצִיצִית – מונח זרקא סגול – בתפקיד מוסיף מענינו על ענינו, מוסיף מחוטי הציצית עליהם ע"י כריכת פתיל אחד תכלת או לבן משמונה פתילי הציצית על שאר פתילי הציצית.

הציצית מקשרת אל **(בר' א, ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** – מונח זרקא סגול הראשון בתורה, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כי כתוב רקיע אחד ונדרש בחז"ל **רְבוּי רְקִיעִים** היינו שניים או שבעה רקיעים ומשמעותם האמונית, וגם נדרש בחז"ל הקשר בין ציצית לרקיע כגון **מדרש תהלים (בובר) מזמור צ** ש-ציצית תכלת דומה לים ... וים לרקיע ... לקשת וקשת למראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... **וַיִּרְאִיתֶם אֹתוֹ** ... להקב"ה.

הציצית קשורה בטלית ומקשרת לי"ג מידות של רחמים הנלמדים בכתוב השלישי אף הוא בזרקא סגול **(שם' כי תשא לד, ז) וַיַּעֲבֹר הָיָה עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא**, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כ-כנדרש ב-**בבלי ראש השנה זב, ז**, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, **מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור**, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישאל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. הקב"ה כביכול התעטף בטלית כאילו הוסיף על עצמו ועבר לפני התבה כשליח צבור ללמד הלכות סדר תפלה לסליחה.

במקביל להצבת הבירור הראשון הנ"ל התחלתי בתהליך בירור בלימוד בבבלי מסכת מכות ואח"כ שבועות. במהלך הבירור בגמרא במדרשי חז"ל הקשורים להלכה, רשמתי את הטעמים במקראות המשמשים בסיס לדיון וגיליתי, מה שנראה לי, כעקביות בהתאמה חוזרת בין אופן הלימוד ובין טעמי הפסוק הנדון בפלוגתות וסוגיות אחדות ובין תבניות הטעמים. מתוך התמדה בסיעתא דשמיא בבדיקת הקשר בין תבניות הטעמים ותהליך הבירור ההילכתי והמסקנה בגמרא וכו' התפתחה ההבנה שיתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. יש להדגיש שלא כל סוגיה הצלחתי לקשר לתבנית טעמים כך שהשערות מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו, ומתואמות רק עם הפסוקים שנחקרו ואינן מסקנה כללית. ועוד חזון למועד.

נראה לומר שתפקיד דרשתי של טעם או תבנית היא במספר תפקידים הדומים במשמעותם, כגון זקף-קטן בתפקיד המספר שתיים, ובתפקיד שתי דרשות, ובתפקיד היקש מענינו (מקשר בין שני ענינים), תביר שמשמש כמחלק, או ממעט וגם במובן של לא ממש כך, או יתיב שמשמעו לא פחות ולא יותר, או לא פחות או בדיוק כך או דווקא כך.

במהלך העיון בעזהש"ת עלה בדעתי האפשרות שחלק מתפקידי תבניות הטעמים קשורים להלכה למשה מסיני על-ידי הקשר בין בין טעמי המקרא ובין המידות שהתורה נדרשת בהם, שהם שלוש עשרה מידות של הברייאת דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, ושלושים ושתיים מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי ועוד דרכי לימוד הנמצאות בחז"ל, כגון "היקש", וכגון מהמידות שכנס המהרז"ו "גורעין ומוסיפין ודורשין", כתוב ש"הוא סתום לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש". ופירש **רש"י** ב-**(בבלי פסחים כדא, וכל המדות הלכה למשה מסיני)**.

עם התפתחות העיון התברר שתבניות הטעמים הם תהליכי לימוד, שחלקם עשויים לרמז אל דרשה במידות הנ"ל כניסוחה או כמקצת מניסוחה, כעין נדמים להגדרות של חלק מי"ג מידות ול"ב מידות ודרכי לימוד אחרות. לכן, חלק מתפקידי תבניות הטעמים מוגדרים בניסוח הדומה לשמות המדות המובאות בברייאות וחלקם הוגדרו בניסוח חלקי של המידות. והשתמשנו בשמות המידות בהשאלה בלבד. לכן כתוב בעיון **כעין** ואם לא כתוב יש להתייחס לזה במובן של **כעין** שלוש עשרה מידות של הברייאת דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, **וכעין** שלושים ושתיים המידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי, או כעין דרך דרשה אחרת שלא מהברייאות האלו. עד עתה רק ב-**בראשית וישלח לו, יב: וַתִּמְנַעַו הַיְיָתָה** וגו' זוהה, בפירושי הראשונים, קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה. במקור אחד הטעם אחרי מלת **וַתִּמְנַעַו** נקרא פסק, ובמקור אחר נקרא לגרמיה (עומד לעצמו) והרמב"ן מפרש שהמלה היא מופע של מידה י"א לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי "סודר שנחלק". המהרז"ו בפירושו לברייאת מביא דוגמאות למידה זו בכתובים בטעמי מקרא אחרים.

אף הלכה למשה מסיני שנמסרה ללא דרשה בפסוקים או באחת מהמידות יש לה רמזים בטעמי המקרא, כמוסבר להלן. הגמרא ב-**בבלי יומא עאב, מב** מביאה שתי הלכות שאינן כתובות במפורש בתורה והתקבלו במסורת גמרא גמירי לה – הלכה למשה מסיני **(רש"י סנהדרין מזא, א)** והנביא יחזקאל הסמיכם בפסוקים בנבואתו. ההלכות הן: (א) כי צווי התורה לעשות ממש כוונתה לפשתים **(יחזקאל מד, יח) פִּאֲרֵי פְּשִׁתִּים**, וגו' (ב) שכהן ערל לב היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, לא ישרת במקדש **(יחזקאל מד, ט) כָּל-בֶּן-נֶכֶר עֵרֵל לֵב וְעֵרֵל בְּשָׂרׁ לֹא יִבּוֹא אֶל-מִקְדָּשִׁי**. וכדאיתא בגמרא ... הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה (ולפני הנביא מי אמר זאת)? אלא: גמרא גמירי לה (נמסר במסורת), ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא (והנביא קבע המסורת בפסוק בנבואתו). הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

לקביעת הגמרא כי כהן ערל בשר או ערל לב פסול לעבודת המקדש הוא הלכה למשה מסיני, מוצע רמז בטעמי המקרא של הפסוק הבא:

**שמות בא יב, מח: וְכִי-יָגִיד אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה
הַמּוֹל לֹא כָל-זֶכֶר וְאֵץ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאַזְכַּח הָאָרֶץ
וְכָל-עָרְלָה לֹא-יֵאכַל בּוֹ:**

הַמּוֹל לֹא כָל-זֶכֶר – דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון הקלקול שנמשך מחטא אדם הראשון, פשט הפסוק הוא במילת גר לאכילת פסח להסיר ממנו ערלה שבאה לעולם מחטא אדם הראשון. הדרש ע"פ תבנית טעמי המקרא **הַמּוֹל לֹא כָל-זֶכֶר** – דרגא מונח רביע, תיקון לקלקול בהסרת ערלת בשר וְאֵץ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד של שתיים, הוא (א) עיכוב ערל ישראלי מקרבן פסח; ו-ב) רמז להלכה למשה מסיני כי כהן ערל פסול לעבודה. כהן ערל היינו בעל ערלת בשר או בעל ערלת לב, היינו שנתכרו מעשי לאביו שבשמים, הנובע מיצר הרע שבא לעולם בחטא אדם הראשון.

1.3 עיון בפסוקי תנ"ך אחרים ללימוד בטעמי המקרא

בבלי עירובין כא,ב אמר רב המנונא: מאי דכתיב (מלכים א' ה,ב) **וַיִּדְבֹר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל נִיְהוּ שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף**: מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל, על כל דבר ודבר של סופרים **חֲמִשָּׁה וְאַלְף** טעמים. דרש רבא: מאי דכתיב (קהלת יב,ט) **וַיִּתֵּר שְׁהֵיָה קִהְלַת חֲכָם עוֹד לַמֶּד-דַּעַת אֶת-הַעָם וְאֵזֶן וְחִקְרָה תִּקְן מִשְׁלֵים הַרְבֵּה**: לַמֶּד-דַּעַת אֶת-הַעָם - דאגמריה בסימני טעמים, ואסברה במאי דדמי ליה. (לימד סימני הטעמים והסביר דברים במשלים הדומים לענין) ... (שח"ש ה,יא) **קִנְצוּתוֹ תִּתְּלִים**. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. **רש"י בבלי עירובין כא,ב** פירש משל - טעם. אגמריה בסימני טעמים - קבע לה מסורת וסימנין, בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה.

(כב ניסן התשע"ג) **מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כא,ב** מבאר פירוש אחר מרש"י ומסביר דפי' מלת טעמים לאו היינו טעם הענין אלא פיסוק טעמים כגון זקא וסגול כו' שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן שירו דפיסוק טעמים לפי התנועות של הפיסוק הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים** (לז,ב) מוכח שהן מן התורה מדכתיב (נחמיה ח,ח) **וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא** וגו' ודקאמר נמי בסמוך (במאמר רבא) דאגמריה בסימני טעמים היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (חזר לדברי רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבנותא (לחדוש) דאפילו בד"ס (בדברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק:

טט – אפשר כי כל קוץ כולל אותיות כפי פנים פחות (שמות כי תשא לד) וכולל גם את טעמי המקרא כפי המהרש"א הנ"ל, שהעיון מגלה שיש בהם מדרגת שונות של דרשות. בדרך העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא אנו מגלים תפקידי תבניות הטעמים ש- היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים – היינו אפשר כי מלת (מל' א' ה,ב) **חֲמִשָּׁה** מרמזת לחלוקת הטעמים לעוצרים ומשרתים, בחמש דרגות. ארבע דרגות בעוצרים: קיסר, מלך, משנה, שלישי, ודרגת המשרתים. בכל דרגה יש מספר טעמים שאפשר כי טעם מרכא במלת **חֲמִשָּׁה** בתפקיד רבוי מרמז לכך. טעמי המקרא עצמם וצירופיהם מהווים תפקידי דרישת הכתוב וְאַלְף במשמעויות (א) ו"ו קמוצה, אל"ף קמוצה מרמז לענין לימוד, ללמד כמשמע בפי' רש"י מל' א' ה,ב, וכפי' מלבי"ם ע"פ (איוב לג, לג) ואלפך חכמה; (ב) מספר גדול של תילי תילים של הלכות בנגלה ולדורות. מציאת תפקידים אלו בנגלה עשויה להביא גלוי למקצת מ- "רבוא רבבות עולמות (של) הטעמים והנקודות והתגין כו' שכולם אינם באים כלל לידי גלוי בתורה שבעל פה והם הנקי' עלמין סתימין דלא אתגליין" (בעל התענית, לקוטי תורה, ברכה).

עזרא היה אחרון המקבלים של התורה ברוח הקדש (סדר תנאים ואמוראים חלק א) ולימד תורה, דרכי קריאתה ולימודה לשבי ציון כנאמר בפסוק הבא שהוא המקור העיקרי בתלמוד לדיעה שהתנ"ך נקרא בטעמי המקרא.

נחמיה ח,ח: וַיְקִרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא: פ

על פסוק זה נאמר ב-**בבלי מגילה ג,א בבלי נדרים לז,ב** אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב (נחמיה ח,ח)

וַיְקִרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא:

וַיְקִרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים זה מקרא, **מִפְּרֹשׁ** זה תרגום, וְשׁוֹם שֶׁכָּל אלו הפסוקין, וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא אלו פסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת, רש"י, **מגילה פסקי טעמים**. הנגינות קרויין טעמים. **רבינו יהונתן מלוניל, מגילה** (מהדורת מתיבתא) וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא

אלו פסקי טעמים. כגון טפחא ואתנחתא וזקף ותביר וחבריהם. ר"ן, **נדרים** ע"פ הגהות **שלמי נדרים וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא** אלו פיסוק

טעמים. שעל ידיהם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים וכו' ... כדאמר פ"ק דחגיגה ו,ב נפקא מינה לפסוקי טעמי. **הרא"ש נדרים לז,ב פיסוק טעמים**. שע"י הניגון מבינים לחבר המקרא למעלה ולמטה.

חשוב להדגיש שהמקור לעיל הוא כדעת רב שהטעמים הם מדאורייתא, ואילו דעת רבי יוחנן שהטעמים הם לא מדאורייתא ודורש מהמלים **וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא** ע"פ **תוספות ואמרי לה אלו המסורות** - מאן דאית ליה פיסוק טעמים לאו דאורייתא מפרש אלו המסורות חסירות ויתירות (כלומר רבי יוחנן פוסק כה"אמרי לה"). במבוא לספר **תורת המונח, הרב י"י פוזן, התשע"א** מביא שנראה מהר"ן ומהמאירי שאף לרבי יוחנן הסמיכו את פיסוק הטעמים לפסוק הנ"ל וכן מביא הריטב"א שמפרש שאף לרבי יוחנן עצם פיסוק הטעמים הוא מהתורה אלא שאין חובה ללמדם חיים.

וב-**ירושלמי מגילה פ"ד ה"א (וילנה כט,א)** נדרש המקור לטעמי המקרא ממלים אחרות בפסוק זה. מניין לתרגום רבי זעורא בשם רב חננאל (נחמיה ח,ח) **וַיְקִרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל** אילו הטעמים **וַיְבָרְכוּ בְּמִקְרָא** זה המסורת ויש אומרי' אילו ההכרעים ויש אומרי' אילו ראשי פסוקים

קרבן העדה - וְשׁוֹם שֶׁכָּל - אילו הטעמים ע"י הטעמים אדם מבין פירוש ועניני המקרא.

מקור נוסף מ-**בבלי נדרים לז,ב** אמר רבי יצחק: **מקרא סופרים, ועישור סופרים, וקריין ולא כתיבן, וכתיבן ולא קריין** - הלכה למשה מסיני. **מקרא סופרים**: ארץ, שמים, מצרים.

ר"ן מקרא סופרים ארץ ארץ - שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ בקמץ. **תוספות מקרא סופרים** ארץ ארץ - [שמשתנין] באתנחתא וזקף קטן שמים מצרים.

מקור נוסף ע"פ דברי מורו של הר"ן על **עישור סופרים**: (**בר' וירא יתה**) **אתר תעבְרוּ**, (**בר' ח"ש כדנו**) **אתר תלְךָ**: (**במ' מטות לאב**) **אתר תאָסַף** (**תה' סחגב**) **קְדַמְו שְׁרִים אַתְר נַגְגִים** (**תה' לוז**) **צְדָקְתְּוּ פְּהַר־אֵל**.
וב-ר"ן ... כל הני **אתר** מיותרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון וגו' ... **ובדבר מורי** ראיתי **דעשור סופרים** היינו שכותבין טעם מפסיק ב-**אתר** כי היכי דלישתמע אח"כ תלך ואח"כ (**בר' וירא יתה**) **תעבור** ... ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלכו אחר שתעבורו ... וקרי ליה עשור סופרים (טט – חלוף סדר המלים) משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה (טט – מנעים את הקריאה).

אפשר לדרוש בפסוק הזה ע"פ ההשערות של העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא, אף רמז לדרכנו למציאת רמזים בטעמי המקרא לדרשות חז"ל, נערך בעזרת הרב א"מ פערל נ"י

נחמיה ח,ח: וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה־שֶׁל נְיָבִינוּ בַּמִּקְרָא: פ

הרב א"מ פערל הקשה כי לפי סדר המקרא (**נחמיה ח,ח**) הפירוש צריך להיות כסדר הבא:
הגמרא ב-**בבלי מגילה ג,א** לימדה כי פיסוק טעמים נדרש מהמלים **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** שהן בסוף הפסוק. והרי קריאת הפסוק חייבת להיות עם הטעמים כדי להבין תורת אמת והיה צריך להיות לאחזר המלים **וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** – על-פי הטעמים היינו ע"פ **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** – זה פיסוק טעמים ואח"כ **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** – אלו הפסוקים. ומדוע נקבעה דרשת **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** בסוף הפסוק? ע"פ ההשערות על תפקידי תבניות טעמי המקרא נוכל לתרץ כדלהלן:

וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים – מרכא תביר מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים הקשורים בהילכות קריאה בספר תורת האלקים, שלא על כל אחד מהם חלה אותה הלכה, דהיינו שיש מכאן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם ברבים.

והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה,א משנה**: (א) מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) (מעשה עגל ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-**גמרא**. איתא תנו רבנן: (א) יש נקריין ומתרגמין, (ב) ויש נקריין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקריין ולא מתרגמין. וגו'

בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים – מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות המקראות בתוך כל או חלק מפרטים הנ"ל.

מִפֶּה־שֶׁל - זה תרגום (**בבלי נדרים לז,ב**), בטעם אתנה, בתפקיד מגביל. התרגום כתוב אבל לא כל דבר הנקרא מתורגם ברבים.

הסיפא של הפסוק **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא**: מרמזת לתמצית ההשערה על תפקידי תבניות הטעמים.
וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא – אלו הפסוקים, תבניות הטעמים מוגדרות בתוך חצאי פסוקים (בין סלוק לאתנה, בין אתנה לסלוק) ובמקום של זרקא סגול בתוך שלישי פסוק, הסבר לכך בא בטעמי הקרא הבא.

וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא – המלים מלמדות על הבנת המקרא ע"פ דרשת התוכן, טעמי המקרא מלמדים על הבנת המקרא ע"פ זה פיסוק טעמים היינו תבנית הטעמים של המלים **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא**. **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** - טעם מרכא בתפקיד רבוי על הכתוב, **בַּמִּקְרָא** – טעם סלוק בתפקיד הגבלה (=ממעט) על הכתוב. בזה מיושב מדוע דרשה זאת מופיעה בסוף הפסוק כי בטעם סלוק מרומז תפקיד הגבלה, שלא כל פרשה מתורגמת ברבים. ופסוק זה הנדרש על כללות הטעמים מהווה דוגמא לרבוים ומיעוטים הנדרשים מתבניות הטעמים.

תבניות טעמים נוספות, בפסוק זה, מלמדות על האפשרות להשתמש בתפקידי הטעמים להבנת דרשות חז"ל בדרכים נוספות. תבניות הטעמים הנידונות בהמשך מדגימות לימוד ממקום למקום, בתוך חצי או שלישי פסוק, בין חצאים סמוכים, ומזה גם השערה ללימוד בין חצאים רחוקים.

וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא – (אתנה) מונח זקן-קטן והוא תיאור ואחריו **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** – טפחא סלוק והוא פעולה, תבנית אפשרית ללימוד אלפני ולאחריו, וזה פועל בשלבים:

- (א) משמעות האחריו היא **וַיִּבְיִנוּ** – טפחא בתפקיד רבוי, **בַּמִּקְרָא** – סלוק בתפקיד הגבלה (=מיעוט),
- (ב) עכשו נעביר את משמעות האחריו אלפניו ונאמר כי כדי להבין במקרא צריך קריאה **בַּסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** על-פי דרשות רבוי ומיעוט ע"פ תוכן וע"פ תבניות טעמי המקרא (כפי שהוסבר לעיל).

וַיִּבְיִנוּ - טפחא (א) בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה, **בַּמִּקְרָא** – סלוק, בתפקיד מגביל שתלמד ע"פ פיסוק המקרא ומסורות התורה שבע"פ, וכגון פירוש **קרנן העדה ירושלמי מגילה פ"ד ה"א** - **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא אֵילוּ הַחֲרִיעִים** – מה למעלה ומה למטה, פיסוק הפסוק ודרישת הפסוק ענין והפסקי דבור בתוך הפסוקים, וביניהם נמצאים גם אופני לימוד אלפני ולאחריו.

וַיִּבְיִנוּ - טפחא (ב) בתפקיד השפעה מתפשטת אלפניו של האפיון המשותף שהוגדר ב-(א), לדרוש ברבוי ומיעוט (הגבלות) אל (א) **וַיִּבְיִנוּ בַּמִּקְרָא** – בתוך חצי הפסוק להגביל גבולות הפסוקים והגדרות תבניות הטעמים בתוכם

אל (ב) – חצי הפסוק שלפניו **וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה־שֶׁל** ללמד להתבונן ב-**וַיִּבְיִנוּ בַמִּקְרָא** בדרשות ע"פ התוכן וע"פ טעמי הכתוב שקראו ולהסיק מסקנות.

הגמרא בדרך כלל לא מזכירה את הטעמים. ב-**בבלי יומא נב,א** נאמר והתניא, איסי בן יהודה אומר: חמש מקראות בתורה אין להן הכרע: **רש"י** **אין להם הכרע** - לדעת היכן הן נוטין. ועיין ב-**חידושי הרשב"א** (במקום שמסביר) **חמש מקראות אין להם הכרע**. נראה פירושו שאין להן הכרע מלשון דקראי (מפשט הפסוק) כל היכא דליכא פיסוק דקראי או הפסק טעמים (אין להם הכרע מפשט הפסוק בלי פיסוק טעמים), דאילו השתא דאיכא פיסוק דקראי והפסק טעמים נתברר ספיקן (אבל כיוון שהם מפוסקים בטעמים מתבררים הספקות ויש להם הכרע). **רבי עקיבא איגר** (במקום) מציין עוד מקום לנושא **חמש מקראות בתורה אין להם הכרע**. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין. לא נעסוק בנושא זה כאן.

איזכור הקריאה בטעמי המקרא נמצא ב-**בבלי ברכות סב,א** מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל? ... רב נחמן בר יצחק אמר: ... כתנאי ... **רבי עקיבא אומר: מפני שמראה בה טעמי תורה**. **רש"י** **טעמי תורה** - נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, ... מוליך ידו לפי טעם הנגינה (מרמז איך לקרוא).

1.4 סדר הברור

ע"י ניתוח פסוקים רבים, בעיקר בתורה ולעתים בנ"ך, העוסקים במצוות ובעלי תבניות טעמים דומות, מתגלה עקביות בתהליך (דרך הלימוד) הסקת המשמעות ההילכתית, כמובן כל מקום לענינו. ההשערות על תפקידי תבניות הטעמים מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו וההתאמה חייבת להיבדק בכל פסוק. לכן ואינו מסקנה כללית. יתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. העיון משתדל להציג כל ממצא והשערה, במיוחד הקשורה להלכה, בין בטעמים בודדים ובין בתבניות מרכבות. לא לכל הטעמים הבודדים מוצגים ממצאים אף שהזכרנו את רובם. שמות הטעמים מעורבים, חלקם על-פי מנהג האשכנזים וחלקם על-פי מנהג הספרדים. גם ניתן הסבר לחלק מהם ע"פ הבנתנו במשמעותם בשני המנהגים. טעמי המקרא נקראים ברובם בתבניות מרכבות. ישנם ממצאים למשמעות טעמים בודדים שהגענו אליהם כגון **רביע**, **פזר**, ע"י הסקת מסקנה מהנידון בתורה שבע"פ במלה שהטעם מטעים או מקבוצת מלים שבין טעמיה נמצא הטעם המסוים. לגבי טעמים מסוימים כגון **זקף-גדול**, ההסקה באה בד"כ ממילה בודדת. **קדמא ואזלא** מטופל כזוג.

ישנם טעמים שמופיעים במספר תבניות שונות. כגון תבנית **דרגא מונח רביע** ותבנית **דרגא תכיר טפחא** ותבנית **דרגא מרכא-כפולה טפחא**. טעם דרגא מופיע בצירוף במספר תבניות ובכל אחת מהן התקבלה ההבנה שלכל תבנית ישנה משמעות אחרת. אף שהדרגא מופיעה בכל אחת מהן ועשויה להציג גם תכונת עצמאית. אפשר להמשיך זאת לצליל הנשמע מהשמעת תו נגינה בודד לעומת צליל או אקורד הנשמע מהשמעת תווי נגינה אחדים ביחד. הסיבה נותן משמעות שונה מהתו הבודד.

1.5 חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים.

על פי פשט, הטעמים נלמדים כמחברים ועוצרים והעיון מציג אותם בתפקידים המוסקים מדרשות חז"ל. העיון מעלה, שהטעמים המחברים אינם משרתים בלבד לטעמים העוצרים אלא לעתים גם בעלי תפקידים עצמאיים או מסמלים התפשטות משמעות הטעם העוצר אל המלים המוטעמות בטעמים המחברים-משרתים.

באופן המקובל, בשיטה האשכנזית בעשרים ואחד מספרי התנ"ך וללא ספרי אמ"ת (איוב, משלי, תהלים) יש עשרים וחמישה סימני טעמים ועוד סימן מתג. הגר"א מציג בספר דיקדוק המקרא, באותם סימנים, ל"ט טעמים כי מרבה להן תפקידים לפי סיבות שונות. עיון זה מטפל ברוב העשרים וחמישה הסימנים. בגישה התחבירית הטעמים משמשים לפיסוק תחבירי, הטעמה, נגינה מוסיקלית וטעם פסק גם מפריד בין מלים המסתימות ופותחות באותיות אהו". גישה זאת מחלקת הטעמים לשתי קבוצות קבוצת המושלים וקבוצת המשרתים.

- **קבוצת המושלים** למיניהם (קיסר, מלך, משנה, שלישי) הנקראת כך כי קובעים פסוק עיקרי של הפסוקים, הם נקראים גם עוצרים. אפשר שטעם עוצר נקרא מלך במשמעות עצור ועזוב בתורה, היינו מושל.
- **קבוצת המשרתים** הנקראים גם מחברים. אפשר שטעם מחבר נקרא משרת מפני שהוא יוצא בשליחות העוצר, מרחיב השפעת העוצר.

בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל מוצגות חמש מסורות לשמות הטעמים במרכזים שונים. העיון משתמש בשמות הטעמים כמנהג האשכנזים וכמנהג הספרדים. בין מנהגים ידועים אחרים נמצא את מנהג האיטליאנו ומנהג התימנים, ידוע מנהג הגר"א (ל"ט טעמים) ומנהג שהציג הרב הילדסהיימר בספרו משפטי הטעמים (כ"ב טעמים).

בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל הציג את הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים בארבע מדרגות ומחברים-משרתים במדרגה אחת בשמותם כמנהג האשכנזים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא**, סלוק (=סוף-פסוק)
דרגת העוצר מלך **סגולא**, זקף-קטן, זקף-גדול, שלשלת, טפחא
דרגת העוצר משנה **רביעי**, זקף, פשטא, יתיב, תכיר
דרגת העוצר שלישי **תלישא-גדולה**, קרני-פרה, פזר, אזלא-גרש (=אזלא), גרשי"ם, מונח-לגרמיה ו
טעמים משרתים **תלישא-קטנה**, קדמא, פסיק ו, מקף-, דרגא, מרכא, מרכא-כפולה, מהפך, מונח, ירח-בן-יוקו

לטובת הבנת הקורא מוצגים הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים בשמותם כמנהג הספרדים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא**, סלוק (=סוף-פסוק)
דרגת העוצר מלך **סגולתא**, זקף-קטן, זקף-גדול, שלשלת, טרחה
דרגת העוצר משנה **רביעי**, זקף, פשטא, תרי קדמין (=פשטא מלעלית), יתיב, תכיר
דרגת העוצר שלישי **תלשא**, קרני-פרה, פזר גדול, אזלא-גרש, שני גרשין, מונח-לגרמיה ו
טעמים משרתים **טרסא (=תלשא)**, קדמא, פסק ו, מקף-, דרגא, מאריך, תרי טעמי (=תרי חוטרין),
שופר הולך, שופר מהפך, ירח-בן-יוקו

הטעמים בשמותיהם כמנהג הספרדים ע"פ חומש "איש מצליח" ישיבת כסא רחמים, הרב מאיר מאזוז הי"ו

זקף-שופר הולך סגולתא
פזר גדול תלשא אזלא גרש פסק ו רביע

קדמא שופר-מהפך פשטא תרי קדמין (=פשטא מלעלית) זקף-קטן זקף-גדול

שלשלת שני-גרישין תרי טעמי (=תרי חוטרין)
דרנא תקיר מאריך טרחא אתנח
יתיב מאריך טרחא סלוק (=סוף-פסוק)
טעמים נוספים: תרסא (=תילשא), ירח-בן-יומן, קרני-פרה

הגרא דקדוק ופירוש על התורה ע' כג (אוצר החכמה) הת"ק (תלישא-קטנה) אע"פ שלענין בג"ד כפ"ת הוא משרת אבל לענין הטעמים הוא אינו משרת נמצא ח"י טעמים הם שהם מפסיקים. הרב יהודה מארקס נ"י מעיר כי מנחת שי כתב כי בשיטת בן-נפתלי תרסא במילה המסתימת באותיות אהו"י ואחריה מלה הפותחת בבג"ד כפ"ת היא טעם עוצר ודוגמתו (כאן ע"פ בן-אשר) (באשית וארא יט, ז) ויהי כהוציאם אתם ("כ" ללא דגש קל), וע"פ בן-נפתלי ויהי כהוציאם ("פ" בדגש קל)

הרב וינשטוק זצ"ל בספרו מאור התורה מציין כי תלישא-קטנה. היא לפעמים טעם עוצר. בעדה המרוקנית אין הבחנה בין תלשא, ובין תרסא (=תילשא) אור החיים שמוצאו ממרוקו מתיחס לתרסא בשם תלשא (וי אמר כנגד, ובת-פהן פי תהיה אלמנה וגו')

חלוקת הטעמים לעוצרים ומחברים משמשת לתפקיד תחבירי של פיסוק המקרא, דוגמא לתפקיד תחבירי נמצא בפסוק (שמות משפטים כא, לב) אם-עבד יגח השור או אמה פספו שלשים שקלים ותן לאדניו והשור יפקל: ס בקריאת הפסוק ללא טעם התביר במלים אם-עבד לא היה נשמע האם העבד הוא זה שנגח את השור או להיפך. טעם התביר מפריד תחבירית ומציין כי השור הוא זה שנגח את העבד או האמה.

דוגמא של הבנת תפקיד טעם זקף-גדול כעוצר ע"פ דעת הראשון ר"ש סיריליאו שמות משפטים כג,יא: והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם האכל סנת השנה בן-תעשה לכרמך לזיתך:

ירושלמי שביעית פ"ט ה"ח מתניתין מי שהיו לו פירות שביעית והגיעה שעת הביעור מחלקן שלש סעודות לכל אחד ואחד. והעניים אוכלים אחר הביעור אבל לא העשירים דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור. גמרא ... מאי טעמא דר' יוסי, דכתיב ואכלו אביני עמך ויתרם וגו' ר"ש סיריליאו גמ' ... ור' יוסי. סבר כולהו מצי אכלי. דרישא דקרא דכתיב ויתרם קאי לעמך, והכי קאמר ובעלי יתרה של עמך, דהיינו בעלי נכסים יאכלו, ואפילו משדות שלהן, וזה כל זמן ש- האכל סנת השנה א"נ ויתרם עומד במקום, וטעם המקרא יוכיח שיש זקף-גדול ב-ויתרם ללמד שעומד לעצמו ולנתקו ממאכל חית השדה.

1.6 מעבר מתפקידי טעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים.

לאחר שהוצגנו את הטעמים כעוצרים ומחברים מוצגת ההשערה שלטעמי המקרא יש גם תפקידים מעבר לתפקיד התחבירי, המרמזים לדרשות חז"ל שבמקרים רבים, למרות שהטעם הוא עוצר הוא מתחבר להמשך הפסוק. וכן טעם שהוא מחבר, בדרשות חז"ל הוא נדרש בפני עצמו. רעיון דומה מובא ב-תורה תמימה. שלמרות הטעם המפסיק דורשים סמיכות למלה שאחריו וזה לשונו שמות משפטים כא,ב ... דכתיב שש שנים יעבד ובשביעית, זמנין דבשביעית נמי יעבוד^(א) [ערכין י"ח ב'] ... הערה כא) ... ומדרך חז"ל בהמלים הבאות בטעם מפסיק לדרשם לפנין ולאחריהן, כמו ב-ב"מ ק"ג ב' (ד' כ"ת מדיא) בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשח בו, דרשו בחוץ תעמד והאיש, וב-מנחות נ"ה א' (י"ז ע"ג) לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי, דרשו לא תאפה חמץ חלקם, וב-מכות כ"ב דרשו הפסוק (ד' כ"ת כהג) ארבעים יפנו גם לסוף פסוק הקודם לו (פ"ד רשעתו במקסר: ארבעים יפנו), וכ"כ תוס' בחולין ס' ב' בפסוק דיהושע י"ג (הושע יג, ... חמשתו סרני פלשתים ... והערים: מתומן), וה"נ כן:

בספר הכוזרי, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התייחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ובין היתר מציינים את הנקודות הבאות:

- הטעמים אתנח. סלוק, זקף (טט לענ"ד כוונתו ל-קטן ול-גדול), סגול. רביע. שלשלת הם הפסק ענין.
- הטעמים אתנח. סלוק הם גם הפסק דבור.
- טעם זרקא אמנם טעם עוצר אבל הוא משרת של סגול.

התחלתי מהגדרה של הכוזרי

- (א) על הפסק דיבור שהוא בטעם אתנח או סלוק
- (ב) על הפסק ענין שהוא בטעם זקף או סגול

והתבוננתי מי הם הטעמים הנמצאים בדרך אל הפסקים האלו. (סוגריים מרובעים [...] מציינים שאין חובה שהטעם ימצא בתבנית) מתוך כך הגדרתי קבוצת/תבנית טעמים של הפסק דיבור שלפי מסורת ההטעמה יש בה רק טעמים תחתונים. התבנית עשויה להיות בסדר הבא: (סימון בסוגריים מרובעים מורה שאין חובת הימצאות הטעם בתבנית)

[מונח] דרנא או מרכא

או [מונח] תקיר

ואחרי אלו [מרכא] טפחא

ואחרי אלו [מונח] אתנח או [מרכא] סלוק

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-קטן עשויה להיות
[יתיב] זקף-קטן או [יתיב] [מונח] זקף-קטן או מונח ז"ק
פשטא זקף-קטן או פשטא [מונח] זקף-קטן או מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן (תחבירית יתיב מחליף פשטא בנסיות
מסוימות, ע"פ הרב הילדסהיימר משפטי הטעמים)
לעתים יופיע טעם מרקא לפני פשטא

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-גדול היא רק זקף-גדול

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול היא [מונח] או [מרקא] זרקא [מונח] סגול (בתורה גם שלושה מופעים של זרקא זרקא
סגול). מה שבא לפניו הוא כמו בפסוקים אחרים לפני הפסק ענין או הפסק דיבור

על בסיס תבניות הפסק ענין בטעם זקף (זקף-קטן, זקף-גדול) ובטעם סגול שהם טעמים עליונים (היינו מעל שורת הכתוב), התחלתי
לחקור האם גם טעמים עליונים נוספים מהוים הפסקי ענין כלשהם

בין תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול ובין תבנית הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנה תמיד יש תבנית הפסק ענין כלשהי
תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול מלווה בתבנית הפסק ענין נוספת לפני הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנה ואח"כ עוד הפסק ענין
ומסיים בהפסק דיבור המסתיים בטעם סלוק

התבניות האלו מגבילות את הצירופים בין הטעמים ובין התבניות ומהוות גדרות שבתוכם צריך להבין את תפקידי הטעמים והאם אפשר
ללמוד מטעם לטעם ומתבנית לתבנית.

תבנית טעמים "הפסק ענין" פירושו קבוצת טעמים המפסיקה בתוך חצי פסוק. לדוגמא:
בראשית א, ב : וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ הַפֶּסֶק עֲנִין הַיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ הַפֶּסֶק עֲנִין וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי הַיָּם הַיּוֹם הַפֶּסֶק דְּבוּר
וְרוּחַ אֱלֹהִים הַפֶּסֶק עֲנִין מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַיָּם הַיּוֹם הַפֶּסֶק דְּבוּר
לכל הפסק ענין או דבור ישנם תפקידים.

מתוך שהטעמים העליונים זקף-קטן, זקף-גדול, סגול הם הפסקי ענין נשאלות השאלות הבאות:

- האם יש עוד טעמים עליונים, שהם הפסקי ענין, או אולי הם מהווים תת קבוצות של הפסקי ענין .
- אם יש תת-קבוצות, כיצד הן משפיעות על הדרשות?
- מה תפקיד הטעמים התחתונים והאמצעיים, בתוך קבוצות הפסקי ענין, שנראה כי הן מבוססות על טעמים עליונים?

ועוד התברר כי הטעמים העליונים בין היתר מציינים מספר זקף-קטן – 2, זקף-גדול – 3, ותבנית הטעמים זרקא סגול בין היתר
מציינת חלק משלם. מיימצאים אלו במקביל למימצאים בטעמים בודדים ותבניות אחרות מלמדות כי תבניות (מטעם אחד ועד אחדים)
מסוימות מציינות רבוי ואחרות מציינות מיעוט. ונראה כי כל חצי פסוק מכיל לפחות רבוי אחד או שנוי משמעות תוכן אחד ואחריו הגבלה
אחת, פרט לחצאי פסוק בעלי טעם בהם מופיע אתנה או סלוק בלבד (קיסר), היינו ללא טעם נוסף שנשמע כגון (וי' תו' יגית) וּבִשְׁרָר כִּי-
יְהִי בּוֹ-בְעֶרְוֵ שְׁחִין וְנִרְפָּא: מלת וְנִרְפָּא בטעם סלוק בלבד.

בקבוצת התפקידים של קבוצות הענין העליונות והתחתונות עלו אפיונים (דרכי דרשה) משותפים אחדים לטעמים העליונים ואפיונים
משותפים אחדים לטעמים התחתונים. לכן הסקנו שיש מקום להתייחס לטעמים גם לפי מיקומם ביחס למקרא הכתוב לטעמים עליונים,
טעמים אמצעיים וטעמים תחתונים, בנוסף על חלוקת הטעמים לפי עוצרים ומשרתים-מחברים. בחלוקה זאת נמצא בכל קבוצה טעמים
עוצרים ומשרתים-מחברים. ועוד מתברר כי הטעמים הבאים שרובם עוצרים במדרגה נמוכה: פזר, תלישא-גדולה (תלשא), תלישא-קטנה
(תרסא), אזלא-גרש או גרשים, מרמזים על עניני דרישה מיוחדים בחצי הפסוק, והתבניות האחרות מפרטות אותם.

להלן מוצגים הטעמים בחלוקה לעליונים, אמצעיים, תחתונים
טעמים עליונים -

מסוג הטעמים העוצרים אזלא, (אזלא ללא קדמא לפניו שמו אזלא-גרש או גרש עבור מלה מלעלית ו- גרש'ים עבור מלה
מלרעית), זרקא סגול, תלישא-גדולה, קרני-פרה, שלשלת, פזר, פשטא, זקף-קטן, זקף-גדול, רביעי (רביעי)
מסוג הטעמים המשרתים-מחברים קדמא, תלישא-קטנה,
הכוזרי מצייין שטעם זרקא הוא למעשה משרת לטעם סגול
הגר"א מצייין שטעם קדמא ללא טעם אזלא אחריו אף הוא נקרא אזלא והינו עוצר
הרב ויינשטוק מצייין כי תלישא-קטנה היא לפעמים עוצר ובעדת המרוקאית אין הבחנה בין תלשא (תלישא-גדולה) ותרסא (תלישא-
קטנה)

טעמים אמצעיים / תיכונים –

מסוג הטעמים העוצרים מונח-לגרמיה |

מסוג הטעמים המשרתים-מחברים מקף, פסק |

טעמים תחתונים –

מסוג הטעמים העוצרים **סְלוֹק, אֲתַנָּה, טַפְחָא, תְּבִיר, יְתִיב**.
מסוג הטעמים המשרתים-מחברים **דְּרָנָא, מַרְכָּא, מַרְכָּאִים, מוֹנֵת, מוֹהֶפֶךְ, יֵרַח-בֶּן-יִנְמוּ**

תפקידי הטעמים בנושא דרכי לימוד התורה (באופן כללי, לא ממצה ולא בלעדי):

- א. טעמים עליונים מסוימים מציינים דרך לימוד של נושא ופרטיו, כמו כעין היקש, כעין בנין אב, כעין כלל ופרט או רבוי ומיעוט ועוד דרכי לימוד בהגדרות, שחלקן בדרך השאלה בלבד נלקח מי"ג מידות של רבי ישמעאל ומל"ב מידות של רבי אלעזר ועוד דרכי לימוד שלא נכללו בברייתות המלמדות מידות אלו.
- ב. טעמים עליונים מסוימים וטעמים אמצעיים ותחתונים בתוך תבניות טעמים עליונים מכוונים את תהליך הלימוד בדרכי הלימוד המצוינים ע"י טעמים עליונים שצוינו בא'.
- ג. טעמים אמצעיים מסייעים ללימוד בטעמים עליונים ותחתונים, ע"י יצירת אגודים, הפרדות, היקשים. מטעם הפסק אפשר ללמוד גם ללא קשר לטעמים שבסביבתו.
- ד. טעמים תחתונים מסוימים מסייעים להכוונת הלימוד בתוך תבניות טעמים עליונים שצוינו בא'. בתבנית הפסק דיבור הם מהווים תבניות רבוי ומיעוט – הגבלה ללא מעורבות של טעמים עליונים.
  - כגון **מַרְכָּא פִּשְׁטָא זַק־קִטָּן**, כעין רבוי – הארכת / הרחבת השפעה או חלות אלפניו בנוסף על הרבוי של **זַק־קִטָּן**
  - כגון **מַרְכָּא זַרְקָא מוֹנֵחַ סְנוּלָא**, כעין רבוי מורחב על הענין של **זַרְקָא... סְנוּלָא**, דומה להשפעה על זַק־קִטָּן
  - כגון **[מוֹנֵחַ] זַרְקָא [מוֹנֵחַ] סְנוּלָא**, כעין תוספת או גריעה מוגבלת מהענין של **זַרְקָא... סְנוּלָא**

תפקידים כלליים של תבניות טעמים מסוימות

מהעיון מתברר כי ישנם תפקידים כלליים, דהיינו שאותו התפקיד מופיע במספר טעמים ותבניות בשינויים ביניהם. כגון:
(א) טעמים עליונים שבין תפקידיהם ישנו תפקיד המרמז לענין של מספר, מאחד ועד ארבע ויותר. אחד מתפקידי המספר לרמז ברישום מקוצר לדרוש מספר דרשות כהמספר המרמז בתבנית הטעם (א) ע"פ פסוקים (ב) ע"פ מסורת ללא פסוקים

פִּשְׁטָא, מוֹנֵחַ – אחד,

זַק־קִטָּן – שניים, שני פרטים בענין מסוים, שתי דרשות

זַק־גְּדוּלָא – שלוש, שלושה פרטים בענין מסוים, לפחות שתי דרשות באופן אחד ושלישית עשויה להדרש באופן אחר

רְבִיעַ – ארבע, ארבע דרשות או ערך (מספר) ארבע או רביעית

מוֹנֵחַ רְבִיעַ – כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש ויתכן גם יותר לפי הענין

(ב) תבנית טעמים בתפקיד לימוד אלפניו (כלומר מהכתוב המוטעם אל הכתוב שלפניו)

תְּלִישָׁא (תְּלִישָׁא-גְּדוּלָא),

קִדְמָא,

קִדְמָא מוֹהֶפֶךְ פִּשְׁטָא,

קיסר **[פִּשְׁטָא]** מוֹנֵחַ זַק־קִטָּן או קיסר **פִּשְׁטָא [מוֹנֵחַ] זַק־קִטָּן** והתוכן המוטעם בו הוא תיאור או מצוה או פעולה ולאחריה עוד מצוה או פעולה, כל התבנית כולה מלמדת אלפניה.

קיסר **מַרְכָּא [פִּשְׁטָא]** מוֹנֵחַ זַק־קִטָּן לימוד אלפני לפניו

טַפְחָא התפשטות לימוד מהתוכן המוטעם על ידה אלפניו

דְּרָנָא תבנית בטעם תחתון, העשוי להצביע למקום רחוק ממקומו.

(ג) הטעמים התחתונים **אֲתַנָּה** או **סְלוֹק** הם בתפקיד של הגבלה וקבוצת הטעמים התחתונים הקודמים להם מרמזים על קבוצת פרטים.

מסקנות העיון – תפקידי הטעמים בדרכי לימוד התורה

- א. לכל טעם ותבנית טעמים יש כנראה תפקידים אחדים. לכן יש למצוא את כלל התפקידים של כל טעם ותבנית.
- ב. לא בכל מופע של טעם ותבנית טעמים כל התפקידים פעילים. כל דרך לימוד נקבעת ע"פ התפקיד שהטעם ותבנית הטעמים משרה בהתאם לתוכן הפסוק והטעמים שלפניו ולאחריו. לכן יש למצוא בכל מופע לאיזה תפקיד אפשר להתאים את הטעם או התבנית.
- ג. טעמים ותבניות מסוימים מציינים רבוי ואחרים מציינים הגבלה – מיעוט
- ד. במופעים מסוימים הטעם או התבנית מרמזת לכעין רישום מקוצר המרמז לכתובים אחרים שיש לדרשם בהקשר לכתוב במקום הטעם.
- ה. היות ומצאנו דמיון מסוים למידות שהתורה נדרשת בהם, לכן אנו מחפשים קשרים בין טעמים למידות ולדרכי לימוד אחרות בנוסף לרבוי ולמיעוט פשוטים.

1.7 הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים

טעם מונח מופיע לפני כמה וכמה תבניות טעמים ועשוי להורות שאופן הלימוד הנלמד מהתבנית הבאה אחריו נלמד יותר מפעם אחת. תבנית **מונח זרקא סגול** ... **מונח סגול** אפשרות שמונח שלפני זרקא מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של זרקא [מונח] סגול. תבנית **מונח** ואחריו למשל **מהפך פשטא מונח זקף-קטן** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן.

תבנית **מונח** ואחריו למשל **דרנא תביר [מרכא] טפחא** או **מרכא תביר [מרכא] טפחא** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מרכא או דרגא תביר [מרכא] טפחא. וכדומה בתבניות או טעמים בודדים אחרים.

תבנית [מונח] ... [מונח] זרקא [מונח] ... [מונח] סגול

זרקא ... סגול – דרשת ענין מסוג הענין המוטעם בתבנית **זרקא ... סגול** אשר עומד לעצמו או הוא תוספת או הוא גריעה על הענין המוטעם ע"י **זרקא ... סגול**. במיעוט מופעים נמצא כי התפקיד הוא גריעה. ברוב המופעים התפקיד הוא הוספה. כל מונח לפני זרקא ו/או סגול עשוי להוסיף עוד ענין עצמאי או הוספה או גריעה על נושא התבנית. לימוד של פחות משלם אחד, באותו אופן מרחיב הפסוק בתת-פסוק. ע"פ תיקוני הזהר חלק ב' גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של מעלה ומוריד, מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנודתית, צורת טעם **סגול** כעין לבנה על גבי שתי לבנים. הסגול גם משמש כעין אתנה או זקף-קטן להארכת הפסוק בחלקו הראשון, כעין רבוי. כעין קשר למספר שלוש (כגון שלוש כריכות, שלוש דרשות). לעומת התבנית לעיל שעשויה להתחיל בטעם **מונח**, כאשר התבנית היא **מרכא זרקא [מונח] סגול**, נדרש ע"י מרכא רבוי של תוצאות מסוג תפקידי זרקא סגול (ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין). להסבר על עוד תפקידי של זרקא סגול ראה גם תבנית קדמא מרכא זרקא סגול.

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול

- ענין עצמאי מסוג התוכן המוטעם על התוכן המוטעם
- ענין תוספת מסוג התוכן המוטעם על התוכן המוטעם
- גריעה חלקית מסוג התוכן המוטעם מהתוכן המוטעם (כגון קריבת ימים למות)
- ציור של תנודה
- כגון ציור של שלוש תנועות
- מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

אפשר כי תבנית **מרכא זרקא [מונח] סגול** עשויה לבטא רעיון דומה לתבנית **מרכא תביר טפחא**, אבל הדבר לא מוכח. מתוך כך אפשר כי תבנית הטעמים **נרשי"ם ... זרקא ... סגול**, עשויה להיות כמו **נרשי"ם ... תביר**. עיין בכל תבנית במקומה.

תלישא-גדולה למנהג הספרדי **תלשא**, **תלישא-קטנה** למנהג הספרדי **תרסא**, (תרסא משמעו תריס כעין מחיצה) אותיות למ"ד ורי"ש מתחלפות ביניהן (כגון שרשרת ושלשלת), לכן מבחינה לשונית מובנן קרוב, המסביר את ההשערה כי הם בעלי תפקידים קרובים עם הבדלים ביניהם.

תבנית טעמים **תלישא-גדולה ... תביר, תלישא-קטנה ... תביר** בין שני קיסרים וגם כאשר התלישא בחצי פסוק ראשון והתביר בחצי פסוק שני מעלה אפשרות לחישוב חשבוני המבוסס על גימטריות המלים המוטעמות או בסביבתן. לפעמים מתקבלים שיעורי תורה.

אפשר שבגלל מיקום **תלשא** ו-**תרסא** לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **נרשי"ם** או **אזלא-נרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) אז משמש כפרט לפני תבניות אלו.

אפשר שקרן ימין של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-גדולה. אפשר שקרן שמאל של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-קטנה.

מונח ... מונח תלישא-גדולה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-גדולה.
מונח ... מונח תלישא-קטנה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-קטנה.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תפקיד כללי שיעורין. חציצין ומחיצין (שח"מ)

- שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
- עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה.
- עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון.
- התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל עשה.
- מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה).

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה

- מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי, אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים.
- נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה).

תפקיד ייחודי חישוב חשבוני בין המלים המטועמות או בסביבתן.

רמז לתלשא כמלך-חשבון (לאו דווקא בפסוק זה) (**דב' כי תבוא כט, ז**) **רָאָה נִתְחַי בְּיָדָךְ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשֹׁבוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת-אַרְצוֹ הַחֵלֶל הָרֵשׁ (דב' כי תבוא כט, ו)** וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשֹׁבוֹן וְעוֹן מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמִלְחָמָה וּנִפְגַּם:

פֹּזֵר – אפשר כי משמעו לשון פיזור, הפצה, וסימנו כעין חץ או קילשון כלי המשמש להעברת אדמה וצמחיה.
פֹּזֵר – תפקידו כעין דון מינה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר, בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.
אפשר שבגלל מיקומו לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **נרשיים** או **אזלא-נרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) או משמש כפרט לפני תבניות אלו בנוסף לתפקידו כמעביר רעיון למקום אחר.
ובפירוש **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, כב** **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְרוֹי מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מָתוּ:** מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... שמתחס לטעם **פֹּזֵר** כדלהלן: מפזר ונוסף עוד ... וצורתו כחץ < משפיע השפע (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.
פֹּזֵר – גי' כ"ן יר"ה (**שמות א, ג**) **כֵּן יִרְבֶּה תוֹמֵךְ בְּרַעְיוֹן מִשְׁפִּיעַ שְׁפַע (בשם בתי שב"פ)**

[מונח] ... [מונח] פֹּזֵר – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג פזר.

יְתִיב טעם מפסיק / עוצר המרמז לדרשה דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.
מצד הקריאה בתורה **יְתִיב** = משיב (מעביר לאחור) = מציב **פשטא** (שמקומה בסוף מלה) בראש מלה בת הברה אחת או בראש מלה מלעלית בת שתי הברות
התבנית התדירה **יְתִיב [מונח] זקף-קטן** . יש מקום לעיין מדוע כתב רחמנא מלה המחייבת **יְתִיב** ולא **פשטא**.

פשטא - אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.
לרוב אחריו **מונח זקף-קטן** או **זקף-קטן**, המלה המוטעמת ב- **פשטא** מייצגת ענין של אחד, **זקף-קטן** מלמד שני דברים בקשר אליו.
פשטא ... **זקף-קטן** עשוי ללמד על דרשה כפשוטו של מקרא.
סימונו תמיד באות אחרונה של **מלה** . יש דפוסים בהם **באה** עוד פשטא בתיבה מלעלית ואז היא נראית כ**קדמא** אבל היא **פשטא**.
משנה סוכה פ"ג מ"א או **[ט]** מקום שנהגו לכפול יכפול **לפשוט** יפשוט וגו':
ופירש **רמב"ם לכפול**, הוא שיקרא מאורך כי עניתני עד סוף ההלל כל דבר שתי פעמים. **ולפשוט**, הוא שיקרא בלי כפילה כשאר ההלל כולו. ומכאן כי **פשטא** - משמע אחד.

פשטא – ע"פ **בבלי גיטין ס, ב** נהרא כפשטיה ליזיל. **המתניבא** ילך הנהר כדרכו. מובנו **כדרכו**, כרגילות שלו. לכן **מהפך פשטא** יהיה משמעו כעין מהפך מדרכו, מהפך מרגילותו, מוציא מפשוטו של מקרא המודגם בפסוק הבא:
בראשית ויחי נב, ויצו יוסף את-עבדיו - קדמא מהפך פשטא – **תורה שלמה [ה]** בשם **ספר חסידים** מוציא מפשוטו שציוה לעבדיו להיות עם הרופאים להזהירם שלא יגעו בגופו של יעקב אלא בניו. והרופאים מורים לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. **את-הַרְפְּאִים** - מונח זקף-קטן במלים המחוברות במקף - ריבה וריבה את הכל, שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו.

הערה לתפקיד התחבירי של טעם **פשטא**
מונח פשטא – מונח נקרא גם שופר-הולך מצביע שהפשטא ינהג כעוצר חלש יותר מכרגיל, כאילו מחבר. באותה עת המונח עשוי לרמז ליותר מסדרה אחת של תבנית הטעמים שאחריו.
מהפך פשטא – מהפך נקרא גם שופר-הפוך, מצביע שהמהפך מושך תיבת הפשטא אל תיבתו ויחד ינהגו כעוצר יותר חזק מכרגיל.

פשטא פשטא – כפל הפשטא מרמז על דבר שזה טבעו ומתמיד בו,
כעין חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְדִינָת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת.
זה וזה גורם אפשר שגם זה אז זה גורם

פשטא מונח רביע (מופע נדיר) אין הגדרת תפקיד.

1. **בראשית לך-לך יז, יט:**
[יט] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶבְרָהָ אֲשֶׁתְּךָ יִלְדָּת לְךָ בְּיוֹם וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וַתִּקְמָתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו:

פשטא רביע – שני מופעים בתורה. בשניהם מהפך לפנייהם **מהפך פשטא רביע** אין הגדרת תפקיד.

1. **בראשית א,יא:**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים **תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֶשֶׂב מִזֵּרִיע זָרַע עֵץ פְּרִי לְמִינֵוּ אֲשֶׁר זָרַעוּ-בוּ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:**

2. **בראשית וישוב לח,יב:**

וַיִּרְבוּ הַיְמִיִּם וַתִּמָּת פֶּת-שָׁוַע אֲשֶׁת-יְהוֹדָה וַיִּנָּחַם יְהוֹדָה וַיַּעַל עַל-גִּזְנוֹ צֹאנוּ הוּא וְחִיָּה רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי תַמְנָתָה:

זקף-קטן – ענין של שני דברים. שתי דרשות

מונח-זקף-קטן – מונח-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה ריבה וריבה את הכל (ירושלמי חלה פ"א, ביכורים פ"א, פסחים פ"ב), וכעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר נאמר במעט וכולל הכל.

קדמא-זקף-קטן – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין מידה "דבר הלמד מסופו" מ"ג מידות של רבי ישמעאל, ראה **קדמא** לבד.

מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן – מרבה ענין המוציא את הכתוב המוטעם מפשוטו. דהיינו שתיים או שלוש דרשות, אחת כפשוטה ואחת יוצאת מפשוטה, שתיים היוצאות מפשוטן. **מונח** עשוי לרמז לדרשה שלישית, היא כפשט או כיוצא מהפשט, או מצב ביניים (ראה להלן).

[יתרב] או [פשטא] מונח זקף-קטן – מונח זה עשוי לפעול בתפקיד מצב ביניים, מצב ספק, עשוי להיות באותו תפקיד גם ב-**מונח-זקף-קטן**. במנהג קריאה מסוים מונח לפני זקף-קטן מנוגן בשתי פעימות המעיד על כעין הפסק וכך מתאים לדעת **ר"ן בבלי נדרים לז,ב** במה שנידון שם.

(אתנח או סלוק) ואחריו פשטא מונח זקף-קטן – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפני ולאחריו.

(אתנח או סלוק) ואחריו מרקא פשטא מונח זקף-קטן – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפני לפניו ואפשר גם לאחריו.

במצב שלא אחרי **(אתנח או סלוק) התבנית מרקא [מונח] [מהפך] פשטא מונח זקף-קטן** – מתארת הרחקה במקום, הארכה בזמן.

מרקא מונח-לגרמיה | – ששה מופעים בתורה, שלושה בדברים, 44 מופעים בכל התנ"ך, אין הגדרת תפקיד.

זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים **(אתנח או סלוק)**, **(סלוק או אתנח)** – בין תפקידיהם כעין דבר החוזר וקורה, כעין בנין אב, היקש.

תבנית מורכבת מ- **זקף-קטן** ואחריו **קדמא-זקף-קטן** (במלה אחת או במלים מחוברות במקף) בין שני קיסרים **(אתנח או סלוק)**, **(סלוק או אתנח)** עשוי ללמד על כעין בנין אב הבנוי בשלבים, במקרא אחד שלב א' ובמקרא אחר שלב ב' ורק בשלב ב' מתברר שהענין המוקדם המוטעם בתבנית הוא כעין בנין אב.

בין שני קיסרים **(אתנח או סלוק)**, **(סלוק או אתנח)** תבנית המרכבת מלפחות שלושה **זקף** (קטן וגדול) או לפחות שני **זקף ו-רביע** אחד או שניים או **זקף** אחד ושני **רביע** – בטוי לענין בעל תוקף רב, עוצמה, חוזק בין לטוב בין למוטב

רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים **(אתנח או סלוק)**, **(סלוק או אתנח)**, כאשר הענין שבזקף-קטן נראה סתום, לא בא לסתום אלא לפרש.

זקף-גדול – זקף-גדול מציין ענין של שלוש, לפחות שתי דרשות באופן אחד ואחת עשויה להדרש באופן אחר או בהפך מהשתיים האחרות. שתיים שהם אחד (כגון מכסה עורות אילים מאודמים ועור תחש).

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש
- תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר

זקף-קטן זקף-גדול – (א) עשוי לבטא דבר החוזר וקורה וכעין בנין אב; (ב) מצביע על אפשרות לביצוע חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית.

זקף-גדול [...] זקף-קטן - בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) מרמז על שני, תיקון גדול

רביע – הרביע מציין בד"כ ענין של ארבע ונמצא גם יותר, ארבע דרשות או המספר ארבע או רבע, או רבוע, או כפל בריבוע (מספר בעצמו), או הרבה, או ענין והרחבתו (כגון אזור), עשוי להיות הכלל של כלל ופרט. מבוא רביע מקורות להסברת שם הטעם רביע – דבר הקשור למספר ארבע, ולפירוש כי מלת רביע משמעותה בארמית רובץ.

בראשית ויגש מדיח:

וַיִּגֶשׂ אֱלִיֹּו יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי

יְדִבֶּר-נָא עִבְדְּךָ דְּכָר בְּאֲזִנֵי אֲדֹנָי וְאַל-יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדְּךָ

כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה:

וַיִּגֶשׂ אֱלִיֹּו-קדמא אזלא בראש פסוק, יְהוֹדָה – רביע וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול

"קול אליהו" הגר"א דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגֶשׂ אֱלִיֹּו יְהוֹדָה** - קדמא ואזלא רביע, קדמא ואזלא **התקדם** או **הקדים**, **והלך**, רביע

- הבן הרביעי.

אפשר כי פירוש **אור החיים** בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב.

במדבר בלק כג, ז: מִי מָנָה עִפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת-רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נִפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתָהִי אַחֲרֵיתִי קָמָה:

אֶת-רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל – תְּרֹגֹם יוֹנָתָן דָּעַם תָּדָא מִן אַרְבַּעַתִּי מִשִּׁירְתָא דְיִשְׂרָאֵל, אַחַד מֵאַרְבַּע מַחְנוֹת שֶׁל מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל.

אֶת-רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל – תְּרֹגֹם אוֹנְקְלוֹס אוֹ חֲדָא מֵאַרְבַּע מִשְׁרֵיתָא דִישְׂרָאֵל, אַחַד מֵאַרְבַּע מַחְנוֹת שֶׁל מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל.

אם כן מלת **רַבֵּעַ** בעלת קשר למספר ארבע, במובן של אחד מארבע (רבע). לכן אפשר כי גם המילה רביע בעלת שורש בלשון הקודש ומשמעה ארבע, ולא רק בלשון ארמית בה משמעה רובץ, רבוץ.

שמות תרומה כז, א:

וְעִשִּׂיתָ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְבֶּה וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רַבֵּעַ יְהִיָּה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלֵּשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:

בבלי זבחים סב, ב ... אמר רבא: רמי גברא אאפיה. א"ל אביי: אדרבה, תריץ ואוהיב גברא! א"ל (רבא לאביי): (שמות תרומה כז, א) רַבֵּעַ כתיב (במשמעות רבוץ). (עונה אביי או הגמרא) והא מיבעי ליה: דמרבע רבועי (בא ללמד שהמזבח צריך להיות מרובע)! (עונה רבא לאביי) מי כתיב מרובע? (עונה אביי לרבא) וליטעמך, מי כתיב רבוץ? א"ל (רבא לאביי): רַבֵּעַ כתיב, דמשמע הכי ומשמע הכי.

רש"י ה"ג רַבֵּעַ כתיב דמשמע הכי ומשמע הכי - הלכך תרווייהו יליף מינה.

הנאמר בגמרא **רַבֵּעַ** בעל שתי משמעויות מרובע ורבוץ. המלה **רַבֵּעַ** במובן של מרובע פותחת אפשרות אבל לא מבטיחה שלמלת רביע יש משמעות שניה כמו למלה רבוע במובן של ריבוע או כל קשר אחר לארבע.

משמעות רביע כרביצה נלמדת גם ב-**בבלי עירובין ע"ח ב'** פיתחא הוא ואריא הוא דרביע עליה" משמעותו אריה רבוץ עליו. המלה רביע משמעותה רבוץ - אפשר ששם הטעם רביע משמעותו שהתיבה המוטעמת בו רובצים עליה ענינים רבים כגון ארבע ויותר.

פסוקים נוספים בתנ"ך של רבע ורביעית ראה פירוט רביעי.

מונח רביע מציינ ענין כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש, כגון חמש דרשות ויותר, או ערך חמש ויותר או חמישית או שברים קטנים מכך, או פעמיים ערך של ארבע או ארבע דרשות, או כפל בריבוע ועוד כפל בריבוע (מספר בעצמו). בקל וחומר ללא הגבלת דיו מציינ רבוי רב הרובץ עליו.

אם, למרות האמור לעיל, נדרש במקום רק ענין של ארבע אז תפקיד טעם **מונח** בתבנית **מונח רביע** אינו בענין של מספר.

אתנה או **סלוק** – הפסק דיבור המגביל הענין. אופן אחד של הגבלה הוא למעט כל נושא / ענין פרט למדובר בו

אתנה או **סלוק** המטעימים מלת "לאמר" בתורה 214 פעם, (אתנה 84, סלוק 130). אפשר כי תפקיד ההגבלה של **אתנה** או **סלוק**

מתואם עם הדרשה של רבי יהודה ובי רב ב- **בבלי פסחים מב, א** ו- **בבלי תמורה ז, ב** כי מלת **לְאָמַר** כמו ב- (**וי מציע יד, א**) **וַיְדַבֵּר ה'**

אֶל-מִשְׁהָ לְאָמַר: היא נוטריקון "לאו אמור" לדרוש לאו מתוכן העשה שאחריו. מלמד שכל הלא תעשה הנלמדים כדלקמן בפרשה רמוזים במלה זו ונלמדים ומתרכיבים מטעם מרכא במלים **אֶל-מִשְׁהָ**.

מתפקידי טפחא

(א) **טפחא** – טעם מפסיק – פסקא טעמא (זהר יתרו) מלמד שהענין הוא שנוי משמעות מהכתוב אחריו

רש"י (וי מצ' יד, כח) על-מקום דם האֲשָׁם - אפילו נתקנח הדם (ראה **מנחות י, א**). למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.

הנאמר במצורע עני בטהרתו (**יד, כח**) **על-מקום דם האֲשָׁם**, משנה **משמעות** הנאמר במצורע עשיר (**וי מצ' יד, ז**) נתינת שמן **על דם האֲשָׁם** שהיה נשמע שנותן השמן רק על הדם ממש, ומלמד שנותן השמן על המקום גם עם דם נתקנח.

(ב) **טפחא** – פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.

(**ויקרא מציע יד, ב**) **זֹאת תְּהִיָּה תוֹרַת הַמִּצְוֵיִת בְּיוֹם שְׁהִרְתּוּ, בְּיוֹם –** טפחא בתפקיד פותח טפח ואז הכתוב אחריו מתאר ומאפיין את המלה בטעם טפחא, ע"פ **תורה תמימה (הערה ז)** המלה **בְּיוֹם** יתירה כי די היה לכתוב **בְּשְׁהִרְתּוּ** לכן המלה נדרשת מהכתוב אחריה שכל מעשי הטהרה יהיו מוגבלים לאור יום וכל היום כשר (**ת"כ, בבלי מגילה כא, א**)

(ג) **טפחא** – במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפניו אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושאהריה אל הכתוב לפני הטפחא.

(ד) **כ"ח כ"ח כג, כה): ס [כה] פִּי תְּבַא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאַכְלִיתָ עִנְבֵיהֶם פִּנְפֹּשֶׁת שְׂבַעַךָ וְאֶל-כְּלִיָּה לֹא תִתֵּן: ס**

וְאֶל-כְּלִיָּה – טפחא בתפקיד התפשטות האיסור אל הכתוב לפניו ללמד היתר אכילה בשעת עבודה רק בזמן הקטיף. כפי **שבבלי**

ב"מ פ"ז, א, דורשת מממלים אלו בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בשעת גמר מלאכה אתה רשאי לאכול

(ד) **טפחא** – רבוי

(**בראשית א, א**) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, בְּרֵאשִׁית –** טפחא, רבוי, להודיע כי המאמר **בְּרֵאשִׁית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות,

(ה) תפקיד מורכב בתבנית בראש פסוק **טפחא מונח אתנה** – תבנית (**בראשית א, א**) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** ו- (**שמות יתרו כב, בטעם**

תחתון) **אֲנֹכִי הוֹי אֶל-הַיְהוָה העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר למעשה בראשית ו/או שמע ישראל**

תבנית בראש פסוק **טפחא אתנה** – תבנית (**דברים ואתחן ו, ד**) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר לשמע ישראל ו/או מעשי בראשית.**

תבנית פסוק מלא **טפחא [מונח] אתנה מרכא טפחא מרכא סלוק** עשויה לרמז מאד על קשר למעשי בראשית ו/או שמע ישראל.

חצי פסוק ללא **טפחא**. טעם טפחא הוא הטעם בעל נגינה (שאינו אילם) הנפוץ בתורה (11294) המופיע בכל פסוקי התורה (5846) אבל יש חצאי פסוק בעלי מלה אחת בטעם קיסר (אתנח או סלוק) בהם אין טעם **טפחא**.

מובאת כאן דוגמת מפתח להבנת תפקיד טעם הטפחא מפסוק חסר טפחא. בדוגמא זאת הסתמכנו על אוסף תפקידי טפחא שהכרנו עד כ"א סיון התש"ע כדי להציע הבנה כללית בתפקיד טעם טפחא – טרחא.

ויקרא תזריע יג, יח צרעת בשחין ובמכה

פ [יח] וּבְשָׂרְ כַּי־יִהְיֶה בּוֹ-בְעֵרֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא:

[יח] ... שְׁחִין - אתנח ו**נִרְפָּא**: - סלוק, ללא טעם טפחא מלמד כי אין כאן אף תפקיד דרשתי של טעם טפחא. אין כאן שני משמעות או הלכה בין מה שאחרי הטפחא ובין מה שמתועם בטפחא, אין כאן הפסק, אין כאן פתיחת טפחא לאפיון אלפניו, אין כאן מיעוט כלשהו. **בסה"כ** – אין שינוי, שמשמעותו שעדיין יש שחין רק שהוא קרם כקליפת השום.

(סלוק (סוף פסוק) קודם) **(בר' וירא חג, ג) נִיאֲמָר** – חצי פסוק ללא טפחא אתנח, להגביל לאמירה אחת בלבד,

השערה: (א) בפסוקי בריאת העולם מה שהקב"ה צווה נברא ללא שני מצוויו.

(ב) קרה מיד

אם נאמר כי טפחא כמסמלת שני כלשהו אזי ללא טפחא אין מרמז על חוסר שני.

מרכא טפחא, אתנח או סלוק או מונח אתנח או מרכא סלוק

מרכא טפחא – יתור לרבות, דהיינו יש מלה יתירה הבאה לרבות לדברים אחדים, כל מקום לפי ענינו, שעליהם חל הענין או ההלכה.

תביר מרכא טפחא – כאשר לפני **מרכא טפחא** מופיע טעם **תביר** נדרשת דרשה שהרבו אינו על כל הדברים באותו הענין.

אבל בפסוק **(וי' תו' יג, ג) וּמִהֲנֹת בְּשָׂר חַי** מיעט את כל הפרטים ודרש שעל כולם לא חל הענין

יש בתורה כ- 11 מופעים של **תביר טפחא** ואין כרגע אפיון מובהק של תפקיד התבנית לעומת תבנית **תביר מרכא טפחא**

מובאת שוב הגדרת אתנח וסלוק להסברת התבנית **מונח אתנח** או **מרכא סלוק**

אתנח או **סלוק** טעמים המכונים קיסרים, ובי"כ מגבילים בנושא הנידון (למשל שמשוה מהענין חל על פרט מסוים בלבד),

מונח אתנח או **מרכא סלוק** מונח או מרכא מרבה אתנח או סלוק מגביל.

מתפקידי תבנית הטעמים **מונח אתנח** או **מרכא סלוק** רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים **מרכא טפחא, אתנח** או **סלוק** הגבלת הרבוי.

אבל התבנית עשויה להיות גם שטעם **מונח** מרבה בלי קשר לטעם **אתנח** המגביל

וכן שטעם **מרכא** מרבה בלי קשר לטעם **סלוק** המגביל

מתפקידי תביר

(א) מחלק,

(ב) ממעט,

(ג) לימוד המלמד שלא ממש ככתוב, : **(וי' אמר כא, ז) וְאִשָּׁה תביר** – לא ממש **נְרוּשָׁה מְאִישָׁה** רבנו הוסיפו נשים שלא התגרשו אלא שהיה

בהן ריח של גט או חלוצה, שאף אותן **לֹא יִקְחוּ** הכהנים לנשים

תביר תביר – 4 מופעים בתורה; **תביר** ואחריה מלה המחוברת ב- **מקף**- למלה שאחריה בטעם **תביר** – 3 מופעים בתורה, ואין כרגע

אפיון מובהק של תפקיד התבנית

כִּי – **תביר** ואחריו **[מרכא] טפחא**, 180 פסוקים ומופע אחד בפסוק בתנ"ך מהם 46 בתורה, ואין כרגע אפיון מובהק של תפקיד

התבנית

תביר [מרכא] טפחא [מונח] אתנח – ראה הגדרה בתוך התבנית **מרכא טפחא**

צריך להבחין בין השפעת **תביר** – מחלק וממעט ובין השפעת **אתנח** או **סלוק** – מגביל

(חזרה לשם שלימות הענין) **תביר מרכא טפחא** – כאשר לפני **מרכא טפחא** מופיע טעם **תביר** נדרשת דרשה שהרבו אינו על כל

הדברים באותו הענין.

מרכא תביר [מרכא] טפחא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים החלוקים ביניהם או בדיניהם

לגבי הנושא, או הם לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

דרנא תביר [מרכא] טפחא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים אשר שוים ביניהם או בדיניהם

לגבי הנושא, או הם מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

מרכא תביר [מרכא] טפחא (א) נדרשת דרשה שהרבו חל על כל הדברים באותו הענין, אבל על חלקים שונים באופנים שונים,

(ב) הדברים לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

דרנא תביר [מרכא] טפחא (א) נדרשת דרשה שהרבו חל על כל הדברים באותו הענין,

(ב) הדברים מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
צריך עיון מה ההבדל בין **מרכא טפחא** ובין **דרנא תביר** [מרכא] **טפחא**, אלא אם נאמר כי לטעם דרגא ו/או לטעם תביר יש תפקיד כל אחד לעצמו בנוסף על תפקידו בתבנית

טעם **דרנא** מופיע בשלוש תבניות. הוא גם בעל תפקידי דרישה לעצמו ללא התבנית.
מתפקידי דרנא לעצמו (א) מקשר – כגון בין שני כתובים, (ב) מצרף – שכל פרט מהמצוה מעכב, כמו ארבע פרשיות שבתפילין המעכבים זה את זה,

מתפקידי דרנא בשלוש תבניות:

דרנא תביר [מרכא] **טפחא** תפקיד שטופל בהקשר לטעם **תביר**
דרנא מרכאיים (= מרכא-כפולה) **טפחא**

(א) עיקר משמעותה נעשה מעשה אף שלא לא היה ראוי לעשותו
(ב) כאשר **מרכאיים** מרמז על שני ענינים או שלבים או תיווך בענין הנדון

דרנא מונח רביע

(א) התבנית מופיעה 59 = נד"ה פעם בתורה ויש לחלק ניכר מהמופעים קשר לנושא תיקון הקילקול של היצר הרע בחטא אדם הראשון, תיקון כח ה(מ)תאוה לקדושה, לחלק מהמופעים קשר לגלות השכינה (הנמשל בזוהר לכעין מצב נד"ה) וחזרתה.
(ב) במקרים בודדים בלבד מצאנו תפקיד אחר, כעין פרט עיקרי/מרכזי בענין המדובר, שפרטים אחרים עשויים להתייחס אליו, כעין ענין מקושר לפניו ומופרד מאחריו.

אפשר כי לתבנית **דרנא מונח רביע** יש תת-קבוצה **אזלא-גרש / גרשיים** (מונח) **דרנא מונח רביע**. להלן רעיונות למשמעותה
בין תפקידיה של תבנית הטעמים **אזלא-גרש / גרשיים** [מונח] **רביע** נמצא התפקיד כעין יצא ללמד על עצמו או על הכלל.
אפשר שתבנית הטעמים **אזלא-גרש / גרשיים** [מונח] **דרנא מונח רביע** היא הרכב של שתי התבניות זו על זו, ומשמעותה יצא ללמד על עצמו או על הכלל וגם אחד מתפקידי תבנית הטעמים. **דרנא מונח רביע**
אפשר כי תבנית **אזלא-גרש / גרשיים** **דרנא מונח רביע** היא מופע של מידה (ט"ז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, בברייתא דל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי.

מונח רביע – בתבנית **דרנא מונח רביע** עשוי גם לתפקד בתפקידו, שהוגדר במקומו.

שלשלת 4 פעמים בתורה תמיד מלווה בטעם **פסק** | אחריו, אפשר כי טעם **שלשלת** מלמד (א) על קושי או צורך רגשי / מחשבתי, העשוי להתבטא בהשגחה וחזרה על דברים, וטעם **פסק** | מלמד התגברות עליו ע"י האיש הנתון במצב או ע"י גורם אחר. (ב) מלמד על השגחה וחזרה על דברים,

פסק | – טעם אמצעי אילם (אין לא נגינה משלו). כעין מידה י"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי בר חלפתא סודר שנחלק, היינו שהכתוב המוטעם בפסק יש לקורא ולהבינו בשני אופנים פעם בקריאה עם פסק, ופעם בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקוראה פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשו או במלה שניה שבו.
עשוי לציין שני שמות (היינו מושגים כל שהם, אחד לפני ואחד אחרי הפסק) ולהם הלכה אחת, או שם אחד ושתי הלכות (כגון שהשם שאחרי הפסק חל על מילת יחס כלשהיא כמו "כי" שלפני הפסק).
היקש הפועל מצד לצד, כגון מענין שבצד ימין לענין שבצד שמאל.
הפרדה בין אותיות אהו"י בסוף מילה ובתחילת מילה כאשר במילה הראשונה טעם מחבר, הפרדה בין מלה המסתיימת ב-מ"ם ובין מלה הפותחת ב-תי"ו או באותיות אל"ף תי"ו שלא ישמע מ"ת
השגחה בין דרגא תביר במקום שאין לפחות שתי הברות ביניהם ולכאורה היה צריך להטעים מרכא תביר

מקף – טעם אמצעי אילם (אין לא נגינה משלו) המחבר שתיים או שלוש ונדיר מאד ארבע מלים לרצף אחד עבור תבנית טעמים של טעם אחד או שניים (כגון עוצר או מחבר ועוצר (כגון קדמא ז"ק, מונח ז"ק)). הרצף הזה הוא כעין מלה אחת כגון להפסק מהמלה הבאה או לחיבור למלה הבאה, כגון לצורך חישוב גימטריה הלכתית או אגדתא וכד'

במדבר חקת יט, טו אין צמיד פתיל עליו - ת"א - דלית מגופת שייע מקף עלוהי

תיב"ע - דלית מגופתא מחברא ביה מקף על פומיה

טט - פתיל = מחברא ביה מקף, חיבור מקף. למדנו ש- מקף משמעו שע"י הקפת עצמים אחדים הם נחשבים כמחברים ליחידה אחת.

מקף – בתפקיד רב-מצב, רב-שלב, רב-חלק, רב-משמעות. דוגמאות למצבים: צירוף ענין נספח לענין עיקרי, לפי **תורת המקף** (הרב י"י פוזן) מצב של מיעוט הדגשה.

בתורה טעם מקף מופיע 11475 פעם.

מילת **אל** - עם מקף 1149 מופעים מהווה 9.978% ממספר מופעי מקף בתורה, מילת **ואל** - עם מקף 98 מופעים מהווה 0.00784%

ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 10.76% ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 99.03% ממופעי מלת **אל** בתורה.

המתאם הזה אומר דרשני.

כל מילות **את** - (בסגול) 2396 מופעים **ואת** - (בסגול) 641 מופעים תמיד עם מקף. והן מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה.

כל מילות **את** (בצירה) 219 מופעים **ואת** (בצירה) 185 מופעים בלי מקף. **באת**, **כאת**, **לאאת** אין, **מאת** - (בצירה) 118 מופעים במקף.

קדמא ואזלא – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) עשוי לציין כי המלים המוטעמות **קדמא ואזלא** או בסביבתן נמצאים אחד או יותר מהתפקידים הבאים (ואין הרשימה ממצה הכל)

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

(א) ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא

(ב) מוקדם ומאוחר בזמן

(ג) מוקדם ומאוחר ללמד סדר הכתוב בפסוק הוא בדווקא כדי שנוכל ללמוד ממנו כלל ואחר-כך פרט או פרט ואחר-כך כלל, או

ברבוי ומיעוט כגון כלל ופרט בתוצרת הגפן לנזיר **(במדבר נשא וד, קל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן הזין מתרצנים ועד-זג לא יאכל: כגון כלל ופרט של שימוש בכסף מעשר שני (דברים ראה יז, נב) ונתתה הכסף בכל אשר-תאזה נפשך בפקר ובצאן ובין ובשקר ובכל אשר תשאלה נפשך ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמת אתה וביתך: כגון רבוי ומיעוט במומי**

בכור בהמה **(דברים ראה טו, כא) וכי-תהלת לו מיום פסח או עוד כל מיום רע לא תזבחנו לה' אלהיך:**

(ד) מלמד ולמד כגון בקל וחומר

(ה) אפשרות ללימוד בבנין אב

קדמא ואזלא – ביחידת מלים אחת (בד"כ במלה אחת, כגון **(במדבר נשא ד, כה) ונשא**) מציין שוויון, או/ו בעושה תלוי המעשה לשם שלימות נושא קדמא ואזלא מוצגת כאן התבנית **אזלא (גרשיים) או אזלא-גרש) קדמא** – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) המציינת שנוי סדר של מאוחר המקדים המוקדם. ראה הסבר במקומו.

שתי התבניות הבאות מופיעות כ-15 פעמים בתורה והן מופע של מלמד ולמד, קדמא מציין המלמד ההולך בראש, האזלא מציין כי יש למד ההולך אחריו, וללמד יש תכונות מסוימות בהתאם לתבנית הטעמים

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים) או אזלא-גרש) מהפך פשטא – הלמד מוגבל באופן זמני או מותנה, ובין היתר נמצא בו דוגמת קל וחומר המוגבל בדיו לבא מן הדין להיות כנידון (במדבר בהעלתך פרשת צרעת מרים). הגרשיים או אזלא-גרש מהפך פשטא מציין דרישת דיו מהכתוב המוטעם או בסביבתו.

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים) או אזלא-גרש) – יצא מן הכלל [מונח] רביע ללמד על עצמו או על הכלל כולו, מציין כנראה שעל הלמד רובץ רבוי רב, המסקנה היא שהלמד עולה על המלמד

קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא (= קדמא ואזלא פעמיים) בין שני קיסרים, ללא הסבר

תבנית טעמים **קדמא ואזלא** או **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **גרשיים** או **אזלא-גרש** אשר לפנייה לפחות אחת או יותר מהתבניות הבאות

מונח זרקא מונח ... מונח סגול

או **מונח ... מונח פזר**

או **מונח ... מונח תלישא-גדולה**

או **מונח ... מונח תלישא-קטנה**

או **מונח רביע**

ואחריה תבניות שונות מבטאה כעין מלמד ולמד אשר לפניו פרטים לפי תפקידי הטעמים השונים (נקרא להם פרט קדמאה) וחלקם מתבררים בפרטים שאחרי המלמד ולמד (נקרא להם פרט בתראה). הפרט קדמאה עשוי להיות חלק מהמלמד ולמד ויוצרים ביחד כעין מלמד מורחב.

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין דבר קדום, עשוי לציין התחל בו, עשוי להיות מופע של מוקדם שהוא מאוחר בענין, היינו מקום הקרא מקדים או מאחר את זמנו בפועל.

ראה **קדמא-זקף-קטן** – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מוקפות, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין החלק "דבר הלמד מסופו" ממידה י"ב מי"ג מידות של רבי ישמעאל ברבי יוסי, "דבר הלמד מענינו דבר הלמד מסופו"

קדמא מהפך פשטא – תבנית שבין תפקידיה כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי דבר שחבירו (היינו הכתוב) שלפניו מלמד עליו או שהוא מלמד על חבירו (היינו הכתוב) שלפניו. עשוי להיות גם טעמא דקרא על הכתוב לפניו.

קדמא מרכא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג

קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד

באופן אחר, ועוד מתפקידי פשטא ... זקף-קטן

קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סגול – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי זרקא סגול

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין כעין כלל הצריך לפרט, ולפרט או פרטים תבניות שונות וכל תת-תבנית בעלת התכונות שלה. מוצגת רשימה של רוב התבניות האלה.

[פשטא] [מונח] זקף-קטן

[מונח] רביע

מהפך פשטא מונח זקף-קטן

תביר או [מרכא] טפחא דרנא תביר [מרכא] טפחא (מונח) אתנח או (מרכא) סלוק מרכא תביר [מרכא] טפחא (מונח) אתנח או (מרכא) סלוק

תבנית הטעמים שבבסיסה **אזלא-גרש** או **גרשיים** – יצא לסוגיו
תבניות טעמים הנשענות על אזלא, היינו אזלא-גרש וגרשיים (1448 פסוקים, 1633 מופעים)
אזלא-גרש (=גרש) 1120 **גרשיים** 512 מופעים בתורה (סה"כ 1632 צריך בדיקה כי לעיל נאמר 1633)
אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) מהפך פשטא** – יצא להקל ולא להחמיר

אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) ... תביר** – יצא להקל ולהחמיר, כגון (**בר וירא כבה**) **אלהים** - גרשיים **יראה-לו השעה לעלה** -
מרכא תביר טפחא, גרשיים ... תביר יצא להקל ולהחמיר, להקל שאם יהיה שה הקרבן יהיה שה, ולהחמיר שרק אם לא יהיה שה הקרבן
יהיה יצחק.

אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) מונח רביע** – יצא ללמד על עצמו או על הכלל כולו
אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] **רביע** – 25 פסוקים, 25 מופעים
גרשיים מונח [מונח] **רביע** – 92 פסוקים 92 מופעים
גרשיים רביע – 6 פסוקים 6 מופעים

אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) קדמא** – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) מציין שני סדר של מאוחר המקדים המוקדם,
כגון כתוב מאוחר או אחרון ומבוצע ראשון, כגון עשוי להיות למד קודם למלמד. כ-32 מופעים
אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) קדמא מהפך פשטא** – אזלא בראש התבנית לרמז על פעולה שהתחילה, הושעתה וחודשה או
שתתחדש. פעולה שאמורה להיות מאוחרת החלה לפני זמנה, מושעת, תחל שוב. מופיעה בתורה 3 אזלא + 10 גרשיים

1.8 **רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות.**
כתוצאה ממסקנות העיון הוגדר **ביטוי מתמטי** כללי, האמור בעיקרון להופיע בכל הגדרת תפקיד תבנית אבל מודגם רק בתבניות אחדות.
עבור כל "תפקיד תבנית" מוגדר "מקדם פעילות תפקיד" ומוגדרת פעולת כפל ביניהם
מקדם פעילות תפקיד * תפקיד כלשהו (של תבנית כלשהי). תוצאת הביטוי נקבעת לפי שווי המקדם:
אם המקדם שווה 1 התפקיד פעיל במופע,
אם המקדם שווה 0 התפקיד לא פעיל במופע (או שלא מצאנו עדיין תפקיד זה במקום).
במקום אחד עשויים להיות פעילים תפקידים אחדים.

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול (הדגמה בביטוי מתמטי)
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ענין עצמאי מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ענין תוספת מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם (כגון קריבת ימים למות)
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ציור של תנועה
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * כגון ציור של שלוש תנועות
מקדם מרכא * (תזרקא סגול) = 1 * מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה
תפקיד כללי שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ)
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים
(תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל
עשה
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה
מקדם * (תלשא) = 1 * בחינה מעולה ביותר (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג
הספרדי), אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים
מקדם * (תלישא-גדולה) = 1 * נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה)

תפקיד ייחודי חישוב חשבוני בין המלים המטועמות או בסביבתן.
מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר) = 1 * אפשרות לחישוב חשבוני בין המלים המטועמות או בסביבתן

מתפקידי תבנית הטעמים פזר
מקדם * (תפזר) = 1 * תפקידו כעין דון מינה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר,
בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.

מתפקידי תבנית הטעמים יתיב

מקדם * ת(יתיב) = 1 * דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא

מקדם * ת(פשטא) = 1 * אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא פשטא

מקדם * ת(פשטא פשטא) = 1 * דבר שזה טבעו ומתמיד בו.

מקדם * ת(פשטא פשטא) = 1 * חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְדִיּוּת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת.

מקדם * ת(פשטא פשטא) = 1 * זה וזה גורם אפשר שגם זה או זה גורם.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

מקדם * ת(זקף-קטן) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

זקף-קטן או מונח זקף-קטן – זקף-קטן כעין מספר שתיים, שתי נקודות בענין מסוים, שתי דרשות. תוכן המונח מסייע לתיאור הזקף-קטן או שהמונח מוסיף עוד דרשה אחת או ענין של מספר של אחד.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול

מקדם * ת(זקף-גדול) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלושה.

מקדם * ת(זקף-גדול) = 1 * תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול

מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * ת(דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))

תפקיד כללי חישוב חשבוני, תפקיד ייחודי חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית

מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול) = (עולה) תקע"ו,

מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 0 * ת' - גי' תוכן (כגון בראשית וירא כגו: וַהֲגֵה אֵיל אֲחֵר = 0 לא פעיל)

מתפקידי תבנית הטעמים רביע

מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע

מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד חישוב רבוע

מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד הערך / המספר 4

מתפקידי תבנית הטעמים מונח רביע

מקדם * ת(מונח רביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע או יותר מארבע

מתפקידי תבנית הטעמים טפחא

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד מפסיק מן התיאור המוטעם בסימנת מונח אתנח או מרכא סלוק, אתנח לבד, או סלוק לבד.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד שנוי או הרחבת משמעות בנושא הנידון.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד רבוי

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפניו אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל

מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושחריה אל הכתוב לפני הטפחא.

מקדם * ת(טפחא [מונח] אתנח בראש פסוק) = 1 * תפקיד קשר אפשרי למעשה בראשית ו\או שמע ישראל

מתפקידי תבנית הטעמים מונח אתנח או מרכא סלוק

מקדם * ת(מונח אתנח או מרכא סלוק) = 1 * רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא, אתנח או סלוק

מקדם * ת(מרכא טפחא, אתנח או סלוק) = 1 * הגבלת הרבוי.

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * מלמד ולמד כגון בקל וחומר (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * בנין אב (קדמא ואזלא) = 0
 מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * כלל ופרט (קדמא ואזלא) = 0
 מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * רבוי ומיעוט (קדמא ואזלא) = 0

1.9 טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

מספרים של טעמי המקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

חזיפוש *	מס' פסוקים	מס' מופעים	הערות	מס' צורת סימן, הערות
מס' פסוקים בתורה 5846	מס' מילים בתורה 79978			
מקף	4827	11475	זה מס' המילים המצטרפות לטעם אחד או שניים שהוא / הם בד"כ במלה האחרונה	1
מילת אַל- עם מקף מילת וְאַל- עם מקף	999 82	1145 90	מלות אַל- וְאַל- 99.03% ממופעי אַל 10.76% ממופעי מקף	אַל 1003 פס' 1149 מופע וְאַל 85 פס' 98 מופע
			ל אַל – אין, מ אַל – אין, ב אַל – אין, כ אַל – אין, מ אַל – אין.	
כל מילות אַת (בסגול) עם מקף כל מילות וְאַת (בסגול) עם מקף	1854 437	2396 641	מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה.	אַת, כ אַת, ל אַת, מ אַת – אין.
מ אַת - (בצירה) מקף	114	118	באַת, כאַת, לאַת אין,	אַת (בצירה) 219, 212 וְאַת (בצירה) 185, 155 שתיהן בלי מקף
טפחא	5846	11294		2
מונח (כולל מונח לגרמיה)	4606	9203		3
מרכא	5156	9138		4
זקף-קטן	4439	6995		5
סלוק	5846	5853		6
אתנח	5486	5492		7
פשטא	3817	5440		8
געיה	2441	3286		(כמו סלוק)
מהפך	2544	3048		9
תביר	2343	2679		10
רביע	2122	2447		11
קדמא	1782	2121		12 (צורה כפשטא, מיקום בתוך מלה)
אזלא / גרש	1040	1120		13 (גרשיים מלעלי)
דרגא	1018	1090		14
זקף-גדול	491	527		15
גרשיים	496	512		16 (גרש מלרעי)
תלישא-קטנה (=תרסא)	448	458		17
פסק (כולל מונח לגרמיה)	357	387		18
זרקא	372	375		19
סגול	372	372		20
יתיב	341	357		21
תלישא-גדולה(=תלשא)	261	269		22
מונח לגרמיה	246	259		(מונח ופסק)
פזר	152	159		23
מרכא-כפולה	5	5		24
שלשלת	4	4		25 תמיד פסק אחריה
קרני-פרה	1	1		26
ירח בן-יומו (=גלגל)	1	1		27, ללא קדמא 26
סה"כ סימני טעמים		84367		84119 ללא מונח לגרמיה
סה"כ ללא מקף וגעיה		69606		80833 ללא געיה
לגר"א באותם סימנים 37 תפקידים			לרב הידלסהיימר – משפטי הטעמים, 12 טעמים	העודף בגלל מלים עם שני טעמים
מרכא טפחא	בתנ"ך 11970 מהם בתורה 3889	בתנ"ך 15074 מהם בתורה 4962		
מרכא מלה מקף טפחא	בתנ"ך 2838 מהם בתורה 872	בתנ"ך 2960 מהם בתורה 901		
תביר מרכא (כנראה אחריי טפחא)	בתנ"ך 3604 מהם בתורה 1187	בתנ"ך 3833 מהם בתורה 1272		

		בתנ"ך 1242 מהם בתורה 422	בתנ"ך 1216 מהם בתורה 409	תביר מלה מקף מרכא (כנראה אחריו טפחא)
		648	626	מרכא תביר [מרכא] טפחא
		12	12	מרכא מלה-תביר
		750	723	דרגא תביר [מרכא] טפחא
	סה"כ עם תביר בתווך 1673	263	258	דרגא מלה-תביר
		842	821	תביר ללא דרגא או ללא מרכא לפניו
		4	4	תביר תביר
		3	3	תביר מלה-תביר
		6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	תביר דרגא
		1 ביחזקאל	1 ביחזקאל	תביר מלה-דרגא
	מהם 9 רביע לפני תביר, 1 ז"ק, 1 קו"א	11	11	תביר טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
	מהם 9 רביע לפני תביר, 1 רביע גרשיים, 1 אתנה גרשיים	11	11	תביר מלה מקף טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
		180 בתנ"ך מהם 46 בתורה	180 בתנ"ך מהם 46 בתורה	כ"י – תביר מרכא טפחא
		206	203	קדמא מרכא
		38 + 4 (מלה מקף מרכא)	38 + 4 (מלה מקף מרכא)	קדמא מרכא פשטא [מונח] ז"ק
		5 לפחות	5 לפחות	קדמא מרכא [מלה מקף] זרקא [מונח] סגול
		115	114	קדמא מרכא תביר
		0	0	קדמא מרכא מלה-תביר
		207	205	קדמא דרגא תביר
		0	0	קדמא דרגא מלה-תביר
		17	17	קדמא מלה-דרגא
				קדמא מרכא ללא תביר אחריו
		6	6	קדמא מלה-מרכא ותביר אחריו
		9	9	קדמא מלה-מרכא ללא תביר אחריו
				קדמא דרגא ללא תביר אחריו
	77 פסוק בר' שמ' וי' אפשר כי כולל קדמא מרכא	153	150	מרכא פשטא
			אין	מרכא מלה-פשטא
	44 בתנ"ך, 3 בדברים	6	6	מרכא מונח לגרמיה
		311	301	מונח זקף-קטן במלה אחת קדמא זקף-קטן במלה אחת
		176	175	זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים
	סה"כ 201, 202	26	26	זקף-קטן מלה-זקף-גדול
		23 לוודא	23	זקף-גדול מלים (0- אחדים) זקף-קטן בין שני קיסרים
		52	52	זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים
		31	31	זקף-קטן מלה מקף זקף- קטן בין שני קיסרים
		248	242	זקף-קטן מונח זקף-קטן
		84	84	זקף-קטן פשטא זקף-קטן
		17	17	זקף-קטן יתיב זקף-קטן
		50	50	זקף-קטן יתיב מונח ... זקף-קטן
		107	106	זקף-קטן פשטא מונח ... זקף-קטן
		94	94	זקף-קטן מהפך פשטא... זקף-קטן
				פשטא פשטא

				מהפך פשטא מהפך פשטא
		2	2	פשטא רביע
		1	1	פשטא מונח רביע
		846	795	קדמא ואזלא
		20	20	קדמא ואזלא קדמא
	אין אזלא-גרש מלה-קדמא ללא קדמא לפני אזלא	6	6	קדמא ואזלא מלה-קדמא
		35 לוודא	35	קדמא ואזלא במלה אחת
			בר' 6, שמ' 14, וי' 8 במ' 12, דב' 21	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 2, שמ' 20, וי' 20, במ' 17, דב' 30	קדמא ואזלא ... קדמא באותו פסוק
			בר' 1, שמ' 5, וי' 3, במ' 4, דב' 6	קדמא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 4, שמ' 7, וי' 3, במ' 7, דב' 13	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא בחצי פסוק
			בר' 1, שמ' 17, וי' 5, במ' 17, דב' 23	קדמא ואזלא ... קדמא בחצי פסוק
			וי' 3, במ' 2, דב' 1	גרשיים או גרש ... קדמא ואזלא באותו פסוק
		201	201	קדמא ואזלא רביע
כלומר אין קדמא רביע	שניהם רק בקדמא ואזלא במלה אחת	2	2	קדמא רביע
		237	235	רביע קדמא (עם או בלי אזלא)
		32	32	אזלא-גרש קדמא
		7	7	גרשיים מלה-קדמא
		21	21	גרשיים קדמא
		13	13 = 3 + 10	גרשיים או אזלא-גרש קדמא מהפך פשטא
		1	? + 1	גרשיים או אזלא-גרש מונח מהפך פשטא
			אין	גרשיים קדמא תביר
		3	3	גרשיים קדמא מרכא תביר
		1	1	גרשיים קדמא מרכא זרקא
	4 מהם דרגא תביר מרכא טפחא 1 דרגא תביר טפחא	5	5	גרשיים קדמא דרגא (רק עם תביר אחריו) (אין מונח או מרכא כפולה)
5 אחרים מתבנית קדמא ואזלא דרגא	גם מכיל תביר תביר מרכא טפחא (דב' ו, ?)	1	1	אזלא-גרש דרגא (כנ"ל)
		92	92	גרשיים מלה רביע
		6	6	גרשיים רביע
		0	0	גרשיים מונח מונח רביע
		25	25	אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] רביע
		סה"כ מופעים	זו והתבנית הבאה משתרעות על פסוק או שניים	קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים מהפך פשטא
		15		קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים [מונח] רביע
		280	280	רביע בראש פסוק
		199	199	רביע אחרי אתנח
		27	27	אתנח מלה מקף רביע
				ללא טפחא בין סלוק לאתנח
				ללא טפחא בין אתנח לסלוק
				מלה פסק אתנח
				מלה פסק סלוק
				פשטא מהפך פשטא

2 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב. בראשית

2.1 בראשית א,א

בראשית א,א: בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

בראשית – טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו בראשית אלהים – מונח אתנה, בראשית – מונח – רבוי, אלהים – אתנה – מגביל ומבדיל (תורת מנחם – כב (תש"ח ב) ש"פ משפטים), צירוף הטעמים מונח אתנה מלמד כאן כי בראשית אלהים מבטא רבוי הגבלות היינו צמצומים או הסתרות האלקות וכאשר הסתר מלא אז הבריאה מתגלה. משמע שהבריאה היא גלוי אלקות בהסתרות ואלקות הוא "הדבר" האחד והיחיד שיש, שנאמר בפירוש ב-(ד' ואת' וד') שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: אנכי ה' אלקיך, בטעם תחתון אנכי – טפחא, ה' – מונח, אלקיך – אתנה, אנכי – נוטריקון – אנה נפשי כתבית יהבית – מאנכ"י הו' כל הוית הבריאה – הטב"ע (גי' 86) גימטריה אלהים (גי' 86) – אתנה, בריאה מוגבלת לעומת א-לקים הבלתי בעל גבול.

בין תפקידי טפחא מצאנו הוראה על רבוי לא מוגבל, על אפיון מהקרא אל הקרא שלפניו בבחינת הנאמר בבלי ברכות כהב, והכא, בטופח על מנת להטפיה איכא בינייהו. בבלי גיטין ע"א, מברר משמעות הבטוי "על-מנת" האם הוא תנאי או כאומר מעכשיו. יש מצבים בהם משמעו מעכשיו. אפשר כי בראשית – טפחא, בתפקיד מעכשיו הדברים הבאים:

- רבוי מאמרות ורבוי דברים נבראים
- במשמעות טופח על-מנת להטפיה מ-עכשיו כי אין קרא לפניו.
- בראשית ברא אלהים – טפחא מונח אתנה, הטפחא פותחת טפח ואז הכתוב אחריו מתאר ומאפיין את בראשית והמלים בראשית ברא אלהים הם ענין אחד שהבריאה מאוחדת בא-לקות.
- בראשית – טפחא בתפקיד פסקא טעמא מלמד שהבריאה היא שנוי משמעות מהכתוב אחריה, בחסידות מוסבר כי הבריאה מרגישה עצמה מציאות נפרד מא-לקות, אבל מהתפקיד הקודם זה רק כביכול
- בראשית – טפחא, בתפקיד התפשטות משמעות אלפניו, אבל היות ואין כתוב לפניו מלמד, שלפני הבריאה היה רק א-לקות

בראשית – טפחא, בתפקיד התפשטות משמעות אלפניו, ואפשר כי מרמז משבע המלים של הפסוק אל הנאמר ב-בבלי פסחים נד,א והא תניא: שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח. תורה - דכתיב (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו. תשובה - דכתיב (תהלים צ) בטרם הרים ילדו וכתוב (תהלים צ) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. גן עדן - דכתיב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. גיהנם - דכתיב (ישעיהו ל) כי ערוך מאתמול תפתח. כסא הכבוד ובית המקדש – דכתיב(ירמיהו יז) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. שמו של משיח - דכתיב (תהלים עב) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו.

בראשית א,א – ב: [א] בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

[ב] והארץ היתה תהו ובהו והשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים:

[ב] והארץ היתה תהו ובהו - רביע ... זקף-קטן, כעין מידה ל"ד שהמהרז"ו קורא לה ע"פ ס"ע פ"א יסוד לכל המידות לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. והסתום הוא שבבריאה הצורה שבחומר לא היתה גלויה שעל כך פירש רש"י והארץ היתה תהו וגו' - תהו - לשון 'תמה ושמומן', שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה. תהו - 'אשטורדישון' בלעז. ובהו - לשון 'ריקות וצדו' (ראה ת"א). ו-רבינו בחיי פירש שבחומר הנברא היתה – מרכא (לפני פשטא זקף-קטן) בתפקיד המשכה - הלבשה של ארבע צורות המרומזות בטעם רביע במלת [ב] והארץ – רביע, ארבע יסודות בצורה שהלביש הבורא בחומר התוהו, וגם בתפקיד נקודה כפי' רבינו בחיי והארץ אחרי הבריאה הזאת היתה תהו, כלומר חמר אין בו ממש והיתה בהו שהלביש אותה צורה, והזכיר הכתוב ארבע יסודות שיש בצורה זו, והם: אש ורוח והמים והעפר, ומלת "הארץ" כוללת ארבעתם, והוא כלל העולם השפל, ואף ע"פ שיסוד העפר הוא אחרון הזכירו ראשון וכו' ידבר, ועל כן התחיל מן הארץ שהיא הנקודה, והפילוסופים קראוה נקודה לפי שהיא למטה מן הגלגלים נתונה בתוכם כנקודה בתוך העגול, וקראוה נקודה. לפי שהיא קבועה וקיימת, אין לה תנועה כלל בכללה רק בחלקיה, כענין שכתוב: (קהלת א, ד) "והארץ לעולם עומדת", והנה היא בהפך מן הגלגל העליון המקיף, כי זה עליון בתכלית הדקות והזכות, וזו תחתון בתכלית העובי והעכירות. ואחר שהתחיל מן הארץ חזר לסדר היסודות בסדרו הראוי, והוא: האש והרוח והמים, הזכיר והשך, הוא האש היסודית שהיא חשוכה, והקדימו ל-רוח מפני שהאש מקיף על הרוח, והקדים הרוח ל-מים כי הרוח מקיף על המים והמים מקיפים על הארץ. ... והודיענו הכתוב ככאן באמרו והארץ היתה תהו ובהו, כי הארץ לבשה צורה, והחשך שהוא האש מקיף למעלה מן המים והעפר מעורבים שקרא לשניהם יחד תהום, גו'

שמות וארא וגו': [ג] וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם:

זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב

וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם:, רבי חזקיה פתח ... דהא כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי מקדשא, ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון דעלמא תתאה א"ש ורו"ח ומי"ם ועפ"ר, ואתחברו ארבע סטרי אלין בדי' סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא, אר"ש ת"ח ד' קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ד' יסודין א"ש רוח ומי"ם ועפ"ר אלין אינון רזא עלאה וגו'

וארא – רביע, לבריאת האדם מעפר המקדש בארץ, ארבעה צדדי עולם התחברו במקום זה, ואלו נושאים ארבע יסודות עולם (צפון א"ש (מזרח) רו"ח (דרום) ומי"ם (מערב) ועפ"ר והתקין הקב"ה מהם גוף מתוקן משני עולמות עליון ותחתון, וארבעה הראשונים הם רזי האמונה והם אבות כל העולמות, ורוז המרכבה העליונה הקדושה וגו' טט - ובהמשך הזוהר מלמד כיצד ארבעה היסודות מרכיבים את כל הבריאה באופנים שונים.

בעקבות הפרסום בשנת התשע"א העיר הקורא שראשי תיבות שמו אל' שי' הי"ו, גלוי רמזי טעם רביעי בפסוקים אלו (בר' א,ב, ושמות וארא ו,ב), הוא גלוי יסודי בתורה וזהו גם הבסיס להא דיש ד אותיות בשם י-ק-ו-ק, ובעולם החומר ארבע כוחות (כבידה, חזק, חלש, אלקטרומגנטי) וארבע יסודות (קוורקים: גלואונים, פוטונים, בוסונים וגרביטונים) וארבע מרכיבים ב-DNA (adenine, C, T, A, G: thymine, cytosine, guanine) וארבע מרכיבים בדם הוא הנפש (כדוריות לבנות, כדוריות אדומות, טרומבוציטים, פלאסמה) וכו'.

וגם ש-ד-י: ש"י עולמות הבנויים מ-ד יסודות המהווים אותם לכך ד במרכז ה-ש"י – ש-ד-י. וגם א-ל-ש-ד-י: שאל (כמו ביקש) באמצעות ד (היסודות) ברא את י (הספירות). וכן הוא באותה משמעות: א (הוא אלופו של עולם) לש (במובן צר צורה לחומר) באמצעות ד את י, וכנ"ל. וגם א-ל-ש-ד-י: יש במובנו א-ל-שד (במובן סד, כיסה בסידי, הסתיר) את י, שעולם הזה נברא ב-ה ועולם הבא נברא ב-י ונסתר מעינינו. וגם א-ל-ש-ד-י: יש במשמעו א (אלופו של עולם) לשד (כמו לשד השמן, הינו תמצית הטוב שבדבר) י (הינו עולמות העליונים ועשר ספירות וממילא כל ההויה והשתלשלותה).

בראשית א,ז: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר לְרִקְיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרִקְיעַ וַיְהִי-כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ – מונח זרקא סגול, הוספת משהו מענין הרקיע על הרקיע. כגון שני רקיעים, וילון, רקיע שמיני בבלי חגיגה יב,ב אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן, שנאמר: (דברים י' ז) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים. ריש לקיש אמר: שבעה, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. וילון – אינו משמש כלום, אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית, בבלי חגיגה יב,ב ואמר רב אחא בר יעקב: עוד רקיע אחד יש למעלה מראשי החיות, דכתיב (חזקאל א,ב) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא.

הַמַּיִם אֲשֶׁר – פשטא פשטא, בתפקיד מידיות, בבת אחת, שני דברים שונים גורמים אחד הרב נחמן רונטל הי"ו בשם רב נתן ספר ליקוטי הלכות (רבי נחמן מברסלב) על הפסוק **בראשית א,ז: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** אפשר שע"פ הטעמים שבפסוק זה יש ללמוד שכמו שהרקיע נהיה במאמרו בבת אחת, כך בכל שאר המאמרות נהיה בבת אחת.

התורה והמצוה (ה) וכבר בארנו כי במאמר הא' יצאו היסודות מעורבים ויסוד המים היה מעורב עם יסוד האויר, כמ"ש ורוח אלהים מרחפת ע"פ המים, ועי"כ היו המים מתפשטים בגובה ... וכן ביום השני שנעשה הרקיע היה פעולתו להוציא האויר המרחף ביסוד המים ולעשותם מים פשוטים, וזה היה הכנה לקויית המים כמו שיתבאר, אולם לעשות הרקיע הזה הי' צריך להקדים מאמר יהי אור, שכמו שגם עתה הרקיע הזה מתקיים ע"י אור השמש שמכה על כדור הארץ וניצוצי האור שבים באור חוזר עד הסגריר כנ"ל בהקדמה ד' כן שם בטבע האור הזה שנברא ביום הראשון, רק שהיה כוחו גדול ביותר שאת כי היה אור בוער כאש, ופעל פעולתו בפקודת ה' ביום אחד מה שאור השמש היה צריך לזה שנים רבות וגו' אחד גורם לשניים – מבדיל בין שניים – רקיע מבדיל בין אויר ובין מים וגורם לעיבוי וגשמים או שניים גורמים לאחד – אור בראשית המכה בארץ ושב עד הסגריר (אור בראשית והארץ או הסגריר) גורם לרקיע

רמב"ן (א,ח): אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר, כי השמים המוזכרים בפסוק הראשון הם השמים העליונים, אינם מכלל הגלגלים, ... הזכירוהו בבראשית רבא (ב"ר ד,ב), אמרו: כל רבנין אמרין לה בשם רבי חנניה, רבי פינחס, רבי יעקב ברבי אבון בשם רבי שמואל ברבי חנמן; כשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "יהי רקיע בתוך המים" (לעיל, ו,ג), גלדה טיפה האמצעית, ונעשו שמים התחתונים ושמי השמים העליונים ... עוד - כי בעבור שירצו החכמים לעלות החומר הראשון עד תכלית ולעשותו דק מן הדקים, לא יראו שהשמים, שהם גוף מתנועע בעל חמר וצורה, הם הנבראים מן האין, וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ - מונח זרקא סגול, בתפקיד תנועה, תנועה סיבובית, כעין כריכות פתילי הצצית "והיה לכם לצצית" באותה תבנית טעמים. הרקיע (מהתפשטות חומר מהארץ הנבראת), הגלגלים ותנועות הגלגלים והכוכבים הם מיום שני של הבריאה.

בראשית ד,כה: וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים וַדַּע אַחַר תַּחַת הַכֶּלֶךְ כִּי הָרְגוּ קָוָן: וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחלה ובפועל, פי' רש"י ע"פ בר' רבה ... אמרו לו (נשות למך): קשוט עצמך תחלה, וגו' לכתחלה אתה מלמדנו לעשות מצות פריה ורבייה ולא לדקדק על גזרתו של מקום, גזרת מיתת כל אדם, ושתיה כליה לאדם, ובפועל אינך מקיים את מה שאתה מלמד לאחרים.

וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן מונח זקף-קטן, פעמיים זקף בין שני קיסרים, דבר החוזר וקורה או כעין בנין אב, פי' רש"י ע"פ בר' רבה ... מיד וידע אדם וגו', ומהו עוד? ללמד, שנתוספה לו תאוה על תאוותו, היינו להקים דורות חדשים כנאמר בקהלת שאדם יעסוק בפריה ורבייה כל חייו כי לא ידע מי מצאצאיו יתקיים. **קהלת יא,ו: בַּבֶּקֶר זָרַע אֶת-זֶרְעָהּ וּלְעֶרְבֵי אֶל-תִּגְנַח יָדָהּ כִּי אֵינָה יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁל הִנֵּה אוֹ-זֶה וְאִם-שְׁנֵיהֶם פְּאֻחַד טוֹבִים: רש"י** (ו) ובבקר זרע את זרעך וגו' - למדת תורה בילדותך, למוד בזקנותך; היו לך תלמידים בילדותך, יהיו לך תלמידים בזקנותך; נשאת אשה בת בנים בילדותך, שא אשה בת בנים בזקנותך; עשית צדקה בילדותך, עשה בזקנותך (ראה קה"ר יא,י). **כי אינך יודע איזה** (בנוסחתי: אי זה) יכשר - אם תלמידים ובנים שבילדות יתקיימו לך, או שמא לא יתקיימו אלא שבזקנות. מצינו ברבי עקיבא שהיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים מגבת עד אנטטיפטוס, וכולן מתו מפסח ועד עצרת; ובא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם (ראה יבמות סב,ב). ולענין הבנים - מצינו באבצן "שלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ" (שו' יב,ט), וכולם מתו בחייו; ובזקנותו "הוליד את עובד" (רות ד,כא) ונתקיים לו (ראה ב"ב צא,א).

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

פסק ו כעין סדור שנחלק, יציין לימוד בקריאה עם פסק, ולימוד בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקרואה פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשה או במלה שניה שבו.
קדמא מרכא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, **קדמא מרכא זקא מונח ... מונח סגול** – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר.

2.2 בראשית נח ו, ט

בראשית ו, טו – יז:

[טו] וַיְהִי אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה אַרְבַּע הַתְּבֵה חֲמִשִּׁים אָמָה רְחֵבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אָמָה קוֹמָתָהּ:
[טז] צִהְרוּ תַעֲשֶׂה לַתְּבֵה וְאֶל-אָמָה תְּכַלְכְּנָה מִלְמַעְלָה וּפְתַח הַתְּבֵה בַצֵּדָה תִּשִׂים תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַעֲשֶׂה:
בפסוק ט"ז ר"ת צלות"א אמ"ת והתשובה – על גויים רק לחזור בתשובה ולהתפלל כמו בנינוה, אין הם צריכים לתת צדקה.
קריאה ברצף של סוף פסוק (ו,טו) ותחלת (ו,טז) ... **וּשְׁלֹשִׁים אָמָה קוֹמָתָהּ**: [טו] – פסק, כעין מדה סדור שנחלק, ומשמעו מתואם אם הדרשה **בבבלי סנהדרין קח** כי אבנים מאירות רבות היו לנח ואפשר כי קבען על פני שלושים אמה קומת התיבה וכך האיר לו בכל גובה התיבה. הפסק עצמו עומד כעמוד כמרמז על עמוד אור.

[יז] וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מִלֵּם-עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִנְגַע:
[טו] וַיְהִי – זקף-גדול, שלוש משמעויות ל-**שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה**, (א) אורך: שלוש מאות אמה, (ב) חלק בתורת הסוד גי' א-לקי"ם במילוי: אל"ף למ"ד ה"י יו"ד ע"מ' עולה שלש מאות לתקן יצר הרע שמתבטא בנחש וסמא"ל (יצר רע = יצ"ר = גי' שלוש מאות) הגורם לשכינתא בגלותא, (ג) פרוטה. ראה פירוט ב-(ו,יז)

[יז] וַאֲנִי הִנְנִי – רביע תלישא-קטנה, אפשר כי בא ללמד ארבעה תפקידי תלישא,

(א) שיעור זמן ללמד ע"פ **מְבִיא** – קדמא ללא אזלא, משמע שהכתוב כאן אין זה מקומו בזמן אלא הוא שייך ל-**בר' נח ו, ג** שצווי זה נאמר לו שם ומשמעו **מאה עשרים שנה של אזהרה** לאנושות לחזור בתשובה ובתפילה כי אין עונשין בלי אזהרה קודם לכן. ע"פ **בתי מדרשות ח"ב לקוטי מדרשים כתבי יד (ו)** חמשים שנה עשה נח את התבה, וסוד גדול ניתן לו עד שידע איזה עץ שהוא צריך לעשות בארץ מאה ועשרים שנה והיה נוטעו מתחלת מאה ועשרים, איזה ארוז מגביה חמשים אמה, ורוב הדעות כי החל בנין התבה 120 שנה קודם למבול.
(ב) תלישא תפקיד מחיצה שהם גולו נשים ורכוש, היינו עברו מחיצות שלא להם, לכן במבול טיפות המים שינו מטבעם שאין טיפה נוגעת בטיפה אחרת, חדרו זו לתחום זו ונגרם המבול.

כלי יקר (בבא בתרא טז, א) שלכל טיפה יש דפוס בפני עצמה, וכמלא נימא יש בין כל טיפה וטיפה כדי שלא תכנס אחת בגבול חברתה. וזה הגדול ונכנס בתחום חבירו דין הוא שיהפכו עליו גשמי ברכה למבול כי אז כל הטיפות מתערבין: כאן כיון שגזלו פרצו תחומים וגבולות לכן הביא הקב"ה עליהם עונש במבול הנגרם כאשר טיפת מים נכנסת אל תוך גבולה של טיפה אחרת.

(ג) שיעור גזל בשוה פרוטה ומעלה, שיעור חמס בפחות משווה פרוטה, פרוטה"ה – גי' שלוש מאות, זה אחד המשמעויות של **[טו] וַיְהִי אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת**, והם חמסו בפחות משווה פרוטה.

(ד) רמז ממבנה התבה לשיעור שקל-קדש של בית שני. ע"פ **"מדות ושעורי תורה" לרב ח"פ בניש** אחרי חורבן בית ראשון, כאשר שכניתא בגלותא, עמים זרים שלטו בכנסת ישראל, התקין יחזקאל הנביא ואח"כ אנשי כנסת הגדולה ששקל הקודש יתוסף בשתות מלבר, היינו ממשקל כסף השווה למשקל 320 גרגרי שעורה בינונית למשקל כסף השווה למשקל 384 גרגרי שעורה בינונית. החלטה זאת הייתה כדי לאפשר לבני ישראל לשקול שקלים למצוות שונות לפי המטבעות של המטבעה הצורית שעברה זמן מה אחרי חורבן בית ראשון להטביע מטבעות כסף במשקל 384 גרגרי שעורה ושעמים שונים השתמשו בהן (כגון היוונים). אפשר שהחלטת יחזקאל והכנסת הגדולה פתחה השפעה רוחנית שהשפיע על המטבעה הצורית להעלות רעיון זה.

מקור אפשרי למספר 384 הוא בקרא **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה**:- דרגא מונח רביעי, כעין ערך המרכב מקבוצת מספרים המתחברים זה אל זה (יותר מארבעה מספרים) שלוש מאות ועוד חמישים ועוד שלושים ועוד אחד (אל אמה תכלנה) ועוד תחתיים – אחד, שניים – אחד ושלישים – אחד, סה"כ 384 !!!

שקל-כסף קדש = סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף (כל דינר רבע שקל ככתוב בשמואל) = משקל 320 גרגרי שעורה = 640 חצאי גרגרי שעורה (פסוק ארץ ארבע מאות שקל-כסף) = 640 פרוטה. משקל דינר כסף מקורי = 80 גרגרי שעורה = 160 פרוטה אחרי התיסוף של השקל-כסף בשתות מלבר אז סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף = משקל 384 גרגרי שעורה = 768 חצאי גרגרי שעורה = 768 פרוטה.
משקל דינר כסף מיוסף = 96 גרגרי שעורה = 192 פרוטה, משקל שקל חול מיוסף = 192 גרגרי שעורה = 384 פרוטה

(ה) רמז למחיצה בין החיים והמתים והוא קביעת שעת מיתה מהפסק תהליך/בקרת גזע המוח על הנשימה או שזה מ-(ז,כב) **כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו**

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה - דרגא מונח רביעי, פרט מיוחד שכל הפרטים האחרים נמשכים אחריו, אלו שיעורי יחסים של אורך, רוחב וגובה המומלצות לבניית ספינה.

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה - דרגא מונח רביעי, תיקון הקלקול מהיצר הרע המרומז בתבנית טעמי (טו) **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה** - דרגא מונח רביעי, כתבנית (בר ג, ג) **יְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם** – הקרא הראשון המלמד על הקלקול ביצר הרע ועל תיקונו. הקלקול הוא **כי מלאה הארץ ח'מ'ס'**. במקורות הרשומים בהמשך דורשים כי מדות התבה הם תיקון היצר הרע המיוצג בס"מ והנחש. ש"נ - שלוש מאות אמה וחמשים אמה ממתיקים עיקר הרע של הנחש המתבטא באות ח"ת שבמלת נחש (ח' במלת חמס) ע"י שמקיפים אותה, שלושים אמה ואמה אחת הם אותיות א"ל הממתיקות אותיות ס"מ ממילת סמא"ל ע"י הצטרפותן אליהן, והן אותיות מ' ס' במלת חמס).

ארבע מקורות: נר ישראל האדמו"ר מרוז'ין, הרה"ק רבי משה מסוואראן, הגאון הצדיק ר' אריה לייב מלאנצוט שהיה אבד"ק קעשינוב בעהמ"ח גבורת אריה עה"ת, הרב הקדוש המפורסם וכו' מקרלין.
[יז] וַאֲנִי – רביעי או **לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר** – מונח רביעי, **כלי יקר** ואמרו חז"ל (כתובות ל א) אף על פי שבטלו ארבע מיתות בית דין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנחתייב חנק או טובע בנהר וכו', נמצא שדור המבול שנכשלו באשת איש שמתתם בחנק דין הוא שיטבעו

במים, ... טעם לדינים של דור המבול, לפי שחטאו בעבודה זרה וזנות וגזל ... ואמר על הגזל שבכפים כי ברא הקב"ה כל אצבע ואצבע לתשישו כדאיתא בגמרא (כתובות ז, ב) ורצה הקב"ה שלא יכנס שום אצבע בגבול חברו, וזה הגזל מחלל קדושת ידיו. אפשר כי מדבר בשלוש עבירות ובחילול קדושת ידים.

לפחות ארבעה עבירות, מיתות בית דין פסקו אבל לא ארבעה המיתות, ע"ז, ג"ע, גזל, חמס – גזל בפחות מפרוטה, העופות והחיות השחיתו ונזקקו שלא למינו, האדמה השחיתה ונענשה, שלוש מאות הוא מספר משלים למספר רע"ו למספר תקע"ו. רע"ו היא קליפה המופיעה גם בגי' על (וי' תזריע יג, ב) **בְּעוֹר וְהָיָא** ... על צרעת! אפשר גם דיברו לשון הרע כי שלא כמו דור הפלגה שעע"ז ומרדו בה' שעבירתם הייתה חמורה לא פחות אבל היות וחיו בשלום זה עם זה ובאחדות, משמע שלא דיברו לשון הרע ולכן עונשם היה הרבה יותר קל.

רמזים לארבע מיתות בית דין בפסוק

[ו] **וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיִם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָנוּעַ: בּוֹ רוּחַ חַיִּים** – ר"ת חר"ב – סיף לעובדי עבודה זרה, **מְבִיא** – מיתת חנק לגלוי עריות לנשואות, **לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר** – ר"ת כל"ב, **אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָנוּעַ** – ס"ת ער"ץ, דבר קשה כגון סקילה באבן קשה – ברכת השם, כשפים, בועל ארוסה בהסכמה.

וְאֲנִי הֲנִי - רביע תרסא **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיִם עַל-הָאָרֶץ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר** - מונח רביע **אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים** - פשטא מונח זקף-קטן **מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם** - טפחא אתנח

(א) תבנית כללית רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן, רעיון עוצמתי מאד, עצמת שינוי הטבע במבול, ועצמת התיקון בעולם

(ב) **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיִם עַל-הָאָרֶץ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **כָּלִי יָקָר (טו, ו) שְׁלֹשׁ מְאֹת אֲמָה אֶרֶץ הַתִּבְיָה** ... וכל מספר ט"ו אלו מורה שאע"פ שנחתם דינים על הגזל מ"מ עיקר ההתחלה היה אלא בעבור הזנות וחילול השם של יה

העולה ט"ו ... (וכתב לפני כן) לפי ע"י הזנות חללו קדושת שם של י"ה המתווך בין איש לאשה ובהתחלק מהם יו"ד ה"א נשאר אש ואש כמ"ש (איוב לא, ג) **כִּי אֵשׁ הִיא עַד-אֲבִדוֹן הָאֲכָל** ... (וכתב אה"כ) שנאמר (יש' כו, ד) **כִּי בִינָה ה' צוֹר עוֹלָמִים** ומזה למד שהעוה"ז נברא בה"א והעוה"ב נברא ביו"ד ...

וכל זה מורה כי מספר ט"ו תמיד מתווך בין איש ואשה כי כל זה נמשך מקדושת שם יה על כן היו כל מדות הללו של התיבה תמיד קרובים אל המספר ט"ו כאמור .

• לפי' כלי יקר לכתחילה המבול כעונש על הזנות וחילול השם של יה שבו נברא העולם הזה והעולם הבא ובפועל נחתם דין דור המבול על הגזל

רש"י וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא. הנני מוכן (ש) להסכים עם אותם (ת) שזרווני ואמרו לפני כבר (תה' תה) **מִה-אֲנֹשׁ כִּי-תִזְכְּרֶנּוּ**.

שפת"ח (ש) דק"ל דלשון ואני משמע הוא רוצה וגם אני וכלפי מעלה לא שייך זה ח"ו שאחר יסייעו, ומתוך דאני קאי על הסכמת המלאכים שהסכימו כבר, כן אני מסכים עמהם ... (ת) ר"ל שנמלך במלאכים אם אעשה את האדם והיו אומרים **מִה-אֲנֹשׁ כִּי-תִזְכְּרֶנּוּ** וגו' ועכשיו מסכים אני עמהם.

טט - פי' **אור החיים** ב-בר' נח ויג במשפט אחרון בד"ה **ותמלא הארץ** ... וטעם שהזכיר בפרשה זו שם אלקים הראה כי גם מדת רחמים נתהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

אפשר כי **וְאֲנִי** במידת הרחמים מסכים עם מידת הדין שלפניה דברו המלאכים ודברם הוא בעצם מחשבת ה' בבריאה שצפה שעלולים להיות עבריינים, ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם.

רמב"ן רש"י למד מבר' וא"כ תמה (שואל) והיאך מסכים עמהם (טט) – רמב"ן תמה על פי' רש"י היאך ה' מסכים עם המלאכים (השוללים בריאת האדם) והוא משאיר להם (לבני אדם) שארית לפליטה גדולה כנח ובניו וכל חי ... אולי היא הסכמה לדעתם כשלא יחמול עליהם, ועל האמת **ואני כמו ויסרתי אתכם אף אני וכן ואני בריתי אתך** ... יאמר אף אני תהיה ידי בהם על שהשחיתו את הארץ ולכך אמר **זאת אות הברית אשר אני נותן** ימחץ וידי תרפינה והמשכיל יבין. (רמב"ן מביא דוגמאות כי המלה **אני** בשני המקורות מרמזת לקב"ה ומזה ללמוד למלת **וְאֲנִי** בפסוקנו שהכוונה לקב"ה המעניש במידיות כי לא יחפוץ במות המת)

דרך לפרש הקושרת בין **וְאֲנִי הֲנִי** - רביע תרסא ובין **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיִם עַל-הָאָרֶץ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, דור המבול קלקלו בתלישת מחיצות איסורים של ע"ז, עריות, גזל וחמס עד כדי שגרמו לבלבול – שנוי - קלקול כל בעלי החיים על הארץ וקלקול הארץ עצמה, ונדונו **במדה כנגד מדה** בשנוי עצום בטבע הארץ והבריאה שהותנה מראש עם הטבע לכשיהיה צורך בו שישגורם לבלבול עצום בטבע הארץ, בתלישת כוכבים ממקומם (ע"פ **בבלי ברכות נטא, ועיש על בניה תנחם (איוב לח)**) כדי לגרום לירידת הגשם העצום, תלישת מחיצות בין טיפות הגשם שגרם למבול עצום (**בבלי בבא בתרא טזא**), ושנוי בתנועת הארץ על צירה, המזלות לא שמשו שנה (**פדר"א**). בלבול שגרם בסוף לתיקון.

מוצע הסבר לתבנית לכתחילה ובפועל ע"פ המסקנה שלמדנו בתבנית דומה ב-**במדבר שלח יד, מג: כִּי הָעִמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׂם לַפְּנִיכֶם וַיַּפְלְחֶם בְּחָרֶב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתֶם מֵאֲחֵרֵי ה' וְלֹא-יְהִיֶה ה' עִמָּכֶם:**

ע"פ **מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט הָעִמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׂם לַפְּנִיכֶם וַיַּפְלְחֶם בְּחָרֶב** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל. לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה. ה' צפה לכתחילה שיהיו ספקנים באמונת ה', מוציאי לשון רע ודיבה ולכן הכין בבריאה את עמלק (שתכונתו הטלת ספק) כרצועת מרדות לישראל אשר בפועל פועלת באמצעות גלות, צרות, מחלות ופגיעות מעמים שונים להעניש במ את עוברי העבירה.

באופן דומה יוסבר **בראשית נח ויז: וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיִם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר** לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה. ה' רצה לברוא עולם ולתת תורתו לבני אדם ויעשו בה טוב. ה' צפה לכתחילה שעלולים להיות בני אדם שישחיתו דרכם וה' שם בפי המלאכים לומר זאת לפני מידת הדין בלי להזכיר ה' ישירות (הבנה ברש"י ע"פ ב"ר כפי שמסבירו שפת"ח). ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם, והתנה עם הטבע שכאשר יהיה צורך הטבע יגלה בפועל תכונות כפי שהתגלו במבול. ואכן בפועל כאשר בני אדם השחיתו דרכם הטבע גילה תכונות לתיקון ההשחחה במבול ותכונות אלו ממשיות להתקיים להעניש במ עוברי עבירה אבל ה' מגביל את פעולתן לקיים בריתו לנח.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

זקף-קטן זקף-גדול – (א) עשוי לבטא דבר החוזר וקורה וכעין בנין אב; (ב) מצביע על אפשרות לביצוע גימטרית המלים המטועמות בהם והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית.
מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול
מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * ת(דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))
תפקיד כללי חישוב חשובני, תפקיד ייחודי חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך
מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול) = (עולה) תקע"ו,
מקדם * ת(זקף-קטן זקף-גדול) = 0 * ת' - גי' תוכן (כגון **בראשית ורא כב,ג**: **והנה איל אחר** = 0 לא פעיל)
זקף-גדול [...] זקף-קטן - בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) מרמז על שנוי, תיקון גדול
זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף-קטן זקף שני עשוי להיות **זקף-גדול** או **רביע** והשלישי **זקף-קטן** או **זקף-גדול** ולפעמים זקף רביעי **זקף-קטן** בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) – בטוי לענין בעל תוקף רב, עוצמה, חוזק בין לטוב בין למוטב.

2.3 בראשית לך-לך יב,א

בראשית לך-לך יב,ד:

**וַיִּלְךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה' וַיִּלְךְ אִתּוֹ לֹט
וְאַבְרָם בֶּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:**

כְּאִשְׁרֵי – קדמא, לפי **שבבלי ע"ז ט,א** אומר כי מסורת בדינו כי פסוק (**יב,ה**) מלמד שזאת היתה שנת אלפיים לבריאה ולכן אברם היה בן חמישים ושתיים לכן לפחות פסוק (**יב,ד**) ואולי גם הפסוקים (**יב,א-ג**) מיקומם כאן מקדים את הזמן שבו קרו בפועל בעשרים ושלוש שנה.

בראשית לך-לך יב,ה:

**וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁוּ
וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן
וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן:**

בבלי עבודה זרה ט,א, תנא דבי אליהו: **ששת אלפים שנה** הוא העולם, שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן. שני אלפים תורה מאימת? אי נימא ממתן תורה עד השתא, ליכא כולי האי, דכי מעיינת בהו, תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי! אלא (**בר' לך יב,ה**) מ- **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן**, וגמירי, דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתי הוה,

רש"י אלא מן ואת הנפש וגו' - ומתרגמין דשעבידו לאורייתא.

וגמירי דההיא שעתא הוה אברהם בר ג"ב - הוסיפם על אלף ותתקמ"ח שהיו בידך כשנולד אברהם הרי אלפים תהו. (2000)

כי מעיינת מ- וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן - הכי הוה הוסיף אותן על מנין מתן תורה ונמצא אלפים מכוונין מ- **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-**

עָשׂוּ וגו' עד גמר ד' אלפים לבריאת עולם והוא קע"ב שנים לאחר חורבן כיצד הרי מנית עד יציאת מצרים תמ"ח על עודף אלפים וכתוב (מ"א ו) **ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל** עד **ויבן שלמה את הבית הרי תתקכ"ח** על אלפים כשנבנה הבית וימי בית ראשון ד' מאות ועשר הרי שלשה אלפים ושל"ח שנים וגלות בבל ע' שנים הרי ת"ח וימי בית שני ת"ך הרי תתכ"ח נמצא קע"ב חסרין מד' אלפים והכי תני בסדר עולם.

תוספות וגמירי דאברהם אבינו בההיא שעתא בר חמשין ותרתי שנין הוה - ואע"ג דכתיב (**בר' לך יב,ד**) **וְאַבְרָם בֶּן-חֲמִשָּׁן שָׁנִים**

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן שתי יציאות הוה שהרי בברית בין הבתרים היה בן שבעים ואז היה בא"י ושוב חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדאיא בסדר עולם ובפ"ק דשבת (דף י. ד"ה ושל) הארכת היטב.

ויקח אברם – מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תלישא, ע"פ בבלי ע"ז ט,א ופ' רש"י ותוספות, אע"פ שבפסוקים קודמים נאמר כי אברהם בן שבעים וחמש בצאתו מחרן, כאן נדרש כי בהיותו בן חמישים ושתיים הייתה שנת אלפיים לבריאת העולם והסתיימה תקופת התהו והתחילה תקופת תורה (שלפני תקופת המשיח) של אלפיים שנה.

ויקח אברם את-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט – דלג על **את אחת** (אל"ף) במלת **את** וקח ערך גימטרי של **שלוש** האותיות הבאות **ת-שָׂרִי ת' ש' ר' (= 900)** דלג **שתי** אותיות הבאות **י א** (י"ד אל"ף) וקח ערך גימטרי של **שתי** האותיות הבאות **שָׁרִי ש' ת' י"ו (= 700)**. דלג **שלוש** אותיות הבאות **ו וָ וַ** (ו"ו ו"ו אל"ף) וקח ערך גימטרי של **אות יחידה הבאה ת** תי"ו (= 400). חבר שלושה המספרים 900 + 700 + 400 = 2000, אפשר שזה מרמז לשנת אלפיים לבריאה כנדרש **בבבלי ע"ז ט,א**.

ויקח אברם את – ס"ת שנת תמ"ח לאלף השלישי – יציאת מצרים ומתן תורה. וע"פ ר' אליהו שגב שם הוי"ה כאשר תכפיל כל אותיותיו (*ה*ו*) תקבל 1500 ותוסיף תמ"ח תקבל שנת לידת אברהם אבינו תתקמ"ח לרמז שהוא יגלה לעולם את האמת האלקית שתנתן בשנת ג'תמ"ח

אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת-לֹט – ס"ת רו"ת – שבין הנפש אשר עשו היה שרש לרות אם המלכות של בית דוד.

וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן – גי' הקרא 1979 בקירוב לאלפיים.

תוספת של שב"פ ה"י סיכום חיבור ר"ת **וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן** ו' ה' א' ע' (=70 -< במספר קטן 7) ב' עולה 21 סה"כ 1979 + 21 = 2000 רמז לב' אלפים שנה.

בראשית לך-לך יב,ו:

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁלֹם עַד אֵלֶּיךָ מוֹרְגָה

וַיִּקְנְעֵנִי אֵי בְּאֶרֶץ:

רש"י וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ, נכנס לתוכה: עד מקום שכם, להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם:

שפת"ח – משום דכל ויעבור שבמקרא משמע דעבר הארץ ולא דר שם הוצרך לפרש דזה אין פירושו כך אלא נכנס לתוכה ומנא ליה

לרש"י לפרש כן יש לומר דדייק מדכתיב בארץ ולא כתיב הארץ או יש לומר דדייק מדכתיב עד מקום שכס ושכס הוא בארץ כנען:

וַיַּעֲבֹר – מהפך – הרי זה הסברו של שפת"ח על רש"י, באופן רגיל "ויעבר" משמעו מעבר ללא התעכבות ואילו כאן המשמעות נכנס לתוכה. אם כך למה ליה לכתוב "ויעבר"? אלא שמשמעות נכנס זהו שהייה במקום אחד ואילו אברם עבר ונכנס במסירות נפש בכל מקום בארץ. והסיבה שהיה צריך מסירות נפש כי ע"פ רש"י הארץ שהיתה מיועדת לבני שם, כנענים השתלטו עליה וכך עולה מהשקלא וטריא **בדעת זקנים בסוטה ל"ב פרק אלו נאמרין ומחזקוני כתובות פרק בן סורר ומורה**. ואף-על-פי שהכנעניים השתלטו על הארץ, לא חשש אברהם השמי להיכנס ביניהם מכה אמונתו בה'.

אֲבָרָם – פשטא, בתפקיד אחד, שמי אחד לעומת כל הכנעניים, זכות על הארץ נתלית בו בלבד ולא למשל גם בלוט שבא עמו. בכך מתחיל מעשה אבות סימן לבנים.

בְּאֶרֶץ – זקף-קטן, לשתי מטרות, כניסתו ומעברו כדי להטביע רישומו בתוך כל מקום בארץ ולהכשירה להיות נוחה להיכבש לבניו בזכות אבות.

בראשית לך-לך יב,ז, וַיָּבֹא הוּא אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֶךָ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבְּחַת לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
אבן עזרא וַיָּבֹא הוּא, בדרך נבואה, והמלה מבנין נפעל והנח הנעלם בין היו"ד והרי"ש תחת הדגש הראוי להיות ברי"ש להתבלע נו"ן נפעל: הנראה אליו, שם התאר מהבנין הנזכר וכמוהו ואשר היה נעשה:
כלי יקר וַיָּבֹא הוּא אֶל-אֲבָרָם מה שלא נראה אליו ה' מיד כשאמר לו (טט בר' לך יב,א, ויאמר ה' אל-אֲבָרָם) לך לך מארצך לפי שאז היה עדיין בחו"ל כדעת הראב"ע ובחול"ל אין שכינתו ית נגלה וראיה מיונה (מכילתא בא יב,ד) וא"כ לא נראה אליו שם ה' במראה כי אם קול דברים לבד היה שומע וע"כ לא בנה שם מזבח רק לה' הנראה אליו, אבל בעוד שלא היה נראה אליו לא רצה לבנות מזבח במקום שאין השכינה שורה וזה"ש במשה (שמות ד,א) כי יאמרו לא נראה אליך ה' כי אין דרכו להתראות בחו"ל ובוזה יכחישו לומר שגם קול לא שמעת:

וַיָּבֹא – מהפך, טט - גילוי בארץ-ישראל בדרך נבואה במראה בהיפוך מגילוי בחו"ל בשמיעת קול דברים בלבד.

בראשית לך-לך יב,ז:

וַיָּבֹא הוּא אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֶךָ אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבְּחַת לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

... **וַיֹּאמֶר** - זקף-גדול, אמירה של שלוש נקודות שאפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר, כגון שמאכן יש ללמוד שתי שלישיות ע"פ פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כח - ביום השמיני עצרת ר' יודן בשם ר' לעזר שלשה הן שמבטלין את הגזירה ואילו הן, התפילי' והצדקה והתשובה. ... ר' חונא בשם ר' יוסי אף שינוי השם ושינוי מעשה. ויש או' אף שינוי מקום

לְזִרְעֶךָ - קדמא זקף-קטן במלה אחת - מוקדם שהוא מאוחר בענין, כגון הבטחת הזרע קדמה להבטחת הארץ, הבטחת הארץ לזרעו קדמה להבטחתה לאברהם. אבל ב-(יג,ט) **כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אֶתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְלְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם**. הקדים הבטחת הארץ לאברהם קודם לזרעו. בפועל אברהם זכה בארץ מכה נצחונה על ארבעה המלכים שכבשו הארץ מיושביה, אבל היות ולא הגיע הזמן שקבע ה' בברית בין הבתרים לכן היה על זרעו לכבשה שוב.

אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֶךָ – זקף-קטן זקף-גדול זקף-קטן, שלוש זקף בין שני קיסרים, עוצמת ההבטחה המתקיימת עד עולם כפי' רש"י **וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבְּחַת**. על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל.

אֶל-אֲבָרָם וַיֹּאמֶר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה 531, תקלא"א, שרא"ל, הפרש מתקע"ו (= גי' שמות הטעמים זקף-קטן זקף-גדול) 531 = 576 - 45, עולה מ"ה, אד"ם. שם מ"ה קשור לעולם היצירה המרמז להבטחת הזרע הקשורה לעולם היצירה. **וַיֹּאמֶר לְזִרְעֶךָ** - זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים, מרמז לצורך בשינוי גדול, כי אברם לא מוליד, שרי לא לא תלד כנאמר במדרשים הבאים:

בראשית רבה (וילנא) פרשה מד י ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע, אמר רב שמואל בר רב יצחק המזל דוחקני ואומר לי אברם אין את מוליד, א"ל הקב"ה הן כדבריך אברם לא מוליד אברהם מוליד, שרי אשתך לא תקרא שמה שרי, שרי לא תלד שרה תלד. **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כח - ביום השמיני עצרת ר'** יודן בשם ר' לעזר שלשה הן שמבטלין את הגזירה ואילו הן, התפילי' והצדקה והתשובה. ... ר' חונא בשם ר' יוסי אף שינוי השם ושינוי מעשה. שינוי השם מאבינו אברהם, ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם (בראשית יז: ה), אברם לא מוליד, אברהם מוליד. ודכוותיה, שרי אשתך (שם שם /בראשית י"ז/ ט), שרי לא ילדה, ושרה ילדה. שינוי מעשה מאנשי נינוה, וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרם הרעה (יונה ג: ט). ויש או' אף שינוי מקום מאבינו אברהם, ויאמר **י"י אל אברם לך לך מארצך וממולדתך (בראשית יג: א), והדר, ואעשך לגוי גדול (שם שם ב).**

זוהר חדש כרך ב (מגילות) מגילת שיר השירים דף כא עמוד א

ס' בלחודדי לאתחזאה דהא לא קיימא לאולדא. ורזא דא אברם אב"ר ס' דא אינו מוליד דהא ס' סתימא איהו ולא קיימא לאולדא כד אתוסף ה' ההוא ס' אתפתח ואתוסף ה' וקיימא בההוא אבר למעבד תולדין. ורזא דא אברהם אב"ר ה"ם דא מוליד ועביד איבין. ובגין כך אברם אינו מוליד אברהם מוליד בגין דההוא אבר לא אתתקן עד דאתי ה' ובכל אתר ה"א קיימא לתולדין ואיבין וע"ד שמא גרים. ומנ"ל דההוא אבר לא אתתקן אלא בגין ה'. דהא בזמנא דהוה [שמיה] אברם לא אתגזר ההוא אבר ולא אתתקן בתר דאתא ה' אתתקן ההוא אבר ואתגזר למעבד איבין בההוא ה' בתראה. ובעוד דאיהו עלמא עילאה סתום באת ס' ההוא אבר לא אתתקן וקיימא ערלה בלא גזירו. ודרגא תתאה קיימא מגו ערלה באת ד' גו מסכנו. כד עלמא עילאה גו סתימו ברזא דאת ס' עלמא תתאה במסכנו ברזא דאת ד'. כד אתפתח עלמא עילאה מאת ס' ואתעביד ה' כדין אתתקן ברית ואתעבר ערלה וכיון דאתתקן האי ברית נפקין אלין תרין אתון ועיילי אתון אוחרנין. נפקין תרין אלין ד"ם. וכל גזירו (דס) [דלא] נפיק מיניה דם לאו איהו גזירו. דהא אלין מתעברן ועיילין תרין אוחרנין. באתר דאת ס' עייל ה' (אי"ג פ"ה ה"א עילאה דהיינו בינה. באתר דאת ד' עייל ה' דהיינו ה"א תתאה דאיהו ב"א) באתר דאת ד' עייל ה' כדין כולא קיימא לאולדא ורזא דא לם"רבה המשרה ולשלוש אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה [ישע"י ט].

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

אתנח או **סלוק** ללא **טפחה** לפניו, ללא טעם טפחה מלמד כי אין כאן אף תפקיד דרשתי של טעם טפחה. אין כאן שנוי משמעות או הלכה

2.4 בראשית וירא חי,א

בראשית וירא חי,א: וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּאֵלֵי מֶמְרָא וְהָיָא יֵשֶׁב פֶּתַח-הָאֵהָל פְּחָם הַיּוֹם:

גנוז המלך וירא התשס"ח מדור הלכה מביא בשם רבי יצחק מאמסטרדם (שהיה גר ומינוהו להיות חבר בבית הדין של העיר) שדרש שהנפסק ב-ש"ע **י"ד סי' רסח סעיף ג**, כל ענייני הגר ... צריך שיהיו בשלושה כשרים לדון ... **סעיף ד** הואיל וטבילת גר צריך בית דין של שלושה וגו' מקורו בפסוק זה. הדרשה בעיקרה היא שאברהם אבינו, הגר הראשון, לא יכל להתגייר בפני שלושה שלא היו עדיין שלושה ישראלים לפניו. ופי' **רש"י יֵשֶׁב פֶּתַח-הָאֵהָל יֵשֶׁב** כתיב: בקש לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך הוא: שב, ואתה סימן לבניך, שאני עתיד להתיצב בעדת הדיינים והן יושבין, (ראה **בר"ת מת**) [שנאמר: **"אלהים נצב בעדת אל" (תה' פב,א)**]. ושאל רבי יצחק מה פירוש הדברים ומדוע נאמרו ("ע"י) **רש"י דווקא כאן ? אלא משום שא"א לא יכל להתגייר בפני שלושה אמר לו הקב"ה שאצלו מספיק שהקב"ה יעמוד אבל סימן תתן לבניך שממך והלאה "עתיד אני להתיצב בעדת דיינים". רק עדה של שלושה דיינים יוכלו לגייר.** טט – עדה – משמעותה עשרה אנשים כגלמד מבמדבר פ'ר' שלח. אפשר כי הרמז לשלושה דיינים נמצא ב- **בראשית וירא חי,ב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא** – מהפך פשטא זקף-קטן **וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים** – פשטא מונח זקף-קטן, תבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש ללמד כי הנאמר **שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נִצְבִים עִלָּיו** הם הנצבים על הגר בשעת טבילה כפסק ה-**ש"ע י"ד סי' רסח סעיף ד** הואיל וטבילת גר צריך בית דין של שלושה וגו' וכן להקיש מהנצבים על הטבילה לכל ענייני הגר, שבית דין לגיור יהיה של שלושה דיינים, וזה מצמצם את המושג עדה לשלושה אנשים.

מהפסוק (**בר' וירא יח,ג**) **וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדֶיךָ:** משם אדנות המכיל אותיות דן (ראה רמב"ן שמות) אפשר שיש מקום ללמוד לענין דיינים מהפסוק (**בר' וירא יח,ד**) **יָקַח-נָא מַעַש-מַיִם וַרְחֲצֵנּוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַחַת הַעַץ:** אפשר שיש מקום ללמוד על ישיבת בית דין כמו בדבורה והיא יושבת תחת התומר.

בראשית וירא חי,ב:

וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נִצְבִים עִלָּיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה:

(**יח,ג**) **וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא** – מהפך פשטא זקף-קטן **וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים** – פשטא מונח זקף-קטן, תבנית פעמיים זקף בין שני קיסרים. בהסבר ל- (**יח,א**) דרשנו מקרא זה ללמוד ממנו לשלושה דיינים בבית דין לגיור. כאן נלמד לפשט של הכתוב – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, חוזר וקורה ביקורי מלאכים בבית אברהם, וזה מתואם עם פי' **רש"י (בר' לך-טז,ג) ... הֲגַם הַלָּם רְאִיתִי אַחֲרַי רְאִי: ...** (אמרה הגר) שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחר רואי אותם בכיתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים וגו'

בבלי בבא מציעא פו,ב נצבים עליו וירא וירץ לקראתם. מעיקרא אתו קמו עליה (מתחילה באו ועמדו עליו), כי חזיוהו דהוה ליה צערא, אמרו: לאו אורח ארעא למיקם הכא. (כיון שראו שהוא בצער – כאב, לאמרו אין זה דרך ארץ לעמוד כאן, היינו להטריחו בשעת צער) **נצבים** – טפחה = טרחא, רבוי לא מוגבל, שבד"כ אברהם אבינו טרח בלי הגבלה באורחים, **עליו** – אתנח, מגביל אבל כיון שראוהו שהוא בצער הגבילו עצמם מלבוא אליו אמרו שילכו ולא יטריחוהו.

בראשית וירא חי,ג:

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדֶיךָ:

בבלי בבא מציעא פו,ב נפק איהו (יצא אברהם אבינו), חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא (ראה הקב"ה עומד על הפתח), היינו דכתיב (בר' וירא יח,ג) אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדֶיךָ: כיון דחזא דקא אסר ושרי (כיון שראה הקב"ה כי א"א חובש ומתיר תחבושת פצעו מהמילה), אמר: לאו אורח ארעא למיקם הכא (אמר הקב"ה לא דרך ארץ לעמוד כאן, הכוונה שיעזב את א"א), היינו דכתיב (**בר' וירא יח,ב**) **וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נִצְבִים עִלָּיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם** מעיקרא אתו קמו עליה (מתחילה באו ועמדו עליו), כי חזיוהו דהוה ליה צערא, אמרו: לאו אורח ארעא למיקם הכא. (כיון שראו שהוא בצער – כאב, אמרו אין זה דרך ארץ לעמוד כאן, היינו להטריחו בשעת צער) **רש"י עה"ת (ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא וגו' – לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר: אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדֶיךָ, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חבריו עמו; ובלשון זה הוא חול.**

דבר אחר: קודש הוא; והיה אומר להקדוש ברוך הוא להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים. **ואע"פ שכתוב אחר "וירץ לקראתם" (לעיל, ב), האמירה – קודם לכן היתה; ודרך מקראות לדבר כן, כמו שפירשנו אצל "לא ידון רוחי" (בר' ו,ג), שנכתב אחר "ויולד נח" (בר' ה,לב), ואי אפשר לו, אלא אם כן קדם גזירה עשרים שנה. ושתייהן הלשונות כבראשית רבה (לפנינו רק לשון חול: מח. וראה שבועות לה, ב).**

בראשית נח ו,ג: וַיֹּאמֶר ה' לֹא-יִדּוֹן רֹחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁגם הוּא כִּשְׂר וְהָיוּ יָמָיו וְעֲשָׂרִים שָׁנָה:

לֹא-יִדּוֹן – קדמא, כפי' **רש"י והיו ימיו וגו' – עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי', ואם לא ישוכו אביא עליהם מכול. ואם תאמר: משנולד יפת עד המכול אינו אלא מאה שנה ! ? אין מוקדם ומאוחר בתורה; כבר היתה גזירה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות; וכן מצינו בסדר עולם (סע"ר כח). יש מדרשי אגדה רבים, בלא ידון, אבל זה ציחצוח פשוטו.**

נסביר את **בבלי בבא מציעא פו,ב** ואת פי' **רש"י עה"ת** בעזרת תבניות טעמי המקראות, על הסדר של הגמרא. אברהם אבינו יצא לחפש אורחים וראה בתחילה את הקב"ה על הפתח והוא כנראה מתמהמה להיכנס, כי ראה את אברהם אבינו חובש פצע המילה. בטרם שאברהם אבינו מספיק לפנות לקב"ה הוא מבחין בשלושה אנשים שגם הם מתמהמים מלהיכנס ואפילו נראים כעוזבים כדי לא להטריח את אברהם אבינו בשעת צער כאבו. אברהם אבינו פועל על פי הסדר הנלמד ב-**בבלי שבת קכז,א** והמשולב להלן.

סלוק (סוף פסוק) קודם) **מי'ג** **יאמר** – חצי פסוק ללא טפחה אתנח, להגביל לאמירה אחת בלבד, המכוונת לקב"ה ומלת **אדני** היא קודש, אבל היא גם נשמעת לשלושה האנשים ומובנת על ידם כפניה לגדול שבהם או לשלושתם **אדונים שלי** ואזי זהו לשון של חול. **אם-נא מצאתי חן** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב המלמד על חבירו שלפניו, ללמד שכאשר מלת **אדני** קודש, אברהם אבינו מבקש מהקב"ה להמתין לו עד שיטפל באורחים, כנלמד ב-**בבלי שבת קכזא**, ... אמר רב יהודה אמר רב: **גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה**, דכתיב (**בר' וירא ח'ג**) **ויאמר אדני אם-נא מצאתי חן פעיניך אל-נא תעבר וגו'**. אמר רבי אלעזר: בא וראה, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם – אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך, ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב **ויאמר אדני אם-נא מצאתי וגו'**.

אם-נא מצאתי חן – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב המלמד על חבירו שלפניו, ללמד שכאשר מלת **אדני** חול, אברהם אבינו מזמין שלושה האנשים להתארח. **אם-נא** – קדמא, ללמד כמסקנת רש"י עה"ת שאין סדר הכתובים על סדר האירועים בזמן. עכשו נסדר הכתובים כסדר האירועים כנאמר ב-**בבלי בבא מציעא פ"ב**, אברהם אבינו ראה הקב"ה ובטרם פנותו אליו קורה (**ח'ג**) **וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו עד האתנח ואח"כ** (**ח'ג**) **ויאמר אדני אם-נא מצאתי חן פעיניך אל-נא תעבר מעל עבדיך**; ואח"כ (**ח'ג**) מהאתנח ועד הסילוק **וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה**.

בראשית וירא יח'ו: **וימחר אברהם האהלה אל-שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לוישי נעשי עגות**: **ויאמר** – רביע, רמז ל- **בראשית רבה פר' מה** רבנן אמרו **ארבע מידות נאמרו בנשים גרגרניות צייתניות עצלניות קנאות**, ... **ר' יהושע בר נחמיה אמר** אף איסטטניות ודברניות, ... **ר' לוי אמר** אף גנבות ופרסניות, **ספר חסידים** – צרת עין באורחין **מהרי שלש סאים** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, הכתוב מלמד מה אמר אברהם, תבנית הטעמים מרמזת לשאלת שרה האם להביא קמח שאיכותו פחותה משל סולת וקל יותר להכינו. יוסבר ע"פ **בבלי בבא מציעא פ"ז**, א כתיב (בראשית יח) קמח וכתוב סלת! אמר רבי יצחק: **מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש**. ופי' **תורת חיים בבלי ב"מ פ"ז**, **אזא מלמד שהאשה עיניה צרה באורחין**. ואת אימא איפכא הוא אמר קמח והיא סולת וי"ל דאברהם לא אמר לשרה אלא **מהרי שלש סאים** סתמא ותו לא והא דנקט קרא ד- **קמח סלת** משום דשרה היתה שואלת לאברהם אם **שלש סאים קמח** קאמר והשיב לה **סלת** קאמינא ש"מ דאשה עיניה צרה באורחין כיון דלא נטלה סולת מעצמה. טט – **סאים** פשטא עוצר בדברי אברהם, **קמח** מונח טעם מחבר ואינו עוצר כנדרש על שרה, **סלת** זקף-קטן עוצר כמענה אברהם. הדרשה על שרה תלמד שהיא הוסיפה לדברי אברהם ואברהם החזירה אל כוונתו המקורית.

בראשית וירא יח'ח: **ויקח המאה וחלב וכן-הפקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא-עמד עליהם תחת העץ ויאכלו**: **והוא-עמד עליהם** – דרגא תביר, אפשר ש-דרגא תביר מיציגים את הצמצום של המלאכים להתלבשותם בכיכול בגופים נראים, תבנית המופיעה במקראות אחדים בהקשר לצמצום הא-לקות להתגלות לבני ישראל. **עליהם** – תביר, בתפקיד לא ממש **עליהם** אלא על דמיון התלבשותם בגופים של המלאכים בגופים **ויאכלו**: – סלוק, מגביל לומר שמה ש-**עליהם** - התלבשותם בגופים נדמתה לאברהם אבינו כאוכלים. **עמד עליהם תחת העץ** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין או מצטרפים לענין. (א) ע"פ **ב"ר פ' מח** אימתו מוטלת עליהם מיכאל מירתת גבריאל מירתת, (ב) הפרטים הן ע"פ **תורת המנחה פרשת וירא / דרשה ט עמוד 56 מצות הכנסת אורחים נלמדת מאברהם אבינו להקדים בשלומם, ולהרגיעם, ולהאכילם ולהשקותם, ולהראותם ותרנות תחת העץ** – מרכא טפחא, יתור לרבות כי אפשר לא לכתוב מלים אלה. (א) אפשר ע"פ **זוהר ח"א (בראשית) פר' וירא קב"ב** שכשם שא"א בדק כל הבאים אליו באמצעות העץ האם הוא ע"ז ו/או טמא כך גם בדק את המלאכים תחת העץ שהוא. עץ חיים ואמונת ה' כנדרש להלן; (ד) עדיף טרחת האורחים בעצמו **כללי המצוות גוף** (ה) רבוי טרחה באורחים **תורת המנחה פרשת וירא / דרשה ט עמוד 56 מצות הכנסת אורחים נלמדת מאברהם אבינו**

זוהר כרך א (בראשית) פרשת וירא קב"ב, ע"פ הזוהר בתרגום מקוצר א"א בכל מקום שהגיע אליו נטע אילן שהיה מסמן ע"י פרישת ענפיו והטלת צל מי מהבאים אליו מאמין בקב"ה ומעל ע"ז לא הצל וא"א היה מלמד אמונת ה'. גם היה מסמן מי טמא ויכול לטבול מיד ומי טמא הצריך להמתין שבעה ימים. גם את המלאכים בדק כך. לכן אמר להם השענו תחת העץ ולא תחת ע"ז. ... בתרגום מקוצר אדם הראשון חב בעץ הדעת והביא מות לעולם. אברהם אבינו תיקן העולם ע"י אילן חיים הוודיע אמונת הקב"ה לכל העולם. **זוהר כרך א (בראשית) פרשת תולדות קמ"ד**, ע"פ הזוהר בתרגום מקוצר כיצד יכול אדם שהוא גוף ובשר להלחם במלאך שהוא רוח ממש כדכתיב (**תהלים קד**) עושה מלאכיו ורוחות משרתיו אש לוהט, אלא מכאן דמלאכי שליחי דקודשא בריך הוא בנחתם בעולם הזה מתלבשים בגוף של העולם הזה כדי לא לשנות ממנהג המקום ולכן גם כשכתוב (**בראשית יח**) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו – אכלו. וכן המלאך שנחת למטה לא נאבק בו יעקב אלא מכיון שהתלבש בגוף של העולם הזה, ועל כך נאבק יעקב בו כל אותו הלילה וראה שנחלש כוחו עם עלות השחר וידע שכוחו רק בליל הגלות ולא ביום שזה שליטת יעקב. ע"פ **מדרש רבה** אומר שאם מכבדים זה לזה הם אורחים הגונים והעץ היה מצל עליהם.

בראשית וירא יח'י: **ויאמר שוב אשוב אליך כעת תיה ונהג-בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו**: (**בראשית וירא יח'א**) **והוא ישב פתח-האהל** - תביר מרכא טפחא, (**בראשית וירא יח'י**) **ושרה שמעת פתח האהל** - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא מצטרפים לענין או שלא על כל אחד חל אותו ענין, ובא ללמד שכל אחד מהם התפלל בנפרד. **ספר הפרשיות הרב כיטוב בשם מדרש** שרה אמנו עמדה במקום **שקודם** ישב אברהם וקבל פני שכינה. אפשר שפתח האהל היה מקום מיוחד לתפילה, להתבוננות וכל אחד מהם שהה בו בנפרד. דומה לפירוש לפסוק (**בראשית תולדות כה"א**) **ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ונתתה רבקה אשתו: רש"י** ... **לנכח אשתו** - זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (ראה ב"ר סג,ה).

2.5 בראשית חיי שרה כג,א

בראשית כג,א,ב:

[א] וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֵׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
[ב] וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִפְתָּהּ:

וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, ובתפקיד פעמיים ארבע
וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע

רבינו בחיי בראשית פרק כג וכן אמרו חכמי המחקר כי:

(א) הנפש חיה בטבע מתה במקרה, והמקרה הוא החטא,
(ב) והגוף מת בטבע חי במקרה, כי חיותו אינו אלא בסבת חבור הנפש והגוף, והפרדה היא מיתת הגוף.
(ג) וידוע כי מיתת הגוף סבת החיים לנפש. על זה אמר שלמה ע"ה: (קהלת ז, א) "ויום המות מיום הולדו". שבח יום המיתה מיום הלידה בין בעוה"ז ובין בעוה"ב: לעולם הבא, הוא שאי אפשר לנפש להשיג מעלת האדם העליון כי אם במיתת הגוף, (ד) ובעולם הזה לפי שאין שבחיו של אדם ומעשיו הטובים נכרים ומפורסמים כי אם ביום המיתה, שהרי ביום הלידה לא יכירו מי הוא, אבל ביום המיתה הכל מכירין אותו ומזכירין מעשיו הטובים וצדקותיו אשר עשה.
וכן דרשו רז"ל בשרה אמנו: (ב"ר ס, טו) כל זמן ששרה קיימת היה לה (א) נר דלוק מערב שבת לערב שבת; (ב) וברכה מצויה בעיסה; (ג) וענן קשור על האהל וכשמתה פסקו ונתפרסם זכותה, (ד) ועוד שמתה בארץ ישראל; (ה) ונקברה בארץ ישראל אחרי שהאריכה ימים, הוא שכתוב: [א] וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֵׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וכתוב אחריו: [ב] וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן ראויה היתה פרשה זו להדבק ולהיותה סמוכה למעלה אחר פרשת העקדה, כי על שמועת העקדה מתה שרה ופרחה נשמתה. ...
וַתָּמָת שָׂרָה – מונח רביע, בתפקיד ארבע רמז להמשך מאמר רבינו בחיי יתכן לומר עוד בשם "קרית ארבע היא חברון", היא נקראת חברון (לשון חיבור) על שם שכל הקבור שם נפשו מתחברת למעלה בעיר אלהים עם ד' מחנות שכינה, ולא לחנם חמדוה אבות העולם אלא שמשם זוכות הנשמות להתחבר לשרשן שהוא כסא הכבוד, וזהו "קרית ארבע היא חברון":
נמצא בזכות נחלת יעקב

בראשית חיי שרה כג,ה – ו:

[ה] וַיַּעֲנֵנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹא:

[ו] שָׁמְעֵנוּ | אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְתַּר קְבָרֵינוּ קָבַר אֶת-מֵתָךְ
אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבָרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּךָּ מִקְבַּר מֵתָךְ:

[ו] שָׁמְעֵנוּ | - מונח פסק (ואינו מונח לגרמיה) כעין מדה סדור שנחלק, ואפשר כי מצטרף לסיפא (כג,ה) לֵאמֹר לֹא [ו] שָׁמְעֵנוּ |
במובן הקשב הייטב, התבונן הייטב במנהגים שלנו (כגון ליד אחוזת שדה יש מקום קבורה של המשפחה) ובדרכי מו"מ שלנו, מצד אחד יש כאן שבח כפי' בעל הטורים ב-(כג,ג) ע"פ (ב"ר נח,ח) 'י פעמים בני חת בפרשה לפי שהמבשר מקחו של תלמיד חכם כאילו קיים עשרת הדברות. מצד אחר יש במקורות גם בקורת על התנהגותם. ולמעשה בני חת וכל שאר יושבי כנען היו חייבים לאברהם אבינו הכרת הטוב שנצא ארבעה המלכים והצילם מהשתלטותם על הארץ, והארץ היא שלו מהבטחת ה' ומכה הנצחון.
ועוד עם פסק ובלי פסק בפסוק (כג,ו) קריאה בלי פסק שָׁמְעֵנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכֵנוּ נְשִׂיא אֱלֹהִים כְּפִרְשׁוֹם ולא גר ותושב ואין אתה צריך לקנות
אבל בקריאה עם פסק שָׁמְעֵנוּ | פֶּסֶק אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכֵנוּ - קדמא מהפך פשטא זקף-קטן במובן של בתוך עמי אנכי יושבת. אתה מכיר את אופן ההתנהלות כאן ואם תקנה או תקבל מתנה בלי קנין מבני חת כולם (כגון מושלי העיר) אז אם נצטרך הנחלה נפקיענה כמו שפירש חידושי הגר"ז סימן מ' על (כג,ז) כתב שקודם לקבורה אמר ויקם שדה עפרון ... לאברהם למקנה, ואח"כ קבר את שרה ... ואחר הקבורה אמר ויקם השדה ... לאחוזת קבר מאת בני חת, וזה קאי על הקנין שקנה מהם (כדי שלא יפקיעו הקרקע לצרכיהם)

בראשית חיי שרה כג,ו:

שָׁמְעֵנוּ | אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְתַּר קְבָרֵינוּ קָבַר אֶת-מֵתָךְ
אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבָרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּךָּ מִקְבַּר מֵתָךְ:

שָׁמְעֵנוּ | - פסק (א) מסיבת הפרדה בין אותיות אהו"י בסוף מלת שמענו ותחילת מלת אדני;

(ב) כעין מדה סדור שנחלק, ויאפשר דרשה עצמאית כדלהלן

ר' אליהו שגב בשם הרב מאיר מאזוז רח' עוזיאל ב'ב [ו] שָׁמְעֵנוּ | נוטריקון חיובים להשתתף עם הצבור

ש' - שמע לפחות פסוק ראשון; ; מ' - מודים אנחנו לך; ע' - עלינו לשבח חלקי או מלא; נ' - נקדישך, היינו קדושה מלא
ו' - וידוי רק חלק ראשון של אשמנו וכו' - מבירור ככולל אור משה עולה שיש חובה במלים ויעבור ה' על פניו ויקרא

בראשית חיי שרה כג,ט:

וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמְּכַפְלֶה אֲשֶׁר-לֹא אֲשֶׁר בְּקִצְעָה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף מְלֵא וַיִּתְּנֶה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת-קָבַר:

וַיִּתֵּן-לִי - רביע, ע"פ אור החיים בר' ח"ש המשתמש בבבלי בבא בתרא נא - נד ועוד,

ארבעה אופני קנין בקרקע - חליפין, כסף, חזקה, שטר. חזקה - ע"י הפעולות גדר, נעל, פרץ, כייר, נהנה מגוף הקרקע כגון יושב או שכב עליה, פרץ - כולל שיפר בה לטובת השימוש בה.

וַיִּתֵּן-לִי - רביע, ע"פ מקורות שונים, הכסף קונה קרקע, עבדים, אשה, מיטלטלין למאן דאמר שיש קנין כסף למיטלטלין.

בראשית חיי שרה כג,טו:

אֲדֹנָי שְׁמַעֲנִי אֲרִיז אַרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵהָהוּא וְאֶת־מִתְנַהֵךְ קָבַר:

אֲרִיז – פרט הוא השדה, **אַרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל כֶּסֶף** – כלל הצריך לפרט, **בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵהָהוּא** – חזר ופרט הפרט **בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵהָהוּא** מצוין שסלק עצמו לגמרי מן השדה. כיצד? **בֵּינִי וּבֵינָהּ** – מרכא טפחא, יתור לרבות, **וּבֵינָהּ** – טפחא, בתפקיד להתאפיין ממלת **מֵהָהוּא** אתנה, ומשמעה דבר מועט, ובסה"כ כפי' **רש"י** ב- **בבלי בבא בתרא סט,א,ב**, **ולא את חיצת הקנים בלבד** ... שהמוכר יכול להתנות להשאיר לעצמו אפילו ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע... לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה, אבל עפרון אמר כי אין לו ענין ב- **מֵהָהוּא** – אתנה, בדבר מוגבל, ולא הותר לעצמו אפילו "דבר פטוט" משדהו מסוג הדברים המצוינים במשנה ובגמרא **ב"ב סח,סט**. ומכר גם כל האילנות הנטועין בקרקע המצר (**כג,ז**) **אֲשֶׁר בְּכַל־נִבְלָו סָבִיב**:

בראשית חיי שרה כג,טז:

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עִפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעִפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְסַחַר:

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עִפְרוֹן – מונח זרקא סגול, מרמז לכעין שתי סדרות של זרקא סגול. מוסיף דבר מענין עפרון על עפרון, וכאן גם מוסיף מאברהם על אברהם.
(א) מוסיף דבר מענין עפרון על עפרון **רש"י (כג,ז) ועפרון ישב**. כתיב חסר אותו היום מינוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדולה. ואפשר כי התגאה ולכן רמז כפי' רשב"ם להלן
(ב) מוסיף מאברהם על אברהם **רשב"ם** די לחכימא ברמיזא. כלומר אברהם שמע-הבין בחכמתו שעפרון במשכו מו"מ מבקש הרבה כסף.

וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעִפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-גדול, מוציא הכתוב מפשרו לגבי הכסף, ולגבי העסקה כולה. **בדרך אגדתא:**

וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעִפְרוֹן – מהפך פשטא זקא-קטן, יוצא מפשרו, כפי' **רש"י (בכורות ג) (עפרון)** חסר וי"ו לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה (המשך פרש"י מתאים לענ"ד לבא)
אֶת־הַכֶּסֶף – זקא-גדול, **רש"י (בבא מציעא פז)** שנטל ממנו שקלים גדולים שהם קנטריין... צנטינאר"ש בלעז (טט - פירושו מאה) שנאמר **עבר לסחר** - טפחא סלוק. שמתקבלים בכל מקום וגו' **ראב"ע** (טט - שעפרון רמז לו) שלא יקח כי אם כסף נבחר.
אבות דרבי נתן – ארבעים אלף שקל, היינו 400 שקל כסף וכל אחד קנטריין היינו 400 כפול מאה בפסוק (כג,טו) נאמר **אַרְבַּע מֵאֹת** – מלת מאת בתיב חסר לרמז על כך שכל שקל-כסף היה של מאה שקלים (ר' שמעון פחימה)

בדרך ההלכה:

אֶת־הַכֶּסֶף – זקא-גדול, לפחות שתי נקודות באופן אחד ואחת באופן אחר
כתבו **תוספות בבלי בבא בתרא נד,ב** ד"ה **עובד כוכבים**. דכל קנינו של ע"כ בכסף כדאמרינן **בפ"ק דקידושין (יד,ב)** ... (טט ונאמר על ישראלי שנמכר עבד לע"כ) ועוד תניא התם (**וי' בהר נחגב**) **מכסף מקנתו**: בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהיינו **חליפין** שמע דהוא דין בשטר אינו נקנה אפילו כל שוה כסף.
אֶת־הַכֶּסֶף – זקא-גדול, לפחות שתי נקודות באופן אחד ואחת באופן אחר. **נקודה באופן אחד** – עובד כוכבים (ע"כ) מסלק רשותו משדה ע"י כסף בלבד, **ושתי נקודות באופן אחר** – ע"כ אינו מסלק רשותו מקרקע ע"י **חליפין** (כגון תבואה וכלים **ובכל** שוה כסף), ולא בשטר שלא כמו ישראל כפי שנדרש ב-(כג,ט) שיש לו ארבעה אופני קנין בקרקע – חליפין, כסף, חזקה, שטר

ואומר ר"ת דאדרבה אין קנינו של ע"כ בכסף אלא במשיכה ... והא דקאמר הכא (בעפרון) וע"כ מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה, היינו משום דמצינו בע"כ קנין כסף בעפרון שטר בודאי לא קנה בע"כ משום דישאל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה.

רבנו תם שגם הוא מבעלי התוספות, חולק על בעלי התוספות האחרים ואומר שעובד כוכבים אינו קונה ומוכר בכסף אלא במשיכה, ולכן כאשר ישראל קונה מע"כ קנין כמו קרקע עליו לקבל קודם כל שטר שמעיד על המכירה ואחר-כך יתן לו הכסף, כי אין לסמוך על הע"כ שיתן אחר"כ שטר קנין ובינתיים השדה מופקר ושמה אחר יתפוס בו חזקה.

לפיכך אפשר לומר כי **וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעִפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף** – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-גדול, משמעו שבאופן רגיל ימתין הישראל עד שיקבל שטר מכירה מהע"כ ואח"כ ישקול לו כסף הקנין, אלא שעפרון היה להוט אחרי הכסף הגדול שדרש ואברהם אינו הבין את זה ושקל לו הכסף לפני קבלת שטר המכר, ולכן כפי' **אור החיים בר' ח"ש** ע"פ **בבלי בבא בתרא נא - נד** מיד אחר מתן הכסף ביצע פעולות חזקה בשדה ובמערה שקנה ע"י הפעולות גדר, נעל, פרץ, כייר, נהנה מגוף הקרקע כגון ישב או שכב עליה, פרץ – כולל שיפר בה לטובת השימוש בה. ואח"כ קיבל מבני חת הסכמה ויש מפרשים אף קנין נוסף כנאמר (**כג,ז**) **וַיִּקַּם הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־גָּזַל לְאַבְרָהָם**

לְאַחֲזֵת־קָבַר מֵאֵת בְּנֵי־חַת: ס רלב"ג והיו שם במעמד ההוא כל אנשי העיר, וכלם הסכימו ונתנו רשות לאברהם שיקבר מתו בשדה ההוא והמערה אשר בו, הוא והבאים אחריו, ו-**ר' יוסף בכור שור** פירש **לְאַחֲזֵת־קָבַר** כי עשה בו חזקה לקבורה, ופעולה זאת קנתה לו חזקה בשדה ובמערה. ולכך כתב **מאת בני-חת**, כי זה היה ברשות בני העיר, **ורבינו בחיי** כתב **מאת בני-חת** שלא ערערו בו מעולם. ו-**חידושי הגר"ז סימן מ'** כתב שקודם לקבורה אמר ויקם שדה עפרון ... לאברהם למקנה, ואח"כ קבר את שרה ... ואחר הקבורה אמר ויקם השדה ... לאחוזת קבר מאת בני חת, וזה קאי על הקנין שקנה מהם (כדי שלא יפקיעו הקרקע לצרכיהם)
עבר – טפחא, רבוי מקומות להתקבלות הכסף **לסחר** – סלוק, מגביל, עפרון הגביל את אברהם לשלם רק שקלים שמתקבלים בכל מקום (**רש"י**)

2.6 בראשית תולדת כה, יט

בראשית תולדת כו, ז: וַיִּשְׁאַלֵּנוּ אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָדִי הוּא כִּי יֵרָא לְאִמֶּר אִשְׁתִּי פֶן-יִתְרַגְּנִי אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם עַל-רִבְקָה כִּי-טוֹבֶת מְרָאָה הוּא:

וַיִּשְׁאַלֵּנוּ אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם – גרשיים מהפך פשטא **פֶן-יִתְרַגְּנִי אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם** – אזלא- גרש מהפך פשטא
כעין פעמיים יצא מענינו (לדון בדבר אחר כענינו) יצא להקל ולא להחמיר

אפשר כפי' **כלי יקר** ב-(כו, ז) ... אבל עמו של אבימלך לא היו שחורים (כמו העם המצרי) והורגלו בנשים יפות ואין מורא מלכות עליהם בדבר הזה והכל שולחים יד באשה יפה פנויה א"כ לנו לכולנו חטאת וגו' שלא כמו במצרים שאשה יפה ראויה למלך בלבד ולא לעם, אצל פלשתים לא נשמרו ליעד אשה יפה למלך בלבד. יצא מענין יעוד אשה יפה למלך להקל על עצמם לקחת אשה יפה ופנויה לכל אחד מן העם. תבנית הטעמים של הכתוב **וַיִּשְׁאַלֵּנוּ אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם** – גרשיים מהפך פשטא תרמוז על ההקלה הרבה שעשו לעצמם יושבי פלשת בגדרי הצניעות והפריצות, ותבנית הטעמים של הכתוב **פֶן-יִתְרַגְּנִי אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם** תרמוז שכדי למלא תאוותם באשה נשואה הקלו גם בנטילת חיים של בעלה של אותה אשה, ואולי גם בכלל זילות חיי אדם.

על עצמת תאות זמה של אנשי פלשת עד כדי הריגת בעלה של אשה נשואה כתוב ב-**בראשית וירא כ,יא וַיֹּאמֶר אֶבְרָהָם כִּי אֶמְרָתִי רַק אֵין-יִרְצָת אֱלֹהִים בַּמְּקוֹם הַזֶּה וַתְּרַגְּנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי:** (דף שנת התשע"א)

בראשית תולדת כו, כד:

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֶבְרָהָם אַבְיָד אֶל-תִּירָא כִּי-אֶתָּךְ אֲנֹכִי וּבְרַבְרִיתֶךָ וַתְּרַבִּיתִי אֶת-זַרְעֶךָ בְּעִבְרָתְךָ:

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' – קדמא מהפך פשטא, כלל הצריך לפרט ומתאפיין ע"י חבירו הכתוב לפניו המלמד עליו. (כו, כד) מלמד ש- **וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע:** גורם להתעלות ברוח הקודש והשראת נבואה

והפרט **בַּלַּיְלָה הַהוּא** וגו' תיכף להגעתו זכה להתגלות הקב"ה באופן נעלה ביותר
... **הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי** ... - זקה-קטן זקה-גדול זקה-גדול, שלוש זקה בין שני קיסרים, חיזוק, תוקף במובן של אופן נעלה ביותר, כי הנאמר **וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָה הַהוּא** מרמז לשלוש פעמים השם המיוחד א-הו-ה
וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָה – ס"ת א' ו' ה' ה' אֵלָיו ה' בַּלַּיְלָה הַהוּא – ס"ת ו' ה' ה' א' הַהוּא – ההו"א – אותיות שם המקשר שמים וארץ, שם המקשר בין שם הוי' ושם אל-לקים, כבכתוב ה' **הוּא הַאֱלֹהִים** (דב' ד, לה, לט; מלכים א' ח, ס; יח, לט; דה"ב לג, יג) **אנכי** - עניין פנימיות טמיר ונעלם.

בְּעִבְרָתְךָ – אותיות ב"ע ע"ב – שהם גימטרית שם הוי' במילוי יו"ד הקשור לעולם האצילות, **אֶבְרָהָם עִבְרָי** – ע"ב ד"י = דו"ד, שורש נשמת משיח מעולם האצילות, וכן הביא רמז ר' אל' שי' נ"י כי ב-**תהלים עב,ה** פרק ע"ב כשם ע"ב הקשור לעולם האצילות, פסוק ה' שבה נברא העולם נאמר **וַיִּרְאֶה עִם-שָׁמַיִם וְלַפְּנֵי יְרֵחַ יוֹרְדִים:** ... **ע-ם-ש-מ-ש' וּלְפָנֵי י-ר-ח'...** ס"ת **משיח**, פעם יחידה בתנ"ך, אפשר שמרמז לענין נשמת משיח מעולם האצילות.

ועוד רמזים ע"פ ג' תוכן המטועם בזקה-קטן זקה-גדול והפרש מגי' זקה-קטן זקה-גדול העולה תקע"ו (576), הלקוחים מאוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל: **הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי** – גי' 17 + 257 + 81 = 355 והפרש מתקע"ו = 355 – 576 = 221, 355 עולה בור"א עול"ם; 221 עולה איי"ר- ר"ת אני י"י ר'ופאך ור"ת אברהם יצחק יעקב רח"ל (ד" רגלי המרכבה ע"פ בני יששכר) **הַהוּא וַיֹּאמֶר** גי'- 17 + 257 = 274, ההפרש מתקע"ו- 274 - 576 = 302, 274 עולה אברה"ם עם שם הוי', יצחק עם שם אדנ"י [עם הכולל]. יעק"ב עם בהשמות הוי' אדנ"י [עם הכולל]. לא"ה רח"ל, 302 עולה ב"ש (ר"ת באר שבע שמשם שואבים רוח הקודש) **הַהוּא ... אֲנֹכִי** – גי' 17 + 81 = 98, הפרש מתקע"ו 98 – 576 = 478, 98 עולה זה"ו הכה"ן הממתיק בקרבנות שלא יגיעו ל-גהג"ם 478 עולה זע"ר אנפ"ן, ח"י פנ' הוי"ה, ויבו"א מל"ך המשיח; בעת"ו, ס"ת ויבלע' המות' לנצח' (ע'י זוהר בראשית כ"ט ע"א)

בראשית תולדת כו, כח: וַיֹּאמְרוּ רָאָו רְאִינוּ כִּי-הִנֵּה הוּא עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי גַּא אֵלֶּה בִּינוּתֵינוּ בִּינוּנוּ וּבִינוּךָ וּנְכַרְתָּה בְּרִית עִמָּךְ:

וַיֹּאמְרוּ - רביע, יש לדרוש כעין ארבע ענינים בהמשך, כ- **תיב"ע** - ... **אָרוֹם** הוּא מִימְרָא דה' בסעודך דבזכותך הוּת לן כל טבתא וכדן נפקתא מן ארען יבישו בירן ואלנא לא עבדו פירין
תיב"ע בלשון הקדש ... (א) מאמר ה' בעזרתך, (ב) בזכותך היה לנו כל טוב, (ג) וכאשר יצאת מארצנו יבשו הבורות (ד) והאילנות לא עשו פירות ו(לכן) אמרנו נחזירך אלינו
רָאָו רְאִינוּ - מונח זרקא **כִּי-הִנֵּה הוּא עִמָּךְ** - מונח מונח פסק סגול, כעין מוסיף מענין יצחק על יצחק, אפשר קצת כפי' **רש"י** **רָאָו רְאִינוּ** ראינו באביך, ראינו בכ' (ראה ב"ר סד, י).

בראשית תולדת כו, כט: אַם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רְעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעַנְוָךָ וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתָּה עִתָּה בְּרוּךְ הוּא:

רְעָה – רביע, בתפקיד שבדור רביעי אחרי אבימלך תותר שבועת אברהם לאבימלך, כפירשו רש"י ורד"ק ב-**יהושע טו, סג**
וְאֶת-הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא-יִכְלֹוּ יָכְלוּ בְּנֵי-יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וְיֹשְׁבֵי הַיְבוּסִי אֶת-בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: פ
וכן עולה מגימטרית התוכן של **דברים עקב ט, כח:** ה' **לְתַבְיָאָם** על חלות שבועת אברהם לאבימלך עד לנכד"י שבגללה הותר יהושע את כבוש יבוס ע"ל דו"ד (ע"פ תפקיד **זקה-קטן מלה מקף זקה-גדול** בין שני קיסרים)

ה' לְהַבְיָאֵם גי' 26 + 88 = 114 עולה קי"ד, ע"ל דו"ד.

אוצר הגי' הרב פאלוך זצ"ל לנכד"י (וירא בעה"ט)

הפרש מתקע"ו 114 – 576 = 462 עולה תס"ב, סב"ת

אפשר כי ההסבר הוא כך: מצרים לא הבינו מה שראו באיצטגנינות, סב"ת **מִבְּלֵי יַכְלֵת ה' לְהַבְיָאֵם** היתה שבועת אברהם לאבימלך, שחלה עד לנכד"י היינו עד מות נכד אבימלך ששמו ומקומו היה יבוס ובו גרן ארנן מקום המקדש. לכן ע"פ הפירוש ל- **יהושע טו סג שפי' רש"י ע"פ ספרי דב' עב:** אמר רבי יהושע בן קרחה וע"פ פי' רד"ק ע"פ פ"א לו, אמרו רבותינו: בני יהודה יכלו אך לא היו רשאים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך להוריש את היבוס בירושלים עד מות נכד אבימלך ואז הותרה השבועה. לכן יהושע השאיר השלמת הכיבוש ע"ל דו"ד. ביטוי דומה מופיע ב- (**דב' עקב ט, כח**) **מִבְּלֵי יַכְלֵת** וב- (**יהושע טו, סג**) **לֹא-יִכְלֹו יַכְלֹו**

פְּאֶשֶׁר לֹא נִנְעָנוּדָה וְכֹאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה. מצאנו בקטע הבא חזרות ענין הגלויות ויציאה מהן בשלום, וכן חזרות איומים על ההתישבות בארץ ישראל ויציאה בשלום מהם.

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת ואלה תולדות יצחק

ספר הכתוב אחרי כן **ענין הליכת יצחק לאבימלך**, כי הוא רמוז לגלות בבל כי ירידת אברהם למצרים ירמוז לגלות מצרים, והליכת יצחק לאבימלך לגלות בבל, והליכת יעקב ללבן גלותינו. ואמר לו אל תרד מצרימה כי אתה עולה תמימה. וספר הכתוב הגדולה שעשו ליצחק כמו שעשו לבניו בגלות בבל ולא עבדום וענו אותם, והיו [גידוליהם] קרובים למלכות ובנו בתים שם ונטעו שם כרמים, וכמו שכתוב בכאן ויזרע יצחק בארץ ההיא, ולבסוף אמרו לך מעמנו, כמו שאמ' כורש מי בכס מכל עמו ויעל לירושלים. ואחרי כן הלכו לירושלים אליו וחזרו עמו בברית, וכן קרה לבניו בענין בית שני, כי בתחלה היו מרפים ידיהם מן הבנין ואחר כך נתנו להם רשות, והזהירו ואמרו די ליהוון מהקרבין נחוחין וגומר, וכן אמר (**מ, כח**) **וַיֹּאמְרוּ רָאֹו רְאִינוּ כִּי-הִנֵּה ה' אִ עִמָּךְ** וגומר, **אם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה** וגומר. אמרינן במדרש (**מ, כט**) **וַנְּשַׁלְּחֵךְ בְּשָׁלוֹם**, לא די שלא עשינו לך רעה אלא **וַנְּשַׁלְּחֵךְ בְּשָׁלוֹם**, משל לארי שנתחב עצם בגרונו ולא מצא חיה שיוציאנו מצא (הקורא) [הערוך] שצווארו ארוך אמר לו תן לי שכרי ואני אוציאנו, אמר לו אני אתן לך כרצונך, הכניס צוארו והוציאו אמר לו תן לי שכרי, אמר לו לא די לך שנכנסת בפי ויצאת בשלום.

(**מ, כט**) **וַנְּשַׁלְּחֵךְ** – טפחא, בתפקיד רבוי וגם בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **בְּשָׁלוֹם**, כמדרש רבוי יציאות בשלום ממצבי גלויות, גזרות ואיומים. וטעם מלת **בְּשָׁלוֹם** – סלוק, מגביל כהסבר **הרב שוואב בשבילי אורייתא עה"ת** – אמר רבי יהושע בן חנינא: יצאנו בשלום, שרק בטלו את מה שהבטיחו לנו ולא הוסיפו לגזור עלינו גזרות נוספות.

שכל טוב (בובר) בראשית פרק כו

(כט) **אם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה פְּאֶשֶׁר לֹא נִנְעָנוּדָה**. דכתיב כל הנוגע באיש הזה וגו' (פסוק יא): **וְכֹאֲשֶׁר עֲשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב**. רק לשון מיעוט מלמד שלא עשו עמו טובה שלימה: **וַנְּשַׁלְּחֵךְ בְּשָׁלוֹם**. שאמרנו לך מעמנו (פסוק טז), ולא שהזקקנו לך: **אֲתָה עֲתָה בְּרוּךְ ה'.** כי מוצלח אתה בכל מקום בין עמנו ובין זולתינו ואין לך לחוש אם נתפרדת מאתנו: **אֲתָה עֲתָה** – מרכא טפחא, יתור לרבות, כדרשת **שכל טוב** כי מוצלח אתה בכל מקום בין עמנו ובין זולתינו, **בְּרוּךְ ה' – מרכא**, לרבות כדרשת **שכל טוב** ואין לך לחוש אם נתפרדת מאתנו: **ה' – סלוק**, מגביל כי יצחק אבינו כולו ביטול לה' ולכן מכך הצלחתו וגם הגויים הכירו בכך שהצלחתו היא שלא כדרך הטבע.

בראשית תולדת כז, א: וַיְהִי כִּי-יָקָן יִצְחָק וַתִּכְהַיֶּן עֵינָיו מִרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת-עֲשׂוֹ בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַגָּדֹל: ... וַיִּקְרָא - גרשיים, יצא מענינו או יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר שכאן מלמד בשני התפקידים: (א) **תורה שלמה בר' תולדת כז [ד] תנחומא תולדת ח ותכהין עיניו** - למה כהו עיניו של יצחק וכו' על שהיה [עשן] מביא ציד ומאכילו וכתוב והשחד יעור פקחים (**שמ' מש' כג, ח**) (ב) **[שם יד] תנחומא תולדת ח** ולמה קרא לו בנו הגדול אלא ללמדנו שמחניפין לרשעים בשעתן, לפי שראה שהעולם מזהה בידו קרא לו בנו הגדול. **אֶת-עֲשׂוֹ** - מונח פסק, הפסק מנתקו מן ההמשך **בְּנוֹ הַגָּדֹל** כמובא **בתורה שלמה בראשית תולדת כז [ג] ב"ר סה א** אביו קראו גדול אמו קראתו גדול את בגדי עשו בנה הגדול, אמר להן הקב"ה אם בעיניכם גדול בעיני קטן שנא' הנה קטן נתתיך בגויים (**עובדיה א, ב**) [גם דרשה טז] **נר השכלים כתי' בְּנוֹ הַגָּדֹל** - חסר שכבר מכר את בכורתו

בראשית תולדת כז, כה: וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּנְבֵּא לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵינ וַיִּנְשָׂת:

וַיָּבֵא לוֹ יֵינ וַיִּנְשָׂת: - דרגא מרכא כפולה טפחא סלוק, פעם ראשונה בתורה.

תיב"ע ואכל ולא היה חמרא גביה ואזדמן ליה מלאכא ואייתי חמרא דאצטנע בעינבווי מן יומי שירוי עלמא ויחביה ביד יעקב ויעקב אמטי ליה לאבוי ושתי.

חזקוני וַיָּבֵא לוֹ יֵינ וַיִּנְשָׂת: שהיין מערכב קצת דעתו של אדם ולא ידקדק אם הוא עשו אם לא:

וַיָּבֵא לוֹ - דרגא מרכא כפולה, דרגא בתפקיד קשור שמים וארץ, כאן מלאך הביא יין ליעקב, ויעקב הביא יין ליצחק אביו כאן מרכאיים - מרכא כפולה היינו ענין המתנהל בשלבים, שלב ביניים כעין מתווך ושלב סופי ע"פ זהר פ"ר בלק, היין לא היה ראוי לשתייה בלי מזיגת מים, ודרגא א' רמז על מקור רחוק ליין; ב' יוצרת היכללות בין עליונים ותחתונים, כאן היכללות יצחק דלתתא ביצחק דלעילא; ג' שרשרת דורות טעמה מיין זה. ע"פ חזקוני ההבאה נועדה לערבב קצת דעת יצחק ולא ידקדק אם הוא עשו אם לא (ואין לנו לשקול האם הייתה ראויה או לא) אפשר להסביר זאת כי הקב"ה סובב הדברים כדי שיראה מעשה יעקב כדבר לא ראוי ובכך לעקוף את הס"א מלהפריע. **וַיָּבֵא לוֹ יֵינ** – דרגא מרכא כפולה טפחא, כעין קבוצת פרטים (המלאך, יעקב) הפועלת ביחד באופן שלכאורה לא ראוי.

2.7 בראשית ויצא כח

בראשית ויצא כח, יג: והנה ה' נצב עליו ויאמר
אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק
הארץ אשר אתה שכב עליה לה אהגנה ולזרעה:

נצב עליו רש"י – לשמרו, **שפת"ח** – ... מאי **נצב עליו**, אלא עליו על יעקב. והוא דהוצרך לשמרו (**חולין צא, ב**) לפי שדיוקנו של יעקב חקוק בכסא הכבוד, ועכשו ראו המלאכים את יעקב וידעו שדיוקנו הוא ונתקנאו בו הואיל שהוא קרוב לכסא הכבוד יותר מהם והיה בדעתם להזיקו לכך שמרו הקב"ה.

והנה ה' נצב עליו אור החיים – ירמוז גם אל יעקב, על דרך אומרים ז"ל (**בר מ"ז ו'**) האבות הם המרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל רביעי יאמר בדיוק נצב עליו **יתר** מעל אברהם ויצחק, כי הוא עיקר העמדת הכסא. **ליקוטי הערות על אה"ח** אדם הראשון היה מהמרכבה עד בוא דוד המלך, אם כן בעת ההיא היה יעקב רגל רביעי (**סגולת משה**)

והנה ה' – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, שממנו נמשכים ענינים אחרים בכתוב. מלת **הנה** מלמדת על גילוי חדש בין היתר בקרא **נצב עליו ויאמר**, אשר נסבירו ע"פ **רש"י**, **שפת"ח** ו-**אור החיים**.

נצב עליו ויאמר – מונח זרקא סגול, כעין שתי תבניות זרקא סגול, מוסיף ממהות הענין על הענין.
(א) **הנה** מלמדת על גילוי כי דיוקן יעקב חקוק בכסא הכבוד ואפשר כי ממתין להתגלותו של יעקב בעולם להשלמת העמדת הכסא, אשר עמד על אדם הראשון, אברהם ויצחק עד אז. פירש **אור-החיים עליו ויאמר** כי בהגיע יעקב יאמר בדיוק נצב עליו **יתר** מעל אברהם ויצחק, כי הוא עיקר העמדת הכסא. ולכן ע"פ **רש"י** ושפת"ח צריך **תוספת** שמירת ה' עליו מפני קנאת המלאכים.
(ב) **אור-החיים** ... ירמוז אל בחינת מעשים טובים אשר ישתדל האדם בעוה"ז ויעלה באמצעותה (של הבחינה) אורות עליונים בשורש נשמתו ... ואמרו (**מנ, יג**) **והנה ה' נצב** פירוש שמדרגה זו יעלה לנבואה עצמה לא בחלום ידבר בו אלא תגלה עליו השכינה ולזה תמצא שאמרו ז"ל על ישראל שלא הושלל אחד מהם מהנבואה וכולן מוכשרים לדבר זה.
והנה ה' – קדמא ואזלא כעין כלל מלמד על גילוי שכל אחד מישראל מוכשר לנבואה. ויש ללמוד ממעשים טובים של יעקב אל מעשים טובים של כל אחד מישראל אשר על-כן זוכה לכך אשר **ה' נצב עליו ויאמר** – מונח זרקא סגול, מוסיף באדם עליה ממדרגה של קבלת דבר ה' בחלום אל קבלת דבר ה' בנבואה בהקיצ.

בראשית ויצא כח, יז: וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן נש' ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי:

בעל הטורים – **משנתו**. (רבי יוחנן) קרי ביה ממשנתו (**בר ס"ט ז'**) מתוך, שהיה הוגה בתורה ביום ובלילה לא שכב לבו מלהגות בה בחלומו.

הרב כי טוב - וכשהקיצ, אע"פ שלילה היה, לא חזר לשנתו אלא עשה כל הלילה יום בתורה ובתפלה ככל שאר לילותיו שמקודם לכן ושאחרי כן. (תנ"י ויצא ג; הה"ק מהר"ם מפרימישלן; מדרש אגדה; הרב נ"צ פינקל) **מלבד לשבת ויו"ט - הרב מ"ה ישכר בעריש האדמ"ר מזידיטשוב -**

פ"י על הטעמים זרקא סגול סעיף כז - ויקץ ... גם כאן משמשים הטעמים לשמחה שבא למוחין דגדלות וזכה לאספקלריא המאירה כדאיתא במד"ר ... ממשנתו עיי"ש בפ"י מת"כ ובדברי אה"ז מו"ר זצוק"ל.

וייקץ יעקב משנתו – מונח זרקא סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין. מכל הפירושים עולה שהוסיף בלימודו ובהשגתו בדברי אלקים חיים. חלום יעקב הוא גלוי נבואי בדרך החלום ובאמצעותו הקב"ה מאשר בחירתו וברכות יצחק אביו והינו תוצאת דבקו בה' ובלמוד תורתו. כלומר ממשנת יעקב בתורה מואצל עליו להיות בכור נבחר לברכות.

בראשית ויצא כח, יח: וישכם יעקב בפקר את-האבן אשר-שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על-ראשה:

וישכם יעקב – קדמא ואזלא, כעין כלל ללמוד התורה ולתפילה. **תורה שלמה** מביא **מכילתא בשלח ה'** ויהי באשמורת הבקר. אתה מוצא שתפילות הצדיקי' נשמעי' בבקר. בקרו של אברהם מנין שנ' **בראשית וירא י, כז:** וישכם אברהם בפקר. בקרו של יצחק מנין שנאמ' **בראשית וירא כב, ו, ח:** וילכו שניהם יחדו: ושניהם השכימו בבקר. בקרו של יעק' מנין שנא' **וישכם יעקב בפקר וגו' . פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)** וישכם יעקב. הוא קדם הבקר:

אפשר כי השכים = הקדים בקומו, כפירשונו ב(**כח, יז**) שעסק בלילה בלימוד תורה. ויש מדרש המספר כי יעקב לקח עמו שמן במקלו ללימוד התורה בלילה, ומצאנו ב-**בראשית מקץ מדג, ג – ד [ג] הפקר אור [ד] הם יצאו את-העיר לא הרחיקו כי הם – תלשא, מרמוז על שיעורי זמן כדרשת ירושלמי ברכות פ"א** אמר רבי בא כתיב **הפקר אור** ... אמר רבי חננאל מאיילת השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך ארבעת מילין **משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל** ומניין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל דכתיב וכמו השחר עלה וגומר וכתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה ומן סדום לצוער ארבעת מיל ,

לכן אפשר כי **בפקר** – רביעי, ירמוז על שיעור זמן ההשכמה כמהלך ארבע מיל, כגון משיאור המזרח עד שתנץ החמה, והוא גם שיעור זמן לתפלה. וכדומה גם ב- **בראשית וירא כח, ח:** וישכם אבימלך בפקר **בראשית וירא כב, ג:** וישכם אברהם בפקר **בראשית וירא כח, יח:** וישכם יעקב בפקר **בראשית וירא לב, א:** וישכם לבן בפקר **שמואל א יז, כ:** וישכם דוד בפקר

לכן אפשר כי **בפקר** – רביעי, ירמוז על שיעור זמן ההשכמה כמהלך ארבע מיל, כגון משיאור המזרח עד שתנץ החמה, והוא גם שיעור זמן לתפלה. וכדומה גם ב- **בראשית וירא כח, ח:** וישכם אבימלך בפקר **בראשית וירא כב, ג:** וישכם אברהם בפקר **בראשית וירא כח, יח:** וישכם יעקב בפקר **בראשית וירא לב, א:** וישכם לבן בפקר **שמואל א יז, כ:** וישכם דוד בפקר

לגבי השמן שברשות יעקב יש להקשות מפני **רמב"ן** וזה **שער השמים**. ושב יעקב ללקט האבנים ומצא אותן כולן אבן אחת, ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה, שנאמר "ויצק שמן על ראשה" (להלן, יח). ואפשר לתרץ כי ללימוד השמן מספיק אבל ליציקה על האבן באופן שישאר רישומו לזמן רב לא היה מספיק השמן שברשותו.

בראשית ויצא כט,ח: ויאמר לא נוכל

עד אשר יאספו כל העדרים ויגללו את האבן מעל פי הפאר והשקינו הצאן:

ויאמר לא נוכל – זרקא מונח סגול, לרבות או למעט, הכא בא למעט יכולת הרועים ולרבות גבורת יעקב שלא ע"פ טבע האדם שלפי רבינו בחיי **בראשית ויצא כט,י**, להורות כי לא נתוסף כח בטבעו לאהבת רחל, ולא היה לו בראייתה שום התעוררות כטבעי שאר בני אדם אבל הכל לאהבת אמו וגו'. ויש רמז לשם המיוחד אהו"ה בר"ת **העדרים ויגללו את האבן** כאשר ה"ה וא"ו מקדים היינו ואת הארץ מקדים ל-א'ת' ה'שמים (בראשית א,א), וזה נועד להודיע גבורת יעקב אבינו בהתעוררות דלתתא שעשה לאהבת אמו.

בראשית ויצא כט,י: ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו

ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הפאר וישק את צאן לבן אחי אמו:

רבינו בחיי בראשית ויצא כט,י ויהי כאשר ראה יעקב. הזכיר בכתוב הזה כמה פעמים אחי אמו להודיע כי כל מה שהשתדל יעקב בצאן להשקותם, ומה שהיה חומל על רחל בת לבן, לא עשה לכבוד לבן רק לכבוד אמו, בשביל שהיה אחי אמו. ומפני זה בכל פעם שיזכיר הכתוב שמו של לבן הרשע יזכיר בכל פעם "אחי אמו" לבאר כי לא היה משקה צאנו של לבן כי אם בשביל שהיה אחי אמו, וזכר בלבו את אמו אשר אהבתו שנתנה לו העצה הזאת לכא אליו. ועוד יש בזה טעם אחר: שהרי כשיראה אדם חושב כי טבעו של יעקב בראותו את רחל נמשך אחר תאוה גופנית והוסיף בו כח בגלילת האבן מה שלא היה עושה מתחילה, לכך הוצרך לומר כמה פעמים "אחי אמו" להורות כי לא נתוסף כח בטבעו לאהבת רחל, ולא היה לו בראייתה שום התעוררות כטבעי שאר בני אדם אבל הכל לאהבת אמו, ומפני זה הזכיר הכתוב את רחל ואת הצאן קודם שיזכיר: ויגל את האבן, (ואל ?) אמר: ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו [ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב] ויגל את האבן... [וישק את צאן לבן אחי אמו]:

ויהי כאשר – פזר תלישא-קטנה... **ואת צאן לבן אחי אמו** – אפשר כי תלישא-קטנה מרמזת לשיעור המעט של צאן לבן, כפי שיעקב אומר ללבן (**בר ויצא ז,ז**), **כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לך אתה לרגלי ועתה מתי אעשה גם אנכי לבייתי**: שני הפסוקים פותחים באותה תבנית טעמים (**בר ויצא ז,ט,י**) **ויהי כאשר** – פזר תלישא-קטנה, (**בר ויצא ז,ז**) **כי מעט** – פזר תלישא-קטנה

אפשר כי **כאשר** – תלישא-קטנה, בתפקיד ענין מובהר, והוא כפירשו **רבינו בחיי** אבל הכל לאהבת אמו, ו- **אור החיים** שלש פעמים אחי אמו... לומר שכל מעשיו היו לצד היותו אחי אמו ולכבוד אמו.

ויגש יעקב – מונח רביע ויגל את האבן מעל מהפך פשטא פשטא – מהפך למד יצא מפשוטו, פשטא פשטא בתפקיד רגילות ובבת אחת כאילו רגילות ליעקב גבורה כזאת, בבת אחת. גילוי כוח מעליונים ליעקב מתחוננים כדי לגלות צדקותו. ראה מקבילה הפוכה (**בר ויצא ט,ג**) **ויאספו שמה כל העדרים ויגללו את האבן מעל פי הפאר והשקנו את הצאן והשיבו את האבן על פי הפאר למקמה:**

ויגללו את האבן מעל מהפך פשטא פשטא – מהפך למד יצא מפשוטו, פשטא פשטא בתפקיד רגילות, אנשים מעטים לא יכלו להזיז האבן והרגילות הייתה שרועים רבים נדרשו להזיז האבן. ומרומז פלא זה שלא יכלו להזיז האבן בראשי התיבות של הקרא **העדרים ויגללו את האבן** – הוא"ה שם מיוחד שבין הדברים שנדרשים בהופעתו ענין של פלאים.

ויגללו את האבן מעל פי הפאר וישק את צאן – פעמיים ראשי תיבות הו"א, שם מיוחד ר"ת ה-ו-א ע"פ רבינו בחיי זה שם משמות השם.

וישק – זקף-גדול – כעין שתי נקודות באופן אחד ונקודה באופן אחר כפי' **תורה שלמה, מדרש לקח טוב: וישק** (א) מלמד שהמים עלו מאיליהן (ב) ושמו הצאן (ג באופן אחר) שאין כתוב דלה ושאב אלא **וישק**.

פרקי דרבינו הקדוש: כיון שראו המים את יעקב עלו מאיליהן.

ראה **ספר הפרשיות הרב כיטוב על כט,יג** ויהי כשמע לבן את-שמע יעקב וגו' שהמים החלו לנבוע בכל מעינות ובארות האזור **הפאר וישק** – זקף-קטן זקף-גדול, עולה תקע"ו והמלים עולה תקע"ו ל"ת, אפשר שמכוון למדרש ש- ויגל את-אבן מעל פי הפאר הביא לעלית המים לקראתו בבאר זאת ובכל מקורות המים באזור כי עד אז המקום היה חסר מים.

בראשית ויצא כט,לה ונתהר עוד ונתלך בן נתאמר הפעם אודה את-ה' על-כן קראה שמו יהודה ונתעמר מלדת:

זהר קנו א פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכולהו דאולידת לא אתחזי לאודאה לה לקדשא בריך הוא אלא בהאי?

• (תרגום) וכי בכולם שילדה לא היה ראוי להודות לו לקב"ה אלא בזה?
אלא יהודה איהו ברא רביעאה לכורסיא, ואיהו אשלים לכורסיא, ובגין כך יהודה בלחודוי תקונא דכורסיא, וסמכו דכולהו סמכין (נ"א דהוו תלתא אברהם יצחק ויעקב, וכדין אתא דוד מיהודה ואשלים לכורסיא).

• (תרגום) אלא יהודה הוא בן רביעי לכסא, והוא השלים הכסא, משום כך יהודה בלבדו תקון הכסא ותמיכה של כל התומכים וגו'.
ספר הפרשיות הרב אליהו כיטוב זצ"ל ומתוק מדבש הרב דניאל פריש זצ"ל מפרשים שיהודה כולל כל התומכים וחותם אותם.

ויתלך בן – מונח רביע, לפחות ארבע, יהודה כאב לדוד מייצג החלפת אדם הראשון בדוד בכסא הכבוד בעל ארבע הרגליים, דבר המרומז ב-בן – רביע, ויתלך – מונח מרמז להרחיב על הרביע בכוללו כל התומכים האחרים.

2.8 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,יא:

קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ
כִּי בַמִּקְלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׂנִי מִחַנּוּת:

כִּי בַמִּקְלִי - מונח רביעי, לפחות ארבע ענינים קשורים, רש"י לא היה עמי (א) לא כסף (ב) ולא זהב (ג) ולא מקנה אלא (ד) מקלי לבדו. רגו'

אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה)

זק"ף גדו"ל זק"ף קט"ן עולה יסו"ד מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף נ"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן ההוא אתמר ב"י " קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֹת ", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדו"ל שיתהפך ע"י השופר וזהו (תה' פאה, ה) מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב דייקא שנאמר בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גרסת כתר ומגנס קָטַנְתִּי - אזלא-גרש מהפך פשטא, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולא להחמיר כמאמר אמרי נועם ע"פ תיקוני הזוהר תקון כא ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

ראה מהפך, אזלא-גרש מהפך פשטא

גיא זק"ף גדו"ל (230) גיא זק"ף קט"ן (346) (סה"כ 576) עולה (שווה) גיא יסו"ד (80) מלכו"ת (496) (סה"כ 576) עולה גיא תקע"ו שופר מהופך הוא טעם מהפך, מהפך זקף-קטן בד"כ מטועם מהפך פשטא (מונח) זקף-קטן, ויש בו לימוד אחד כפשוטו (כאן כנראה בחי' נוקבא הוא בקטנות) ולימוד אחר היוצא מפשוטו (כאן כנראה אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.)

ההיפוך מבחי' קטנות לבחי' גדולות ממדת הדין למדת הרחמים מושג ע"י התעוררות בתשובה בתקיעת השופר וזהו תקע"ו בשופר מהפסוק (תה' פאה, ד) תקעו בתרש שופר, תקע"ו (גיא 576) עולה (שווה) זק"ף קט"ן זק"ף גדו"ל (גיא 576) שיתהפך ע"י תקיעת השופר תוצאת (תה' פאה, ה) מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב ממדה"ד (ממדת הדין) למדה"ר (למדת הרחמים) דייקא שנאמר בו (ממאמר יעקב על עצמו, מידת קטנות, וכן בית יעקב אלו בנות ישראל) קָטַנְתִּי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

תהלים פא [ד] תקעו בתרש שופר בַּכֶּסֶף לַיּוֹם תִּגְנוּ: [ה] כִּי תֵק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

הפסוק הפותח בתפילת יעקב (בר' וישלח לב,י) נִיאמֹר יַעֲקֹב – זרקא סגול, מוסיף או גורע מעניין יעקב על עניין יעקב. כמאמר אמרי נועם אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים). הזדקפות יעקב בתפילה מהפכת אותו מקטנות לגדלות ע"י שגורע ממידת הדין ומוסיף על מידת הרחמים, והתוצאה מהפכת מדת הדין למדת הרחמים.

ואפשר כי דומה ל-שמות כתי-תשא לדו וַיַּעֲבֹר ה' אֶל-פְּנֵי וַיִּקְרָא – זרקא סגול, לכתחילה דין בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל- שמות בא יביב וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה העברת (גריעת) דין מישאל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

גרסת קורן קָטַנְתִּי – רביעי, ואחריו מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֹת – מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית טעמים רביעי ... זקף-קטן עשויה להורות על כעין מדה ל"ד למהרו"ל כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. רביעי בתפקיד של רובץ עליו הרבה דברים ופי' רמב"ן ...

הַחֲסָדִים הצלתו אשר הצילו פעמים רבות מכל צרותיו, ועשה אֱמֹת- כל הטוב הזה שהיה לו, כי נתן לו (א) בניים ובנות (ב) ועושר (ג) ונכסים (ד) וכבוד (ע"פ קה' ו,ב). והנכון בעיני, כי הַחֲסָדִים הקיימים יקראו אֱמֹת, כי הוא מגורת 'אמנה', כטעם וַנִּאֲמֵן בֵּיתָךְ וּמִמְלַכְתֶּךָ עַד-עוֹלָם (שמואל ב' ז,ט), ענין קיום; לַחֲמוּ נַתָּן מִיָּמָיו נֶאֱמָנִים (יש' לג,ט); כאשר אמר ה'ו תהיה לי כְּמוֹ אֶבֶן מִיִּם לֹא נֶאֱמָנוּ (ד' טו,ח).

בראשית וישלח לב,ג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָנַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה:

בבלי חולין צה,ב - צו,א,ב

הרב מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), על-כן - פזר ללמד על איסור בריה שנאמר בשם עצם וממנו אל שרץ ואבר מן החי, לכן על-כֵּן – פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה.

בראשית וישלח לג,ו – ט:

[ו] וַתִּגְשָׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַיָּה וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ;

[ז] וַתִּגְשָׁן גַּם-לֵאָה וַיִּלְדִּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וַיִּסַּף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ;

[ח] וַתִּגְשָׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַיָּה וַיִּלְדִּיהֶן – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שעל כל אחד חל ענין / הלכה מסוים, כאן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ: בקבוצה זאת כולם השתחוו

[ז] ותגש גם לאה וילדיה – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שעל כל אחד חל ענין / הלכה מסוים, כאן **וישתחו** בקבוצה זאת כולם השתחו **ואחר** – רביע, כאן **נגש יוסף ורחל** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שלא על כולם חל ענין / הלכה מסוים, כאן **וישתחו**: – יוסף לא השתחוה כדי להסתיר את רחל אמו כפי **רש"י** **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה** **רש"י** (ז) **נגש יוסף ורחל** - בכלן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל רחל - **נגש יוסף** - לפני; אמר: אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. [מכאן זכה יוסף לברכה: "עלי עין" (בר' מט, כב; ראה בר' עז, י)].
טט – והסבר זה לא מתואם כלל עם פ' **רבי יוסף בכור שור** האומר כי השפחות השתחו ולא בניהם, הגבירות ובניהם השתחו ומסיים באופן אחר שכולם השתחו. וגם לא עם פ' **ראב"ע שנמסר לתלמיד** כי פרט לבני השפחות שהיו בעלי נפש גבוהה משל נפש בני הגבירות כולם השתחו.
רבי יוסף בכור שור כי בני השפחות לא השתחו; ניתן טעם דבר, כי כשראו אותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחוה; ולכך כתב בהן **ותשתחוין**; אבל בני הגבירות, שראו אותם משתחוות, השתחו גם הם, ... נראה דכולם השתחו, דאם לא נשתחו, למה נגשו?

בראשית וישלח לג,ח:

וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמְחַנָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי

וַיֹּאמֶר לְמִצְרָאֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי:

וַיֹּאמֶר - זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, שתיים על ספיגת מכות ממלאכים כי לא השגיהו ביחוס עשו לאברהם וליצחק, ושלישית על הפסקת המכות ביחוס עשו להיות אחי ליעקב. אפשר שמכוון לפרש"י **מִי לָךְ כָּל-הַמְחַנָּה הַזֹּאת**. ... ומדרשו כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם? והם אומרים להם: משל עשו. והם אומרים: הכן, הכן! ואלו אומרים:

טט-א' הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחין,

טט-ב' בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו,

טט-ג' אחיו של יעקב הוא, ואילו אומרים להם אם כן משלנו אתם:

מִי לָךְ כָּל-הַמְחַנָּה הַזֹּאת – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שלא על כולם חל ענין / הלכה מסוים. **רלב"ג ביאור מילות** או יהיה פירושו: מה יבקשו לך כל המחנה אשר פגשתי - והם מוליכי המנחה - קבוצת הפרטים הם מוליכי המנחה והמנחה שנשלחו מחנה מחנה, והענין שלא חל על כולם הוא שעשו כאלו לא היה מאמין **עשו** שתהיה המנחה (כולה) שלוחה לו, להפלתה.

וַיֹּאמֶר - פעם שניה בקרא - זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. נשלב פ' רבי יוסף בכור שור עם פ' רמב"ן ונאמר נקודה באופן אחד היא שיעקב אומר שאין המנחה שלו כי כבר שלחה ממנו, ושתי הנקודות באופן אחר הן תוארו של עשו בפי יעקב (האיש) הגדול והאדון בעיני יעקב

רבי יוסף בכור שור ויאמר למצא חן בעיני אדוני - כלומר: אינו שלי, אלא ששלחתי למצא חן בעיניך.

רמב"ן וטעם מי לך כל המחנה הזו - כלומר: מי זה לך שתשלח לו כל אלה, כלומר: מי הוא הגדול אצלך שתשלח לו כל אלה? והוא ענהו: **למצוא חן בעיני אדוני**, כי אתה הוא הגדול והאדון בעיני.

בראשית וישלח לג,י:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצְרָאֵי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחֶתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי

כִּי עַל-כֵּן רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתִרְצָנִי:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא - מונח רביע פשטא קדמא ללא אזלא. רק שני מופעים כאלה בתורה

בראשית וישלח לג,י: **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצְרָאֵי חַן בְּעֵינֶיךָ**

שמות ד,יד: **וַיִּסַּח-אֶף ה' בְּמִשְׁחֵה וַיֹּאמֶר הָלֹא אֶחָדֶיךָ חֲלוּ**

רש"י (י) **אֶל-נָא** תאמר לי כן. **אִם-נָא מִצְרָאֵי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחֶתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל-כֵּן רָצִיתִי** - כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתו על אשר רצית פניו, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראיית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: רָאָה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**). **וְתִרְצָנִי** - נתפייסת לי, וכן כל רצון' שבמקרא לשון 'פיוס': "כי לא לרצון יהיה לכם" (**וי' כב,ב**) - הקרבנות באים לרצות ולפייס; "שפתי צדיק ידעון רצון" (**מש' ילב**) - יודעים לרצות ולפייס.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצְרָאֵי חַן בְּעֵינֶיךָ – רביע ... זקף-קטן, כעין מידה ל"ד למהרז"ו אם כל המידות, סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כפי **רש"י** **רָצִיתִי פָּנֶיךָ**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. **וְלִמָּה** הזכיר לו ראיית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: רָאָה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**).

בראשית וישלח לג,כ: **וַיִּצַב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לָּו אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס**

וַיִּקְרָא-לָּו אֵל - קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**: - מרכא סלוק פר' סגורה

פירוש מהרז"ו **ר"ב פ"פ ס"ח** ... והוקשה לו דמ"ש ויקרא לו אל אלקי ישראל הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד סס"ה ע"כ דורש ע"פ מדה ל"א ויקרא ישראל לו אל אלקי שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים:

וַיִּקְרָא-לָּו כעין מדה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי - מוקדם שהוא מאוחר בעיני. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

דבי רב תנא: שְׁנַה בְּשָׁנָה - יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

דבי רב מנא להו (מניין למדו שני ימים וליה)? ילפי מקדשים; וקדשים גופייהו מנלן? אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא (ביולדת) **(ו' ת' גו) כִּבְשׁ בֶן-שָׁנָתוֹ** - שנתו שלו, ולא שנה של מנין עולם.

ורב (שהבכור), נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה (מניין למד) ? נפקא ליה **(במד' קרח יח, יח) מ- וּבְשָׁרָם יִהְיֶה-לָּךְ פְּתוּחַ הַתְּהוֹמָה** וְכִשּׁוֹק הַיָּמִין - (ע"פ רש"י האמור בבכור ו-)הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה להלן - (השלמים נאכלים) שני ימים ולילה אחד, אף כאן - (הבכור נאכל) שני ימים ולילה אחד **בבלי בכורות כח, א** ואידך **(דבי רב)- אי מהתם**, (אם תקיש לחזה ושוק) איכא למימר: חזה ושוק של תודה (או אולי אלו של תודה שזמן אכילתה רק יום ולילה, ולא של שלמים)

ואידך **(רב)**, מניין לו שאין ההיקש לתודה? לפי ההמשך של הגמרא יש להבין כי גם **רב** מקיש לחזה ושוק של תודה ולא לשלמים ואכילת בכור לשני ימים ולילה היא מ-) אמר קרא (בסיפא **במד' קרח יח, יח) לָךְ יִהְיֶה** - (מלים יתירות על הנאמר ברישא **וּבְשָׁרָם יִהְיֶה-לָּךְ** אלא ש) הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. (על יום ולילה הנלמד מחזה ושוק של תודה הוסיף הויה יום נוסף לאכילת בכור מ-) **לָךְ יִהְיֶה** **(רש"י)** אלא שני ימים נפקא ליה מ- **יִהְיֶה-לָּךְ** דמשמע הויה אחרת לבר מזו יש תיקון לגי' רש"י למלים **לָךְ יִהְיֶה** !

ואידך **(דבי רב)-** הא מהתם, איכא למימר: האי **(ברישא במד' קרח יח, יח) יִהְיֶה-לָּךְ** יש תיקון (בסיפא **במד' קרח יח, יח) לָךְ יִהְיֶה** - לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה **(רש"י)** - שיתנונו לכהן אלא מרוביא דהאי **יִהְיֶה-לָּךְ** יש תיקון (בסיפא **במד' קרח יח, יח) לָךְ יִהְיֶה** נפקא) **(דבי רב)** למדו ע"פ הגירסא המתקנת מ- **לָךְ יִהְיֶה** לרבות מתן בכור בעל מום לכהן)

; ואידך **(רב)** - אמר **(ברישא במד' קרח יח, יח) וּבְשָׁרָם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; **(רש"י)** - דמפיק מ- **יִהְיֶה-לָּךְ** שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנותן לכהן מ- **וּבְשָׁרָם יִהְיֶה-לָּךְ** נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום, ואידך **(דבי רב) וּבְשָׁרָם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. **(רש"י)** - **וּבְשָׁרָם** לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי).

הסבר בתבניות טעמים

(רב) - אמר **(ברישא במד' קרח יח, יח) וּבְשָׁרָם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; **(דבי רב) וּבְשָׁרָם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. אפשר שבא לרבות על ישראל בכורות כהנים שגם בכור תם של כהן חייב בהבאה למקדש ובעל המום ינהג בו הכהן כבעלים ישראלים, פודה ונאכל. ומרב **ודבי רב** נלמד כי **וּבְשָׁרָם** - טפחה ללא מרכא בתפקיד לרבות על בכור תם את הבכור בעל מום שגם הוא לכהנים אבל אוכלו בכל מקום, או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי **(רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ג)**, ועוד מרבה מעשר בהמה שהתם נאכל לבעלים בקדושה בירושלים ואילו בעל המום נפדה ומותר לבעלים לאכלו ולמכור בשרו שלא בירושלים. **יִהְיֶה-לָּךְ** - המלים נותנות זכות לבעלים (לתם - כהן, לבעל מום - הבעלים של הבכור, בהמת מעשר תמה לבעלים בירושלים, לבעלת המום מחוץ לירושלים) אבל הטעם **יִהְיֶה-לָּךְ** - אתנח, מגביל לגבי בהמות בעלות מום מפני שעברו מקדושתן, שאינן נשחטות ונמכרות באיטליז (בית המטבחיים) ואינן נמכרות במשקל אלא באומדן.

אכילת בכורות תמימים לכהנים בירושלים בלבד מפורשת ב-**דברים ראה טו, כ לפני' הו' אלתהו' האכלנו שנה בשנה**. בקדשים הלילה הולך אחר היום **(בבלי חולין פג, א)**. לכן אכילת תודה, חטאת, אשם הם ליום ולילה. בשלמים ובכורות הוסיף לאכילתם יום נוסף לכן היינו אומרים להוסיף לו גם לילה שאחריו. בא **לָךְ יִהְיֶה** - המלים **לָךְ יִהְיֶה** הוסיפו הויה של יום שני, הטעם **לָךְ** - מרכא, ריבה, לרב יום אכילה נוסף בבכור (וכנלמד לעיל למעשר בהמה) לדבי רב ריבה מתן בכור בעל מום לכהנים. ואפשר שגם ריבה זמן אכילת בכור ומעשר בהמה (תם ובעל מום), שמהמלים **שְׁנַה בְּשָׁנָה** לומדים שיאכל הבכור והמעשר בהמה עד תום שנתה של הבהמה, ואם בתם נפל מום שלושים יום ופחות לפני תום שנתו, אז מהטעם **לָךְ** - טפחה, ירבה לכל בעל מום עד שלושים יום מיום נפילת המום למצוא כהן לתת לו הבכור ואם לא מצא ישחטנו וימליח בשרו לשמר עד שימצא כהן.

יִהְיֶה - אתנח מגביל לתם בכור ומעשר בהמה את היום השני לאור יום וממעט את הלילה שאחריו. ובבעלי מום מגביל עד שנה עד שלושים יום מיום נפילת המום.

מקורות לדרשה בקדשים לילה הולך אחר היום:

בבלי תמורה יד, א משום דבקדשים לילה הולך אחר היום, **בבלי חולין פג, א** גמ'. ת"ר, את זו דרש ר"ש בן זומא: לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים לילה הולך אחר היום, **רש"י** לפי שכל הענין - הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה אותו ואת בנו. **בקדשים לילה הולך אחר היום** - דכתיב **(ויקרא צו ז, טו) בָּנוֹם קָרְבָּנוֹ יֶאֱכַל לֹא-גֵיחַ מִמֶּנּוּ עַד-פְּקָר**: אלמא לילה שלאחריו קרי יום קָרְבָּנוֹ ... עַד-פְּקָר

2.10 בראשית מקץ מא,א

בראשית מקץ מא,א,ה,ט,ז

[א] וַיְהִי מִקְצֵי שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָנָה עֹמֵד עַל-הַיָּאָר: [ה] וַיִּשָּׁן וַיַּחְלֶם שְׁנַיִת וְהָנָהוּ שִׁבְעַת שְׁפָלִים עֲלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת: [ט] וַיְדַבֵּר שָׂר הַמִּשְׁקִים אֶת-פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: [א] וַיְהִי מִקְצֵי - זקף-גדול טפחא, [ה] וַיִּשָּׁן וַיַּחְלֶם - זקף-גדול טפחא, [ט] אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי - זקף-גדול טפחא אפשר שכל טפחא מביא גלוי או רבוי גלוי שבחלום שר המשקים פתח הקב"ה סדרת חלומות קשורים המביאה לגאולת יוסף כהכנה לגאולת ישראל

[ז] וַיְדַבֵּר פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּנִי עֹמֵד עַל-שֹׁפֵת הַיָּאָר:

בְּחִלְמֵי – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, בשם הרב שמואל שמעלקע פינטר זצ"ל שלושה דברים היו בחלום פרעה, פרות טובות ורעות, שבלים טובות ורעות, איש אשר רוח א-לקים בו. לכן כאשר יוסף אמר (בר' מקץ מא,ג) וַעֲתָה יִרְא פְּרָעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל-אֲרֶץ מִצְרָיִם, הכיר פרעה שלפניו האיש אשר ראה בחלום ואמר (מא,לח) הֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: אוצר החכמה, פירושי התורה לבעלי התוספות (מא,לט) (ג) אֶחָדִי הַנְּדִיעֵ, קרי ביה אֶחָדִי, כלומר כמדומה לי שהיית אֶחָדִי כשחלמתי החלום שהרי יוסף נמצא יותר לשון החלום מבספור פרעה, שבקש לבודקו ואמר הנה ראיתי ז' פרות בריאות בשר ויפות תואר, וא"ל לא ראית כ"א יפות מראה ובריאות בשר וכן בכל דבר, כמו שאמר פרעה דלות ורעות ואמר לו יוסף לא ראית אלא דקות ורעות והוא כמו בחלום (ויר' 4).

בראשית מקץ מא,לח: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 197, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה) והנה איתא בל"ת (בלקוטי תורה) אשר כהן אן הוא בקליפה נגד יסוד ז"א (זעיר אנפין) בקדושה בחינת יוסף הצדיק ובחינה זאת נקראת דר"ך כמו שכתוב דר"ך גב"ר בעלמ"ה העולה יסוד מלכו"ת (טט = תקע"ו) וקריעת ים סוף שהיה ע"י משה ויוסף כמ"ש ויקח משה את עצמות יוסף עמו ונתיחד אל המלכות שהוא י"ם של שלמה שני בחינות יסודות הנקראים שבי"ל ודר"ך וזהו ביים דרכ"ך ושבי"ל במים רבים והכניעו הנה קליפות כהן מדין וכהן אן כנ"ל. ולאשר יסוד דז"א (של זעיר אנפין) הנקרא דר"ך שהוא יוסף מקבל ממה שלמעלה שהוא שבי"ל ע"כ דר"ך שבי"ל עולה (= תקס"ו ועולה =) משי"ח ב"ן יוס"ף. (טט – אפשר כי מובן המשפט יוסף מקבל ממה שלמעלה שהוא שבי"ל גי' מ"ש"ב ועם ארבע אותיות זה מ"ש"ה ועוד הכולל, היינו מ"ש"ה והאור המקיף שלו)

אדרת אליהו, הרב יוסף חיים מבגדד (הבן איש חי)... יוסף אין דינו כדין עבד שהרי במהותו הוא בן חורין ... והא ראיה שיש לו נבואה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: והנבואה לא שורה אלא על המיוחסים. ולזה התכוון פרעה הֲנִמְצָא כָּזֶה אִישׁ ובנגינה זקף-גדול איננו זוקפים כאן קטן ועושים ממנו גדול, אלא הוא כבר גדול ותמיד היה כזה כי הרי רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: .

כָּזֶה אִישׁ – זקף-קטן זקף-גדול עולה תקע"ו, כָּזֶה אִישׁ גי' עולה שג"ם. עם שני כוללים בשג"ם (בראשית ו,ג) עולה מ"ש"ה, הוא משה רבנו, שהיה חכם ונבון כמו שבקש פרעה. ההפרש בין תקע"ו לשג"ם 343 - 576 = 233 עולה רג"ל שהוא ענין הליכת משה לצורך (שמות בשלח יג,ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כי רק משה רבנו יכל לעסוק בהעלאת עצמות יוסף עמו ממצרים, ומפני שניהם נבקע הים. זקף-קטן זקף-גדול כעין דרך לימוד חזור וקורה, ע"פ אוסף הדוגמאות אפשרות של גלוי רצון ה' בנבואה או מלאך או רוח הקדש או בת קול.

כתב ב-אוצר הזהר, הרב דניאל פריש זצ"ל, עריכה ותרגום ידידיה ברנסדורפר ה"ו, ח"ב ע' ת"ק ערך משה, סימן משיח משה משיח (זוהר ח"א כ"ז א'), סיומא מלכא משיחא הוא - משה בסיומו יהיה מלך המשיח (זוהר ח"ג ר"ס ב') כאן בשילוב דברי אמרי נועם ודברי אדרת אליהו ואוצר הזהר מתקבל גלוי רצון ה' ביוסף ואחריו במשה כָּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וידוע בתורת החסידות אשר פרעה זה ענין של פריעת – פתיחת השמים ודרכו גילה ה' את הגאולה ע"י יוסף ומשה, וכשם שבגאולת מצרים יוסף הקדים למשה הגואל הראשון, כך לעתיד לבוא משיח בן-יוסף יקדים למשיח בן-דוד שיהיה בטוי רוחני למשה רבנו.

כָּזֶה אִישׁ - כו"ה גי' ל"ב נתיבות חכמה

בראשית מקץ מא,ג,כו

[ג] וְהָנָה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאָר קָעוֹת מְרָאָה וְנִקְוֹת בְּשָׂר וַתַּעֲמֹדָנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל-שֹׁפֵת הַיָּאָר: [כו] שִׁבְעַת פָּרוֹת הַטָּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הָנָה וְשִׁבְעַת הַשְּׁפָלִים הַטָּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הָנָה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:

(ג,מא) וְהָנָה - גרשיים שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת - פרט שאליו מתיחסים שאר פרטי גזירת הרעב (מא,כו) (סלוק) שִׁבְעַת פָּרוֹת הַטָּבֹת - דרגא מונח רביע, בתפקיד - פרט שאליו מתיחסים שאר פרטי הפתרון, נמצא כי התבנית דרגא מונח רביע מופיעה פעמיים בהקשר לפרות (ג,מא) שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת - דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון ליצר הרע, גלות וגאולה, כתב שני לוחות הברית (השל"ה) תפח-תצ. האבות וגלות מצרים באו לתקן חטא אדה"ר. היינו גזרת הרעב באה כדי שבני ישראל ירדו למצרים להוציא משם ניצוצין קדושים (נשמות קדושות) שנפלו שם בשבירת הכלים (מאור ושמש פר' וישב סיפור החלום הראשון של יוסף) ומחטא אדה"ר, וחטאיו אחר-כך (מוליד שדים ורוחות) במצרים הגורם לרקבון התבואה שלא בידי יוסף שִׁבְעַת פָּרוֹת הַטָּבֹת - דרגא מונח רביע, בתפקיד – תיקון ליצר הרע, כתוב זה הוא רמז להסתלקות השכינה מהרקיע הששי לרקיע השביעי, בגלל חטאי האדם כפי שנעשו במצרים.

ש'בע פ'רות ה'טובות – דרגא מונח רביע, ר"ת של התבנית מצטרפים למלה מר"ד ועוד מלת הפתיחה **שָׁבַע**, נראה שרשרת של קשרים בגימטריה: גי' 385 = (ירדו) מצרמ"ה = לפרע"ה = שפ"ה (פרעה עומד על שפת היאור) = שכני"ה = הרקי"ע בסיכום: שכני"ה (נסתלקה ל) הרקי"ע שבע (השביעי)

בראשית מקץ מאמה – ההסבר הבא מבוסס בעיקר סופי תיבות הפסוק
וַיִּקְרָא פְּרַעְזָה שֵׁם-יוֹסֵף צִפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֶּן-לָוּ אֶת-אֶסְנָת בַּת-פּוֹטִי פְּרַע כְּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַיִּקְרָא פְּרַעְזָה שֵׁם-יוֹסֵף צִפְנָת – ס"ת הָא"ם פ"ת? או נפרש (כי בשולחן ערוך חלק) א(בן) ה(עזר) (יש הלכה של הימנעות) מפ"ת (היינו אכילת לחם). ונגלה בסופי תיבות של הכתוב הבא **פַּעֲנָח וַיִּתֶּן-לָוּ אֶת** – מילת וחת"ן ונגלה בסופי תיבות של הכתוב הבא **אֶסְנָת בַּת-פּוֹטִי פְּרַע כְּהֵן** – מילת תעני"ת ונגלה בסופי תיבות של הכתוב הבא **אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף (על)** – המלה הנאפ"ל ונגלה בסופי תיבות של הכתוב הבא **עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם** – המלה לָצ"ם או בלי ל' צ"ם

וַיִּתֶּן-לָוּ אֶת-אֶסְנָת – מונח רביע, דרוש בכתוב לפחות ארבע הלכות לענין הלכות תענית חתן וכלה ביום חתונתם לפי זמן החופה. לפי **שׁוֹרֵת יַבִּיעַ אוֹמֵר חֶלֶק ג - אֲבָן הַעֲזָר סִימָן ט**, **שׁוֹרֵת יַחוּוֹה דַּעַת חֶלֶק ד סִימָן ס** אפשר להסביר ר"ת וס"ת כך: אם החופה וקידושין קודם השקיעה (קודם אור הנאפ"ל) חת"ן וכלה אינם מתענים כיון שיום טוב שלו הוא, (יום נא"ה) אבל מבין הנישאים בלילה (רק האשכנזים) יתענו ביום שלפני החופה וקידושין ואפשר כי החת"ן צ"ם והכלה לא כדי להיות נא"ה ובכל אופן, לפי **שׁוֹרֵת יַבִּיעַ אוֹמֵר חֶלֶק ג - אֲבָן הַעֲזָר סִימָן ט ד"ה (ה) ומעתה ...** אלא שאף למנהגינו ומנהג שאר ארצות שלא להתענות ביום החופה, טוב שלא יאכל הרבה יותר מדי כדי שיהיה לבבו נכנע קצת וטוב לו ויגוי

שׁוֹרֵת אה"ע ס א א הגה (הרמ"א) ... [ו] ונהגו שהחתן והכלה מתענים ביום חופתן, ועיין בא"ח סימן תקע"ג.
בית שמואל אבן העזר סימן ס"ק ו [ו] ונהגו שהחתן והכלה מתענים - במהר"מ מינין אית' ב' טעמים, א' משום שהוא יום סליחה וידהו ונמחל עונותיהם לפ"ז ראוי להשלים התענית וכ"כ ב"ח בא"ח ס"ס תקס"ב, ב' שמא ישתכרו ולא יהיה דעתם מיושבת עליהם לפ"ז א"צ להשלים וכ"כ בהג"ה ש"ע ואם האב מקבל הקדושין בשביל בתו הקטנה צריך הוא להתענות לפי טעם זה ובימים שאין מתענים כמ"ש בא"ח צריך לזוהר שלא יהיה רודף אחר מותרות מאכל ומשתה:
שׁוֹרֵת או"ח תקעק הגה: מי שיש לו נשואין (ו) בחנוכה אין לו להתענות, אבל אם יש לו נשואין א [א] (ז) בניסן מתענה (ח) ביום חופתו, (ט) <א> ב אפילו ברי"ח ניסן, מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם, כדלקמן סוף סימן תק"פ (הגהות מנהגים וליקוטי מהר"ש).

חנוכה מן התורה מניין?

ויקרא אמר כג,לו: שבעת ימים תקריבו אשה לה' ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת הוא פל-מלאכת עבודה לא תעשו:
ויקרא אמר כג,לו... ביום השמיני מקרא-קדש - (אתנח) מונח פזר תלישא-קטנה, **מקרא-קדש** - תלישא-קטנה בתפקיד בעל בחינה נעלה ובתפקיד שיעור - אפשר קריאת תורה מיוחדת, רמז לסיום קריאת ספר התורה בשמיני עצרת, שבעבר סיימו פעם בשלוש שנים ואח"כ פעם בשנה ומזה הנהגת שמחת תורה.

ביום השמיני - (אתנח) מונח פזר, כעין שני עניני פזר, **העברת מקרא-קדש** - קריאת תורה מיוחדת, א' לשמחת תורה בגולה ביום התשיעי, ב' לחנוכה שהיא מצוה מרבנן ואשר יש לה קשרים אחדים לסוכות. לפני שנעסוק בקשרים אלו נענין בפסוק **ויקרא אמר כג,לו... ביום השמיני מקרא-קדש**. הפסוק פותח בשבעה ימי סוכות וממשיך ליום השמיני מתחילת סוכות, היינו כעין יחידה אחת. הדבר דומה לחנוכה אלא שבחנוכה ביום הראשון הדליקו והנס נתגלה החל מהיום השני עד היום השמיני. אפשר שהנס נתגלה כבר ביום הראשון כי מאז מות שמעון הצדיק כהן גדול נר המערבי שהודלק בערב כבה לפני שהכהן הגיע בבוקר להיטיב הנרות. אבל אחרי הדלקת הנרות בערב של כד - כה כסלו מצאו הנר המערבי דולק. חנוכה אורכה שמונה ימים, בכל יום יש קריאת תורה בפרשת חנוכה המזכה במשכן, כל יום נשיא שבט אחד. ביום השמיני קוראים ארבעה נשיאים וקטע הסיכום **במדבר נשא ז,ז, פד נתנו חנכת המזבח**.

הסבר אגדתא לפזר. **בבלי סוכה פ"ד לולב וערבה מזב**, ... והלכתא אומרים זמן בשמיני של חג תניא כוותיה דרב נחמן שמיני (דף מח,א) רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב (רש"י סימן הוא כדמפרש ואזיל) פייס בפני עצמו זמן בפני עצמו רגל בפני עצמו קרבן בפני עצמו שירה בפני עצמו ברכה בפני עצמו:

- * רבינו מפרשיסחא הזהיר שיתפללו בציבור בשמיני עצרת ושמחת תורה, ואמר על כך רבינו יהושע מבעלז שרמז פז"ר קש"ב שהתפילות המפוררות (פז"ר) של כל השנה מתכנסות (קש"ב) ע"י תפילה בציבור בשמיני עצרת.
- * הרב יהושע ישראלי הסביר שם החג "שמיני עצרת החג הזה" הוא יום שכל השנה חג (סובב) סביבו
- * טט - **ביום השמיני מקרא-קדש** פז"ר קש"ב = קש"ב פז"ר התפילות ללא קשב (ללא כוונה מלאה) המונחות מפוררות סביב השנה מתקנות ע"י **מקרא-קדש** - תלישא-קטנה (ציור מעגל) תפילה בציבור עם כוונה **ביום השמיני** - מונח פזר, **החג הזה** - נקודת המרכז המתקנת

* התפילות ללא קשב (ללא כוונה מלאה) המונחות מפוררות סביב השנה **ביום השמיני** - מונח פזר, **החג הזה** - נקודת המרכז של **מקרא-קדש** - תלישא-קטנה (ציור מעגל) תפילה בציבור בקש"ב - בכוונה המתקנת אותן

פרשת המועדים מתחילה ב-**ויקרא אמר כג,ד אלה מועדי ה'**. בתוך פרשת סוכות מופיע פסוק **ויקרא אמר כג,לו אלה מועדי ה'**, שמלמד שוב על המועדים. הרב דושינסקי אמר שאפשר כי הפסוק השני מרמז שיהיה עוד מועד לה' והוא חנוכה. דבר המשתלב ברמז מטעמי המקרא.

2.11 בראשית ויגש מד,יח

בראשית ויגש מד,כג:

וְהָאָמֵר אֶל-עֲבָדָיךָ אִם-לֹא יָבֵר אַחֲיֶיךָ הַקֶּטֶן אֶתְכֶם לֹא תִסְפֹּן לְרֵאוֹת פָּנָי:

ע"פ כלי יקר הם התנגדו לחקירת בנימין ולכן יוסף שחרר ממאסר אחרי שלושה ימים והסכים שיורידו את בנימין ולא יחקר לבדו. אִם-לֹא יָבֵר אַחֲיֶיךָ הַקֶּטֶן - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שלכתחילה לא צריכים להיות ביחד, או לא על כל אחד אותו ענין, אלא כיון שכאן המשפט בלשון שלילה אז ההיגיון מתהפך ללמד שצריכים כולם להצטרף לענין אֶתְכֶם - אתנח, מגביל שצריך להורידו בנוכחות כולכם, ולא ע"י תת-קבוצה מכך כי אז אי אפשר לאמת שבנימין הוא אכן בנימין. לֹא תִסְפֹּן לְרֵאוֹת פָּנָי - בעה"ט ... לא די שלא תראו עוד את פני אלא בכל הדרך לא תוסיפו לשוב עוד. טט - כתוב זה מאפיין את הכתוב לפניו. אם ירד בנימין עם כולם אז יראו את יוסף, לא ירד עם כולם לא תרדו כלל למצרים ביחד או בתת-קבוצות.

בראשית ויגש מה,א - ג

[א] וְלֹא-יָבֵל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֹּצְבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנַחֵעַ יוֹסֵף אֶל-אָחָיו:

[ב] וַיִּתֵּן אֶת-קֶלֶו בְּכַבֵּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה:

[ג] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא-יָכֵלוּ אָחָיו לְעֵנֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו:

ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון ויגש שיחה א (תש"מ) ... ד. אין אדם מקבל תנחומין על החי ... וזוהי כוונת דברי יוסף לאחיו [ג] ... אֲנִי יוֹסֵף (ולכן קיימת התמיהה) הָעוֹד אֲבִי חַי - כיוון שאני יוסף - יוסף חי, יוצא שעשרים ושנים שנים רצופים הצטער יעקב עליו - ואפילו יותר מכך ויתאבל כי אהב אותו יותר מכל בניו - צער נורא, בלתי רגיל כלל וכלל. ואם כן, הרי זה פלא גדול ביותר כיצד יכול היה יעקב לשאת צער גדול כל כך במשך שנים רבות, ולמרות הכל להשאר בחיים. לפי זה מובן מדוע צריך היה יוסף לגלות את תמיהתו זו לאחיו. זו היתה הקדמה להדגשתו בהמשך דבריו את הדחיפות של הבאת יעקב למצרים.

[ב] וַיִּתֵּן אֶת-קֶלֶו בְּכַבֵּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה:

[ג] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו - קדמא מהפך פשטא, הכתוב המלמד על הכתוב לפניו בפסוק (מה,ב). ע"פ ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון עצמת בכי יוסף היתה מפני הצער הנורא, הבלתי רגיל כלל וכלל של יעקב במשך עשרים ושתיים שנה כי אין אדם מקבל תנחומין על החי. ויש לומר כי האחים קלטו לפתע את הצער שגרמו לאביהם וְלֹא-יָכֵלוּ אָחָיו לְעֵנֹת אִתּוֹ - זקף-קטן בתפקיד שתיים, יוסף במקום והקב"ה ביום דין כנדרש ב- בראשית רבה פר' צג, וַיִּתֵּן אֶת-קֶלֶו בְּכַבֵּי אבא כהן ברדלא אומר או לנו מיום הדין ... יוסף קטנן של שבטים היה וכו' לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כאו"א (כל אחד ואחד) לפי מה שהוא (תה' נכא) אֶלְהָ עֲשִׂיתָ

וְהִתְחַשְׁתִּי דַמְיַת הַיּוֹת-אֲהִנָּה כְמוֹךָ אוֹכִיחֶךָ וְאַעֲרַכָּה לְעֵינֶיךָ: עאכ"ו! (על אחד כמה וכמה)

כִּי נִבְהָלוּ - מרכא טפחא, יתור לרבות בהלתם מפני מה עשוי יוסף לעשות להם, כפי שהביעו פחדם בסוף פרשת ויחי, אבל יוסף הוא אדם המוגבל באורך חייו, ויותר נבהלו מִפָּנָיו - סלוק מגביל, מפני הקב"ה ביום דין.

[ג] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו - קדמא מהפך פשטא, כעין כלל הצריך לפרט והמאופיין ע"י הכתוב שלפניו בפסוק (מה,ב). ע"פ מאור ושמש מה,א ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכי ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמיות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. בכ"י אלו ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגורנו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח.

[א] עָלָיו וַיִּקְרָא - זקף-קטן זקף-גדול (גי' תקע"ו) מרמז לחישוב גי' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב גי' ההפרש בין גי' המלים ובין גי' תקע"ו והתוצאה היא הגי' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) (א) (מה"י), לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאֲרֵית בְּאָרְצְךָ (ב) וְלִהְיוֹת לְכֶם לְפִלִּיטָה נְדֻלָּה: (ג) (מה"י) וְהִנְדַתֶּם לְאָבִי אֶת-כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם שֵׁא-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה אֲנִי יוֹסֵף - מונח זקף-קטן, אבל עבור בית אבי נשארת יוסף קטנן של שבטים שעושה כל מעשיו מכח דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל הָעוֹד אֲבִי חַי ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי תוכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.

בראשית ויגש מה,כג: וְלֹאֲבִי שְׁלַח כְּזֹאת עֲשֶׂה חַמְרִים נְשָׂאִים מְטוֹב מִצְרַיִם

וְעֵשֶׂר אֲתַנֵּת נְשָׂאת בָּר וְלַחֵם וּמְזֹן לְאָבִי לְדָרְךָ:

נסביר הפסוק מהמלים ותבנית הטעמים וְעֵשֶׂר אֲתַנֵּת נְשָׂאת - מונח פזר תלשא, כעין שני תפקידי פזר, ותלשא בתפקיד אלפניו ולאחוריו. תלשא באחד הכיוונים או בשניהם בתפקיד אומדן ולפחות פזר אחד לענין נדרים ע"פ ירושלמי עירובין פ"ג ה"א, ו-בבלי נדרים מט,א מדובר האם בנדרים הולכים אחר לשון תורה כגון בפסוק זה וזה לחומרה או הולכים אחר לשון בני אדם וזה לקולה. ונראה כי תבנית הטעמים מרמזת כי בנדרים אומדים משמעות הנדר לפי לשון בני אדם להקל. ולכן המלים הבאות ותבנית הטעמים שלהן וְלֹאֲבִי שְׁלַח כְּזֹאת - גרשיים מהפך פשטא, תבנית כעין יצא להקל ולא להחמיר, בפשט להקל כלכלתם בשעת הירידה למצרים, אבל בדרש בגמרא ללכת אחר לשון בני אדם ולא לשון תורה ולהקל בנדרים. לפי דוגמת דברי רבי יוחנן הנודר ממזון מותר בפירות.

תורה שלמה [פג] בָּר וְלַחֵם וּמְזֹן, א"ר חייא בר בא ר' יוחנן אכל חליטין, ואמר לא טעמית מידי [מזון] [בהדא, בהדין] בההוא יומא (מפרש שרבי יוחנן אכל פירות גיטור ואין זה נחשב מזון, ואין זה מה שנלמד במקום אחר כי חליטה היא פת לחם של בעלי בתים, וקרוב העדה פירש שכל הדברים ואפילו פירות קרויין מזון), ותנינן הנודר מן המזון, מותר במים ומלח, פתח לה כר' יאשיה, דר' יאשיה אמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה (וזה להחמיר, אבל בבבלי נדרים מט,א מסיק דגם ר' יאשיה סובר שבנדרים הולכין רק אחר לשון בני אדם וכן מבואר בב"ר פר' צד וְלֹאֲבִי שְׁלַח כְּזֹאת עֲשֶׂה חַמְרִים וגו' אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר שיחת בני אדם וזה הקלה), ומניין שכל הדברים קרויין מזון, ר' י

אחא בי ר' עילא אמר **ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון**, מה תלמוד לומר **ומזון**, אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון. (ירושלמי עירובין פ"ג ה"א)

ועשר אתנת – מונח פזר נשאת-תלישא-גדולה **בר ולחם ומזון לאכיו** - מונח דרגא תביר טפחא, כעין שני ענינים ו/או שתי קבוצות של פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה **לדרך** – סלוק ולפי ההסבר כי הדברים מרמזים ללשון בני אדם בנדרים, יובן כי קבוצות הפרטים שהינה מה מוגדר מזון ומה לא מוגדר מזון, ואז הנודר מן המזון אסור בקבוצת המאכלים השייכת למזון, ומותר בקבוצת הפרטים שאינה שייכת למזון.

שלח קזאת – מהפך פשטא - ע"פ **פרש"י והמהרש"ל** - כחשבון הזה של משא אתנת וחמרים שלח בעגלות, ולא בפועל, אבל כתב בלקה טוב ששלח חמור ואתון עם כל אחד מבני יעקב פרט לבנימין אשר נשאר במצרים.

בראשית ויגש מה, כז וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלם ויבא את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותח"י ריח יעקב אביהם:

... **אלהם** - זקף-קטן **ויבא** - פשטא **את-העגלות** - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, ראה עגלות והיזכר בלימוד התורה האחרון שלמדנו יחד: **העגלות** – (א) ע"פ **רש"י** יוסף מסר לאחיו סימן לאכיו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה. רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף.

בראשית ויגש מז, כא ואת-העם העביר אתו לערים מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו:

ואת-העם – קדמא זקף-קטן בתבה אחת **העביר אתו לערים** – מרכא טפחא אתנה **מקצה נבול-מצרים** - מרכא טפחא **ועד-קצהו** - סלוק **ת"א** וית-עמא אעבר יתה מקרי-לקרי מסיפי תחום מצרים ועד-סופה, **נתינה לגר** - פירוש על ת' אונקלוס, בחומש בהוצאת האלמנה והאחים ראם, וילנא התער"ב, **הרב נתן אדלר ז"ל** שומר משמרת הקודש בק"ק לונדון והמדינות - **לערים**, מקרי לקרי. משמע שמפרש **כבעל הטעמים ש" מקצה** (טט - **נבול-מצרים**) **איננו שב על הערים**, רק שב על **העביר** (טט - **אתו**) - מרכא טפחא ראשון) (ועי' בנתה"ש ובס' תל"ע. סי' שנ"ו בהוראת? המ"ם) אפשר להסביר את ת"א ע"פ **ואת-העם** [אתו (קרא יתר)] - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, ומרמז כאילו נכתב **ואת-העם העביר אתו מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו, לערים** – הגלה כולם מאדמות ועשאים עירוניים, שלא רק אחיו יהיו גרים בארץ לא להם.

בראשית ויגש מז, כב רק אדמת הפהנים לא קנה

כי חק לפהנים מאת פרעה ואכלו את-חקם אשר נתן להם פרעה על-פ"ן לא מכרו את-אדמתם:

רק אדמת הפהנים לא קנה - תביר מרכא טפחא מונח אתנה **תורה שלמה (נו) ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י** אמר ר' אבא בר כהנא פטריקן שלהם קנה, מה שקנו לעצמם לא קנה. **הסבר ת"ש** האדמה שירשו מאבותיהם קנה, ... ולפ"מ דמבואר לקמן אות נז. סט. דדרשו מיעוט מקרא דלקמן (מז, כ) **רק אדמת הפהנים לבדם**, ברור דגם ר' אבא ב"כ דרש כן אלא בסגנון אחר ד-**רק** מה שקנו לעצמן לא קנה אבל מה שקבלו בירושה כן קנה. טט - ר' אבא ב"כ דרש מיעוט **רק אדמת הפהנים** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרבה באדמות הכהנים על מה שקבלו בירושה את מה שקנו בעצמם וע"פ **מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מז, כו** גם אדמות שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים כדי לא למכרם ליוסף בשם לפרעה. בתורה אכ"ן ורקי"ן ממעטים, וכאן **רק** - תביר ממעט במיעוט ללמד שמשלושה מיני **אדמת הפהנים** מיעט את אדמות כהנים שקנו בעצמם ואתם **לא קנה**. בדיון מורחב ב-**תורה שלמה** מברר האם גם לא קנה אדמה בירושה. **לא קנה** – מונח אתנה, כעין רבוי והגבלה וזה עשוי להתייחס אל הנאמר ב-**מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מז, כו** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים (מבריחים אדמות אל נחלות הכהנים) כדי לא למכרם ליוסף בשם לפרעה. אפשר לפרש שהאדמות הרבות האלו לא היו בבעלות אמיתית של הכהנים ולכן ההגבלה משמעה שלא קנה כי לא צריך היה לקנותם כי הבריחום מהמלכות והחרימם לפרעה בלי קניה.

בראשית ויגש מז, כו ויגשם אתה יוסף לחק עד-היום הנה על-אדמת מצרים לפרעה לחמש

רק אדמת הפהנים לבדם לא היתה לפרעה:

ויגשם אתה יוסף לחק - מונח מונח פזר תלישא-קטנה, תבנית כאילו שלוש פזר. לענינו ואף דרשהו לענין אחר. ע"פ **תורה שלמה (סה)** כבר הראה שלוש דרשות הלכתיות לענינים אחרים.

תורה שלמה (סח נר) השכלים כת"י יוסף חכם גדול היה ויודע שעתידין ישראל להוציא תרומה ומעשרות משדותיהם כשתחשוב כל שמוציאין ישראל תמצא אותו כמו שמוציאין המצרים לפרעה.

רק אדמת הפהנים - ממיעות כיצד, המיעוט בשלש לשונות אך, רק ומן. רק למעט כו' כיוצא בו **רק אדמת הפהנים לבדם** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר

המשך **ת"ש ע"פ מדרש ל"ב מידות** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים ומומרים שיש להם חוק יכול נתן להם ת"ל **רק אדמת הפהנים לבדם** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, אותן שהיו כתובין בטומס"ון בלבד. הקל כי כאמור לעיל קנה מה שקיבלו בירושה והותר להם מה שקנו בעצמם.

בדרך סוד **אדמת הפהנים** גי' 575 עולה יצ"ר הר"ע, הרש"ע, ו- **הפהנים לבדם לא היתה** – ס"ת מ' א' ה' עולה בגי' 86 אלו פ"ו ניצוצין הקדושים מתוך רפ"ח שנפלו בקליפות בשבירת הכלים ורובם במצרים (וחלקם בשכם, בדור המבול, בדור הפלגה) שאותם לא ביררו בני ישראל בעבודת הפרך במצרים, **לא היתה לפרעה** – גי'(ל) **שכינ"ה** ונתתו לשאר ישראל לבררם על פני הדורות. בני ישראל ביררו ר"ב ניצוצין קדושים אותם הוציאו ממצרים בעבודתם בכל האדמה שהייתה שייכת לפרעה מהקנין של יוסף.

מחוללים.

בראשית ויחי מחא, ויהי אחר הדיברים האלה ניאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את-שני בני עמו את-מנשה ואת-אפרים:

ברתא דמלכא, רוזוף בנימין זאב וולף בן אריה, קבלה ע' 116 (ע"פ אוצר החכמה) ואמאי אמרו חכמים עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא. בראשית ויחי מחא, ניאמר ליוסף הנה אביך חלה אלא שאמרו חכמים בדרך מליצה: מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה (מהפך פשטא זקף-גדול), כלומר חולי הגוף זו זקף-קטן, אבל חולי הנשמה, חולי הנפש זו זקף-גדול טט – תבנית טעמים מהפך פשטא זקף-גדול לא מצויה בתורה. בד"כ תבנית הטעמים היא מהפך פשטא זקף-קטן בכל אופן זכינו ללמוד שסובר הכותב שמהפך פשטא מוציא ענין מפשטו כגון כאן מדברים על חולשת הגוף ומרמזים על חולשת הנשמה

בראשית ויחי מחב, [ב] ויגד ליעקב ניאמר הנה בנה יוסף בן אלה ויתחזק ישראל וישב על-המטה:

[ב] ויגד ליעקב ניאמר - מונח זקף-קטן זקף-גדול,

רש"י (א) ניאמר ליוסף - אחד המגידים, ...ויש אומרים אפרים היה וגו' (תנחומא ו), (ב) ויגד - המגיד ליעקב ולא פירש מי וגו' ליעקב ניאמר - זקף-קטן זקף-גדול, כבר מצאנו מקראות אחרים בהם זקף-קטן זקף-גדול, מלווה מקרא שמרמז ע"י גי' תקע"ו (= הודיעה) בנבואה, ברוח קודש, ע"י בת קול. אפשר שגם כאן המגיד הסתמי משמעותו כעין הודעה רוחנית. ראה פתרון אפשרי להלן: ליעקב ניאמר - זקף-קטן זקף-גדול גי' 576 = תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 212 + 257 = 469, ההפרש של גי' המלים המוטעמות מגי' המלים זקף-קטן זקף-גדול 576 - 469 = 107 = קב"ה (ר"ת קדוש ברוך הוא (בשם הבחור א"צ"ו הי"ו))

בבלי בבא מציעא פז, א

... פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי ויהוה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (מלכים ב' יג, ד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו הפסוקים הקשורים לגמרא הזאת מובאים להלן:

בראשית חיי שרה כד, [א] ואברהם זקן בא בימים ויהי בקר את-אברהם פפל:

[ג] ואשכביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מפנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן: [ה] ויאמר אליו העבד אולי לא-תאבה האשה ללכת אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשיב את-בנה אל-הארץ אשר יצאת משם: מלכים ב' יג, ד ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו ויגד אליו יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופךשיו:

יואש מלך-ישראל ויבך על-פניו ויאמר אבי אבי - רביע ... פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של דבר עצמתי כאן שנוי עצום בטבע הבריות, ע"פ בבלי בבא מציעא פז, א עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר (מלכים ב' יג, ד) ואלישע חלה את-חליו אשר ימות בו

בקו מחשבה של זקנה וחולשה החוזרת בעולם, לכאורה גם שני הפסוקים הנוספים היו צריכים להכיל פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד דבר החוזר וקורה. באברהם אין ובאלישע יש. אבל באברהם יש הפתעה כי בפסוקים סמוכים בראשית חיי שרה כד, ג יש שלושה מופעים כאלה.

בראשית ויחי מחה, ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך מצרומה ליהם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי:

ועתה - פזר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקף-קטן וההלכה אחריו, כעין לימוד אלפניו ולאחריו. הלאחריו הוא השוואת אפרים ומנשה לראובן ושמעון כמייצגי כל בני יעקב לירושה בארץ ישראל, הלימוד אלפניו מכוון אל תחילת הקרא ועתה - פזר - מלמד למקום אחר, אל ההלכה ע"פ בבלי כתובות עב, ב (וראה גם שם) אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולידיו בפני מולידיו וסימניך (בר' ויחי מחה) אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו-לי: - (אתנח) פשטא זקף-קטן מרכא טפחא סלוק.

•ההלכה שהמקללת ילדיו בפני מולידיו או מולידיו בפני יולדיו יוציאה בלא כתובה. כיצד הגענו לכתובה?

שני-בניה - תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. כנגד ראובן ושמעון וזאת כיון שיוסף הראה ליעקב שטר כתובה בה נשא את אסנת לאשה וגם הקימע שכתב יעקב ושם על צווארה, הבנים הם בכלל ישראל. •במעמד ברכת יעקב ליוסף ולבניו נמצאים יחד יעקב מולידו של יוסף ובני יוסף אפרים ומנשה בניית אסנת שיוסף נשאה בכתובה, אם ח"ו האשה תקלל הסבא או הנכדים בעת המצאם ביחד התלישא-קטנה עוקרת אותה מזכות הכתובה להוציאה בלא כתובה...

ועתה שני-בניה פזר תלישא-קטנה, ענין של מחיצה, אפרים ומנשה יחשבו כבני יעקב כפי רש"י ליטול חלק בארץ איש כנגדו. ועתה שני-בניה פזר לימוד למקומו - אפשר כי מלמד רשות לאבא לתת מתנות מחיים שלא כפי שאחרי מותו הירושה לבכור פי שניים משאר האחים.

רש"י (ה) שני בניך הנולדים לך... עד באי אליך - לפני בואי אליך; כלומר, שנולדו מפרשתה הימני עד שבאתי אצלך, לי הם - בחשבון שאר בני ליטול חלק בארץ איש כנגדו. רב"ע פירוש שנמסר לתלמיד ומאחר שהשם נתנה לי אחר אבותי, הנה אעשה בה כרצוני, לתת ממנה ולחלקה כפי רצוני; וגו' רבי יוסף בכור שור (ד) ונתתי את הארץ הזאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. כראובן ושמעון י - מרכא טפחא, יתור לרבות את כל בני יעקב להשוואה לאפרים ומנשה בני יוסף שיהשבו שוים לירושת הארץ.

3 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב. שמות
3.1 שמות א,א

שמות ב,י

[ו] וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְבַח-פְּרַעֲהוּ וַיְהִי-לָהּ לִבָּן
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ:

נחזור על הכתוב בשנת התשע"א עם חידוש

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- טט - מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר ספורנו משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עירינן כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'
- (ג) [ו] כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ [יא] וַיְהִי - פסק, וַיֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ: וַיְהִי כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא מְשָׁה אותו ומְשָׁה (האיש) מְשָׁה (ממלט) אחרים

מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים 576 (תקע"ו) גי' המלים המוטעמות 992 תתקצ"ב, הפרש ל-תקע"ו 416 תי"ו מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אוצר הגי' הרב יר"פ זצ"ל 992 עולה,

1. שבול"ת נר"ד - משה בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח וְהָרִיחֻ בְּיָרֵאתָ ה' (שעיהו יא,ג) של כל אחד
  2. עו"ל מלכו"ת שמי"ם - משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים
  3. ימי"ן הוי"ה רוממ"ה ימי"ן הוי"ה עושה חי"ל (תהלים קיח - טז)
- ההפרש מתקע"ו 416 עולה משי"ח ואליה"ו:

שמות שמות ב,יד:

וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשָׁפַט עָלֵינוּ הֲלֹהֵרַגְנִי אֵתָּה אֹמֵר כְּאִשֶּׁר הִרְגַּתְּ אֶת-הַמִּצְרִי
וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר:

הסבר בפסוק מהסיפא אל הרישא

וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר:

מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר - ר"ת מ' ו' א' ה' = אמונ"ה, אפשר מסביר פי' רש"י מלשינות לגויים כעין חוסר אמונ"ה בגאולה נודע לי הַדְּבָר שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.

אֲכֵן - גי' ע"א עם ישראל לעומת שבעים לשון (ג"א אומות)

אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר - ס"ת נע"ר, (בשם ר'א'שגב) מדרש שנע"ר ראהו וספר לאנשים שמצאם נצים (מדרש דתן ואבירם) והם ספרו זאת לפרעה.

אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר: - טפחא מרכא סלוק, נִדְעָה - מרכא, מרבה הַדְּבָר: -סלוק, מגביל. אפשר כי מה שהיה בידיעה מוגבלת של נע"ר התרבה לנצים, אֲכֵן - טפחא פותחת טפח ומתאפיינת ע"י נִדְעָה הַדְּבָר וטופחת על מנת להטפוח ומקדמת את האפיון המשותף אל הכתוב לפניו וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וכאן ממשיך כפי' רש"י

רש"י וַיִּירָא מֹשֶׁה - (כפשוטו. ומדרשו (ראה שם): דאג לון על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? אֲכֵן נִדְעָה הַדְּבָר - כמשמעו. ומדרשו (ראה תנ"ב וארא יז): נִדְעָה לי הַדְּבָר שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.
וַיִּירָא מֹשֶׁה - המלים מלמדות כפשוטו של מקרא, פחד על גלוי הריגת המצרי.
וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, ונראה שכאן שניהם יוצאים (=מהפכים) מהפשט, (א) וַיִּירָא - המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון ראה על שראה בישראל רשעים דילטורין,
(ב) וַיִּירָא - המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון דאג לו ... אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? מפני חטא המלשינות.

מדרך הסבר זאת גם יובן כי פעולת משה לגאולה הייתה מוקדמת מזמן יעודה כי עדיין לא הוכן לשאת את כל ישראל על כל דעותיהם והתנהגותם.

רש"י מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ? - והרי עודך נער (ראה תנח' שמות י).

תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על הקדמת המאוחר לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשָׁפַט תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו באה שנים רבות אח"כ.

רש"י הֲלֹהֵרַגְנִי אֵתָּה אֹמֵר? - מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש (ראה שם).

שַׁר וְשִׁפְטָ עֲלֵינוּ הַלְהַרְגֵנוּ אֶתְּהָ אָמַר – פעמיים זקף-קטן, חוזר וקורה א' חושדו שיהרגהו כמו את המצרי בשם "ת-כ-ה" ב' משה סבר שיש בהם דילטורין החוזרים ומספרים לשון הרע ורכילות.

שמות ג,טז

לֵךְ וְאֶסְפָּתְ אֶת-זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם הִ' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֶלְהֵי אֲבֹתֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקִדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרָיִם:

במדבר בהעלותך יא,טז

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אֶסְפֹּה-לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹדְעֵת כִּי-הֵם זַקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָ אֹתָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְצַבְוּ שָׁם עִמָּךְ:

ראה בבלי יומא כח,ב

...דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו (אף קודם למתן תורה) לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר (שמות ג,טז) **לֵךְ וְאֶסְפָּתְ אֶת-זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל** - מונח גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן מהכלל ללמד על הכלל היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר (במדבר בהעלותך יא,טז) **אֶסְפֹּה-לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזַּקְנֵי יִשְׂרָאֵל** - גרשיים מונח זרקא מונח סגול - בפסוק במדבר גם מרמז לרוח הקודש המתוספת על הסנהדרין, שמכוונים דבריהם לדעת עליון

שמות ג,כא,כב

[כא] וְנָתַתִּי אֶת-חֵן הָעָם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וְהָיָה כִּי תִלְכוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם:

[כב] וְשִׂאֵלָה אֲשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִנֹּחַת בֵּיתָהּ כְּלֵי-כֶסֶף וְכְלֵי זָהָב וּשְׂמַלְתָּ וּשְׂמָתָם עַל-בְּנֵיכֶם וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת-מִצְרָיִם:

כ"א - וְנָתַתִּי אֶת-חֵן הָעָם-הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרָיִם - אתנח

וְהָיָה כִּי תִלְכוּן - פשטא מונח זקף-קטן - אפשר שזה חלק התיאור במידה לימוד אלפניו ולאחריו. **לֹא תִלְכוּ רִיקָם** - מרכא טפחא סלוק. זה חלק ההלכה במידה לימוד אלפניו ולאחריו תבנית.

* **אור החיים** כאן רמז ה' משפט עבד עברי דכתיב בו "לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו".

כ"ב - וְשִׂאֵלָה אֲשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחבירו מלמד עליו,

ע"פ **אור-החיים** הנ"ל אפשר לומר שמצד משפט עבד עברי המצרים אמורים לשלחם עם מענק בעין יפה, ואם לא יעניקו מעצמם ואתם עומדים לצאת ריקם, אז הבא האפיון מפסוק כ"א לפסוק כ"ב כאן האפיון הוא ההלכה **לֹא תִלְכוּ רִיקָם** ולכן | **וְשִׂאֵלָה אֲשֶׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ** וגו' "

* **רשב"ם** - במתנה גמורה וחלוטה וגו'. בשילוב אור החיים כי זהו משפט עבד העברי ביציאתו.

בסופו של דבר אחרי מכת בכורות על סף היציאה (שמ' בא יב,לה - לו) ובני ישראל ... וישאלו ... וישאלום וגו' ע"פ **רש"י** - המצרים העניקו אף מה שלא שאלו.

יש מקום להשוות הפסוקים **ג,כא - כב ו-יב,לה - לו** כי טעמיהם דומים (שמ' בא יב,לו) **הִ' נָתַן אֶת-חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצַלְוּ אֶת-מִצְרָיִם: פ**

ג,כב ... כְּלֵי-כֶסֶף וְכְלֵי זָהָב וּשְׂמַלְתָּ - תביר מרכא טפחא אתנח, תביר מרמז לחלק בין מטרת כלי כסף וכלי זהב ובין מטרת שמלות. **וּשְׂמַלְתָּ** – אתנח, מוגבלות לשימוש אישי ואילו כלי כסף וכלי זהב יתרמו להכנת המשכן.

וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם - מונח זקף-קטן – במלים במקף. ריבה וריבה את הכל בבנות כי מנהגן להתקשט.

* ע"פ **ר"אב"ע** מנהג הנשים לשאול מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיט זהב וכסף לשום על צוארי בנים והבנות ונזמים באזנים ובאף אצבעה ושהרוגים ועכסים.

מדרש פליאה כתוב גדול יהיה הבית האחרון מן הראשון משמע לכאורה שיש רק שני בתי מקדש וכתוב **שמות שמות ד,ח** וְהָיָה אִם-לֹא יֵאָמְרוּ לֵךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהָאֲמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן:

שמות ד,ט: וְהָיָה אִם-לֹא יֵאָמְרוּ גַם לְשָׁנֵי הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקַלְךָ וְלִקְחָתָ מִמִּימֵי הַיָּאָר וּשְׂפָכְתָּ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאָר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֶּשֶׁת: וכתוב **שמות בא יב,יג:** וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַפְּלִיטִים סִימָן לְבַיִת שְׁלִישִׁי כִּי גָדוֹל יְהִי הַבַּיִת הָאֲחֵרוֹן וְהַכּוֹוֶנָה לֹא בֵּית שְׁנַי אֱלֹא שְׁלִישִׁי

שמות בא יב,יג

וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר אֲתֶם שָׂם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִיָּה כֶּכֶם נֹגֵף לְמִשְׁחִית בְּחַפְזִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

שמות בא יב,יג: וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַפְּלִיטִים, בתים - שתים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

אם-לֹא יֵאָמְרוּ לֵךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ, וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקַלְךָ וְלִקְחָתָ מִמִּימֵי הַיָּאָר, **עַל הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר אֲתֶם שָׂם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם** בשלושה הפסוקים תבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר שחוזר וקורה להודיע על בנין הבית השלישי שלא יחרב.

3.2 שמות וארא ו,ב

שמות וארא ו,ו לכן אמר לבני ישראל אני ה'

והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם ונאלתי אתכם ברוע נטויה ובשפטים גדלים: והוצאתי אתכם – מונח רביעי, מרמז ללפחות ארבעה ענינים אשר אפשר שמרמז לחמישה לשונות של גאולה כאשר הלשון החמישי הוא ללא הכרעה – תיק"ו. בכל אופן נאמר כאן והוצאתי אתכם והמדרש ובהקפות סוכות נאמר ונקוב והוצאתי אתכם הוצאת-גאולת עם ישראל ממצרים היא גם הוצאת-גאולת השכינה הקדושה מגלותה.

שמות וארא ו,ז ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלת מצרים:

ולקחתי אתכם לי לעם – קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה ע"פ רב"ע היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות וע"פ רבינו בחיי לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם, ובפועל הקב"ה הקדים את הקץ והוציאנו מן גלות החל הזה **אבן עזרא (ז)** ולקחתי כאשר תקבלו את התורה על הר סיני, וטעם המוציא אתכם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. וזה יתברר לך ב'פ' כי תשא: **רבינו בחיי** ענין מתן תורה, זהו שכתוב: (שמות ו, ז) "ולקחתי אתכם לי לעם", וזאת הבטחה במתן תורה שכתוב: (דברים כו, ט) "היום הזה נהיית לעם". "והייתי לכם לאלהים", תקבלו אלהותי, "וידעתם", משם ואילך, "כי אני ה' אלהיכם", שאני העושה עמכם אותות ומופתים מחודשים ביצירה בעבור שאני אלהיכם, "המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים", כלומר אני הוא המוציא כי לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם. **תולדות יצחק** המוציא אתכם, כתב רבי אברהם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות.

וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם – (א) רביעי ... זקא-קטן, כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, (ב) רביעי ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, עצמת הידיעה על ההשגחה הפרטית, ושתי תבניות הטעמים מרמות על כעין הפירוש של **משך חכמה (ז - ח)** ... כי הכבדת העול במצרים, (טט - וכן בגלויות) באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה, ולהכביד עולם לבל ליתן להם תבן. ובכל זאת תראון כי זה עוצם הטובה ותכלית הדרור - **ולקחתי אתכם לי לעם** וכו'.

וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם - (ג) זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר החוזר וקורה. כעין הפירוש של **משך חכמה (ז - ח)** **ולקחתי אתכם לי לעם** וכו' **והבאתי אתכם אל הארץ**. ר' סימאי אומר **(בבלי סנהדרין קיא, א)**: נאמר "ולקחתי אתכם לי לעם", ונאמר "והבאתי אתכם", מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ (מה ביאתן לארץ שניים מתוך ששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים) שנים מתוך ששים ריבוא. (אמר רבא, וכן לימות המשיח,

וידעתם – רביעי, ע"פ **משך חכמה** פירש בלשון ציוני לדעת ארבע ידיעות (א), שתדעו בטח כי **כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם** – (ב) ומזה תדעו כי **והבאתי אתכם אל הארץ** (ג) **ונתתי אתה לכם מורשה**. (ד) ולכן בכל אשר תלכו, ולא תנסו את ה' ותלכו אחריו כצאן אחר רועה. וכן אמר **בוהר הקדוש ברעיא מהימנא (דף כה)** "פקודא דא למינדע". הרי דריש בלשון ציוני, ודו"ק.

אברבנאל ... אבל פ' הפסוקים האלה לדעתי כן הוא שבעבור שמרעה"ה היה מתיאש מהגאולה וכן ישראל כולם וכמו שאמר מאז באתי לדבר בשמך וגו' הודיעו יתברך שהגאולה היתה **מחוייבת והכרחית** שתהיה וזה מג' סבות **הא' מפאת האל** ית' עצמו לפי שלא נגלה לאבות באופן שידעו ויכירו אותו והיה זה לפי שהיתה נבואתם ע"י אמצעי ועם היות הדברים יוצאים מהמקור הראשון יתברך הנה לא היה נודע וניכר אצלם שפע הסבה ... לפי שלא נבאו פנים בפנים כי אם ע"י אמצעיים זאת היא הסבה הראשונה. וענינה שהיתה **הגאולה הכרחית** כדי שישיר' ומשה כל א' במחיצתו ומדרגתו יבא פנים בפנים באופן שיכירו וידעו כבוד ה' וגדלו מה שלא נודע לאבות עד הנה לפי שלא היתה נבואתם פנים בפנים. **וזכר הסבה הב'** באמרו **וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען** רוצה לומר וגם יש סבה אחרת מחייבת הגאולה והיא מה שנשבעתי וכתתי ברית לאבות על ירושת הארץ ... והיה אם כן **הקב"ה מחוייב** להוציא את בניהם ממצרים כדי להורישם את הארץ לקיים שבועתו.

וזכר הסבה הג' באמרו **וגם אני שמעתי וגו'** רוצה לומר גם יש סבה ג' **מחייבת הגאולה** והיא שאני שופט כל הארץ ושמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם וראוי לעשות משפט וצדקה יאמר על זאת הסבה **ואזכור את בריתי ואין פירושו הברית שכרת לאבות על ירושת הארץ** כי זה כבר זכרו אבל הוא הברית שכרת עמו בין הבתרים ששם נדר על זה כמו שאמר **וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי**

ואחרי שזכר ג' הסבות האלה הוליד מהן מה שרצה והתחיל מהאחרונה דסמיך ליה לפי שהיא הראשונה שתקיים בזמן והוא אמרו **לכן אמור לבני ישראל אני ה' סבת הסבות כלן ובב"ת** (ובלתי בעל תכלית) **היכולת והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרי' והצילתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם ברוע נטויה ובשפטים גדולים** כלומר שמפני ששמע נאקתם וצעקתם יושיעם ויוציאם מגלותם. ... **והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים שהם המסים. והב' העבודות פרך** ... וכנגד זה אמר **והצילתי אתכם מעבודתם**. והג' היה הריגת בניהם שהיו משליכים אותם ליאור שהיא הקשה שבכולם ועז'א **וגאלתי אתכם ברוע נטויה ובשפטים גדולים** רומז למכת בכורות ולקריעת ים סוף שהיו במשפט ע"ז

וידעתם – רביעי, **אברבנאל** כי הנה ירושת הארץ לא הבטיחם (לאבות) עליה בחייהם כי אם שדור רביעי ישובו הנה וכן **וידעתם** - רביעי, אפשר שבכך מסיים ארבע לשונות של גאולה האמורים בגלות מצרים **והוצאתי, וגאלתי, ולקחתי** ומכאן ידיעת ההלכה של ארבע כוסות בסדר פסח להודיה לקב"ה על הגאולה, וארבעה הצריכים להביא קרבן תודה וקרבת הפסח הוא תודה מיוחדת.

פסוק ז' הוא מקבוצת הפסוקים בתורה בהן מופיע שרש "לקח" או שרש "קדש" וגם הצירוף "אני ה' א-לקיכם". כאשר שרש זה מופיע

אזי התיבות "אני ה'" הן בטעם מחבר עוצר ותיבת "א-לקיכם" אינה בחיבור לתיבת "ה'".

לשון וְלִקְחֹתִי כמו **כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה (דב' ל"ח כ"ג)**, **כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעֻלָּה (דב' ל"ח כ"ד)**, **כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה (דב' ל"ח כ"ה)**, היינו ולקחתי לשון ליקוחים, קידושי עם ישראל לה' ואז **כִּי אֲנִי ה'** - מונח מהפך פשטא, שני טעמים מחברים המקדימים לטעם עוצר. מרמז על כעין שני חיבורים, שתי בחינות של חיבה וקירוב בין הקב"ה וכנסת ישראל וכן התעלות הבריאה למצבה שקודם לחטא אדם הראשון, כמו שאכן קרה במתן תורה.

כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם – מונח מהפך פשטא ובמלה אחת מונח זקף-קטן, מונח מרמז על יותר מסדרה אחת של התבנית שאחריה, מובן ראשון של התבנית מהפך פשטא ובמלה אחת מונח זקף-קטן יוסבר בשלבים: (א) נסביר מלת וטעמי **אֱלֹהֵיכֶם** – מונח זקף-קטן, כעין ריבה וריבה את הכל, כעין מה שיש לכוון באמירת של א-לקים התקוף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, עילת העילות וסיבת הסיבות. ופירש ה-**אברבנאל סבת הסבות כלן ובב"ת** (=ובלתי בעל תכלית) **היכולת** (בלתי בעל גבול והגבלה כלשהי). (ב) נחזור אל המלים **אֱלֹהֵי שְׂדֵי (שמ' יארא נג)** שע"פ **זוהר כרך ב (שמות) וארא (כגב)** והמפרשים בשם **א-ל ש-די** הבורא משדד - מנצח מערכות הטבע כרצונו **(ראב"ע, רמב"ן)** וזהו ענין ההרכבה עד (כפ"ל הנוסף) שאמרתי לעולמי די **(בבלי חגיגה יב,א)**. שודד - משדד – מנצח - משנה הרכבי תכונות הטבע כרצונו, השגחה הנדמית כבדרך טבעי. (ג) עתה יובן כי מובן אחד של טעמי **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – מהפך פשטא ובמלה אחת מונח זקף-קטן, ידרש שהבורא מהפך את פשט הרכב ומערכות הטבע וכל הכוחות כולם כרצונו. בכוחות יש לכלול גם השרים הממונים על הכוחות.

מובן ראשון של תבנית טעמי הקרא **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – מהפך פשטא ובמלה אחת מונח זקף-קטן, ידרש שלמען הגאולה ממצרים ומתן תורה הקב"ה ישנה מדרך הקבועה לעשות באמצעות שליח (אמצעי) ויעשה זאת בכבודו ובעצמו. נשים לב כי המלים **כִּי אֲנִי** בצרופן הן מלת **אנכי ה' אֱלֹהֵיכֶם** של הדיבר הראשון מעשרת הדברות ושם בקריאה בטעם עליון **אנכי** – פשטא ה' – מונח **א-לקיכם** - זקף-קטן. **וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** - **אברבנאל** רוצה לומר אחרי צאתכם ממצרים תבואו להר סיני ותקבלו את התורה **פנים בפנים** ואז תכירו ותדעו את השם הנכבד כי **תנבאו ממנו בלי אמצעי** כמו שיתב' מה שלא זכו אליו האבות וזהו **וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה'** ואמר **המוציא אתכם** וגו' לפי שצאתם ממצרים ונתינת התורה **שניהם** היו בלי אמצעי. **המוציא אתכם** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים ע"פ **אברבנאל** וגו' לפי שצאתם ממצרים ונתינת התורה **שניהם** היו בלי אמצעי.

שמות וארא ו,ח

וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לַתָּת אֲתָה לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֶתְּךָ לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה' :

וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לַתָּת אֲתָה - שלושה זקף בין שני קיסרים, ע"פ **אברבנאל** עוצמת ההבטחה לאבות מורשת הארץ לבני ישראל כלומר לא בדרך גרות כמו לאבות עצמם אלא בדרך ירושה וממשלה החלטית **משך חכמה (ז - ח)** ... הכבדת העול במצרים (טט - וכן בגלויות) באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה, ולהכביד עולם לבל ליתן להם תבן. ובכל זאת תראון כי זה עוצם הטובה ותכלית הדרור - **וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וכו'.**

וְנָתַתִּי אֶתְּךָ לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה' – קדמא מרכא תביר טפחא סלוק, לא לכולם מורשה (א) לא כולם יצאו ממצרים (ב) כי רוב יוצאי מצרים בני 20 עד 60 מתו במדבר,

משך חכמה (ז - ח) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וכו' וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ. ר' סימאי אומר **(בבלי סנהדרין קיא, א)**: נאמר "ולקחתי אתכם לי (לעם)", ונאמר "והבאתי אתכם", מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ (מה ביאתן לארץ שניים מתוך ששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים) שנים מתוך ששים ריבוא. (אמר רבא, וכן לימות המשיח, שנאמר "וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה ממצרים"). כוונת המאמר הזה המופלג הוא, כי כל האותות והמופתים ושפטים גדולים אשר עשה למצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף, שוה כשביל שיבואו שניים מס' ריבוא אל המטרה האלקית. וכמו שכל זה שעשה במדבר, הכל היה לתועלת אשר שני אנשים יישארו מ - ס' ריבוא, כן לא ימנע מהשי"ת לשדד הטבע ולהראות זרועו והשגחתו על בניו בפרט לכל באי עולם, אף כי אינם ראויים אל הדביקות לאלקות והמטרה התכליתית רק שניים מס' ריבוא. ומאות אלפים שונאי השם יאבדון עבור תועלות פרטים מצויינים מאמינים בהשגחתו. ולזה אמר רבא 'וכן לימות המשיח'.
וכן הוא אומר "ככל אשר עשה לכם ה' אלוקיכם במצרים לעיניך", כי הנפלאות עשה לכולם, ולהביט וליקח מזה מוסר צדק ואמונה טהורה, זה רק ליחידים מהכלל. לכן לא ירפה ידי המאמין בראותו כי אין מי שראוי אל המטרה האלקית רק יחיד סגולה, כי משכיב אש, בהירחה ברוח סוער, יאיר כל העולם, כן ההשגחה האלקית, בהדבקה ביחיד סגולה אשר ירחו רוח משפט וצדק, תהיה לאור עולם ולא שיהיה שלמה י - ה. ולכן נסמך אל מה שהביאו קודם 'אחד ממשפחה מזכה כל המשפחה' וכו' יעויין שם ודו"ק כי זה מושכל:

(ו,ז) (וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי) לְעָם וְהִייתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים. וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:(ח) וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ (אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לַתָּת אֲתָה לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב). הענין על פי דברי הנביא (ירמיה ב, ב): "זכרתי (לך חסד נעריך) אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר וכו'". כי זה באמת ענין נורא אשר עם גדול כמוהו הלכו בבטחונם במדבר ציה, ולא שאלו באיזה דרך תולכנו. ולכן אמר כי באמת בשכר זה תבואו אל הארץ [וכנזכר זה הרבה בספרין]. וזה שאמר, כי באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה, ולהכביד עולם לבל ליתן להם תבן. ובכל זאת תראון כי זה עוצם הטובה ותכלית הדרור - **וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וכו'.**

וַיִּדְעֶתֶם – רביע, ע"פ **משך חכמה** פירש בלשון ציווי לדעת ארבע ידיעות (א), שתדעו בטח כי **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם** – (ב) ומזה תדעו כי **וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ (ג) וְנָתַתִּי אֶתְּךָ לְכֶם מוֹרְשָׁה.** (ד) ולכן בכל אשר תלכו, ולא תנסו את ה' ותלכו אחריו כצאן אחר רועה. וכן אמר **בוהר הקדוש ברעיא מהימנא (דף כה) "פקודא דא למינדע"**. הרי דריש בלשון ציווי, ודו"ק.

3.3 שמות בא ז,כו

שמות בא יב,ב הַחֲדָשׁ הַיְהִי לָכֶם רֵאשׁוֹן הַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה:

ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה) ... אמר רבי חייא בר בא ראו אותו יוצא מענין זה ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו טט - הַחֲדָשׁ הַיְהִי לָכֶם – דרגא תביר טפחא, קבוצות פרטים המצטרפים לנושא אחד, (א) חלקי לבנה לקידוש החדש, נראים בסדר זמן, בחלקים. (ב) הַחֲדָשׁ הַיְהִי לָכֶם – דרגא תביר טפחא, קבוצות עדים ממקומות שונים המצטרפים לעדות אחת של חידוש לבנה, וזה יוצא מן הכלל העדויות שאין עדים ממקומות שונים מצטרפים.

רש"י בבלי ערכין ח,ב, ט,ב

חודש לבנה אורכו 29 יום 12 שעות ו-תשצ"ג (793) חלקים

שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים

רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ו הלכה ב

היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן, שתיים עשרה ביום ושתיים עשרה בלילה, והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים, ולמה חלקו השעה למנין זה, לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמיני ושליש ושתיים ותשיע וחומש ועישור, והרבה חלקים יש לכל אלו השמות.

בראשית נח ח,יג - יד: [יג] וַיְהִי בְּאַחַת וָשֶׁשׁ מְאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תְּרֵבֵי הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ

וַיִּכְסַר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתְּהוֹמָה וַיֵּרָא וְהִנֵּה תְּרֵבֵי פְנֵי הָאָרֶץ: [יד] וּבְחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יָבִשָׁה הָאָרֶץ: בשנת המבול המאורות והכוכבים לא שימשו כלל. אפשר שהכוונה שלא שימשו רוב השנה עד לאחד בתשרי שהוא ראש השנה לתולדות העולם שזאת אפשרות כך להבין את הפסוק בראשית נח ח,יג. מאחד לחודש תשרי החלה הלבנה לפעול וטעם מלת וַיְהִי – תלשא, מרמז לדרוש שיעור כלשהו בהמשך הכתוב.

נוסף לכך את תבנית הטעמים של הכתוב שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ - רביעי ... זקף-קטן, כעין כתוב תוסם שלא בא לסתום אלא לפרש, אפשר שבא לפרש על אורך חודש לבנה, ללמד כי ביום ל' (מ"ד של) חֲדָשׁ (לבנה, היינו ביום ה-30 מהמולד הקודם) בִּשְׁעָה שֶׁהִי שְׁלֵה אֶחָד (היינו בתוך השעה ה-13 ביום) וביתר דיוק אחרי תשצ"ג חלקי שעה מתחילת השעה ה-13, חלקים המרומזים בגי' המלים לַחֲדָשׁ תְּרֵבֵי הַיָּמִים מֵעַל העולה תשצ"ג יחול המולד הבא של הלבנה.

וַיְהִי – תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב אורך חודש לבנה ממולד למולד.

לשם הדגמה נשתמש בדוגמת רש"י עם שנוי רש"י בבלי ערכין ח,ב, ואם מולד תשרי (בזמן שוויון יום ולילה) ... בתחילת ליל שבת (בסוף שעה ששית מחצות היום ותחילת שעה שביעית) נמצא מולד ... לבנה (של חדש מר-חשון) תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה וע"ג חלקים (29 יום 12 שעות ושתי שלישי שעה של 1080 חלקים השווה 720 חלקים ועוד 73 חלקים סה"כ תשצ"ג (793) חלקים). אפשר גם להדגים על ניסן ואייר של שנת יציאת מצרים ככתב ב-תורה תמימה הערה ב) על במדבר מסעי לג,ג ... מבואר בכרייתא דשמואל ירחינא ובסדר עולם ירושלמי על הפ' ויהי השמש באה (פ' לד) ... דהמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות.

שנת לבנה אורכה 354 יום 8 שעות ו-תתע"ו (876) חלקים. כלומר בערך ב-0.8 של השעה התשיעית ביום ה-355 רש"י בפסוק יד מלמד על אורך שנת חמה והיותה יתירה 11 יום על שנת לבנה (יד) יבשה הארץ - נעשה גרירי כהלכתה (שם). בשבעה ועשרים - וירידתן בחדש השני בשבעה עשר; אילו אחד עשר יום שימות החמה יתרים על ימות לבנה, שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (ראה משנה עדיות ב,י).

שמות יתרו יח,א: וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כִּהְיוּ מֵדִיָּן כֹּהֵן מִדְּיָן חָתָן מֹשֶׁה אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיָּא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: גי' המלים אֲשֶׁר עָשָׂה עולה תתע"ו זה מספר חלקי השעה של סיום שנת לבנה. הגי' הזאת נמצאת בפסוק המספר על שנת לבנה שבה ארעו המכות של מצרים. את – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בתוך הפסוק שמשלימים את שנת הלבנה.

אסתר ב,יב] וּבַהֲנִיֵּעַ תָּרַן נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹאוֹ אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ מִקֵּץ הַיּוֹת לָהּ כִּדְבַר הַנְּשִׁים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלֹאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שָׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמָּזַר וְשָׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּבִשְׂמִים וּבְתַמְרוֹקֵי הַנְּשִׁים: [טז] וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ אֶל-בֵּית מְלִכּוֹתוֹ בְּחֹדֶשׁ הָעֶשְׂרִי הוּא-חֹדֶשׁ טַבַּת בִּשְׁנַת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ: [יב] תר – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לאחריו מרמז לחישוב מספר חלקים של שעה בהמשך שמשלימים את שנת הלבנה שאורכה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ. [טז] חֹדֶשׁ - פותח באות חי"ת רמז ל-8 שעות שלמות והוסף עליו סופי תבות של הכתוב טַבַּת בִּשְׁנַת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ: גי' תתע"ו. או בדרך דומה לחשבון אורך חודש לבנה, נאמר כי בתוך שעה ט' (י"ת, ממלת טַבַּת היינו השעה התשיעית) ועוד תתע"ו חלקים המרומזים בסופי המלים של הכתוב טַבַּת בִּשְׁנַת-שִׁבְעֵי לְמַלְכוּתוֹ:

מתוך נושא חידוש הלבנה נלמד בענין שירת לויים בשעת ניסוך יין על קרבנות עולת ציבור, מתוך קרבן ראש חודש: בבלי ערכין ז,א משנה ... (מי היו המנגנים או השרים על הדוכן בשעת ניסוך היין על קרבן עולת ציבור?) ועבדי כהנים היו, דברי ר"מ; רבי יוסי אומר: משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום (ישראלים מיוחסים), היו משיאין לכהונה; רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: לויים היו. בבלי ערכין ז,א ועבדי כהנים היו כו'. לימא בהא קמיפלגי, דמ"ד עבדים היו, קסבר: עיקר שירה בפה, וכלי לבסומי קלא הוא דעבידא; ומ"ד לויים היו, קסבר: עיקר שירה בכלי! ...

... אמר רב יהודה אמר שמואל: מנין לעיקר שירה מן התורה? שנאמר: (דברים יח) ושרת בשם ה' אלהיו, איזהו שירות שבשם? הוי אומר: זה שירה. ...

... והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: מנין שאין אומרים שירה אלא על היין? שנאמר: (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים, אם אנשים משמח, אלהים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין!

משכחת לה כדתני ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) בלווטי א"ר יוחנן, מהכא: (במדבר ד') לעבוד עבודת עבודה, איזהו עבודה שצריכה עבודה? הוי אומר: זו שירה.

המשנה מביאה שלוש דעות, הגמרא מביאה נימוקים שרובם מצדדים בשירה ע"י הלוויים ונראה שעיקר השירה היא בקול הלוויים. מוצג פסוק ניסוך יין על קרבן עולת מוסף ראש חודש אשר מרמז על שירת לויים ועל אחת מסיבות ניסוך היין כתיקון לחטא אדם הראשון.

במדבר פינחס כח, יד: ונספיהם חצי הקין

יהנה לפר ושלישת הקין לאיל ורביעת הקין לפכש גין זאת עלת חרש בחדשו לחדשי השנה:

ונספיהם חצי הקין – ר"ת ו' ח' ה' עולה חו"ה, ס"ת מ' י' ה' עולה מי"ן, סה"כ חו"ה מי"ן, רמז ל-**בבלי סנהדרין לחב, ב** אמר רב יהודה אמר רב: **אדם הראשון מין היה.**

ובזה עוד קשר לתבנית הטעמים של **ושלישת הקין לאיל** – דרגא מונח רביע, תיקון לקילקול היצר הרע.

יהנה לפר ושלישת – ר"ת י' ל' ו' עולה לו"י **הקין לאיל ורביעת הקין לפכש גין** – ר"ת ה' ל' ו' ה' עולה הללויה

אדם הראשון הקריב שור לעולה **יהנה לפר**, חטא **ושלישת הקין לאיל** – דרגא מונח רביע, קילקול היצר הרע, והפסיק. הנהנים בני לוי מתקנים בהמשיכם להקריב קרבנות עולת ציבור שעליהן אומרים הלוויים שירה.

אדם הראשון אמר – שר תשבחות לה', חטא בפיו באמרו "ואוכל" – אמשיך לאכול, הפסיק בתשבחות, הלוויים מתקנים בהמשיכם לומר תשבחות בפה, בשעת הקרבת קרבן צבור.

אפשר שמה שהגמרא מלמדת על אמירת שירה על ניסוך בלבד משכחת לה כדתני ר' יוסי: פרי (ענבים) אתה מביא ואי אתה מביא משקין; הביא ענבים ודרכן, (מנסך ואומר שירה) הוא רמז למה שאדם הראשון היה אמור לעשות בהקריבו את השור ולומר תשבחות על ניסוך היין שאמור היה לדרוך לניסוך. וזה גם מקשר בין טעם היין לניסוך לטיב היין לקידוש שזה דבר נוסף שאדם הראשון היה אמור לעשות לו לא חטא.

שמות בא יב, ד ואם-ימעט הבית מהיות משה

ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-השח:

ולקח הוא ושכנו – מונח רביע, **רבינו בחיי שמות פרק יב ולקח הוא ושכנו**. התורה חסה על ממונם של ישראל בד' מקומות:

האחד, בכאן כי מאחר שנותר עומד לשרפה לכך חסה עליך התורה תחלה ואמרה: **ואם-ימעט הבית מהיות משה**

ולקח הוא, כדי שלא תפסיד ממונך. **והב'**: (**ויקרא צו ז, כד**): **ותלב נבלה ותלב טרפה יעשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלהו:**

השלישי, הוא שכתוב בנבלה: (**דברים ראה יד, כא**) **לא תאכלו כל-נבלה לגר אשר-בשעריך תהננה ואכלה או מכר לנכרי**. **הד'**, בית

המונוג שנאמר: (**ויקרא מצורע יד, לו**) **וצנה כהן ופגנו את-הבית לפי שאם יתכבסו הבגדים הצבועים יהיו נפסדים ויסור צבעם וכן כלי חרס אם נטמאו אין להם תקנה אלא בשבירה, לפיכך חסה התורה ואמרה ופגנו את-הבית.**

ו' צו ז, כד – אין רביע, **ויקרא מצורע יד, לו ופגנו את-הבית** – מונח רביע, **דברים ראה יד, כא תהננה ואכלה** – מונח רביע

שמות בא יב, ו: והנה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:

תורה תמימה ושחטו אותו – תניא, ר' יהושע בן קרחה אומר, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו

שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו^(ט) **[בבלי קדושין מ"א ב']:**

בהלכת שליחות בקדשים נלמד מקרבן פסח, ובנוסף נלמד שכל ישראל יכולים לצאת בקרבן יחיד כי בקרבן ציבור לא שייך ענין כזית בבשר הפסח

ושחטו אותו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים:

ושחטו אותו – מונח רביע, שחיטת פסח וזריקת דם במצבים (א) כולם טהורים, (ב) רוב ישראל טהורים, כהנים טמאים; (ג) רוב ישראלים טמאים, רוב כהנים טהורים, (ד) רוב ישראל וכהנים טמאים.

ועוד ע"פ **ירושלמי פסחים פ"ז** (דף לד טור ב, ה"ה) (ה) שחטו בטהרה ונטמא הבשר והאימורין קיימים זורק את הדם על האימורין, (ו) שחט בטהרה ונטמא האימורין והבשר קיים זורק את הדם על הבשר, (ז) שחט בטהרה ונטמא הבשר ואבדו האימורין, לא יזרוק אבל עבר זורק הדם הורצה.

ושחטו אותו – מונח רביע, **ושחטו** בלשון רבים, והרי כבר כתוב (**שמ' בא יב, ד**) **ולקח הוא ושכנו**, הרי שניים, אם כן המונח רבים בא

ללמד על חבורה גדולה עד **כל קהל עדת-ישראל**

קהל עדת-ישראל – מרכא טפחא, יתור לרבות על השוחט לעצמו את שליחו, אבל **כל** – תביר, בא למעט מ- **קהל עדת-ישראל**

לשליח אחד בלבד עבור **כל קהל עדת-ישראל** הנמנים על קרבן פסח יחיד

תורה תמימה בין הערבים – ת"ר, תמיד קודם לפסח, מאי טעמא, יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו

אלא בין הערבים בלבד^(כ) **[בבלי פסחים נט, א]: תורה תמימה הערה נא** דבפסח כאן כתיב **בין הערבים**, ובפ' ראה (**דב' ראה טז, ו**) כתיב **שם תזבח את-הפסח בערב**, ובתמיד כתיב רק (**במדבר פינחס כח, ד**) **את-הפכש אחר תעשה בכקר ואת הפכש השני תעשה בין**

הערבים: , ולכאורה לא נתבאר למאי נ"מ אם כתיב גם בערב או לא, הא ענין אחד הוא. ונראה משום דלשון בערב מצינו בעלמא על עת כניסת הלילה דהיינו שקיעת החמה, כמו וטמא עד הערב, מערב עד ערב תשבחו, יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב (תהלים ק"ד), והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה י"ד), והרבה כהנה, משא"כ בין הערבים שיעורו מ' שעות ולמעלה, וא"כ לולא היה כתיב **בין הערבים** היה במשמע שסמוך ללילה

הוי זמן שחיטת הפסח. ורק מדכתיב גם **בין הערבים** שענינו אחר חצות אנו אומרים להשוות הלשונות שהזמן הזה מאוחר קצת משיעור בין הערבים ומוקדם קצת מכניסת הלילה, וא"כ ממילא מבואר שזמנו מאוחר לתמיד דכתיב ביה רק **בין הערבים** דמשמעו אחר חצות היום, ואולי

באמת מפני זה גופא כתבה התורה לזמן הפסח בשתי לשונות **בדי** לאחרו לתמיד. ועיין בכרכות ט' א' שדרשו שם הלשון בערב, ויבא לפנינו במקומו בפ' ראה א"ה:

בין – מרכא – בנוסח ספרדי מאריך – מרחיק את זמן **הערבים**: מזמן סמוך לחצות היום וגם מרחיק אותו מזמן הערב – הלילה ללמדנו

הערבים – סלוק, להגביל את שחיטת הפסח לזמן הביניים הזה, אחרי תמיד של בין הערביים אבל לא בערב ממש.

3.4 שמות בשלח יג, ז

שמות בשלח יג ז וַיְהִי בַשְּׁלַח אֶת-הָעָם

וְלֹא-נָתַם אֱלֹהִים דְרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כְּפִי רַב־עַרְבֵי אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא וְנָתַם הָעָם בְּרֹאיהֶם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם: וַיְהִי - רביע - אפשר כי בא ללמד על ארבעה תוספות מהענין על הענין הנרמזות בטעמי בַּשְּׁלַח אֶת-הָעָם כעין פרעה נותן תוספת על העם, העם נותן תוספת על פרעה, והן ע"פ אור החיים ארבע סיבות ללשון צער.

טט - אור החיים - מונה סיבות ששליחת פרעה את העם גרמו וְלֹא-נָתַם אֱלֹהִים דְרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא. (א) וַיְהִי לִשׁוֹן צַעַר ... ואמר (הכתוב) תדע סיבת הדבר לצד שלא הוציא ה' את ישראל אלא לרצונו של פרעה, כפה אותו עד שנתרצה. כלומר בסיבת העם הוספת כפיה על פרעה עד שנדמה לפרעה ששלחם לרצונו ורשותו עדיין עליהם, ששלחם לעבוד את אלקיהם במדבר שלושה ימים ואחר ישובו למצרים.

(ב) וַיְהִי לִשׁוֹן צַעַר שפרעה כביכול מעצמו הוסיף עליהם (ששלח עמם) את הערב רב, נכרים שתפקידם א' לכוף את ישראל לשוב למצרים, ב' לסובב רעה לישראל בהחלשת אמונה בה', בעמידה בתלאות הדרך, ג' ה' צריך לגרום לתוספת עיכוב לצד שהערב רב אין לא חוזק בקדושה או קרוב הוא להרשיע בפירוש בעל-הטורים - את-העם (גי' 517 עם הכולל) - גם ערב רב (גי' 517 בדיוק) (ג) וַיְהִי לִשׁוֹן צַעַר מוסיף צער לישראל, צער למצרים, איבוד לו ולאומתו.

(ד) וַיְהִי לִשׁוֹן צַעַר על שעה כביכול לוויה לישראל עליו ליטול שכר פסיעותיו וזה גרם שלכן הקב"ה הוסיף להם דרך רחוק

כְּפִי אֶמְרֵי אֱלֹהִים - כְּפִי - מונח לגרמיה, אֶמְרֵי אֱלֹהִים - מונח רביע,

מכילתא (א) אמר הקב"ה אם אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדהו ואדם בכרמו והן בטלים מן התורה אלא אקיים במדבר (ארבעים שנה) שיהיו אוכלים מן ושותים מי הבאר והתורה נבללת בגופן וע"פ התורה והמצוה על המכילתא - (א) לא נשלם זמן הקץ של ארבע מאות שנה, (ב) לא נשלם זמן ודור רביעי יבואו הנה, (ג) לא נשלם עוון האמורי, (ד) לא נשלם התיקון כיון ששמעו הכנענים שבני ישראל יצאו ממצרים עמדו וקלקלו ארצם (כדי שבני ישראל לא יזכו באוצרותיהם כשיגיעו אליה. לכן על הכנענים לתקן בארץ כנען).

שמות בשלח יד, ז: וַחֲזַקְתִּי אֶת-לֵב-פְּרַעֲהוּ וַרְחַף אַחֲרֵיהֶם וְאֶבְקַתָּה בַּפְּרַעֲהוּ וּבְכָל-חַיְלָו וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵין ה' וַיַּעֲשׂוּ-כֵן:

רש"י וַיַּעֲשׂוּ-כֵן :- להגיד שבחן של ישראל, ששמעו לקול משה ולא אמרו: היאך נתקרב אל רודפינו (כפי' ראב"ע וַיַּעֲשׂוּ-כֵן - לומר ששבו אחורנית). אנו צריכין לברוח! אלא אמרו: אין לנו אלא דברי בן עמרם (ראה מכיל' שם). וַיַּעֲשׂוּ-כֵן - (אתנח) סלוק וללא טפחא משמעו כפי' רש"י אין לנו אלא דברי בן עמרם ללא טפחא היינו ללא שום שנוי וכולל חזרה לאחור והתקרבות אל הרודפים.

שמות בשלח יד, ז - ז [ו] וַיֵּאָסֶר אֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:

[ז] וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלְשָׁם עַל-כָּלֹ:

וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר - רביע מרכא פשטא זקף-קטן

- טט - אפשר ש- וַיִּקַּח - רביע הוא כ-פרש"י לקרא יד, ז וְאֶת-עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ משכס ב- (ארבעה) דברים: (א) לקינו (ב) ונטלו ממוננו (ג) ושלחנום (ד) בואו עמי ... דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש ... אני אשווה עמכם בחלק וגו'
- טט - שש-מאות - מרכא, מאריך - מרחיב את משמעות התיאור רֶכֶב בַּחֹר כשם שהרכב היה מובחר כך בכל רכב היה שר צבא מובחר כפי' רש"י ל- וְשָׁלְשָׁם עַל-כָּלֹ. שרי צבאות, כתרגומו. טט - ת"א וגברין ממנן על כלהון.

וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר - סופי תבות ח'ש'ת'ב'ר' ע"פ זהו שמות בשלח, שר של מצרים אסף שרי אומות וכוחות ס"א מכל האומות רכב אחד כנגד אלף מישאל, ובאו לשחת את ישראל ונשברו ומאו אין לאף שר מאומות העולם שליטה על ישראל.

שמות בשלח יד, ח: וַיַּחֲזֵק ה' אֶת-לֵב פְּרַעֲהוּ מִלֶּדֶת מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רַמְהָ:

מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף - גי' 380 + 300 = 680 = פת"ר = פשק"ר

הפרש מתקע"ו = 576 - 680 = 104 = ק"ד

בשילוב בין האותיות של הגי' של המלים מִצְרַיִם וַיַּרְדֵּף ושל הפרש בין גימטרית המלים וגימטרית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" מתקבלות המלים פק"ד שק"ר להטעות את פרעה.

שמות בשלח יד, י :

וַיַּפְרֵעַה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם וַהֲגָה מִצְרַיִם וַיִּצְעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-ה':

רש"י (י) וַיַּפְרֵעַה הַקָּרִיב - היה לו לכתוב 'קרב', ומהו הקריב? הקריב עצמו, ונתאמץ לקדם לפניהם (ראה מכיל' בשלח ויהי ב), כמו שהתנה עמהם (ראה פירושו לעיל, ו). נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם - בלב אחד כאיש אחד (ראה מכיל' בשלח ויהי ב). דבר אחר: וַהֲגָה מִצְרַיִם נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם - ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים; תנחומא (בשלח יג). וַיִּצְעְקוּ - תפשו אומנות אבותם; באברהם הוא אומר: "אל המקום אשר עמד שם" (בר' יט, כז); ביצחק: "לשוח בשדה" (בר' כד, סג); ביעקב: "ויפגע במקום" (בר' כח, יא).

וַהֲגָה מִצְרַיִם נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם - מרכא מונח לגרמיה מונח רביע,

קריאה עם פסק: אפשר כי וַהֲגָה - מרכא, בתפקיד של חידוש על מישוה מרוחק, ויחד עם מִצְרַיִם - מונח לגרמיה בתפקיד של עומד לעצמו, מרמז ל- ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים, והוא מנותק מהמצרים קריאה ללא פסק: וַהֲגָה מִצְרַיִם נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם - בלב אחד כאיש אחד

שמות בשלח יד, יג ויאמר משה אל-העם אל-תיראו

התנצבו וראו את-ישועת ה' אשר-יעשה לכם היום כי אשר ראיכם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם: אל-העם אל-תיראו – זרקא סגול, בתפקיד של תוספת מהענין על הענין אל-העם אל-תיראו.

א' אמר להם משה היום שרת עליכם רוח הקדש, שאין יציבה בכל מקום אלא רוח הקדש שנאמר ראיתי את ה' נצב על המזבח (עמוס ט, א) ועוד דוגמאות.

ב' ... התפלל משה באותה שעה והראה להם המקום תורמיות תורמיות כתות של מלאכי השרת עומדין לפניהם כענין שנאמר ... (מל' ב' ו, ז) ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח-גא את-עיני ויראה ויפקח ה' את-עיני הנער וירא והנה הקר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע: וגו' המכילתא מביאה ראייה ל- ויאמר משה אל-העם אל-תיראו מגלוי נעלם רוחני בימי אלישע. התנצבו וראו הדומה ל- ויפקח ה' את-עיני הנער וירא. טט – לענ"ד, ע"פ הדוגמא של המכילתא הזרקא מביאה כאן להסרת מגבלה, גלוי נעלם. התנצבו - רביע, ע"פ מכילתא, תרגום יוב"ע, תרגום ירושלמי אמר משה רבנו לארבע הכתות בעם (שרצו ליפול לים, לשוב למצרים, לעשות מלחמה, לצווח כנגדן) להפסיק ממעשיהם ולראות את ישועת ה' ראה הסבר דומה (במב' בלק כב, לא) ויגל ה' את-עיני בלעם

שמות בשלח יד, יד: ה' ילחם לכם ואתם תחשון: פ

ואתם תחשון – טפחא, סלוק

משה רבנו מורה לעם ואתם – טפחא (א) בתפקיד פותח טפח להתאפיין מ- תחשון – סלוק, מגביל את הצעקה להיות תפילה חרישית שבלב, ענין תפלה או בקשה מרומז בס"ת ואתם תחשון – נים, כגון בפיוט הושענות מחזור ויטרי סימן תד למען אברהם שלם בכל מעשים. המנוסה בעשרה ניסים. כשר מלאכים נם יוקח נא מעט מים.

ואתם – טפחא (ב) בתפקיד התפשטות האפיון אלפניו ללמד על הכתוב לפניו, מתוך הבקשה ההחרישית לאפשר התבוננות עמוקה במעשה בורא כל עלמין ומנהיגם כרצונו ה' ילחם לכם תבנית טעמי בראשית א, א בראשית ברא אל הים

שמות בשלח יד, כא:

ויט משה את-ידו על-הים וינולך ה' את-הים ברוח קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה ויבקעו המים:

שמות רבה (שמו"ר) בשלח כא ו ... מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו המים.

מהרז"ו על שמו"ר כא ו ... ואחר ששם הים לחרבה אין עוד מקום לבקיעה על כן דורש ע"פ מידה ל"א (מוקדם והוא מאוחר בענין) ויט

משה את-ידו על-הים ויבקעו המים ואח"כ וינולך ה' את-הים ברוח קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה

כמו שכתוב לעיל (שמו"ר בשלח יד, טז) ואמרה הרים את-מטף ונטה את-ידו על-הים ויבקעהו. והם שני כתובים המכחישים זה את זה והכריע ע"פ מידה ל"א שיעקר הבקיעה ע"י משה ומה שכתוב ויולך לענין ששמהו לחרבה אחר שנבקע.

אור החיים על שמו"ר כא, ו ... וע"כ מוכרח לומר שפירוש הכתוב הוא ויט משה וגו' וכבר הולך ה' וגו' (טט – לפני הטיית משה ידו דאם לא כן בלשון אור החיים אין היכר לקריעת ים סוף שהייתה ע"י משה) וישם את הים לחרבה (טט ע"פ אור החיים - שהרוח הקפיאה הים כולו או חלקו התחתון) ולזה כשנטה ידו בקעו המים, וכפי זה תכף לנטית ידו נבקע הים (החלק העליון).

ויט – קדמא, כעין מידה ל"א לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגליל מוקדם והוא מאוחר בענין.

לפי המהרז"ו סדר האירועים היה א' ויט משה ב' ויבקעו המים (היינו הכתוב מאוחר ארע תחילה) ג' ויולך ה' רוח קדים לפי אור החיים סדר האירועים היה א' ויולך ה' רוח קדים ב' ויט משה (היינו הכתוב מוקדם ארע מאוחר) ג' ויבקעו המים

כמו-כן קדמא מרמז אל הכתוב לפניו **שמות בשלח יד, טז ואמרה הרים את-מטף ונטה את-ידו על-הים ויבקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים בניבשה:**

ויט משה את-ידו על-הים – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מענין ידו על הים הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה

שמות רבה (שמו"ר) בשלח כא ו ... כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להקרע, מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג) מוליך לימין משה וגו', מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, וגו'

וינולך ה' את-הים ברוח קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה

שמו"ר בשלח כא, ו ... אמר לו הקב"ה לא קראת מתחלת התורה מה כתיב (בראשית א) ויאמר אלהים יקו המים אני הוא שהתניתי עמו, כך התניתי מתחלה שאני קורעו שנאמר וישב הים לפנות בוקר לאיתנו לתנאו שהתניתי עמן מתחלה,

וינולך ה' את-הים – מונח מונח פסק תלישא-גדולה, אפשר כי כאן שלושה ענינים מעניני תלישא-גדולה כגון עקירה, שיעור חציצה מחיצה ועוד. ע"פ שמו"ר תלישא-גדולה ירמז על התנאי שהתנה הקב"ה עם הים ועם כל מי העולם בשעת הבריאה שבשעה שהקב"ה ירצה הים והמים יבקעו היינו ישתנה טבעם (יתלשו / יעקרו מטבעם) ואח"כ כאשר הקב"ה ירצה שוב ישתנה טבעם ותפסק בקיעתם.

ויבקעו המים: שמו"ר בשלח כא, ו .... אינו אומר ויבקע הים אלא ויבקעו המים: מלמד שכל המים שהיו בכל המעיינות ובבורות ובכל מקום נבקעו שנאמר ויבקעו המים, וכן בשעה שחזרו חזרו כל המים שכה"א וישובו המים, ויבקעו המים: – טפחא סלוק, טפחא רבויי שכל המים בכל מקום נבקעו.

3.5 שמות יתרו יח,א

שמות יתרו יח,א, וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ, שְׁמוֹת יִתְרוֹ יח,ה, וַיָּבֵא יְתָרוֹ, שְׁמוֹת יִתְרוֹ יח,יב, וַיִּקַּח יְתָרוֹ

תבנית גרשיים קדמא, באופן כללי מרמזת על שנוי בסדר הזמנים, דבר הכתוב או מצווה במקום מאוחר מכאן או ארע מאוחר, כתוב לפני הכתוב או המצווה או שארע מוקדם. אפשר כי מעיד כי כל הפרשה אינה על סדר הזמן, וארעה אחרי מתן תורה, אפשר שמספר על סדר האירועים אצל יתרו, ועוד דורשים כי לעולם לא מאוחר ללמוד תורה.

שמות יתרו יח,א

**וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהְיוּ חֲתָן מֹשֶׁה אֶתְּ כָל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
כִּי-הוֹצִיא הו' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:**

וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהְיוּ חֲתָן מִדְּבַר גְּרִשְׁיִים קְדָמָא מִהֲפַךְ פִּשְׁטָא, תורה שלמה זהר ח"ב סח א "וכי יתרו שמע וכל עלמא לא שמעו? והכתיב שמעו עמים ירגזון, אלא כל עלמא שמעו ולא יתברו והאי (טט -יתרו) שמעו ויתברו ויתכפיא מקמיה דקב"ה ויתקרב לדחלתיה". התבנית גרשיים קדמא מהפך פשטא משרה הסבר כי הפעולה הראשונה של ההשברות של יתרו מפני השם ארעה, כשעברו את ים סוף ועבר זמן עד שהגיע למחנה ישראל או סמוך לפני מתן תורה או אחרי מתן תורה והתגיייר.

שמות יתרו יח,ג

**וְאֵת שְׁנֵי בָנָיָהּ
אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָה:**

אֲשֶׁר – קדמא, שם האחד גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי – שלוש זקף בין שני קיסרים, מרמז לענין עצמתי מאד, אפשר כי מרמז למדרש כי משה הסכים עם יתרו שאחד מבניו יכיר עניני עבודה זרה, ויצא ממנו הלוי שהיה הכהן לפסל מיכה, שעשה נזק רב לבני ישראל בארץ-ישראל, כגון המעטת עבודת ה' בשלה ואותו כהן האריך ימים מאד.

שופטים יח,ל:

[ל] וַיִּקְרְאוּ לָהֶם בְּנֵי-דָן אֶת-הַפְּסָל וַיְהִינֶנּוּ בֵּן-גִרְשֹׁם בֶּן-מִיֶּשֶׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשִׁבְט הַדְּנָן עַד-יּוֹם וְגַלּוּת הָאֶרֶץ:
[לא] וַיִּשְׁמְעוּ לָהֶם אֶת-הַפְּסָל מִיֶּכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל-יְמֵי הַיּוֹת בֵּית-הָאֱלֹהִים בְּשֵׁלָה: פ
רש"י בן-מִיֶּשֶׁה - מפני כבודו של משה כתוב נו"ן לשנות את השם ונכתב תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה: **הַדְּנָן עַד-יּוֹם וְגַלּוּת הָאֶרֶץ** - כימי סנחריב בגלוי ראשונה:

שמות יתרו יח,ה, וַיָּבֵא יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶ׈ה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל-מֹשֶׁה

אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חֲנָה שֵׁם הָרַ הָאֱלֹהִים:

מחלוקת במסורת הטעמים של הכתוב **אל-המדבר** -

- גירסת כתר, מאור **אל-המדבר** - רביע
- גירסת פנינים מ"ג פירושים, מגנס **אל-המדבר** – זקף-גדול
- גירסת מישור עם מדרשי הלכה ומלבי"ם, קורן - **אל-המדבר** – קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות, כעין מידה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי מוקדם שהוא מאוחר בענין,
- נשתמש בפירוש **רש"י אל-המדבר**, אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב וגו'... שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לכו לצאת **אל-המדבר** מקום תהו לשמוע דברי תורה.
- טט – מפ' **רש"י** משמע שיתרו יצא **בראש ובראשונה** לשמוע דברי תורה ושבית אותם לימד ממה. וע"י כעין המידה ל"א יובן שהמוקדם הוא לכבוד התורה המרומזת במלים **הר הא-לקים** והמאוחר הוא **משה** החונה שם. לפיכך כאילו נכתב **ויבא יתרו ... אל-המדבר הר האלקים** (= מקום מתן תורה) **אשר הוא** (משה המלמד תורה) **חנה שם**
- אבל מסיבה אחרת נכתב באופן שנכתב.

וַיָּבֵא יְתָרוֹ - גרשיים קדמא, (א) בתפקיד המרמז על שנוי בסדר הזמנים, יתרו הקדים התעוררותו, ואח"כ יצא מכלל העולם כמסובר להלן.

(ב) **וַיָּבֵא** - גרשיים, יצא מן הכלל של כל העולם, שכולם שמעו על יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ומלחמת עמלק שיצא נגד ה' במלחמה זאת, וכל העולם לא התעוררו לקבל על עצמם עול מלכות שמים, אבל **יתרו** - קדמא, הקדים התעוררותו לדבר אמת מכל העולם, יצא מכלל העולם ומכבודו של עולם כפי' **רש"י אל-המדבר**, אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב וגו'... שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לכו לצאת **אל-המדבר** מקום תהו לשמוע דברי תורה.

חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים בנושא המאפיין אותם **אל-מֹשֶׁה** אלא שהקשר שלהם אל הנושא מחולק, יתרו חתן משה מגיע לשמוע דברי תורה, בניו ואשתו מגיעים כי הם משפחתו של משה, אבל בניו הם בעלי קשר דם, אשתו בעלת קשר נישואין ויש מחלוקת האם גרשה לפני שחזר למצרים (כי כתוב אחר שילוחיה) ואז אינה אשתו אלא אם ילדיו בלבד או האם רק הרחיקה בעצת אהרן שלא תצטער במצרים.

חֲתָן מֹשֶׁה - מרכא תביר, **הַתְּבִיר מִרְמֵז** על אפשרות שלא חותן בפועל אלא לשעבר כי גרש אשתו לפני שחזר למצרים, או שנאמר כי ביציאת מצרים בני ישראל התחילו בגיורם ממעמד של בני נח ובכך ניתקו עצמם מקשרים משפחתיים מבני נח האחרים, לכן יתרו הפסיק להיות חותן משה.

אֶל-מֹשֶׁה - אתנח, התביר לעיל ממעט מ-**אל-משה** כאן ללמד על ענוותנו כפי' **רש"י וישתחו וישק לו** - איני יודע מי השתחוה למי;

כשהוא אומר: **איש לרעהו**, מי הוא הקרוי 'איש'? זה משה, [שנאמר "והאיש משה" (במ' יב,ג)].

משה הענו מכל האדם בין מישראל ובין שלא מישראל כי אותה שעה יתרו היה עדיין גוי.

הפסוק הבא מובא כהקדמה לפסוק **שמות יתרו יט,ט**

שמות ג'יח: וַשְׁמַעוּ לְקוֹלִי

וְכַאֲתָּהּ אֶתְּהַ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מִלְחָה מִצְרַיִם וְאַמְרַתְּם אֵלָיו ה' אֱלֹהֵי הַעֲבָרִיִּים נִקְרְתָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נִלְכְּהָ-נָא הַרְדֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִבְרַחָה לָהּ אֶלְהֵינוּ:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו. ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי' **וְשָׁמְעוּ לְקִלְקֵל** – טפחא אתנח, תבנית טעמים של שמע ישראל, עיקר האמונה הראשון והשני הבורא אחד ויחיד (עיקר היחוד), מרמז לעיקר מעיקרי האמונה

וְכַאֲתָּהּ אֶתְּהַ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-מִלְחָה מִצְרַיִם וְאַמְרַתְּם אֵלָיו ה' אֱלֹהֵי הַעֲבָרִיִּים נִקְרְתָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נִלְכְּהָ-נָא הַרְדֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִבְרַחָה לָהּ אֶלְהֵינוּ:

תבנית טעמים **וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל** קדמא ואזלא ... **נִלְכְּהָ-נָא הַרְדֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - גרשיים מהפך פשטא כעין קל וחומר עם דיו, היינו ידיעה על הנלמד,

רמב"ן שמות גב, (בסנה) **שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני "נגש אל הערפל אשר שם האלהים" (שם"כ, כא); וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט"**

והדיו – כשם שמשנה בתחילת נבואתו היה כעין מקרה בלי הכנה, כך כל הנביאים הבאים מכח נבואתו, בתחילה כעין במקרה גם שהכינו עצמם, ואח"כ מתפתחים, לכן אין הנלמד עולה על המלמד.

והדברים מחזוקים ע"י תבניות הטעמים הבאות: (א) רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה (ב) פעמיים רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כיצד נביא מתחיל לנבא (ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא להתחלת נביאות אצל שמואל, שאול, וכן חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן

וְכַאֲתָּהּ – פזר, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מעיקר הראשון והשני (עיקר הבורא והיחוד) אל העיקר השביעי **אֶתְּהַ** – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים **וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל** – קדמא ואזלא, קדמא במובן שמשא אב בנבואה לבאים לפניו, ואזלא - שמשא אב בנבואה לבאים אחריו

שמות יתרו יט, ט, ויאמר ה' אל-משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך ונגם-בך יאמינו לעולם ויגד משה את-דברי העם אל-ה':

הנה אנכי בא אליך בעב הענן ... בעבור ישמע העם

תבנית הטעמים קדמא ואזלא ... גרשיים מהפך פשטא, כעין דרשה במידת קל וחומר עם דיו, ע"פ רש"י דיו לנידון שיאמינו העם בנביאים הבאים אחרי משה, להיות כהבא מן הדין היא האמונה במשה אבי הנביאים ע"פ ציטוט **ראב"ע** בדברי **רמב"ן** דיו לנידון הוא העם ... וזהו שאמרו אליו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה, כא)**, כי לא היו מאמינים כן מתחלה. וזה טעם **בעבור ישמע העם בדברי עמך**, עשרת הדברים, להיות כהבא מן הדין הוא משה **ונגם-בך יאמינו**, שאתה נביאי, כי מעתה יתאמת אצלם ענין הנבואה.

ע"פ **רמב"ן** דיו לנידון הוא העם להיות עצמם נביאים בדברי ה' כי ה' דבר עמם ישירות ולא שיאמינו מפי אחרים, כהבא מן הדין הוא משה שה' דיבר עמו ישירות ולא צריך להאמין לאחרים, **רמב"ן** ע"פ **מכילתא ונגם-בך יאמינו לעולם**, **ונגם-בך** – המלה בלשון יחיד, טעם **ונגם-בך** – טפחא, מרבה ללא הגבלה ואלו הנביאים העתידים לעמוד אחריו. **יאמינו** – מונח, רכוי - התרבות נבואת משה והנביאים העתידים מעל נבואת העם בדרגת עב הענן, **לעולם** – אתנח, הגבלה היות והיה לכולם גלוי נביאי אזי ולכן כל אחד מישראל יכחיש וידחה נביאי שקר

רמב"ן ... והנכון בעיני שאמר, אני בא אליך **בעב הענן**, שתגש אתה אל הערפל בעבור ישמע העם דברי, ניהיו הם עצמם נביאים **דבברי**, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר **באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדון ליראה אותי כל הימים (דברים ז, י)**, וגם כך יאמינו לנצח בכל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, יתברר להם ממך מה שכתוב **(במדבר יב ו-ח) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו**, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו, ולכך אמר בעבור ישמע העם בדברי עמך, כי ישמע דברי מתוך האש וידעו שאני ה' מדבר עמך ויאמינו בדברי וגם כך לעולם. וכן מה שאמרו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה, כא)**, לומר הנה נתקיים הדבר אצלנו בראיית עינינו כאשר היה חפץ אלהים, ומעתה קרב אתה שידענו כך שהגעת למעלה הגדולה ושמע כל אשר אמר ה' אלהינו ושמענו מפיך ועשינו, שכבר נאמנה נבואתך כי היא העליונה על כל הנביאים: ובמכילתא (כאן) ראיתי בעבור ישמע העם בדברי עמך, מלמד שאמר הקב"ה למשה, הרי אני קורא לך מראש הור ואתה עולה, שנאמר **(להלן פסוק ג) ויקרא ה' למשה, וגם כך יאמינו לעולם**, גם כך גם בנביאים העתידים לעמוד אחריו. מטין דבריהם לדעת ר"א (ראב"ע):

וההסבר ע"פ פ"א **אור החיים ותורה שלמה**, יהיה כי הקב"ה רצה במתן תורה להתגלות לבני ישראל בדרגה נבואית שבה בני ישראל יוכלו לעמוד ודיו לבא מן הדין, כאן משה רבנו להיות כנידון, כאן בני ישראל, וגם הוא יהיה במתן תורה בדרגה הנבואית של בני ישראל והוא עב הענן ולא בדרגה הנבואית הגבוהה ממנה והיא אספקלריה המאירה שהיא דרגת נבואתו הרגילה של משה רבנו.

3.6 שמות משפטים כא,א

שמות משפטים כא,ב:

**כִּי תִקְרָה עֶבֶד עֲבָרֵי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד
וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחֻפְשֵׁי חָנָם:**

כִּי תִקְרָה עֶבֶד עֲבָרֵי ע"פ אנשי שם - ויובל מוציא שני עבדים עברים: הנמכר בגניבתו יוצא קודם לסיום שש שנים, וכן מוציא מי שמכר עצמו גם למעבר לשש שנים, **תורה תמימה שש שנים יעבד** - תניא, מניין לבורח שחייב להשלים ת"ל שש שנים יעבוד, יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא^(מ) [קדושין י"ז א']:

תורה תמימה הערה יח הנה פשוט דלשון אחד דריש רבוי ומאחד מיעוט, ומשמע ליה דהלשון שש שנים יעבד בא לרמוז על צמצום המספר דדוקא הוא, והיינו דבכל אופן ישלים מספר שש שנות עבודה ואפילו אם הפסיק באמצע, משום דאי לאו הכי הוי ליה לכתוב ועבד שש שנים וכמש"כ בפ' ראה (דב' טו,ג) **וַעֲבָדָהּ שֵׁשׁ שָׁנִים**. אמנם כנגד זה מורה הלשון **וּבְשִׁבְעַת** יצא שבהחלט יצא בשביעית ואפילו בהפסיק באמצע, ולכן דריש מצמצום הלשון שש שנים דאם ברח באמצע שמחויב להשלים, ובהחלט היציאה בשנת השבע (**וּבְשִׁבְעַת**) מרבה שאם חלה באמצע ג"כ יצא בתוך השבע, ומה דמרבה בורה להשלמה וחולה ליציאה פשוט הוא משום דזה אשם בדבר וזה לא אשם. וב-ירושלמי קדושין פ"א ה"ב איתא בזה הלשון, מרבה אני את זה [הבורח] שהוא ברשותו וממעט אני את זה [החולה] שאינו ברשותו. ונראה הפי' שהבורח הפסיק ברשותו וברצונו, משא"כ החולה, ואמנם מתבאר עוד בגמרא דאם חלה ארבע שנים חייב להשלים כל ימי החולי, משום דכיון דהפסיק רוב שנות העבודה הוי כחלה כל שש ולכן חייב להשלים, יעו"ש וב-רמב"ם פ"ב ה"ד מעבדים:

שש שנים יעבד - יעבוד אפילו לבן^(ט) [קדושין י"ז ב']:

תורה תמימה הערה יט באור הענין, דבפרשת ראה (דב' טו,ג) מבואר מעוט העבודה ליורשים דכתיב שם **וַעֲבָדָהּ שֵׁשׁ שָׁנִים**, ודרשין ועבדך ולא לבן וכאן מורה הלשון על רבוי העבודה ליורשים, דכן משמע הלשון **שש שנים יעבד**, בכל אופן יעבוד זה הזמן אף כשמתו הבעלים, ולכן תפסינן הממוצע בין הני שני ערכי היורשים לומר דכאן מרבה העבודה לבן, ובפ' ראה ממעט העבודה לבת ולשאר יורשים [אם אין לו בן], וטעם רבוי בן ומיעוט שאר יורשים פשוט הוא משום דהבן קרוב לאב יותר משאר יורשים, ועיין בסוגיא: (סיומת מלת עבדד בכנוי גוף המגביל רק אל הבעלים ואל בניו היורשים, ואילו יעבד אינו מגביל לאדם מסוים ולכן מסיק כי גם יעבד מוגבל לבעלים ולבניו היורשים)

שש שנים יעבד - ת"ר, שש שנים שבעבד עברי - מעת לעת^(כ), דכתיב **שש שנים יעבד** **וּבְשִׁבְעַת**, זמנין דבשביעית נמי יעבוד^(כא) [ערכין י"ח ב']:

תורה תמימה הערה כא כגון נמכר בניסן וכשיגיע תשרי של שביעית עברו שש למנין עולם והוא יעבוד עד ניסן, ונראה דמדדייק מדלא כתיב ובשנה השביעית דהוי משמע שנה של עולם, אבל לשון ובשביעית משמע שנה שביעית שלו, בהבנת טט בהערת תורה תמימה זו, הטעמים המפסיקים המוצגים בפסוקים המוצגים, בעלי תכונה המאפשרת לדרוש מהם סמיכות ומדרך חז"ל בהמלים הבאות בטעם מפסיק לדרשם לפנייהן ולאחריהן, כמו ב-ב"ב מ ק"ג ב' (דב' ל"א כ"ג), **בַּחוּץ תַעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ נִשָּׂה בּוֹ**, דרשו **בַּחוּץ תַעֲמֹד וְהָאִישׁ**, וב-מנחות נ"ה א' (וי' ע"ג), **לֹא תִאָּפֵל חֶמֶץ חֶלְקָם נִתְּתִי אִתָּהּ מֵאִשִּׁי**, דרשו **לֹא תִאָּפֵל חֶמֶץ חֶלְקָם**, וב-מכות כ"ב דרשו הפסוק (דב' ל"א כ"ג), **אֲרַבְעִים יָכֵנוּ** גם לסוף פסוק הקודם לו (**כִּדְרֵי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר: אֲרַבְעִים יָכֵנוּ**), וכ"כ תוס' בחולין ס' ב' בפסוק דיהושע י"ג (יהושע י"ג, ... חֲמִשָּׁתוֹ סַרְנֵי פִלְשִׁתִּים ... וְהָעֵינִים: מִתִּימָן), וה"נ כן:

שש שנים יעבד - יכול יצא בסוף שש ת"ל **וּבְשִׁבְעַת יָצָא**, יכול בסוף שבע ת"ל **שש שנים יעבד**, הא כיצד, עובד כל שש ויוצא בתחלת שבע^(כב) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ב]:

תורה תמימה הערה כב ונ"מ (ונפקא מינה – לומדים הבדל) בזה בשנת העבור אם כלה שנתו בסוף אדר ראשון, אם נאמר עד סוף שש יוצא מיד שהרי כלו שש שנים, אבל עכשיו שיוצא בתחלת שבע אינו יוצא עד סוף אדר שני, דאע"פ דאדר שני נוסף הוא מכל מקום שנה אינה מתחלת עד ר"ח ניסן, כ"כ בשירי קרבן ועיי"ש עוד:

וּבְשִׁבְעַת יָצָא - עבד עברי קונה עצמו בשנים, דכתיב **שש שנים יעבד** **וּבְשִׁבְעַת יָצָא לְחֻפְשֵׁי חָנָם** [קדושין ט"ז א']:
וּבְשִׁבְעַת יָצָא - בשביעית של מכירה ולא בשביעית של עולם, מנ"ל, דכתיב **שש שנים יעבד** **וּבְשִׁבְעַת**^(כג) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ב]:

לְחֻפְשֵׁי חָנָם - מה ת"ל חנם, לומר שאין צריך גט שחרור ואין צריך ליתן לו מעות^(כד) [מכילתא]:
לְחֻפְשֵׁי חָנָם - אפילו חלה והוציא רבו עליו הוצאות הרבה אינו חייב לו כלום, שנאמר יצא לחפשי חנם^(כה) [רמב"ם פ"ב ה"ב מעבדים]:

עֶבֶד עֲבָרֵי – מונח זקף-קטן, בתפקיד המרמז על שני עבדים עברים

תורה תמימה בהערה יח מפרש כי המלים **שש שנים** מצמצמות לדווקא מהמספר הכתוב. אבל תבנית הטעמים **שש שנים** – מרכא טפחא, יתור לרבות, דברים רבים (א) שעובד גם ביום וגם בלילה (ב) עובד גם בשנת שמיטה (ג) העבד הבורח בתוך שנות עבודתו חייב להשלים לשש שנות עבודה (ד) עבד שחלה מעל שלוש שנים מעבודתו ישלים לשש שנות עבודתו (ה) יעבד גם ליורשים אם מת הקונה וראה הגבלה בהמשך **יעבד** – אתנח, מגביל (א) תקופת עבודת עבד עברי הנמכר בגניבתו לשש שנות עבודה, מעת לעת, (ב) עבד שחלה עד שלוש שנים מלאות יצא בתום שש שנים (ג) מגביל העבודה לבנים יורשים בלבד ולא לבת ושאר יורשים.
וּבְשִׁבְעַת – קדמא זקף-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין, כי יוצא בתחילת שנה שביעית לשעבודו, מעת לעת, ולא באמצע או בסוף השביעית. ואם פגע בו יובל, יוצא קודם לסיום שש השנים.

וּבְשִׁבְעַת – קדמא זקף-קטן במלה אחת. אם נתעלם מהימצאות טעם קדמא תתקבל תבנית (אתנח) זקף-קטן המטעים תיאור ואחריו הלכה **יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי חֲנָם**, תבנית המאפשרת לימוד אלפניו ולאחריו. מתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו מובאות כאן דרשות אחדות:
דרשה א:

וּבְשִׁבְעַת יִצְאָ - עבד עברי קונה עצמו בשנים, דכתיב **שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי**^(א2) [קדושין ט"ז א']:
אופן הדרשה כאן לוקח את הלימוד שלאחריו **יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי** המופסק מסוף הפסוק בטעם טפחא, ומעביר אותו ללימוד אלפניו לדרוש **שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד** כעין פועל קבלין ששכרו משתלם רק בהשלמת עבודתו ולסוף התקופה קונה עצמו בשנים שהתורה קבעה שהם תמורה על דמי גניבתו ו- **יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי**

דרשה ב:
וּבְשִׁבְעַת יִצְאָ - בשביעית של מכירה ולא בשביעית של עולם, מנ"ל (מניין לו), דכתיב **שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת**^(ב2) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ב]:
אופן הדרשה כאן היא סוג של סמיכות הנדרש בלימוד אלפניו, לוקח מלת **וּבְשִׁבְעַת** ומסמיכה אלפניו והתוצאה מתארת רצף שנות עבודה הכולל שנת שמיטה אם נמצאת בתוך הזמן של שש שנים.

וּבְשִׁבְעַת – פשטא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין, הדרשה כאן לומדת שאם שש שנים תמו בחודש אדר ראשון בשנת העיבור, אינו יוצא בזמן המוקדם אלא ממתין לאותו יום בחודש אדר ב' ויוצא מאוחר.
שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד - יכול יצא בסוף שש ת"ל **וּבְשִׁבְעַת יִצְאָ**, יכול בסוף שבע ת"ל **שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד**, הא כיצד, עובד כל שש ויוצא בתחלת שבע^(ב2) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ב]:
תורה תמימה הערה (כ) ונ"מ (ונפקא מינה – לומדים הבדל) בזה בשנת העבור אם כלה שנתו בסוף אדר ראשון, אם נאמר עד סוף שש יוצא מיד שהרי כלו שש שנים, אבל עכשיו שיוצא בתחלת שבע אינו יוצא עד סוף אדר שני, דאע"פ דאדר שני נוסף הוא מכל מקום שנה אינה מתחלת עד ר"ח ניסן, כ"כ בשירי קרבן ועיי"ש עוד:
וּבְשִׁבְעַת יִצְאָ -

יִצְאָ לְחַפְּשֵׁי – מרכא טפחא, יתור לרבות, (א) **לְחַפְּשֵׁי חֲנָם** - אפילו חלה והוציא רבו עליו הוצאות הרבה אינו חייב לו כלום, שנאמר יצא לחפשי חנם^(ב2) [רמב"ם פ"ב ה"ב מעבדים]:

חָנָם – סלוק, מגביל את חובות בעל העבד **לְחַפְּשֵׁי חֲנָם** - מה ת"ל **חָנָם**, לומר שאין (בעל העבד) צריך (לתת) גט שחרור ואין (בעל העבד) צריך ליתן לו מעות^(ב2) [מכילתא]:
מגביל את חובות העבד המשתחרר שאינו חייב להחזיר לבעל העבד הוצאות רפוי

שמות משפטים כא,ח:
אם-רעה בעיני אדניך אשר-לא לו יעדה והפדה לעם נכרי לא-ימשל למכרה בכנרו-בה:
שמות משפטים כא,ט:
ואם-לבנו ויעדה כמשפט הבנות יעשה-לה:
שמות משפטים כא,י:
אם-אחרת יקח-לו שארה פסותה וענתה לא יגרע:
שמות משפטים כא,יא:
ואם-שלוש-אלה לא יעשה לה
וּיצֵאָה חֲנָם אִין כֶּסֶף: ס

ע"פ רש"י - אם אחת (ו) משלש אלה לא יעשה לה ומה הן (ז) השלש ייעדנה לו או לבנו או יגרע מפדיונה ותצא וגוי ריבה לה יציאה על העבדים שאם קדמו סימנין קודם לשש שנים תצא חנם, שלא תשלם פדיון, ואין כסף בשש שנים או יובל אם קדם לשש שנים.
ע"פ שפת"ח (ו) אם מיעדה אשתו היא וצריכה גט ואם מגרע צריכה להשלים פדיון וכתוב חנם אין כסף משמע שאין תשלומים משני הצדדים. וגם אי אפשר לעשות יעוד לו לבנו ולגרוע בעת ובעונה אחת.
(ז) דאם מדובר על שאר כסות ועונה למה יצאה חנם צריכה גט כיון שיעדה לאשה.
אור החיים - א' מפרש באי קיום בשאר כסות ועונה יוציאה בגט חנם במובן מיד, אין כסף - גט יש בלי תשלום
ב' ורז"ל אמרו שלש-אלה יעוד לו לבנו וגרעון כסף ויצאה חנם בסימנים ואלו מן ההלכות שנאמרו בהר סיני וסמכום.

ואם-שלוש-אלה - קדמא זקף-קטן במלים מוקפות, מוקדם שהוא מאוחר בענין, כי השלש אינו על הפסוק המייד לפניו (כא,יא) **שָׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע** אלא לפסוק (כא,ח) **אֲשֶׁר-לֹא לוֹ יַעֲדָה וְהַפְּדָה כְּרִשִׁי**... ייעדנה לו או לבנו או יגרע מפדיונה ותצא וזה לא יעדה לו ולא לבנו והיא לא היה בידה לפדות את עצמה.

ט - **ואם-שלוש-אלה** - קדמא זקף-קטן - תבנית מידה ל"א מוקדם שהוא מאוחר בענין (רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי). ע"פ רש"י יעוד לו לבנו וגרעון **כְּסוּתָהּ ח', ט'**, ע"פ **אור החיים** אפשר לשלב ולומר **כְּסוּתָהּ ח'** יעוד לו, **כְּסוּתָהּ ט'** יעוד לבנו, **כְּסוּתָהּ י'** אי ספוק שאר כסות ועונה, עם או בלי לקיחת אשה אחרת מחייבת להוציאה בגט. בכל אופן המידה מוקדם שהוא מאוחר בענין כי נכתב **כְּסוּתָהּ י'** אחרי **הכְּסוּתָהּ ח' - י'**.

3.7 שמות תרומה כא, א

שמות תרומה כה, א:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

לֵאמֹר אף על פי שלא פירשו כאן מלה זאת, אפשר לפרש כי מלת **לֵאמֹר** – היא נוטריקון לאו אמור הנתמך בטעם **לֵאמֹר** – סלוק בתפקיד הגבלה, כגון ע"פ **בבלי פסחים מב,א** וכפ"י **רש"י** שם אמור להן שיש איסור לאו בדברים. ואפשר להשתמש בפ"י **תורה תמימה** (ב) **דבר אל בני ישראל** וגו' - חמשה לא יתורמו ואם תרמו אין תרומתם תרומה, ב-[**ירושלמי תרומות פ"א ה"א**] כי לא נראה שאפשר להסיק דרשה זאת ממתוכן ומטעמי פסוק (כה, ב)

שמות תרומה כה, ב:

דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה

מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תקחו את-תְרוּמתי:

: [ג] וְזֹאת הַתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת: [ד] וְתִכְלֹת וְאַרְנָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: [ה] וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחְשִׁים וְעֻצֵי שֵׁשִׁים: [ו] שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשֵׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטָרֹת הַסַּמִּים: [ז] אֲבִיבֵי-שֶׁהֶם וְאֲבִיבֵי מִקְלָיִם לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן: [ח] וְעֵשׂוֹ לִי מִקֶּדֶשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם: [ט] כָּל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאָה אוֹתָךְ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-פְּלִי וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ס

תורה תמימה (ב) **דבר אל בני ישראל** וגו' - חמשה לא יתורמו ואם תרמו אין תרומתם תרומה, החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו, ועובד כוכבים שתרם של ישראל אפילו ברשותו.

ר' שמואל בר נחמן שמע לכולהון מן הדא, **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה** - פרט לעובד כוכבים,

מאת כל איש אשר ידבנו לבו - פרט לקטן, **אשר ידבנו לבו** - פרט לחרש ולשוטה, [ג] **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם** - פרט לתורם את שאינו שלו^(א) **ירושלמי תרומות פ"א ה"א**]:

תורה תמימה הערה א) ואע"פ דהאי קרא בתרומת המשכן כתיב, ילפינן מינה לתרומת כהנים ע"ש שנקראו ג"כ תרומה, ונ"מ בזה"ז לענין חלה שנקראת ג"כ תרומה (פ' שלח), ועי' ביו"ד סי' שכ"ח ס"א, ומ"ש פרט לעובד כוכבים, הנה באמת קיי"ל דגם עובד כוכבים שתרם תרומתו תרומה, אלא איירי כשתרם בשליחות ישראל, וטעם הדבר משום דכתיב בתרומה (פ' קרח) כן תרימו גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, ומה דיליף קטן מן איש ולא מן ידבנו לבו כמו חרש ושוטה משום דאין לו דעת, י"ל משום דיש קטנים שהגיעו לכלל דעת, כגון אלו שהגיעו לעונת נדרים שיודעים לשם מי נדרו ונדבו, כמבואר בנדה מ"ה ב', מ"מ אתמעטו מן איש שלא יונח על פחות מ"ג שנה כמבואר לפנינו בפ' וישלח בפסוק ויקחו שמעון ולוי איש חרבו:

ויקחו לי תרומה - תנא ר"ח בשם רשב"ג, ג' תרומות נאמרו בפרשה זו, תרומת אדנים, תרומת שקלים, ותרומת המשכן. **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה** - זו תרומת אדנים, **תקחו את-תְרוּמתי** - זו תרומת שקלים, [ג] **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם** - זו תרומת המשכן^(ב) **ירושלמי שקלים פ"א ה"א**]:

תורה תמימה הערה ב) ר"ל שלש פעמים נאמרה מלת תרומה, ויקחו לי תרומה, תקחו את תרומתי, וזאת התרומה, ולפי פשוטו הול"ל **ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו** [ג] **זָהָב וְכֶסֶף** וגו', ולכן דריש שבא לרמוז על ג' תרומות אלו, ומה שלא פירש כאן רק **תרומת המשכן** הוא משום דכוון הצווי בכאן לקחת מ-**כל איש** ותרומה כזו הלכה לתרומת המשכן, משא"כ תרומת אדנים ותרומת שקלים נגבו רק ממי שנמנו לגלגולת מבין עשרים שנה ומזכרים כמבואר בר"פ תשא ובר"פ פקודי. ועיין בבבלי מגילה כ"ט ב' תנא רב יוסף, שלש תרומות הן, של מזבח למזבח, ושל אדנים לאדנים, ושל בדיק הבית לבדק הבית, ופירש"י תרומת אדנים היתה לאדנים ותרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה דכתיב בזה לכפר על נפשותיכם. ונראה דמקור אחד לשתי הדרשות רק שבאו בשנוי לשון, רק מה שקורא בירושלמי תרומת שקלים קורא בבבלי תרומת מזבח, ו**תרומת המשכן** היינו תרומת בדיק הבית. ומה שכתב כאן רש"י ויקחו לי תרומה - לי לשמי, עיין מש"כ בסמוך בפסוק ח' אות ח' וצרף לכאן:

מאת כל איש – מהפך פשטא, המלים מיעטו מי שאינו איש, היינו קטן, **תורה תמימה** פ"י כי תרומת אדנים ותרומת שקלים נגבו רק ממי שנמנו לגלגולת מבין עשרים שנה ומזכרים כמבואר בר"פ תשא ובר"פ פקודי. ואף על פי שהכתוב ב-(כה, ב) **ויקחו לי תרומה** – מתפרש זו תרומת אדנים שהיא לזכרים בני עשרים ומעלה, וסמוך אליו נאמר **מאת כל איש** ואחריו מוזכר **תקחו את-תְרוּמתי** - זו תרומת שקלים, שגם היא לזכרים בני עשרים ומעלה, בכל זאת **מאת כל איש** – מהפך פשטא, מוציא כתוב זה מפשוטו וממקומו בין תרומת אדנים ובין תרומת שקלים וקושרו אל: [ג] **וזאת התרומה המשכן** היינו תרומת בדיק הבית ללמד שתרומת המשכן מתרבים והזכרים בני 13 – 20 והנשים מבנות 12!

אשר ידבנו לבו - פרט לחרש ולשוטה, מונח מונח זקף-קטן, ז"ק בתפקיד שניים אלו חרש ושוטה אין במ דעת ולכן גם לא דעת לנדבת לב

[ג] **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם** – אתנת, מגביל ללמד על אחד מהחמישה שלא יתרום - פרט לתורם את שאינו שלו^(א) **ירושלמי תרומות פ"א ה"א**]:

שמות תרומה כה, ג:

וְזֹאת הַתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם

זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:

רש"י (ג-1) **זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת** [ד] **וְתִכְלֹת** - כולם באו בנדבה, איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד (ראה שמ' ל' יג); ולא מציינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר "וכסף פקודי העדה מאת ככר. בקע לגלגלת" (שמ' לח, כה-16), ושאר כסף הבא שם בנדבה, עשאוהו לכלי שרת.

וזאת – פשטא – בתפקיד של ערך אחד ללמד כי תרומת המשכן היא יחודית, שבה התנדבו כל צרכי בדק הבית – בנין המשכן. בתרומות אחרות שוקלים שקלי כסף.

שמות תרומה כה, ג – ה:

[ג] וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: [ד] ותכלת וארנמן ותולעת שני ושש ועזים:
[ה] ועלת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים:

[ה] ועלת – קדמא, ענין של קדימה

בדרך דרש מפרש כלי יקר כי כשם שקדם מתן שקלי ישראל לשקלי המן להעביר הגזרה, כך גם מתן חמרי בנין המשכן זהב וכסף ונחשת: ... ועלת אילם מאדמים מקדים וממתיק בהתאמה את גלויות בבל, פרס, יון ואדום

שמות תרומה כה, ח – ט:

[ח] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

[ט] ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל-כליו וכן תעשו: ס

רש"י. (ח) ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדושה. (ט) ככל אשר אני מראה אותך כאן את תבנית המשכן - המקרא הזה מחובר לשל מעלה הימנו ועשו לי מקדש (לעיל, ח) ככל אשר אני מראה אותך. ... וכן תעשו - לדורות (בבלי סנה' טז, ב, שבועות יד); אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו כלי בית עולמים, כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אילו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו, לא היה לו לכתוב: וכן תעשו, אלא 'כן תעשו' (חסר ו'ו החיבור), והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו.

ככל אשר אני מראה אותך - רביע מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, את תבנית המשכן - יתיב מונח זקף-קטן. בסה"כ פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן סלוק מפסוק קודם ואתנח בפסוק זה). תבנית זאת בתפקיד דבר החוזר וקורה מתואמת עם פי' רש"י וכן תעשו - לדורות (בבלי סנה' טז, ב, שבועות יד); אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו כלי בית עולמים, כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אילו תעשו אותם.

את - יתיב בתפקיד בדיוק כך, מרמז אל העתקה ממידות המשכן ומכליו אל מידות המקדש ואל כליו.
וכן - טפחה, ללא מרכא מימינה מרבה ללא הגבלה ללמד על עשייה דומה לדורות תעשו - סלוק, מגביל שלא ישנו בדורות הבאים.

כאשר שלמה המלך בנה את בית המקדש נפח הקודש הכיל שמונה נפחי משכן (ארבעים אמה אורך, עשרים אמה רוחב, שלוש אמה גובה). נפח קדש הקדשים הכיל שנים ושתי שליש נפחי משכן ובקירוב שלושה נפחי משכן (לדיעה אחת עשרים אמה אורך, רוחב, גובה). סה"כ שמונה ועוד שלושה נפחי משכן הם אחד עשר נפחי משכן אחד כנגד נפח המשכן ועוד עשרה נפחים. לכן שלמה עשה עוד עשר מנורות ועוד עשר שולחנות. בבלי מנחות צח, ב. ... תנו רבנן: עשרה שולחנות עשה שלמה המלך, שנאמר: (דברי הימים ב ד, ח) ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל, ואם תאמר: חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח? אם כן מצינו ששולחן בדרום, והתורה אמרה: (שם' תר' כול, ה) והשולחן תתן על-צלע צפון: ! אלא של משה באמצע, חמשה מימין וחמשה משמאל. תנו רבנן: עשר מנורות עשה שלמה, שנאמר (דברי הימים ב ד, ז) ויעש את-מנורות הזהב אשר כמשפטם ניתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל:

דברי הימים ב ד, ז - ח:

[ז] ויעש את-מנורות הזהב אשר כמשפטם ניתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל: ס
[ח] ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל ויעש מזרקי זהב מאה: ס

מראה אותך את תבנית המשכן מפי הרב אוסטרי בשם הרב סורוצקין זצ"ל

תרומת המשכן למטרות א' הקמה ב' תחזוקה:

אפשר שפעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – וכן בחלק מן הכלים של המשכן מבטאים:

א' - הקמה העמדה, אהדות

ב' - שריית השכינה, הנבואה, רוח הקדש על האהדות המוקמת היא תחזוקתה ההדדית. השכינה שרויה במעשי ידיהם.

ג' - לעתיד לבוא, יחזור כך בנין משכן, ימי מילואים תחזוקה.

שמות תרומה כה, כ:

והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים ככנפיהם על-הכפפת ופניהם איש אל אחיו אל-הכפפת יהיו פני הכרבים:

הכרבים – תרסא, בתפקיד שיעור, מרמז לגדרש ב-בבלי סוכה ה, ב וכן ב-עירובין בענין גובה טפח של הכפורת שעל ארון העדות הנדרש מגודל טפח של פני הכרובים. וזאת אחת הדוגמאות בגמרא לקביעה שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני.

ששי, מיטיב נר המערבי ומדליק אותו מנר אחר) (מדרש הגדול). **רלב"ג** ... לפי שהנר האמצעי הוא שרש לשאר הנרות. תרסא – בעל בחינה נעלה שורש כל נרות, הנר המערבי מתמיד בהארתו, קדמא – בו מתחיל הדלקת הנרות האחרים.
רלב"ג ... רצתה התורה שתהיה הדלקת היום האחד נעשית בשני פעמים ... להעלות הנר בין הערבים, ולהיטיב הנרות בבקר (שמ' לז, ח – ז). לפי שהנר האמצעי הוא שרש לשאר הנרות. ... הנה אם כבה הנר האמצעי לא נדליק אותו משאר הנרות; ואולם אם כבה אחד משאר הנרות, מדליקים אותו מחברו בשנמשך הפתילה עד הנר שכבה (מש"ת תמידין ג, יג-יד), כי הם יקחו אורם קצתם מקצת, **יערף אתו** – תרסא קדמא, תרסא בתפקיד שרש – נר מערבי שרש כל הנרות, **אתהו ויבניו מערב עד-בקר** – דרגא תביר מרכא טפחא, ממשיך פתיל של כל נר אל הנר המערבי ומדליק ממנו.

אתהו ויבניו – ע"פ רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ב מפסוק (מ"ג) **להעלות נר תמיד** נלמד כי הדלקה כשרה בזר (אם יצויר שיש לו גישה למנורה שבקודש באופן שלא יכנס ממש), אבל הטבת הנרות ככהנים בלבד. יש הטבה לפני ההדלקה של בין הערבים (ולרב"ם גם הטבה והדלקה נוספת בבקר). אם אחד מהנרות כבה בתוך הלילה יכנס כהן לקודש יטיבו ע"י שישפוך כל השמן שבו ויציא הפתילה שכתבה, ינקחו, ישים פתילה חדשה ושמן חצי לוג וידליקנו מנר מערבי.
אתהו ויבניו מערב עד-בקר – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותה הלכה, ההלכה כאן היא אותו אופן של הטבת נרות בין הערבים והטבת נרות שכבו בלילה.
(א) אפשר כי בא ללמד מלמל **ויבניו** – שהיא אמנם בלשון רבים, אבל טעם תביר בא למעט וללמד שלא תלמד כי כהנים אחדים כגון שניים, שלושה, שבעה, עוסקים בהכנה להדלקה ובהדלקה אלא רק כהן אחד בלבד עושה ההכנות והדלקה.
(ב) הכהן היחיד מיטיב הנרות זה אחר זה ומדליק הנרות זה אחר זה (חמש ואחר עבודה אחרת (דם, קטורת) עוד שנים) וזה ביחד מצטרף להיקרא **אתו** כאילו נר אחד ולא שידליקם בבת אחת וזה יהיה מתואם עם (כז, כ) **להעלות נר תמיד**.
מערב עד-בקר – מרכא טפחא, יתור לרבות שמן לאותו כמות בין בחורף בין בקיץ, אף שבקיץ אינו צריך לוג חצי לוג לנר **מערב עד-בקר** **לפני ה'** – מונח סלוק, **לפני ה'** – מונח מרבה, **ה'** – סלוק מגביל, הרבוי ילמד על רבוי פעולות הכנת הנרות להדלקה, וההדלקה. ההגבלה תלמד שכל הפעולות נעשות בקודש ולא מחוץ לקודש.

שמות תצוה כח, א: ואתה הקרב אליך את-אתהו ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי
אתהו נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אתהו:

שמות רבה (וילנא) פרשה לז (א) ואתה הקרב אליך את-אתהו ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי
בא וראה אומות הקדמונים כשהיו מבקשים להעמיד להם מלך היו מביאים מכל מקום ומעמידים עליהם שכה"א (בראשית לו) וימלוך באדום מדנהבה מבצרה וכן כן, אבל ישראל אינו כן אלא מהם גדוליהם מהם מלכיהם, מהם כהניהם, מהם נביאיהם, מהם שריהם, ... **שמות רבה (וילנא) פרשה לז** כך אמר הקב"ה למשה יכול הייתי לעשות לאחריך כ"ג חוץ מדעתך אלא שהייתי מבקש שתהא גדול עליו, מתוך בני ישראל
(א) **ואתה הקרב אליך את-אתהו ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל** – פזר מונח תרסא, קדמא ואזלא
הקרב אליך – מונח תרסא, תרסא בתפקיד מחיצה לעצמו בעל בחינה נעלה, נבחר, כמו
את-אתהו ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל – קדמא ואזלא, כעין כלל למנות לתפקיד נבחר מתוך עם ישראל, ושהמנוי יהיה לרצון הציבור
ואתה – פזר, מעביר את עקרון מנוי אהרן הנבחר שהוא מישראל, ולרצון משה אל כל מגוי למשרה של ממונה על הציבור להיות מקרב ישראל.

הדרשה הידועה היא מ-**דברים שפטים יז, טו:**
שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

ר' יוסף בכור שור אשר לא אחיך הוא – כלל; אבל אמו מישראל – מותר, כדאמרינן (ראה **יבמות מה, ב**): רב אכשר לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל; כיון דאמו מישראל, **מקרב אחיך** קרינן ביה, אף על גב דאמרינן (ראה שם): כל משימות שאתה משים עליך, לא יהיו אלא **מקרב אחיך**.

כלי יקר שמות פרק כח (א) ואתה הקרב אליך את-אתהו ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל. הוסיף כאן לשון ואתה לומר לך שמצד מעשה העגל נתרחק אהרן כמו שנפסלו בכורי ישראל ומשה קירבו בתפילתו כמו שנאמר (דברים ט כ) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמירו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא.
הקרב אליך – מונח תרסא, תרסא בתפקיד מחיצה של פסילה מצד מעשה העגל.

פנים יפות שמות פרק כז, כ: וזהו (**שמות תצוה כז, ב**) **ויקחו אליך ששון ונת נדב**, הרמו לזה כי שמ"ן ז"ך מספרו **נות**, וירמו עוד כי אמרו [עץ חיים שער ט"ו, פ"ו] שבחינת חכמה הוא משם הוי' במילוי יודין שמשפרו ע"ב, והוא שורש נשמתו של משה כידוע ועם מספר משה (72 + 345 = 417) עולה כמספר **נות** (= 417), ויש לרמוז במה ש"ה **כתית למאור** למ"ש חז"ל בסוף **ברכות [סג, ב]** הסכת ושמע ישראל **הס** ואח"כ **כתת** שהוא עינין ההלכה לידע שורשו על בוריה כפירש"י שם, ...
שקול א' מעורר קול הסמוך לשרשו, וכן עין של כל אחד יראה ע"פ עין חבריו הסמוך לו עד שישפיע האור עין העליון לעין של מטה, והיינו דאמר בתריה (**שמות תצוה כח, א**) **ואתה הקרב אליך את-אתהו ואת-בניו אתו** וגו':

איתא במס' **שבת דף ל"א ע"א** ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם וכו', שוב מעשה וכו' שתלמדני כל התורה כולה וכו', שוב מעשה בנכרי אחד וכו' ושמע קול סופר שהיה אומר ואלה הבגדים וגו', נראה שהביאו הני תלתא עובדי הורדיע ענוותנותו של הלל, משום דאיתא **בכתובות דף נ"ו ע"א** [דר"מ ס"ל מתנה על מה שכתב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים, ור"י ס"ל איפכא בדאורייתא תנאו קיים ובדרבנן תנאו בטל, ואיתא בב"מ ס"פ השוכר את הפועלים [צד, א] יהודא בן תימא אומר כל תנאי שאי אפשר לקיימו תנאו בטל, וכיון בעובדא קמא הוי מתנה תנאי על תורה שבע"פ דהוא מתנה בדרבנן, ובעובדא שניה הוי ליה מתנה בדבר שא"א לקיימו, ובעובדא ג' ע"מ שאהיה כה"ג הוי מתנה בדאורייתא, נמצא למ"ד תנאו בטל אין כל כך ראייה לענוותנותו של הלל, לכך מייית הני תלתא עובדא דלכ"ע באחד מהם תנאו קיים, ומחמת ענוותנותו קירבו תחת כנפי השכינה:

ואתה הקרב אליך – פזר מונח תרסא, תרסא בעל בחינה נעלה השפעת אור עין העליון לעין של מטה, פזר מעביר עקרון ההשפעה אל ענין קירוב נכרי או שאינו יודע תורה אע"פ שמתנה על תורה שבכתב או שבע"פ.

3.9 שמות כי תשא ל,יב

שמות כי תשא לא,יג:

פ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ע"פ דרשה בפסחים ובתמורה מלת לֵאמֹר נדרשת נוטריקון לאו אמור, ובא להוציא מדעת החושבים שצווי הקמת המשכן שנאמר עד עתה יעשה גם בשבת, ולהזהיר בפרשה הבאה על לאו מכלל עשה, והוא לפחות ענין שמירת שבת מל"ט מלאכות המשכן.

ראב"ע פירוש ב – הארוך (יב) וַיֹּאמֶר - כל לאמר עם 'וידבר': לאמר לו, רק זה: לֵאמֹר לישראל. (יג) וַאֲתָהּ. טעם אָךְ - בעבור שיעשו אשר ציויתים ככתוב למעלה, אולי יחשבו כי יעשו כן בשבת.

ע"פ פי' ראב"ע יובן |יג| וַאֲתָהּ – גרשיים בתפקיד יוצא מן הכלל, אלא שבד"כ הכלל או היוצא מן הכלל כתוב מכאן ולשמאלו, אבל ע"פ תבנית הטעמים של הכתוב דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – קדמא מהפך פשטא, היוצא מן הכלל מלמד על הכתוב לפניו (מימנו) כפי' ראב"ע (יב) וַיֹּאמֶר - כל לאמר עם 'וידבר': לאמר לו (למשה בלבד), רק זה: לֵאמֹר לישראל.

וַאֲתָהּ דָּבַר – גרשיים קדמא

שמות כי תשא לא,יג: |יג| וַאֲתָהּ דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ

כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

וַאֲתָהּ דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית דבר שמתחיל מושעה ומתחדש בבלי יבמות ה – עשה של ברית מילה הדוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות

רמב"ן (יג) אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ - אעפ"י שתהיו רדופין בזריוות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכין ו'רקין - מעוטין: למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; ולא נתכוון אצלי, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט,ה [יד,ב]), ב'אכין ו'רקין ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! ובירושלמי במסכת יומא (ח,ה [מה,ב]): מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר: אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ; אבל המיעוט הזה - למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת - מפני שהזהיר בה (בשבת) בכאן.

דחית שבת מפני ברית מילה בראשית לך-לך יז,י – יא:

[י] זאת בריתך אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל-זכר:

[יא] ונמלתם את בשר ערלתכם והנה לאות ברית ביני וביניכם:

זאת בריתך אשר תשמרו - מונח גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. ברית מילה יצא ללמד על עצמו, שדוחה שבת, מגזרת הכתוב מצוות עשה של ברית מילה דוחה חומרת לא תעשה של שבת, כי נכרתו על המילה י"ג בריתות. רמב"ן ואחר כן צוה שישמר אברהם הברית הזאת, ותהיה המילה "לאות ברית" (להלן, יא); והנה האות הזה אות השבת, ולכן ידחה אותו; והבין זה. (גי' כתר, מכוני ירושלים ע"י שבת קלב, א אתיא אות אות, הערה 10 דהגמרא שם דנה במקור לזה שמילה בזמנה דוחה שבת ... ולמסקנה לומדים אות ברית ודורות מאות ברית ודורות)

דחית שבת מפני פקוח נפש

ירושלמי יומא פ"ח ה"ה (וילנה מ"א א) מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' רבהו בשם ר' יוחנן (שמות כי תשא לא,יג) אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ מיעוט. אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה. שמות כי-תשא לא,יג וַאֲתָהּ דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

• דוחה שבת ק"ו דוחה יו"ט

- אָךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי - מרכא טפחא, יתור לרבות, אָךְ המלה ממעט את הנאנס משמירת שבת כגון לפקוח נפש, תבנית הטעמים מרכא טפחא מרבה כנדרש ב-ירושלמי יומא פ"ח ה"ה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה,
- תִּשְׁמְרוּ - אתנה, מגביל את ההיתר לדחות שמירת שבת רק לברית מלה, פקוח נפש וכיוצא בהם.
- מי ב- שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ? אך זה שיכול לשמור ומיעט הנאנס בין אם מציל בין אם ניצול ודומה לו

שמות כי תשא לא,יד: ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם

מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

רלב"ג (יד) ושמרתם את-השבת - רוצה לומר, שלא תעשו בו מלאכה. כי קדש הוא לכם - בארו ז"ל מזה המקום (כתובות לד,א), שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה, אעפ"י שכבר נעשית באיסור: אמרו: כי היא קדש - ואין מעשיה קדש, והוא מבואר שהתורה לא אסרה לנו הנעשה בשבת, אבל אסרה עשיית המלאכה. מחלליה מות יומת - כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לז), והיא צנאה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה, כמו שנתבאר בשרשים הכוללים. ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה - רוצה לומר: אם היה מזיד ולא היו שם עדים והתראה. וענין ה'כרת' הוא אבדן הנפש באופן שלא יהיה לה השארות, כמו שהתבאר במכילתא (מכיל' כי תשא שבתא א), והוא הפך אמרו "ויאסף אל עמיו" (בר' כה,ח).

כי קדש הוא לכם – תביר מרכא טפחא אתנה

פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם – אתנח, מגביל, איסור מלאכה לישראל, ומתיר הנאה ממלאכה הנעשית בשבת ע"י אינו ישראל
פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם – מרכא טפחא אתנח, יתור לרבות קדושת השבת גם לאסור מלאכה לאינו ישראל במיוחד עבור ישראל.
פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם – תביר, מיעט איסור הנאה ממלאכת שבת של ישראל (כתובות לד,א), שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה,
אעפ"י שכבר נעשית באיסור:

החלק הבא של הפסוק כתוב בצורה מיוחדת. נושאו, תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת בשבת לחייב העושה. אבל הפסוק פותח בעושה בזדון עם עדים התראה שהוא מהתנאים המרומזים אחריו. אחר-כך משלב רמז לארבעה תנאים בתוך תאור כללי של מלאכה והתוכן אחריו נדרש לעושה בזדון בלי התראה ועדים.
לכאורה הסדר היה צריך להיות **פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם** ... זדון בעדים והתראה **מִתְּחִלָּה מוֹת יוֹמָת** זדון עם חסרון בעדים והתראה **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ**:
מִתְּחִלָּה מוֹת יוֹמָת פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ: – זקף-קטן רביע זקף-קטן בין שני קיסרים, בטוי לענין עוצמתי, ואפשר כי תבנית הטעמים מלמדת מעבר לכתוב עצמו של מיתת בית דין בסקילה או כריתת הנפש, כפי **רלב"ג** והיה זה כן, כי המחלל את השבת מורה שאינו מאמין בשם יתעלה, או שהוא מאמין שהעולם אינו מחדש, והוא מכחיש הגדולות שבפנות התורות והעיון.

מִתְּחִלָּה מוֹת יוֹמָת - כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לז), והיא צנאה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה,
מִתְּחִלָּה מוֹת יוֹמָת – פשטא מונח זקף-קטן, פתח בלשון רבים **מִתְּחִלָּה** וסיים בלשון יחיד **מוֹת יוֹמָת**, **מִתְּחִלָּה** – פשטא, בתפקיד של אחד, מרמז לעשיית מלאכה אחת ע"י שניים כמשניות הבאות **משנה שבת פ"י, מ"ה** המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאוהו שנים פטורין לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים ורבי שמעון פוטר וגו' **משנה שבת פ"ג, מ"ו** צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ורבי שמעון פוטר:
מוֹת יוֹמָת – מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתיים, שהעושה בזדון בפרהסיא לא יומת אלא בשני תנאים: עדים כשרים ובהתראה נכונה.
מוֹת יוֹמָת – מונח זקף-קטן, החזרה במלים מלמדת כפי **תורה תמימה הערה לג** ... שהמחלל בפרהסיא מחויבים הב"ד לענשו ואם לאו הם עצמם בעונש, אבל היכי שהחיוב הוא כרת שהוא אם בצנעא, אין ב"ד וכל ישראל נענשים על העדר עונשו.

פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם – רביע **פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם** – ע"פ **משנת השבת הרב משה פנחס זנדר ה"ו פ"ב** התנאים לאיסור מלאכה מן התורה, מלת מלאכה מתיחסת ל"ט מלאכות כבמשכן שהן מלאכת מחשבת ולהן חמשה תנאים (א) כדרכה (ב) כוונה (ג) מלאכה הצריכה לגופה (ד) תיקון (ה) קיום. אפשר כי תנאים אלו מרומזים בפסוק **שמות כי תשא לא, טו** **שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה'** **פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם** **בְּיוֹם הַשְּׁבִת מוֹת יוֹמָת**:
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – מונח רביע, מרמז לחמישה תנאים במלאכת מחשבת שהשבייתה ממנה מרומזות שבמלים **שֵׁשֶׁת שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה'** ושזאת מלאכת מחשבת נדרש במלים **פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם** **בְּיוֹם הַשְּׁבִת** – **תורה שלמה [פב]** אפילו מלאכת משכן (**מדרש הגדול**) שהיא מלאכת מחשבת, **[פב*] מוֹת יוֹמָת** ולמה נאמר מתחילה מוֹת יוֹמָת שתי פעמים (רק מוֹת יוֹמָת פעמיים), אלא יכול לאבות מלאכות הוא החיוב ת"ל **פִּי קָדַשׁ הוּא לָכֶם** **בְּיוֹם הַשְּׁבִת מוֹת יוֹמָת** (**כתב יד מדרש החפץ**) (פירוש (א) לתולדות של ל"ט מלאכות המשכן, (ב) (לא, יד) מיתה בידי שמים, (לא, טו) מיתה ב"ד, ומכאן למדנו ש-(לא, טו) עוסק בעיקר במלאכת מחשבת

בנוסף יש ארבעה תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת והם מרומזים בטעם מלת **פִּי** – רביע (א) מעשה ולא גרמא (ב) שלימות המלאכה ולא חצי מלאכה (כגון המוציא חצי קופה על אסקופת הבית (משנה שבת פ"י)) (ג) שיעשנה לבדו (במלאכה שאינה צריכה יותר מאדם אחד) (ד) שיהיה בה שיעור, ואילו חצי שיעור אסור אבל פטור.

תורה תמימה העֵשֶׂה בְּהַ מְלָאכָה - עד שיעשה מלאכה גמורה^(ז) **[מכילתא]: הערה ל** לאפוקי אם ארג חוט אחת שחרית וחוט אחת ערבית והיתה ידיעה בינתיים אינו חייב סקילה, דפחות משני חוטין כאחד אינה אריגה ואינה נקראת מלאכה:
הַעֲשֶׂה בְּהַ מְלָאכָה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן, פשטא בתפקיד אחד ללמד שעשה סוג מלאכה אחד, זקף-קטן בתפקיד שתיים שעשה המלאכה בשני שלבים, מרכא (=מאריך) בתפקיד מרחיק זמן בין שני השלבים שהיה סיפק לידיעה ביניהם לכן אינה נקראת מלאכה גמורה ולכן העושה אותה לא חייב סקילה.

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ – תביר מרכא טפחא מרכא סלוק
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא – **תורה תמימה הערה לג** הנפש שעושה ברצון רוחני ופנימי והיינו במזיד, **הַנֶּפֶשׁ הַהוּא** – מרכא טפחא, ריבה על מילת נפש תכונות רוחניות,

וְנִכְרְתָה – תביר, ממעט מכרת את שאינו מזיד (שוגג, מתעסק, אנוס)
מִקְרֵב עִמָּיהָ – המלים מלמדות על חילול בצנעה. תבנית הטעמים **מִקְרֵב עִמָּיהָ** – מרכא סלוק, ריבה והגביל. ריבה למחלל במזיד בצנעה גם את המזיד בפרהסיא אלא שבית הדין מוגבל לענשו, כגון שהידיעה על העבירה אינה ע"פ חוקי התורה (כגון עד אחד, עדות פסולת עדות, נשים, ילדים, עבדים, התראה לא נכונה). ולכן ה' יפרע משני מיני העבריינים **תורה תמימה הערה לג** ... וכמ"ש ב-**סנהדרין ל"ז ב'** שאמר שמעון בן שטח לאחד שראוהו הורג את הנפש, רשע מי הרגו לזה וכו', אבל מה אעשה שאין דמן מסור בידי שהרי אמרה תורה ע"פ שנים עדים יומת המת, היודע מחשבות הוא יפרע וכו':

3.10 שמות ויקהל (פקודי) ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,א:

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוְּהָה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּם: מְכִילֵתָא דרבי ישמעאל ויקהל - מסכתא דשבטא פרשה א

פרשת ויקהל ויקהל **וַיִּקְהַל מֹשֶׁה** וגו'. למה נאמרה פרשה זו, לפי שהוא אומר (**שמות תרומה כה,ח**) **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנֵי פָחוּקִים**; , שומע אני בין בחול בין בשבת, ומה אני מקיים (**שמות ל"ח לא,ד**) **מִקְהַל לִי מוֹת יוֹמָת**, בשאר כל מלאכות חוץ ממלאכת המשכן; במלאכת המשכן, ומה אני מקיים, **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ**, בשאר כל הימים חוץ מן השבת; או אף בשבת, והדין נותן, ומה עבודה שאינה באה אלא מכח המכשירין הרי היא דוחה שבת, מכשירי עבודה שאין עבודה באה אלא מכחן, אינו דין שידחו את השבת, כגון שניטלה קרנו של מזבח או שנפגמה הסכין, שומע אני יתקנם בשבת, תלמוד לומר **וַיִּקְהַל מֹשֶׁה**, בחול ולא בשבת. **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים** וגו'. רבי אומר, להביא שלשים ותשע אבות המלאכות שאמר להם משה על פה.

תורה תמימה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וגו' למה נאמר, לפי שנאמר ועשו לי מקדש, שומע אני בין בחול בין בשבת, ת"ל ויאמר להם (כנראה ט"ס וצ"ל **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם**) **[בן] שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה** - בחול ולא בשבת^א **[מכילתא]**:

תורה תמימה הערה א) ... ונראה דלכך הו"א כן, משום דהיינו אומרים כמו שהותרו קרבנות בשבת כך הותרה מלאכת המשכן דשניהם צורך גבוה הן, ... והנה ביבמות ו' א' יליף דאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת מדכתיב (**ר"פ וי קד יט,ל**) **אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ**, כולכם חייבין בכבודי, יעו"ש. ונראה דאע"פ דדרשה שלפנינו יותר מבוארת לעניין זה, דאיירי בבנין ביהמ"ק ובמלאכת שבת, בכ"ז ניחא ליה להביא משם יען דהגמרא רוצה לילף דגם יו"ט אין בנין ביהמ"ק דוחה, וסתם שבת כולל גם יו"ט כמבואר בשבועות ט"ו ב' ו'ע"ל בס"פ בא בפסוק והיה לך לאות על ירך מש"כ מזהו ו"א"כ בכלל הלשון **אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ** הו"י גם יו"ט, משא"כ שבת דכתיב בפרשה זו בודאי אין כולל יו"ט, שהרי דרשינן בסמוך הפסוק **[בן] לֹא-תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיָוֶם הַשַּׁבָּת**;: ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט, יעו"ש:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם – מונח אתנת, **וַיֹּאמֶר** – מונח מרבה ברמז על הצווי **דאין בנין ביהמ"ק דוחה שבת** את הצווי **דאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט**. תורה תמימה מביא לימוד זה ממלים בויקרא קדשים, והוא מרומז כאן בטעמים.

אֲלֵהֶם – אתנת, מגביל ללמד לכוון היטב כי דברי תורה ככלל והלכות שבת בפרט הן כהרים תלויין בשערה. ולתמיכה מובא **ספרי דברים פיסקא שלה**, וגם **מדרש תנאים דברים לב,מו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם** שים לב לכל הדברים, מיכן אמרו צריך אדם לכוון לבו ועיניו ואזניו לשמוע דברי תורה ואם לאו אין בידו כלום כגון שני' ביחזקאל (**יחז' מד ה**) בן אדם שים לביך וראה בעיניך ובאונך שמע ומה בית המקדש שנראה בעינים ונמדד ביד צריך שיהו לבו ועיניו ואזניו מכוונין דברי תורה שהן כהרים תלויין בשערה על אחת כמה וכמה כדי להבין וגו'.

ומהמוסבר לעיל אפשר להסביר כי **אֲלֵהֶם** – אתנת, מגביל להבחין ב- **אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים** – יתיב זקף-קטן, **אֲלֵה** – יתיב בתפקיד בדיוק כך – הבחן הייטב בהבדל בין **הַדְּבָרִים** – זקף-קטן, שני צרכי גבוה **אֲשֶׁר-צִוְּהָה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּם**. צורך גבוה (א) בנין בית המקדש שהוא צורך גבוה לא תעשהו בשבת וביום טוב; צורך גבוה (ב) מעשה קרבנות שבת ויום טוב **לַעֲשׂוֹת אִתְּם** – מרכא סלוק. **לַעֲשׂוֹת** - מרכא מרבה היתר שימוש במכשירים לעבודת הקרבנות, **אִתְּם** – סלוק מגביל שלא לתקן מכשירים לעבודת הקרבנות, שהיה הוזה אמינא לומר שכיון שהקרבנות תלויים במכשירים אז גם תיקונן היה מותר.

שמות ויקהל לה,ב:

שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבְיָוֶם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה לְכֶם קֹדֶשׁ שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל-הַעֲשֵׂה בּוֹ מְלֶאכֶה יוֹמָת:

שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה - מונח זרקא מונח סגול, **וּבְיָוֶם הַשְּׁבִיעִי** - מונח רביעי, **יְהִיָּה לְכֶם קֹדֶשׁ שַׁבְּתוֹן** - מרכא תביר מרכא טפחא, **לַה'** - אתנת

רש"י שְׁשַׁת יָמִים הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

• טט - מה שפירש **רש"י** על **שְׁשַׁת יָמִים** הקדים להם וגו' כאילו כל המלים המקדימות את **יְהִיָּה** - קדמא הם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, הזמן המסוגל לעשייה (מונח זרקא מונח סגול) היינו זמן זרקא - פעילות ומלאכה המסוגלת - סגול להמשכת והנחת - מונח, ברכה. והזמן הלא מסוגל למלאכת המשכן הוא מעבר לששת ימים היינו שבת. **שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה**, טט - ע"פ **תורת משה - האלשיך הקדוש** זרקא סגול מרמז היעשות מלאכת המשכן בששת ימים מאליה כי אין מעצור לה' להצליח בששת ימים יותר מאילו היו עושים במלאכה בשבת, כאשר בריאת עולם עשה שלשה דברים בכל יום ובששי ששה שלשה בעד היום עצמו ושלשה בעד השבת שאחריו. אותו פירוש ראה **שמות כי תשא לא,טו**

וּבְיָוֶם הַשְּׁבִיעִי יְהִיָּה לְכֶם קֹדֶשׁ שַׁבְּתוֹן לַה', **תורת משה - האלשיך הקדוש** ועוד כי הלא קדושתו קדומה מטרם ינתן לכם כי היא **שַׁבְּתוֹן לַה'** חמדה שהיתה גנוזה אצלו יתברך, ואם כן איפה איך תדחה מה שזולת היותו קדוש מריק בכס קדושה וגם קדושתו קדומה מפני מה שעדיין אין לו קדושה רק הכנה אל מה שיכול בו קדושה אחר העשותו. אך בריית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת, כי כל איש ישראל קדוש יאמר לו "כי קדש ישראל לה'".

יהוה – קדמא ע"פ תורת משה מרמז אל קדושה קדומה **לכם קדש שבת שבתון** – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא אחד (כאן שבת) החלוקים ביניהם בהלכה לגביהם ביחס לנושא, והיינו יש מצבים ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת בהם הקדושה הקדומה נדחית מפני קדושת איש ישראל.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן ו

שבת/ דף י"ח ע"א שאסרו בית שמאי משום שבינת כלים ובית הלל לית להו שבינת כלים ושירי להניח בהן חטין והן טחונין כן השבת, וכ"ש שאם ע"י גוי בקבלנות שהוא מותר. ורבותינו שפוסקין בכל מקום שבינת כלים דאורייתא הא ליתא. וכן כר"ח כדברי המקיל בשבינת כלים אבל ברחיים פליג עלאי, ולא ידענא טעמא דמשמיעת קול לית לן ועד שיתברר לי טעמו לא אאסור אותן (**שם** **שבת י"ח ע"א** / עיין תוס' ד"ה והשתא) ועוד נראה לי להתייר קבולת מדאמרינן בשלהי פ"ק דע"ז (**דף כ"א ע"ב** ועיין שם תוס' ד"ה אריסא) דמשכירין שדות אבל לא מרחץ, וטעמא מפרש בגמרא דגבי שדה אמר' אריס אריסותיה קעביד, א"כ אריסות גוי בשדה דהוא מפרסם טובא שרי דהוה ליה קבולת. ואפי' ר"ש בן אלעזר דפליג בגמרא ומפרש טעמא דאריס אריסותיה קעביד לית ליה, ואוסר שדה משום דנקראת על שמו, גם משום נמצינו למדין, כי אם לא היתה נקראת על שמו של ישראל אלא בתורת אריסות שהיה מותר. **יהוה לכם קדש שבת שבתון** – קדמא מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא אחד (כאן שבת) החלוקים ביניהם בהלכה לגביהם ביחס לנושא, (א) הבחנה בין שבינת הישראלי ובין שבינת כליו רבותינו שפוסקין בכל מקום שבינת כלים דאורייתא הא ליתא אם קדם והתחיל במלאכה ע"י כלים לפני השבת (ב) הבחנה בין שבינת הישראלי ובין הנאה ממלאכת השבת עם קדם ומסר עבודה בקבלנות לנכרי ובתנאי שלא מפרסמים כי העבודה עבור יהודי.

מאור ושמש שמות פרשת ויקהל

הנה **בפרק ב' דביצה (טז,א)** אמרו חז"ל על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה - מניח את השניה ואכל את הראשונה. אבל הלל מדה אחרת היתה בו, שכל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) **ברוך אֱדֹנָי יוֹם יוֹם**. ותניא נמי הכי, בית שמאי אומרים - מחד בשבת לשבת, ובית הלל אומרים - ברוך ה' יום יום. ביאור דבריהם הוא על פי מאמרם **בזוהר יתרו (ח"ב פח א)** רבי יצחק אמר, כתיב (בראשית ב ג) **וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי**, וכתיב **בְּפֶנֶן (שמות טז כו) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַאֲדֹנָי יְהוִה בּוֹ**, כיון דלא משתכחי ביה מזוני - מה ברכתא אשתכח ביה; אלא הכי תאנא, כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כו', דהאי יומא מתברכין מיניה כל שיתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזוני לתתא, כל חד ביומיו מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה, עכ"ל.

נחזור לעניינינו, ולכן תיקנו לנו הראשונים ז"ל לומר כל יום בשיר של יום 'היום יום ראשון בשבת' ויום שני בשבת' וכן בכל יום, כדי להמשיך בפיו על ידי אמירתו קדושת שבת אל היום ההוא. וכן בכל מעשה אשר יעשה יאמר, ... על ידי זה תגדל גם כן השפעת שבת להריק אל ימים הבאים. ועל זה רמזו ז"ל (ע"ז ג א) באמרם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

וזה הוא ענין שמאי והלל; ששמאי היתה מדתו להכין עצמו בפיו לשבת הבאה, ועל ידי זה כל מאכל שאכל מחמת שהכין את הבהמה הזו בפיו מתחלה לכבוד שבת - חלה עליה קדושה מקדושת שבת הבאה, ובאכלו המאכל קיבל קדושת שבת הבאה מאחד בשבת ואילך. ובית הלל היתה מדתו בכל מעשיו לשם שמים, וממילא נמשך קדושה אל כל מעשיו, וקדושת שבת קיבל משבת שעבר. וכמאמר הזוהר הקדוש דכל חד וחד יהיב ביומיו מהאי ברכה דמתברכין ביומא שביעאה. ...

ומעתה נבוא לביאור הכתובים; ויקהל משה וגו' אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם מלת 'אותם' כמו (בראשית לז יח) **וַיִּתְנַחֲלוּ אֹתוֹ שְׂפִירָשׁ בּוֹ רִשִׁי ז'ל**: כמו **אֹתוֹ עָמוֹ**. ביאורו, שאלה הדיבורים אשר ציוה ה' שְׂפָל מה שתעשו - תעשו אותם פירוש, שתאמרו הדיבורים בכל עשייתכם. וביאור אחר כך מה הם הדיבורים **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהוָה לָכֶם קָדֶשׁ** כלומר, שכל מה שתעשו בששת ימי המעשה - תעשו באופן זה, שתזכירו ותאמרו שאתם עושים זאת בשביל ש-**בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהוָה לָכֶם קָדֶשׁ** וצריך לענגו, ...

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהוָה – מונח רביע קדמא, בתפקיד ששה ימי השבוע קשורים לקדושת שבת הקודמת (כהלל) או קשורים לקדושת שבת הבאה (כשמאי) **לָכֶם קָדֶשׁ שָׁבַת שְׁבָתוֹן** – מרכא תביר מרכא טפחא, קשור לענין עונג שבת כפסיקת השו"ע.

שמאי המכין מכל ימי השבוע אל השבת הוא גם סובר שיש להשבית את הכלים בערב שבת. הלל האומר ברוך ה' יום יום, הוא גם סובר שאין חובה להשבית הכלים, כי אין איסור הנאה ממעשי השבת.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצ סעיף א (א) [א*] ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים (ב) מנין מאה ברכות. הגה: ואם רגיל בשנית [א] צהרים (ג) אל יבטלנו, (ד) כי עונג הוא לו (טור).

שערי תשובה סימן רצ ס"ק [א]

[א] **צהרים** - עבה"ט וע' בא"ר בשם ס"ח שאין לומר כן אפי' חפץ לכתוב תורה במ"ש אלא יאמר כי שבת היום וע"ש בשם של"ה שלא ירבה כו' אדרבה חייב אדם לחדש חידושי תורה כמ"ש בזוהר דבמ"ש בחזרת נשמה יתירה למקומה שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרת בתורה כו' ובמח"ב בשם דעת חכמה בשם האר"י שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם לכן נסמך כיבוד למצות שבת, ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה וכתב בכר"י שכתבו בשם האר"י שהיה ישן ב' או ג' שעות בשבת וכתב מח"ב שרבים מקיימים מנהג האר"י ומי יתן אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קודש הם ע"ש:

משנה ברורה סימן רצ (ג) אל יבטלנו - ומ"מ [א] לא ירבה בו יותר מדאי שלא יביאנו לידי ביטול תורה שאפילו ת"ח שלומדים כל השבוע שמצוה שיתענגו ביותר וכדלקמיה בהג"ה אין הפי' שיבלו כל היום בתענוגים רק ימשכו יותר בתענוג משאר בני אדם. כתבו הספרים בשם הזוהר שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת. ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה:

יהוה לכם קדש שבת שבתון – קדמא מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים (כאן בעלי בתים ותלמידי חכמים) המצויים למעט בשינת ותענוגי שבת ולהקדישם ללימוד תורה. אבל תלמידי חכמים הלומדים כל השבוע (כעין קדמא לשבת) יתענגו יותר (כדי שיובחן אצלם הבדל בין שבת לחול). וכל זה כדי שיהיה השבת **לְהַ** – אתנח, מגביל מחשבות ודיבור לחדש חידושי תורה בשבת. ומי שאינו בר הכי לחדש ילמוד דברים שלא למד עד הנה:

4 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, ויקרא

4.1 ויקרא א,א

ויקרא ויקרא א,ו – ז:

[ו] וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

[ז] וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ-עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל-הָאֵשׁ:

תורה תמימה

וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ - [כיצד מנתחה - אברים אברים, אבל לא האברים לנתחים], דאמר קרא וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ, אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים^(ט) [חולין יא,א]:

וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ - אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים^(ט), וניחוש שמא ניקב קרום של מוח, אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא^(ט) [שם]:

תורה תמימה הערות

(ט) נראה דמדייק מדלא כתיב לנתחים, דהוי משמע שיעשה אותה נתחים נתחים מ"מ, ומדכתיב לנתחיה דמשמע דחלקים האלה הנקראים נתחים גם קודם פעולת הנתיחה והיינו החלקים המגבלים הטבעיים, ולא נתחיה לנתחים, ומפרש לְנִתְחֶיהָ כמו לגבולותיה, למיניה, לחלוקותיה, והיינו כמו שהן חלוקין בגוף:

(סג) ע' בררשה הקודמת:

(סד) ואע"פ דבגמרא רצו לדחות ראייה זו, ממאי דלמא דפלי ליה [קורעהו וחוצהו] ובדק ליה, ואי משום ולא נתחיה לנתחים הני מילי היכי דחתיך לגמרי אבל היכי דלייף לית לן בה, מ"מ אחרי דע"ג דסמוך ארובא ברישא של עולה מ"מ אין רשות להקטיר שום אבר ממנו עד אחר ע"ד שקלא וטריא, כיון דהדין דין אמת שא"צ לבדוק, ולכן קבענו דרשה זו. ובעיקר ענין דהולכין אחר הרוב בארנו בפ' משפטים בפ' אחרי רבים להטות:

בבלי ביצה כה,א - וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ - אמר רמי בר אבא: הפשט ונתוח בעולה, ע"י חיתוך החלקים לפי גבולות האיברים הטבעיים של הבהמה.

וְנָתַח אֹתָהּ - מרכא טפחא, יתור לרבות בדיקת טרפות באיברים למנוע גנאי של הקרבת בהמה טריפה. כפי' חתם סופר בבלי ביצה כה,א ... ונראה זה יש ללמוד מהפשט וניתוח דעולה דאע"ג דסמוך ארובא ברישא של עולה מ"מ אין רשות להקטיר שום אבר ממנו עד אחר הפשט וניתוח דכיון ששופנו להפשיט ולנתוח ואם יהי' בה שום טריפו' נמצאהו יהי' מגונה מה שהקרבתו תחלה איברי טריפה לגבי מזבח ...:

לכאורה נראה כי מדאורייתא בבהמה בריאה אין לחזור לבדוק בטרפות, ורק רבנן תיקנו לבדוק טרפות. אבל כפי' חתם סופר מפני שיהיה מגונה אם ימצא שהוקרבה בהמה טריפה, לכן יש לרבות בדיקת טרפות. לְנִתְחֶיהָ – סלוק, מגביל לנתחים כפי האיברים הטבעיים של הבהמה ולא לנתחי איברים.

[ו] ... וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: [ז] וְנָתַנוּ - תלישא-גדולה, בתפקיד ללמד אלפניה לסיפא פסוק (א,ו)

(א) בתפקיד מחיצה שפירוש מלת לְנִתְחֶיהָ כמו לגבולותיה, למיניה, לחלוקותיה, והיינו כמו שהן חלוקין בגוף:

(ב) בתפקיד שיעור רוב, שיש חשש שמא ניקב קרום של מוח, אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא ולא חוששין לניקוב קרום המוח כאשר חותכין איברים בגבולותיהם הטבעיים כי אז לא נוגעים בקרום המוח.

[ז] וְנָתַנוּ - תלישא-גדולה, בתפקיד ללמד לאחריה בפסוק (ז,א)

(א) בתפקיד מחיצה של בעל בחינה נעלה, מרמז על ענין הקשור לעניני שמים – כפי' רש"י - וְנָתַנוּ ... אֵשׁ - אע"פ שהאש יורדת מן השמים (ט), ב' מרמז על ענין מחיצה כי את האש שירדה מן השמים פעם אחת בחנוכת מזבח המשכן מסתירים באש מן האדם כל יום כמשמעת מפ' רש"י מצוה להביא מן ההדיוט, ומביאור (ט) שפת"ח - אין פירושו שירודת בכל יום, אלא שירדה בימי משה לא נסתלקה עוד עד בנין שלמה, וכירדה אז לא נסתלקה עד ימי מנשה.. היינו אש האדם היא כעין מחיצה המסתירה את הנס של האש השמימית.

(ב) בתפקיד מחיצה של בעל בחינה נעלה – בחירת הכהן ע"י פייס וכתוצאה בחירת הכהנים העומדים ממנו והלאה לכיוון מסוים לעבודות אחרות.

ויקרא א,ז: וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ-עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל-הָאֵשׁ:

תורה תמימה וְעָרְכוּ וגו' - תניא, ר' שמעון בן יוחאי אומר, מניין לתמיד של בין הערבים שטעון שני גזירי עצים בשני כהנים, שנאמר וְעָרְכוּ עֲצִים, אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב (פ' צו) ובער עליה הכהן עצים בבקר וערך, תנהו ענין לתמיד של בין הערבים^(ט) [יומא כ"ו ב']:

תורה תמימה הערה (סט) ענין הגזירי עצים הוא דאחר שעורכים עצים בראש המזבח מצוה להעלות בשני גזירים יותר, ויליף שהיו נושאין אותן שני כהנים, ... וע' ברמב"ם פ"ב ה"ג מתמידין כתב שכל אחד מהכהנים השנים היה עץ אחד בידו, ... וי"ל משום דאיתא בירושלמי שקלים פ"ו ה"ד האומר הרי עלי עץ מביא גיזר אחד, אמר ר"א, מתניתא אמרה כן, דהאי קרבן אחד והאי קרבן אחד [ר"ל כל גיזר חשוב להיות נידר בפני עצמו] כהאי דתנינן ושנים בידים שני גזירי עצים, ע"כ, הרי מפרש הירושלמי שכל חד מהכהנים היה נושא גיזר אחד, ומפרשי הרמב"ם לא העירו מקור לדבריו. ודע דבכלל דין זה דשני גזירי עצים צריכים להיות בשני כהנים לכאורה יש להעיר מיומא כ"ב א' בענין הפייסים שהיו במקדש איתא שם מי שזכה בתרומת הדשן זכה בשני גזירי עצים, וזה מורה מפורש דהיה בכהן אחד. אך הנה מצאתי כתוב בשם הריטב"א שמי שזכה בשני גזירי עצים היה אומר לחבירו בוא וזכה עמי בגיזר אחד [ע' כ"מ פ"ד ה"ח מתמידין], ואף שלא כתב מקור לדבריו אבל בהכרח צריך לפרש כן ע"פ ההערה שכתבנו:

בבלי יומא אמר להם הממונה בואו והפיסו וגו'. וְנָתַנוּ - תלישא-גדולה מתארת מעגל הכהנים המתיצבים לפיס. הקו ימינה מתאר נקודת

פתיחת הספירה או הכהן הנבחר מן השמיים להיות הראשון בקבוצת עבודה בשבילה נעשה הפיס, הלכה **בני** - קדמא סדר פייסות, פייס ראשון לתרומת הדשן ולמתן גזרי עצים בשביל האש, **אהרן הפתן אש** - דרגא תביר טפחא, קבוצת כהנים מצטרפת לאחר הכהן הנבחר בפיו להיות ראשון בקבוצת עבודה בשבילה נעשה הפיס.

(ראה להלן) **אגדה בני** – קדמא, קדמה אש מהשמים (**זבחים סא,ב**) - ל- **אש** מן ההדיוט, **תורה תמימה** ואע"פ שאש יורדת מהשמים מצווה להביא מן ההדיוט **[יומא כא,ב]**

ועוד הלכה את האש מן ההדיוט **בני** – קדמא, מתחילים בהצתת אליתא (זרדים דקים) ע"י כהן כשר ובכלי שרת על המזבח ולא מחוצה לו כהביא ב-**תורה תמימה ונתנו בני אהרן** - תניא, **[ז] ונתנו בני אהרן אש על-המזבח** לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת¹⁰ **[יומא כד,ב]**:

בפיס השני נבחרת קבוצת עבודה להקרבת התמיד של שחר ובפיס נפרד של בין הערביים. **תורה שלמה (קנב)** מביא **ירושלמי יומא פ"ה ה"ד** האומר שלמרות שפסוק זה נאמר בכך-בקר, בתמיד של שחר הכתוב מדבר.

ונתנו - תלישא-גדולה ... **הפתן** תביר, תבנית תלישא ... תביר מרמזת על אפשרות חישוב. גי' **ונתנו** עולה $512 = 2^9$, גי' **הפתן** עולה 80 עם הכולל $81 = 9^2$, המספר תשע חוזר על עצמו, אמנם מדובר בעולת פר, אבל בבלי יומא משתמש בפסוק זה לכל עולה ובכללה עולת התמיד שהוקרבה בתשעה כהנים בשחר ותשעה כהנים בין הערבים.

בבלי יומא כו,ב

משנה. תמיד קרב בתשעה, בעשרה, באחד עשר, בשנים עשר, לא פחות ולא יותר. כיצד? עצמו בתשעה, בחג ביד אחד צלוחית של מים - הרי כאן עשרה. בין הערבים באחד עשר, הוא עצמו - בתשעה, ושנים בידים שני גזירי עצים. בשבת באחד עשר; הוא עצמו בתשעה, ושנים בידים שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. ובשבת שבתוך החג - ביד אחד צלוחית של מים.

חידושי הריטב"א מסכת יומא דף כו עמוד ב

מתניתין תמיד קרב בתשעה. פי' בתשעה כהנים, מהעלאת איברים ואילך, ולא חשיב הכא המעלה מן הכבש למזבח, ופרש"י ז"ל דהאי תנא רבי אליעזר היא דסבירא ליה שהמעלה לכבש הוא המעלה מן הכבש למזבח, וגו' ... בחול נמי משכחת לה. פי' בחול של חג נמי משכחת שנים עשר כהנים, **תשעה כדרכנ**, ושנים לשני גזירי עצים, ואחד לצלוחית של מים.

(ג) בתפקיד מחיצה של בעל בחינה נעלה, מרמז על ענין קיום העולם בזכות הקרבנות

ונתנו בני אהרן הפתן אש על-המזבח וערכו עצים על-האש:

ונתנו - תלישא-גדולה ... **הפתן** תביר, תבנית תלישא ... תביר מרמזת על אפשרות חישוב. גי' **ונתנו** עולה 512, גי' **הפתן** עולה 80, ההפרש $512 - 80 = 432$ עולה תב"ל היינו עולם. בזכות הקרבנות בפועל ואמירת פרשת הקרבנות העולם מתקיים:

בבלי מגילה לא,ב [במעמדות] במעשה בראשית וכו'. מנהני מילי? אמר רבי אמי: אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיהו ל"ג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וגו'

בבלי תענית כז, ב ישראל שבאיתו משמר מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית. מנהני מילי? אמר רבי יעקב בר אבא אמר רב אסי: אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (בראשית ט"ו) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם: רבונו של עולם! שמה ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר ליה: לאו. אמר לפניו: רבונו של עולם, הודיעני, במה אירשנה? אמר ליה: (בראשית ט"ו) קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו'. אמר לפניו: רבונו של עולם, תינתן בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? - אמר לו: **כבר תקנתי להם סדר קרבנות**, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם.

רש"י תענית כז, ב אמר רב אסי לפי שאלמלא מעמדות - עיסקי קרבנות ישראל עושין, הן היו כלים בחטאן, ומשהן כלין - שמים וארץ העומדים בזכותן אין מתקיימין כו'.

כאנשי דור המבול - שמאחר שהן כלין אין העולם מתקיים, והואיל שעל עיסקי קרבן העולם עומד, לכך קורין אנשי מעמד בעריהן במעשה בראשית.

תורה תמימה בני אהרן הפתן - הכהן כהנונו, לימד על כהן גדול שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד עבודתו פסולה¹¹ **[זבחים י"ח א']**:

תורה תמימה הערה סו ... לשון **בני אהרן הפתן** מיותר כולו, דכבר כתיב **(מ,ה) וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן** ודרשינן מקבלה ואילך מצות כהונה, וגם זר אסור לקרב למזבח, וגם נתינה זו בכלל, לכן דריש מן **בני אהרן** שיהיה כהן כשר כמו אהרן לאפוקי חלל, ומן **הפתן** שיהיה אז בכלי שרת דהיינו בבגדי כהונה וכמו שדרשו ב-**זבחים יח,ב** הפס' דפ' **תצוה** דכתיב בבגדי כהונה והיתה להם כהונה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וגו'.

לכן לגבי בני אהרן נדב ואביהוא מצד הדלקה של כל יום אי אפשר לומר שטעו כי הבינו **הפתן אש** - שיש קבוצה של כהנים ולא רק קבוצה של אש (מן השמים ומן ההדיוט) ולכן הקריבו שני כהנים הדיוטות אלא שהיו צריכים להקריב רק במזבח החיצון בבגדי כהן הדיוט. אבל מצד הדלקה להנכות המזבח אפשר שרק אהרן היה אמור להקריב אש מן ההדיוט, כפי שבאמת עשה ולכן בניו טעו בהקריבם גם הם אש אבל טעו כי הכניסו האש לקדש והתורה אמרה **על-המזבח** - אתנח, מגביל להודיע כי **אש על-המזבח** בלבד.

4.2 ויקרא צו ו,ג – בבלי מעילה יא,ב

ויקרא צו ו,ג:

וְלֶבֶשׁ הַכֹּהֵן מִנְדוּ בָד וּמִכְנָסֵי-בָד וְלֶבֶשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֵלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ:

וְשָׂמוּ -זקף-גדול, בתפקיד שלוש, מועלות שתי אפשרויות

(א) אפשר מרמז לשלושה דברים שנעשתה מצוותן ויש בהם מעילה. (א) תרומת הדשן (ב) עגלה ערופה הגמרא ממשיכה בחקירה למצוא דבר שלישי שתהיה בו מעילה מדאורייתא (ב) אפשר מרמז לשלושה דברים שיש בהם חובת וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ (א) תרומת הדשן של מזבח חיצון (ב) דשן מזבח פנימי ושיירי פתילים ושמן של מנורה (שניהם בקדש) (ג) מוראת עוף (של כל קרבן עוף) אבל ע"פ **תוספות בבלי מעילה יא,ב** המלים וְשָׂמוּ אֶצְלֵי משמע שבתרומת הדשן של מזבח החיצון יש מעילה אחרי שהושם במקומו, ואילו בדשן מזבח פנימי אין מעילה משהושם במקום נתינת הדשן בעזרת כהנים. לכן יכול להיות שטעם מלת וְשָׂמוּ - זקף-גדול ירמז לשלושה דברים שנעשתה מצוותן ומועלים בהם. לכן נראה כי אפשרות (ב) צריכה להידרש ממקור אחר כגון (וי' צו ו,ג) הַדָּשָׁן וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן – מונח רביעי, לפחות ארבעה מיני דשן?, (א) מזבח חיצון, (ב) מזבח פנימי, (ג) מנורה (ד) לברר היכן שמו את דשן הקטורת של יוה"כ בקדש הקדשים;

נושא: שלושה דברים שנעשתה מצוותן ויש בהם מעילה. (א) תרומת הדשן (ב) עגלה ערופה הגמרא מבררת שניים שאין לה בה ספק, ומחפשת דבר שלישי. לכל הדברים המובאים הגמרא מוכיחה שיש בהם מעילה מרבנן. על הוכחה מפסוק שמועלים בנסכים שנעשתה מצוותן שהביא רבי אלעזר בן צדוק הגמרא אומרת שזה רק אסמכתא.

בבלי מעילה יא,ב הרי תרומת הדשן שנעשה מצותו ויש בו מעילה! משום דהוה ליה תרומת הדשן ואיכרי שער המשתלח שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. הניחא למ"ד איכרי שער המשתלח - אין נהנין מהן, אלא למאן דאמר נהנין מהן, מאי איכא למימר? משום דהוה ליה תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. הניחא לרבנן דאמרי (ויקרא ט"ז) **והניחם שם** - מלמד שהן טעונין גניזה, שפיר, אלא לרבי דוסא דאמר מותר להשתמש בהן כהן הדיט, מאי איכא למימר? משום דהוה תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד. הניחא למ"ד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין, מאי איכא למימר? תרי מיעוטי כתיבי, כתיב התם (דברים כא) **הערופה**, וכתיב התם (וי' צו ו,ג) **וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ**, הני - אין, מידי אחרינא - לא.

נסכים בתחילה מועלין בהן [וכו']. לימא מתני' דלא כר"א בר רבי צדוק, דתניא, ר"א בר רבי צדוק אומר: לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש, אחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין בו, ומביאין יין קרוש שהוא דומה לעגולי דבילה, ושורפין אותה בקדושה, שנאמר (במ' פ' כח, ז) **בְּקֹדֶשׁ הַסֵּדֶךְ נִסְךְ שֶׁכֶר לְה'**, כשם שניסוכה בקדושה - כך שריפתה בקדושה. מאי משמע? ואמר רבינא: אתיא קודש קודש (טט - **בְּקֹדֶשׁ קֹדֶשׁ**), כתיב הכא **בְּקֹדֶשׁ**, וכתיב התם (שמ' תצ' כט, לד) **וְשָׂרַפְתָּ אֶת-הַנּוֹתֵר בְּאֵשׁ לֹא יֵאָכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא**, מה נותר - שריפתו בקדושה, אף האי נמי - בקדושה! אפילו לימא ר' אלעזר בר רבי צדוק - דאי קלט (תוס' אדם הכניס כלי לשיתין וקלט היין בפנילתו קודם שהגיע לקור או רצפה, שאם ירד לרצפה הרצפה מקדשת וצריך לשרפו, אם כן לא נעשית מצותה). איכא דאמרי: לימא מתני' כר' אלעזר בר ר' צדוק דאי קלט? אמרי: לא, ומדרבנן. והא קרא קנסיב לה? אסמכתא.

שמות תצוה לז: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר בהיטיבו את-הנרת יקטירנה:

שמות תצוה כט, לד:

ואם-יותר מבשר המלאים ומן-הלחם עד-הפקר ושרפת את-הנותר באש לא יאכל כי-קדש הוא:

ויקרא צו ו,ג:

וְלֶבֶשׁ הַכֹּהֵן מִנְדוּ בָד וּמִכְנָסֵי-בָד וְלֶבֶשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֵלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ:

במדבר פינחס כח, ז: ונספלו רביעת תהיון לכבש האתדר בקדש הסדך נסך שכר לה':

ויקרא א, טז: והסיר את-מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל-מקום הדשן:

מתני'. דישון מזבח הפנימי, והמנורה - לא נהנין ולא מועלין. המקדיש דישון בתחלה - מועלין בה. תורין שלא הגיע זמנן, ובני יונה שעבר זמנן - לא נהנין ולא מועלין.

תוספות בבלי מעילה יא,ב דישון מזבח הפנימי - שהיו מקטירין את הקטרת על מזבח הפנימי והיה דשן עליו והיו נושאים אותו במקום שזורקין בו המוראה והנוצה רחוק י' אמות מרגלי הכבש כדמפרש בתמיד (דף כח: כח) משום דכתיב **והשליך** ואין השלכה פחות (עשר) [מעשרים] אמה.

גמ'. בשלמ' (יב, א) מזבח החיצון - דכתיב ביה (וי' צו ו,ג) **וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ**, מזבח הפנימי מנולן? אמר ר"א: דאמר קרא (וי' א, טז) **והסיר את-מראתו בנצתה**, אם אינו ענין למזבח החיצון - תנהו ענין למזבח הפנימי. אימא: אידי ואידי במזבח החיצון, ולקבוע על מקום! א"כ לימא קרא אצל המזבח, מאי (וי' צו ו,ג) **הַדָּשָׁן** - דאפילו מזבח הפנימי. מנורה מנולן דשן הדשן.

(וי' צו ו,ג) **הַדָּשָׁן וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן** - מונח רביעי, לפחות ארבעה מיני דשן?, (א) מזבח חיצון, (ב) מזבח פנימי, (ג) מנורה (ד) לברר היכן שמו את דשן הקטורת של יוה"כ בקדש הקדשים;

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פ"ד ה"א ... ומוציאין לו את הכף וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו ונותן לתוך הכף. ... (הקטורת מדודה לגדול מלוא חפניו של הכהן הגדול המקטיר לכן לא אמור להישאר בכף הקטורת, קטורת שלא נשפכה ונשרפה)

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פ"ד ה"ב ... אחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הכף ואת המחבתה, ...
(ה) אפשר כי דבר חמישי שאינו דשן היא מוראת העוף.
(ו) **בבלי יומא כא,א** והתניא רב שמעיה בקלנבו: **שברי כלי חרס נבלעין במקומן**. ואמר אביי: מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן.

תוספות בבלי מעילה יא,ב

בשלמא מזבח החיצון דכתיב **(וי צו 2,1) וְשִׁמּוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ** - לכאורה משמע דהכי קאמר בשלמא דישון מזבח החיצון אין מועלין משום דכתיב ושמו מיהו אין לפרש כך דהא בדישון מזבח החיצון יש בו מעילה כדמשמע לעיל דפריך והרי תרומת הדשן וכו' ואדרבה **וְשִׁמּוֹ משמע שיש בו מעילה** כדקאמר לעיל וכתיב התם **וְשִׁמּוֹ אֶצֶל** לכך נראה לפרש דדייק ממתני' דקתני דישון מזבח הפנימי לא נהנין ולא מועלין משום דנעשה מצותו דהיינו דישון אבל עד שלא נדשן מועלין בו דאכתי לא נעשית מצותו דמצוה לדשנו ודוקא במזבח הפנימי אבל במזבח החיצון מועלין בו אף לאחר הדישון ועלה קאמר בגמרא בשלמא מזבח החיצון מועלין בו אף לאחר הדישון משום דכתיב **וְשִׁמּוֹ** לומר דאף כי נעשית מצותו מועלין בו כדנפקא לן לעיל מדכתיב **(וי צו 2,1) וְשִׁמּוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ**, פנימי מנלן דמצוה לדשנו דנימא דאין מועלין משעת דישון ואילך משום דנעשית מצותו ולא נראה דא"כ משמע דקודם דישון יש מעילה בדשן מזבח הפנימי וזה אינו כדאמרינן בפרק כל שעה **(פסחים דף כו.)** דקטרת משתעלה תמרתו אין בו מעילה אלא נראה לפרש כך בשלמא מזבח החיצון דכתיב **וְשִׁמּוֹ** נפקא לן מיניה דהוי מצוה לדשנו אלא מזבח הפנימי מנלן דמצוה לדשנו ולא דמעילה קא צריך כלל וזה דוחק הוה ליה לאיתויי גבי מזבח החיצון והרים הדשן (ולא ככתוב **וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן**) ועוד בסמוך דקבעי **(יא,ב)** מנורה מנא לן לא קבעי מדישון דהא כתיב בהדיא **(שמי תצ 2,7) בְּהִיטִיבוּ אֶת-הַנֶּרְתָּה** אלא קבעי מנלן דהיה קביעות מקום **לדשנו** [של] מנורה אצל מזבח קדמה לכך נראה לפרש דהכא נמי בעי בקביעות מקום דמשמע מתוך המשנה דקביעות מקום **דמזבח הפנימי** הוא אצל קדמה במקום ששם דישון מזבח החיצון מדקאמר דישון מזבח הפנימי אין מועלין משמע הא למזבח החיצון במקום שקבוע דישון פנימי מועלין ואם כן דישון מזבח הפנימי הוא אצל המזבח קדמה שאם הי' חוץ (לזמנה) אמאי מועלין שם אפילו במזבח החיצון והא אמרינן לעיל דמועלין בה עד שתצא לבית הדשן אלמא דכי יצאת לבית הדשן לית בה מעילה אלא ודאי דישון מזבח הפנימי הי' אצל מזבח קדמה סמוך לתרומת הדשן של מזבח החיצון (ובכאן גרס בית הדשנים היה שם) והשתא ניחא דקאמר דישון מזבח הפנימי אין מועלין הא של מזבח החיצון באותו מקום מועלין דאכתי לא יצא לבית הדשן שמחוץ למחנה ועלה קאמר בגמ' בשלמא מזבח החיצון נפקא לן קביעות מקום לתרומת הדשן דכתיב **(וי צו 2,1) וְשִׁמּוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ** אלא מזבח הפנימי מנלן שיש קביעות מקום לדישון דאמר קרא **(וי א,18) וְהִסִּיר אֶת-מִרְאָתוֹ בַּנֶּצְתָּה וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִרְמָה** אם אין ענין למזבח החיצון דהא כתיב **וְשִׁמּוֹ** תנהו למזבח הפנימי.

ואימא אידי ואידי למזבח החיצון ולקבוע לו מקום - פי' לקבוע מקום למוראה ונוצה (שיש לו שתהא) במקום תרומת הדשן של מזבח וקשה דמשמע דקאי לקבוע מקום אתרומת הדשן של מזבח החיצון גופייהו ועוד קשיא מאי משני אם כן לימא קרא **אצל המזבח** ה"ל למימר (היה לו לכתוב בקיצור) אם כן לא לכתוב **אֶל-מְקוֹם הַדָּשָׁן** אלא **וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִרְמָה** ותו לא אלא ה"פ ואימא אידי ואידי לדישון המזבח החיצון ולקבוע לו מקום לדישון שהיא קדמה דבאידיך קרא דושומו לא כתיב קדמה ולא הוה ידענא במזרח או במערב ומשני א"כ לימא קרא אצל (אצל) כלומר למה לי דכתיב **אֶל-מְקוֹם הַדָּשָׁן** לא לכתוב (לא היה לו לכתוב זה) אלא **אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִרְמָה** והייתי למד בג"ש **אצל אצל** דישון מזבח החיצון במקום שזורקין בו המוראה והנוצה מאי **מְקוֹם הַדָּשָׁן** דאפילו מזבח הפנימי כלומר שגם קביעות מקום דישון מזבח הפנימי היה שם אצל מזבח החיצון.
מנורה מנלן - דדישונה היה שם אצל המזבח דשן הדשן כלומר בג"ש דשן דשן נפקא לן ממזבח.

וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִרְמָה אם אין ענין למזבח החיצון דהא כתיב **וְשִׁמּוֹ** תנהו למזבח הפנימי.

וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד **אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשוטו **קִרְמָה** – זקף-קטן, בתפקיד שתיים, (א) פשוטו של מקרא מקום השלכת מוראת העוף, (ב) המוציא מפשוטו של מקרא תנהו לדישון מזבח הפנימי

מְקוֹם הַדָּשָׁן – טפחא סלוק. סלוק מגביל למקום אחד לדשן, טפחא פעם בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהסילוק ואח"כ בתפקיד התפשטות האפיין אל הכתוב לפניו לדרוש שגם מוראת העוף וגם הנדרש ממנה לדשן מזבח פנימי ודשן מנורה יושמו במקום היחיד לדשן והוא מקום תרומת הדשן של מזבח החיצון.

4.3 ויקרא תזריע יב,א

ויקרא תזריע יב,א – ו:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
[ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר
וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כַּיְמֵי נִדַת דְּוָתָהּ טָמְאָה:
[ג] וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ:
[ד] וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֶי טְהָרָה בְּכָל-קָדָשׁ לֹא-תִנְעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד-מִלֵּאת יְמֵי טְהָרָה:
[ה] וְאִם-נִקְבְּהָ תִלְדַּ וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנִדְתָּהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל-דָּמֶי טְהָרָה:
[ו] וּבַמִּלֵּאתוֹ יְמֵי טְהָרָה לְבֵן אֹ אוֹ לְבֵת תָּבִיא כִּבְשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֵלְיָהּ וּבֶן-יוֹנָה אוֹ-תָר לְחַטָּאת
אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד אֶל-הַכֹּהֵן:

ירושלמי פסחים פ"ב ה"א (וילנה יב,א) כיצא בו אמר רבי יודה (וי' תזריע יב,א - ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר, מה תלמוד לומר?

לפי שנאמר [ב] וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים [ג] וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל

נשלב את דרשת הסמוכים שדורש הירושלמי מסמיכות (יב,ג) אל פסוק (יב,ב) בהסבר ע"פ תבנית הטעמים.

[ג] וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי – טפחא בראש פסוק, אתנח, בתבנית זאת טעם טפחא משמש בתפקיד של התפשטות אפיון מתוכן מלתו ותוכן שאחריו

אל הכתוב לפניו, בפסוק (יב,ב) ללמד שאם מתקיים יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ, היינו הולד חי ויש מילה יש לאשה דמי טהרה. לכן אי אפשר

ללמוד בקל וחומר לגבי ולד שמת (או עובר מחוי) על דמי טהרה אלא צריך את מלת (יב,ב) זָכָר, כהמשך הירושלמי זָכָר לרבות את

המת, יתור ללמוד לדמי טהרה על מת. תורה תמימה הערה ד) דהיה אפשר לכתוב כי תלד. וגו'

וב-תורה תמימה ויקרא יב,ב הביא בענין דמי טהרה בלידת מת מבבלי [גדה כז,ב] כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה - [הפילה שליא טמאה לידה],

דאמר קרא אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה, מלמד שאפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה טמאה לידה⁶:

תורה תמימה הערה ג) ר"ל אפילו נמחה כזרע. וצ"ל דאיירי שנמחה לאחר שנברא ולד, דאי מתחלת ברייתו נמחה הלא דרשינן בפסוק

הסמוך מי שאינו ראוי לברית שמונה [או לברית נשמה] אין אמו טמאה לידה, כפי שיחבאר שם. וטעם הדייק משום דלשון תִזְרִיעַ

מיותר הוא, דהיה אפשר לכתוב כי תלד. ועיין בתוס' נדה י"ח א' דאע"פ שמלשון תִזְרִיעַ דרשינן בסמוך לענין יוצא דופן, אפ"ה תרתי

ש"מ (שמא מינה), יעו"ש:

תורה תמימה ויקרא יב,ב כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה - יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה, ואין חייבין עליו קרבן, מאי טעמא,

דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה, עד שתלד ממקום שמזרעת⁷ [גדה מ' א']:

תִזְרִיעַ – זקף-קטן, טעם זקף-קטן, מלמד שתי דרשות במקום כפירשו תוס' תרתי שמא מינה, (א) על פי המלה המלה מלמדת על לידה

ממקום הזרעה, (ב) ע"פ הטעם לידת מת, מחוי

[ו] וּבַמִּלֵּאתוֹ – מונח פסק בראש פסוק יְמֵי טְהָרָה ...

בקריאה עם פסק עשוי להיות בתפקיד כעין סדור שנחלק (מידה י"א מ"ב מידות של ר' אלעזר בר' יוסי), ואז הכתוב כאילו משייכו

לפסוקים הקודמים (יב,ד,ה) העוסקים במספר ימי טהרה. היות והיולדת מביאה ביום טהרה קדשים לטהרתה, ובקדשים הולך הלילה

אחרי היום, לכן אינה יכולה להביאם ביום הארבעים או השמונים אלא עליה להשלימם עד לילם, ארבעים או שמונים ימים מלאים. וכפי'

רש"י (יב,ד) לפי שזו טבולת יום ארוך, שטבלה לסוף שבעה, ואין שמה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר

תביא את כפרת טהרתה.

ויקרא תזריע יב,ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ:

תורה שלמה ת"כ תזריע פ"א בשמיני. יכול בין יום ובין לילה, ת"ל וּבַיּוֹם, ביום ולא בלילה, אין לי אלא הנימול לשמונה שיהא

ביום, מנין לתשעה ולעשרה לאחד עשר ושאר כל הנימולים לא יהו אלא ביום, ת"ל וּבַיּוֹם.

טט - וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי – (א) טפחא פותחת טפח להתאפיין ממלת האתנה וללמד שיש ימים אחדים הנקראים שמיני.

(ב) טפחא מרבה זמן יום לכל הימים הנקראים שמיני. ימי שמיני ע"פ משנה שבת פי"ט,מ"ה הם היום 8, והימים 9, 10, 11, 12 ויום

ברית אחרי חולי, נחשבים שמיני לנוול בין השמשות ומרומזים ב בצווי המלה ב- (בראשית לז-לך יז,ב) וּבֶן-שָׁנָתוֹ יָמִים - מונח רביעי,

בתפקיד יותר מארבע ימים הנקראים שמיני לענין יְמֵי טְהָרָה לְזָכָר לְדַרְתֵּיכֶם.

יְמֵי טְהָרָה עֶרְלָתוֹ: אע"פ שיש שם בהרת, הא מה אני מקיים הַשְּׁמֵר בְּנִנְע-הַצָּרְעָת (דב' ל"ח כד,ח) חוץ מן המילה ... ומה אני

מקיים יְמֵי טְהָרָה עֶרְלָתוֹ, בזמן שאין שם בהרת, ת"ל בְּשָׂר אע"פ שיש שם בהרת.

משנה נגעים פ"ז מ"ה (בהרת ש) היתה בראש הערלה, ימול. התורה צוותה על עשה של מילה שידחה את הלא תעשה של צרעת

דברים כי תצא כד,ח: הַשְּׁמֵר בְּנִנְע-הַצָּרְעָת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל

הענין או ההלכה. דורש עיון.

בְּנִנְע-הַצָּרְעָת – תביר מחלק בין נגע צרעת שלא בערלה שאסור לקצוץ ובין נגע צרעת בערלה שמתר לקצוץ במילה. מתואם עם ת"כ

לפסוק (יב,ג) ת"ל בְּשָׂר אע"פ שיש שם בהרת. בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ - מרכא סלוק, מרכא לרבות למילה גם בשר ערלה עם בהרת.

ת"כ תזריע פ"א עֶרְלָתוֹ: – סלוק להגביל למילת ערלת ודאי בשבת ולא למילת ספק כמו אנדרונינוס. להגביל לערלת הנוול ביום ודאי

ולא למילת ערלת הנוול בספק יום בין השמשות.

ויקרא תזריע יב,ד:

ושלשים יום ושלשת ימים תשב בְּדָמֵי טְהֵרָה בְּכֹל-קֹדֶשׁ לֹא-תִנֵּעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא עַד-מִלֵּאת יָמֵי טְהֵרָה: **בְּכֹל-קֹדֶשׁ לֹא-תִנֵּעַ** – מונח רביעי, לרמז שטבולת יום ארוך יש לה 33 או 66 ימים. כפי' רש"י **בְּכֹל-קֹדֶשׁ** - לרבות את התרומה (ראה **יבמות עה,א**). לפי שזו טבולת יום ארוך, שטבלה לסוף שבועה, ואין שמשמה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרתה. **לֹא-תִנֵּעַ** - אזהרה לאוכל וכו', כמו ששנויה ביבמות (עה,א).

בְּכֹל-קֹדֶשׁ לֹא-תִנֵּעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא עַד-מִלֵּאת יָמֵי טְהֵרָה:

רבי יוסף בכור שור בְּכֹל-קֹדֶשׁ לֹא-תִנֵּעַ - לא תאכל; וזהו אזהרה לכרת (ראה **יבמות עה,א**). וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא - מה **מִקְדָּשׁ**, שיש בו נטילת נשמה - כרת, אף **קֹדֶשׁ** יש בו נטילת נשמה - כרת, דהיינו: אכילה (ראה **יבמות שם**). **בְּכֹל** - לרבות את התרומה, שהיא טבולת יום ארוך (ראה **יבמות עה,א**; **נידה כט,ב**).

בְּכֹל-קֹדֶשׁ לֹא-תִנֵּעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא – תבנית רביעי ... זקף-קטן כעין מידה אשר מהרז"ו מגדיר כמידה ב' בנוסף על ל"ב, סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, זה וכפרש **רבי יוסף בכור שור** מה **מִקְדָּשׁ**, שיש בו נטילת נשמה - כרת, אף (נגיעה שזה נראה כלשון סתום כי אין על נגיעה כרת, לכן הסתום בא לפרש שזאת אכילת) **קֹדֶשׁ** (ש) יש בו נטילת נשמה - כרת, דהיינו: **אכילה** (ראה **יבמות שם**).

ויקרא תזריע יב,ה:

וְאִם-נִקְבְּהָ תִלְדַּךְ וְטִמְאָה שְׁבַע יָמִים וְשָׁשֶׁת יָמִים תִּשָּׁב עַל-דָּמֵי טְהֵרָה:

וְאִם-נִקְבְּהָ תִלְדַּךְ – מונח זקף-קטן בראש פסוק והוא תאור ואחריו הלכה **וְטִמְאָה שְׁבַע יָמִים כְּנִדְתָּהּ וכו'** לימוד אלפניו ולאחריו, מה לומד מנקבה אל הזכר שלפניו? **רלב"ג** (ה) **וְאִם-נִקְבְּהָ תִלְדַּךְ וְטִמְאָה שְׁבַע יָמִים כְּנִדְתָּהּ** - רוצה לומר, שתהיה טומאתה באלו הארבעה עשר יום כטומאת הנדה; ... והוא מבורא, שאם נסתפק לנו **בולד** אם הוא זכר או נקבה, נשפוט בו **להחמיר**, ותטמא לידה ארבעה עשר יום. ולזה תטמא לידה ארבעה עשר יום היולדת טומטום או אנדרוגינוס, וגו'.

בבלי נדה כט,א מתני'. המפלת ואין ידוע מהו - תשב לזכר ולנקבה, אין ידוע אם וולד היה אם לאו - תשב לזכר ולנקבה ולנדה.

בלידת ספק נותנים עליה כל החומרות: טמא לידה ארבעה עשר יום כיוולדת נקבה, ודמי טהרה רק עד 40 יום כליולדת זכר, ותמתין לבוא למקדש עם קרבנות עד מלאת 80 יום ללידה כלידת נקבה.

ויקרא תזריע יג,ג:

וְרִאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בְּנֶגַע הַפֶּה | לִכְן וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא | וְרִאָהּ הַכֹּהֵן וְטִמְאָה אֹתוֹ:

ספרא תזריע פ"א פ"ב (א) (ג,ג) **וְרִאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע** שיהו עיניו בו בשעה שהוא רואה אותו, **בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** הבינוני, **בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** שיהא רואה כל הבשר עמו כולו כאחד, רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה ת"ל **בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** שיהא כל החוצה לו סמוך לעור הבשר וראוי לפסיון שאם היה סמוך לראש ולזקן ולשחיין ולמכוה, ולקרח (ג"א קדח) המורדין אינו טמא.

הח"ח שיהו עיניו בו פי' שיהיה מסתכל בו (בעיון) כשהוא רואה אותו ולא יראנו דרך העברה (בחיפה) כדי שיבחין המראה היטיב ונפקא לך דבר זה מדכתיב **אֶת-הַנֶּגַע** דהוא יתירא. **אֶת-הַנֶּגַע** – המלים מרבות את עיני הכהן וטעם **מונח** מרמז שיהיו עיניו **מונחים** בנגע.

בְּעוֹר-הַבָּשָׂר הבינוני, - ראה דיון להלן בעור בינוני **הח"ח בְּעוֹר-הַבָּשָׂר שיהא רואה כל הבשר עמו כולו כאחד** דרש דהאי וראה קאי גם על עור הבשר שסביבו שיתבונן בו היטיב עד איזה מקום הגיע הנגע כדי שיוכל להכיר אם פשה:

ו- רבי יוסי ברבי יהודה, לדברי המפרשים מוסיף על תנא קמא ואינו חולק עליו **שיהא כל החוצה לו סמוך ל-עור-הַבָּשָׂר וראוי לפסיון הח"ח** הביא גירסת הגר"א הכי גרסא **שיהא חוצה לו עור-הַבָּשָׂר** ופי' דהאי **בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** קאי אתנאי הנגע דאימתי הנגע מטמא כשיש **עור-הַבָּשָׂר** סמוך לו כדי שיהא ראוי לפסיון לאפוקי אם הוא סמוך לראש וכו' אינו מטמא והר"מ בפירושו מבאר שצריך שיהיה **כל סביבו עור-הַבָּשָׂר** ולמעוטי אם במקום אחד סמוך לראש וכו':

לשון הרמב"ם **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת נגעים פ"א מ"ה** ... ומתנאי נגעי עור בשר שיהא סביב לו מכל הצדדים עור הבשר כדי שיהא הפשיון אפשרי בו מאי זה צד שיהיה. ולשון ספרא בעור הבשר שיהא כל החוצה לו סמוך לעור הבשר ראוי לפשיון, שאם היה סמוך לראש ולזקן ולשחיין ולמכוה ולקרחת אינו מוחלט.

בְּעוֹר-הַבָּשָׂר מקף תלשא, אפשר כי טעם מקף המחבר המלים ליחידה אחת וטעם **תלשא** כמחיצה וביחד מרמזים **שיהא כל החוצה סביב הַנֶּגַע סמוך ל-עור-הַבָּשָׂר וראוי לפסיון** ובלשון הרמב"ם שיהא **סביב לו מכל הצדדים עור הבשר** כדי שיהא הפשיון אפשרי בו מאי זה צד שיהיה.

בְּעוֹר-הַבָּשָׂר – תלשא, (א) רמז למחיצה ברורה לגבולות המראה כפי' **התוה"מ (סד)** שיראה את הנגע כמו שהוא בעור הבשר ויראה את הבשר שסביבו גם כן. (ב) רמז לשיעור - מספר 24 ראשי איברים בקרא **וְרִאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** – גימטריאית ר"ת ו' ה' א' ה' ב' ה' עולה עשרים וארבעה רמז למשנה (ט) מיכן אמרו עשרים וארבעה ראשי איברים שבאדם שאינן מטמאים משום מחיה, ראה **מ"ט** ...

4.4 ויקרא אחרי מות טז,א

ויקרא אח"מ טז,ב:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ

וְאֵל-יִבְיָא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפְּתָח אֶל-פְּנֵי הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת:

ויקרא אח"מ טז,ג:

וַנִּתֵּן אֶת-הַקֹּדֶשׁ עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסְּהוּ עֵגֶן הַקֹּדֶשׁ אֶת-הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת: – יתיב זקן-קטן טפחא סלוק

כִּי יתיב מורה על דווקא כך, אֲרָאָה טפחא ללא מרכא, רבוי או התפשטות גלוי או השפעת הטפחא אל הכתוב לפניו ללא הגבלה.

לרבנן היה מקום הפרש (וי' אח"מ טז,ב) כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת, שמשמעו שיבוא עם ענן הקטורת אל קדש הקדשים, אבל כיון שהתורה כתבה גם הפסוק (וי' אח"מ טז,ג) וַנִּתֵּן אֶת-הַקֹּדֶשׁ עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' שיעלה עשן הקטורת לפני ה' ב קדש הקדשים, לכן אין ללמוד מפסוק (טז,ב) על מקום הדלקת הקטורת אלא דרשה אחרת ב- (יומא נג,א) מלמד שנותן בה מעלה עשן (נתינת עיקר (שורש) מעלה עשן) בקטורת. ולהבדיל הכהן הצדוקי ב-בבלי יומא יט,ב, התעלם ממשמעות פסוק (טז,ג) וממשמעות פסוק (טז,ב) שנדרש ממנו נתינת מעלה עשן בקטורת וסבר כי המלים לִפְנֵי ה' (וי' אח"מ טז,ג) מתארות מקום בקדש ולא בקדש הקדשים כי למשל בטהרת מצורע ובסוטה הן מתארות עמידה בשער ניקנור בכניסה לעזרת ישראל, וזה שאמר. כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה (וי' אח"מ טז,ב) כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת: . ופעל ע"פ פשט הפסוק (טז,ב) על הדלקת הקטורת לפני הכניסה לקדש הקדשים.

בבלי יומא נג,א תנו רבנן: (וי' אח"מ טז,ג) וַנִּתֵּן אֶת-הַקֹּדֶשׁ עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' - שלא יתקן מבחוץ ויכניס, להוציא מלבן של צדוקין

שאומרים יתקן מבחוץ ויכניס. מאי דרוש (מה דרשו הצדוקים)? (וי' אח"מ טז,ב) כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת: - מלמד שיתקן

מבחוץ ויכניס. אמרו להם חכמים: והלא כבר (נאמר) (טז,ג) וַנִּתֵּן אֶת-הַקֹּדֶשׁ עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'. אם כן מה תלמוד לומר (טז,ב) כִּי

בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת - מלמד שנותן בה מעלה עשן. ומניין שנותן בה מעלה עשן - שנאמר (טז,ג) וְכִסְּהוּ עֵגֶן הַקֹּדֶשׁ אֶת-

הַכֹּפֶרֶת. הא לא נתן בה מעלה עשן, או שחיסר אחת מכל סמניה - חייב מיתה. - ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית (אולי תסיק

מסקנה אחרת שחייב מיתה על ביאה עם פריט חסר) ! - אמר רב ששת: הכא במאי עסקינן - כגון ששגג בביאה (שגג - שכח שאסור וטעה וחשב

שמותר לבוא עם פריט חסר), והזיד בהקטרה (נזכר ובכל זאת הביא בזמיו קטורת ללא מעלה עשן). רב אשי אמר: אפילו תימא הזיד בזו ובזו

הזיד בביאה ריקנית (חסר פריט) והזיד בקטורת ללא מעלה עשן, חייב על ביאה ריקנית), כגון דעייל שתי הקטורות, אחת שלימה ואחת חסירה.

אביאה לא מיחייב - דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה מיחייב - דקא מקטר קטורת חסירה (הביא קטורת מושלמת והביא קטורת חסרת מעלה

עשן, חייב על הקטרת החסרה).

רש"י תיפוק ליה - דאי נמי לא כתב הכא (לגבי מעלה עשן וכסה ענן הקטורת) (טז,ג) וְלֹא יָמוּת מיחייב מיתה אקטורת חסירה, דאשכח דעייל

ביאה ריקנית שלא לצורך (היה חייב מיתה בגלל ביאה ריקנית), וכתוב (טז,ג) וְאֵל-יִבְיָא בְּכָל-עַת ... וְלֹא יָמוּת (רש"י הביא מקור לאיסור

ביאה ריקנית)

מלת דקא מכוונת ב-עין משפט אל רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה

חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר (טז,ג) וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת, וכן חייב מיתה על

ביאתו בלא מצוה, לפיכך אם שגג בביאה והזיד בקטרת, או שנכנס בקטרת שלימה עם החסירה חייב מיתה.

ו-לחם משנה הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה תמה על שהרמב"ם הביא מקור מקרא (טז,ג) וְלֹא יָמוּת כִּי בגמרא משמע

דנפקא ליה הא מקרא ד- (טז,ג) וְכִסְּהוּ עֵגֶן הַקֹּדֶשׁ אֶת-הַכֹּפֶרֶת ... וְלֹא יָמוּת אֶת-הַקֹּדֶשׁ ... וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן

כִּי בַעֲנֵן וכו' הך לא איירי אלא בביאה ולא בחיסור סמנים וא"כ קשה על רבינו דהביא קרא ד- (טז,ג) וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן וכו' דאיתיה גבי ביאה גבי

חיסור סמנים (שהרמב"ם הביאו לגבי שני דברים, ואילו מהגמרא משמע כי מדובר בדבר אחד - ביאה ריקנית)

ואפשר לתרץ רמב"ם (טז,ג) וְלֹא יָמוּת - מונח זקן-קטן, בתפקיד שתיים, רמב"ם מביא קרא זה ללמד כי מלת ימות עבור שתי עבירות:

(א) ביאה ריקנית ללא צורך, (ב) הקטרה ללא מעלה עשן.

(הגמרא חוזרת שוב לענין מתן מעלה עשן בקטורת שקודם ללמדנו אותו באופן כללי ועתה לימוד בפרטים)

אמר מר: ומניין שנותן בה מעלה עשן - תלמוד לומר (טז,ג) וְכִסְּהוּ. קרא לקרא (שתי מקראות לדרשת החיוב שיהיה בקטורת מעלה עשן אחד

ארוך לעיל ואחד במלה אחת וְכִסְּהוּ) ? - אמר רב יוסף, הכי קאמר: אין לי אלא עלה מעלה עשן (היית סבור שצריך רק עלים של מעלה עשן

מניין הידיעה כי צריך גם), עיקר (שורש) מעלה עשן מניין? תלמוד לומר (טז,ג) וְכִסְּהוּ (לרב יוסף המלה וְכִסְּהוּ מרבה את שורש מעלה עשן

בקטורת). אמר ליה אביי: והא איפכא תניא, דתניא: נתן בה עיקר מעלה עשן (ההלכה הפשוטה שנותנים בקטורת שורש מעלה עשן, וזה כנראה

נדרש מהקרא (וי' אח"מ טז,ב) כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכֹּפֶרֶת:), היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה. כיון שהגיע לשמי קורה -

ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, שנאמר (יש' ג,ד) וְהַבַּיִת יִמְלֵא עֶשֶׁן. אלא אמר אביי: הכי קאמר, אין לי אלא עיקר

מעלה עשן, עלה מעלה עשן מניין? תלמוד לומר וְכִסְּהוּ. (אביי לומד ממלה זאת על אפשרות להוסיף עלי מעלה עשן לקטורת)

רש"י מעלה עשן - שם עשב שגורם לעשן לעלות זקן כמקל. טט - טעם פסק במלת וְכִסְּהוּ מתאר היתמרות העשן זקוף כמקל והסתרת ארון

העדות מעיני הכהן, אפשר שלכן מזה נדרש הצורך במעלה עשן.

והא איפכא תניא, שהשורש יפה מן העלין.

עֵגֶן הַקֹּדֶשׁ - מונח רביע מציר כיווני התפשטות העשן אחד עד הקורה וארבעה כתלים בירידה ובהגיעם לרצפה נוצר הענן הששי על

הרצפה, בלשון בבלי יומא נג,א כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, כפי רש"י ממשמש

בכותלים - כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל, וכשאינו לו

עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים.

ע"פ **זוהר ויקרא דף נט/א ד"ה** ובספרא דרב המנונא סבא כתיב... (י' אח"מ טו, ב) **בִּי בַעֲנֵן אַרְאָה עַל-הַכַּפְּרָת**, הענן משמעו ענן המכסה על כבוד השכינה (ענן השראת השכינה) והקרא **בִּי בַעֲנֵן** לא מציין איך להיכנס לקה"ק (אחת המשמעויות של המלה כי היא אלא והצדוקי כנראה למד אלא בענן אראה שהכהן צריך להיכנס עם ענן וגו') והקרא לא מציין איך להיכנס אלא נתינת טעם (כי במשמעות הרי) לנאמר **וְאֵל-יָבֵא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבַּיִת לַפְּרִכָּת** כי בפנים נמצא ענן השכינה ויש תנאים לזמן הכניסה וכיצד נכנסים.

ועל דרך זו, כי הענן הוא המכסה את כבוד השכינה, פירשו רבינו בחיי ואור החיים **וְלֹא יָמוּת בִּי בַעֲנֵן אַרְאָה** – ע"פ רבינו בחיי באר כי לאחר שיבא שם בענן (עשן הקטורת) **ישמט הכבוד מן הענן** (ענן המכסה על השכינה) **וַיְהִי מִתְרַאֵה עַל הַכַּפּוֹרֶת**, ו-**אור החיים** באר כי כבוד ה' מכוסה בענן כמו ב- (**שמות בשלח טו, לג**) **וַיֵּרָא כְבוֹד ה'**, (אבל בקדש הקדשים ביה"כ) הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמצאת בפנים **אלא בחינה גדולה אור עליון**, כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא אומר **אַרְאָה עַל-הַכַּפְּרָת**

ויש לומר כי **אַרְאָה** – טפחא, ללא מרכא כעין רבוי בלתי מוגבל מרמזת לגלוי גבוה מאד של כבוד ה' בחינת אור עליון. ומפני גלוי כל כך עליון **אַרְאָה** – טפחא, ללא מרכא באה ללמד שתי אזהרות, כדרך לימוד **רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה** מהקרא (ב, טז) **וְלֹא יָמוּת בִּי בַעֲנֵן אַרְאָה עַל-הַכַּפְּרָת**, שתי מיתות כי מלת **יָמוּת** – זקף-קטן בתפקיד של שתיים עבור שתי עבירות: (א) ביאה ריקנית ללא צורך, (ב) הקטרה ללא מעלה עשן. ואין מיתים בלא אזהרה, לכן **אַרְאָה** – טפחא, ללא מרכא באה ללמד שתי אזהרות

ע"פ **זוהר ויקרא דף נט/א ד"ה** ובספרא דרב המנונא סבא כתיב... א"ר אבא מה בעא הכא (י' אח"מ טו, ב) **בִּי בַעֲנֵן אַרְאָה עַל-הַכַּפְּרָת**, וכתיב (י' אח"מ טו, ב) **בִּנְאֻת יָבֵא אֶהְרֹן**, והא כהנא לא חמי לשכינתא בשעתא כד הוה עאל (הכהן לא ראה השכינה כאשר נכנס לקה"ק), אלא עננא הוה נחית... (כנפי הכרובים שעל הכפורת היו סוגרים ופורסים כנפיהם ואומרים שירה) וקלהוץ הוה שמע כהנא במקדשא כדין (וכאשר הכהן שמע קול שירתם במקדש) שוי קטרת באתריה (היה נותן הקטורת במקומה על הגחלים ומעלה עשן) ואתכוון במה דאתכוון בגין דיתברך כלא (וכיוון מה שכיוון כדי שיתברך הכל). (וקלהוץ) וגדפי כרוביאי סלקין ונחתיץ וזמרי שירתא ((וקולותיהם) וכנפיהם עולים ויורדים בומרם שירתם) ואפשר כי הטעם הפותח הקרא (י' אח"מ טו, ב) **וַיִּתֵּן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ, וַיִּתֵּן** – דרגא, מתאר עלית וירידת כנפי הכרובים בשירתם ולקולם הכהן מעלה עשן הקטורת.

ויקרא אח"מ טז, יג: וַיִּתֵּן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לְפָנֵי ה' וַיִּסְחָהוּ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת-הַכַּפְּרָת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת: וַיִּתֵּן – הנותן הוא אהרן וענן הקטורת הראשון מתחיל בו, ולכן הוא ראש לשבעה עננים והששה האחרים כלולים בענן שהוא מעלה. **וַיִּתֵּן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, ע"פ פ' **הסולם רס/ב** כי בקטורת היו שבעה עננים מקושרים יחד, ואהרן הוא הראש לכל השבעה עננים, ועל כן נחשבים העננים שהם בזכות אהרן, להיותו בחינת חסד שהוא ראש העננים, וכולל אותם.

רמז לשבעה עננים (א) **וַיִּסְחָהוּ עֲנַן הַקְּטֹרֶת** – מונח לגרמיה (פסק) מונח רביעי, כעין מדה סודר שנחלק. בקריאה עם פסק רמז לענן הראשון הכולל את שאר ששה העננים, והפסק גם מרמז להיתמרות הקטורת כקורה ישרה כלפי מעלה וזה ענן אחד, בקריאה ללא פסק רמז לשאר ששה העננים, כיצד?
מונח רביעי בתפקיד של חמש, מונח לגרמיה עוד שניים, סה"כ שבעה עננים.

עֲנַן הַקְּטֹרֶת – מונח רביעי מצייר כיווני התפשטות העשן, ענן אחד עולה עד הקורה, ענן אחד מתפשט תחת הקורה, ארבעה עננים ממשמשים ויורדים בארבעה כתלים, ובהגיעם לרצפה מתפשטים מעליה ונוצר הענן הששי על הרצפה, בלשון **בבלי יומא נג,א** כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמשש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, כפי

(ב) **זוהר ויקרא דף נט/א דכתיב (שעיה ד, ה, ו) וברא יי על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן, [ה] וברא ה' על פל-מכוון הר-ציון ועל-מקראיה ענן ו יומם ועשן ויננה אש להבה ללילה ב' על-פל-קבור חפה: [ו] ויסקה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממקור: פ רש"י ... ושבע חופות יש כאן: ענן, עשן, נוגה, אש, להבה, חופת, שכינה.**

הגמרא דרשה את הלכות העלאת הקטורת, הזוהר דורש את התכלית של קיום המצוה כהלכתה ענין העלאת ענן הקטורת ע"י כהן גדול ביה"כ נדרש בוזהר בין היתר בפרשות אמר ואח"מ **זוהר ויקרא אמר (הסולם רס/ב)** בקטורת היו שבעה עננים מקושרים יחד, ואהרן הוא הראש לכל השבעה עננים, ועל כן נחשבים העננים שהם בזכות אהרן, להיותו בחינת חסד שהוא ראש העננים, וכולל אותם. ונקשר ידיעה זאת אל הנאמר ב- **זוהר כרך ג ויקרא אח"מ דף נח/ב - נט/א (הסולם מח - נ)**.

בחינת החסד של אהרן שהוא ראש העננים, וכולל אותם מקיפה בענן הקטורת שלו את כנסת ישראל – היא המלכות, שבכניסת יום הכפורים היא בלי חסדים (ולכן) נמשכים ממנה דינים קשים עד כדי-מות. אהרן הכהן הגדול ואחריו בניו הכהנים הגדולים, מעלה את כנסת ישראל – היא המלכות על כל מדרגותיה, באמצעות עננו להתדבק בחסדים של הקב"ה והתקשרות זאת ממתקת הדינים (1) החשובה לפי הקב"ה, מכל הקרבנות והעולות. ואומרת כנסת ישראל (שהיא המלכות) **משכני אחריך נרוצה** וגו' ו-(כשעה שכנסת ישראל שמחה ומתברכת, כולם שמחים, והדין אינו שורה אז בעולם), ועל דא כתיב (תהלים צ) **ישמחו השמים ותגל הארץ**, וכעין זה אפשר להבין מ- **שפת אמת וירא תרנ"ו ד"ה** המכסה אני מאברהם... ומדת הדין צריכין רק להעלותה אל השורש ששם נמתק הדינים, לכן כתיב והעלהו (כמו העלאת ענן הקטורת הישר) ... ולמעלה בשורש נמתק גם מדת הדין ומזכה אותנו, אבל בעולם הזה חסד יבנה ... שמדתו של אברהם אבינו ע"ה מתפשט עד סוף כל דרגין (כששה העננים הממלאים את קה"ק בחסדים) כמובן למשכילים. **שפת אמת וירא תרנ"ו ד"ה** המכסה אני מאברהם... כי מסר הקב"ה את יצחק תחת יד אברהם להיות מדת החסד גובר על מדת הדין. והנה לאברהם נאמר לך וכו' התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי מדת החסד צריך להתפשט ביותר... ומדת הדין צריכין רק להעלותה אל השורש ששם נמתק הדינים, לכן כתיב והעלהו (טט - לעולה על יצחק) ... ולמעלה בשורש נמתק גם מדת הדין ומזכה אותנו, אבל בעולם הזה חסד יבנה ונשענין בזכות אברהם אבינו ע"ה וזה שכתוב כך חותמין שמדתו של אברהם אבינו ע"ה מתפשט עד סוף כל דרגין כמובן למשכילים.

4.5 ויקרא אמר כא,א

ויקרא אמר כב,א – ב: [א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(טבל) **[ב] דַּבֵּר אֶל-אַחֲרָן וְאֶל-בְּנָיו וְיִגְדְּלוּ מִקִּדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלִילוּ אֶת-שֵׁם קִדְשֵׁי אֲשֶׁר חָם מִקִּדְשֵׁים לִי אֲנִי ה':**

ויקרא אמר כב,ט: (תרומה מיתה בידי שמים) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא-יִשְׁאַזּוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יַחֲלִילוּ אֲנִי ה' מִקִּדְשֵׁים:

ויקרא אמר כב,טו: (תרומה) וְלֹא יַחֲלִילוּ אֶת-קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יָרִימוּ לָהֶּן:

ויקרא קדשים יט,ח: (נותר בכרת) וְאֶכְלִיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי-אֶת-קִדְשֵׁי ה' חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמְּיָהּ:

בבלי סנהדרין פג,א האוכל את הטבל מנלן? דאמר שמואל משום רבי אליעזר: מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה - דכתיב (וי' אמר

כב,ב) וְלֹא יַחֲלִילוּ אֶת-שֵׁם קִדְשֵׁי (באכילת טבל והגמרא מקשרת אל חילול תרומה שבפסוק הבא) [וי' אמר כב,טו: אֶת] אֲשֶׁר-יָרִימוּ לָהֶּן -

בעתידים לתרום הכתוב מדבר, ויליף (לומד בהשוואת ענין) חילול (טבל שב-כב,ב) אל חילול מתרומה (שבו עוסק כב,טו). מה להלן

(בתרומה כב,טו)) במיתה - אף כאן (בטבל כב,ב)) במיתה - ונילוף (מציעה הגמרא ללמוד) חילול (טבל שב-כב,ב) מ- חילול מנותר (רש"י

(וי' קד' יט,ח) כִּי-אֶת-קִדְשֵׁי ה' חָלַל), מה להלן (בנותר) בכרת - אף כאן (בטבל) בכרת! - מסתברא, מתרומה הוה ליה למילף, שכן:

תרומה, חוצה לארץ, הותרה, ברבים, פירות, פיגול, ונותר - אדרבה: מנותר הוה ליה למילף, שכן, פסול אוכל, אין לו היתר במקוה -

הנך נפישן. רבינא אמר (טעם אחר): חילול דרבים (בלשון רבים בטבל - וי' אמר כב,ב) וְלֹא יַחֲלִילוּ) מחילול דרבים (בלשון רבים בתרומה

(וי' אמר כב,טו) וְלֹא יַחֲלִילוּ) עדיף. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה מנלן (שעונשו מיתה בידי שמים)? דאמר שמואל: מניין לכהן טמא

שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים - דכתיב (ויקרא אמר כב,ט) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא-יִשְׁאַזּוּ עָלָיו חֲטָא

וגו' (טט) - ומתו בו כי יחללוהו). טהורה - אין (כהן טמא האוכל תרומה טהורה עונשו מיתה בידי שמים), טמאה - לא (כהן טמא האוכל תרומה

טמאה לא נענש במיתה בידי שמים). דאמר שמואל אמר רבי אליעזר: מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה - שנאמר (טט) -

וי' אמר כב,ט) ומתו בו כי יחללוהו (כהן טמא הגורם לחילול התרומה הטהורה, הוא במיתה בידי שמים), (פג,ב) פרט לזו שמחוללת ועומדת

(התרומה שנטמאה שלא ע"י כהן טמא).

(ויקרא אמר כב,ט) כִּי יַחֲלִילוּ - מונח אתנח, רבוי והגבלה, הגביל מיתה בידי שמים על חילול תרומה טהורה בלבד, ריבה מחללי תרומה

טהורה לכהנים ולא כהנים טמאים.

ויקרא אמר כב,ג:

אָמַר אֱלֹהִים לְדַרְתִּיכֶם כָּל-אִישׁוֹ אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרְעֵכֶם אֶל-הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָהֶן וְטָמְאוּ עָלָיו

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלִּפְנֵי אֲנִי ה':

בבלי סנהדרין פג,א האוכל את הטבל מנלן ... מניין ... שהוא במיתה (בידי שמים)? ... דאמר שמואל משום רבי אליעזר: ... (למי הטבל

דומה יותר לתרומה או לנותר?) מסתברא, (בשבעה דברים הטבל דומה לתרומה וזה יותר מהארבעה דברים שבו הטבל דומה לנותר מבשר קדשים)

מתרומה הוה ליה למילף, שכן: תרומה, חוצה לארץ, הותרה, ברבים, פירות, פיגול, ונותר

רש"י מסכת סנהדרין פג,א (טבל דומה לתרומה בסיבות הבאות) תרומה חוצה לארץ וכו' - סימן הוא, זה תרומה וזה תרומה מעורבת בו

ואין נוהגין בחוצה לארץ, אבל נותר נוהג במדבר ובשעת היתר הבמות ככל מקום, ויש היתר לאיסורו, - זה יש היתר לאיסורו בהפרשה

וזה יש היתר לאיסורו דטביל ומותר בתרומה, אבל נותר אין היתר לאיסורו, זה נאמר בו חילול בלשון רבים ולא יחללו וזה בלשון רבים

כי יחללוהו, אבל נותר לשון יחיד קדש ה' חלל. פגול ונותר - אין נוהג לא בטבל ולא בתרומה אלא בקדשים.

שכן פסול אוכלין - נותר וטבל שניהם פסול המאכל, אבל תרומה פסול הגוף הוא, דכי יחללוהו בטומאת הגוף כתיב, טבל ונותר אין

להם טהרה במקוה, אבל טמא בתרומה יש לו טהרה במקוה. שנאמר ושמרו את משמרתו וגו' - לכהנים טמאים דבר הכתוב, בפרשת

אמור: איש איש מזרע אהרן.

... לדרתיכם - קדמא ואזלא במלה אחת, משווה אבות העומדים בסיני ובנים שיהיו בא"י למצווה זאת של אזהרת הכהנים שלא יטמאו

הקדשות ישראל. וגם בפסוק כב ה

ספרא פרשת ד. אמר אלהם. אלו העומדים לפני בהר סיני לדרתיכם שיהג הדבר לדורות. אם נאמר לאבות למה נאמר לבנים, ואם

נאמר לבנים למה נאמר לאבות. לפי שיש באבות מה שאין בבנים, ובבנים מה שאין באבות. באבות מהו אומר (כמדבר מטות מסעי לו

ח) וכל בת יורשת נחלה וגו' ... הרבה מצוות בבנים מה שאין באבות. הא לפי מה שיש באבות מה שאין בבנים, ובבנים מה שאין

באבות, צ"ל באבות וצ"ל בבנים.

ויקרא אמר כב,ג: אָמַר אֱלֹהִים - מונח רביע, או אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרְעֵכֶם - מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, ע"פ רש"י מסכת

סנהדרין פג,א מסתברא, (בשבעה דברים הטבל דומה לתרומה וזה יותר מהארבעה דברים שבו הטבל דומה לנותר מבשר קדשים) מתרומה הוה ליה

למילף, שכן: תרומה, חוצה לארץ, הותרה, ברבים, פירות, פיגול, ונותר

ת"כ כב,ה מְשֹׁה שְׁלָמִים לְכָל הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְדִּישִׁים לָהֶן כּוֹלֵל עֹפֹת וּמִנְחֹת וּלְבֹנָה וְקִטְרוֹת שְׂאִינָן זְבָחִים, וְלֹא חַיִּיב

בפיגול חייב בטומאה, ויהיה חייב משעה שיש לו מתירין.

להלן השוואת נכרתה - גרשיים בין פסוקים בספר שמות לענין חמץ ופסוק טומאת קדשי ישראל ע"י כהנים.

1. שמות בא יב,טו:

שָׁבַעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶת בְּרֵית הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם

כִּי כָל-אֶכְלָל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

2. שמות בא יב,יט:

שָׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתֵּיכֶם

כִּי כָל-אֶכְלָל מִחֲמֵצַת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַתָּה יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:

3. ויקרא אמר כב,ג:

אָמַר אֱלֹהִים לְדַרְתֵיכֶם כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-יִקְרַב מִפֶּל-זַרְעֵכֶם אֶל-הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְהוֹטֵמָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלִּפְנֵי אֲנִי ה':

ר' יעקב לויפר, המודיע ח' טבת התש"ע, רמזים בטעמים, בשם דבר טוב, הרב בעריש ראזנברג הי"ו, אמר ע' קמ"ו מובא פירוש רבי יהושע האדמו"ר מבעלז זצ"ל ל-**וְנִכְרְתָה** – גרשיים, שמות בא יב, טו וי"ט. א' מדרש איכה רבה א כח: לכך נאמר גלתה יהודה מעוני על שאכלו חמץ בפסח, כמה דאת אמר "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני", הרי שגלות מכפרת על עוון אכילת חמץ. ב' **וְנִכְרְתָה** – גרשיים, רמז כי התיקון על כרת אכילת חמץ הוא "גרשיים" להתגרש ממקומו ולגלות למקום אחר. לעומת **וְנִכְרְתָה** – גרשיים ויקרא אמר כב,ג כפרש"י עה"ת יכול מצד זה לצד זה, יכרת ממקומו וישיב במקום אחר? תלמוד לומר **אֲנִי ה'**, בכל מקום אני. כרת זה אינו נפדה בגלות.

טט – **וְנִכְרְתָה** – בתנ"ך 18 מופעים, 16 מהם בתורה, 3 בטעם גרשיים, רוב האחרים בתנ"ך בתביר. **יב,טו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן,

יב,יט וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, גרשיים מהפך פשטא – כעין יצא מענינו לדון בענין אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר, כלימוד איכה רבה א כח, וכפירוש רבי יהושע מבעלז זצ"ל, שגלות פודה מכרת על אכילת כרת.

ויקרא אמר כב,ג וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלִּפְנֵי אֲנִי ה': – גרשיים דרגא תביר – כעין יצא מענינו לדון בענין אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר, הלהחמיר כפרש"י שבכרת זה אינו נפדה בגלות. הלהקל שכל זמן שלא קרבו מתירי קדשי ישראל אין טמא מתחייב כרת על אכילת קדשי ישראל, ונלמד כך:

כָּל-אִישׁוֹ – מונח לגרמיה (מונח פסק) **אֲשֶׁר-יִקְרַב** – מונח, **רש"י** ... ולמדה רבותינו מגזירה שוה.

כָּל-אִישׁוֹ – מונח פסק **אֲשֶׁר-יִקְרַב** – מונח **רש"י** ... וכי יש נוגע חייב? אם כן מה תלמוד לומר **יקרב**, משיכשר ליקרב, שאין חייבים עליו משום טומאה, אלא אם כן קרבו מתיריו.

● טט – קריאה ללא פסק **כָּל-אִישׁ** – מונח **אֲשֶׁר-יִקְרַב** – מונח, משמעו משיכשר ליקרב, חייבים על אכילה משום טומאה, כי קרבו מתיריו.

● טט – קריאה עם פסק **כָּל-אִישׁוֹ** – מונח פסק (כאן בתפקיד מונח לגרמיה) **אֲשֶׁר-יִקְרַב** – מונח, משמעו שלא הכשר ליקרב, כי עדיין לא קרבו מתיריו, לכן הם מפסיקים וטמא לא מתחייב כרת על אכילה בטומאה של קדשי ישראל.

השוואת **לדרתיכם** בין שני מקראות

ויקרא אמר כב,ג [ג] **אָמַר אֱלֹהִים** – מונח רביע **לְדַרְתֵיכֶם** – קדמא ואזלא במלה אחת, **משווה** אבות העומדים בסניי ובנים שיהיו בא"י למצווה זאת של אזהרת הכהנים שלא יטמאו הקדשות ישראל.

לעומת **ויקרא אמר כב,ג** **חֲקַת עוֹלָם** – מהפך פשטא **לְדַרְתֵיכֶם** – מונח זקף-קטן במלה אחת, **כעין ריבה וריבה את הכל**, ריבה כל הדורות למצוות חדש בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית.

ויקרא אמר כב,ד:

אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהְרֵן וְהוּא צְרוּעַ אֹזֵב בְּקַדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר

וְהַנֶּגַע בְּכָל-טָמֵא נֶפֶשׁ אֹזֵב אִישׁ אֲשֶׁר-תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׂכַבַת-זָרַע:

בבלי חגיגה ד,ב הערל והטמא פטורין מן הראייה ... אלא ערל מנלן? הא מני רבי עקיבא היא דמרבי לערל כטמא דתניא ר"ע אומר **(ויקרא אמר כב,ד)** **אִישׁ אִישׁ לרבות את הערל**

רש"י ערל – ישראל שמתו אחיו מחמת מילה וגו'; **לרבות את הערל**. שהוא כטמא שלא יאכל תרומה אם כהן הוא: **תורה תמימה ויקרא כב,ד** **אִישׁ אִישׁ** – לרבות את הערל שאסור בתרומה⁹⁷ [יבמות ע' א']:

תורה תמימה הערה ג) כלומר ערל ישראל, והוא **כהן ערל** שמתו אחיו מחמת מילה, ולכן לא נמול הוא, והוי דינו לתרומה כמו טמא, אבל **ערל עובד כוכבים מותר ליגע בקדשים**, וזו דרשת ר' עקיבא בגמ', ור' אליעזר יליף זה בגז"ש מתושב ושכיר כפי שיבא לקמן בפסוק י'. ורמב"ם בפ"ו ה"י מתרומות הביא בענין זה הדרשה דר"א, ולא ידעתי למה, וגו'

תורה תמימה אִישׁ אִישׁ – אין לי אלא איש, אשה מניין ת"ל (פ' ג') מכל זרעכם⁹⁷ [תו"כ]:

מִזֶּרַע אֶהְרֵן – אין לי אלא זרע אהרן, אהרן עצמו מניין, ת"ל והוא צרוע או זב⁹⁸ [תו"כ]:

אִישׁ – מונח, כעין מלמד שתבנית הטעמים שאחריו מלמדת בתפקידה יותר מפעם אחת. **אִישׁ מִזֶּרַע אֶהְרֵן** – גרשיים מונח רביע בתפקיד כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, האפשרויות הן: (א) לענין הכהן הערל שלא יאכל תרומה כטמא. (ב) **ערל עובד כוכבים מותר ליגע בקדשים** (תרומה)

מִזֶּרַע אֶהְרֵן – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, למשל מספר בני אהרן האסורים בקדשים (כאן במונח תרומה בלבד): טמא, ערל, טבול יום, בת כהן שלא נישאה, בת כהן שנישאה שלא לכהן ונתאלמנה או נתגרשה וזרע אין לה, אשת כהן, כהן גדול

וְהוּא צְרוּעַ אֹזֵב זָב – מהפך פשטא זקף-קטן, **בְּקַדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל** – פשטא מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק לאתנח) עשוי לרמז לבנין אב או היקש. מי שיודע שיציע פתרון.

וְהַנֶּגַע בְּכָל-טָמֵא נֶפֶשׁ – פשטא זקף-קטן **אֹזֵב אִישׁ** – מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנח לסלוק) עשוי לרמז לבנין אב או היקש המלמד כי **וְהַנֶּגַע בְּכָל-טָמֵא נֶפֶשׁ** – מלמד שאין טמא נפש אלא במגע⁹⁷ [תו"כ]:

וזאת טומאה קלה לעומת הנלמד מפסוקים אחרים שנבילה ומת מטמאין גם במשא – היינו גם בגדים.

ויקרא אמר כב,ד - ה: בדרך מוסר

וְהוּא אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶתְרֵן וְהוּא צְרוּעַ אִוְּב בְּקַדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר
וְהַפְּנֵל בְּכָל-טָמֵא-נֶפֶשׁ אִוְּ אִישׁ אֲשֶׁר-תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכַבְתָּ-זָרַע:
וְהוּ אִוְּ-אִישׁ אֲשֶׁר יִזַּע בְּכָל-שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמֵא-לוֹ
אִוְּ בְּאֲדָם אֲשֶׁר יִטְמֵא-לוֹ לְכָל טְמֵאתוֹ:

בבלי עירובין צו יבלת באצילי ידיו

אציל - מקום חיבור היד לגוויה, תחילת השתלשלות שבסופה עולם מעשה בחמש אצבעות (חמש גבורות)

בבלי עירובין קד מומי כהנים

ויקרא אמר קבוצה של פסוקים שהן כעין כלל הצריך לפרט, או כלל ופרט המגדירים ומפרטים מומי כהנים קבועים וחולפים? הפוסלים לעבודת המקדש. בסיפא פסוק הנראה כחוזר וכולל. מה מרבה הכלל בתרא?
אפשר שהתשובה ניתנת ב-**בבלי פסחים גב** "לא חימא שמץ פסול אלא שחץ פסול" - ע"פ פרש"י - כיון שלא הייתה לשונו נקיה חקרו ומצאו שהוא גם רוח ובעל גאווה שאינו מודה בכל העבודות שעל כהן לעשות, טט - היינו בעל מום נסתר כאן מום רוחני ואמוני כגון שאינו בעל מידות של ענוה והתבטלות לה' לא מאמין בכל צווי התורה כפי שהורו חז"ל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ב

4.6 ויקרא בהר כה,א

ויקרא בהר כה,ג:

שש שנים תזרע שְׂדֶךָ ושש שנים תזמר פרמך
ואספת את-תבואתה:

ירושלמי שביעית פ"ב ה"ה (וילנה ה ב) אמר רבי זעירא כתיב (וי' בהר כה ג) שש שנים תזרע שְׂדֶךָ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן (הגמרא מדלגת על חלק הפסוק הבא ושש שנים תזמר פרמך – מרכא טפחא מונח אתנח) (וממשיכה בכתוב) ואספת – טפחא את-תבואתה – סלוק ששה זורעין וששה אוספין וגו'

השוה שמות משפטים כג י: ושש שנים תזרע את-ארצך ואספת את-תבואתה:
ושש שנים תזרע את-ארצך – אתנח
ואספת – טפחא את-תבואתה – סלוק

פירוש אור יעקב - דמשמע להגמרא שתיבת ואספת - טפחא קאי על שש שנים הנאמר לפני-כן, שבעינן (שצריך) שש שנות זריעה ושש שנות אסיפה

פירוש פני משה כתיב שש שנים - מהפך פשטא ברייתא בתורת כהנים פ' ב מנין לאורז ולדוחן ולפרגין ולשומשומין שהשרישו לפני ראש השנה כונסין אותם בשביעית (כי נחשבים פירות ששית)? תלמוד לומר ואספת את-תבואתה - טפחא סלוק בשביעית. יכול אע"פ שלא השרישו (לפני ראש השנה) תלמוד לומר ושש שנים תזרע שְׂדֶךָ ... ואספת ששה זרעים וששה אסיפים לא ששה זרעים ושבעה אסיפים. כלומר מיתורא ד- ואספת - טפחא, דרשינן שאתה אוסף בשביעית מה שנזרע בששית וגו'

• טט - מהלך הסוגיה בתרומות ומעשרות וכך לשביעית נתן פסוק לתבואות ולזית שילכו אחר שליש גידולן, פסוק במקום אחר מדבר על פירות שהולכים במ אחר חנטה

לפי רבי זעירא הפסוק ויקרא בהר כה,ג: הוא עבור צמחי מאכל (אורז, דוחן, פרגין, שומשומין) שהולכים במ אחר השרשה. צמחים אלו נזרעים או נשתלים סמוך לראש השנה ולא לפני-כן. זמן השרשתם הוא הקובע לשנת תרומות ומעשרות (תרו"מ) ואם נזרעו לפני ראש השנה של שביעית והשרישו קודם לראש שנה שביעית, הפירות יחשבו לתרו"מ של שנה ששית.

• ואספת את-תבואתה - טפחא סלוק, את-תבואתה סלוק מגביל את התבואה לתרו"מ לשנה שבה השרשה הייתה קודם לראש השנה של שנה הבאה משש שנים במחזור של שבע שנים. ואספת - טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מענין הנדרש מ- את-תבואתה ללמד כי ואספת יכול תבואה שהשרישה קודם ראש השנה הבאה לענין תרו"מ של שנת השרשה של צמחים אלו אף-על-פי שנאספת בשנה שאחרי שנת השרשה.

• ואספת – טפחא, טפחא ללא מרכא לפני בתפקיד רבוי לא מוגבל מרבה את כל סוגי התבואות שהשרישו קודם ראש השנה לענין תרו"מ של שנת השרשתם למרות אסיפתם בשנה אחרת. ובתוך כך גם אסיפה בשנה שביעית שתחויב בתרו"מ של ששית.

פסוק ויקרא בהר כה,ג לימד על תרו"מ של יבולי אורז דוחן פרגין ושומשומין שלא בשנת השרשתם שיהיו לשנת השרשתם ולא לשנת איסופם. הרחבת ענין חיוב תרו"מ ליבולים אחרים לפי בחינות אחרות נמצא בפסוק ויקרא בהר כה,ד:
ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שְׂדֶךָ לא תזרע וכרמך לא תזמר:

• בפסוק הבא (וי' בהר כה,ד) שְׂדֶךָ לא תזרע וכרמך לא תזמר נלמד מ- וכרמך - טפחא שהמלאכות האסורות בשביעית הן אלו שנוהגות בכרם ובשדה. מזה יש ללמוד ש-(וי' בהר כה,ג) ואספת מדבר גם על תבואות הכרם (רובם הולכים בתר חנטה) וגם על תבואות השדה (שליש גדולם קודם ר"ה או השרשה קודם ר"ה)

• אלו שהביאו שליש בשנה אחת בד"כ נאספות באותה שנה אבל גם אם נאספו אח"כ לענין תרו"מ הולכים לפי השנה שבה הביאו שליש גידולם

• כך גם בחנטה

• אז כשם שאלו נאספות בשנה שאחרי בכל זאת לתרו"מ הולכים לפי שנת שליש וחנטה כך גם לאלו שהשרישו לפני ר"ה לתרו"מ הולכים אחר שנת השרשה.

• לכן גם אם נאספו בשביעית נחשבים לתרו"מ לששית.

ויקרא בהר כה ו- ז,יב:

[ו] ויהיה שבת הארץ לכם לאכלה לה ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הנגרים עמך:
[ז] ולבהמתך ולתניח אשר בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ס

[יב] כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה:

זכריה יא ת: ואכחד את-שלישת הרעים בגרחה אחר וחקצר נפשי בהם וגם-נפשם בתלה כי:

תהלים קב טו: כי-רצו עבדיך את-אבניה ואת-עפרה יהננו:

שח"ש ב יג: התאנה חנטה פניה והנפנים | סמךר נתנו ריח קומי לכי לך רענתי ופתתי ולכי-לך: ס

מתנני' מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית?

• פני משה משום דכל זמן שאינן ראויין לאכילה אסור לקוץ ולאכול שהרי הוא מפסידן ורחמנא אמר (וי' בהר כה,ג) לאכלה ולא להפסד (פסחים נב,ב)

הפגים משהזריחו אוכל בהן בפיתו בשדה, בחילו כונס לתוך ביתו וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע חייבין במעשרות.

- פני משה הפגין. פגי תאנה כדכתיב (ש"ש ב,ג) **הַתְּאֲנָה חֲנֻטָה פְּיָהּ**.
- אוכל בהן פתו בשדה. אבל לא יכניסם בתוך ביתו, כדדריש בגמ' דכתיב (וי' בהר כה,ב) **כָּל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל** וכתיב (וי' בהר כה,ב) **מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ**. בענין שתי תבואות הכתוב מדבר אחת מענין השדה ואחת שמותר לו לאכול בבית והיינו כשנתבשלו כדקתני בסיפא.

גמרא מהו ביחילו. ר' חייא בר בא אמר חייתה כמה דתימר (זכריה יא ח) **וְגַם-נִפְשָׁם בְּחִלָּה כִּי**: כתיב (וי' בהר כה,ג) **וְלִבְהִמְתָּךְ וּלְתִנְיָה אֲשֶׁר בְּאָרְצְךָ תִּתְּנֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל**: ר' חייא בר בא אמר שתי תבואות אחת מן הבית ואחת מן השדה וכתיב (וי' בהר כה,ב) **מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ**.

- **ר"ש סיריליאו** מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית? דפירות האילן אסור (לאכלן) (לתלשן מן האילן) קודם שיגיעו לעונת המעשרות דבעינן דנחית עלייהו שמא דפרי, וטעמא מפרש ב-**תו"כ בהר פ"א** דכתיב (וי' בהר כה,ג) **תִּתְּנֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל** מכאן שאינה נאכלת אלא תבואה, מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגין משיזריחו וכו' כדתנן במתני'. ובגמרא דהכא מפרש טעמא אחרנא דכתיב (וי' בהר כה,ב) **קָדַשׁ בֵּין בֵּין תְּבוּאָתָהּ** (בין שנת היובל בין תבואתה) לומר לך דקדושה **תְּבוּאָתָהּ** וכי היכי דגבי קדשים אין מביאין אתן לבית הפיסול (**זבחים עה,ב**) הכי נמי אין אוכלין פירות שביעית אלא בעניין שיהיה הגייה (אכילה מהנה ולא אכילה מאוסה) **ביאור הגר"א** ... רבי ח' בר בא אמר שתי תבואות. פי' שתי ישעורים, אחת שאוכל פיתו בשדה, ואחת שכונס לתוך ביתו. **ביאור הגר"ק (הרב חיים קנייבסקי)** ... רבי ח' בר בא חזר ואמר (וי' בהר כה,ב) **מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ** והוא קרא יתירה. שתי תבואות הכתוב מדבר. אחת מן הבית ואחת מן השדה. ללמדך שיש תבואה שאתה אוכלה בשדה כגון פגין משהזריחו אבל אין אתה כונסה לבית.

ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (וילנה יב ב) (הסברים בסוגרים ע"פ אור יעקב)
גמרא ... כתיב (וי' בהר כה,ב) **כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּתְּנֶה לָכֶם** וגו' (מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ): מה תְּבוּאָתָהּ קודש אף היא (הארץ) קודש. (דורש מהתיבות **מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ**: להקיש הַשְּׂדֵה דהיינו ארץ-ישראל עצמה, ל- **תְּבוּאָתָהּ**, מה תבואת ארץ-ישראל קודש, שנוהגת בה קדושת שביעית ושאר מצוות התלויות בארץ, אף ארץ-ישראל עצמה קדושה **הוּא** ויש לחבבה מפאת קדושתה ומביא עובדות מהאמוראים שהיו מחבבים את הארץ וגו')

- טט - א' קדושת תבואת שביעית נלמדת בהיקש מקדושת תבואת יובל מכאן. לכן כאן מתאים לומר מה תבואת שנת היובל קודש כך גם ארץ-ישראל עצמה קדושה ויש לחבבה מפאת קדושתה.
- **ב'** קדושת תבואת יובל נלמדת ע"פ לימוד שמביא **תורה שלמה** הדורש הקרא באופן הבא **[יב] כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּתְּנֶה לָכֶם** ... **תְּבוּאָתָהּ**: הדרש הזה כאילו מנצל את תבנית הטעמים של **מִן-הַשְּׂדֵה** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות שמשמעו כעין מוקדם והוא מאוחר בענין לומר שלצורך הדרש קרב את המאוחר **תְּבוּאָתָהּ**: אל הרישא **[יב] כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּתְּנֶה לָכֶם**. והתוצאה **[יב] כִּי יִבָּל הוּא קָדַשׁ תִּתְּנֶה לָכֶם תְּבוּאָתָהּ**:

- **ג'** **מִן-הַשְּׂדֵה** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין. **דרוש** מה **אֶת-תְּבוּאָתָהּ** המאוחר בענין קודש אף המוקדם בענין **מִן-הַשְּׂדֵה** - ארץ-ישראל קודש
  - **ד'** **תֹאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ** - טפחא סלוק, טפחא רבוי לא מוגבל. סלוק - מגביל - ממעט, בסה"כ מרבה את כל הארצות האחרות למעטן ממעלת חביבות ארץ-ישראל.
- מסיימת הגמרא תהלים קב טו כִּי-רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבֹנֵיהָ וְאֶת-עֲפָרָהּ יִחַנְנוּ:**

4.6.1 ירושלמי שביעית פ"ז ה"א (וילנה יח א) גמרא (הסוגריים ע"פ אור יעקב)

ויקרא בהר כה,ו
וְהִיְתָה שֵׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ לֶךָ וּלְעֲבָדֶיךָ וּלְאִמְתֶּךָ
וּלְשִׁכְרֶיךָ וּלְתוֹשֵׁבֶיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:
[ז] וּלְבִהְמֹתֶיךָ וּלְתִנְיָה אֲשֶׁר בְּאָרְצְךָ
תִּתְּנֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: ס

צבועין לאדם מניין שתהא עליהן קדושת שביעית. נישמענא מן הדא (וי' בהר כה,ו) **וְהִיְתָה שֵׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ, לָכֶם - כל** שהוא צורך לכם, ותני עלה כגון אכילה ושתייה וסיכה וצביעה. (תיבת **לָכֶם** - יתירה ודרשו ממנה לכל צרכיכם וגו')
● טט - כמו הדרישה בקרא **תנור וכירים יהיו טמאים, ויהיו טמאים לכם**

בהמשך **הגמרא** הנ"ל ... רבי יוסי בשם רבי לא, שמע לה מן הדא. (וי' בהר כה,ו) **תִּתְּנֶה** אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע. (ממה שנאמר **[ז] וּלְבִהְמֹתֶיךָ וּלְתִנְיָה אֲשֶׁר בְּאָרְצְךָ תִּתְּנֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: ס** ... ותיבת **תִּתְּנֶה** יתירה לדרשה לדרוש שרשאי להשתמש בפירות שביעית אף להדלקת הנר ולצבוע והמין המיוחד לכך יש בו קדושת שביעית)

תִּתְּנֶה - מרכא, מאריך - מרחיב מענין של אכילה לענינים אחרים אף להדלקת הנר ולצבוע

4.7 ויקרא בחקתי כז,א

ויקרא בחקתי כז,א - ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלֵא גִידֵר בְּעַרְפֵּךָ נִפְשֶׁת לְה':

ראה במדבר ו,א-ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אֶזְ-אִשָּׁה כִּי יַפְלֵא לְגִידֵר גִּידֵר נְזִיר לְהַזְרִי לְה':

ספרא בחוקותי פרשה ג

(א) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מעריכים ואין העכו"ם מעריכים, יכול לא יהו נערכים ת"ל אִישׁ דברי ר"מ, א"ר מאיר אחר שהכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט, מפני מה אני אומר נערכים אבל לא מעריכים, שריבה מדת הנערכים ממדת המעריכים, שהרי חרש שוטה וקטן נערכים אבל לא מעריכים. (ב) ר' יהודה אומר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נערכים ואין העכו"ם נערכים, יכול לא יהו מעריכים ת"ל אִישׁ, א"ר יהודה אחר שהכתוב אחד מרבה וכתוב אחד ממעט, מפני מה אני אומר מעריכים אבל לא נערכים, מפני שריבה מידת המעריכים ממדת הנערכים שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים. (ג) אי בני ישראל יכול אין לי אלא בני ישראל, מניין לרבות את הגרים ואת העבדים ת"ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אִישׁ פרט לקטן, או יכול שאני מוציא את הקטן שיש בו הפלייה ת"ל כִּי יַפְלֵא, כִּי יַפְלֵא, נאמר כאן גִּידֵר ונאמר להלן (במ' ו,ג) גִּידֵר מה גִּידֵר האמור כאן כִּי יַפְלֵא אף גִּידֵר האמור להלן כִּי יַפְלֵא, ומה (במ' ו,ג) גִּידֵר האמור להלן בל תאחר לשלמו אף גִּידֵר האמור כאן בל תאחר לשלמו.

[א] וַיְדַבֵּר ה' – מרכא טפחא אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר – מרכא סלוק, כעין רבוי והגבלה. ונראה כי גם כאן מלת לֵאמֹר עם טעם סלוק בתפקיד הגבלה עשויים להידרש כעין "לאו אמור", ללמד שבפרשה הבאה למרות לשונה החיובית יש לאו שבמהותו יש מחלוקת: (א) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מעריכים ואין העכו"ם מעריכים וגו' דברי ר"מ, (ב) ר' יהודה אומר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נערכים ואין העכו"ם נערכים

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר לרבי מאיר יש פחות מעריכים שריבה מדת הנערכים ממדת המעריכים, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – מונח זקף-קטן, בתפקיד 1 + 2, לרבי מאיר דרוש שלושה נוספים בנערכים בבני ישראל שהרי חרש שוטה וקטן נערכים אבל לא מעריכים. (ולכן גם עכו"ם רק בנערכים) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר לרבי יהודה יש פחות נערכים שריבה מידת המעריכים ממדת הנערכים וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – מונח זקף-קטן, בתפקיד 2, לרבי יהודה דרוש שני נוספים במעריכים בבני ישראל שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים. (ולכן גם עכו"ם רק במעריכים) אִישׁ – זקף-גדול, בתפקיד שתי הלכות באופן אחד והלכה אחת באופן אחר, לרבי מאיר רק בני ישראל מעריכים (הרי 1) לעומת ובני ישראל ועכו"ם נערכים (הרי 2), לרבי יהודה בני ישראל ועכו"ם מעריכים (הרי 2) ורק בני ישראל נערכים (הרי 1). אִישׁ – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, לרבי יהודה המעריכים כולל שלושה איש, טומטום ואנדרוגינוס

מה גִּידֵר האמור כאן (וי' במ' כז,ב) כִּי יַפְלֵא אף גִּידֵר האמור להלן (במ' ו,ג) כִּי יַפְלֵא, (וי' במ' כז,ב) גִּידֵר – אתנח, מגביל לנדר של מי שיודע להפלות (יודע למי נודרים) והוא סמוך לאיש היינו ילד בן 12 – 13 שנה וילדה בת 11 – 12 שנה, ופי' רלב"ג ויקרא כז,ב ... והיה לחושב שיחשוב שלא ינהג זה הדין אלא בגדולים, ולזה אמר אחר כן כי יפליא, רוצה לומר, שְׂמַעַת אשר מדרכו שיפליא, יכנס בחק זאת המצוה... והנה שער חכמים (ספ"ב כב), שזה י שלם בכמו שנה אחת קודם היותו גדול, וזה יהיה כשידור הקטן מעצמו; (במ' ו,ג) גִּידֵר האמור להלן בל תאחר לשלמו; גִּידֵר נְזִיר – מונח זקף-קטן, אפשר כי המלה יתירה לדרוש ממנה כעין היקש (כעין גזרה שוה) לחיוב בל תאחר לערכין

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר רש"י עה"ת ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי. ופירש שפת"ח לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו (כעין יצא להקל ולא להחמיר כי) אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטר מכלום.

ויקרא בחקתי כז,ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלֵא גִידֵר בְּעַרְפֵּךָ נִפְשֶׁת ה':

אִישׁ – זקף-גדול, שלושה אנשים בנדרים א' גדול ב' הסמוך לאיש, בן 12 – 13, ג' גוי שיודע להפלות: שישאל שכשיגדל יבוא לכלל בל-יחל, הפלאות תלויה בגדלותו, שכשאינו בכל יחל אינו בהפלאה, אבל גוי שאינו ראוי לבוא לכלל בל-יחל, אין הפלאות תלויה בגדלותו. גדול שאינו יודע להפלות – שאינו יודע לשם מי נדר – אף על פי שבישראל דבריו קיימים, בגוי שאינו יודע להפלות, אין נדריו כלום, שנתמעט מֵאִישׁ כִּי יַפְלֵא האמור בפרשת ערכין, (אנציקלופדיה תלמודית כרך ה, [גוי] טור שח) הכל מודים ש(גויים) נודרים ונידרים³⁵⁶, שאם אמר דמי עלי או דמי פלוני עלי, נותן כפי נדרו – כמה שהנידר שוה כעבד הנמכר בשוק³⁵⁷ – ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלים מן הגוים נדבה או נדר לחזק את בדיק הבית, משום לא לכם ולנו³⁵⁸, ומה יעשה בהם, יבדוק את הגוי על דעת מי נדר, אם נדר על דעת ישראל יוציאוהו ב"ד כמה שיראה להם חוץ מבדיק הבית, ואם אמר לשמים נדרתי, יגנוז³⁵⁹. ויש סוברים שנדריהם אינם נגזזים אלא הולכים לבדיק הבית³⁶⁰. ויש מפרשים נודרים ונידרים שאמרו בקדשי מזבח, אבל קדשי בדיק הבית לר' מאיר שסובר לא לכם ולנו אינם נודרים³⁶¹.

ויקרא בחקתי כז,א - ו

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלֵא גֵדֵר בְּעַרְפֹּתָי וּפָשַׁת לְהִי: [ג] וְהָיָה עַרְפֹּת הַזֵּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפֹּת חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: [ד] וְאִם-נִקְבְּהָ הוּא וְהָיָה עַרְפֹּת שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל: [ה] וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפֹּת הַזֵּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקֶלִים וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים: [ו] וְאִם מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עַרְפֹּת הַזֵּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקֵבָה עַרְפֹּת שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים כֶּסֶף:

ויקרא בחקתי כז,ז:

וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעְלָה אִם-זֵכֶר וְהָיָה עַרְפֹּת חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵת שָׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים:

משנה ערכין פ"ד מ"ד שנים בנידר כיצד ילד שהעריך את הזקן נותן ערך זקן וזקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד וערכים בנערך כיצד איש שהעריך את האשה נותן ערך אשה ואשה שהעריכה את האיש נותנת ערך איש והערך בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבן חמש ונעשה יותר על בן חמש פחות מבן עשרים ונעשה יותר על בן עשרים נותן כזמן הערך [ה] יום שלשים כלמטה ממנו שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה שנאמר **(וי בחק כז,ז)** **וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעְלָה אִם-זֵכֶר** הרי אנו למדים **בכולם משנת ששים מה שנת ששים כלמטה ממנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה הן אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל תלמוד לומר **(וי בחק כז,ז)** **שָׁנָה** (אחרי סיום 60) **(וי בחק כז,ז)** **מִבֶּן עֶשְׂרִים** **שָׁנָה** (ועד בן ששים שָׁנָה) (תוספת טט **(וי בחק כז,ה)** בין 5 לבין 20 **שָׁנָה**) לגזרה שוה מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה ממנה (טט **(וי בחק כז,ג)** להחמיר) אף שנה האמורה בשנת חמש (טט **(וי בחק כז,ג)**) להקל **(וי בחק כז,ה)** (להחמיר) ושנת עשרים כלמטה ממנה בין להקל (טט **(וי בחק כז,ה)**) בין להחמיר (טט **(וי בחק כז,ג)**) **רבי אלעזר אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד:****

ואם - תלישא-גדולה, ללמד שבכתוב **אלפניה** לפני-כן יש לדרוש שיעור (זמן) ומחיצה (נקודת מעבר בין ערכים שונים). אופן דרישת שיעור ומחיצה זאת הוא שיש ללמוד אותו מהפסוק הזה ולהעבירו אל הכתוב בפסוקים לפניו, והלימוד הוא בדרך של היקש המרומז בתבנית טעמי כתוב **אם-זֵכֶר וְהָיָה עַרְפֹּת** - פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים בתפקיד היקש, מקיש משנת 60 אל השנים האחרות המציינות מעבר והכתובות בפסוקים **ויקרא בחקתי כז,א - ו**, כנלמד ב-**משנה מסכת ערכין פ"ד מ"ד** **בכולם משנת ששים מה שנת ששים** (טט - עד ערב יום הולדתו ה-61) כלמטה ממנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה ללמד שמספר השנה משמע עד ועד בכלל, ואחרי שעברה שנה זאת נקרא ומעלה.

לרבי אלעזר **ואם** - תלישא-גדולה, הוא כמו רבנן לעיל אבל יש להוסיף בכל נקודת מעבר שיעור של חדש ויום אחד ע"פ הנלמד ב-**בבלי ערכין יב,ב** (טט- כגון בבני לוי) **(במדבר גטו)** חודש ומעלה (**כל-זֵכֶר מִבֶּן-חֲדָשׁ וְנִמְעְלָה**), מה להלן מבן חודש ויום אחד, אף כאן חודש ויום אחד.

ומקיש - כשם שמוסיף **עוד** חדש ויום אחד אחרי יום ההולדת ה-61 ומחיצה (מעבר בשווי הערך) כך מוסיף בנקודות הזמן האחרות, ההיקש המרומז בתבנית טעמי כתוב **אם-זֵכֶר וְהָיָה עַרְפֹּת** - פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים בתפקיד היקש, מקיש משנת 60 אל השנים האחרות המציינות מעבר והכתובות בפסוקים **ויקרא בחקתי כז,א - ו**, כמאמרו במשנה רבי אלעזר אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד, וכן ב- **ספרא בחוקותי פרשה ג (יב)** ר"א אומר מנין לחודש א' ויום אחד אחר החדש, אף כאן חדש א' ויום א' אחר החדש הרי נאמר כאן ומעלה ונאמר להלן ומעלה מה ומעלה האמור להלן חדש א' יום אחד אחר החדש, אף כאן חדש א' ויום א' אחר החדש הרי היא כשנת ששים. **(יג)** אין לי אלא לאחר ששים אחר חמש אחר עשרים מנין ודין הוא חייב אחר ששים וחייב אחר חמש ואחד עשרים, מה אחר ששים חדש א' ויום א' אחר החדש הרי הן כשנת ששים אף אחר חמש ואחר עשרים חודש אחד ויום אחד אחר החדש הרי הן **כשנת חמש ושנת עשרים**.

רבי אלעזר נוקט בתוספת זמן דומה גם בגיל פר **תוספתא פרה (צוקרמאנדל) פ"א הלכה א** פר בן עשרים וארבעה חודש ויום אחד הרי זה פר שלם ור' אלעזר אומר נותנים לו שלשים יום אחר עשרים וארבעה חודש שכל מקום שני' פר בן בקר בן שתי שנים פר סתם בן שלש שנים ועד בן חמש שנים

ואם - תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור ומחיצה **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק לח** ללמדך ששנתות (סימני מחיצה לערכים) היו השקלים לצורך הערכים, עד כאן למבן חדש, עד כאן למבן ששים, **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרק לח** ולמה נחלקו בפסוק לארבעה חלקים, שנאמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים כנגד ארבעה חלוקי עירוכין שבתורה, אם מבן חדש עד בן חמש שנים, ואם מבן חמש עד בן עשרים שנה, ואם מבן עשרים עד בן ששים שנה, **ואם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעְלָה**, ללמדך ששנתות היו השקלים לצורך הערכים, עד כאן למבן חדש, עד כאן למבן ששים, כדרך שהיה במדות ההיזן, בהיזן היה שנתות עד כאן לאיל, עד כאן לכבש, עד כאן לפר,

בבלי ערכין יב,ב:

אפי' תימא רבי, שקולי משקלי קראי, מכדי כתיב: **(וי בחק כז,ז)** **מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים**, תו **(וי בחק כז,ה)** מבן חמש (ועד בן כ') (טט - **ואם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה**) למה לי? הילכך אישתקלו להו.
ר"א אומר: עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד. תניא, ר"א אומר: נאמר כאן למעלה **(וי בחק כז,ג)** **וְנִמְעְלָה** ונאמר להלן (טט- כגון בבני לוי) **(במדבר גטו)** חודש ומעלה (**כל-זֵכֶר מִבֶּן-חֲדָשׁ וְנִמְעְלָה**), מה להלן מבן חודש ויום אחד, אף כאן (מבן) חודש ויום אחד.

מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעְלָה - קדמא מהפך פשטא, ליבא האפיון שלפניו להודיע שגם אחרי שנת ששים **משנה מסכת ערכין פ"ד מ"ד** הערך (שנותנים הוא כ-) בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבן חמש ונעשה יותר על בן חמש פחות מבן עשרים ונעשה יותר על בן עשרים נותן כזמן הערך.

5 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב. במדבר

5.1 במדבר א, א

במדבר א, ג: מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה כָּל יֵצֵא צְבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֶן:

... **תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם** - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא כלשהו, שלא על כל אחד חל ענין מסוים או הלכה מסוימת באותו אופן. ע"פ **מאור ושמש במדבר א, ב - ד, יז, מד** יש במפקד שלוש קבוצות, נשמות המתים אותם כל ראש שבט מעלה ומקשר לה, נשמות החיים המעוררים עצמם לה' שכל ראש שבט, הוא הצדיק, יכול לקשרו לה', ונשמות מי שאין לו התעוררות מעצמו כלל שהצדיק יוכל לקבל אותו בסוד העיבור ואותם מעוררים **אֹתָהּ** (משה) **וְאֶהְרֶן** - מרכא סלוק, רבוי והגבלה, שאלו המוגבלים בהתעוררותם רק משה ואהרן שהם כללות נשמות ישראל יכולים לרבותם ואז ראשי שבטיהם מיוחדים אותם עמם לקשרם לה'.

במדבר א, ד: וְאֶתְכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו הוּא:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת במדבר דף פב עמוד א שאין לך מן השבטים שלא העמידו (מלכים) ונביאים. **אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו הוּא**. שלא יתגדל נשיא שבט זה על נשיא שבט זה:

אִישׁ – תביר, בתפקיד ממעט - מגביל ומרמז לדרשת **לקח טוב** שלא יתגדל נשיא שבט זה על נשיא שבט זה.

הענוה נדרשת כפי **מאור ושמש** כי נשיאי השבטים אמורים להיות צדיקים מאד כדי לתקן הנשמות של אלו שמתו במצרים שלכן קראתן התורה לגלגלות – נשמות מגולגלות.

רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו – מרכא טפחא, יתור לרבות כפי **מאור ושמש** על כל נשיא את נשמות אנשי שבטו המתים, שזהו בית אבותיו בעבר,

ולרבות אלו החיים עמו כדי לקשרם אל הקב"ה. ... שנשיא כל שבט ושבט הוא **הכללות של שבטו**, והוא יכול לדבק עצמו עם שבטו ולקבל אותם במוח שלו בסוד העיבור. ... שלקחו את האנשים אשר קיבלו את נשמות ישראל בסוד העיבור, כדי לגדלם ולהשפיע עליהם קדושות עליונות. ... **אִישׁ אֶתְרָה לְבֵית אֲבֹתָיו הָיוּ** רצה לומר, שאיש אחד היה מקבל נשמות בית אבותיו בסוד העיבור כדי להמשיך עליהם קדושות עליונות וחסדים מגולים, לכן כתיב היו - שכל נשיא השבט נכלל בו כל השבט.

הוּא – סלוק, הסלוק מגביל לומר כי רק איש אחד (בשבט) היה מקבל נשמות בית אבותיו בסוד העיבור כדי להמשיך עליהם קדושות עליונות וחסדים מגולים, לכן כתיב **הָיוּ** - (גם כן בסלוק) שכל נשיא השבט נכלל בו כל השבט. וזהו **(במדבר א, מד) אִישׁ אֶתְרָה לְבֵית אֲבֹתָיו הָיוּ** כמובן כנ"ל.

אִישׁ – תביר **רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו** – מרכא טפחא, יתור לרבות אפשר כפי **כלי יקר** שהנהגת השבט והדין הייתה ללא משוא פנים, ש-היה

כאיש גבורתו לנהוג עליהם נשיאותו ברמה, ולא זו לכל השבט הרחוקים קצת ממנו אלא אפילו היה **רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו** הקרובים אליו ביותר גם להם היה לראש לנהוג נשיאות עליהם:

הוּא – סלוק, הסלוק מגביל כי נשיא השבט חייב להיות נוכח במפקד שבטו ולא שלוחו או מי שלא נבחר לנשיא שבטו. כי בנשיא תלוי אח"כ חלוקת הארץ לבני שבטו **(התורה"מ במ' א, ג)**, וטעם תביר במלת **אִישׁ** בתפקיד מחלק עשוי לרמז לחלוקת הארץ.

במדבר א, ה - טו: [ה] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֱלִיצֹר בֶּן-שְׁדִיאוּר:

[ו] לְשִׁמְעוֹן שְׁלִמְיָאֵל בֶּן-צוּרִישֶׁדִי:

[ז] לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן-עֲמִינָדָב:

[ח] לְיִשְׂשָׁכָר נַתְנָאֵל בֶּן-צוּעָר:

[ט] לְזַבּוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן-חֶלֶן:

[י] לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישִׁמֶע בֶּן-עֲמִיהוּד לְמְנַשֶּׁה נְמַלְיָאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר:

[יא] לְבִנְיָמִן אֲבִירָן בֶּן-גִּדְעָנִי:

[יב] לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֲמִישֶׁדִי:

[יג] לְאֲשֶׁר פְּנֵי־אֵל בֶּן-עֶכְרָן:

[יד] לְגָד לְאֶלְיָסָר בֶּן-דְּעוּאֵל:

[טו] לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן-עֵינָן:

בפסוקים **במדבר א, ה - טו** בשמות הנשיאים תבנית טעמי הפסוקים, שלוש קבוצות: זקף-גדול, זקף-גדול, זקף-גדול, קדמא זקף-קטן במלה אחת. זקף-גדול בתפקיד שתיים שהם אחד, קדמא זקף-קטן במלה אחת כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין (שיש מסבירים שזה סוג של זקף-גדול). ושתי התבניות מבטאות ענין אחד **זקף-גדול** מבטא חיבור שני נקודות היינו חיבור בין כגון **רֹאשׁוֹן** אב השבט ובין נשיא שבט הנוכחי **אֱלִיצֹר בֶּן-שְׁדִיאוּר**, קדמא זקף-קטן במלה אחת כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן נשמת אב השבט (המוקדם כגון **יִשְׂשָׁכָר**) מעוברת בנשמת נשיא השבט הנוכחי (המאוחר כגון **נַתְנָאֵל בֶּן-צוּעָר**) בקשר הדוק העושה אותם לאחד.

לעומתם ב-**במדבר שלח יג, ד - טו** בפרשת המרגלים רובם כתובים בזקף-קטן, לומר שהמרגלים כבר בהליכתם היו בעצה רעה ולכן נחלש העיבור בין אב השבט ובין הנשיא וכאשר בחזרתם גילו מחשבתם הרעה פרחו נשמות השבטים הקדושים ונשארו יחידים. (מעובד עם הרב יהושע ישראלי ע"פ פי' **ארץ חמדה** למלבי"ם בפר' שלח-לך)

במדבר שלח-לך יג, ג - טו: [ב] שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָּל נְשִׂיא כְּהֵם: [ג] וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל-פִּי ה' כָּלֶם אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הָמָּה: [ד] וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמִטָּה רֹאשׁוֹן שְׁמוֹעַ בֶּן-נֹזֶר: [ה] לְמִטָּה שְׁמֵעוֹן שְׁפָט בֶּן-חֹרֶזִי: [ו] לְמִטָּה יְהוֹדָה כָּלָב בֶּן-יִפְנֹה: [ז] לְמִטָּה יִשְׂשָׁכָר יוֹאֵל בֶּן-יֹוסֵף: [ח] לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁע בֶּן-נוּן: [ט] לְמִטָּה בִּנְיָמִן פִּלְטִי בֶן-רְפוּא: [י] לְמִטָּה זְבוּלֹן נְדִיבֵאל בֶּן-סוּדִי: [יא] לְמִטָּה יוֹסֵף מְנַשֶּׁה נְדִי בֶן-סוּסִי: [יב] לְמִטָּה דָן עֲמִיָּאֵל בֶּן-גַּמְלִי: [יג] לְמִטָּה אֲשֶׁר סְתוּר בֶּן-מִיכָאֵל: [יד] לְמִטָּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן-נְפָסִי: [טו] לְמִטָּה גָד נְאִוְאֵל בֶּן-מְכִי:

מלבי"ם – ארץ חמדה איש אהד איש אהד למטה אבתיו תשלחו. מבואר בדברי האר"י ז"ל כי נשמת השבטים נתלבשו במרגלים כ"א בנשיא שלו, ונשמת לוי נתלבש ביהושע כי לוי לא שלח מרגל בפועל. ועז"א **איש אהד למטה אבתיו** דוקא כי האבות הם השבטים נתלבשו בהם. ואומר **ראשי בני ישראל הקמה**: הראשים הנצבים לראש פנה **שבטי יה לישראל ערות.**

תהלים קכב,ד: ששם עליו שבטים שבטי יה עדות לישראל להדות לשם ה':

פשט הפסוק מדבר בעליה לרגל למקדש, אפשר כי טעמי המקרא **ששם עליו שבטים** – קדמא גלגל פזר, מרמזים כך: פזר מרמז לדרשה לענין אחר מפשט העליה לרגל, גלגל (במובן של כעין גלגול נשמות) מרמז לתיקון של המעשה שארע בזמן קודם המרמז בטעם קדמא, וזהו עליית המרגלים לתור את ארץ כנען, שהיו נשמות אבות השבטים מעוברות במרגלים והם כשלו בשליחותם.

מלבי"ם – ארץ חמדה וראה דבר פלא כי בכלום כתיב [ד] ... למטה ראובן [ה] למטה שמעון בזקף קטן וכן כולם חוץ [ח] למטה אפרים כתיב בטפחא. והוא מבואר במ"ש האר"י ז"ל כי ביהושע נתלבש נשמת לוי שאינו משבטו וע"ז הטעם מפסיק לומר שלא אפרים בעצמו הלך כמו בשאר השבטים רק שהיה הנשיא ממטה אפרים וההולך היה נשמת לוי רק במנשה הלך יוסף מצד שבטו וע"ז כתיב למטה למנשה (טט) **[יא] למטה יוסף למטה מנשה.**

מאור ושמש - ... בשם האר"י ז"ל מה שאמר יוסף לאחיו בראשית מקץ מרגלים אתם כוונתו היה על אותם המרגלים שירגלו ארץ- ישראל דהיינו שהיה למרגלים עיבור נשמות השבטים ... נשמות צדיקים כדי לסייעם ... לשמוע בן-זכור נשמת ראובן, לגדי בן-סוסי נשמת יוסף הצדיק, אבל ליהושע בן-נון לא הוצרך להמשיך נשמת השבט כי יהושע היה צדיק גדול ולא היה צריך לעיבור נשמה אעפ"כ הוסיף לו את אחד על שמו שלא ילכד במצודתם. אך, כאשר הטעו המרגלים אזי תיכף פרחו מהם נשמות השבטים הקדושים ונשארו יחידים והמרגלים הטעו עצמם אל הס"א להוציא דבה. אך כלב היה דעתו ומחשבתו זכה להשי"ת ולא פרחו ממנו נשמת יהודה, לכך נאמר **(במדבר שלח-לך יג,בב) ויעלו בנינו ויבא עד-חברון, שזה הפסוק נאמר על כלב לבדו כי נאמר **ויבא** לשון יחיד ... **ויעלו** לשון רבים כי זאת נאמר על כלב ועל נשמת שבטו (יהודה) שהיה בתוכו בסוד העיבור כנ"ל.**

במדבר א,לב - לג: [לב] לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

[לג] פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש מאות: תבנית טעמים של

בראשית א,א בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

פקדיהם – טפחא למטה אפרים – מונח אתנה ארבעים אלף – מרכא טפחא וחמש מאות – מרכא סלוק

ע"פ ר' צדוק הכהן מלובלין - ליקוטי מאמרים עמוד קלא ד"ה ולכך **(בר' ויחי מט,בב) בן פרת יוסף** לשון פריה ורביה וכן ברכתם **(בר' ויחי מח,טז) ויבנו להם** ... יוסף המייצג את ספירת היסוד – שמירת הברית, בעולם שנכנסה בו תאוה בחטא עץ הדעת כמעט בסוף היום הששי לבריאה נתברך בעיקשות לקדש התאוה ל-ריבוי ... לכבוד שמים שזה המצב הקרוב ביותר לפריה ורביה של אדם הראשון קודם לחטא עץ הדעת ועקשות דזרע יוסף הוא כרצון ה' יתברך וכן עקשות דישאל הוא יוצא מחכמה דרך הדעת המחבר החכמה עם שלמטה (וביניהם יסוד) וכוחות המעשה ואינו עיקש אלא לכבוד שמים ואדרבא הוא הצינור להוצאת הנפשות יקרות מישראל, אפשר כי בפסוקי **במדבר א,לב - לג:** העוסקים במנין בני יוסף ואפרים, תבנית טעמי **(א,לג)** שהיא תבנית **בראשית א,א** מרמזת לעיקשות יוסף וישראל היוצאת מחכמה דרך הדעת המחבר החכמה עם שלמטה (וביניהם יסוד) וכוחות המעשה לקדש התאוה לרביי לכבוד שמים שזה המצב הקרוב ביותר לפריה ורביה של אדם הראשון קודם לחטא עץ הדעת.

במדבר א,מב – מג:

פ [מב] בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:
[מג] פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ

והמשים – תביר, בתפקיד למעט, ע"פ אור החיים כל בני עשרים עד ששים היו ראויים להפקד לצבא ונצטוו להפקד כאשר מספרם היה בדיוק במאות שלמות ובגד 50. לכן, אפשר שהתביר מרמז על כך שגם מבין בני למעלה מששים ופחות מעשרים מלאות היו הראויים להפקד בצבא והתביר מרמז על שמיעטן הכתוב. ולפי' **פנים יפות במדבר א, (מה - מו)** שלא נמנו ע"י משה ואהרן אלא מנו עצמם. **שלשה וחמשים אלף –** דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפת, ומתואם לפי' **פנים יפות במדבר א, (מה - מו)** וכבר כתבתי בשם אבי מורי הגאון ז"ל כי לאחר שמנה אחד עשר שבטים, ממילא הוי ידוע מספר שבט י"ב כפי הנשאר מן הכולל, אך לפי לשון הכתוב **[מג] פקדיהם למטה נפתלי משמע שגם הם נמנו,** ע"י עצמם, אף שלא היה צורך ... פירוש שהיה חשבון הפרטים בנפתלי מכוון עם החשבון הכולל שהיה בשעת נדבות המשכן: וכל זה הוא מפני שמספר כל שבט ושבט היה בשביל חלוקת א"י שהוא ראוי לכנס מיד, ולכן היה חשוב שכל הראוי לקבל נחלה יצטרף למנין.

במדבר א,נ: ואתה הפקד את-הלויים על-משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו
המה ושאו את-המשכן ואת-כל-כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו:

הפקד את-הלויים – מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תרסא. (א) **כעין בעל בחינה נעלה** כפי' **רש"י** בהתמנותם לשררה בעבודת המשכן, (ב) **כעין מחיצה** כפי' **התורה** מ' הבדלתם מישראל לצבא המשכן בלבד, ופי' **שפת"ח** לחלוקת משמרותיהם בעבודת המשכן.

התמנות הזו היא בצווי מה' למשה, אף ששבט הלוי כבר נועד לעבודת ה' מליתו (בר' יוצא ויקרא לו לוי (נדרש לו הוא ה'))

על-משכן העדת – קדמא ואולא – כלל מלמד המתברר בתבנית הבאה:

ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו – מונח זרקא מונח סגול מוסיף ללויים חובת כוונה לשם קודש כנאמר ב-**משנה חגיגה פ"ב מ"ו ופ"ג מ"א** בכל השייך לעבודתם במשכן ובמקדש, שמירת המקום, שמירת ונשיאת הכלים, כלי הכלים, וע"פ **התורה** מ' הכנת ושמירת החומרים לעבודת הקודש

ואתה – פזר, (א) ע"פ פ' **בעה"ט** אפשר להסביר כי פזר מעביר את רעיון ההתמנות לשררה ע"י ה' לכל מינוי שהוא ע"י ה'.

(ב) מעביר רעיון חובת כוונה לשם קודש להנהגה בחיי היום יום בדרגת כוונה לטהרה בדרגת תרומה, בדרגת קודש, בדרגת חטאת.

במדבר נשא ד,כו:

וְאֵת קַלְעֵי הַחֲצָר וְאֵת-מִסְדּוֹ פָּתַחוּ שַׁעַר הַחֲצָר אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֵת-כָּל-פְּלִי עֲבַדְתֶּם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעַבְדוּ:

וְאֵת – תרסא, אפשר בתפקיד שיעור לדרוש גובה קלעי החצר מהפשט ב-**שמות תרומה כו, יח חמש אמה**, ע"פ **תבנית המשכן וכליו**, **הרב שלום דב שטיינברג** ד"ה מדת העמודים, מבואר במפרשים שזה רק לפי ר' יהודה כי לשיטתו מזבח החיצון היה רק שלוש אמה גובה. אבל לר' יוסי שהמזבח היה 10 אמה גובה, החמש אמה של קלעי החצר הם מעל לגובה המזבח כדי שלא יראה הכהן שעובד בראש המזבח. לכן גובה הקלעים היה 15 אמה. לפי תבנית הטעמים **וְאֵת** – תרסא פרט מקדים, **קַלְעֵי הַחֲצָר** – קדמא ואזלא כעין כלל מלמד **וְאֵת-מִסְדּוֹ פָּתַחוּ שַׁעַר הַחֲצָר** – פרט של הכלל, ואין בכלל אלא מה שיש בפרט, ועל פרט זה נדרש מאורכו חמש עשרה אמה שזה היה גובהו ולכן הנאמר כי קלעי החצר גובהם חמש אמה, יש להוסיף זאת לדרשת ה-15 אמה ולכן גובה מסך הפתח מחושב ל-20 אמה באורך 15 אמה (ע"פ **תוס' זבחים טא, ד** ד"ה ואומר, **מלב"ם** ומעשה חושב)

במדבר נשא ה,יח:

וְהָעֶמִיד הַכֹּהֵן אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת-רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל-כַּפֵּיהָ אֶת מִנְחַת הַזֶּכֶדָּיִן מִנְחַת קִנְיָת הָאֵל וּבְגַד הַכֹּהֵן יִהְיֶה מִי הַמְּאָכְרִים וְהָעֶמִיד הַכֹּהֵן אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' רִשִׁי (יח) וְהָעֶמִיד הַכֹּהֵן וְגו' – והלא כבר נאמר: "והעמידה לפני ה' (לעיל, טז)? אלא מסייעין היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה (ראה **סוטה ח, א)).**

ופרע – סותר את קליעת שערה כדי לבזותה. מכאן לבנות ישראל, שגלוי הראש גנאי להן (ראה **כתובות עב, א**). **לפני ה'** – בשער נקנור, הוא שער העזרה המזרחי (ראה **סוטה ז, א**), דרך כל הנכנסים.

רמב"ם נשים הלכות סוטה פ"ג ה"ג

עמדה בדבורה שהיא טהורה, מביאין אותה לשער מזרחי של עזרה שהוא כנגד קדש הקדשים ומעלין אותה ממקום למקום ומקיפין בה כדי לייגעה עד שתקצר נפשה אולי תודה.

רמב"ם נשים הלכות סוטה פ"ג ה"ד

אם עמדה בדבורה מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ ומעמידין אותה שם. וגו'

רמב"ם הלכות סוטה פ"ג ה"ד הי"א

ואחר כך כהן אחר בא אליה מכהני העזרה ואוחז בכגדיה מכנגד פניה וקורע וגו'

אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' – זרקא מונח סגול – כעין מוסיף מהענין על הענין, ביום הכפורים לפני השם זה בצפון המזבח מול פתח האולם וכאן לפני השם מתפשט עד שער ניקנור שגם הוא מול פתח האולם אך הרבה רחוק מזרחה והאשה עומדת בעזרת הנשים.

וְהָעֶמִיד הַכֹּהֵן אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' – קדמא מרכא זרקא מונח סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ההעמדה לכתחילה היא בשער ניקנור אבל בפועל, כרש"י ורמב"ם, בתוך השער מסייעין אותה בו ממקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה היינו מאריך דרכה להעמדה הסופית, ובכל מקום העמדה שזה כביכול "לפני ה'" כנראה דוחקים בה שתודה.

ועוד לכתחילה מדובר ככהן אחד אבל בפועל מרבה כהנים, אחד המעמידה, ע"פ הרמב"ם נראה שהוא גם הכותב ומביא המים והעפר, אבל לפריעה ע"פ המשנה למלך "בתוספתא פרק קמא דסוטה ה"ה איתא "כהנים מטילין גורלות כל מי שיעלה אפילו כהן גדול יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בכגדיה וע"ש.

וּפָרַע אֶת-רֹאשׁ הָאִשָּׁה - בבלי כתובות עב,א

ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע. ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב (**במדבר נשא ה, יח**) **וּפָרַע אֶת-רֹאשׁ הָאִשָּׁה** – פשטא מונח זקף-קטן שני לימודי פשט, (א) ותנא דבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש דאורייתא. **אי-נמי** מדכתיב **וּפָרַע** מכלל דהווא שעתה לאו פרועה הות, שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר. (ב) כפירש **רש"י אזהרה**. מדעברדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה, כמו שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור. **דאורייתא היא**. ואמאי לא קרי לה דת משה:

במדבר נשא ה,יט:

וְהַשְּׂבִיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל-הָאִשָּׁה אִם-לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם-לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישְׁךָ הַנְּקִי מִמִּי הַמְּאָכְרִים הַמְּאָכְרִים הָאֵלֶּה:

הַנְּקִי – זקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר כי שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. ע"פ **אור החיים** מבחן הסוטה הוא בכח שלושה גורמים: המים הקדושים המיצגים את המים התחתונים מימי בראשית, העפר הקדוש מקרקע המשכן, השם הקדוש הכתוב בספר הניתן בתערובת המים והעפר. אפשר לומר כי האחד הוא השם הקדוש שהוא רוחני והשניים הם המים והעפר שהם חמריים. אם טהורה ע"פ **בבלי סוטה יז הַנְּקִי** זוכה ללידות קלות, בנים נאים, בן כמו אברהם אבינו כי עמדה מבחן. אם סתה **חנקי** – בהחלפת אות ה"ה באות ח"ת עונש לעבריינית. הנאמר בפסוק כא **בטנך צבה וירכך נופלת** זה תיאור של ניפוח כמו בצקת הגורמת לחנק בקנה הנשימה והריאות.

במדבר נשא ה, כב: וְכָאוּ הַמַּאֲכָרִים הָאֵלֶּה בַּמַּעֲרֹךְ לַצְּבֹת בְּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ
וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן וְאָמֵן:
וְכָאוּ - תלישא-גדולה בתפקיד עקירה, זעזוע במקור הנפש בגלל מחיית חיי האשה

במדבר נשא ה, כג:
וְכָתַב אֶת-הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה חֶפְזָן בַּסֵּפֶר
וּמָחָה אֶל-מִי הַמְּרִים:

וְכָתַב - תלישא-גדולה בתפקיד עקירה, זעזוע במקור בגלל מחיית שם השם
בבלי נדרים ח"א, רב הונא ושמואל נדר חל נדר, שבועה לא חלה על שבועה

במדבר נשא ו, ב: דִּבְרַת אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתְּ אֲלֵהֶם
אִישׁ אֶזְ-אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנֹדֶר נְזִיר לְהִזְיֹר לָהּ:

(אתנח) **אִישׁ אֶזְ-אִשָּׁה** - מונח רביע

כִּי יִפְלֵא - מהפך פשטא

לְנֹדֶר נְזִיר - פשטא מונח זקף-קטן

לְהִזְיֹר - טפחא לָהּ' - סלוק

רב המנונא אומר הברייתא **נְזִיר לְהִזְיֹר** - לכולי עלמא מדובר בשתי נזירויות, נזירות חלה על נזירות. השאלה האם שתיהן חלות ובאיזה אופן, ביחד, ברצף זה אחר זה ורק בסוף התקופה קרבנות ותגלחת, ברצף נפרד בכל סיום תקופה קרבנות ותגלחת.
רב הונא כמשנה אומר שאין נזירות חלה על נזירות אלא אם יאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, תחול נזירות שניה בהשלימו נזירות ראשונה של 30 יום. ר"ן שמה נאמר ששתי נזירויות יוצרות רצף אחד של 60 יום ואח"כ יביא קרבנות ותגלחת. לכן בא לומר שתי תקופות של 30 יום ובסיום כל אחת קרבנות ותגלחת.

ברייתא אומרת ששקבל על עצמו שתי נזירויות בבת אחת

כִּי יִפְלֵא - מהפך פשטא **לְנֹדֶר נְזִיר** - פשטא מונח זקף-קטן. פעמיים פשטא אפשר שמרמז לקבלת יותר מנזירות אחת בבת אחת.

במדבר נשא ו, ד: כָּל יְמֵי נְזִרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְזָן הַיּוֹם מִחֲרָצִים וְעַד-זָג לֹא יֵאָכֵל:

רלב"ג והנה אמר כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין - רוצה לומר: כל הימים שהוא נפרש מכל אשר יעשה מגפן היין, לפי מה שקדם (ראה לעיל ב, ג), הוא מוזהר שלא יאכל גם הפסולת, כמו החרצנים והזגים.

טט - תבנית טעמים כלל ופרט וכלל בתראה,

מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כלל **מִגִּפְזָן הַיּוֹם מִחֲרָצִים וְעַד-זָג** פרטים

לֹא יֵאָכֵל - : מרכא סלוק, רבוי והגבלה, הרבוי מהווה כלל בתראה לכלול - להזהיר שלא יאכל גם הפסולת כמו הפרטים החרצנים והזגים, וההגבלה נדרשת על פחות משיעור שלא ענשו.

מִחֲרָצִים וְעַד-זָג לֹא יֵאָכֵל תביר טפחא - תבנית נזירה (כ-12 פעם בתורה) יש כאן קבוצת פרטים, כאן הגמרא לימדה על איסורי נזיר, כל אחד בפחות משיעור שמצטרפים זה עם זה.

במדבר נשא ו, ה: כָּל-יְמֵי נְזִרוֹ תָעַר לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֵאשׁוֹ

עַד-מֵלֶאֱת הַיָּמִים אֲשֶׁר-נִזְיֹר לָהּ קָרַשׁ יְהִיָּה גִּהֵל פְּרַע שְׁעַר רֵאשׁוֹ:

תָעַר - טפחא, ריבוי לא מוגבל במרכא, היינו מאמר הגמרא **בבלי סוטה טז, א** והלכה בכל דבר. (ראה פרק המכיל בבלי סוטה)

במדבר נשא ז, ד - ה: [ד] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[ה] קַח מֵאֵתְּם וְהִי לְעֹבֵד אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל-הַקְּלוֹיִם אִישׁ כִּפֵּי עֲבֹדָתוֹ:

(הפניה למדרש בזכות קונטרס ציורים להמחשה ע' כג חומש הדר ב"ב ת"ו)

קַח - יתיב, דווקא כך קרה הדבר, **מִדְרַשׁ רַבָּה שִׁיר הַשִּׁירִים לו ב** אמר לו הקב"ה, משה, אילו להם הייתי אומר שיביאו, הייתי אומר לך שתאמר להם. אלא **קַח מֵאֵתְּם וְהִי**, מאתם היו הדברים.

צריך בירור במדרש רבה במדבר שבו כתוב פעם עד שנאמרה לו **מִפִּי הַגְּבוּרָה קַח** מאתם" ואח"כ כתוב "אלא **כִּי** מאתם מאתם היה הדבר". האם ה"כך" היא שגיאה או שהמדרש מדגיש "דווקא כך מאתם יצא (קרה) הדבר". ההסבר של טט על **קַח** - יתיב, דווקא **כִּי** קרה הדבר, מבוסס על דוגמאות אחרות במקרא. אם המדרש רבה כאן אינו טעות סופר הרי זה סיוע בעל משקל רב לתמוך בהשערה שטעם יתיב משמעו בין היתר דווקא כך, לפחות כך.

קַח מֵאֵתְּם וְהִי - זקף-קטן זקף-גדול - גלוי דעת/רצון ה' כנאמר ב-**מִדְרַשׁ בְּמִדְבַר רַבָּה נִשְׂא לִבָּהּ** מאתם היה הדבר **הַא הַסְכִּימָה דַעְתָּם לְדַעַת הַעֲלִיּוֹנָה**. זאת אומרת שדעת/רצון ה' קדם למעשה וע"פ **מִדְרַשׁ רַבָּה שִׁיר הַשִּׁירִים לו ב** שבט או נשיא שבט יששכר כוונו להלכה שלא בדרך רוח הקודש ששרתה עד אז רק על משה.

קַח מֵאֵתְּם וְהִי לְעֹבֵד - זקף-קטן זקף-גדול זקף-גדול, שלוש זקף בין שני קיסרים, כעין נתן להם חוזק מיוחד כנאמר **מִדְרַשׁ בְּמִדְבַר רַבָּה נִשְׂא לִבָּהּ** אמר לו הקב"ה (למשה) **והיו לעבד את-עבדת אהל מועד** תן להם הויה, שיהיו קיימים לעולם ... תני בשם ר"מ **עַד עַכְשֵׁי הֵן הַעֲגֻלוֹת וְהַפְּרוֹת קִיּוּמוֹת** ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו ולא נשברו והלא דברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הויה עד שיהיו קיימות לעולם ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עאכ"ו שנא' (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'

* ק'ת מ'אתם ו'היו- ר"ת קמו - כעין עמדו לזמן רב

5.3 במדבר בהעלתך ח,א

במדבר בהעלותך ח,ג – ד:

[ג] וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל-מֹול־פְּנֵי הַמִּנְוֹהָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת-מֹושֶׁה:

ספרי במדבר פסיקא ס ודומה לו ברש"י [ג] וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן, להודיע שבחו של אהרן שכשם שאמר לו משה כן עשה:

דגל מחנה אפרים במדבר פרשת בהעלותך ז"ה בהעלתך ... דהנה ידוע אהרן היה שושבינא דמטרוניתא והוא היה רודף לקרב (כללות) נשמות ישראל (המכונים בת-שבע) אל השכינה כביכול ולכך היה רודף שלום כי היה בדרגא דאמת כי אהרן ומשה שקולים היו ולכך היה יכול להעלות נשמות של ישראל ולדבקם אל האמת, אך קשה האיך היה בדרגא דאמת הא היה צריך לשנות מפני דרכי שלום לפעמים, אך דאיתא בספרים הקדושים של הרב מפולנאה ע"ה מי שלא שינה מעולם כל ימיו אז מותר לשנות מפני דרכי שלום, וגו'

וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן – מהפך פשטא זקן-קטן, מרמז לשתי תכונות באהרן – הפשט שלא שינה מעולם כל ימיו ועשה מה שנצטווה, והיוצא מן הפשט כמובא בספרים הקדושים של הרב מפולנאה ע"ה מי שלא שינה מעולם כל ימיו אז מותר לשנות מפני דרכי שלום,

במדבר בהעלתך ט,י:

דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

אִישׁ אִישׁ כִּי-יְהִיֶה-טָמֵא | לְנַפְשׁוֹ אִוְ בְּרִדְךָ רַחֲקָה לָכֶם אִו לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לִי :

במדבר נשא ו,ט:

וְכִי-יָמוּת מֵת עָלָיו בַּפֶּתַע פְּתָאָם וְטָמֵא רִאשׁ נִזְרוּ

וְנִלְחַח רִאשׁוֹ בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי וְנִלְחַנּוּ :

בבלי פסחים פא,א (בתוך דיון על הקרבת התמיד נידון ענין טומאת התהום בפסח)

בעי רב יוסף: כהן המרצה בתמיד, הותרה לו טומאת התהום או לא? ... וטומאת התהום גופא היכא כתיבא? אמר רבי אלעזר: אמר קרא (במ' נשא ו,ט) וְכִי-יָמוּת מֵת עָלָיו בַּמַּחֲוֹרֹת עָלָיו. אשכחן נזיר, עושה פסח מנלן? - אמר רבי יוחנן: אמר קרא (במ' בהעי ט,י) בְּרִדְךָ רַחֲקָה לָכֶם - במחזורת לָכֶם. רבי שמעון בן לקיש אמר: כדרך, מה דרך בגלוי - אף טומאה נמי בגלוי. מיתבי: אי זהו טומאת התהום - כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם, הכיר בה אחד בסוף העולם - אין זה טומאת התהום. לרבי אלעזר דאמר במחזורת עָלָיו עד ידידע הוא, לרבי יוחנן דאמר לָכֶם במחזורת לָכֶם - עד ידידע בה תרין, לרבי שמעון בן לקיש דאמר כדרך - עד ידידע כולי עלמא. אלא: טומאת התהום הלכתא גמירי לה, וקרא אסמכתא בעלמא.

אפשר כי ענין וקרא אסמכתא בעלמא מרמז בטעמי המקרא של המקרא שהוא אסמכתא לתורה למשה מסיני (א) טָמֵא ו - מונח פסק לְנַפְשׁוֹ, בקריאה ללא פסק משמעו טָמֵא לְנַפְשׁוֹ - גלוי משמעה טומאת מת ידועה, בקריאה עם פסק טָמֵא ו - פסק מרמז להפרדה לְנַפְשׁוֹ - ומשמעו דבר נסתר, ידיעה כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם - זהו טומאת התהום, אונקלוס ב-ויקרא אמר תרגם "חרוץ" פסיק. פי' רש"י מפוסק. בטומאת התהום מונח אדם מת בחרוץ שאין איש בעולם שמכיר בו.

לְנַפְשׁוֹ - פזר ללמד על כל אחד הבא לעזרה וביניהם הנזיר (במדבר נשא ו,ט) שהוא כמו הבעלים המקריבים פסח שנעלם מהם טומאת התהום.

במדבר בהעלותך ט,י:

דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

אִישׁ אִישׁ כִּי-יְהִיֶה-טָמֵא | לְנַפְשׁוֹ אִו בְּרִדְךָ רַחֲקָה לָכֶם אִו לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לְה':

אִישׁ אִישׁ כִּי-יְהִיֶה-טָמֵא | לְנַפְשׁוֹ - מונח מונח מונח פזר מרמז לכעין ארבעה פזר, כלומר יש לקחת רעיון מכאן לארבעה מקומות אחרים בתורה.

או - תרסא בתפקיד שיעור לדרך רחוקה, ונחלקו בו האם מאסקופת העזרה והחוצה, שזה מרחק קצר מאד, או ממודיעין והחוצה שזה כ- 15 מיל מירושלים ומרחק זה הוא סביב ירושלים במעגל, ואפשר כי טעם מלת לָכֶם - רביע, מרמז למעגל המקיף ירושלים מארבע רוחות. בְּרִדְךָ רַחֲקָה - קדמא ואזלא, אפשר שהרעיון של בְּרִדְךָ רַחֲקָה מפוזר ע"י אִישׁ אִישׁ כִּי-יְהִיֶה-טָמֵא | לְנַפְשׁוֹ - מונח מונח מונח פזר להכללת הרבה מקרים של מנועי ודחויי פסח ראשון והעברתם לפסח שני כדי למנוע מהם עונש כרת והם מרומזים בסוף הפסוק או לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לְה':

טט - הלכה למשה מסיני נזיר שהתגלח ונתגלה אח"כ שנשטא בטומאת התהום, וכן המביא קרבן פסח והתברר אח"כ שנשטא בטומאת התהום הקרבנות כשרים. אבל טומאת שרץ אינו נכלל בטומאת התהום ופוסל.

במדבר בהעלתך ט,יא:

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ

עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

במדבר בהעלתך ט,יב:

לֹא-יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׂבְּרוּ-בּוֹ כְּכֹל-הַקֶּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

ירושלמי פסחים פ"ט ה"ג

... אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומררים בלבד וכו', ישמעאל דר' ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל (בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי - קדמא ואזלא כעין כלל), יכול יהו כל הדברים מעכבין אותו ת"ל עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות

ומרורים בלבד.

קה"ע - ה"ג דר' ישמעאל אמר פרט וכלל הכל בכלל. וה"פ (וכך פירושו) כאן כתיב **תחילה** (במ' בהע' ט"ב) **לא-ישאירו מן-ה' - מהפך** פשטא, (חלק מתבנית טעמים המאפיינת בד"כ פרט)

* **תחילה** רוצה לומר לגבי המשך הכתובים שמסקנתם לכאן

ואחר-כך כתיב **כָּל-חַקְתָּ הַפֶּסַח** - מרכא טפחא, וסד"א דנעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן הכל

* ואולי תרצה לומר שיהיה פסח שני דומה לפסח ראשון בכל פרטיו

לכך כתיב **על-מצות וגו'** ללמדך שאין לך במצות שעל גופו אלא אלו (טט- **מצות ומרורים**) דאם לא כן כל הני פרטי למה לי.

טט - לפי תבנית הטעמים **כָּל-חַקְתָּ הַפֶּסַח** - מרכא טפחא, זה יתור לרבות ואחריו **יעשו אתו** - מרכא סלוק – רבוי והגבלה. רבי

ישמעאל לומד כל התורה בכללי ופרטי ויתכן שלכן לימודו כאן "פרט וכלל" כגרסת ופירוש קה"ע לפני משה.

לפנינו פרט בתבנית טעמי פרט ואחריו כלל לפי המלים בתבנית טעמי יתור לרבות.

ולמסקנה - אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא **מצות ומרורים** המאופיין ע"י **יעשו אתו** - מרכא סלוק – רבוי והגבלה. כלומר ריבה

למעט מפסח שני כל מה שלא שייך לגופו של קרבן כי אין אלו מעכבים אכילת מצה ומרורים. והם הפרטים המרומזים ב-(ט,יא)

עֲשֹׂה יוֹם בֵּין הָעַרְבִים - מרכא תביר מרכא טפחא היא תבנית המרמזת על קבוצת פרטים שעושים בחדש הראשון בארבעה עשר ביום

ובין הערבים - השבתת חמץ, הימנות על חבורה לפסח, טהרה, הגעה לעזרה או לירושלים לזמן השחיטה או אכילה לפי מחלוקות התנאים,

דחית שבת, שחיטת חגיגה בפסח הנעשה בטהרה ולא בשבת, שחיטת הפסח, הלל בשחיטת הפסח, צלי אש, הלל באכילה, שאר מצוות יום

ארבעה עשר וליל הפסח. אכילת מצה שבעה או בעצם השבתת חמץ שבעה.

יעשו אתו - מונח אתנה – כעין רבוי והגבלה, אפשר כי בא ללמד רבוי הגבלות בפסח שני טעון צלי ועובר בנותר ושכירת עצם, ואינו טעון

השבתת חמץ, וטהרה, ושאר עניני ליל פסח

במדבר בהעלתך יב:

עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֻצּוֹצְרוֹת פְּסָף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסְעֵ אֶת-הַמַּחֲנֹת:

יחזקאל א,יט:

וּבְלִלְתָּ הַחַיּוֹת יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אַצְלָם וּבַהֲנִשָּׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים:

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בהעלותך דף קנד עמוד א

עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֻצּוֹצְרוֹת פְּסָף וגו', רבי שמעון פתח (יחזקאל א,יט) וּבְלִלְתָּ הַחַיּוֹת יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אַצְלָם וּבַהֲנִשָּׂא הַחַיּוֹת מֵעַל

הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפָנִים: וּבְלִלְתָּ הַחַיּוֹת בקוּפּוּפּוּר דלעילא הוּא אַזְלִי דאי תימא דהאי לעילא לעילא לאו לתתא, אלא כגוונא האי

מקמי אנפין והאי לבתר אנפין

מתוק מדבש וּבְלִלְתָּ הַחַיּוֹת הם מלאכי היצירה, והליכתם היינו הנהגתם ופעולתם בחסד או בדין **יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אַצְלָם** שהם

מלאכי העשייה שאין להם כח לעצמם אלא יחד עם החיות ... **אלא כגוונא האי מקמי אנפין** הספירות מקבלות שפע פנימי הראוי להם

מלפני פני המלך, **והאי לבתר אנפין** והמלאכים מקבלים שפעם מאחורי הפנים, דהיינו מצד אחוריים של הספירות, המשפיעות את

השפע החיצוני להחיות קדש.

זיקא מארבע זיקין בד' מדורין ובד' סטרין בזיוון דאתברון בקולמיטין דאנפין נהירין, בגין כך כעין (נאש"ר) כמראה החיות דאינון

ארבע זויין דגלין פרישן ארי"ה נש"ר, שו"ר, אד"ם דכליל כלהו ד' מלאכין דשלטין וכלילין כלא:

עֲשֵׂה לָךְ – מונח רביע, רמז לארבעה מלאכים עיקריים ולכל צבא מרום שתחת ממשלתם, ע"פ פירוש **מתוק מדבש זיקא מארבע זיקין**

ניצוץ של אור הבא מארבעה ניצוצי אורות של חגת"מ דאצילות, בד' מדורין הוא יורד בארבעה מדורים של הארבע תמות מלאכים, מיכאל,

גבריאל, אוריאל, רפאל, ובד' סטרין והם נמצאים בארבעה צדדים של כסא המלכות, ... דאינון **ארבע זויין דגלין פרישן** שהם בארבעה

זויות, כעין הארבעה דגלים של שבטי ישראל שהיו פרושים במדבר, כי עם כל מלאך יש עוד ב' מלאכים (רמ"ק ומק"מ ומפרשים). וארבע

חיות הקדש הם **ארי"ה נש"ר, שו"ר**, שהם בחג"ת **אד"ם** דכליל כלהו ד' **מלאכין** אד"ם הוא במלכות, והוא כולל את כל ארבעה מלאכים,

דשלטין וכלילין כלא שהם שולטים וכוללים את כל צבא מרום, כי תחת ממשלתם ממונים שאר המלאכים איש איש על עבודתו ועל משאו

(רמ"ק ומפרשים)

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בהעלותך דף קנה עמוד א

תא חזי **שְׁתֵּי חֻצּוֹצְרוֹת** בגין דאינון מסטרי תרי דקאמרי ממזרח ומדרום אינהו זמינין לתברא דינין ולאכפייא לון ועל דא אינון מ-

פְּסָף ובגין כך (במ' בהעלתך יג) **וּבָיּוֹם שְׂמֹחַתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וגו' וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת סתם** בין לעילא בין לתתא

מתוק מדבש ב' חצוצרות מבחינת רחמים שבמזרח ומבחינת חסד שבדרום, מזומנים לשבור הדינים ולהכניעם, על כן החצוצרות

מכסף שהוא בחסד, ולכן כתוב **וּבָיּוֹם שְׂמֹחַתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וגו' וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת סתם** – סתם (כלומר לא מפורש) כדי

להורות בין לעילא שהיו תוקעים בין למעלה בנסיעות מחנות המלאכים בין לתתא בין למטה בנסיעות מחנות ישראל.

עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֻצּוֹצְרוֹת פְּסָף – רביע ... זקף-קטן, כעין מידת כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש שהתקיעות והקריאה מכוונת

לנסיעות מחנות המלאכים ולנסיעות מחנות ישראל. הסדרות מרומזות בתבניות הטעמים מונח דרגא או מונח מרכא ב-**במדבר ב,ג** (סדרות

של מחנות), **בהעלתך יד**, (סדרות של נסיעה)

5.4 במדבר שלח-לך יג,א

במדבר שלח-לך יג,ז:

**וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ
וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדִבְשָׁה הוּא וְזֶה-פְרִיָהּ:**

**וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ - זקף-קטן זקף-גדול וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ גי' 263 + 59 = 322 עולה שכ"ב, כב"ש, שטח"ה,
הפרש מתקע"ו 254 = 576 – 322**

(הגימטראות מכתב יד של הרב י"ר פאלוך זצ"ל) אפשר כי המרגלים רמזו **וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר** שכ"ב (גי' 322)
(עליה יעקב אבינו) וכך כב"ש (גי' 322) אותה לנו, וגם שכ"ב (גי' 322) היינו מת האיש הכשר שבהם שאמור היה להגן
עליהם.

וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ (גי' 322) וראינו שיעמוד ירבע"ם (גי' 322) (בעה"ט נצבים) כי יקטרג הס"מ המרומז בגי' פנימיות מלת סמא"ל סמ"ד
מ"ם אל"ף למ"ד (גי' 254 = הפרש בין גי' תקע"ו וגי' וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ) וגם יקום היטל"ר (גי' 322) ימח שמו יקום.
ואתה הקב"ה מלך מלא = מ"ם למ"ד כ"ף (גי' 254) ... רחוק"ם (גי' 254) ... וחוס"ה נ"א ע"ל ב"ן אהוב"ך (גי' 322) כי (ועמך כולם)
צדיק"ם (גי' 254)

במדבר שלח יד,ז:

**וְעֵתָה יִגְדַל-נָא כַּח אֲדָנִי
כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאָמֹר:**

וְעֵתָה - זקף-גדול יגדל-נא - טפחא כַּח אֲדָנִי - מונח אתנח

תורה תמימה במדבר פרק יד

(יד) ועתה יגדל נא - תניא, א"ר יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, וכי אין שלום בעירך?^ו
אמר לו, רבש"ע, כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, אמר לו, היה לך לעזרני, מיד אמר לו **וְעֵתָה יִגְדַל-נָא כַּח אֲדָנִי** ^ו [שבת פ"ט א']:
תורה תמימה הערה י) ... ולי נראה הבאור ע"פ מ"ד בברכות ז' א', תניא, א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת
לפני ולפנים (כי כה"ג היה) וראיתי אכתריאל יה' צבאות יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי, ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון
שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משה"ד, ונענע לי בראשו,
וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך,
וְעֵתָה - זקף-גדול, שלושה דברים ביקש ישמעאל בן אלישע כהן גדול, מהקב"ה
(א) יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך
(ב) ויגולו רחמיך על מדותיך
(ג) ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משה"ד,
יגדל-נא - טפחא, בתפקיד רבוי לא מוגבל המאופיין במלים כַּח אֲדָנִי, ונענע לי בראשו, וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך

במדבר שלח יד,ט,כ:

**[יט] סֶלַח-נָא לְעֵזְרָא הָעָם הַזֶּה כִּנְדָל חֲסִידֶךָ וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לְעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנְּהַה:
[כ] וַיֹּאמֶר ה' סֶלַחְתִּי כִּדְבָרְךָ:**

הסבר המשולב בפ"י דעת זקנים מבעה"ת במדבר יד,כ

**[כ] וַיֹּאמֶר ה' - (סליק) מונח זקף-קטן, והוא כעין תיאור ביחס להמשך שהוא כעין פעולה או הלכה, או גם ששניהם פעולה לכן תבנית
הטעמים בתפקיד כעין לימוד אלפניו ולאחריו.
אלאחריו [כ] וַיֹּאמֶר ה' על הענין שעומדים בו על ששנינו שנתרצה הקב"ה לישראל ביום הכפורים ואמר לו **סֶלַחְתִּי כִּדְבָרְךָ** ולכן
הוקבע אותו יום למחילה ולכפרה לדורות.
אלפניו מקשים העולם היכן מצינו שאמר לו הקב"ה למשה סלחתי כדברך במעשה העגל? אלא כאן במרגלים, וי"ל דהאי קרא אדלעיל
קאי וה"ק [יט] ... **כֹּאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לְעַם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנְּהַה:** אז אמרת סלחתי כדבריך וכן סלח נא לעמך ועוד י"ל **כִּדְבָרְךָ**
משמע כאשר בקשת ממני שאסלח להם עתה כמו שנשאתי להם ביציאת מצרים בעשיית העגל וא"כ גם שם אמר **סֶלַחְתִּי** :**

במדבר שלח יד,כב:

**כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת-כְּבֹדִי וְאֶת-אֹתֹתַי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר
וַיִּנְסוּ אוֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:**

רש"י כדאיתא במסכת בבלי ערכין טו,א תניא: אמר ר' יהודה, עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה: שנים ביים, ושנים במים, שנים
במן, שנים בשליו, אחת בעגל, ואחת במדבר פארן.

ראה יד,לד

**וַיִּנְסוּ אוֹתִי - מונח רביע, לרמז כי עשר הנסיונות מחולקים לארבעה זוגות של נסיונות שנים ביים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו,
ושני נסיונות מרכזיים כל אחד לעצמו אחת בעגל, ואחת במדבר פארן. (זה המרגלים)
זֶה - יתיב, בתפקיד דווקא, אמנם רבי יוסף בכור שור מפרש זאת ממילת זֶה עצמה (כב) כי כל האנשים וגו', וינסו אותי זה עשר פעמים
**- מדקאמר זה - משמע דווקא, כמו שאמרו רבותינו (ראה ערכין טו,א). אבל אם אמר 'עשר פעמים' בלא 'זה', משמע כמו 'יוראפו עשר
נשים' (וי' כו,כו), שאינו דווקא, אלא 'הרבה'.****

במדבר שלח לך יד, כח:

אָמַר אֱלֹהִים הִי-אֲנִי נֶאֱמַר-הוּא אִם-לֹא כִּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנִי

כִּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם:

נֶאֱמַר-הוּא אִם-לֹא – זקף-קטן זקף-גדול נֶאֱמַר-הוּא אִם-לֹא גי' $91 + 26 + 41 + 31 = 91 + 26 + 72$ = כעין "הא-לקים" נֶאֱמַר-הוּא בצירוף ע"ב עולה גם חס"ד,

הא-להי"ם – הוא צירוף של רחמים בדין, וצירוף חס"ד, מרומזת המתקת דין עצומת מימדים למנוע כליונם.

במדבר שלח טו, טו:

הִקְהִיל חֻקָּה אֶחָת לָכֶם וּלְגַר הַגֵּר

חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵיכֶם כִּכְּסֵם פִּגְרֵי יְהוֹנָה לְפָנָי הוּא:

ספרי יט הקה"ל – אין לי לא אנשים, נשים מניין? תלמוד לומר חוקה אחת יהיה לכם ולגר הגר (להביא שבמעשה כישראל) לפי שמעשה בישראל צריך לביא את הגרים. חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵיכֶם שינהג הדבר לדורות.

ספרי כ כִּכְסֵם פִּגְרֵי יְהוֹנָה לְפָנָי הוּא? למה נאמר? לפי שנאמר והיה על מצח אהרון וגו' תמיד לרצון לפני ה' אין לי אלא הציץ מרצה לישראל לגרים מניין? ת"ל ככס כגר יהיה לפני ה'. תורה אחת ומשפט אחד בא הכתוב והשווה הגר לאזרח בכל המצוות שבתורה. מלבנים התורה והמצוה – הקהל חוקה אחת יהיה לכם ולגר. הינה למעלה ריבה נשים לעניין נסכים ממה שכתב והקריב המקריב. אולם עדיין יש לומר שנשים גיורות דינם משונה כי הן אין מילה נוהג בהן, והגר הוא שם זכר ומניין שכן הדין לגבי גיורת? ולמד ממה שכתוב חוקה אחת יהיה לכם ולגר. ובישראל הוא אומר בין אנשים ונשים והוא הדין לגבי גרים. לדרתים מלמד שינהג הדבר לדורות וביארו זה בבלי כריתות ט' - משום שיש לטעות דהאיבנא דליכא קרבן לא נקבל גרים ובארתי זה באורך בפ' קדושים (סי' קא)

הִקְהִיל – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות לפחות, כאן משה בני ישראל אנשים ונשים, ומרבה עליהם גרים וגיורות. לְדִרְתֵיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, מלמד שנקבל גרים לדורות גם בשעה שאין קרבנות. ראה ההסבר הבא

במדבר שלח-לך טו, טו:

: [טו] הִקְהִיל חֻקָּה אֶחָת לָכֶם וּלְגַר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵיכֶם כִּכְּסֵם פִּגְרֵי יְהוֹנָה לְפָנָי הוּא: [טז] תוֹרָה אֶחָת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יְהוֹנָה לָכֶם וּלְגַר הַגֵּר אִתְּכֶם: פ

רמב"ם איסורי ביאה פ"ג ה"א בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן. רמב"ם איסורי ביאה פ"ג ה"ד וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככס כגר, מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.

תורה תמימה פרשת שלח (טו) הִקְהִיל חֻקָּה אֶחָת - ת"ר, גר נושא ממזרת, דברי ר' יוסי, מאי טעמא, אע"פ דכתיב הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר, חקה אחת הפסיק הענין^(ט) [קדושין ע"ג ב']:

ככס כגר - תניא, רבי אומר, ככס כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים אף הם לא יכנסו לברית אלא באלה, אלא מעתה, האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא וכי יגור אתכם אשר בתוכם לדורותיכם^(ז) [כריתות ט' א']:

(טז) וּמִשְׁפָּט אֶחָד יְהוֹנָה לָכֶם - תניא, א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, גר צריך שלשה דיינים, מאי טעמא משפט כתיב ביה^(א) [יבמות מ"ז ב']:

ש"ך יורה דעה סימן רסח

ח צריך שיהיו בשלושה הכשרים - דכתיב גבי גר משפט אחד יהיה לכם ואין משפט בפחות מג' כשרים: ט אבל בדיעבד אם לא מל או טבל כו' - אבל בקבלת המצות אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב כמ"ש התוס' והרא"ש דקבלת מצות הוי תכחילת דין שנתבאר בח"מ סי' ה' אבל טבילה ומילה הוי כגמר דין שנתבאר שם דגומרין בלילה וצ"ע קצת דהא כתב הרב שם סעיף ב' ד"א אם עברו ודנו בלילה דיניהם דין אם כן לפ"ז ודאי דאפילו בקבלת מצות סגי בדיעבד בלילה ולא ה"ל להרב למיסתם סתומי ואפשר דדוקא לענין דיני ממונות חשש הרב לסכרת ההי"א משום דהפקר ב"ד הפקר וכ"כ הב"ח בח"מ סי' ה' דאף על גב דלגבי חליצה יש לפסוק לחומר דאפילו דיעבד החליצה פסולה בלילה מ"מ כדאי הן הי"א לסמוך עליהם עכ"ל וה"ה הכא דכחליצה דמי:

י אלא בפני שנים - לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכן מוכח בהתוס' פרק החולץ בד"ה יש לך עדים (דף מ"ד) מיהו י"ל דנקט שנים כיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עובד כוכבים אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר כראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה היו צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר, פרישה:

הִקְהִיל – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות ואפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר,

כאן שלושה דברים לגיור: מלה, טבילה, הרצאת דם, שלושה דיינים לגיור בין לקהל ישראל בין לקהל גרים, שלושה מידות בגרים,

למעלה אחדות אחת בעולם הגלוי נשמת ישראל ונשמת גרים בנפרד לפני ה' שוה הגר לישראל בעולם הגלוי אין הגר שוה לישראל כי אין ממנים שום דין וממונה אלא מישראל, אבל תורה אחת ומשפט אחד לישראל ולגר פרט לירושת גר ללא ילדים.

לְדִרְתֵיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל היינו קבלת גרים בזמן הבית ושלא בפניו, האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא וכי יגור אתכם אשר בתוכם לדורותיכם^(ז) [כריתות ט' א']:

5.5 במדבר קרח טז,א

במדבר קרח טז,א:

וַיִּקַּח קָרַח בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֵהֶת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וְאֶבְיָרִים בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

וְדָתָן וְאֶבְיָרִים – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, ע"פ **מדרש הגדול** מקדמת דנא חלקו על משה והלכו והמרידו אחרים, וגם לא עשו תשובה ובכך שימשו דוגמא לאחרים שלא לעשות תשובה. **בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים ו/או שעל כל אחד חל הענין. כולם מורדים ואינם עושים תשובה. **וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת** – מרכא טפחא, יתור לרבות זמן אנינות, און חזר בו והיה מתאבל על תחלת מעשיו וע"פ **מדרש הגדול** ישב באנינות עד שמת.

בְּנֵי – מרכא – מרבה, **רְאוּבֵן**: – סלוק, מגביל, הרבוי ירמז להיות שלשתם בנים בכורים, הסלוק יגביל ששימשו זמן מועט בכהונה כמוסבר ע"פ **ספר הפרשיות הרב כיטוב** ודתן ואבירים בני אליאב ואון בן פלת הם בנים בכורים כל אחד לאמו, טענתם על העברת הבכורה ע"י יעקב אבינו מראובן ליוסף או יהודה, וטענו כי ראובן הבכור וראוי לכהונה, ולפני מעשה העגל הבכורים שימשו בכהונה לעת קצרה

תורה תמימה טז,א

וְדָתָן וְאֶבְיָרִים - אמר ריש לקיש, דתן - שעבר על דת אל, אבירים - שאיבר עצמו מעשות תשובה⁽⁶⁾ [סנהדרין ק"ט ב']:
וְאוֹן בֶּן-פִּלֵּת וגו' - אמר ריש לקיש, און - שישב באנינות, בן פלת - בן שנעשו לו פלאות, בן ראובן - בן שראה והביין⁽⁷⁾ [שם שם]:
תורה תמימה הערה ג) עיין מש"כ ריש אות הקודם, ובנוסחאות אחרות הגירסא שאיבר לבבו, ונראה כי היא גירסא נכונה, והוא מלשון אבירי לב (ישעיה מ"ו) והבאור הוא שהקשה את לבו מעשות תשובה ולא כמו און בן פלת, כפי שיתבאר:
תורה תמימה הערה ד) עיין מש"כ ריש אות ב' בענין דרשת השמות, ודריש און שישב באנינות, כלומר שהיה מתאבל על שהיה בעצה עם קרח ועדתו, ויתבאר עפ"י מ"ש בגמ' כאן שאשתו הניאתו מלעמוד במחלוקת וחזר בו והיה מתאבל על תחלת מעשיו, ויש בזה עוד פירושים. ומעין כונה זו דריש בן פלת - בן שנעשו לו פלאות, שחזר בו, ובן שראה והביין והכיר אמתת וצדקת משה.
דעת זקנים. דתן שעבר על דת אביהם לאביו לבו מלעשות תשובה

במדבר קרח טז,ב: וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֹתָיִם נְשִׂאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי-שָׁם:

נְשִׂאֵי עֲדָה קְרָאִי מוֹעֵד – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא כולם מצטרפים ו/או שלא על כל אחד חל הענין. למשל שלא כל אנשי ה' הם בכורים ששמשו קודם בתפקיד, למשל שלא כל אנשי ה' הם נשיאי העדה, או שהצטרפו מתוך פתויו ולא משום עצמם, כלומר לא היתה להם אותה מטרה. או שנבין שהיו ביניהם צדיקים ורשעים ע"פ **תורה שלמה [לה]** בין היתר ע"פ "טעמי מסורת המקרא" למהר"ם מרוטנבורג – **קְרָאִי** – הגביהו עצמם חסרם הקב"ה, יצאו מעצמם ולא בחרום העדה ... על שהיו רשעים, אפשר כי טעם תביר במלת **עֲדָה** בתפקיד למעט היינו שחסרם הקב"ה.
אֲנָשֵׁי-שָׁם – סלוק, מגביל, ע"פ **תורה שלמה [לו]** ע"פ **מאור האפלה** שהיה להם שם רע בכל.

במדבר קרח טז,ג: הַמַּעֲט כִּי הֶעֱלִיתֶנּוּ מֵאֶרֶץ זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתֶנּוּ בַּמִּדְבָּר כִּי-תִשְׁתַּחֲרַר עֲלֵינוּ נָם-הַשְּׁתַּחֲרַר:

הַמַּעֲט – רביע, השמיעו ארבע ביזויים אחד על משה ושלוש על הקב"ה כפירש **רמב"ן (טז,ג)** **אם-כְּמוֹת-כַּל-הָאָדָם יִמְתָּנוּ אֵלֶּה** - הנה גם רבים בעם אמרו לו פעמים רבות "למה העליתנו ממצרים", אבל היה העונש על אלה מכל האדם, באמרו (פסוק ג) **כִּי-תִשְׁתַּחֲרַר עֲלֵינוּ נָם-הַשְּׁתַּחֲרַר**. כי עשו שתיים רעות, בזו על כבוד הרב (זה אחד מארבע הביזויים), וכפרו בכל מעשה ה' אשר עשה (אלו שלושה ביזויים מהארבע) **במצרים ובמדבר** וגם **במעמד הר סיני** שנאמר בו וגם כך יאמינו לעולם (שמות יט ט), והם אמרו שאינו כדאי להשתרר עליהם ולא בא להם על ידו רק רע, ומפני זה אמר (פסוק טו) ויחר למשה מאד. וגם קרח אמר (פסוק ג) ומדוע תתנשאו, ועל כן נבלע אהלו עמהם.

הַמַּעֲט – רביע, **אלשיך (טז,ג)** אמנם הנה דתן ואבירים אמרו, הנה עלה בדעתך שכל ישענו וכל חפצנו הוא לכהן את קרח. ועל כן בנצוח אותו נשתוק אנחנו. ולא כן הוא, כי דברים אחרים לנו עליך. והוא כי **הַמַּעֲט** וכו', כי אם **כִּי-תִשְׁתַּחֲרַר עֲלֵינוּ** להיות מלך עלינו. ולא בלבד את עצמד, כי אם **נָם-הַשְּׁתַּחֲרַר** את אהרן. ומה גם למה שאמר ז"ל (**תנחומא ג**) שקרא תגר על תרומות ומעשרות ומתנות כהונה. וגם שעדיין לא היו נוהגות, הוא, שלימד להן הלכותיהן לכשיבואו אל הארץ. וזה יאמר גם השתרר את אהרן במתנות כהונה: **הַמַּעֲט** – רביע, לפי פירוש **אלשיך (טז,ג)** אפשר שקראו תגר על ארבעה תשלומים אחד שלא כתוב בפירוש אלא הוא מובן שמלך גובה מסים, ועוד שלושה תרומות ומעשרות ומתנות כהונה. וגם שעדיין לא היו נוהגות,

כִּי הֶעֱלִיתֶנּוּ – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשרו וכי היתה מצרים לאלו שזכו לצאת ממנה **אֶרֶץ זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ?**

מֵאֶרֶץ זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ - קדמא מהפך פשטא זקן-קטן, הוצא מפשרו, אמנם חלק **מֵאֶרֶץ** מצרים הוא **זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ** אבל **מֵאֶרֶץ** – קדמא בא ללמד שרק המצרים מקדימים טובה לעצמם והם טענו שגם הם נהנו מכך. אפשר כי טענה שקרית זאת מחקה את טענת המרגלים (**במד' שלח יג,כז**) **וְנָם זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ הוּא** וגו' – תלישא-גדולה קדמא תביר טפחא. **וְנָם** - תלישא-גדולה, בעל בחינה נעלה, כדי שהשקר יעמוד הוא צריך קצת אמת, אז המרגלים מודים שא"י ארץ נבחרת ומעולה **זִבְתַּחֲלָב** – קדמא, מקדמת דנא אבל **חֲלָב וּדְבַשׁ הוּא** - מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין אך מחולקים ביניהם בקשר אליו, יש בה חלקים מעולים יותר ומעולים פחות וטענתם **כִּי-תִשְׁתַּחֲרַר עֲלֵינוּ נָם-הַשְּׁתַּחֲרַר** החלקים המעולים שבא"י יגיעו לידי משה ואהרן.

לְהַמִּיתֶנּוּ - טפחא **בַּמִּדְבָּר** – אתנא, מגביל רק למדבר מגזרת המרגלים, ובתפקיד מתפשט תכונתו אלפניו. מיתה במדבר בצמא היא מיתה

מנוולת של עינויים בצמא. טפחה כפותחת טפח ולקבל התכונה ממלת **במדבר** – אתנח, הטפחה בא לאפיין את הכתוב לפניו כדי להגדיל את הניגוד השיקרי של תנאים בארץ מצרים. לכן **מֵאַרְץ זְבַת חֶלֶב** - קדמא מהפך פשטא, מלמד על הכתוב לפניו **כִּי הֵעֲלִיתֶנּוּ** - מהפך פשטא - הוצא מפשרו ואמור "אתה אמרת מעלה ולמעשה הורדתנו **לְהַמְיִנֵנוּ בַמִּדְבָר** .

במדבר קרח טז,כו:

וַיְדַבֵּר אֶל-הָעֵדָה לְאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל-תַּנְּנֵנוּ בְּכָל-אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן-תִּסְפוּ בְּכָל-חַטָּאתָם:

תורה תמימה (כו) סורו נא וגו' - ת"ר, היוצא לישבע, אומרים לו הוי יודע שכל העולם נודעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני לא תשא את שם ה' לשוא, ואם אמר הריני נשבע, העומדים שם אומרים זה לזה, **סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה** (" [שבועות ל"ט א']:

תורה תמימה הערה יז) ומפרש בגמרא בשלמא ההוא דקא משתבע דקאי באיסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי [ר"ל אמאי כוללים אותו בלשון רשעים שאומרים בלשון רבים], משום דתניא ר' שמעון בן טרפון אומר, כתיב (פ' משפטים) שבועת ה' תהיה בין שניהם, מלמד שהשבועה חלה על שניהם, ע"כ. ור"ל דגם זה המשביע נענש על שלא נזהר למסור ממונו ביד איש נאמן ובאו לידי חלול השם. ואמנם אינו מבואר מה שפסק ותנא בסתמא אם אמר הריני נשבע ולשון זה כולל אף בזמן שנשבע באמת, וצ"ל ע"פ המבואר לפנינו בפ' ואתחנן בפסוק ובשמו תשבע (ו' י"ג) **דגם משבועת אמת ראוי להמנע**, יעו"ש בארוכה: **מַעַל** – תלישא-קטנה, בתפקיד עקירה כי רכוש עדתם שהיה אצל אחרים נעקר משם ונבלע עמם (ואולי רכוש אחרים שהיה אצלם נעקר מהם וחזר לבעליהם). נושא עקירת רכוש מעבר ע"י טעם פזר לבית דין של ממונות. ע"פ **תורה תמימה הערה יז** כתיב (פ' משפטים) שבועת ה' תהיה בין שניהם, שבועה זאת היא בדיני ממונות, ועל בית הדין להחליט על עקירת ממן מאחד משני המתדיינים. **סוּרוּ נָא** – מונח פזר, אפשר כי בתפקיד של שני פזר. אחד מהם נדרש למקום אחר והוא ללמוד זהירות משבועה ואפילו בשבועת אמת. אפשר כי השני הוא לשבועת אמת.

הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מהפשט של מקומו לדרוש שהתובע גם כן לא נזהר ונושא קצת אשמה משום דתניא ר' שמעון בן טרפון אומר, כתיב (פ' משפטים) שבועת ה' תהיה בין שניהם, מלמד שהשבועה חלה על שניהם, ע"כ. ור"ל דגם זה המשביע נענש על שלא נזהר למסור ממונו ביד איש נאמן ובאו לידי חלול השם.

ירושלמי שביעית פ"ד ה"ב (וילנה י א) משולב עם פירוש אור יעקב ויקרא אחרי מות יח,ה

וּשְׂמֵרְתֶם אֶת-חֻקְתֵי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָמָה וְתִי בָהֶם אֲנִי ה': ס

גמרא ד"ה אמר רבי יעקב בר זבדי קשייתה קומי רבי אבהו (העתק השא"ה) יעבור ולא יהרג. (בש"ס כאן מקצר בלשונו וב- **בבלי סנהדרין עד,א** לומד מהנאמר **ויקרא יח,ה** וְתִי בָהֶם ודרשו ולא שימות בהם, מכאן שיעבור ולא יהרג (אם לא דרישת שמד)

ויקרא אמר כב,לב: וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

במדבר קרח טז,כא: הַבְּרִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרִנֵּעַ:

במדבר שלח יד,כז: עַד-מִתִּי לַעֲקֵה הַרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִקְמָה מַלְאֲכֵי עֲלִי

אֶת-תְּלֻזֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִקְמָה מַלְאֲכֵי עֲלִי שְׁמַעְתִּי:

גמרא ד"ה רבנן דקיסרין אמרי, עשרה (ישראלים) דכתיב **ויקרא אמר כב לב** וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (ולמדו תוך תוך בגזירה שוה, נאמר כאן תוך ונאמר ב-**במדבר קרח טז,כא** הַבְּרִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת מה תוך שנאמר שם - **עשרה**, אף תוך שנאמר ב- **וְנִקְדַּשְׁתִּי - עשרה**.

ומנין ש-**תוך** הנאמר בקרח - עשרה, למדה **עדה עדה** בגזירה שוה. נאמר כאן בקרח **הָעֵדָה** (טט - **הַזֹּאת**), ונאמר במרגלים (**במ' שלח יד,כז**) **לַעֲקֵה** (ע-קסי **לַעֲקֵה הַרְעָה**) והם (המרגלים מוציאי דבת הארץ רעה) היו עשרה מלבד יהושע וכלב, כמו"כ **עדה** הנאמר **מִתּוֹךְ הָעֵדָה** היינו עשרה. מכאן ילפינן שבמעמד **עשרה** מישראל מחויב למסור נפשו על כל עבירה שהיא כדי שיתקדש שם ה' (**רש"י** וכ"ה ב- **בבלי סנהדרין עד,א**?).

וילנה י ב ד"ה רבי אבונה בעי קומי רבי אימי, עכו"ם מהו שיהו מצווין על קידוש השם? (הנכרי מוזהר על עכו"ם שהיא אחת משב מצות בני נח, ואם אמרו לו עבוד עכו"ם או תהא נמסר להריגה, האם מצווה הוא לקדש את השם ולמסור נפשו לבלתי עבוד עכו"ם, או לא (**רש"י בבלי סנהדרין עד,ב ד"ה בן נח**) אמר ליה (כתיב) (**וי אמר כב,לב**) **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. (משמע) בני ישראל מצווין על קידוש השם ואין עכו"ם מצווין על קידוש השם.

סיכום המהלך עדה (מרגלים) מלמד ל-עדה (בקרח) (נותן עשרה אנשים) המלה הצמודה לעדה בקרח היא **מִתּוֹךְ** משתמש בחלק **תוך** לגזרה שווה לחלק **תוך** ממלת **בְּתוֹךְ** בוי' אמר ומתקבל לימוד קידוש ה' במצב של עשרה מישראל

• **ויקרא אמר כב,לב** וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - וְנִקְדַּשְׁתִּי קדמא זקף-קטן במלה אחת, **בְּתוֹךְ** - טפחא. רבוי פתוח ולכן **כנראה מופנה**, **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - מונח אתנח. ונאמר לפניו **וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות: א' כפשרו לישראל לא לחלל שם ה' שלא בשעת שמד של הגוים בפרהסיא של עשרה, ב' יוצא מפשרו שרק ישראל מצווין על קידוש השם בשעת שמד של הגוים. ומופנה לג"ש.

• **במדבר קרח טז,כא** הַבְּרִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת מה תוך שנאמר בקרח - **עשרה**, אף תוך שנאמר ב- **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ - עשרה**.

• **הַבְּרִלּוֹ** - מונח זקף-קטן במילה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, צווה לאחדים ומצווים כולם להבדל

• **מִתּוֹךְ** - טפחא רבוי פתוח ולכן **כנראה מופנה**.

במדבר חקת יט,א:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

הפסוק הזה באותם טעמים מופיע בתורה 9 פעמים, 3 בספר ויקרא, 6 בחומש במדבר, וזה המופע האחרון.

אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן – מרכא טפחא, יתור לרבות, למשל שלאפר כל הפרות אחרי פרת משה מוסיפים מאפר פרת משה. מצוה למשה ואהרן בדורם, מצוה לכהנים גדולים לעתיד לבוא.

לֵאמֹר – סלוק, עשוי להידרש כנוטריקון **לאו אמר**, לדרוש הגבלה במצוות עשה שלאחריה (**יט,ב**) **זאת חקת התורה**, אפשר שזהו מהלך **יומא מב,ב**, ת"ל **זאת**¹. **תורה תמימה הערה ד**) משמע את הכתוב כאן **תקיים** (קבוצת עבודות ביום ובאי) **ואל תוסיף**,

בבלי יומא מב,א

אמר רבי יצחק: שתי שחיטות שמעתי, אחת של פרה ואחת של פרו, אחת כשרה בזר ואחת פסולה בזר, ולא ידענא הי מינייהו. איתמר, שחיטת פרה ופרו, רב ושמואל; חד אמר: פרה - פסולה, פרו - כשרה. וחד אמר: פרו - פסולה, פרה - כשרה. תסתיים דרב הוא דאמר פרה פסולה, דאמר רבי זירא: שחיטת פרה בזר פסולה.

ואמר רב עלה: אלעזר וחוקה שנינו בה.

[ב] זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר

לאמר – אתנה, עשוי להידרש כנוטריקון **לאו אמר**, לדרוש הגבלה במצוות עשה שלאחריה, והגבלה מרומת בשני כתובים (**יט,ג**) **ושחט אתה לפניו** – (**בבלי יומא מב,א**) תסתיים דרב הוא דאמר פרה פסולה, דאמר רבי זירא: שחיטת פרה בזר פסולה.

ושלא יסיח דעתו בשחיטה

(**יט,ה**) **ושחף את-הפרה לעיניו** - (**בבלי יומא מב,א**) שמואל (דורש) שלא יסיח דעתו ממנה (בשחיטה ובשריפה) רב דרשה נוספת שלא יסיח דעתו בשעת שריפת הפרה.

[ג] ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן

ורב, מאי שנא פרה - דכתיב אלעזר וחוקה,

טט – **[ב] זאת** – יתיב בתפקיד דווקא, רב אומר פרה של משה מיעט שבה אלעזר שוחט ולא מסיח דעת, בפרות בעתיד או כ"ג או כ"ה. ראה **יטיב**

פרו נמי - הא כתיב אהרן וחוקה! - שחיטה לאו עבודה היא. - אי הכי, פרה נמי! - שאני פרה דקדשי בדק הבית היא. - ולא כל דכן הוא? - אמר רב שישא בריה דרב אידי: מידי דהוה אמראות נגעים, דלאו עבודה היא ובעיא כהונה.

[ג] ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוז למחנה ושחט אתה לפניו:

[ד] ולקח אלעזר הכהן מדמה פאצמכו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים:

[ה] ושחף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף:

[ו] ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה:

[ז] וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב:

[ח] והשחף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב:

ולשמואל דאמר פרו פסולה, מאי שנא פרו - דכתיב אהרן וחוקה, פרה נמי הא כתיב אלעזר וחוקה - שאני התם, דכתיב (**במדבר חקת יט,ג**) **ושחט אתה לפניו**:- שיהא זר שוחט ואלעזר רואה. - ורב: שלא יסיח דעתו ממנה, - ושמואל, שלא יסיח דעתו מנא ליה? - נפקא ליה (**במדבר חקת יט,ה**), מ- **ושחף את-הפרה לעיניו**. - ורב: חד בשחיטה וחד בשריפה.

טט – רב אומר שצריך קרא אחד שלא יסיח דעת בשחיטה, וקרא אחד שלא יסיח דעת בשריפה, כי אי אפשר ללמוד מהשחיטה על השריפה.

ושחט אתה לפניו :- מרכא טפחא, יתור לרבות על השחיטה את אי הסחת הדעת

ושחף את-הפרה לעיניו - מרכא טפחא, יתור לרבות על השריפה את אי הסחת הדעת

וצריכא; דאי כתב רחמנא בשחיטה - משום דתחילת עבודה היא, אבל שריפה אימא לא - צריכא. ואי כתב רחמנא בשריפה - משום דהשתא הוא דמתכשרא פרה, אבל שחיטה אימא לא - צריכא.

בבלי יומא מא,ב

... כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שעיר המשתלח, ואחת של מצורע. אחת משקל עשרה זוז, ואחת משקל שני סלעים, ואחת משקל שקל, ואין לי לפרש. כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן:

(מא,ב) של פרה - **משקל עשרה זוז** (רבוי במשקל הלשון למשל כדי לרבות אפר פרה), **ושל שעיר המשתלח** - משקל שני סלעים, **ושל מצורע** - משקל שקל.

ואצר החכמה, חבצלת השרון, מרדכי קרליבך, ע' 697 ובשקלים פ"ד מ"ב תנן דפרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה, ובתו"י יומא סז,א כתב דהיינו לשון של זהורית של שעיר המשתלח לעזאזל, וכ"ה בר"מ פ"ד שקלים ה"א, אכן הרע"ב שם ובגבורת ארי ביומא כתבו דהיינו לשון של פרה אשר השליך אל תוך שריפתה וגו' לשון של זהורית אשר אינה באה מהלכות קרבן הפרה, כי אם מהלכות טהרת הפרה וגו'

[ו] ולקח הכהן – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע דברים אשר **והשליך אל-תוך שרפת הפרה**: כאשר הקרא מונה רק שלושה **עץ ארז ואזוב ושני תולעת** אפשר כי רבוי העצים, ורבוי האזוב וגם איזוב יון לפי הפעם הראשונה בספרי הם הדבר הרביעי והחמישי המושלכים. אפשר כי גם לשון של זהורית אשר אינה באה מהלכות קרבן הפרה, כי אם מהלכות טהרת הפרה. אינה שני תולעת הנקרא גם כן לשון של זהורית אבל הוא מהלכות פרה אדומה, לכן אפשר שהוא דבר נוסף.

ז] וְכַפֵּס בְּגָדָיו הִכְהִין וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם – רביע, בתפקיד של ארבע. ארבעה כהנים המוציא את הפרה, והשוחטה, והמזהה מדמה, והמשליך, שעד כאן לא הוזכר בהם כבוס בגדים וטבילה, צריכים כבוס בגדים וטבילה כמו המשליך שבו מוזכר הדבר. הכהן השורף מוזכר בו לעצמו.

במדבר חקת יט, ט

ט] וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמִקְוֵם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה חֲטָאתָ הוּא:

ט] וְאָסְפוּ – מונח פסק (הנקרא גם מונח לגרמיה) **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע, מונח פסק הוא כעין כתוב סודר שנחלק. קריאה ללא טעם פסק **ט] וְאָסְפוּ** מונח **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע, משמעותה שלא יסוף צריך איש טהור והרביעי ממנו ומהפסוק (יט, י) נדרש כי האוסף והמסיט אפר פרה עד סיום האיסוף טמא ומטמא בגדיו. קריאה עם טעם פסק **ט] וְאָסְפוּ** – מונח פסק (כאן מתאים לו גם שמו מונח לגרמיה), **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע, מלמדת על הפסקת הטומאה מסיום כינוס אפר הפרה, כלומר שכל העוסקים בפעולות אחרי הכינוס טהורים (העברה למשמרת, מילוי מים, קידוש, טילטול שיעור מי הזאה להזאה וההזאה עצמה)

קריאה ללא טעם פסק **ט] וְאָסְפוּ** מונח **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע,

ט] וְאָסְפוּ – מונח **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע, כאן נדרש ב-**משנה פרה פ"ד מ"ד ו-פ"ה מ"ד ו-בבלי יומא מגא, האנשים הכשרים לאסוף אפר פרה אדומה (יט, ט)** הם גם הכשרים למלא מים ולקדש (יט, ז), ולהזות (יט, יט). ואלו הם: לת"ק כהן, זר, אשה, עבד, אנדרוניגוס. **הרי חמישה**. רבי יהודה פוסל אשה ומכשיר ילד שיש בו דעת להניח, וכן פוסל אנדרוניגוס, **הרי ארבעה**. וביומא מלמד שאם האשה פסולה היא יכולה לסייע לילד, **הרי חמישה**.

ראה פסק, מונח רביע

ט] וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמִקְוֵם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה חֲטָאתָ הוּא:

ט] וְהִיתָה – תלישא-גדולה, בתפקיד מתפקידי תלישא אלפניו ולאחריו

ט] ... לְעֵדוּת – קדמא, **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה** – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים בנושא מסוים השווים ביחס ל-**חֲטָאתָ הוּא**: – מרכא סלוק.

ט] וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמִקְוֵם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה חֲטָאתָ הוּא:

אֵת יתיב – בתפקיד בדווקא **שאתר שנשרפה הפרה אין ראוי להוסיף בעצים כלל**, כי אפרם לא יהיה אפר הפרה (**רלב"ג**) **אֶפְרַיִם הַפְּלֵה** – מונח זקף-קטן, שני דברים: **א' הפרה, ב' ו-כל הנשרף עמה אפר הפרה**, כי הם דברים נטפלים לה. (**רלב"ג**)

וְהַנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמִקְוֵם טְהוֹר

ט] ... וְהַנִּיחַ – תביר, מהמלה נדרש לפי שבאסיפה התורה הקלה, שלא יהיה בכהן החמירה ומיעטה מי שאין בו דעת להניח.

מִחוּץ לַמַּחֲנֶה – מרכא טפחא, ריבה מקומות הנחה המאופיינים בתיאור **בְּמִקְוֵם טְהוֹר** - רוצה לומר, שלא יהיה המקום ההוא טמא; ולזה יתבאר שאם היה האפר תוך כלי חרש מוקף צמיד פתיל באהל המת, הרי הוא טמא, שהרי אינו **במקום טהור**, והתורה דקדקה על מקומו שיהיה **טהור. (רלב"ג)**

ט] וְהִיתָה – תלישא-גדולה, מלמד אלפניו על תפקיד עוקר ותפקיד מחיצה, היינו עוקר הגנת המחיצה של צמיד פתיל על כלי חרש באוהל המת, שהנמצא בתוכו טהור (יט, ט), ואילו אפר הפרה טמא. **טו] וְכָל כְּלֵי פְתוּחִים אֲשֶׁר אֵין-צְמִיד פְתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהִיתָה** – תלישא-גדולה, מלמד לאחריו בתפקיד בעל בחינה נעלה לרמוז שהאפר הנשמר הוא **כקדשים** ליאסר בהנאה (ראה **ספ"ב ככד**). וכן המים המיועדים להכנת מי נדה נפסלים במלאכה במ או בשעת הכנתם משעת המילוי **קודם** לערבובם עם האפר. **וְהִיתָה** – תלישא-גדולה, ע"פ **תוספות יום טוב אהלות פרק ה ולחטאת** מלמד לאחריו בתפקיד של בעל בחינה נעלה כי **לְעֵדוּת** – קדמא - לכתחילה מדאורייתא הכל נאמנין על החטאת ו-מה שאין ע"ה נאמן אינו אלא מדרבנן. **וְהִיתָה** – תלישא-גדולה, מלמד לאחריו בתפקיד של בעל בחינה נעלה **לְעֵדוּת** – קדמא, ע"פ משנה פרה פ"ג מ"א מי נדה להזייה על כהן השורף את הפרה יש במ אפר פרת משה לפחות ביום ההזייה הראשון.

ט] ... לְעֵדוּת – קדמא, **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה** – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים בנושא מסוים השווים ביחס ל-**חֲטָאתָ הוּא**: – מרכא סלוק, ע"פ **רש"י** בכל מקום שהאפר נשמר הוא **כקדשים** ליאסר בהנאה (ראה **ספ"ב ככד**)..

ע"פ **משנה פרה פ"ד מ"ד** נלמד מ- **חֲטָאתָ הוּא**: שכשם שהפרה היא חטאת ואסורה במלאכה **קודם** לעשייתה כך **לְמִי נָדָה** המים המיועדים להכנת מי נדה נפסלים במלאכה במ או בשעת הכנתם משעת המילוי **קודם** לערבובם עם האפר. **חֲטָאתָ הוּא**: – מרכא סלוק מאפיין את הכתוב לפניו **לְמִי נָדָה** – מרכא טפחא.

5.7 במדבר בלק כב,ב

במדבר בלק כב,י:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בְּלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בְּלֶק – ר"ת ובאה"ב = בבוא"ה, אפשר מרמז לאופן הנבואה לבלעם.

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם, צירוף מלים זה הוא הראשון מתוך שמונה פעמים בפרשה, חמש פעמים בהקשר עם בלק.

אפשר כי מספר שמונה מרמז לענין שמעבר לטבע, אפשר כי מספר חמש מרמז לחמש גבורות.

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם – מרכא טפחא, יתור לרבות (א) הרבה להתחכם, (ב) הרבה להתגאות.

(א) מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק מה ד' שגו ברואה אלו הן. אדם. וקין. בלעם. וחזקיהו. ... בלעם שגה

ברואה שנאמר (במ' בלק כב,טז) וַיִּבֶא אֱלֹהִים אֶל-בַּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים וגו'

(ארבעה טעו בחשבם שפניית ה' אליהם מראה שכביכול אינו יודע הכל, ובאמת פתח להם פתח לחרטה ולחזור בתשובה, אבל בלעם הרבה להתחכם).

(ב) במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ ... ד"א מי האנשים האלה עמך ויאמר בלעם בלק בן צפור התחיל מתגאה ואמר אף על

פי שאין אתה מכבדני ואין אתה מוציא לי שם בעולם המלכים מבקשים אותי, וגו'

בבלי בבא בתרא טו,ב ... מיתיבי: שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם, ואלו הן: בלעם ואביו, ואיוב, אליפז התימני, ובלדד השוחי,

וצופר הנעמתי, ואליהוא בן ברכאל הברזי! (א"ל) וליטעמין, אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה? והא כתי' ממשפחת רם! אלא

אינבוי אינבי לאומות העולם, ה"ז איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם]. אטו כולה נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם? התם עיקר

נביאותיהו לישראל, הכא עיקר נביאותיהו לאומות העולם.

תוספות מסכת בבא בתרא טו,ב בלעם ואביו - כדאמר במגילה (דף טו.) כל ששמו ושם אביו נבכיות בידוע שהוא נביא בן נביא.

תורה תמימה הערה ג) ... כמ"ד בסוגיא כאן דבעור הוא לבן הארמי, וכפי הנודע היה לו ללבן חזון בנבואה כמבואר במקומו בפ'

ויצא שהתראה ה' אליו ודבר אתו, אך צ"ע בזה במש"כ בדרשה הקודמת דחשבון זה הדורות תמוה יעו"ש, אכן אין משיבין על

הדרוש. ... וב-תורה שלמה בר' וישלח מביא בשם ספר הישר כי בעור הוא בן לבן הארמי

הָאֱלֹהִים – גי' הוי' אדנ"י והוא רחמים בדין, שהקב"ה נתן נביא לאומות העולם במדרגת נבואה גבוהה,

הָאֱלֹהִים – אתנה, מגביל שאומות העולם קבלו נביא להביאם לקיום שבע מצוות בני נח וליתן להם רחמים בדין, והוא קלקל.

בְּלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, כאן בלק שהיה מדיני הצטרף אל מואב לגרום

עולה לישראל. וכן הוא במדבר בלק כב,ד: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל-זִקְנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת-כָּל-סְבִיבֹתֵינוּ בְּלַחַד הַשּׁוֹר אֶת

יָרֵךְ הַשְּׂהָה וּבְלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב בְּעַת הַהוּא:

וּבְלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב בְּעַת הַהוּא – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, כאן בלק שהיה מדיני הצטרף אל

מואב לגרום עולה לישראל.

במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ

וּבְלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב בְּעַת הַהוּא והלא מתחלה נסיך היה שנא' (במדבר לא) את אוי ואת רקם (ילקוט שמעוני רמז תשסה

ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי מדין) אלא משנהרג סיחון המליכוהו תחתיו בעת ההיא שגרמה לו שעה.

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת בלק פרק כב

וּבְלֶק בֶּן-צִפּוֹר מִלֶּדֶ מוֹאָב בְּעַת הַהוּא. שלא היה ראוי למלכות, אלא לפי העת המליכוהו מואבים עליהם:

במדבר בלק כב,יא:

הִנֵּה הָעָם הֵיכָּה מֵיֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּס אֶת-עֵין הָאָרֶץ

עַתָּה לִכְה קָבָה-לִי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכַל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגַרְשָׁתוֹ:

המלה הִנֵּה – משמשת בין היתר ללמד על חידוש וגילוי דבר נסתר, אבל טעם המלה הִנֵּה – מהפך, מהפך ומסתיר מהגלוי מהפך מדרך

רגילותו או הפשט, דבר המתואם עם אור החיים מסתיר כוונתו

מהפך פשטא בתפקיד יצא מרגילותו

במדבר בלק כב,כג:

וַתֵּרָא הָאֶתְוֹן אֶת-מִלְאָךְ הָי נֶצֶב בְּדִרְךָ וַתִּרְבּוּ שְׁלוֹפָה בִּידּוֹ וַתֵּט הָאֶתְוֹן מִן-הַדִּרְךָ וַתִּלָּךְ בַּשְּׂהָה

וַיֵּךְ בַּלְעָם אֶת-הָאֶתְוֹן לְהַטָּה הַדִּרְךָ:

וַתִּרְבּוּ (מהפך) שְׁלוֹפָה רש"י בלעם תפס אומנות ישראל בפה המלאך תפס אומנות עשו בחרב

וַתֵּט (מהפך) הָאֶתְוֹן מלב"ם רגילותה להיות מונהגת וכאן נטתה מעצמה

וַיֵּךְ (מהפך) בַּלְעָם טטוד"ל מן המפרשים מובן ששינה מרגילותו שאף פעם לא היכה אותה

במדבר בלק כב,כז: וַתֵּרָא הָאֶתְוֹן אֶת-מִלְאָךְ הָי וַתִּרְבּוּ תַחַת בַּלְעָם

וַיִּחַר-אַף בַּלְעָם וַיֵּךְ אֶת-הָאֶתְוֹן בַּמַּקֵּל:

וַתֵּרָא הָאֶתְוֹן – מהפך פשטא, שלא שייך לבהמה - לאתון לראות מלאך שהוא השגה שכלית של האדם בלבד .

רמב"ן - כב כג מלאכי ה' השכליים הנבדלים לא יראו לחוש עיניים כי אינם גוף נתפש במראה וכאשר יראו לנביאים ישיגו אותם

במראות הנפש המשכלת כאשר תגיע למעלת הנבואה או למדרגה שתחיתה אבל שיושגו לעיני בהמה אי אפשר על כן תוכל לפרש

ותרא אתה כי הרגישה בדבר מפחיד אותה כאילו באים לשחוט אותה... ובנס הדבור אמרה ההסכן הסכנתי וכו' ולא הזכירה

מלאך כי לא ראתה וכו'

מלב"ם ישעיהו ו פעל ראה באלקות היינו השגה שכלית ולא ראייה ממש.

במדבר בלק כב,כח:

וַיִּפְתַּח ה' אֶת-פִּי הָאֶתוֹן

וַיִּתְּאֶמֶר לְבַלְעָם מִה-עֲשִׂיתִי לְךָ כִּי הִפְתִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים:

אֶת-פִּי הָאֶתוֹן בְּבַלְעָם פְּסוּחִים נד,א והא תניא: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, אלו הן: באר, והמזן, וקשת, כתב, ומכתב, והלוחות, וקברו של משה, ומערה שעמד בו משה ואליהו, **פתיחת פי האתון**, ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים.

במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ ... וַיִּפְתַּח ה' אֶת-פִּי הָאֶתוֹן להודיעו שהפה והלשון ברשותו שאם בקש לקלל פי ברשותו,

מדרש תנאים לדברים פרק לג ... ופתיחת פי האתון שקיללה את הרשע

אֶת-פִּי הָאֶתוֹן – מרכא אתנח, רבוי והגבלה, אפשר שפי האתון, היינו הדיבור של האתון שהתרבה בין עשרה הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, התרבה לצורך מוגבל אל המקרה שאם בלעם יקלל אזי האתון תקללו. **וַיִּתְּאֶמֶר לְבַלְעָם** – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לבהמה לדבר,

במדבר בלק כב,כט:

וַיִּתְּאֶמֶר לְבַלְעָם לְאֶתוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי

לֹא יֵשׁ-חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עָתָה תִּרְנַתִּיךָ:

וַיִּתְּאֶמֶר לְבַלְעָם – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לאדם לבעונת לבהמה, וגם לא צדקו דבריו כי לא התעללה בו אלא להצילו **לֹא יֵשׁ-חֶרֶב** – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לבלעם לצאת בחרב, והוא משתבח בלשונו ולבהמה הוא צריך חרב.

במדבר בלק כג,ג: **וַיִּתְּאֶמֶר לְבַלְעָם לְבַלְעָם הַתִּינִיב עַל-עַלְתֶּךָ**

וְאֵלֶיךָ אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתִי וְיִדְבַר מִה-יִרְאֵנִי וְהַנִּרְתִּי לְךָ וַיִּגְלֶךָ שְׁפִי:

הַתִּינִיב עַל-עַלְתֶּךָ (זרקא סגול) **אוֹלֵי** (גרשיים) **יִקְרָה** (מהפך) **ה' לְקִרְאָתִי רש"י** שרגילותו לדבר עמו בלילה, שאינו רגיל לדבר עמו ביום, וה' לחביבות וחשיבות ישראל דבר עמו ביום.

במדבר בלק כב,ל:

וַיִּתְּאֶמֶר הָאֶתוֹן אֶל-בַּלְעָם תְּלוֹא אֲנִכִּי אֲתִנְךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מִעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכְּנָה הַסְּפִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה

וַיִּתְּאֶמֶר לֹא:

מִעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכְּנָה הַסְּפִנִּיתִי – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, הרבה שאלות ותשובות ובפסוק רק שאלה ותשובה אחת כנלמד ב-**בבלי ע"ז ד,ב**, וכן ב-**תניב"ע** וב-**פי' יונתן**, מכיל תוכחות ושאלות האתון ותשובות השלילה של בלעם לכל שאלה.

וַיִּתְּאֶמֶר לֹא - סלוק, מרבה תשובות שלילה של בלעם לאתון, אף שכתוב אומרו פעם אחת. ועוד הטפחה מנתק **וַיִּתְּאֶמֶר** מ-**לֹא** סלוק בתפקיד הגבלה, היינו שנסתתמו טענותיו (חכמתו) כי לא אמר לאתון דבר אחר פרט למלת **לֹא**.

אֶל-בַּלְעָם תְּלוֹא – רביע תלישא-קטנה, אפשר שמרמו לארבעה תפקידי תלישא, כגון שנות חייו, התימרות בלעם לדעת רגע זעם, התימרות בלעם לעקור אומה שלמה בלשונו (תנחומא ט) (תורה שלמה קסב) מתפאר להשמיד עמים בפיו,

תְּלוֹא - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור, כגון אורך חיי בלעם, **תורה שלמה [קסד] מִעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה**, הא למדת שלא היה זקן שהאתון גדולה ממנו. (תנחומא ט)

בבלי סנהדרין קו,ב

אמר ליה ההוא מינא ריבי חנינא: מי שמיע לך, בלעם בר כמה הוה? אמר ליה: מיכתב לא כתיב, אלא מדכתיב, (תהלים נ"ה) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימייהם - **בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע**. אמר ליה: שפיר קאמרת, לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם, והוה כתיב ביה: בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה.

בבלי עבודה זרה ד,א

ת"ר: אל זועם בכל יום - וכמה זעמו? רגע. וכמה רגע? אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זן היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכוין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה: (ד,ב) **(במד' בלק כז,טז)** ויודע דעת עליון. אפשר, דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע? (יש עוד גירסאות לאורך זמן הזעם)

אֶל-בַּלְעָם תְּלוֹא אֲנִכִּי אֲתִנְךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מִעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכְּנָה הַסְּפִנִּיתִי – תבנית כללית רביע ... רביע זקף-קטן זקף-קטן, כעין עצם הפלא של אמירת האתון, ועצמת תוכחה לבלעם כדאיאת ב-**מדרש תנחומא (ורשא) סימן ט** התחילו תמהין שרי מואב שראו נס שלא היה כמותו בעולם, ... שזה הטפשות שבכמות וזה חכם שבחכמים כיון שדברה לא היה יכול לעמוד בה. וכן

תורה תמימה הערה י ר"ל שלא היה יכול לנצחה בדברים, כדמפרש:

במדבר בלק כב,לא: **וַיִּגַל ה' אֶת-עֵינֵי בַלְעָם**

וַיִּרְא אֶת-מַלְאָךְ ה' נֹצֵב בְּרִדְךָ וְחָרְבּוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאֲפִיו:

וַיִּגַל ה' אֶת-עֵינֵי בַלְעָם - מונח זרקא מונח סגול, תוספת במאור עיניים לגלוי דבר נסתר כפי' **ראב"ע ורמב"ן** - שלא היה נביא וה'

הוסיף לו גלוי עיניים, היינו השגה שכלית לנבואה בין אומות העולם לכבוד ישראל

וַיִּרְא אֶת-מַלְאָךְ ה' – גרשיים מהפך פשטא, יצא להקל ולא להחמיר, להקל - ע"פ **בעל הטורים בכב,לב** **"הנה אנכי יצאתי לשטן"** יצאתי ממדתי ממדת רחמים שמלאך רחמים היה. להצילו שלא יטעה שה' לא יודע מחשבותיו ושאפשר לקלל.

אֶת-מַלְאָךְ ה' - מהפך פשטא, יצא מרגילותו שהיה לו לדונן לחובה,

5.8 במדבר פינחס כה,י

במדבר פינחס כה,יב: לָכֵן אָמַר – טפחא אתנח, בתבנית טעמים של המלים (דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** – טפחא אתנח, הַנְּנִי נִתַּן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלֹמֹם. – קדמא מרכא תביר טפחא סלוק.

לָכֵן – לשון שבועה, הקב"ה נשבע שבועה למשה השקול לכל ישראל, היינו שבועה ברבים המרומז בטעם **לָכֵן** – טפחא בתפקיד רבוי ללא הגבלה, מרבה כל ישראל, ולשבועה ברבים אין התרה, ומצוה לכל אחד מישראל **אָמַר** – אתנח מגביל, היינו שמספיק שכל אחד מישראל יאמר (דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** – טפחא אתנח שזוה בתבנית טעמים של **לָכֵן אָמַר**, ואז כפי רש"י במקום אחר (דב' שפ' כג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** – אפילו אין בכך זכות אלא קריאת שמע בלבד (היינו של (דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל**), כדאי אתם שיושיע אתכם (ראה סוטה מב,א).

לָכֵן אָמַר – תבנית הטעמים מעבירה ל-(דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** המלים מעבירות ל-(דב' שפ' כג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** ותבנית טעמי המשכן **אַתֶּם קָרַבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-אַיִבֵיכֶם** – קדמא מרכא תביר טפחא אתנח (= סלוק) מחזירה אל (במ' פי' כה,יב) ... הַנְּנִי נִתַּן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלֹמֹם שבאותה תבנית טעמים. ללמדך שבכל מצב של סכנה, ישראל מצווה ומובטח בשבועת ה' ברבים לרבים (במ' פי' כה,יב) **אָמַר** ואפילו (דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** בלבד, ובזכות אמירת (דב' שפ' כג) ... **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל**, כאשר **אַתֶּם קָרַבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-אַיִבֵיכֶם**, כגון בשעה שהולכים לישון בלילה שהוא זמן התגברות דין, מתקיים בו (במ' פי' כה,יב) ... הַנְּנִי נִתַּן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלֹמֹם:

במדבר פינחס כה,יז: צָרוּר אֶת-הַמְּדִינִים וְהַפִּיחֶם אוֹתָם:

צָרוּר אֶת-הַמְּדִינִים – טפחא אתנח, בתבנית טעמים של המלים (דב' וא' ו,ג) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** על עוינותם לאמונת היחוד **דְּבָרִים ב,ט: וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי אֶל-תִּצְרַר אֶת-מוֹאָב וְאֶל-תִּתְנַר בָּם מַלְחָמָה כִּי לֹא-אֶתְּנוּ לָךְ מֵאֶרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי-לוֹט נָתַתִּי אֶת-עַר יִרְשָׁה:**

במדבר פינחס כה,יח: כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיתֶם אֲשֶׁר-נִפְלוּ לָכֶם עַל-דֶּבֶר-פְּעוֹר

וְעַל-דֶּבֶר כְּזָבִי בַת-נִשְׂאֵי מִדִּין אַחֲתֶם הַמֶּכָּה בַּיּוֹם-הַמּוֹנֶפֶה עַל-דֶּבֶר-פְּעוֹר:

וְעַל-דֶּבֶר כְּזָבִי בַת-נִשְׂאֵי מִדִּין – גרשיים קדמא מהפך פשטא, כעין פעולה שהתחילה והושעתה (לא הסתיימה בינתיים) וממתינה להמשכה בעתיד, (א) התחיל בהכאת – השמדת המדינים על פעולת הזנות לישראל, השעה מלעשות זאת למואב ולבני עמון כי היו צריכות לצאת מהם שתי פרידות טובות – רות המואבית ונעמה העמונית (בבלי בבא קמא לח,א – לח,ב), ולעתיד לבוא גם הם יוכו וארצם תהיה לישראל כחלק מההבטחה ה' לאברהם שיתן לו ארץ עשר עמים, שבעה עמי כנען, (בר' לך טו,יח,יט) [יח] **כִּינֹם הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֶת-אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד-הַנְּהַר הַיְדֵּל נְהַר-פְּרָת: [יט] אֶת-הַקֵּינִי וְאֶת-הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדֻמְנִי: [כ] וְאֶת-הַחֲתִי וְאֶת-הַפְּרִזִּי וְאֶת-הַרְפָּאִים: [כא] וְאֶת-הָאֲמֹרִי וְאֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַיְבֻסִי: ס רש"י (יט) את הקיני וגו' – עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים; והשלשה; אדום ומואב ועמון, הם קיני וקניזי וקדמוני, ועתידים להיות ירושה לעתיד, שנאמר: אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעם (יש' יא,יד; ראה ב"ר מד,כג). (כ) ואת הרפאים – ארץ עוג, שנאמר "ההוא יקרא ארץ רפאים" (דב' ג,יג).**

בבלי בבא קמא לח,א ... א"ל: (עולא לרב שמואל בר יהודה) (דב' ג,יג) וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי אֶל-תִּצְרַר אֶת-מוֹאָב וְאֶל-תִּתְנַר בָּם מַלְחָמָה, וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה ק"ו בעצמו, אמר: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה: (במ' פי' כה,יז) **צָרוּר אֶת-הַמְּדִינִים וְהַפִּיחֶם אוֹתָם:** (דף לח,א) מואבים עצמן לא כל שכן! אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואבית ונעמה העמונית; והלא דברים ק"ו: ומה שבביל שתי פרידות טובות חס הקדוש ברוך הוא על ב' אומות גדולות ולא החריבן, בתו של רבי אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב – על אחת כמה וכמה דהוה חיה.

במדבר פנחס כו,כ: וַיִּהְיוּ בְנֵי-יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַנִּרְחִי:

הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים **הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ** והג' עולה 395 + 400 = 795, תשצ"ה, (ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטריית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו). הפרש מתקע"ו 576 - 795 = 219 עולה יר"ט נוטריקון י'ראה ר'אתה נ'טתה – רמז למלאך, ע"פ פי' רש"י במ' בלק זה מלאך של רחמים להציל בלעם ממעשה איוולת שיפגע בחייו..

הַשְּׁלֹנִי עה"כ גי' שצ"ו עולה לגי' דוי"ד ב"ן יש"י, **לְפָרֶץ** עולה לגי' אליה"ו הנביא זכו"ר לטו"ב (ואליהו מרומז בהפרש הגי' יר"ט כעין מלאך), ומרמז לביאת אליהו המבשרת ביאת משיח בן דוד הגי' תשצ"ה עולה לגי' ואליה"ו ... **ובלע המות לנצח** (58 + 178 + 451 + 108), מקור לדיון האם ביאת אליהו תביא לתחית המתים או ביאת המשיח, (ובלע) **המות לנצח ומחה יי א-לקים (כל דמעה)** ר"ת אליהו

במדבר פינחס כו,כא: וַיִּהְיוּ בְנֵי-פָרֶץ לְחִצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחִצְרֹנִי לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי:

בְנֵי-פָרֶץ לְחִצְרֹן – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים **בְנֵי-פָרֶץ לְחִצְרֹן** והג' עולה 62 + 370 + 810 = 1242 עולה ס"ב ש"ע כמשי"ח, (ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטריית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו). הפרש מתקע"ו 576 - 1242 = 666 עולה רל"ד, דרכ"י, **זַרְרָד** (כוכב מ)זעק"ב, (במ' בלק כד,ז) **דָּרָד פִּיכָב פִּינְעָקָב** ידר"ך (תה' כה,ט) כמו **יְדָרְךָ עֲנִיּוֹם בְּמִשְׁפַּט וְיִלְמַד עֲנִיּוֹם דְּרָכּוֹ:** הסברים המרמזים לפעולות המשיח היוצא מבית דוד שהוא מבני פרץ וחצרון

במדבר פינחס כו, מד: בני אשׁר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישׁוי משפחת הישׁוי לבריעה משפחת הבריעי:
הימנה לישׁוי – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים הימנה לישׁוי והגיל עולה $110 + 356 = 466$ עולה ק"י שנו"ו עולה סו"ת, תוס'; באוצר הגיל של הרב ר"י פאלוך זצ"ל נמצאת גימטרית ר"ת מ'אשר ש'מנה לחמו והוא יתן מ'עדני מ'לך;
(ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטרית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו).
הפרש מתקע"ו $576 - 466 = 110$ ק"י, על"י (כהן גדול ממשפחת איתמר), צ"ך, כ"צ – כהן צדק, שבט אשר היו משיאים בנותיהם לכהנים

במדבר פינחס כו, מה: לבני בריעה לחבר משפחת החכרי למלכיאל משפחת המלכיאלי:
בריעה לחבר – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים בריעה לחבר והגיל עולה $287 + 240 = 527$ עולה תקכ"ז, באוצר הגיל של הרב ר"י פאלוך זצ"ל נמצאת גימטרית המלים חטי"ם יי"ן שמ"ן
(ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטרית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו).
הפרש מתקע"ו $576 - 527 = 49$ עולה מ"ט
(בריעה = 287) פז"ר (תהלים קיב, ט) פז"ר לתן לאכיונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד: היינו מקיים מ"ט לפול.

בראשית ויצא ליג: ותאמר לאה באשׁרי כי אשׁרוני בנות ותקרא את-שמו אשׁר:
לאה באשׁרי – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים לאה באשׁרי והגיל עולה $513 + 36 = 549$ עולה ל"ו + תקי"ג עולה תקמ"ט
(ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטרית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו).
הפרש מתקע"ו $576 - 549 = 27$ עולה ז"כ

סיכום אפשרי ל- **במדבר פינחס כו, מד:** הימנה לישׁוי ולקרא **במדבר פינחס כו, מה:** בריעה לחבר
לאה אמנו אמרה **31. בראשית ויצא ליג:** לאה באשׁרי – זקף-קטן זקף-גדול, הפרש מתקע"ו $576 - 549 = 27$ עולה ז"כ, כגון שמן ז"ך שהוא הבסיס לשמן המשחה בו הקדשו הכהנים, הימנה לישׁוי הפרש מתקע"ו $576 - 110 = 466$ צ"ך, כ"צ – כהן צדק,
יעקב אבינו ברך לשבט אשר (בר' ויחי מט, כ) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מ'לך: ס
466 עולה גיל ראשי תיבות מ'אשר ש'מנה לחמו והוא יתן מ'עדני מ'לך: ומעדני מ'לך יהיו חטי"ם יי"ן שמ"ן

במדבר פינחס כז, ג: אבינו מת במדבר והוא לא-הנה בתוך העדה הנועדים על-ה' בעדת-קרח
כי-בחתאו מת ובגים לא-היו לו:
אבינו מת במדבר רש"י... ר"ע אומר מקושש עצים היה. ור"ש אומר מן המעפילים היה.
אבינו מת במדבר – זרקא מונח סגול – בתפקיד גריעה מהענין על הענין (א) סיבה לקריבת ימי צלופחד (קיצור ימיו) (ב) גורע את צלופחד מהמערערים השונים על החלטות משה ומלמד כנאמר **כי-בחתאו מת**
אבינו מת במדבר – זרקא מונח סגול – בתפקיד גריעה מהענין על הענין, משהו מעניין אבינו מת במדבר גורע מהענין מיתה.
לרבי שמעון אהבת הארץ גורעת מהמדבר, כלומר גורמת למאיסת המדבר עד כדי מה שרבי עקיבא אומר שההימצאות במדבר גורם לקושש עצים, בין אם זה בהקרבה אישית להדגים חומרת עבירת השבת או מסיבה אחרת, ואפשר שבכך הוא שונה משאר המעפילים (היינו נגרע מהם) שהם עלו כהתרסה נגד ה'.
רב סנדר ארלנגר הי"ו הפניה ל-**מגלה עמוקות** שפירש כי צלופחד היה הצד הטוב של קין וזרקא מרמז כי מת בעטיו של נחש.
טט – ענין נחש בזרקא תומך בתפקיד זרקא כמרמזת לענין של תנועה, תנודה. ועוד זרקא סגול בתפקיד של קיצור ימים, כי צלופחד מת יחסית צעיר בשנה ראשונה או שניה ליציאת מצרים.

במדבר פינחס כז, ה:
ויקרב משה את-משפטן לפני ה': פ
ויקרב משה את-משפטן – מרכא תביר טפחא לפני ה' – מרכא סליק
אם היה כתוב **ויקרב** (תביר) **משה את-משפטן** (מרכא טפחא) היה משמע משפט אחד לכולן, כגון נחלה אחת לכולן כמשמע הפשט בפסוק ד' "תנה לנו אחזה" ומיעוט דבר ממנו. **ויקרב משה את-משפטן** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא על כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן משה מקריב משפט כל אחת ואחת לעצמה, דרישת נחלה נפרדת לכל אחת (כפי שקיבלו ע"פ ספר יהושע) וכן קבלו חלק אביהן וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ואף חלק אחי אביהן.

לפי שיטתנו יש כאן מיעוט כלשהו ב"לפני ה'" הנגרם ע"י משה או הקשור למשה,
(א) על הנגרם מפרש רש"י נתעלמה ממנו הלכה וכו'
(ב) על הקשור למשה מפרש רש"י ד"א ראויה היתה פרשה זו להכתב ע"י משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן. טטוד"ל כלומר, מיעוט את משה מלכתוב (כנראה הכוונה מלשמוע ישירות) פרשה זאת מלפני ה'. אולי מביע צער שלא זכה משה גם בנבואה זאת, במצוה זאת לפני ה'. ודומה לקרא הנני בא אליך בעב הענן בשמות (אור החיים הקב"ה מתנצל לפני משה שלא ידבר ברמת הנבואה הרגילה אליו אלא ברמה נמוכה שתתאים לבני ישראל.
(ג) ע"פ הרמב"ן **במדבר שלח-לק טו כה – לפני ה' – ענין דין, ה' ובית דינו**

5.9 במדבר מטות ל,ב

במדבר מטות ל,ב:

פ [ב] וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה':

לֵאמֹר – אתנח, מגביל לדרוש נוטריקון לאו אמר בתוך העשה המתחיל בצווי זֶה הַדְּבָר וכפ'י רש"י ... דבר אחר (ראה נדרים עז,ב - עח,א): זֶה הַדְּבָר - מעוט הוא; לומר, שהחכם בלשון 'התרה' ובעל בלשון 'הפרה' כלשון הכתוב כאן; (וההגבלה במצוות העשה היא לא תחליפו בין דרך החכם בלשון התרה ובין דרך הבעל בלשון הפרה) ואם חלפו, אין מותר ואין מופר (נדרים עח,א).

במדבר מטות לא,ד - ה:

ד [א] אֵלֶּךָ לַמִּטָּה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא: [ה] וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךָ לַמִּטָּה שְׁנַיִם-עָשָׂר

אֵלֶּךָ תְּלוּצֵי צָבָא:

מתוך שכתוב שלוש פעמים אלף למטה עד לשליחתם לצבא, אולי זה מרמז לדרשה שהיו שלוש קבוצות של שנים עשר אלף.

במדבר מטות לא,ו:

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לְצַבָּא

אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה בִּיָּדוֹ:

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לְצַבָּא - קדמא מרכא תביר מרכא טפחא אתנח

וַיִּשְׁלַח – קדמא, ע"פ המקובל מתמיד אמורים הנשיאים ללילך בראש חילותיהם אבל כפ'י בעל הטורים - והנשיאים לא שלח עמהם כדי

שלא יתבייש שבט שמעון שנהרג נשיא שבטו, ובמקומם יצאו פקודי החיל, שרי האלפים

אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה – מרכא תביר מרכא טפחא - חלק לקבוצת פרטים קשורים, שלא על כולם חל אותו ענין. מלמד על קבוצת

הלוחמים בפועל, וקבוצת היושבים על הכלים, ולשיטה אחת עוד קבוצת 12 אלף לומדי תורה, ומיעט מן הצבא את נשיאי השבטים

בבלי סוטה מג,א וכן הוא אומר: (במ' פ' לא,ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס, אֹתָם - אלו סנהדרין,

פִּינְחָס - זה משוח מלחמה, וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ - זה ארון ולוחות שבו, וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה - אלו השופרות.

אֹתָם - תלישא-גדולה, טעם שעשוי לרמז אלפניו ולאחריו. אפשר כי אלפניו אל הכתוב וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ לַמִּטָּה לְצַבָּא בתפקיד

בעל בחינה נעלה, מרמז על כל אחד מהשנים עשר אלף או שלוש הקבוצות של השניים עשר אלף שהיה צדיק כפי שמתברר מהתנהגותם

במלחמה.

אֹתָם - תלישא-גדולה, לאחרין בתפקיד בעל בחינה נעלה אלו סנהדרין, קבוצה מובחרת

וְאֶת-פִּינְחָס – קדמא ואזלא במלה אחת מתוך מלים מוקפות, משוח מלחמה,

(א) קדמא ואזלא במלה אחת, בתפקיד כעין שוויון וכפ'י רש"י בחומש אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס – להודיע כי שקול כנגד כולם (כל הצבא)

(ב) כעין שוויון מול העם, מהמשך הגמרא מתברר כי היו מן העם שבזוהו באמרם ראו בן-פוטיאל זה, שאבי אמו, היינו סבו יתרו פיטם

עגלים לעבודה זרה שהרג נשיא בישראל, עכשיו מודיע הכתוב בהם והשלימו עמו והוא נחשב שוה עמם.

(ג) בעושה תלוי המעשה, שפינחס החל בנקמה ממדין ובו תלוי ההמשך

אֹתָם – תלישא-גדולה, קבוצת הנבחרים והם פרט קדמאה העובר דרך הכלל וְאֶת-פִּינְחָס קדמא ואזלא, לענין הפרט בתראה לְצַבָּא וגו'

בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא – מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד כפשוטו ולימוד היוצא מפשוטו. רש"י ומפני שהלך פינחס ולא הלך אלעזר -

שינה מהרגילות שפת"ח - לא שלח את אלעזר... שהיה שקול כנגד כולם, אבל עכשיו שפירש שגם פינחס היה שקול כנגד כולם אם

כן למה שלח (כלומר שינה מהמקובל)

וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה בִּיָּדוֹ: - מרכא תביר מרכא טפחא סלוק

וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ - זה ארון הברית

וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה – מרכא טפחא, יתור לרבות שופרות על חצוצרות

בִּיָּדוֹ- סלוק, ברשותו

הַקֹּדֶשׁ - תביר, רוצה לומר לא ממש בידו אלא ברשותו, כי ארון הברית נישא בד"כ על כתפי לויים בני קהת, הציץ שהעבירו על פניו את

בנות מדין, לא דווקא בידו אלא קשור במצחו, והמיעוט נמשך אל חצוצרות התרועה שבד"כ אין אדם אחד יכול לתקוע בשתי חצוצרות או

חצוצרה ושופר בעת ובעונה אחת, אלא כלי אחד לכהן אחד.

וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה - מרכא תביר מרכא טפחא, חלק לקבוצת פרטים שלא כולם צריכים להיות בעת ובעונה אחת. כמו-כן

וְחַצְצֻרֹת הַתְּרוּעָה - מרכא טפחא, יתור לרבות המאופיין ע"י בִּיָּדוֹ- סלוק, ברשותו.

אפשר כי מספר לנו שכלים שונים עמדו לרשותו של פינחס להנהגת המלחמה במדין אפשר שבשלבים שונים כולם שימשו ובשלבים

אחרים לא כולם שימשו בעת ובעונה אחת. בשעת הקרב ארון הברית יצא בראשם, החצוצרות והשופרות תקעו, הציץ היה בראש פינחס כי

כך הרג את מלכי מדין ובלעם שבכשפים פרחו באויר. אחרי הקרב החצוצרות והשופרות לא שימשו, אבל הציץ היה בראש פינחס לבדוק

נשות מדין.

במדבר מטות לא יג:

וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל-נְשֵׂי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם

אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

במדבר מטות לא,יג:

וַיֵּצֵאוּ - קדמא ואזלא במלה אחת,....

● (א) תורה שלמה סב להודיע ענותנותו ושבתו של משה שהיו כולם תלמידי תלמידיו ואפילו הכי הלך לקראתם, (במדבר רבא פכ"ב-ד), כעין שוויון ביניהם

● (ב) תורה שלמה סב מלמד שמכבדים לעושה מצוה (מדרש)

● (ג) ע"פ פרש"י עה"ת יצא למנוע ביזת ישראל מהשלל כי צריך הפרשה והכשרה. כי חלק מהשלל הוא חרם לה' שהפרשתו תלויה במשה ואלעזר הכהן ובנשיאם, וחלקה שנשאר בידי העם צריך הכשרה.

● א' מבטא שוויון ב' וג' מבטאים בעושה תלוי המעשה

במדבר מטות לא,טז:

תָּן הַנֶּהָה הָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בַּלְעָם לְמַסֵּר-מַעַל בְּהוֹ עַל-דְּבַר-פְּעֹר

וַתְּהִי הַמִּנְפָּה בְעֵרְתָהּ ה':

תָּן הַנֶּהָה הָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל - מונח אזלא-גרש קדמא מהפך פשטא, טעם מונח מרמז על כעין סדרות אחדות של אזלא-גרש קדמא ומה שאחריהם. אזלא-גרש קדמא אזלא-גרש קדמא מהפך פשטא מרמז על דבר שהתחיל הושעה ואמור להתחדש. ההסבר הוא כי נשות מדין גרמו למעל לבני ישראל כפי רש"י - תָּן הַנֶּהָה - מגיד שהיו מכירים אותן, זו היא שנכשל פלוני בה. אז נקמת ה' הייתה צריכה להיות בנשים וגם בגברים שהנשים עשו מעשיהן בשליחות הגברים שנכנסו לריב עם ישראל לא בגלל עצמם אלא בגלל מואב. נקמה מהגברים בוצעה, הנקמה מהנשים בינתיים ממתנה להמשכתה בפועל היינו לביצועה בעתיד.

בגלל המונח אפשר שיש כאן עוד פעולה של אזלא-גרש או של כל התבנית. כגון ע"פ ספרי נקמה בנשי ובבנות מדין.

ספרי מג (פסוקים יד טו טז) ... בלעם אמר ... העמידו להם נשיכם ובנותיכם בזמה והם יהיו שטופים בזמה ואלהיהם (שולט או ילחם) בהם ... שנאמר ויהפך להם לאויב, ולא עוד אלא שעושיך את הרחמן אכזרי שנאמר היה ה' כאויב בלע ישראל.

התורה והמצוה (מלבי"ם) ... פקודי החיל דנו שדינו (טט - שדין המלחמה הזאת) כמו ביתר מלחמות שאינו מז' עממין שכתוב רק הנשים והטף וגו' תבוז לך, ועל זה אומר שפינחס אמר כשם שהפקדתנו כן עשינו. רק משה אמר שזה אינו דומה ליתר מלחמות, שהם גרמו עקב המלחמה וזה היה בעצת בלעם ואם כך לא היה ראוי להחיותם.

טט - תָּן הַנֶּהָה מונח אזלא-גרש ע"פ התורה והמצוה, מלחמה זאת יצאה מן הכלל של יתר מלחמות שלא בבני שבעה עממין, כי במלחמות אחרות הורגים הגברים ובוזים הנשים והטף ובמלחמה זאת היות שהן גרמו עיקר המלחמה ראוי להורגם.

במדבר מטות לא,כב:

אֶךְ-אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-הַנְּחֹשֶׁת אֶת-הַבַּרְזֵל וְאֶת-הַעֲפָרָה:

במדבר מטות לא כג:

כָּל-דְּבַר אֲשֶׁר-יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֶךְ בְּמִן נִדְהָ יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים:

אֲשֶׁר-יָבֵא בָאֵשׁ - מונח רביע יורה בקצרה אל כלים ממתכות ותערובות שלהן כגון אלו שהוזכרו בפסוק שלפניו שבו נמנים ששה מיני מתכות.

כָּל-דְּבַר אֲשֶׁר-יָבֵא בָאֵשׁ - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא כאן בא ללמד שהכשרת כלים היא כדרך שימושם אֲשֶׁר-יָבֵא בָאֵשׁ רש"י - לבשל בו כלום. כדרך תשמישו הגעלתו,

שתשמישו על ידי חמין יגעילנו בחמין,

ומי שתשמישו על ידי צלי, כגון השפוד והאסכלה ילבנו באור

וְטָהַר אֶךְ - זקף-קטן זקף-גדול, ג' המלים המוטעמות בז"ק ז"ג עולה 21 + 220 = ר"כ אהי"ה = 241 = אמ"ר, רמ"א

ג' זקף-קטן זקף-גדול שווה תקע"ו = 576

ההפרש בין ג' המלים ובין ג' זקף-קטן זקף-גדול היא 576 - 241 = 335 = של"ה = הש"ל, כאילו אמר הש"ל קליפת עובדי עבודה זרה (עע"ז) שנתנו בכליהם

נמצא באוצר ג' הרב יוסף רפאל פאלוך ז"ל

* ג' 241 אמ"ר רמ"א רא"ם (ר"ת רפאל אוריאל מכאל), אותיות קודם לאותיות שמחה = רלוד = ד"ל ז"ר

* ג' ההפרש = 335 = של"ה, בע"ל כרה"ה, פריד"ה לא"ה, ה"ר סינ"י, להק"ר, ר"ח נמוכ"ה, ע"ל פנ"י המי"ם, ס"ת מת"ן בסת"ר יכפ"ה א"ף, סערה"ה - שם קליפה מסוימת, רח"ל אמנו", בשנת של"ה גילה האר"י ז"ל הסודות.

* דרך הסבר אפשרית ע"פ ספר התניא סוף פ"ו ... המדרגה התחתונה היא שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי ואין בהן טוב כלל ונקראו במרכבת יחזקאל רוח סערה וענן גדול וגו' (השלישית אש מתלקחת בתוך הברד) ומהן נשפעות ונמשכות נשמות כל אומות עובדי גילולים וקיום גופם ונפשות כל בעלי חיים הטמאים ואסורים באכילה וקיום גופם וקיום כל מאכלות אסורות מהצומח כמו ערלה וכלאי הכרם כו' וכ"ש בע"ח שער מ"ט פ"ו וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שס"ה לא תעשה וענפיהן כמ"ש שם סוף פ"ה.

* הסבר אפשרי

* הש"ל בע"ל כרה"ה ר"ח נמוכ"ה שהיא המדרגה התחתונה של שלש הקליפות הטמאות וביניהם הקליפה רוח סערה"ה, בהסרתה מהכלים של כל אומות עובדי גילולים מנתקים קיום וחיות מחשבה דבור ומעשה אומות עובדי גילולים וכל המאכלות האסורות וכל מעשה דבור ומחשבה של שס"ה לא תעשה.

* כך יהיה ד"ל ז"ר ומבוא לשמחה של גלוי רוח א-לקים מרחפת ע"ל פנ"י המי"ם ומלאכיו רא"ם (ר"ת רפאל אוריאל מכאל)

5.10 במדבר מסעי לב

מסע	במדבר מסעי לב, ה - מט	תבנית טעמים כמו
(א)	[ה] וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס וַיַּחֲנוּ בַסֶּפֶת:	סיפא שמע ישראל
(ב)	[ו] וַיִּסְעוּ מִסֶּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאַתָּם אֲשֶׁר בְּקִצְהַת הַמִּדְבָּר:	רישא: שמע ישראל
(ג)	[ז] וַיִּסְעוּ מֵאַתָּם וַיָּשֶׁב עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל:	רישא: פעם אנכי א-לקיך בטעם עליון, פעם אנכי ה' א-לקיך, סיפא רישא בר' א,א
(ד)	[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיִּלְכְּוּ הַרְדֵּי שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְהָ:	רישא: אנכי בטעם עליון
(ה)	[ט] וַיִּסְעוּ מִמִּרְהָ וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּימָּה עֲשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמְרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם:	רישא: אנכי בטעם עליון
(ו)	[י] וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ז)	[יא] וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ בַמִּדְבָּר-סִין:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ח)	[יב] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר-סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(ט)	[יג] וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(י)	[יד] וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדִים וְלֹא-הָיָה שָׁם מַיִם לָעָם לְשִׁתּוֹת:	רישא: שמע ישראל
(יא)	[טו] וַיִּסְעוּ מִרַפְיָדִים וַיַּחֲנוּ בַמִּדְבָּר-סִינִי:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(יב)	[טז] וַיִּסְעוּ מִמִּדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתַּאֲנִי:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א
(יג)	[יז] וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֹת הַתַּאֲנִי וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֹת:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י
(יד)	[יח] וַיִּסְעוּ מִחִצְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרַתְמָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(טו)	[יט] וַיִּסְעוּ מִרַתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(טז)	[כ] וַיִּסְעוּ מִרַמֵּן פָּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין ש"י
(יז)	[כא] וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרֹסָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(יח)	[כב] וַיִּסְעוּ מִרֹסָה וַיַּחֲנוּ בְּקַהֲלָתָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(יט)	[כג] וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר-שָׁפָר:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כ)	[כד] וַיִּסְעוּ מִהַר-שָׁפָר וַיַּחֲנוּ בְּחִרְדָּה:	רישא: שמע ישראל, בשלוש מלים! , סיפא כעין ש"י
(כא)	[כה] וַיִּסְעוּ מִחִרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֵלָת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כב)	[כו] וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֵלָת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כג)	[כז] וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתַרְח:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כד)	[כח] וַיִּסְעוּ מִתַּרְח וַיַּחֲנוּ בְּמַתְקָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כה)	[כט] וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחַשְׁמֹנָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כו)	[ל] וַיִּסְעוּ מִחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרֹת:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(כז)	[לא] וַיִּסְעוּ מִמִּסְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי יַעֲקֹן:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א
(כח)	[לב] וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַנֶּדְגָד:	רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א
(כט)	[לג] וַיִּסְעוּ מִחַר הַנֶּדְגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבְּתָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י
(ל)	[לד] וַיִּסְעוּ מִיִּטְבְּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לא)	[לה] וַיִּסְעוּ מֵעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִיֹן גִּבֹר:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ברא א,א
(לב)	[לו] וַיִּסְעוּ מֵעֵצִיֹן גִּבֹר וַיַּחֲנוּ בַמִּדְבָּר-צֹן הוּא קָדֵשׁ:	בראשית ברא א-לקים את השמים ואת הארץ; בשמונה מלים
(לג)	[לז] וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הַהָר בְּקִצְהַת אֶרֶץ אֲדוּם:	רישא: שמע ישראל
	[לח] וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל-הָהָר הַהָר עַל-פִּי ה' וַיִּמַּת שָׁם בְּשֵׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי פֶּאֶתְהָר לְחֹדֶשׁ: [לט] וְאַהֲרֹן בֶּן-שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאֵת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הַהָר: ס [מ] וַיִּשְׁמַע הַפְּנַעֲנִי מִלֶּדֶךְ עֶרְדַּ וְהוּא-יָשֵׁב בְּגִבְעַת בְּאֶרֶץ פְּנַעֲנִן בְּבֶאֱרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	[לט] , סיפא כעין בר' א,א [מ] סיפא כעין ש"י
(לד)	[מא] וַיִּסְעוּ מִהַר הַהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמֹנָה:	רישא: בראשית ברא א-לקים, , סיפא כעין ש"י
(לה)	[מב] וַיִּסְעוּ מִצִּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹיִן:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לו)	[מג] וַיִּסְעוּ מִפוֹיִן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין ש"י
(לז)	[מד] וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרָיִם בְּגִבְעַת מוֹאָב:	רישא: שמע ישראל
(לח)	[מה] וַיִּסְעוּ מֵעֵי הָעֵבְרָיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבְרֵן גֹּד:	רישא: שמע ישראל, סיפא כעין בר' א,א

רישא: בראשית ברא א-לקים, סיפא כעין בר' א,א, (לט)	[מז] וַיִּסְעוּ מִדִּיבְרֵן גַּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֵן דְּבַלְתִּיקָה:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח' (מ)	[מז] וַיִּסְעוּ מִעַלְמֵן דְּבַלְתִּיקָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נָבוֹ:
רישא: בראשית ברא א-לקים, אנכי בטעם תח' (מא)	[מח] וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחִי:
, סיפא כעין ש"י (מב)	[מט] וַיַּחֲנוּ עַל-הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת עַד אֶבֶל הַשְּׁטִיִּים בְּעַרְבַת מוֹאָב: ס

בראשית א,א: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו,ד: שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

רש"י (א-ג) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים - אמר רבי יצחק (תנ"ב בראשית יא): לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (שמי' יב,ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח ב**בראשית**? משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תה' קיא,ו); שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, אימרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (ראה יר' כז,ה), ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. **בראשית ברא אלהים** - אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו): בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח,כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (יר' ב,ג); עד הנה מדרש חכמים.

ספר הפרשיות, הרב אליהו כ"טוב, מסעי, סעיף רמזי מ"ב מסעות כתב בספר צרור המור הביאו מגן אברהם (סימן תכח) וזה תוכן הדברים: מ"ב מסעות כנגד שם הגדול של מ"ב אותיות וגו' אדם אחד קורא בכלם שיהא המשכן אחד ושמו שלם. והוא רמוז בפרשה ראשונה שבתורה, במעשה בראשית, שכל יום נברא בשש אותיות (אולי הכוונה לאותיות הראשונות שבשש תיבות שבכל יום נאמר ויהי ערב ויהי בקר יום" פלוני, ובשבת – ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל" – נמצא שהתורה כולה תחלתה וסופה תתומה כחותם אחד (בשם מ"ב, מ"ב אותיות בבראשית, ... מ"ב מסעות בסוף ספר במדבר הקודם למשנה תורה). שם הקודש של מ"ב אותיות הוא היצא מראשי התיבות של תפלת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח גדולתך וגו', שבעה פסוקים בני שש מלים כל אחד.

מ"ב מסעות עם אותן שבע שחזרו לאחוריהם – כנגד מ"ט שערי טומאה שהיו משוקעים בהם במצרים וכל הילוכם במדבר – לצאת מהם ולזכות במ"ט שערי קדושה. (ומסע אחרון שבו עברו את הירדן - כנגד עשר חמשים שזכו לו ובעשור לניסן היה, שהוא שבת הגדול – הגדול בחמשים שבתות השנה).

שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות

סה"כ חמשים אותיות וכנגדם חמשים מסעות עד עברם את הירדן, חמשים תיקונים לעבור ממ"ט שערי טומאה לחמשים שערי טהרה וקדושה.

דבר מלכות התשע"ב מטות מסעי, נקודות משיחות קודש, ע"פ לטוטי שיחות חלק י"ח, מע' 390 והלאה בתרגום מידיש, מסעות בני ישראל בזמן הגלות ... אמר לו הקב"ה למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל (תנחומא מסעי ג) (תמצות הדברים) ... וי"ל בזה ע"פ פנימיות הענינים: הנה המ"ב מסעות רומזים גם על הברור של מדבר העמים בזמן הגלות, כי המדבר הוא מקום ניקת הקלפות "נחש שרף ועקרב" שהם ג' הקלפות הטמאות ולכן אין במדבר גדול צמח ודשא כלל, כי ההשפעה באה מהקדושה והקליפות אינם בטלים לקדושה, משום הכי אינם מקבלים ההשפעה, וסיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" הרמוז לגלוי משיח שעליו נאמר "הירחיבו ביראת ה'", שאז תבטל מציאות הרע דמדבר העמים ובלשון הכתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ". והנה לצורך עבודת הברור של מדבר העמים ירדה הנשמה למקום הסתר של אלקות, ירידה לצורך עליית המדבר ולצורך עליית הנשמה, ובגלות נרגשת ירידה אבל כאשר חוזרים שזוהי העלייה שלאחר הירידה מתגלה שהמסעות עצמם הם חלק מהעלייה, שמתגלה כי גם הסתר זה הוא חסדי ה'.

מדבר העמים והקליפות הם ממעשי בראשית וחסא אדם הראשון. שמע ישראל הבלתי מושלם הוא עבודת הברור להגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות.

בשם **שב"פ** גי' "נחש שרף ועקרב" עולה 1310, גי' "מדבר מקום טמא ג' סְגִי קִלְפֹת, בלעם" עולה 1310

הרב א"צ קלוגר: מסעות במדבר הם הכנה שהולכים לבנות את א"י, תכלית בריאת העולם, **כרש"י (בר' א,א)** כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, אפשר כי תבנית הטעמים מבטאה את הקשר בין הבריאה ובין תכליתה האמורה להתגלות בא"י **כרש"י** כמו שדרשוהו רבותינו (**ב"ר א,ו**): בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (מש' ח,כב) ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתה" (**יר' ב,ג**);

בראשית הארץ נבראה עבור ישראל והתורה בא"י, בראשית והמסעות לקראת א"י הם אותה תכלית

שמע ישראל הוי"ה א-להינו הוי"ה אחד ... 6 מלים 25 אותיות
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... 6 מלים 25 אותיות

בפרשת שמע ישראל ממלת **ואהבת** עד **ובשעריך** 42 מלים, וכנגדן 42 מסעות במדבר שהרישא של רוב פסוקיהן **ויסעו** מ... בתבנית טעמי רישא **שמע ישראל** - טפחא אתנה, וכנגדן 7 פעמים 6 מלים בתפילת רבי נחוניא בן הקנה "אנא בכח וגו'"

תיקון קבלת עול מלכות שמים (א) בחניה (ב) בנסיעה

42 מסעות ו-42 תחנות איסוף בדרך שתפקידן העלאת (= שחרור) נשמות ישראל שנלכדו במדבר בידי בן בליעל מחטא אדם הראשון

42 תחנות תיקון **ודברת במ בשבתך בביתך** ... **ובשכבך ובקומך**

42 מסעות תיקון של **ודברת במ** ... **ובלכתך בדרך**

6 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ב, דברים

6.1 דברים א,א

דברים א,א: ואו אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הנהר

בעבר הנהר מול סוף בין-פאהו ובין-תפל ולבן ונצרת ודי זקב:

בין-פאהו ובין-תפל ולבן ונצרת – דרגא תביר מרכא טפחא, בדרך חסידית דרגא תביר היא ירידה אחרי ירידה לשם צורך גלוי או מעשה בעולם הזה, ומהפשט נראה לכאורה כי בני ישראל הרבו להכעיס לה'. אבל בעיון בפסוק מסופו הענין מוסבר באופן אחר. **ודי זקב** - מעשה העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב) **ולכסף הרביתי לה זקב עשו לבעל: ... ולכסף** – קדמא, לכתחילה הקב"ה נתן בידי ישראל כסף רב ולכן **ודי זקב** – סלוק מגביל, מרמז ע"פ (הושע ב) כי הקב"ה ממעט מהכעסתם מפני שהרבה להם כסף ונצרת – טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **ודי זקב** שהקב"ה מוריד מהכעסתם אותו והגבלה זאת מתפשטת אל **בין-פאהו ובין-תפל ולבן** להגביל את הכעסתם גם במקומות אלו ואחרים.

וכמאמר משה רבנו ע"פ רש"י (שם' כי תשא לב,א) **אלהי זקב:** אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (ברכות לב,א)

וכך גם ממעט מ- **ולבן ונצרת** - מהתפלה על המן שכינוהו הלהם הקלוקל ומלשון הרע של קרח ועדתו שבא מצד שנתגאה בעשרו ומעמדו ונתקנא במינוי הנשיא של שבט לוי וכך גם ממעט מכל התיפלות שארעו בתקופת הזמן שהוגדרה בין תיפלה ראשונה ובין תיפלה אחרונה, שבראשונה "מול" בעקבות מכות מצרים ובפרט מכת בכורות (שמות בא יב,לו) **ונשאלום וינצלו את-מצרים:** ובשניה **סוף** בעקבות קריעת ים-סוף ביזת הים הייתה כה גדולה עד שנאמר (שמות בשלח טו,כב) **ויסע משה את-ישראל מים-סוף** ובאחרונה בתיפלת פעור הקב"ה לא כעס כל תקופת ברכות בלעם עד שפינחס כעס את הכעס שהיה לי לכעוס וקנא את הקנאה שהיה לי לקנאות

דברים א,ז: פננו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל שכניו

בערבה בחר ובשפלה ובנגב ובחוף הים

ארץ הכנעני והלבנון עד-הנהר הגדל נהר-פרת:

רש"י (ז) פננו וסעו לכם - זו דרך ערד וחרמה (ראה ספ"ד ו). **ובאו הר האמרי** - כמשמעו. **ואל-כל שכניו** - עמון ומואב והר שעיר (ראה שם). וגו'

שפת"ח ואם לא חטאו ישראל היה נותן להם ארץ י' עממין כאשר נשבע לאברהם וחסטאם גרסמה להם שלא נתן להם אלא ארץ שבעה (הר האמרי בלבד)

ובאו הר האמרי ואל-כל שכניו - קדמא מרכא זרקא סגול, בתפקיד כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רש"י ושפת"ח לכתחילה היו אמורים להתחיל בכיבוש ארץ כנען דרך ערד וחרמה, היינו בין באר-שבע ובין חברון, ומשם לכבוש את עבר הירדן המזרחי (ארץ עמון ומואב והר שעיר) ולמערב ולצפון **רש"י בערבה** - זה מישור של יער (ראה יל"ש תורה תתא). **בהר** - זה הר המלך (ראה ספ"ד ו). **ובשפלה** - זו שפלת דרום (ראה שם). **ובנגב ובחוף הים** - אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיחא בספרי (שם). **עד-הנהר הגדל נהר-פרת** – בצפון סוריה ארץ עוג מלך הבשן ויותר. אבל גרם חטא **ופועל** סבבו במדבר ארבעים שנה והגיעו לעבר הירדן המזרחי ומשם כבשו את עבר הירדן המערבי ולא כל הכיבוש שהיו אמורים לכבוש.

ולפי' **אור החיים** ב-(דב' א,ח) מוכיח כי ארץ בני גד ובני ראובן לא הייתה בכלל השבועה (כנראה כוונתו לאבות) כמו שכתב בפ' מות והוכיח מספרי. אף שחלק מנחלת ראובן הוכשרה ממואב לישראל ע"י כיבושה בידי סיחון.

בערבה בחר ובשפלה ובנגב ובחוף הים – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא כלשהו, שלא על כולם חל אותה הלכה או אותו ענין, וההסבר לכך שבפועל כפי הנלמד בספר יהושע **רבה הארץ הנותרת** שאירי חלקים בארץ כנען שלא נכבשו או שלא הורישו מהם את יושביהם כגון, שלא ממש הורישו את הפלשתים, עיקר התנחלותם הייתה בהר ובשפלה ובנגב ובערבה. וזה מתאים לדבר ה' שירישם לאט לאט,

ארץ הכנעני והלבנון - מהפך פשטא זקף-קטן - ללמדך שלא הייתה ארצו אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לך-לויב,ו) **והכנעני אז בארץ:**

מעניין לציין כי הבטוי **פנו וסעו לכם** מופיע באותו מקום שהיו צריכים להיכנס לכתחילה ובגלל חטא המרגלים הצטוו לפנות מהמסלול המקורי ולנסוע במסלול ארבעים השנה **במדבר שלח יד,כה: והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר הרף** **ים-סוף: פ**

דברים א,ח: ראה נתתי לפניכם את-הארץ

באו ורשו את-הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם:

באו - יתיב בתפקיד דווקא כך, **ורשו את-הארץ** – מונח זקף-קטן, בתפקיד של לפחות שתיים, מכח שתי סיבות, מכח השבועה לאבות, מכח כיבושם את הארץ אף שלא מרצון אלא בכורח הנסיבות.

מכאן מתחיל ההסבר לתבנית פרט וכלל ופרט **אשר נשבע ה'** - מונח מונח תלישא-גדולה, שלושה פרטים שהם ענינים של תלישא-גדולה, כל אחד מהאבות מובחר ומיוחד וזכה לשבועה משלו מה' על ירושת הארץ, ובדרך סוד שלוש שבועות הן שלושה פרטים כי כל אחד מהאבות מייצג בחינה מיוחדת בעבודת ה' - חסד, גבורה, תפארת **לאבותיכם** -קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון, בעושה תלוי המעשה, כעין כלל: האבות שיפורטו בפרט הסוגר פעלו להכין שארץ-

ישראל תהיה נוחה להיכבש לפני בנייהם ולכן היא להם נחלה בירושה ולא כליסטים שכבשו הארץ מיושביה
לאברהם ליצחק וליעקב - קדמא מהפך פשטא - פרט סוגר לכלל ודרכו עוברת שבועת ה' שהיא הפרט המקדים לכלל, להודיע, שמיטע
נחור תרח ונחור אחי אברהם וסבן של האמהות מהאבות
רש"י - ...אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו,
טט - קדמא ואזלא על **לאַבְתִּיכֶם** יוצרת שקילות (כעין שוויון) בין כל האבות ביחד וכל אחד לחוד לגבי ירושת הארץ. וע"פ מדרשים
בספר בראשית גם ברוממותם על על כל הנבראים וגם הפקיד בידי כולם את מקור הברכות בעולם.
וכעין הנאמר בפרשת פינחס כתוב (**במד' פי' לא, ו**) **אֲתֶם** – תלישא-גדולה **וְאֶת-פִּינְחָס** – קדמא ואזלא במלה אחת ושם **רש"י** פירש
ששקולים. כיצד נסביר כאן **הו'** – תלישא-גדולה **לאַבְתִּיכֶם** – קדמא ואזלא.

- א"י שייכת נחלה לבני שם. הכנענים התנחלו בארץ שלא נחלתם. אף שהאבות כבני שם היו בעלי זכות לארץ הם לא לחמו עליה. ה' זיכה האבות לכבוש הארץ מההשתלטות הכנענית, לא מתוך שאיפת כיבוש אלא בכעין דרך אגב. לאברהם וליצחק עמים שלא מכנען כבשו את יושבי כנען וכך טיהרוה לכיבוש של האבות. יעקב כבש בעקבות עבירת החוי יושבי שכם נגד דינה, לא ישירות.
- אברהם זכה בארץ בהתהלכו בה אבל בטבע ע"י נצחוננו על ארבעה המלכים שכבשו קודם כל סביבות א"י ובתוכה את חמשת מלכי עמק שדים הוא ים המלח שכנראה היו גדולי הארץ.
- יצחק קבע חזקה בארץ חזר וכבש דרום הארץ בחפירת הבארות של אביו שסתמום פלישתים שכבשו השפלה בדרום ארץ כנען מהכנענים. ובחפירת בארות משלו עד שאמר (**בר' תל' נו, ב**) **וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֵלָה בְּיַעֲקֹב הָיָה לָנוּ וּפְרִינֵנוּ בְּאֶרֶץ:** ובעיבוד חקלאי של הארץ (**בר' תל' נו, ב**). **וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ תְּחֵלָה וַיִּמְצָא בְּשֵׁנָה הֵהוּא מַאֲה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה':**
- יעקב חזר וכבש את מרכז א"י במלחמת שכם וכל הערים אשר סביבותיה בעקבות מעשה שכם ולכך נאמר (**בר' ויחי מח, כב**) **וַאֲנִי נִתְחַי לָהּ שְׁכָם אַחֵד עַל-אַחִיד אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבֵי וּבְקַשְׁתִּי: פ**
- (א) אפשר כי **לאַבְתִּיכֶם ליצחק וליעקב** הוא כעין מידה כתוב שחבירו שלפניו **לאַבְתִּיכֶם** מלמד עליו, כאן בעושה תלוי המעשה של הכיבוש וההנחלה
- (ב) אפשר כי **אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לאַבְתִּיכֶם לאברהם ליצחק וליעקב** הוא כעין טעמא דקרא המנמק מדוע **באו ורשו את-הארץ** כי האבות כבשוה ואתם באים ומחזירים לעצמכם הירושה. ולכך מרמז **ליצחק וליעקב** - מהפך פשטא, שיצא מפשוטו כי זאת החזרת נחלת אבות ולא כיבוש ראשון.

דברים א, יא: **ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹהֵי פְעָמִים וַיִּבְרָךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:**
רש"י (יא) **יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹהֵי פְעָמִים** - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם: "אשר אם יוכל איש למנות" וגו' (**בר' יג, טז**)! אמר להם: זו משלי היא, אבל הוא ויברך אתכם כאשר דבר לכם (ראה ספ"ד יא).

בעל הטורים דברים לג, א **מִשֶּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים**. ר"ת מאה וס"ת השם וס"ת משה. וזהו ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹהֵי פְעָמִים (**דב' א, יא**) שאמר תנו לו מאה ברכות בכל יום (**מנחות מג, ב**), ובכל ברכה וברכה (שוה) יו"ד זהובים (**חולין פז, א**) הרי אלה. לכך אמר יסוף השם עליכם כככם אלה פעמים משלי. ויברך אתכם משלו (**דב"ר א יג**). הפסוק מתחיל בווי"ו ומסיים בווי"ו לומר שבירך י"ב שבטים:

דברים וזאת הברכה לג, א: **וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:**
שפתי חכמים צ ר"ל ה-אלף פעמים משלי מברכה שלי אבל הקדוש ברוך הוא יברך אתכם יותר מ- **אלף פעמים כאשר דבר לכם** ואם תאמר כיון שהקדוש ברוך הוא הבטיחם לברכם אם יוכל וגו' למה אמר משה ה-אלף פעמים משלי הן הא בכלל ברכת הקדוש ברוך הוא הן ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-אלף שכר ברכות. בשם מהר"ץ. ועוד יש לומר זו משלי כלומר הברכות שלי הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הן (על תנאי) ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-אלף שכר הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הם על תנאי אם תקיימו המצות והתורה.

הדר זקנים במדבר נשא ז כף אתה עשרה זקב אחת שב"כף כלומר ברכה אחת מק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום דכ"ף עולה מאה. עשרה זהב כל' שוה י' זהובים.
פני דוד במדבר נשא ואחרי כותבי מצאתי בארחות חיים דף ד' ע"ד שכתב רמז זה ע"ש. ושם כתב שבק' ברכות נשתכר אלף זהובים בכל יום ובאמירתו נזכה לעה"ב ... והרב תורת חיים בשיטתו למסכת קמא דף צ"א פירש בזה **כי טוב יום בחצרוך מאלף והביא משם א"ז רמז מאליעזר עש"ב**. ואפשר לרמוז כי תיבת **בחצרוך** הוא צירוף בירך צח דהמברך ק' ניצול מצ"ח קלות שבמשנה תורה ...

ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם – גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. אפשר שכפי' שפתי"ח שברכות ה' מותנות בקיום המצוות והתורה. המקיים זוכה ברבוי ברכה בלתי מוגבל, והלא מקיים כפי' פני דוד נקלע לצ"ח קלות.
ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מהכלל ללמד על עצמו, דומה לענינו ב- (**במד' שלח-לך טו, ז – מא**) **פרשת צצית אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹרִית לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ**
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם – גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו, זהו ענין יחוד עילאה, שלית תפיסה ביה כלל ואין עוד מלבדו. הטעמים העליונים רמזו להגדרה בלתי בעלת הגדר. פעם (כגון פר' צצית) נאמר **אֲנִי** – גרשיים ופעם (כמו כאן) נאמר **ה'** – גרשיים, היות ושניהם מכוונים על יחוד עילאה, אפשר שזה מקור ללימוד ששם העצם הוא שם הוי' ויש לו עוד משמעויות ככגון מידת רחמים (**רמב"ן במדבר**).

מה משמעות **אֲבוֹתֵיכֶם** – רביע?, כגון שיוסף נחשב על האבות, או כגון שבעה אושפזיון, שבעה רועים **מיכה ה, ד:** **וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשֹׁרוּר כִּי-יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבַעַה רְעִים וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם:**

6.2 דברים ואתחנן ג,כג

דברים ואתחנן ג,כג – כד:

ס [כנ] ואתחנן אל-ה' פֶּעַת הַהוּא לְאִמֶּר:

רש"י לְאִמֶּר זה אחד משלושה מקומות שאמר משה לפני המקום: איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אִם לֹא (ספרי ד כו). כאן מלת לְאִמֶּר במובן לאו אמר. משה מבקש לקבל תשובה לתחנוניו שבפסוקים הבאים.

[כד] אֲדַנִּי ה' אֶתָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ וְאֶת-נְדָה הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְנִבְרוֹתֶיךָ:

רש"י (כד) ה' אלהים - רחום בדין. אֶתָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ - פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזרה; אֶתָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-נְדָלְךָ – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק של פסוק קודם ובין אתנה שבפסוק זה) כעין דבר החזור, היקש, והוא היקשו של משה מדברי ה' בשמות כי תשא בחטא העגל אמר לו (משה לקב"ה): ממך למדתי (מדברייך היקשתי), שאמרת לי: וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי (שמ' כ"ט לב); וכי תופס הייתי כך? אלא לפתוח פתח, שבי היה תלוי הדבר להתפלל עליהם (ראה ספ"ד כז). כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו.

אֶת-נְדָלְךָ - זו מדת טובך, וכן הוא אומר "ועתה יגדל נא כח ה'" וְעַתָּה יִגְדַל-נָא כַח אֲדַנִּי (במ' שלח יד,ז; ראה ספ"ב קלד).

אֶת-נְדָלְךָ - זו מדת טובך, וכן הוא אומר "ועתה יגדל נא כח ה'" וְעַתָּה יִגְדַל-נָא כַח אֲדַנִּי (במ' שלח יד,ז; ראה ספ"ב קלד).

אֶת-נְדָלְךָ – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כעין בקשה כמו שבעבר נענית לתחנוני והעברת את גזרת השמדת ישראל וגילית חסד לפרוע מהם בארבעים שנה כך עתה דחה ההיפרעות ממני משה. וכך פירש אור החיים (ג,כג) וְאֶת-חַנּוּן ... אכן פרוש אומרו פֶּעַת הַהוּא הוא זמן שנשבע ה' על דור המדבר שלא יראו את הארץ שאמר בפרשה שלמעלה וכללו למשה בכלל שבועת הגזרה כמו שאמר (א,ז) גַּם-בִּי הִתְאַנַּף ה' בְּנִלְלָכֶם בעת ההיא התחנן לה' לבטל גזרתו ולהתיר השבועה וגו'

אֲדַנִּי ה' – המלים קריאתן כפיל רש"י (כד) ה' אלהים - רחום בדין. בדין משמעו ישיבת בית דין, כסא דין ולזה מרמז אֲדַנִּי ה' – מונח רביע, כסא דין (ארבע רגליים) ועליו מוכרע העולם לשבט או לרהמים כהמשך פירוש רש"י משולב בהסבר ע"פ טעמי המקרא. וְאֶת-נְדָלְךָ – טפחה ללא מרכא בתפקיד רבוי לא מוגבל, זו מינך שהיא פשוטה לכל באי עולם (ראה שם). הַחֲזָקָה – אתנה מגביל היינו שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה

אֲשֶׁר מִי-אֵל וגו' - אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקטורין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו. אתה - אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך (ראה יל"ש תורה תתיד). ולפי פשוטו: אֶתָּה הַחַלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ - מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב "ראה החלתי תת לפניך" (דב, בלא); הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים.

דברים ואתחנן ד,ב:

לֹא תִסְפוּ עַל-הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנִּי לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה אֲתֶכֶם:

רש"י (ב) לֹא תִסְפוּ - כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות, וכן וְלֹא תִגְרְעוּ (ראה ספ"ד פב). ראה דברים ראה יגא, לא תסף עליו – חמשה טוטפות בתפילין, וגו'

רבי יוסף בכור שור (ב) לֹא תִסְפוּ - כי אם לֹא תִסְפוּ, לֹא תִגְרְעוּ; נראה כן: אם תוסיפו - חמש פרשיות, או חמשה מינין, או חמשה גדילים, או תוספת מביאה לגירעון. ונפקא מינה, שילקה על כל גירוע, ולא על כל תוספת; אבל אם צוה הקדוש ברוך הוא שבעה ימי סוכה ותוסף שמיני, הכא אינו לוקה משום 'בל תוסיף', כי 'בל תגרוע' ליכא, כדמפרש: מה שעשה עשוי; מפי הרב יודה בן רבי אליעזר נוחו עדן [הגה"ה]. אבל אם תוסיפו -תגרעו, ו'כל המוסיף גורע' (ע"פ סנה' כט,א): שאם תעשה חמשה גדילים, אז תוספת וגרעת ארבעה, שאינו כלום כל מה שעשיתה, שלא עשיתה כמצותה. וכן ארבע פרשיות שבתפילין וכן ארבע מינין שבלולב. אבל אם ישבת שמונה ימים בסוכה, לא גרעת שבעה, שהרי לא בא השמיני עם שבעה, ומה שעשה עשוי. ומיהו לפי הפשט נראה גרוע, שנראה שלא עשית השבעה לשם מצוה, שבלא מצוה אתה עושה כמו כן. ומיהו הקדוש ברוך הוא יודע לבות בני אדם וכוונתן.

רמב"ן (ב) לֹא תִסְפוּ - כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשה מינין בלולב, חמש ציציות; וכן לא תגרעו; לשון רבנו שלמה. וכך אמרו בספרי (ספ"ד פב): מנין שלא תוסיף על הלולב ועל הציצית? תלמוד לומר: לא תוסיפו; ומנין שאין פותחים מהן? תלמוד לומר: לא תגרעו; מנין שאם פתח לברך ברכת כהנים, לא יאמר: הואיל ופתחתי לברך, אומר ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם" (דב' א,ז), תלמוד לומר "הדבר" (דב' יג,א) - אפילו דבר לא תוסף עליו. אבל לא באלה בלבד אמרו, אלא אף הישן בסוכה בשמיני בכונה לוקה, כמו שמוזכר במסכת ראש השנה (כח,ב), וכן אם יעשה חגג ששה עובר ב'לאו' הזה. ולפי דעתי, אפילו ברא לעשות מצוה בפני עצמה, כגון שעשה חג בחדש שבדא מלכו, כירבעם (ראה מ"א יב,לג), ועובר בלאו. וכך אמרו (ראה מגילה יד,א) לענין מקרא מגילה: מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות חוץ ממקרא מגילה; מאי דרוש? וכו'. ובירושלמי (ראה מגילה א,ה [ד,ע]): שמונים וחמשה זקנים ומהם כמה נביאים היו מצטערים על הדבר. אמרו: כתוב "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה" (וי' כז,לד) - אלו המצוות שנצטוו מפי משה. כך אמר לנו משה, ואין נביא אחר עתיד לחדש דבר לכם; ומרדכי ואסתר רוצים לחדש לנו דבר? ! לא זוו משם נושאין ונותנין בדבר, עד שהאיר הקדוש ברוך הוא עיניהם וכו' - הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם; אם כן היא בכלל "לא תוסיף עליו" (דב' יג,א)? אלא שלא למדנו ל'מוסיף' על פי נביא אלא מן הכתוב, שאמר "אלה המצוות" - אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה. ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה; ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה, ואינן מפי הקדוש ברוך הוא בתורה.

רלב"ג (ב) לֹא תִסְפוּ על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם וגו' - הזהיר בזה המקום שלא להוסיף דבר על מצות התורה ושלא לגרוע מהם, כדי שישמרו מצות התורה בכללם. ולזה הוא מבואר, שההוספה במצות שיהיה תכליתה לשמור מצות התורה - לא נמנעה (וזה דרך חיזוק לקיום המצוה), וההוספה שתכליתה אינה לשמור מצות התורה - נמנעה; וכן הדין בגרעון. קִשַׁל ההוספה שאינה לשמור מצות

התורה אך להפך: כי התורה התירה בעילת יפת תואר אשר ישפנה במלחמה בתנאים שנוכרו בפרשת 'כי תצא' (ראה דב' כא, יא-יג); ואם יוסיפו על זאת המצוה ויעשו זה הדין ביפת תואר שלא ישבנה במלחמה, הנה זאת ההוספה היא כנגד כונת התורה; וכן אם לוקחו על ארבעה מינין שבלולב מין או מינים אחרים, כי בזה תפסד כונת התורה. וכן אם חדרו מצוה יש בה קצת הריסה לכוונת התורה. משל ההוספה שהיא לשמור כונת התורה: הגדרים שהוסיפו חכמים על מצות התורה, כמו אמירה לגוי בשבת שהיא שבות (ראה שבת קנא), ושלא להכין ביום טוב להאכיל את הגוים, ומה שידמה לזה. ויש שם גם כן קצת מצות מדרבנן כמו נר חנוכה וקריאת מגלה; והכונה בזה - ההקשך לכוונת התורה, שהשתדלה במקומות רבים לפרסם הנסים, להוסיף אמונה בשם יתעלה. משל הגרעון שאינו לשמור כונת התורה: כאלו תאמר שגרעו ממצות יבום וחליצה (ראה דב' כה, ה-י) מצות חליצה, ויתקנו, שאם לא יחפוץ ליבם תהיה אשת המת מותרת לאחר בלא חליצה, או שיגרעו כל זאת המצוה בכללה. והנה ירבו המשלים על זה. משל הגרעון שהוא לשמור כונת התורה: אם יתקנו שתהיה מצות חליצה קודמת למצות ייבום, מפני ראותם שכונת הייבום אינה לשם שמים במייבמין; או אם יתקנו שיהיה אסור לבא על יפת תואר קודם שנתגיירה. והוא מבואר, שלא יוכלו לגרוע מצוה בכללה לשמור כונת התורה. ולפי שהוא אפשר שיחשוב חושב שכבר תשלם כונת התורה בזולת המצות התלויות בארץ אחר שאינן נוהגות בכל מושבות, והתורה - ראוי שתהיה שלמת התועלת למקיימים אותה באיזה מקום שיהיו, הוסיף להזהיר על דבר המצות ההם באמרו: "ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צונו ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (להלן, ה), והם הקרבנות והטמאות והטהרות ומתנות כהונה ולויה.

טט - **לא תספו** - מונח רביע, נראה להסביר כי התוכן והתבנית מונח רביע היא דוגמא לכל מצוות התורה. הרביע מרמז על מצוות שבהן המספר ארבע הוא בסיס המצווה. המונח מרמז על התוספת הגורעת המצוה לגמרי. **ולא תגרעו** - מרכא טפחא, יתור לרבות כפירש **רבי יוסף בכור שור** שילקה על כל גירוע, ולא על כל תוספת **ממנו** - אתנח מגביל העבירה בשנוי למעשה בכוונה, אפשר להסביר כי כאשר משנה במצוה עם כוונה כדוגמא שהביר **רמב"ן** הישן בסוכה בשמיני בכונה לוקה,

ועוד תוספת אסורה זה על הכתוב, אבל שלא על הכתוב וגם מפני גדר יהיה מותר, כמביא **רמב"ן** ההתלבטות שהייתה לחכמים ולנביאים בענין הנהגת פורים ומקרא מגילה, האם זה בבחינת לא תוסיפו. ומסכם אלא שלא למדנו ל'מוסיף' על פי נביא אלא מן הכתוב, שאמר "אלה המצוות" - אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה. ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה; **ובלכך שידע שהם משום הגדר הזה**, ואינן מפי הקדוש ברוך הוא בתורה.

דברים ואתחנן דו: ושמרתם ועשיתם

כי הוא חממתכם וכינתכם לעיני העמים

אשר ישמעו את כל-החקים האלה ואמרו רק עם-חכם ונבון הנני הנדול הזה:

ושמרתם ועשיתם - זרקא סגול, על בסיס פ'י **רש"י** ו-**שפת"ח** - ששמירה היא למוד ועשייה היא קיום ... היינו שע"י לימוד מוסיף עשייה של גדרות שמירה והידורים על העשייה מדאורייתא.

דברים ואתחנן דט:

רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן-תשפח את-הדברים אשר-ראו עיניך ופן-יסורו מלבבך כל ימי חייך

והודעתם לבניך ולבני בניך:

רש"י ... ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ... ואם תעוורתו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים, טט - דרש לחכמים ושוטים ואין זה בפסוק זה אלא **בפסוק ו'**

רק - פזר **השמר לך** - מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תלישא, אחד מהם עשוי לרמז לפי **כלי יקר** - שכיחת משנתו, הפרש בין שכח לזכר - **ק"א חזרות שלא ישכח תלמודו**

דברים ואתחנן דכה - כו: [כה] כי-תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ

והשחתם ועשיתם פסל המונח כל ועשיתם הרע בעיני יהוה-אלהיך להכעיסו:

[כו] העידתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ כי-אבד תאבדון מהר

מעל הארץ אשר אתם עברים את-הנהרן שמה לרשתה

לא-תאריכון ימים עליה כי השמר תשמדון:

רש"י (כה) **ונושנתם** - רמז להם שיגלו ממנה לוסף שמונה מאות וחמשים ושתיים שנה כמנין **ונושנתם**. והוא הקדים והגלם לוסף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים **לנושנתם**, כדי שלא יתקיים בהם "כי אבד תאבדון" (**להלן, כו**); וזהו שנאמר: "וישקוד יי על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק יי אלהינו" (**דנ' ט, ז**) - צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה (ראה **גיטין פחא, א**).

[כו] העידתי - תלישא-קטנה, ענין של שיעור בענין של מידרוג בעונושים,

שיעור בדרך רמז שבזכות שם המיוחד א-ה-ו-ה הכתוב פעמים בראשי התבות הבאות **בכם היום את-השמים ואת-הארץ** **היום את' השמים ואת' השמים ואת' הארץ** הוא שם של רחמים וקפיצת הדרך וקפיצת האדם, תוקדם גלותם בשתי שנים ותהיה ברחמים ולא אבד תאבדון

טט ע"פ רש"י: (כה) **ונושנתם** - רמז להם שיגלו ממנה לוסף שמונה מאות וחמשים ושתיים שנה כמנין **ונושנתם**. והוא הקדים ע"י

אבד תאבדון מהר - מונח זרקא סגול, מוסיף במהר היינו מקדים בזמן, או מחסיר מזמן "ונושנתם" גי' שמונה מאות חמישים ושתיים, שתי שנים שמיוצגות ע"י "אבד תאבדון" מונח זרקא, כדי שלא יתקיים בהם "כי אבד תאבדון (טט - מהר) " ולכן **לא-תאריכון ימים עליה** כי אם **תאריכון ימים עליה** שמונה מאות חמישים ושתיים שנה לכניסתם לארץ-ישראל **כי אז השמר תשמדון**, וצדקה עשה עמנו שמהר והקדים להביא הגלות שתי שנים לפני זמנה.

לא-תאריכון ימים עליה - מהפך פשטא זקן-קטן - מוציא מקרא מפשרו היינו רבוי מלוא 852 שנה ומודיעם שצדקה יעשה עמם ויגלם שתי שנים קודם לכן.

אפשר כי גם שיעור הגז להינתן מחמש רחלות ילמד מ- **וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ** – מונח רביעי, והשיעור ירומז באחת משישה תפקידי תלשא שבקרא.

(דב עקב זיג) דְּלִנְךָ וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ

דְּלִנְךָ – קדמא ואזלא במלה אחת, (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה (א) תיקון המאכל ע"י תרומות ומעשרות על הסדר של מוקדם ומאוחר המרומז ב- **דְּלִנְךָ** – קדמא ואזלא במלה אחת, כלומר הסדר הוא גמר מלאכה ע"י העמדת ערימת כרי בגורן ומירווחה, ואחריו הפרשת תרומות ומעשרות:

פעולה הנחשבת לגמר מלאכה בגרעיני התבואה היינו **אדגן**, גרעיני התבואה נקראים מעתה דגן נאסרים באכילת ארעי ומחוייבים בתרומות ומעשרות. ורבנן הקישו מדגן לפירות וירקות חלקם בהעמדת ערימה, חלקם בכניסתן לבית. את הרמז להיקש ראה להלן. מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר חייבים בתרומות ומעשרות אחרי גמר מלאכתם. הועלתה השערה כי המשך הקרא **שָׁנָר-אֶלְפִיךָ** **וְעִשְׂתָּרְתָּ צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים מרמז על כעין היקש או בנין אב ללמד מדגן תירוש ויצהר לשאר יכולי גידולי הארץ על חובת גמר מלאכה ואחריה היכול הוא טבל וחייב בתרומות ומעשרות. האם כל סוגי היבולים יהיו בגמר מלאכה אחיד של ערימת כרי ומירווחה? בא הכתוב **וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ** – מונח רביעי, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן

משנה מעשרות פ"א מ"ה – מ"ח מלמדת תשעה אופנים של גמר מלאכה או הנקבע למעשר. רבוי האופנים עשוי להיות מרומז (א) בקרא **(דב עקב זיג) וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ** – מונח רביעי, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן או (ב) בקרא **(דב שפטים יח) וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ** – מונח רביעי.

שימוש נוסף לתבנית **וְתִרְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ** – מונח רביעי, מאחד משני הפסוקים עשוי להיות רמז ל- **משנה מסכת תרומות פ"א מ"א, מ"ה מ"ו מ"ז** – חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה ו/או חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים ו/או חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ב מאימתי הפירות חייבות במעשרות התנאים משיבחילו הענבים והאבשים משהבאישו האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו הרמונים משימסו התמרים משיטילו שאור האפסוקים משיטילו גידים האגוזים משיעשו מגורה ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה:

משנה ג החרובין משינקדו וכל השחורים משינקדו האגסים והקרוסטומלין והפרישיים והעוורדים משיקרחו וכל הלבנים משיקרחו התלתן משתצמח התבואה והזיתים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגין חייבים גדולים וקטנים ר"ש פוטר את האתרוגים בקטנן החייב

משנה ד ובירק הקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגין חייבים גדולים וקטנים ר"ש פוטר את האתרוגים בקטנן החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור במרים: שיעור גדול או סימנים בפרי או צבע פרי הראוי לעיבור, ע"פ **משנה מעשרות פ"א מ"ג** התבואה והזיתים משיכניסו שלישי, **פ"א מ"ב מ"ד** צבע וסימנים בפירות אחרים

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה איזהו גרנן למעשרות הקשואים והדלועים משיפסו ואם אינו מפקס משיעמיד ערימה אבטיח משישלק ואם אינו משלק עד שיעשה מוקצה ירק הנאגד משיאגד אם אינו אוגד עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו כלכלה עד שיחפה ואם אינו מחפה עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו:

דְּלִנְךָ – גמר מלאכתו בעשיית כרי ומירווח בגורן, ונקבע למעשר. הנעשה בדגן בגורן מושאל כרעיון לעשות לגידולי ארץ אחרים והרעיון הזה נקרא גרנן וזה כמפרש **רמב"ם על משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה [ה] גרנן, מושאלת**. והכוונה מאמתי נעשין הפירות כדגן שבגורן שאסור לאכול ממנו עראי מפני שנקבע למעשר, ...

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ה** מתקבל: (א) פיקוס או ערמה, (ב) שילוק אן מוקצה, (ג) איגוד או מלוי כלי או ליקוט כל צרכו, (ד) חיפוי או מילוי או עד כל צרכו, (ה) או הבאה לבית

משנה ו הפרד והצמוקין והחרובין משיעמיד ערימה הבצלים משיפיקל ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה הקטניות משיכבוור ואם אינו כובר עד שימרח אע"פ שמרח נוטל מן הקטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל: כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ו** מתקבל: (א) ערימה (ב) פיקול (ג) ערימת תבואה ומורחה (ד) כבירה בנפה או מירוח

משנה ז היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור ושותה השמן משיירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומבין הממל ומבין הפצים ונותן לחמטה ולתמחוי אבל לא יתן לקדרה וללפס כשהן רותחין רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר:

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ז** מתקבל: (א) יין משיקפה (ב) השמן משיירד לעוקה **משנה ח** העגול משיחליקנו מחליקים בתנאים וענבים של טבל רבי יהודה אוסר המחליק בענבים לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר הגרורות משידוש ומגורה משיעגל היה דש בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית ונפתחה המגורה לא יאכל מהם עראי רבי יוסי מתיר:

כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ח** מתקבל: (א) החלקה (ב) דישה (ג) מעגל במגורה בסה"כ ממשנה ז ומשנה ח חמישה אופני גמר מלאכה

חמישיות בתרומה

משנה מסכת תרומות פ"א מ"א חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו עובר כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה:

חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים

[ה] אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו ולא מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ואם תרמו אין תרומתן תרומה:

משנה ו חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי לא יתרומו ואם תרומתן תרומה: **דברים עקב יא, יב:**

אָרֶץ אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ הִרְשָׁה אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרֻשֵׁת הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: ס
ספר שפתי קדושים האדמו"ר צבי הירש המגיד מנאדבורנא מכון זרע ברך - צפת ע' כז (דב עקב יאיג) אָרֶץ אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ הִרְשָׁה אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה' וגו' הענין שכל תיבה של לה"ק צריך לחקור על שורש שלה מאיזה עולם נלקחה ... וצריך להבין באיזה בחנה יכול להפך ע"י נגינות הטעמים דהיינו חכמה מהפך האותיות וע"י ניגון יכול הוא להפך ע"ד מ"ש וד' נתן לי לשון לימודים שהלשון הוא הדורש וממנו נמשך לדיבור והלשון נמשך מהמחשבה דהיינו מהחכמה וגו'
אָרֶץ – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' **רמב"ן** ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת. בדרך סוד זקף-גדול מרמז לפעמים לקשר עולם הכתר לספירת חכמה ולספירת בינה.
אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ הִרְשָׁה אֹתָהּ - בדרך הסוד אפשר כי יכוון לענינים אלקיים שמעל לספירת החכמה והם בכתר והנקראים עתיק יומין ואריך אנפין. ולמד הרב סנדר ערלנגר הי"ו (ראה איכה התשע"א) כי באריך אנפין יש רק עין חסד, המשפיעה **תָּמִיד** – רביע בתפקיד ארבע, דרך השלבים (החכמה ובינה ודעת, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) אל השלב הרביעי והמקבל היא מלכות שב- **אָרֶץ**. החסד המושפע מהכתר (עתיק יומין, אריך אנפין) מושפע קודם אל הספירות חכמה ובינה המרומזות בכתוב **עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ** - קדמא (במובן קודם) מהפך פשטא זקף-קטן. וע"פ ספר שפתי קדושים הכתוב **הָיָה אֱלֹהֶיךָ** שהחכמה מהפך האותיות וע"י ניגון (טט – הטעמים) יכול הוא להפך דברים לא טובים לטובים. החכמה והבינה הם התחלות של שני קווי השפעה אל זעיר אנפין (חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) שבו מתגלה יותר עין ימין של חסד ועין שמאל של גבורה הנקרא גם דין היינו מה שנאמר **מְרֻשֵׁת הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה** בתחילת השנה פותחים דף חדש בלי זכויות ובלי חובות, ונרשמים מעשי ישראל בארץ ישראל עד אחרית השנה. זכו ישראל במעשיהם אזי מה שיצא מ- **אָרֶץ** – זקף-גדול, היינו עולם הכתר נהיה כולו חסד בספירת המלכות השורה ב- **אָרֶץ** – בארץ-ישראל וממנה נלמד ע"פ הטעם **אָרֶץ** – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' **רמב"ן** ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת.

טט על בסיס הנאמר ב-**ספר שפתי קדושים** אפשר לומר כי הפסוק

בראשית ב'י: וְנָהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאֶרְבֶּעָה רְאשִׁים:

ילמד כי נהר השפע היוצא מחכמה ירמז כי בחכמה אחדות ובה הטעמים לכל פרט באחדות והם מתואמים ביניהם בשילוביהם. ביציאה יפרד לפרטים עד כי לא יוכרו התאמותיהם אבל כל פרט נושא את טעמיו במקור עמו וע"י התבוננות בהם אפשר לגלות התאימות במקור לפני הפרדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ב

6.4 דברים ראה יא,כו

דברים ראה יא,כו - כח

ס [כז] ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: [כז] את-הברכה אשר תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: [כח] והקללה אם-לא תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם וסרתם מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום לקחת אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם: ס

ירושלמי סוטה פ"ז,ה"ד דף כא טור ג

(טט) – אפשר כי הלויים כאן הם כהנים, לפי הקטע שלא מצוטט) ... יכול אילו שבהר גריזי' היו אומרי' ברכות ואילו שבהר עיבל היו אומרי' קללות תלמוד לומר הברכות והקללות אילו ואילו היו אומ' ברכות וקלל' יכול משהיו אומרי' הברכות (כולן ברצף אחד ואחר-כך?) היו אומרים הקללות ת"ל (דב' ראה יא,כו) הברכה (דב' ראה יא,כו) והקללה ברכה אחת וקללה אחת (אמרו ברכה אחת אמרו קללה אחת) יכול אילו שבהר גריזים היו עונין אחר הברכות אמן ואילו שבהר עיבל היו עונין אחר הקללות אמן תלמוד לומר (דב' כי תבוא יו"ט,כו) ועניו כל-העם ואמרו אמן: אילו ואילו היו עונין אחר הברכות ואחר הקללות אמן הא כיצד בשעה שהיו אומרי' ברכות היו הופכין פניהן כלפי הר גריזים ובשעה שהיו אומרי' קללות היו הופכין פניהן כלפי הר עיבל ברוך בכלל וארוך בכלל וארוך בפרט

הערה תלמוד לומר הברכות והקללות אין בתנ"ך מקרא שבו שתי המלים האלו מופיעות ביחד. אפשר כי הירושלמי חיבר ביחד את המקראות הבאים (דב' כי תבוא כח,ב) הברכות (דב' כי תבוא כח,טו,מה) הקללות הקללות

ספרי דברים פסקא נה (דב' ראה יא,כט) ונתתה את-הברכה על-תר גרזים וגו', וכי מה בא הכתוב ללמדנו שהברכה על הר גריזים והקללה על הר עיבל והלא כבר נאמר (דב' כי תבוא כז,יב) אלה ועמדו לברך את-העם על-תר גרזים (דב' כי תבוא כז,יג) ואלה ועמדו על-הקללה בחר עיבל מה ת"ל (דב' ראה יא,כט) ונתתה את-הברכה על-תר גרזים שיכול שיהו כל הברכות קודמות לקללות תלמוד לומר ונתתה את-הברכה על-תר גרזים ברכה קודמת לקללה ואין הברכות קודמות לקללות ולהקיש קללות לברכות מה קללות בלויים אף ברכות בלויים מה קללות בקול רם אף ברכות בקול רם מה קללות בלשון הקודש אף ברכות בלשון הקודש מה קללות בכלל ופרט אף ברכות בכלל ופרט מה קללות אלו ואלו עונים ואומרים אמן אף ברכות אלו ואלו עונים ואומרים אמן כשהפכו פניהם בשעת ברכה אל הר גריזים ובשעת קללה אל הר עיבל סליק פסקא

[כז] ראה – ר ביע [כז] אשר תשמעו - מונח רביע [כח] והקללה – רביע

אפשר ש-[כז] ראה – ר ביע ירמז לנאמר ב- ירושלמי סוטה פ"ז,ה"ד

(א) אילו ואילו היו אומ' ברכות וקלל' (ב) הברכה והקללה ברכה אחת וקללה אחת (ג) אילו ואילו היו עונין אחר הברכות ואחר הקללות אמן כשהם הופכין פניהם כלפי ההר שכן נאמרים הדברים (ד) ברוך בכלל וברוך בפרט ארוך בכלל וארוך בפרט

אפשר ש-[כז] אשר תשמעו - מונח רביע ירמז ליותר מארבעה דברים כנדרש ב- ספרי דברים פסקא נה,

(א) ברכה קודמת לקללה וההקשות הבאות מקללות לברכות (ב) קללות בלויים אף ברכות בלויים (ג) קללות בקול רם אף ברכות בקול רם (ד) קללות בלשון הקודש אף ברכות בלשון הקודש (ה) קללות בכלל ופרט אף ברכות בכלל ופרט (ו) קללות אלו ואלו עונים ואומרים אמן אף ברכות אלו ואלו עונים ואומרים אמן וההקשה הבאה מברכה לקללה (ז) כשהפכו פניהם בשעת ברכה אל הר גריזים (כך הפכו פניהם) ובשעת קללה אל הר עיבל

אפשר כי ההיקש עצמו מרומז בכתוב [כח] והקללה אם-לא תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם וסרתם מן-הדרך – פעמיים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד להקיש מקללות לברכות

[כח] והקללה – רביע, המלה הקללה מופיעה גם בפסוק [כט] ואת-הקללה על-תר עיבל: וממנו לומדים שהקללה נאמרה כאשר כל הציבור פונים לכיוון הר עיבל. אמר ר' א' שגב הי"ו בשם רב פתיה ארבעה מתו בעטיו של נחש ומרומזים באותיות עיבל – עמרם, ישי, בנימין, לוי. אפשר כי [כח] והקללה – רביע, מרמז לדרשת הרב פתיה. אבל זה לא נתמך במלואו במקורות הבאים: בבלי שבת נה,ב וכן בבלי בבא בתרא יז,א מיתיבי: ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד. וכולהו גמרא, לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא,

דברים ראה יא,כט:

והיה כי יביאך ה' אלהיך אל-הארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה ונתתה את-הברכה על-תר גרזים ואת-הקללה על-תר עיבל:

והיה – לשון שמחה, שרוב המצוות לא היו מצויים לקיימם עד אחרי כיבוש וחלוקת הארץ, אבל הפרשת חלה ומצוות הברכה והקללה יקיימם מיד שיוכלו לעשות זאת כפי' רלב"ג שהיה רצון ה' שבמצוה זאת לא ימתינו עד אחר כיבוש וחלוקה אלא תכף שיוכלו לקיים זאת המצוה שם, יקיימנה. וזה, כי הכונה היתה בזה כדי שיהיו ישראל יותר ורזיים בשמירת התורה מפני שמיעתם אלו הברכות והקללות. ולפי שזרזותם בשמירת התורה היה לו מבוא עצום בירושתם את הארץ, כמו שנזכר בזה הספר פעמים רבות, יחויב שיעשו זה תכף היותם שליטים במקום ההוא אשר בו יקיימו זאת המצוה לפי מה שנתבאר מעניינה בפרשת ויהיה כי תבא';

וְהָיָה – רביע – **וְהָיָה** אותיות הוי"ה בסדר הצירוף של חודש תשרי ומשמעות תשרי ומדידה, שהעולם נברא בעל גבול, שהעולם נמדד על תשובתו, זכו בקיום מצוות זכו בברכה, לא זכו בקיום מצוות, ה' מאריך להם עד ארבעה דורות.
כִּי יִבְאֵךְ ה' אֱלֹהֶיךָ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני אופנים לביאה לארץ, אחד כפשוטו בדרך המוסתר בטבע, אחד היוצא מפשרות בדרך שמעל לטבע.

ה' באתערותא דלעילא, באופן של חסד מעל לדרך הטבע, בלתי בעל גבול
אֱלֹהֶיךָ באתערותא דלתתא, באופן של גבורה, באופן מדוד ובעל גבול

אֶל-הָאָרֶץ – זקף-גדול, אפשר שזקף-גדול חוזר לרמז כפי' **רמב"ן (דב' עקב יא,ב) אָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ הִרְשָׁ אֹתָהּ אָרֶץ** – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת. בדרך סוד זקף-גדול מרמז לפעמים לקשר עולם הכתר לספירת חכמה ולספירת בינה. אפשר כי מרמז לענין של שלוש פעמים גי' אנ"י הנדרשת בדיון על תבנית הטעמים **אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ** – זקף-קטן זקף-גדול, **לְרִשְׁתָּהּ** משמע שבשליחות ה' **לְרִשְׁתָּהּ** - אתנח, מגביל מטרת הביאה לארץ

וְנִתְתָּה אֶת-הַבְּרָכָה - מהפך פשטא – הוצא מפשרות, נתינת הברכה, היינו המברכים
עַל-תֶּרֶם נְרוֹזִים – מונח זקף-קטן – הר גריזים בארץ התחתונה עליו עומדים המברכים, הר גריזים בארץ העליונה אליו מגיעה הברכה והמשכה זאת היא כפי' **רמב"ן בראשית ב,טו** – "**לעבדה ולשמרה**" ... להמשיך ברכה לעליונים

וְאֶת-הַקְּלָלָה – טפחא, בתפקיד טעם עוצר ללמדך אם מקיימים המצוות, הקללה עצורה על כל רבויה **עַל-תֶּרֶם** – מרכא בתפקיד רבוי פרטי קללות ואורזים, חבויה במקום מיוחד בלבד **עֵיבָל** –סילוק, בתפקיד הגבלה.

אבל אם ח"ו לא מקיימים המצוות אז
וְאֶת-הַקְּלָלָה – טפחא – בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה, היינו **עַל-תֶּרֶם** – מרכא בתפקיד רבוי, הקללה על כל רבויה שעד עתה הייתה מוגבלת ל-**עֵיבָל** –סילוק בתפקיד הגבלה, יוצאת מהגבלה שלה ועוד **וְאֶת-הַקְּלָלָה** – טפחא ללא טעם מרכא לפניה בתפקיד של התפשטות תכונתה אל הכתוב לפניה היינו הקללה מאפילה על **הַבְּרָכָה עַל-תֶּרֶם נְרוֹזִים**,

אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ – זקף-קטן זקף-גדול, מרמז לגי' המלים המוטעמות והיא עולה $66 + 31 + 296 = 393 =$ שצ"ג ולהפרש בין גימטריית המלים ובין גימטריית הטעמים העולה תקע"ו (576) הפרש מתקע"ו = $576 - 393 = 183 =$ קפ"ג מצאנו באוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל בין היתר גי' שצ"ג עולה ארץ צב"י, גשמי"ם, אנש"י חיט"ה, גי' ר"ת ש'כר צ'דיק ג'מור (ע"פ בל לאשרי פר' דברים), ועוד נג"ע ר"ע ראשי תיבות = נ'פילים, ג'בורים, ע'נקים, ר'פאים, ע'מלקים (זוהר בראש' דף כה ודף כז/ועי' בזה"ק סוף עמ' 56/)

גי' קפ"ג עולה עקיב"א וגם ג' פעמים אנ"י (זה"ק בראשית כ"ג עה"פ רָאוּ | עֲתָה כִּי אָנִי וגו')
דברים האזינו לב,לט: רָאוּ | עֲתָה כִּי אָנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי אָנִי אֱמִית וְאֶחֱיָה מִחַצְתֵּי וְאָנִי אֶרְפָּא וְאִין מִנְדִּי מְצִיל: בפסוק זה ארבעה פעמים מלת אני.

מה היא ברכת ארץ-ישראל שכאשר מקיימים התורה בה היא ארץ צב"י – מתרחבת להכיל כל עובדי ה', ארץ המובטחת ב- גשמי"ם, ארץ מבורכת עד שמכנים אנשיה אנש"י חיט"ה, וכל אלו הם ש'כר צ'דיק ג'מור.
ובהפרש מרומז שמו של רבי עקיב"א שהוא צאצא של סיסרא שר צבא יבין מלך חצור שיצא מ-נג"ע ר"ע שהם ראשי תיבות נ'פילים, ג'בורים, ע'נקים, ר'פאים, ע'מלקים.

דברים ראה יא,ל:

הֲלֹא-הִמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דָרְךָ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הִישָׁב בְּעַרְבָה מִוֵּל הַגִּלְגָּל אֶצֶל אֱלוֹנֵי מְרָה:
**רש"י (דברים ראה יא,ל) אַחֲרֵי דָרְךָ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ, אַחֲרֵי נְקוּד בַּשֶּׁמֶשׁ (כ) ו-דָרְךָ נְקוּד בַּמִּשְׁפָּל (טט - יתיב) והוא (ל) דגוש ואם היה אַחֲרֵי דָרְךָ דבור אחד היה נְקוּד אַחֲרֵי בְּמִשְׁרַת בְּשׁוֹפֵר (מ) הַפּוֹךְ וְדָרְךָ בַּשֶּׁמֶשׁ וּרְפָה שַׁפְתֵּי"ח (כ) פֶּשֶׁטָא הוּא אֶחָד הַטַּעֲמִים הַמְבַטְלִים הַנִּקְרָאִים מַלְכִים וּמְפַסְקִים הַתִּיבָה שְׁאֲחֲרֵיהָ. (ל) בַּמִּשְׁפָּל הוּא הַנִּקְרָא בַּלְשׁוֹנֵנוּ יִתִּיב (מ) שׁוֹפֵר הַפּוֹךְ הוּא הַנִּקְרָא בַּלְשׁוֹנֵנוּ מֵהַפֶּךְ שֶׁהוּא כְּמוֹ שׁוֹפֵר וְנִקְרָא מִשְׁרַת פִּירוּשׁ שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ הַתִּיבָה לַתִּיבָה שְׁלֵאֲחֵרָיו מִשׁוּם הַכִּי נִקְרָא מִשְׁרַת כְּלוּמֵר שֶׁהוּא מִשְׁרַת לַתִּיבָה אַחֲרַת (טט - שְׁהִיא בַטַּעַם עוֹצֵר).
רשב"ם (דברים ראה יא,ל) אַחֲרֵי דָרְךָ - הרי הם כמו שני 'פשוטות', אבל בשביל שטעמו של **דָרְךָ** באות ראשונה, נעשה 'שופר מהפך'. (זה לא כדעת רש"י שטעם זה שמו משפל – באשכנז יתיב)**

אַחֲרֵי דָרְךָ – פשטא יתיב, ע"פ רשב"ם טעם יתיב מחליף טעם פשטא במלים של הברה אחת או במלים מלעליות כמו מלת **דָרְךָ**. לפיכך תבנית הטעמים **אַחֲרֵי דָרְךָ** – כאילו פשטא פשטא, תפקיד **רְגִילוּת** או תפקיד **בַּת אַחַת** – מידי ע"פ **ירושלמי סוטה פ"ז ה"ג רְגִילוּת** שימוש בדרך של הכניסה לא"י או העליה ממזרח אל העיר שכם, כמו כניסת יעקב מעבר הירדן לארץ-ישראל עד העיר שכם, במסלול לאורך נחל והר סרטבה.
בַּת אַחַת – מידי על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום. (60 לשכם 60 חזרה) וב-שיירי קרבן הוסיף שגם מלו כולם באותו יום אחרי ההליכה והשיבה.

דָרְךָ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי מונח זקף-קטן פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין היקש באופנים שונים. ע"פ **ירושלמי סוטה פ"ז ה"ג (א) תני רבי אליעזר בן יעקב כמו שהלכו במדבר ע"פ הענן בארץ מישור, כך גם ילכו בא"י במישור (ב) אמר ר' אלעזר בר' שמעון ... אנו דורשין לגזירה שוה. נאמר כאן אלונים מורה ונאמר להלן אלונים מורה. מה אלונים מורה האמור להלן שכם אף אלונים מורה האמור כאן שכם. (ג) ר' ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו. שבע שכיבשו ושבע שחילקו. ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה.**

6.5 דברים שפטים טז,יח

דברים שופטים יז,טו:

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו

מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

ההסבר הבא נערך בעזרת "נחלת יעקב" פירש רש"י בבלי יבמות קב,א עליך הוא דבעינן מקרב אחיך - אבל על הגר אפי' חבירו אתה מקים עליו, דיין בכלל מלך דכתיב (משלי כט,ד) מלך במשפט יעמיד ארץ. אם דומה דיין למלך שאין צריך כלום יעמיד ארץ ועוד שימות הרבה כתובים כאן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

נשאלת השאלה הבאה: שום תשים עליך מלך פשט משמעות הכתוב, שבזמן מסוים יש רק מלך אחד, כלומר אין לרבות, אם כן מניין דרשת רש"י שימות הרבה כתובים כאן.

מצאנו ב-בבלי בבא מציעא לא,א שכאשר כתב רחמנא לשון כפולה כגון (שמ' מש' כגה) עזב תעזב, (דב' כ"ח' כבז) שלח תשלח וכו', לשון כפולה בא לרבות פעמים חוזרות של ביצוע הפעולה, וב-בבלי בבא מציעא לא,ב על מות יומת (24 פעם בתנ"ך) אם אינך יכול להמיתו במיתה שחייב בה לפי העבירה המיתה בכל מיתה שימות בה (וכן בבלי סנהדרין מח,ב) (אופן אחר, ריבה אופן ביצוע מיתה חליפי).

ההסבר הבא נערך בעזרת הרב יוסף אוסטרי הי"ו ועל הפסוק (שמ' כ"ח' לא,ד) מְחַלְלֵי מוֹת יוֹמֵת ב-בבלי שבת ע,א כתב חילוק מלאכות מנלן, אמר שמואל אמר קרא (שמ' כ"ח' לא,ד) מְחַלְלֵי מוֹת יוֹמֵת מיתות הרבה על חילול אחד, שואלת הגמרא האי במזיד כתיב ועונה אם אינו ענין למזיד (במיתה הנלמדת מ-) דכתיב (שמ' ויקהל לה,ב) כָּל-הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמֵת: תנהו ענין לשוגג ומה יוֹמֵת (רש"י) (מתקן) מוֹת יוֹמֵת. יומת בממון ועוד ב-רש"י לאפוש קרבנות (לרבות הוצאות ממון לקרבנות חטאת)) שואל תוס' לא יכול להיות על מזיד כי אי אפשר להרגו בכמה מיתות, ומתוך שללא פסוק אחר הייתי אומר שהפסוק מדבר במזיד ו- מוֹת יוֹמֵת דברה תורה כלשון בני אדם, אבל כיון שיש פסוק אחר ללמד מיתה למזיד אם כך הפסוק מוֹת יוֹמֵת מדבר בשוגג ובא לרבות קרבן על כל שגגת מלאכה בהעלם אחד. תורה תמימה הערה כז ע"פ תוס' שבת ע,א שמיתות הרבה הכוונה להרבה קרבנות חטאת על שגגת מלאכות רבות בהעלם אחד. ע"כ הרב אוסטרי הי"ו

וכן דעת רבנו ב-(דב' ראה טו,ד) העניק תעניק לו אולי תאמר שרק אם התברך הבית בזכות העבד תעניק לו מענק ביציאתו, בא ללמד שגם אם לא התברך.

אולם רבי אלעזר בן עזריה חולק וסובר שאם לא התברך הבית לא מעניקים לעבד. אם כך מה יעשה עם המלים העניק תעניק לו, המענה הוא דברה תורה כלשון בני אדם, וגם רבי שמעון סובר דברה תורה כלשון בני אדם.

שואל התוספות האם שניהם חולקים על כל הדרשות לעיל של רבוי הפעמים כפי שהוסבר בכל מקום, מתוך התוס' ויש לומר דדווקא הכא בהני תרי קראי (דב' ראה טו,ח) וְהֶעֱבַט תְּעִבִיטָנוּ ו- (דב' ראה טו,ד) העניק תעניק לו אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, דמוכחי - פירוש שמהפסוקים משמע למעט כמו הענין של העניק תעניק שכתוב אשר ברכה (רק כאשר התברך תעניק) דברים ראה טו,ד: העניק תעניק לו מצאנא ומגנרנא ומיקבד אשר ברכה ה' אלהיך תתן לו:

לכן מביא התוס' דוגמא נוספת (שמ' מש' כב,יא) נָגַב יָגַב שדרשינן בגמרא מהכפילות שבא לרבות גם אבידה והגמרא שואלת למאן דאמר שדברה התורה כלשון בני אדם מה איכא למימר, ומבאר התוס' שכאשר ממשמעות הפסוקים משמע למעט אז לא מרבים. טט – תבנית הטעמים של נָגַב יָגַב – מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות, תומכת בדרשת הגמרא לרבות גם אבידה, אבל לעצם גניבת פקדון או אובדן פקדון מובן שאין רבוי אלא זה פעם אחת בלבד מבחינת המפקיד שכאשר מבקש החזרת הפקדון, זה איננו.

טט - הפסוקים יוצאי הדופן מצד המשמעות שאין לרבות על-אף כפילות הלשון לעומת הרבוי פעמים בפסוקים האחרים, אין בהם מונח לפני המלים המורות על כפילות פעולה וזה תומך שאין רבוי

שמות משפטים כב,יא: ואם-נָגַב יָגַב מעמו יִשְׁלַם לְבַעְלָיו:

דברים ראה טו,ח: כִּי-פָתַח הַפֶּתַח אֶת-יָדְךָ לְוְהֶעֱבַט תְּעִבִיטָנוּ דִּי מְחַסְרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֵר לּוֹ: פתח תפתח מוסכם הרבוי על כולם, והעבט העבטנו ממועט

ב-שום תשים עליך מהכפילות משמע רבוי מלך אבל מפשטות הפסוק אין לרבות כי בזמן מסוים יש רק מלך אחד, אם כן מניין דרשת רש"י שימות הרבה כתובים כאן, ועל זה באה שיטת התוספות ואומרת שכאשר ממשמעות הפסוקים משמע למעט אז לא מרבים, ולמלך ממנים רק אחד ואין רבוי.

אפשר לתרץ מחלוקת זאת ע"פ תבנית הטעמים של שום תשים עליך מלך – מונח מהפך פשטא זקף-קטן, טעם מונח הקודם לתבנית טעמים כלשהי, שכאן היא מהפך פשטא זקף-קטן, מרמז לרבוי פעמים של השימוש בתבנית הטעמים ובתוכנה.

כאן רבוי אוזרתת תשים עליך מלך

בתוך כתוב זה נתחיל במלת וטעם מלך - זקף-קטן המרמז לשתי דרשות: (א) פשוטו של מקרא לענין מנוי מלך לישראל, (ב) תשים עליך – מהפך פשטא, מוציא מפשוטו של מקרא ומלת מלך משמעותה שררה (מנהיגות), ואז שום – מונח לפני התבנית מהפך פשטא זקף-קטן מרבה שימות הרבה של שררות שהן לא מלך כפי שמונים רמב"ם וכסף משנה. ולכל מינוי שררות בישראל מדאורייתא נדרש שלא יהא מגוי או גר או בן גרים עד שיהא אביו או אמו מישראל. דרך הסבר זאת מתאימה לכולי עלמא.

לשיטת תוס' למד"א דברה תורה כלשון בני אדם וכאשר מתוכן הענין מובן שאין רבוי, יקשה על דרשת חז"ל שום תשים לרבות שימות הרבה, שהרי בפסוק כתוב מלך, אם כן יש כאן מיעוט, מניין לרבות שימות הרבה, ויש לומר כי לדרשת חז"ל יש אסמכתא בתבנית הטעמים מונח מהפך פשטא זקף-קטן לשימות הרבה.

אֲשֶׁר יִבְתָּר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ - מרכא תביר מרכא טפחא אתנח. קבוצת פרטים שלא על כולן חלה אותה הלכה. ואפשר כי לכך כתב **רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ג** אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו. ונלמד מכאן כי ממליכים מלך ע"פ בית דין של שבעים ואחד ונביא, או ע"פ נביא לבד כי בהמלכת שאלו ודוד לא היה בית דינו של שמואל עמו. אפשר כי הודיע להם אח"כ.

רבו שררות שהזכרו לעיל נדרש מהקרא **מִקְרָב אֱחִיךָ** – מונח רביעי, לפחות ארבע וכאן שררות רבות הנקראות **מִלְחָה**. בשררות אלו נמנים ע"פ **רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד** שר צבא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, וב- **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד** הוסיף עליהם ... לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דיינין מכין ברצועות ת"ל **מִקְרָב אֱחִיךָ תִּשִׁים עֲלֶיךָ ...**

מִלְחָה – ונראה כי הריטב"א סבור כי מלך חייב להיות מיוחס לגמרי שאביו ואמו מישראל, אבל שאר שררות מספיק שאביו או אמו יהיו מישראל. כגון **דיין כפ"י רש"י ב-בבלי יבמות קב,א**, **דיין בכלל מלך דכתיב (משלי כט, ד) מִלְחָה בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אַרְצָךְ** אם דומה דין למלך שאין צריך כלום יעמיד ארץ

כתב **הרמב"ם הל' סנהד' פ"א, ה"א** כי בדיני נפשות ידונו רק כהנים, לויים וישראלים המשיאין לכהונה וב- **שו"ע חו"מ סי' ז סע' א** בית דין של ג', א' שהיה אחד מהם [א] גר, { א } הרי זה פסול לדון בן לישראל, ג' { ב } אלא אם כן היתה אמו דן { ג } או אביו (מרכזי בשם תוספות פ"ב מצות חליצה) מישראל. א { א } הן { ד } וגר דן את חברו הגר, אע"פ שאין אמו מישראל. (ועיין ב"ד סוף סימן רס"ט).

וב**בבלי גיטין סב,א** נאמר כי **רבנן** איקרו **מלכים**. ובאלו יכול להיות גר או בן גרים שאין לו אב ואם מישראל.

ולגבי הדיין נדרש ב-**בבלי יבמות קב,א**, **בבלי כתובות יז** דין ישראל (בן אב ישראל, אמו יכולה להיות גיורת) יכול לדון בדיני נפשות של ישראל, אבל דין גר ידון בדיני גר. **בבלי שבת י,א** אמר רב חמא: מאי קרא - דכתיב (קהלת י') אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו וגו' **רש"י שבת י,א** שמלכך - דיינין, שהדיין קרוי מלך, שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט).

מִקְרָב אֱחִיךָ תִּשִׁים עֲלֶיךָ מִלְחָה לֹא תִּכְבֵּל לְתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא-אֱחִיךָ הוּא:
תבנית רביעי ... זקף-קטן ... רביעי ... זקף-קטן כעין שתי פעמים כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. אפשר כי הסתום הבא לפרש מתיחס לדיון לאלו שררות אפשר למנות אדם שאחד שאחד מהוריו מישראל והאחר גר. ומובאות להלן דעות אחדות בנושא.

רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד

אין מעמידין מלך **מקהל גרים** אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד**

אין מעמידין מלך **מקהל גרים** וכו'. ביבמות פרק החולץ (דף מ"ה:): רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל כלומר גבאים ממונים על ישראל ואע"ג דאמר מר **שום תש"ים ע"לך מלך** כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ... ת"ל **מִקְרָב אֱחִיךָ תִּשִׁים עֲלֶיךָ** כל שתשימהו עליך לא יהא אלא מן הברורים שבאחיך ומשמע לי דלרבותא נקט אמו ומכ"ש אם היה אביו מישראל אע"פ שאין אמו מישראל אם כשר וכן כתבו התוספות בפרק מצות חליצה ובהכי ניחא לי היאך מלך רחבעם דלא הוה אמו מישראל דהא בן נעמה העמונית הוה: **חידושי הרשב"א מסכת יבמות קב,א** ... ולפי דברי רש"י ז"ל שאני מלך מדיני נפשות ושאר משימות, דמלך בעינן שיהא מיוחס לגמרי שיהיו אביו ואמו מישראל דתרי אחיך כתיבי בקרא **מִקְרָב אֱחִיךָ אֲשֶׁר לֹא-אֱחִיךָ** (וזה מקשה על הכסף משנה לגבי רחבעם בו נעמה העמונית)

דברים שופטים יז, טז: רַק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים

וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִם לְמַעַן הִרְבּוּת סוּס
וְהָ אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדַרְךָ הַזֶּה עוֹד:

רַק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים - זרקא מונח סגול

ספרי לב ... אם בן למה נאמר לְמַעַן הִרְבּוּת סוּס סוסים בטלים. מנין אפילו סוס אחד והוא בטל תלמוד לומר **סוס** וגו'

רש"י (סנהדרין כא) אלא כדי מרכבתו וגו'

שפת"ח מדכתיב לו דמשמע לו הוא דלא ירבה שיהיו לו סוסים בטלים אבל כדי הצריך לו מותר דהיינו כדי מרכבתו

רמב"ם ספר המצוות, ל"ט שס"ג, הל' מלכים פ"ג ה"ג

האזהרה שהזכר המלך מלהרבות לו סוסים, והוא אומרו יתעלה לא-ירבה-לו סוסים והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים שעוברים לפניו, ואפילו סוס אחד לא יהיה אצלו, זולת הבהמה שהוא רוכב עליה בלבד או סוסים שיהיו בארוות שהם מוכנים אצלו למלחמה שירכבו עליהם הצבא אבל בשבילו רק בהמה אחת בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (טט - כא ב).

• טט - **רַק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים** - זרקא מונח סגול, גורע ומוסיף מענין ה- **סוסים** על הסוסים.

• המונח עשוי לשמש עוד סגול וגם עליו הקטנה ותוספת

• תוספת אחת - שלא יהיה אפילו סוס אחד בטל

• תוספת שניה - שלמלך יהיה רק סוס אחד לרכב עליו.

6.6 דברים כי-תצא כא,י

דברים כי-תצא כא,יא:

וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה:

דברים כי-תצא כא,יב:

וְהִבְאֵתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְנִלְחָה אֶת-רֵאשִׁיךָ וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צִפְרֹנֶיךָ:

(א) (כא,יא) וְרֵאִיתָ - או"ר י' ת'

(ב,א) (כא,יא) לָךְ לְאִשָּׁה (כא,יב) וְהִבְאֵתָהּ אֶל - ר"ת אלול"

(ב,ב) (כא,יב) (תוֹךְ) בֵּיתְךָ וְנִלְחָה - ס"ת כ"ה, רמז לבריאת העולם ב-כ"ה אלול"

(ג,א) (כא,יב) הרישא וְהִבְאֵתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ מקביל לתבנית (בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

(ג,ב) (כא,יב) וְהִבְאֵתָהּ אותיות אהו"ה ב"ת,

(ג,ג) אהו"ה שם קפיצת הדרך, קפיצת האיש, קישור שמים וארץ. שם היוצא מראשי תיבות אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

(ג,ד) ב"ת = ג' או"ר הפנימי" (אוצר הגי' רי"פ ע"פ) אגרא דפרא אות ק"ל

(ד) (כא,יב) וְנִלְחָה אֶת-רֵאשִׁיךָ וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צִפְרֹנֶיךָ - מלמד על דינים, אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר דא נשמטא וְנִלְחָה אֶת-רֵאשִׁיךָ ותדכי

(תטרה) מההוא וזהמא דאטיל בה נחש [יג] וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ אינון כיסויין דמסאבא מחובה דעגל (אלו המחיצות מעבירת

מעשה העגל) כי מתחלה היה להם לבושי יקר וגו' (ילקוט ראובני (נ"פ) מדרש הנעלם)

אור החיים (יא) וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר ... ולישב הכתוב צריך להעיר בענין למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס במקום שצריך להוסיף טהרה ודביקות בה' יתיר לעשות מעשה כיעור השנאוי אצלו יתברך, ... אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל (י"ח בלק נ"ג) שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, ... עוד אגלה לך סוד אחד תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרוו, ... ויש נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגיירים מן האומות מעצמן כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעצמם באים ומתגיירים והנה כבר כתבתי כמה פעמים כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע כאומרו (קהלת ח') שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובפרט שלוחי מצוה. ... אלא באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה יגלה ה' את עיניו להכיר בגויה שיש בה יפת תואר שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תואר, כי זוהר נשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תואר והכרתה הוא על ידי שאתה רואה שאתה חושק בה בזמן שאתה דבוק בשכינה באמצעות היותך עוסק בשליחות מצוה כאמור זה יעריך שלדבר טוב חשקת.

ודקדק לומר **וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ** ולא אמר אותה, ... לפי שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין ידוע אם חלק הדבוק בה הוא דבר היוצא בדביקה ראשונה כנזכר ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרוקנה מחלק הטוב, או אפשר שכולה נחלטת בחלק הטוב כרות וכנעמה, ... ובדרך רמז תבאר הפרשה על זה הדרך הנה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל אם יטיבו דרכיהם העולם קיים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע ובא הכתוב להעיר האדם כי ביציאתו מעולם העליון לבא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לנצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה על דרך אומרים (אבות פ"ד) איזהו גבור הכובש את יצרו שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפת"ח תחת הלמ"ד:

סיכום (דב' כי-תצא כא,יב) וְהִבְאֵתָהּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ תבנית טעמי הרישא של הפסוק והמלה וְהִבְאֵתָהּ מרמזים אל מעשה בראשית (בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: שהחלו (לרבי אליעזר) ב-כ"ה אלול"ל, ובחטא אדם הראשון נשבו נשמות יקרות ביד הסטרא אחרא ונתווסף עליהם זוהמת מעשה העגל. הישראלי היוצא למלחמה והדבוק בה' בשעת מצוה היינו מקושר לשמים ומגלה בארץ נשמה קדושה בהסתרים של הארץ וזוהי מצות יפת תואר.

וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ - זקף-קטן בתפקיד שתיים שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה

- (א) נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרוו,
- (ב) נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו,

דברים כי תצא כא,כ - כא:

[כ] וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בָּנֵינוּ זֶה סוֹרֵר וּמְרֵה אֵינָנו שְׁמַע בְּקִלְנוּ זֹלָל וְסָבָא:

[כא] וְרָנְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאָבְנִים וְמָת וּבְעֵרַת הָרַע מִקְרַבְךָ

וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ: ס

וְרָנְמָהוּ - תלישא-גדולה, כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאָבְנִים - קדמא מהפך פשטא, באחד מתפקידיה כעין כתוב שחברו שלפניו (כא,כ) מלמד עליו (כא,כא). פ"י רש"י (כא,יח) וַיִּסְרְרוּ אוֹתוֹ - שנאמר (כא,ג) זֹלָל וְסָבָא...ובן סורר ומורה נהרג על שם וסופו, הגיעה תורה לסוף דעתו...אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

וְרָנְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאָבְנִים - - קדמא מהפך פשטא, נוטלים נפשו קודם שיתדרדר לעבירות שעליהם נהרגים העבריינים.

דברים כי-תצא כבא, ד – ד:

[א] לא-תראה את-שור אחיך או את-שיר נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיק:

[ב] ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו

ואספתו אל-תוף ביתך והנה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:

[ג] וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו

וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה

לא תוכל להתעלם: ס

[ד] לא-תראה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם

הקם תקים עמו: ס

שמות מש' כגד, ה – ה:

ס [ד] כי תפגע שור איבך או חמרו תענה השב תשיבנו לו: ס

[ה] כי-תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ס

[א] לא-תראה ... [ד] לא-תראה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תראה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר (שמות מש' כגד, כ) כי תפגע אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר (שמות מש' כגה) כי-תראה, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

מדרש תנאים (דב' כי-תצא כבא), לא-תראה את-שור אחיך למה נאמר לפי שהוא אומי' (שמות מש' כגד, כ) כי תפגע שומע אני כמשמעו

ת"ל כי-תראה או כי תראה שומע אני אפלו רחוק ממנו מלוא עיניו ת"ל כי תפגע הרי זה שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה למיל

וזה הוא רוס:

ספרי דברים פיסקא רכה (דב' כי-תצא כבד, ד) לא-תראה, מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר (שמות מש' כגה) כי-תראה מצות עשה. (דב'

כי-תצא כבד) חמור אחיך, אין לי אלא חמור אחיך חמור שונאך מנין תלמוד לומר (שמות מש' כגה) חמור שנאף מכל מקום אם כן

למה נאמר אחיך מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד היצר או שורו נופלים, ולא עומדים. בדרך, ולא ברפת מיכן אמרו מצאה ברפת אין חייב בה ברשות

הרבים חייב בה.

(דב' כי-תצא כבג, ג) וכן תעשה לחמרו - דרגא מונח רביע, (ספ"ד רכה, ד) חמור אחיך, (שמות מש' כגה) חמור שנאף ... מלמד שלא

דברה תורה אלא כנגד היצר

אור החיים ואומרו (דב' כי-תצא כבג, ג) וכן תעשה, לפי שיש באמצעות האדם שלשה דברים, הא' הרכבת הגוף, ב' חלק הרוחני שבאדם,

ג' חלק התורה המאורסת לכל אחד מישראל:

כנגד הרכבת הגוף אמר [כן תעשה לחמרו], כנגד חלק הרוחני אמר [כן תעשה לשמלתו], כי בחינה זו תקרא שמלה כאומרם

במסכת שבת (קנב:): משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו, וכנגד חלק התורה אמר [כן תעשה לכל-אבדת אחיך],

וקראה הכתוב אבדה כמו שרמזו רבי שמעון בר יוחאי (קידושין ב:): משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזר על מי וכו', כי חלק העולה

לאיש זה הנה הוא אבוד מהעולם, כיון שאין זולתו יכול להשיגו, כאומר בדברי המקובלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא

מוצא אותה:

סיכום: תשובה לתיקון הלקויים שגרם היצר בגוף, ברוח, בלימוד התורה

[א] לא-תראה ... [ד] לא-תראה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תראה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר (שמות מש' כגד, כ) כי תפגע אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר (שמות מש' כגה) כי-תראה, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

[א] לא-תראה - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה והתרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י לא תראה...

והתעלמת - לא תראה אותו שתתעלם ממנו; זהו פשוטו. ורבותינו דרשו (ראה ספ"ד רכב): פעמים שאתה מתעלם וכו'.

[ד] לא-תראה - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה (אמיתית ומדומה) התרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י

עמו - עם בעליו; אבל אם הלך וישב לו ואמר לו: הואיל ועליך המצוה, אם רצית לטעון - טעון, פטור (ראה ב"מ לב, א).

מחיצה אמיתית כגון חמור בבית קברות ורואהו כהן, יתעלם מלהוציאו ויקרא לאחר, מחיצה מדומה או חכם או זקן ואין מכבודו, יתעלם.

[כן תעשה לחמרו] - דרגא מונח רביע, תיקון ליצר הרע, אלו דברים הנתונים ללב, האדם יכול לומר לא ראיתי, לא לפי כבודי, באה

התורה ומזרזו שיתגבר על יצרו להתעלם ואם זה מתאים שלא להתעלם אז שיטפל באבידה.

6.7 דברים כי-תבוא כו,א

דברים כי תבוא כו,ג: (נערך בעזרת נחלת יעקב)

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַכֹּפִית וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלִגְרָ לִיתְתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה כָּכֹל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

רש"י (יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ - התנודה שנתת מעשרותיך (ראה ספ"ד שג). **בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַכֹּפִית** - זה מעשר שני ונטע רבעי (ראה שם). ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשיו. **וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי** - מעשר ראשון (ראה שם). **וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי** - לרבות תרומה ובכורים (ראה שם) (הפשט עוסק בלוי הדרש בכהן). **וְלִגְרָ לִיתְתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה** - זה מעשר עני (ראה שם). **כָּכֹל-מִצְוֹתֶיךָ** - נתתים כסדרם: לא הקדמתי תרומה לבכורים ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון; שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב **מִלֵּאֲתָהּ וְדַמְעָהּ לֹא תֵאָחֵז (שם' מש' כב,בכ)** - לא תשנה את הסדר (ראה **מכיל' משפטים כספא יט**). **לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ** - לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומן החדש על הישן. **וְלֹא שָׁכַחְתִּי** - מלברך על הפרשת מעשרות (ראה ספ"ד שג). (רש"י ע"פ ספרי מלמד נתתים כסדרם, אבל הפירוש בפסוק מלמד על הפרשות בשנה ראשונה, שניה, רביעית וחמישית בסדר הפוך, ואח"כ מלמד על הפרשת מעשר עני בשנים שלישית וששית)

וְאָמַרְתָּ - פזר.

רש"י וְלֹא שָׁכַחְתִּי - מלברך על הפרשת מעשרות (ראה ספ"ד שג). **שִׁפְתֶיךָ** כתב ר"א **מלשבחך** ומלברכך בעת הפרשת המעשרות ולא מלברך ברכת הפרשת מעשרות, שהוא נוסח הברכות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, שברכות על המצוות אינו אלא מדרבנן (לכן הרא"ם משנה מלשון רש"י לברך ללשון לשבח, על הרא"ם יש להעיר היכן מצינו מדאורייתא שיש חובה לשבח בעת הפרשת המעשרות ולא לברך). ועוד ב-**שִׁפְתֶיךָ** עיין תוספות יום טוב מעשר שני פ"ה מ"א דפירש קאי על הברכות ואסמכוה על קרא. ו-**הַתּוֹרָה** עצמו הביא ראייה לדבריו מדברי הרא"ש.

טעם פזר בתחילת הפסוק **וְאָמַרְתָּ** - פזר בתפקיד של העברת רעיון תורני למקום אחר, הספרי דורש למקומו מאמירת וידוי ביעור תרו"מ לאמירת ברכת הפרשת תרומות ומעשרות בשם ומלכות, וטעם פזר מלמד למקום אחר בתורה והיא אמירת ברכות בכלל בשם ומלכות. ולראיה נביא (בהפניית הרב יוסף אוסטרי הי"ו) הנאמר **בבלי ברכות מ,ב**, המשתמש בפסוק זה ומסמך עליו הזכרת שם ומלכות בברכות בכלל. גופא, אמר רב: כל ברכה שאין בה הזכרת השם - אינה ברכה. ורבי יוחנן אמר: כל ברכה שאין בה מלכות - אינה ברכה. אמר אבוי: כוונתיה דרב מסתברא, דתניא: **(דב' מי-תבוא כו,ג)** **לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי** - מלברכך, **וְלֹא שָׁכַחְתִּי** - מלהזכיר שמך עליו, ואילו מלכות לא קתני. ורבי יוחנן - תני **וְלֹא שָׁכַחְתִּי** מלהזכיר שמך ומלכותך עליו.

וְלֹא שָׁכַחְתִּי - מרכא סלוק

וְלֹא - מרכא לרבות הזכרת שם (ה' א-לקינו) ומלכות (מלך העולם) ונוסח הברכה הקשורה לפסוק הוא "ברוך אתה ה' א-לקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש תרומות ומעשרות". ע"י טעם **וְאָמַרְתָּ** - פזר מועבר רעיון ברכה בשם ומלכות לכל הברכות. **שָׁכַחְתִּי** - סלוק להגביל הזכרת שם ומלכות בברכה לפי הכללים שקבעו רבנן (כגון רק לפתיחת ברכות, ולא בסמיכות ברכות מסוימות, ראה **רמב"ם הל' ברכות פ"א, בית הבחירה למאירי בבלי ברכות מ,ב, שו"ע או"ח סי' ריד**). כמו-כן אף שהנוסח הרגיל כולל שתי אזכרות של שם הוי"ה המבוטא אדונ-י" ו"א-לוקינו", בדיעבד, אם אמר רק אחד מהם יצא ידי חובתו. עוד נפסק כי אי אמירת המילה "אתה" שבנוסח הברכה אינה מעכבת בדיעבד. לגבי אי אמירת המילה "העולם" קיימת מחלוקת בין הפוסקים (**שולחן ערוך ומשנה ברורה בסימן ריד**). כמו-כן יש כל מיני נוסחים של שבעה לה' שהאומרם כברכה יצא אף על פי שלא אמר הנוסח המקובל. **רמב"ם הלכות ברכות פ"א ה"ה** עזרא הסופר ובית דינו - אנשי כנסת הגדולה קבעו נוסח הברכות בשם ומלכות לברכות שמקורן בתורה (ברכת המזון ע"פ הפסוק ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-לקיך וגו', ברכה לפני לימוד התורה) ולברכות מדרבנן. ואף על פי שהראיה מהפסוק אסמכתא בעלמא היא דברכות מדרבנן הן ואינן מעכבות (ראה **תפארת ישראל - יכין מע"ש פ"ה מ"א**) נראה לומר כי טעם **וְאָמַרְתָּ** - פזר מרמז לתקנת רבנן זאת שהיא אחת משבע מצוות מדרבנן.

וְאָמַרְתָּ - גי' עולה ברו"ך את"ה אח"ד אשר שמך **ה' אֱלֹהֶיךָ** (בנוסח הברכה ה' א-לקינו), וציור טעם פזר מרמז לכתר מלכות. בשם שב"פ הי"ו הנוסחה הכללית של הברכות היא בשם ומלכות **"ברוך אתה ה' א-לקינו מלך העולם"** גי' המלים עולה 1003 ועוד שש המלים האלה עולה 1009 גימטריה זאת מרומזת בגימטריה המלים **וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ** - העולה 909 ועוד 100 ברכות שיש מצווה לברך ביום עולה 1009

לִפְנֵי - תלישא-קטנה,

משנה מסכת מעשר שני פ"ה מ"א כָּכֹל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות **לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ** לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ולא שכחתי לא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו:

לִפְנֵי - תלישא-קטנה, בתפקיד כעין מחיצה, לרמז על אי מעבר מחיצה כנאמר ב- **משנה מסכת מעשר שני פ"ה מ"א ... לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ** לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש

לִפְנֵי - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעורי כמויות וזמנים בהפרשת תרו"מ כשעוריהן בכל הדקדוקים, דרישת זמני ביעור מעבר לשנה שלישית עד פסח רביעית, מעבר לשנה ששית עד פסח שנה שביעית כפי שנדרש במלים **מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים**

משנה מסכת מעשר שני פ"ה מ"י במנחה ביום טוב האחרון היו מתודין כיצד היה הודוי **בערתי הקדש מן-הפית** (דברים כו) זה מעשר שני ונטע רבעי **נתתיו ללוי** זה מעשר לוי **ונם נתתיו** זו תרומה ותרומת מעשר **ללוי ליתום ולאלמנה** זה מעשר עני הלקט והשכחה והפאה אף על פי שאינן מעכבין את הודוי **מן-הפית** זו חלה:

בערתי הקדש מן-הפית – דרגא מונח רביעי, נתיחס כאן לתבנית הטעמים מונח רביעי בתפקיד של לפחות ארבעה דברים שמבערים מן הבית בערב פסח של שנה רביעית (מהפסוק כאן) ושל שנה שביעית (שמקורה יתברר להלן), פי' רש"י ע"פ ספרי לבער (במשמע להוציא) **מן-הפית** (א) מעשר שני (ב) נטע רבעי (ג) מעשר ראשון (ד) תרומה (ה) בכורים (ו) מעשר עני (המעכב) וגם הלקט והשכחה והפאה אף על פי שאינן מעכבין (ז) חלה – **רמב"ם מע"ש פ"א, ה"ב מן-הפית** זו חלה שהיא המתנה של כהנים בבית. חלה נקראת תרומה ב-**במדבר שלח טו, כ: ראשית ערסותכם חלה תרומה פתרומה גרן בן תרומה אהה**:

ביעור בשנה השביעית – עיין ב-**רמב"ם מע"ש פ"א, ה"א-ג** דמצוות ביעור מעשרות היא בשנה הרביעית והשביעית ועיין ב-**רדב"ז** שם **ה"א** שהמקור הוא בירושלמי פרק בתרא דמע"ש וזה לשונו יכול פעם אחת בשבוע חייב לבער תלמוד לומר (**דברים ואה יד, כח**) **מקצתהו שְׁלֹש שָׁנִים**, ויש לברר כיצד זה מלמד על שנה

רדב"ז הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"א ה"א מצות עשה להתודות וכו'. פרק בתרא דמעשר שני ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור ומפרשים בירושלמי דכתיב (**דברים ואה יד, כח**) מקץ **שְׁלֹש שָׁנִים תוציא את-כל-מעשר-תבואתך** יכול פעם אחת בשבוע את חייב לבער ת"ל (**דברים ואה יד, כח**) **מקצתהו שְׁלֹש שָׁנִים** (הירושלמי שינה הלשון **מקצתהו** למקץ כדי להדגיש כי דרשת שנה שביעית היא מיתור האות ה"ה) יכול כשהגיע בראש השנה שלישיית את חייב לבער ת"ל **מקצתהו** אין **מקצתהו** אלא בסוף בסוף שנה אתה מבער ואי אתה מבער בר"ה אי בסוף שנה יכול בראשה של שביעית תלמוד לומר (**דב' כי-תבוא מו, ג**) **כי תכלה לעשר** כשתכלה לעשר את כל הפירות יכול אף בחנוכה נאמר כאן **מקצתהו** ונאמר להלן (**דב' וילך לא, ג**) **מקצתהו שבע שנים במעדר שנת השמיטה בחג הסוכות**: מה מקץ שנאמר להלן מועד אף כאן מועד אי מה להלן בחג הסוכות אף כאן בחג הסוכות ת"ל (**דב' כי-תבוא מו, ג**) **כי תכלה לעשר** אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית ע"כ. וה"ה לפסח של שביעית:

הירושלמי דרש מקץ ע"י שנוי מהכתוב מקצה כדי ללמוד על שנה שביעית ועל מועד וא"כ ע"י מלת תכלה מקדים לפסח של שביעית. ברוב הפסוקים עם מלת מקצה המובן הוא בסוף הצד, סוף המקום, כמו **בראשית ויגש מז, כא: ואת-העם העביר אתו לערים מקצה נבול-מצרים ועד-קצהו**: מלת **מקצה** – קצה הארץ, סוף הארץ אבל ב-**במדבר מסעי לד, ג: והיה לכם פאת-נגב ממדבר-צן על-ידי אדום והיה לכם נבול נגב מקצה ים-המלח קדמה**: משמעות **מקצה** היא מעבר למקום מסוים, ונראה שכך גם ב-(**דברים ואה יד, כח**) **מקצתהו שְׁלֹש שָׁנִים**, בתבנית מונח פסק (המוכר כמונח לגרמיה) מונח רביעי. קריאה ללא פסק משמעותה מעבר לשלש שנים היינו בשנה הרביעית. בקריאה עם פסק מלת **מקצהו** בטעם מונח לגרמיה היא כעין דרשת סדור שנחלק ומצטרפת לפסוק הקודם (**דב' ואה יד, כח**) – **והלוי... אין לו חלק ונחלה עמך מקצתהו**, הלוי הוא מעבר לנחלות, ובשנת שמיטה דומים כל ישראל בעלי נחלה ללויים ואין להם נחלה. ולכן **מקצתהו** פסק, מעבר לשש שנות עבודת האדמה בנחלה, היינו בשנה השביעית.

ועוד דרך הסבר בקריאה עם פסק מלת **מקצתהו** בטעם מונח לגרמיה, טעם הפסק בתפקיד של העברת התוכן משמאלו אל המלה מימינו, ואז מתקבל **שְׁלֹש שָׁנִים מקצתהו שְׁלֹש שָׁנִים** שתי קבוצות של שלוש שנים שבשנה שאחריהם מקיימים ביעור.

(**דב' כי-תבוא מו, ג**) : **בערתי הקדש מן-הפית** – דרגא מונח רביעי, תבנית המרמזת לתיקון ליצר הרע.

תיקון לחטא העגל, ניטלה כהונה מבכורים ונתנה לאהרן ולבניו, תיקון ליצר הרע של דבר הנתון ללב, כי מי יודע האם באמת ביער כל התרומות והמעשרות מן הבית, ואם לא ביער ומתודה מעורר כעס, אך המבער כתיקונן נענה לבקשת גשמים. ע"פ **ירושלמי ביכורים פ"ב ה"ב (וילנה ח, א)** ביעור בכורים נלמד בהקש מביעור מעשר שני. הקרא עוסק במעשר שני ורבי יעקב בר אהא אומר הקדש - הקדש העליון, היינו **הבכורים**, אבל ע"פ **ספורנו** אותה מלה בניקוד אחר **הבכורים** שהם קדש עליון מציאת מצרים ויש לפדותם כי איבדו תפקיד הכהן שהיה להם עד מעשה העגל.

הקרא בערתי הקדש - **דרגא מצביע לפרשת הבאת הבכורים שלפניה דברים כי-תבוא כו, א - יב ספורנו דברים פרק כו, יג**) **בערתי הקדש מן-הפית**. בחטאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות כאמרו **ואטמא אותם במתנותם בהעביר כל-פטר תחם (חזקאל כו, ו)** וזהו וידוי מעשר שהזכירו רז"ל: **ונם נתתיו ללוי**. טעם גם כטעם אף על פי כמו גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים. (**רות א, יב**) יאמר א"כ מודה אני כי גדול עוני שגרמתי לבער הקדש מן הבית (הבכור שהיה כהן) ואף על פי ש- **נתתיו ללוי** וזולתו כ- **מצותהו** אני מתפלל שתשקיף השקפה לטובה במקום ההשקפה לרעה הראויה ב-עוני:

ירושלמי (וילנא) מעשר שני פ"ה ה"ה, **ירושלמי סוטה פ"ט ה"א** אמר רבי הילא **כעס הוא לפני המקום** מי שהוא אומר עשיתי ולא עשה. (והתיקון שהתקין יוחנן כהן גדול) **מעשה מי שהוא מפריש מתודה מי שהוא אינו מפריש לא יתודה**. פני משה **ירושלמי מעשר שני פ"ה כעס הוא לפני המקום**. שיאמר (**דב' כי-תצא מו, ד**) **עשיתי ככל אשר צויתני** והוא לא הפריש (**תה' קא, ז**) **הגר שקרים לא-יפון לגנוד עיני**:

דרך אמונה – ביאור ההלכה הלכות מע"ש פ"א כעס הוא לפני המקום. ... וזהו דווקא כשאומרים כולם בתורת חיוב (בבית המקדש) אבל אם אחד רוצה לומר בפני עצמו בבית הכנסת בתורת תפלה יכול לומר אם יודע בעצמו שקיים את הכל וגו' נאמר ב-**ירושלמי תענית פ"א ה"ד (וילנה א, ה)** חד בר נש הוה מפיק מעשריו כתיקנן. א"ל ר' מנא קום אמור (**דב' כי-תצא מו, ג**) **בערתי הקדש מן-הפית**. ופירשו למשל ב-**דרך אמונה** וב-**קריית מלך הלכות מע"ש ונטע רבעי פ"א ה"ד** שהמוציא מעשרות והמבער כתקנן ומתודה, זכותו גדולה ויכול לבקש על הגשמים בשעה שהציבור מבקשים עליהם ויענה ע"י הקב"ה. לכן **בערתי הקדש מן-הפית** – דרגא מונח רביעי, הוא תיקון גדול לעולם שבזכותו נענים לבקשת גשמים.

דברים נצבים ליב - יג: [יב] לא בשמים הוא
לאמר מי יעלה לנו השמים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
[יג] ולא מעבר לים הוא
לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
תורה תמימה

לא בשמים הוא - מאי **לא בשמים הוא**, א"ר ירמי, שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין אנו משגיחין בבת קול^(ט) [כ"מ נ"ט ב']:
לא בשמים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על דרשת שלא משגיחין בבת קול גם דברי נביאות באופנים שונים בעיניי הוראה כמו שמפרש **תורה תמימה הערה יא**

כלומר בבת קול הפוסק הלכה כיחיד נגד רבים. ובסוגיא כאן אמרו אין משגיחין בכ"ק שכבר כתיב בתורה אחרי רבים להטות, ואמנם נראה דלאו דוקא כיחיד נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין בכ"ק מכרעת, כיון דבכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא ומה שהביאו הפ' אחרי רבים להטות הוא משום דאיירו שם במחלוקת יחיד ורבים, ועיין בתוס' שם ובתוס' יבמות י"ד א'. ודע דבכלל **לא בשמים הוא** הוי גם דברי נביאות וכמש"כ הרמב"ם בפ"ט ה"א מיסוה"ת (מיסודי התורה) שאין הנביא רשאי לחדש דבר מה"ת משום ד- **לא בשמים הוא**, וכן הנביא שאמר הלכה כדברי פלוני מצד נביאות הרי זה נביא שקר ואפילו נותן אות ומופת, יען שהוא בא להכחיש את הכתוב בתורה **לא בשמים הוא**,

הוא – אתנח, מגביל את ההרחבה שב- **לא בשמים** מתי לא שומעים לדברי נביאות, ומלמד כי בשני דברים שומעים לנביא, וכהמשך **תורה תמימה הערה יא**

אבל בסתירת דין לפי שעה שומעין לו וכמבואר לפנינו בפ' שופטים (י"ח ט"ו) בפסוק אליו תשמעון, ועיין מש"כ בפ' משפטים בפסוק אחרי רבים להטות. ונראה פשוט דרק לענין הוראה אין שומעין לנביא, אבל הודעת מציאות וגלוי מילתא בודאי שומעין לו, וראיה לזה מבכורות כ"ד א' דאמר שם לענין הדין דאיירי התם שעומד בספק עד יבא ויורה גואל צדק, ופריך מאי עד יבא ויורה, עד שיוודע לך הדבר מבעי לי' ופירש"י יבא ויודיע מבעי לי' דגלוי מילתא בעלמא שיגיד לנו וכו' והוראה לא שייך אלא בדבר הלכה עכ"ל, והרי מבואר כמש"כ דעל גלוי מילתא שומעין לנביא, ועיין יבמות ק"ב א' ומש"כ בפ' שופטים שם ובפ' בשלח בפסוק והוא כזרע גד לבן:

לא בשמים הוא - אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להו לא בשמים היא^(ט) [תמורה ט"ז א']:

תורה תמימה הערה יב (הערה זאת מדגימה מיהושע שהיה נביא אחרי משה שלענין הוראה אין שואלים מן השמים אלא יש להכריע בכלים של התורה שבעל פה כפי שהתקבלו ממה) ר"ל שאמרו ליהושע שישאל מן השמים כמו שהי' משה שואל, ואמר לא בשמים היא, וממשה אין ראייה, כי הכל נמסר לו מן השמים, וע"ע מעניין זה לפנינו בס"פ בחקתי בפ' אלה המצות בדרשה שאין הנביא רשאי לחדש דבר:

יג) ולא מעבר לים הוא - א"ר אבדימי בר חמא, מאי דכתיב **ולא מעבר לים הוא** - שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה^(ט)
[עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים הוא - מאי **ולא מעבר לים הוא**, רבא אמר, לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים^(ט) ור' יוחנן אמר לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים^(ט) [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על הפשט של מקום גם מי שמתגאה בדיעת התורה והלומד מתוך תענוגי העולם הזה כפירש **תורה תמימה הערה יד** ... ונראה דמכוין למ"ש בפ' חלק קי"א א' עה"פ דאיוב לא תמצא בארץ החיים לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, והפי' הוא במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים

ועיין בתנחומא פ' בראשית דמשמע שם דזה הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב. וגם יש לפרש שמרחיב דעתו שמתגאה ברחבת דעתו על התורה לומר דבר זה נראה לו ודבר זה לא נראה לו, וכדומה:

הוא – אתנח, מגביל את ההרחבה שב- **ולא מעבר לים** למתגאה בתורה שבעל פה.

דברים נצבים ליט:

העלתי בכם היום את השמים ואת הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:
את השמים ואת הארץ - ר"ת א' ה' ו' ה' - שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם

הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" את השמים ואת הארץ
רש"י (יט) **העלתי בכם היום את השמים ואת הארץ** - שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **העלתי בכם היום את השמים וגו'** - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה לגלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר

"וזרח השמש ובה השמש" (קה' א,ה)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמתה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאין אין מקבלין פורענות - לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

שפת"ח (ז) רצונו בזה (טט – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.

(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכס בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו',

ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון. ע"פ רש"י ושפת"ח העלת' – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמה יעשו עבירות. ככם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **היום את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

דברים נצבים ליט: העלת' ככם היום את-השמים ואת-הארץ

החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה

ובחרת בחיים למען תחיה אתה וירעך:

ובחרת בחיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) **ובחרת בחיים** - תנא רבי ישמעאל, **ובחרת בחיים** - זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחיה אתה** כתיב^(ט) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחיה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תחיה אתה - מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוט על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תחיה אתה** כתיב^(ט) [שם שם]:

לכבוד הדף היומי **דברים עקב ח, ח - י: [ח] ארץ חטא ושערה ונפן ותאנה ורמון ארץ-זית שמן ודבש:**

[ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל ביה לחם לא-תחסר כל ביה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרביה תחצב נחשת:

[י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אל-היך על-הארץ הטובה אשר נתן-לך:

בבלי ברכות מד,א משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות, דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל? - דכתיב: **(דב' עקב ח, ח): ארץ חטא ושערה וגו',** וכתיב: **[ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-**

ביה לחם וגו', וכתיב: **(דב' עקב ח, י) [י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אל-היך.** ורבנן? - **[ט] ארץ** הפסיק הענין. ורבן גמליאל נמי,

[ט] ארץ הפסיק הענין! - ההוא מבועי ליה למעוטי הכוסס את החטה. אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת

המינין - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין - בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

אפשר כי **רבן גמליאל** לומד מ-לחם – זקף-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס

חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים

[ט] ארץ אשר לא במסכנת – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק (ח,ח) שבעה

המינים, ומפסוק (ח,י), **ואכלת ושבעת וברכת**, טפחא בראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו ומעביר את ברכת המזון אל פסוק (ח,ט), וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון.

רבנן לומדים את ההבאה של (ח,ח) אל (ט,ח) וגם שיחול (ח,י) על מה שהובא ל-(ח,ט) אבל הם דורשים כי מלת **[ט] ארץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-(ח,ח) מסנת אל ברכת המזון רק את **ארץ חטא ושערה** שמהם אופים (ח,ט) **לחם** ולא את הפירות שבשבעה המינים.

ורבנן? - **[ט] ארץ** הפסיק הענין. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל.

נאמר ב-**בבלי ברכות לז,א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, מכאן אפשר לומר כי מה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, תורם ל(א) ו-(ב) המעטה של מה שאינו מוגדר לחם, שעליו חלים שני התנאים (א) ו-(ב)

(א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושכולת שועל ושיפון בכלל שעורים) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח - באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ב).

(ב) שהקמח בלול במים ואפוי (ח,ט) **לחם**

תורה תמימה ויקרא פ"ז (יג) על חלת לחם - ת"ר, על חלת לחם חמץ, מלמד שאין לחם קדוש אלא אם כן **קרמו פניה בתנור**^(ט) [מנחות ע"ח ב'] : **על חלת לחם** - אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא להם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה^(ט) [שם שם]:

תורה תמימה הערה כח ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב חלות לחם בא להורות שהחלות תהיינה אפיות, ...

תורה תמימה הערה כט וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוציאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוי שיעור זה שוה לשיעור קרמו פניה בתנור שבררשה הקודמת:

(ג) שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה,

ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, ולכך היא **המשנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך על המליח ופותר את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה:

ומדברנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

6.9 דברים וילך לא,א

דברים נצבים לכ:

לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַת בְּקוֹל וְלִדְבָרָהּ בּוֹ

כִּי הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְצֵךְ יְמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לְתֵת לָהֶם: פ

דברים וילך לא,א:

וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל:

בעה"ט ... וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה, לְעֵלַי מִיַּיִן כְּתִיב לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וּסְמִיךְ לֵיהַּ וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה; שְׁהַלֵּךְ אֵלֵיהֶם לְהַגִּיד לָהֶם כִּי קִיַּיִם

הַקַּב"ה שְׂבוּעָתוֹ וְהַכְּנִיס יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ, וְאִתָּא בַּמִּדְרָשׁ (בְּרַכּוֹת יח; ב, וְעֵינַי וִיק"ר כה; ד) מִכַּאֵן שֶׁהַמַּתִּים מְסַפְּרִים זֶה עִם זֶה:

אור החיים

וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה, ... וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (זוה"ק ח"א ריח) שֶׁאִמְרוּ כִּי אַרְבַּעִים יוֹם קוֹדֵם הַפְּטִירָה נִשְׁמַת הָאָדָם הוֹלֶכֶת מִמֶּנּוּ, כְּאֹמְרוֹ (ש"ה ד"ו), וְנִסּוּ הַצִּלְלִים, וּמִבְּקֶרֶת מְקוֹם חֲנִייתָהּ בְּמִקְוֵה עֲלִיּוֹן, וְהַצְדִּיקִים יִכִּירוּ בְּדַבָּר, וְצֵא וּלְמַד מִרְבֵּי שְׂמֵעוֹן בַּר יוֹחָאֵי שֶׁהַכִּיר בְּרַבִּי יִצְחָק כְּאֹמְרוֹ בְּסִפְרֵי הַזּוֹהַר (ש"ס): וְאִמְרוּ עוֹד כִּי הַשְּׂמוֹת שֵׁשׁ לְיִשְׂרָאֵל הֵם שְׂמוֹת הַנְּשֻׁמּוֹת, ... וְכַאֵן אָמַר וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה, פִּירוּשׁ רֹחַ הַחַיִּים שָׁבוּ שֶׁתְּקָרָא מֹשֶׁה, הִלְכָה כְּסֹדֵר הַרְגִּיל לְמִי שֶׁמִּגִּיעַ קֶצוֹ, וְכִינָה לְנַפְשׁוֹ לְשׁוֹן זָכַר, כִּי הוּא סִימָן לְגוֹדֵל הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁתְּהִיָּה בְּמִדְרַגַּת זָכַר, וְהוֹדִיעַ הַכְּתוּב בְּמָה שֶׁאִמְרוּ וַיְדַבֵּר אֶת גּוֹי, שֶׁהַרְגִּישׁ בְּהַלִּיכָתָהּ וְהַכִּיר שֶׁהַגִּיעַ קֶצוֹ בְּיוֹם הַהוּא, כְּאֹמְרוֹ בֶּן מֵאָה וְגוֹ' אֲנִי הַיּוֹם, וְאִמְרוּ ז"ל (סוטה יג): הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וְשִׁנּוּתִי: וְאִם תֹּאמְרוּ מִנֵּין יָדַע מֹשֶׁה בְּדִיּוֹק יוֹם הַמִּיתָה, הֲלֹא אָמְרוּ ז"ל כִּי מִיּוֹם שִׁנּוּסוֹ הַצִּלְלִים עַד יוֹם הַמִּיתָה הֵם אַרְבַּעִים יוֹם, וְמִי יוֹדַע הַדְּבָרִים יוֹתֵר מִמֶּשֶׁה, וְהַשְׂכִּיל וְיָדַע יוֹם קֶצוֹ, וְהַכְּרָה כּוֹז מוֹשָׁגַת הַיָּא לְגוֹדֵל עוֹלָם, וְעֵינַי מִה שֶׁכְּתַבְתִּי בַּפְּסוּק וַיִּקְרְבוּ יָמַי יִשְׂרָאֵל (בְּרַאשִׁית מו,ט): וַיְדַבֵּר אֶת- (כָּל) הַדְּבָרִים וְגוֹ', אֹמְרוֹ אֵת (כָּל) הַדְּבָרִים, לְהַעִיר שֶׁהַגֵּם שֶׁהַגִּיעַ יוֹם פְּטִירָתוֹ כְּאֹמְרוֹ (דב' וילך לא,ב) אֲנִכִּי הַיּוֹם פִּירוּשׁ הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וְגוֹ', אִף עַל פִּי כֵן הִיָּה בּוֹ כַח הַיְכוּל דְּבַר כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים מִכַּאֵן וְעַד סוּף הַסֵּפֶר, מִה שֶׁאֵין כַּח בְּזוּלָתוֹ עֲשׂוֹת כֵּן, בֵּין בְּכַח הַגּוֹפִי בֵּין בְּכַח הַשְּׂכָל:

וַיְגַדֵּךְ מֹשֶׁה – טַפְחָא אֲתַנְּחָ, טַפְחָא בַּתְּפִקִּיד שְׁנוֵי מִשְׂמְעוֹת וּמִתְפַּשֵּׁט הַשְּׂפַעְתּוֹ אֲלַפְנֵי, ע"פ אור החיים ב-(לא,א) נִשְׁמַת מֹשֶׁה נִקְרָאת מֹשֶׁה וְהִיא הִלְכָה לְפָנַי מוֹת מֹשֶׁה לְבַקֵּר מְקוֹם חֲנִייתָהּ בְּמִקְוֵה עֲלִיּוֹן לְאַחַר מוֹתוֹ. וְכַפְּלֵי בְּעַה"ט הוֹדִיעָה לְאַבּוֹת הַמְּזוּכָרִים בַּפְּסוּק שֶׁלְפָנָיו.

דברים וילך לא,ב:

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא-אוּכַל עוֹד לְצַאת וּלְבוֹא

וְהוּא אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

לֹא-אוּכַל עוֹד לְצַאת וּלְבוֹא

בֶּן-מֵאָה – תְּלִישָׁא-קֶטְנָה, בַּתְּפִקִּיד שִׁיעוֹר וּבַעַל בַּחֲינָה נַעֲלָה, כַּפְּלֵי אור החיים בַּפְּסוּק (לא,א) וְיִלֵּךְ מֹשֶׁה, ... וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (זוה"ק ח"א ריח), שֶׁאִמְרוּ כִּי אַרְבַּעִים יוֹם קוֹדֵם הַפְּטִירָה נִשְׁמַת הָאָדָם הוֹלֶכֶת מִמֶּנּוּ, כְּאֹמְרוֹ (ש"ה ד"ו) וְנִסּוּ הַצִּלְלִים, וּמִבְּקֶרֶת מְקוֹם חֲנִייתָהּ בְּמִקְוֵה עֲלִיּוֹן, וְהַצְדִּיקִים יִכִּירוּ בְּדַבָּר, וְצֵא וּלְמַד מִרְבֵּי שְׂמֵעוֹן בַּר יוֹחָאֵי שֶׁהַכִּיר בְּרַבִּי יִצְחָק כְּאֹמְרוֹ בְּסִפְרֵי הַזּוֹהַר (ש"ס): וְאִמְרוּ עוֹד כִּי הַשְּׂמוֹת שֵׁשׁ לְיִשְׂרָאֵל הֵם שְׂמוֹת הַנְּשֻׁמּוֹת, ... וְכַאֵן אָמַר וְיִלֵּךְ מֹשֶׁה, פִּירוּשׁ רֹחַ הַחַיִּים שָׁבוּ שֶׁתְּקָרָא מֹשֶׁה, הִלְכָה כְּסֹדֵר הַרְגִּיל לְמִי שֶׁמִּגִּיעַ קֶצוֹ, וְכִינָה לְנַפְשׁוֹ לְשׁוֹן זָכַר, כִּי הוּא סִימָן לְגוֹדֵל הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁתְּהִיָּה בְּמִדְרַגַּת זָכַר, פְּסוּק ב' לֹא אוּכַל עוֹד וְגוֹ', לְפִי מִה שֶׁפִּירֶשְׁתִּי שֶׁהַכִּיר בְּסִילּוֹק הַנְּשֻׁמָה הַנִּקְרָאת מֹשֶׁה, אָמַר לֹא אוּכַל עַל דְּרַךְ אֹמְרִים בְּסִפְרֵי הַזּוֹהַר (ח"א ריז): וְז"ל כִּד נִפְקַת נִשְׁמַתָּא מִבְּרַ נִשׁ בְּאִינוֹן (אַרְבַּעִין) [תְּלַחֲתִין] יוֹמִין לֵית בַּר נִשׁ שְׁלִיט בְּנִשְׁמַתִּיהָ:

שִׁיעוֹר אַרְבַּעִים יוֹם קוֹדֵם הַפְּטִירָה נִשְׁמַת הָאָדָם הוֹלֶכֶת מִמֶּנּוּ, וְכֵן אֵין הָאָדָם שׁוֹלֵט עוֹד בְּנִשְׁמַתוֹ בְּאוֹתָם יָמִים. בַּעַל בַּחֲינָה נַעֲלָה וְכִינָה לְנַפְשׁוֹ לְשׁוֹן זָכַר, כִּי הוּא סִימָן לְגוֹדֵל הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁתְּהִיָּה בְּמִדְרַגַּת זָכַר,

וְהוּא כְּאִשֶּׁר כְּתוּב ו'ו' הַחִיבוֹר לְפָנַי שֵׁם הוִי"ה לְפַעְמִים דּוֹרְשִׁים שְׁזֵהוּ רִמּוֹ לְהוִי"ה וּבֵית דִּינּוֹ, כְּעֵין גְּזִירָה כְּמוֹ לְמַשַּׁל בְּסוּדוֹם. הָאֵם גַּם כַּאֵן אֲפֻשֶׁר לּוֹמַר שְׁזֵהוּ הַשֵּׁם וּבֵית דִּינּוֹ? לְפִי שְׁזֵאת גְּזִירָה מִיָּמַי נַח "בְּשֵׁגֶם (ג') וְרִמּוֹ לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ) וְהוּא יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה" שְׁבַגִּיל 120 פּוֹסְקַת פְּעִילוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁל כָּל אָדָם.

דברים וילך לא,ז:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזוּ וְאָמִין

כִּי אַתָּה תְּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַע יְהוָה לְאַבְרָם לְתֵת לָהֶם

וְאַתָּה תִּנְחַלְתֶּנָּה אוֹתָם:

דברים וילך לא,כג:

וַיְצַו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וַיֹּאמֶר חֲזוּ וְאָמִין כִּי אַתָּה תְּבוֹא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָשַׁבַעְתִּי לָהֶם וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזוּ וְאָמִין - מוֹנַח זֶרְקָא מוֹנַח סְגוּל

כִּי אַתָּה תְּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ - רַש"י ... מֹשֶׁה אָמַר לוֹ לְיְהוֹשֻׁעַ זְקִינִים שְׁבָדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ הַכֹּל לְפִי דַעְתָּן וְעֲצַתָּן, אַבְל

הַקַּב"ה אָמַר לְיְהוֹשֻׁעַ אַתָּה תְּבוֹא ... תְּבוֹא עַל כְּרַחֲן הַכֹּל תְּלוּי בְךָ ... דְּבַר אַחַד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוֹר

וּב- דְּבָרִים וְיִלֵּךְ לֹא,כג: וַיְצַו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן - גְּרִישִׁים מוֹנַח רַבִּיעַ וַיֹּאמֶר חֲזוּ וְאָמִין - זֶרְקָא מוֹנַח סְגוּל

כִּי אַתָּה תְּבוֹא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ - וּבְסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים חֲזוּ וְאָמִין עִם זֶרְקָא סְגוּל, יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לְאָמִין עֲצוּמוֹ מֵעַבֵּר לְעֲנוּתוֹתָיו הַמְּרֻבָּה שֶׁהִבִּיאָה לְבַחֲרִיתוֹ לְמַנְהִיג אַחֲרָי מֹשֶׁה לְהִיּוֹת חֲזוּ לְבִיצוּעַ תְּכִלִּית שְׂבוּעָה לְאַבּוֹת, הַנְּהַגָה בְּתוֹרָה, הַנְּהַגָה בְּכִיבוּשׁ, הַנְּהַגָה בְּהַנְּחִלָּה

דברים וילך לא,ח:

וְהָיָה הַיּוֹם הַהוּא הַהֲלָךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יִעֲזֹבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחַת:

בפסוק (לא,ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו - קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא ... פסוק (לא,ח) גרשיים מונח לגרמיה מונח רביע, תבנית טעמים של כעין מלמד ונלמד, ועשויה ללמד כי נלמד עולה על המלמד. המלמד הוא ישראל וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וַאֲמִן, הנלמד יהושע וְהָיָה הַיּוֹם הַהוּא הַהֲלָךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ אפשר כפי' כלי יקר (לא,ו)

(ו) כִּי הָיָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֲלָךְ עִמָּךְ. מצינו לשון הליכה בפרשה זו בשלושה פנים, כי אצל ישראל כתיב כי ה' אלהיך הוא ההולך עמך, משמע מחזיק בידך מדריךך בדרך תלך אבל ביהושע כתיב וה' הוא ההולך לפניך. ובמשה כתיב סתם וילך משה בלא סעד כלל. כי זה דומה למה שנאמר בנח שהיה מקטני אמנה, את האלהים התהלך נח (בראשית ו ט) שהיה צריך סעד לתומכם כך ישראל כתיב אצלם כי ה' אלהיך הוא ההולך עמך כי היו צריכין סעד לתומכו ביראת ה', אבל יהושע נאמר בו וה' הוא ההולך לפניך והוא אחריי כי לא היה צריך כל כך סעד לתומכו כמו ישראל אבל מכל מקום לא הגיע למדריגת האבות ...

דברים וילך לא,ט:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיְהִינָה אֵל-הַפְּתָיִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֵל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת – מונח זרקא מונח סגול

רמב"ן (ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת - מתחלת בראשית עד "לעניני כל ישראל" (דב' וזאת הברכה לד,ב). ואע"פ שבכאן כתוב תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם (להלן,יא), והוא רומז לספר הזה של 'אלה הדברים' על דעת רבותינו (ראה סוטה מא,א) (טט – פסוק (לא,יא) עוסק במצות הקהל שבה המלך קורא רק בספר דברים) - אבל בזה חזר ובאר: "ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם" (להלן,כד), וזה יכלול כל התורה כולה.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת – התוכן מלמד שמשה כתב את כל התורה כולה כפי' רמב"ן מתחלת בראשית עד "לעניני כל ישראל" (דב' וזאת הברכה לד,ב).

אבל תבנית הטעמים וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע מן הענין על הענין ומלמד כי שמונה הפסוקים האחרונים בספר דברים הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כפי' רש"י (דב' וזאת הברכה לד,ה) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר "לקוח את ספר התורה הזה" (דב' לא,כו) ! אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע (ראה ב"ב טו,א). על פי ה' - בנשיקה (ראה מו"ק כח,א).

דב' וזאת הברכה לד,ה: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נגד כל-ישראל באזניהם:

דברים וילך לא,י – יא:

[ו] וַיִּצְוֵנו מֹשֶׁה אֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַר שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּתַג הַסְּכּוֹת: [יא] בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת-פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נגד כל-ישראל באזניהם:

[יא] לִרְאוֹת אֶת-פְּנֵי – פשטא פשטא ה' אֱלֹהֶיךָ

[יא] בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל – התכנסות כל ישראל במוצאי שנה שביעית היא ע"פ מאור ושמש (לא,י) השרש העיקרי משרשי העבודה היא אהבת בני ישראל זה לזה והתוצאה נמצא בכ"י אהבה ואחזה וריעות ואין מקום למסטינין להרע להם ... ועי"ז מסתופף בהם יראת ה'

[יא] בְּבוֹא כָל-יִשְׂרָאֵל – מונח רביע, ע"פ ליקוטי שם (לא,יא) התכנסות בני ישראל באה לסלק ארבעה אבות נזיקים מוטבעים ... שהם המונעים הראשיים המטרידים את האדם מהשגת שלימותו

[יא] לִרְאוֹת אֶת-פְּנֵי – פשטא פשטא, כעין זה וזה גורם, כל אחד מבני ישראל תורם להגדלת אהבת בני ישראל זה לזה, וזה מעורר הגנת ה' עליהם וע"פ ליקוטי שם (לא,יא) מסלק ארבעה אבות נזיקים מוטבעים ... שהם המונעים הראשיים המטרידים את האדם מהשגת שלימותו, וכל ישראל משיגים יראת ה'

משנה מסכת סוטה פ"ז מ"ח פרשת המלך (במובן מה המלך או גדול הקהל קורא בהקהל) כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר (דברים ל"א) מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַר וגו' חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת וראש הכנסת נותנה לסגן והסגן נותנה לכהן גדול וכהן גדול נותנה למלך והמלך עומד ומקבל וקורא יושב אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבתוהו חכמים וכשהגיע (שם י"ז) ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעוה אמרו לו אל תתיירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה אחינו אתה וקרא מתחלת אלה הדברים (א,א) עד שמוע (ג,ג), שמוע (ד,ד) – ט), והיה אם שמוע (יא,יג – כא), עשר תעשר (יד,כב – כט), וכי תכלה לעשר (כו,יב – טו), ופרשת המלך (יז,יד – כ), וברכות וקללות (כח,א – סח) עד שגומר כל הפרשה ברכות שכהן גדול מברך אותן המלך מברך אותן אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העין:

נאמר ב-דברים וילך לא,יא: ... תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נגד כל-ישראל באזניהם:

תִּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת – גרשיים ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר, להקל שאינו קורא את כל חומש דברים בשעת הקהל קוראים בספר דברים בלבד ותבנית הטעמים אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נגד כל-ישראל – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא כולם ביחד, כאן שהקריאה אינה ברצף אלא היא קריאה בדילוגין תִּקְרָא – גרשיים, כעין יצא מן הכלל של קריאה בדילוגין

6.10 דברים האזינו לב,א

דברים האזינו לב,ו:

הלה' הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם
הלוא-הוא אביה קנה' הוא עשה ויכנה' :

תורה תמימה

עם נבל וגו' - מי גרם להם לישראל שיהיו מנוולים ומטופשים - מפני שלא היו מתבוננים בדברי תורה^(ט) [ספרין]:
עם נבל – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על טפשות ונבלות שונאי ישראל גם את השפלת התורה עצמה, מפני שלא עיינו הייטב בתורה
לכן גם ביזו היינו עשו אותה מנוולת.
ולא חכם – מונח אתנח, כעין רבוי והגבלה. מפני רבוי תירוצים לא לעסוק בתורה והגבלה חכמתם בכלל.

רש"י הלוא-הוא אביה קנה', שקנאך שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה שתקנך בכל מיני תקנה:
רמב"ן הלא האל הוא אביך כי הולידך וגדלך, והוא קנך ששמך קנין, כי הוציאך מאין והיית יש, וכל יש יש לו קנין כענין שנאמר (משלי
ח,כב) ה' קנני ראשית דרכך קדם מפעליו מאין: וכן (בראשית לך-לך יד,ט,כב) קנה שמים וארץ: כאשר פירשתיו, והוא צור עשה
ויכנה', כלשון (איוב לא,טו) ויכנהו ברחם אחר:

אבן עזרא אביה, בעבור שאמר שאינם בניו: קנה', כטעם ה' קנני: הוא עשה', תקנך, ויכנה', לקבל התיקון:
אביה קנה' הן מלים נרדפות במובן דומה של אב שיש לו בנים ובורא (קנה, עשה, מתקן)
רבינו בחיי ואמר הלוא-הוא אביה, כלומר ששמך קנין כי הוציאך מאין ליש, וכל יש קנין, וזהו (משלי ח,כב) ה' קנני ראשית דרכך
וכן (בראשית לך-לך יד,ט,כב) קנה שמים וארץ והוציאן יש מאין.
אבל בבראשית רבה דרשו מלת קונה כמשמעו שקנאן מאחר, והוא החומר הראשון, וכבר הזכרתי זה בסדר לך לך והבאתי שם המדרש
הזה. ונקרא הקב"ה אבינו כלפי הנפש כי הוא הולידה ונפחה באפנו, כשם שנקרא המוליד אב כלפי הגוף שהוליד אותו, והוא יתעלה
האב העקרי הקיים והנצחי,
בבראשית רבה דרשו מלת קונה כמשמעו שקנאן מאחר, והוא החומר הראשון, וגו' ויש לומר כי החומר הוא א-לקות בהסתר עד שאין
הרגש א-לקות כלל היינו ללא רוחני כלל, לכן נראה כעין קנין מאחר ביחס לבריאת הנפש והרכבתה בחומר.

לדעת הפרשנים תוכן הכתוב הלוא-הוא אביה קנה' הוא עשה ויכנה': מרמז לבריאת העולם יש מאין ומחומר העולם הרכבת חומר
האדם וכן בריאת החלקים הרוחניים בכלל ובריאת הנפש (החלקים הרוחניים) שבאדם בפרט.
אפשר כי המהלך הפרשני הזה מרומז בתבנית הטעמים המשותפת לשני כתובים הבאים
(שמות יתרו כב) אגב' ה' אל'היך – בעשרת הדברות בטעם עליון, תבנית הטעמים פשטא מונח זקף-קטן
ומקביל לו (דב' האז' לבג) הלוא-הוא אביה קנה' – פשטא מונח זקף-קטן, ובשניהם מכוון לבורא
הבריאה מתחילה בעשרת הדברות בטעם עליון, ודרך עשרת הדברות בטעם תחתון עוברת אל עשרה המאמרות שבהם נברא העולם
הפותחים את ספר בראשית.

תורה תמימה

עשה ויכנה' - מלמד שברא הקדוש ברוך הוא כונניות באדם, שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות^(ט) [חולין נ"ו ב']:
תורה תמימה הערה מד) פירש"י כונניות מלשון ואת כנו, שברא להם בסיס לישב עליו ואם ירדו מבסיסין שוב אין מתיישבין, עכ"ל.
ויכנה' – סלוק, מגביל, הוא דרשת בבלי חולין נו,ב שאם נהפכה אחת מהן (מהכונניות) אינו יכול לחיות
עשה ויכנה' - תניא, היה ר' מאיר אומר, הוא עשה ויכנה', כרכא דכולא ביה, ממנו כהניו, ממנו נביאי, ממנו שריו, ממנו מלכיו,
שנאמר (זכריה י') ממנו פנה ממנו יתד וגו'^(מ) [שם שם]:
הוא עשה' – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות כדרשת רבי מאיר שכל מנהיגות ישראל מתוכו ויכנה' – סלוק, מגביל ללמד כי אינם
צריכים לסיוע מעמים אחרים.

דברים האזינו לב,ח:

בהנהל עליון גוים בהפרידו בני אדם
יצב נבלת עמים למספר בני ישראל:
בהנהל עליון גוים - מהפך פשטא זקף-קטן

בהפרידו - טפחא

בני אדם - מונח אתנח

יצב נבלת עמים – (אתנח) פשטא מונח זקף-קטן

למספר - טפחא

בני ישראל - מרכא סלוק

טט - סיכום ע"פ שפת"ח

הצבת גבולות העמים היא ההפרדה של בני האדם בדור הפלגה, זהו הלימוד אלפניו, מספר העמים, הלשונות והמסגרות בגבולותיהן נקבע
ע"פ שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים שזהו הלימוד אחריו. הקב"ה צפה שלמצרים ירדו שבעים נפש ולכן בבני נח נמנו שבעים
אומות – לשונות והשאר הם תולדותיהם.

אם היה נאמר

- * **בהפרידו בני אדם**
- * **למספר בני ישראל**
- * **יצב גבלת עמים**

אפשר שההפרדה למספר עמים כנגד ע' ב"י - מספר יורדי מצרים, לימוד אלפניו, אבל יצב גבלת עמים יכול להתפרש רק לשבטי ישראל הנקראים עמים. כמו כן זה עשוי להיות תיאור עובדה ולא ההלכה המניעה את התהליך

אבל באמרו

- * **בהפרידו בני אדם**
- * **יצב גבלת עמים**
- * **למספר בני ישראל**

הפרדת בני האדם לעמים ע"י הצבת גבולות למספר עמים כנגד ע' ב"י - מספר יורדי מצרים, לימוד אלפניו, מ"למספר בני ישראל" ל"יצב גבלת עמים"

ואלפני לפניו ל"בהפרידו בני אדם"

"יצב גבלת עמים" זה תיאור עובדה ו- "למספר בני ישראל" זו ההלכה המניעה את התהליך

רש"י בהפרידו בני אדם - כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא **"יצב גבולות עמים"** קיימם ולא אבדם. **למספר בני ישראל** - בשביל מספר בני ישראל שעתידיים לצאת מבני ש (**שפת"ח ח**) ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים (**שפת"ח ט**) הציב גבולות עמים שבעים לשון.

שפת"ח ח - דאם לא כן למספר למה לי ?

* טט - תבת "למספר" - טפחה - יתור הבא לרבות על הקרא הקודם לו היינו לפרשו, לאפינו, להציב תכליתו. כאן ע"י הלימוד אלפניו ולפני לפניו היא מפרשת ואומרת שכל תכלית הפרדת העמים היא כנגד ע' נפש ב"י יורדי מצרים. הם באחדות של נפש אחת והאומות בהפרדה ביניהם.

והכי משמע הקרא **"בהפרידו בני אדם"** דהיינו כשהפיץ דור הפלגה יצב גבולות עמים, ר"ל שלא העבירם מן העולם, * טט - שאם היה מעבירם מן העולם אפשר שהיה מעביר גם את בני שם שישאל מצאצאיו. לכן הפירוש שלא יהיו באחדות במרידה בקב"ה וישראל יוכלו להגלות ולגלות תורת ה' בעולם, ואם יגלו לבין אומות תמיד ימצאו מקום שיטה להם חסד כי א' כל אומה היא כנגד אחד מע' יורדי מצרים אז יש לה שייכות לישראל ב' האומות מופרדות אז באי הסכמתן ביניהן גם לא יסכימו לפגוע בישראל ביחד בעת ובעונה אחת. ולמה עשה כן? למספר בני ישראל, ר"ל בשביל ישראל שיצא משם.

שפת"ח ט - ר"ל שרוצה לפרש עוד ענין אחד וה"ק הפסוק **"יצב גבלת עמים"** ר"ל עשה אומות הרבה וכמה עשה ופרש למספר בני ישראל ר"ל במספר ע' נפש שירדו למצרים עשה, דהיינו ע' אומות. ויהי מאמר **"יצב גבלת עמים"** נדרש אלפניו ולאחריו כדפירשתי והוצרך רש"י לשני טעמים דלטעם ראשון קשה ל"ל למלת גבולות לא היה לו לכתוב רק יצב עמים למספר בני ישראל, גבולות ל"ל. ולטעם אחרון קשה כיוון שהכעיסו לפניו למה לא איבדם מן העולם לכן צריך גם לטעם ראשון. טט - על כל פנים למדנו ש"יצב גבלת עמים" היא לימוד אלפניו אכן תבנית הטעמים היא אתנה פשטא מונח זקן-קטן. קרא זה הוא התיאור ו- **"למספר"** טפחא, **בני ישראל** - מרכא סלוק" הוא כעין הלכה כפי שפירש **שפת"ח** לעיל "ר"ל במספר ע' נפש שירדו למצרים עשה, דהיינו ע' אומות.

ואז התבנית ללימוד אלפניו מושלמת.

מפטיח יונה במנחה של יום הכפורים

יונה אי,ב,ג,טו:

[יב] **נִאמַר אֵלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהִטְלֵנִי אֶל-הַיָּם וְיִשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם**

כִּי יִדְעֶנָּה אֲנִי כִּי בְשִׁלִּי תִסָּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם:

[יג] **וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהִשִּׁיב אֶל-הַיַּבֵּשֶׁת וְלֹא יָכְלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעַר עֲלֵיהֶם:**

[טו] **וַיִּשְׂאוּ אֶת-יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל-הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ:**

רבי יוסף קרא (טו) **וַיִּשְׂאוּ אֶת-יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל-הַיָּם** - בפרקים של רבי אליעזר (ט) הוא אומר: לכתחלה כשהטביעו רגליו בים היה שותק עליהם הים, וכשהיו מעלין אותו באניה היה חוזר הים וסוער עליהם. כשראו כך הטילוהו **אֶל-הַיָּם** ועמד **הַיָּם מִזְעָפוֹ**. ואף על פי כן: (טז) **[טז] וַיִּרְאֻ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְדוֹלָהּ** - וגיררו עצמם לשם ה'.

ע"פ פרקי דרבי אליעזר אנשי האניה שבה היה יונה הבחינו שהסער הוא רק סביב האניה שלהם, וספינות אחרות מפליגות בנחת. וכאשר לכתחלה כשהטביעו רגליו בים היה שותק עליהם הים, וכשהיו מעלין אותו באניה היה חוזר הים וסוער עליהם.

הדבר מרומז באתנה ובסלוק במקראות הבאים

[יב] ... **וְיִשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם** – אתנה, מגביל, רק על ספינה זו שאתם בה

הַסָּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם – סלוק, מגביל, רק על ספינה זו שאתם בה

[יג] ... **הוֹלֵךְ וְסֹעַר עֲלֵיהֶם** – סלוק, מגביל, רק על ספינה זו שהם בה

[טו] ... **וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ** – סלוק, מגביל, זעפו שהיה רק על ספינה זו

6.11 דברים וזאת הברכה – הפעם מהדף היומי

בבלי ברכות נז,ב מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים. תנו רבנן, הרואה מוקוליס אומר: ברוך שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו. מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר: ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו, וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל, והשב לב עובדיהם לעבדך (רש"י לב עובדיהם - על פושעי ישראל מתפלל). ובחוץ לארץ אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך - מפני שרובה גוים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בחוץ לארץ צריך לומר כן, מפני שעתידים להתגייר, שנאמר (עפניה ג,ט) **אַף אֶהְפֹּךְ אֶל-עַמִּים שְׁפָה בְרוּכָה**.

צפניה ג,ט: כִּי-אֶזְכֹּרְךָ אֶל-עַמִּים שְׁפָה בְרוּכָה לִקְרֹא כָלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדְּךָ שָׂכֵם אֶחָד:

ר' יוסף קרא: (ט) שְׁפָה בְרוּכָה - שידברו מלות לשון הקדש שהוא לשון מובחר. **שָׂכֵם אֶחָד** - חבורה אחת; שיתגיירו כולם לשם ה'.

בבלי ברכות נח,א תנו רבנן: הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, חכמי אומות העולם - אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם. הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו, מלכי אומות העולם - אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם. אמר רבי יוחנן: לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, **שאם יזכה - יבחיץ** בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

רש"י בבלי ברכות נח,א שאם יזכה - לעולם הבא ויראה בכבוד **מלך המשיח**. **יבחיץ** - כמה יתר כבוד נוטלי שכר מצות יותר ממה שהיה בכבוד האומות בעולם הזה.

רב ששת סגי נהור הוה, הוה קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא, וקם אזל בהדייהו רב ששת. אשכחיה ההוא מינא אמר ליה: חצבי לנהרא, כגני לייא? אמר ליה: תא חזי דידענא טפי מינך. חלף גונדא קמיינא, כי קא אושא אמר ליה ההוא מינא: אתא מלכא. אמר ליה רב ששת: לא קאתי. חלף גונדא תניינא, כי קא אושא אמר ליה ההוא מינא: השתא קא אתי מלכא. אמר ליה רב ששת: לא קא אתי מלכא. חליף תלינא, כי קא שתקא, אמר ליה רב ששת: ודאי השתא אתי מלכא. אמר ליה ההוא מינא: מנא לך הא? אמר ליה: דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא; דכתיב

(מלכים א י"ט,א) וַיֹּאמֶר צָא וְעַמְדַתְּ בְּהַר לְפָנַי ה'

וְהִנֵּה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק מְפָרֵק הַרִים וּמִשְׁבַּר סַלְעִים לְפָנָיו ה' לֹא בְרוּחַ ה' וְאַחַר הַרִים לַעַשׂ לֹא בְרַעַשׂ ה':

[יב] וְאַחַר הַרְעַשׂ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמִמָּה דְקָה: כי אתא מלכא, פתח רב ששת וקא מברך ליה. אמר ליה ההוא מינא: למאן דלא חזית ליה קא מברכת? ומאי הוי עליה דההוא מינא? איכא דאמרי: חבורהי כחלינהו לעיניה, ואיכא דאמרי: רב ששת נתן עיניו בו, ונעשה גל של עצמות.

מלכים א י"ט, ט - י:

[ט] וַיָּבֹא-שָׁם אֶל-הַמְּעָרָה וַיִּגְלַן שָׁם וְהִנֵּה דָבָר-הו' אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מִה-לָּךְ פָּה אַלְיָהוּ:

[י] וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לְהו' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֵיךָ הַרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֹב וְאַחַר אָנִי לְבִדִי וַיִּבְקְשׂוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ:

מלכים א י"ט,א:

וַיֹּאמֶר צָא וְעַמְדַתְּ בְּהַר לְפָנַי ה'

וְהִנֵּה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק מְפָרֵק הַרִים וּמִשְׁבַּר סַלְעִים לְפָנָיו ה' לֹא בְרוּחַ ה' וְאַחַר הַרִים לַעַשׂ לֹא בְרַעַשׂ ה':

[יב] וְאַחַר הַרְעַשׂ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמִמָּה דְקָה:

[יג] וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלֹהֵיו וַיִּגְלַת פָּנָיו בְּאֶדְרֵתוֹ וַיִּצָּא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמְּעָרָה וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מִה-לָּךְ פָּה אַלְיָהוּ:

[יד] וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לְהו' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי-עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֵיךָ הַרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֹב וְאַחַר אָנִי לְבִדִי וַיִּבְקְשׂוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: ס

[טו] וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדַרְכְּךָ מִדְּבַר הַדְּמָשֶׁק וּבָאת וּמִשְׁחַתְּ אֶת-חֲזָאֵל לְמַלְכֵךְ עַל-אַרְם:

[טז] וְאֵת יְהוּא בֶן-נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמַלְכֵךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וְאֵת-אַלְיָשָׁע בֶּן-שָׁפָט מֵאֵבֶל מְחוּלָה תִמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתֶּיךָ:

הסבר הלכתי והסבר אגדה סביב **משנה ברכות פ"ט מ"ב: בבלי ברכות נז,ב - נט** והפסוקים **מלכים א י"ט, ט - יז:**

הסבר הלכתי:

נְרוּחַ גְּדוּלָּה – מונח פזר

הרב שטרומ הי"ו מאורות הדף התשס"ה - מסוגיה זאת פסק ה-**מגן אברהם** שאפשר לברך על דבר שלא רואים, כנראה מכוון שהמלך נמצא במקום אבל אינו נראה (כמו שרב ששת לא ראה אותו), וה-**ברכי יוסף** פסק שאפשר לברך ברכת המלך גם אם רואים רק את מרכבתו ולא את המלך עצמו, כאשר ידוע שהמלך נמצא שם. מזה בדקנו בשו"ע או"ח סימן רכד עד רכט ובמפרשיו.

(מלכים א י"ט,א) וְרוּחַ גְּדוּלָּה – מונח פזר, כעין שני פזר, בלימוד למקום אחר ואם צריך גם למקומו. בינתיים מצאנו לימוד אחד למקומו

(מלכים א י"ט,א) וְהִנֵּה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק מְפָרֵק – יש ללימוד למקומו כ-אמר ... רב ששת: ... דמלכותא דארעא כעין

מלכותא דרקיעא. מוצע ההסבר כשם שמלכו של עולם משנה בטבע כך מלכות בארץ פורצת לה דרך בכל מקום שצריכה, ולכן פסוק זה הוא כנראה סימוכין למצווה לברך על מלך מאומות העולם, כמעשה רב ששת, וכנראה שזה גם סימוכין למצווה לברך על מלך ישראל.

מְפָרֵק – תרסא, בתפקיד שיעור מרחק ושיעור זמן לברכה על מלך.

מכאן ע"י **נְרוּחַ גְּדוּלָּה** – מונח פזר, לימוד למקומו בנושא מלך ושילטונים והפלגה ללימוד למקומות אחרים שאחד מהם הוא ברכות

שוונות על על תופעות טבע, שהן כעין שלטונים – נציגי הקב"ה בעולם.

לימוד למקומו **וְחֶזֶק מְפָרֵק** – גרשיים, תרסא. תרסא בתפקיד בעל בחינה נעלה (כאן בעלי שלטון, כעין במחיצה לעצמו) מרמז לפסיקת

מגן אברהם או"ח סימן רכד ה (פמ"ג) (מחה"ש) בחכמות העולם - ואם אינן חכמים אלא בדתם אינו מברך עליהם **השלטונים שאין עול מלך עליהם**

לשנות דבריה ודן והורג במשפט **מברך עליהם**, ועל השרים שממנה המלך בכל עיר טוב וישר לברך בלא שם ומלכות, על השופט

הגדול שהוא הקאד"י אין מברכין כלל (רדב"ז ח"ב ג):

(מלכים א י"ט, יא) וְרִיחַ גְדוֹלָה – מונח פזר, כעין שני פזר, היינו לימוד לשני מקומות אחרים בתורה, שאחד מהם הוא ברכות שונות על על תופעות טבע, שהן כעין שלטונים – נציגי הקב"ה בעולם.

(מלכים א י"ט, יא) וַיֹּאמֶר צֶא וְעֲמַדְתָּ בְּהָרַ לְפָנַי ה'

וַיֹּאמֶר – רביע, מרמז לארבע ברכות שונות המפורטות ב-**משנה ברכות פ"ט מ"ב** או כמוסבר להלן.

וַיֹּאמֶר – רביע, מרמז לארבע קבוצות של תופעות טבע ששלוש מהן מפורטות ב-**משנה ברכות פ"ט מ"ב** ואחת נלמדת ב-**בבלי ברכות נט, ב**

תופעת מחזוריות תנועת הכוכבים: נסביר בסדר הכתוב בפסוק **צֶא וְעֲמַדְתָּ בְּהָרַ לְפָנַי ה'** – מונח מונח זרקא מונח סגול, זרקא בתפקיד של תנועה ותנועה, כאן אלו מחזורי יציאת הכוכבים למסלולם וחזרתם למקומם כבעת הבריאה כמתואר ב-**בבלי ברכות נט, ב** תנו רבנן: הרואה חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן, אומר ברוך עושה בראשית. ואימת הוי? – אמר אביי: כל עשרים ושמונה שנים, והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורחא דתלת נגהי ארבע.

שלוש תופעות טבע נוספות: **(מלכים א י"ט, יא) וְרִיחַ גְדוֹלָה וְחֶזֶק מִפְרָק הַיָּם וּמִשְׁבַּר סְלֵעִים**, ירמז ל-**משנה ברכות פ"ט מ"ב**

ודרשות ה-**בבלי ברכות נט**, ופסיקות הפוסקים **שו"ע א"ח סימן רנז - רכט** על משנה זאת **(פ"ט, מ"ב)** על הזיקין ועל הזועות ועל

הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם

על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית ר' יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואה אותו לפרקים (וב-**בבלי ברכות נט, ב** מוסיף לפרקים עד כמה? אמר רמי בר אבא אמר רב יצחק: עד שלשים יום.)

על הגשמים ועל הבשורות הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת:

מִפְרָק – תרסא, בתפקיד שיעור מרחק ושיעור זמן לברכה על תופעות טבע.

וְחֶזֶק מִפְרָק – גרשיים תרסא, גרשיים בתפקיד יוצא, תרסא בתפקיד שיעור וביחוד אלו מחזורי יציאת הכוכבים למסלולם וחזרתם למקומם כבעת הבריאה.

הַיָּם – קדמא רמז לקדמת דנא – מעשה בראשית, כמו בבבלי בכורות שיעור ראש חדש ללא שינוי הבא כך מקדמת דנא.

(ב) **ברכות על עקירת עבודה זרה**

(מלכים א י"ט, יד) כִּי-עֲזַבְוּ בְרִיתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיהָ הַרְסוּ – יש לומר כי אם בני ישראל הרסו במות יחיד שאסורות מאז הקמת בית ראשון בירושלים עשו דבר טוב. לכן אפשר כי **כִּי-עֲזַבְוּ בְרִיתָהּ** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשרו במובן של לשון סג נהור (בהשאלה מתאורו של רב ששת כסגי נהור) והוא מקור לחלק מה-**משנה ברכות פ"ט מ"א** הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך שעקר עבודת כוכבים מארצנו: הנידון בפרטות ב-**בבלי ברכות נז, ב**

(מלכים א י"ט, יד) כִּי-עֲזַבְוּ בְרִיתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיהָ הַרְסוּ – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של כעין היקש, העשוי לרמז דרך חלק מה-**משנה ברכות פ"ט מ"ב** ... ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת ... אל החלק הראשון של **משנה ברכות פ"ט מ"א** הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה שאם מברך על הרעה קל וחומר שיש לברך על הטובה של הנסים שנעשו לישראל.

ועוד אפשר כי פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים **יִשְׂרָאֵל** ... **הַרְסוּ** מרמז ל- **משנה ברכות פ"ט מ"ד** הנכנס לדרך מתפלל שתיים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר ארבע שתיים בכניסתו ושתיים ביציאתו ונותן הודאה לשעבר וצוהק לעתיד לבא: כי אליהו בהגיעו לעיר יזרעאל נכנס למקום סכנה ועיוות דין כפי שהנהיגה שם איזבל אשת אחאב (כמו דין נבות) והיא הרודף שגרמה לאליהו לברוח למדבר. כל זקף מרמז לשתי ברכות לתנא קמא בכניסה וביציאה מן העיר לבן עזאי שתי ברכות בכניסה, שתי ברכות ביציאה.

(ג) **ברכות על נס לכלל ולפרט**

משנה ברכות פ"ט מ"א הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה.

בבלי ברכות נד, א גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: **ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו'**. אניסא דרבים מברכינן, אניסא דיחיד לא מברכינן? והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא, נפל עליה אריא, אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה; אתא לקמיה דרבא, ואמר ליה: כל אימת דמטית להתם - בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה!

אליהו ברח ניצל **מדש תהלים (בובר) מזמור ג** אליהו ברח, שנאמר וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום, **ילקוט שמעוני שמואל ב רמז קנא** אליהו ברח ויקם וילך אל נפשו,

ר' עובדיה מברטנורא מסכת ברכות פ"ט מ"א הרואה מקום שנעשו בו ניסים - כגון מעברות ים סוף ונחלי ארנון ומעברות הירדן ואבן שישב עליה משה ע"ה כשעשה מלחמה בעמלק ודומיהן. ואניסא דרבים כגון הני דאמרינן מחייבי כ"ע לברוכי, אבל אניסא דיחיד כגון הרואה מקום שנעשה לו בו נס איהו חייב לברוכי ברוך שעשה לי נס במקום הזה ובנו ובן בנו חייבים לברך ברוך שעשה נס לאבותי במקום הזה. וכל הני ברכות דמתניתין בעו הזכרת שם ומלכות דכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה:

גם יחיד שניצל בנס פרטי צריך לברך, ועל נס הצלתו מספר אליהו **(מלכים א י"ט, יד) וְאֶת-נְבִיאָהּ הָרַנְי בְּחַרְבַּב וְאֶתְרַב אֲנִי לְבָדִי וַיְבַקְשׁוּ אֶת-נַפְשֵׁי לְקַחְתָּהּ:**

וְאֶתְרַב אֲנִי לְבָדִי – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שניים המברכים על נס פרטי. מי שארע לו הנס, והיוצא מפשרו של מקרא להכליל את בנו ושאר הדורות לברך על נס זה.

אם לא היה כתוב ההמשך **וַיְבַקְשׁוּ אֶת-נַפְשֵׁי לְקַחְתָּהּ** אפשר כי דברי אליהו וחזרתו עליהם היו בבחינת הנאמר **משנה ברכות פ"ט מ"ג** ... הצוהק לשעבר הרי זו תפלת שוא ... כפי **ר' עובדיה מברטנורא** הצוהק לשעבר - המתפלל על מה שכבר היה הרי זו תפלת שוא,

דמאי דהוה הוה (שמה שהיה כבר היה ואי אפשר לשנות). אבל בהוסיפו **וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשֵׁי לְקַחְתָּהּ** הרי זה בבחינת דבר הנמשך בהוה ולעתיד ולכן אין זאת תפילת שוא.
וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשֵׁי - מרכא טפחא, יתור לרבות המסביר מדוע גם הבן של בעל הנס וצאצאיו צריכים לברך על הנס כי הרודף עמד לקחת נפשו **לְקַחְתָּהּ** - סלוק, להגביל חיי הנרדף וזרעיותו, שלא באו עדיין לעולם.

(ד) **ברכות על הרעה**

[ו] **וַיֵּאמֶר** – תרסא, שיעור זמן לאמירת ברכת כגון ברוך דיינ האמת על שמועה קרובה עד 30 יום **בבלי מועד קטן כ,א** (ודומה במסכת שמחות פ"ב ה"ב, עירובין מו, א, תנו רבנן: שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלשים, שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה? קרובה - בתוך שלשים, רחוקה - לאחר שלשים, דברי רבי עקיבא.

(מלכים א י"ט, י"ד) **כִּי-עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הַרְסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב**

קטע הפסוק (מלכים א י"ט, י"ד) **וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב** – טפחא מונח אתנח, מרבה מיני סיבות לברך על הרעה **משנה מסכת ברכות פ"ט מ"ב** ... ועל שמועות רעות אומר ברוך דיינ האמת:וגם פתיחת **משנה מסכת ברכות פ"ט מ"ה** חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה ... הפסוקים **מלכים א י"ט, י"ד** מתיחסים לרעה לכלל והפסוק המנמק זאת ב-**משנה מסכת ברכות פ"ט מ"ה** מתיחס לאדם פרטי (דברים ואתחנן ויה) **וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ**:
וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֵב – טפחא מונח אתנח, טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה ואח"כ טפחא ללא מרכא בתפקיד התפשטות האפיון לכתוב לפנייה ללמד כי **כִּי-עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הַרְסוּ** מוקש ל-הריגה בחרב ויש לברך על רעה לכלל.

הרעה הכללית הזאת אמורה להיות מתוקנת ע"י שליחות אליהו להמליך את חזאל, יהוא, ומינוי אלישע לנביא, אלא שבינתיים היא רעה. אפשר כי **כִּי-עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הַרְסוּ** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של כעין היקש, העשוי לרמז לחלק מה-**משנה מסכת ברכות פ"ט מ"ג** ... מברך על הרעה מעין הטובה ועל הטובה מעין הרעה ... הנידון בפרטות במקומות אחרים כגון

(א) **בבלי ברכות נ"ב, ט** ... תא שמע: מת אביו והוא יורשו, בתחלה אומר ברוך דיינ האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב!
(ב) **בבלי ברכות ס, א** והרמב"ם בפירושו מנמק שמברכים על המצב הנוכחי ולא על המצב העתידי האפשרי. ב-**פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ברכות פ"ט מ"ג** ר"ל שאם באה עליו צרה אף על פי שתכליתה טוב מברך הטוב והמטיב, וזהו מעין על הטובה. ודוגמת הבבא הראשונה, כגון שעבר שטפון על שדהו הרי זו רעה, אף על פי שתכליתה טובה שתרוה אדמתו, ואולי אף יביא אותו השטפון לאדמתו תועליות. ודוגמת הבבא השנייה, כגון שמצא ממון וראהו אחר כשלקחו, הרי זו טובה. אף על פי שתכליתה רעה שאותו אדם שראהו ילשין עליו אצל המלך, ויענהו המלך וידרוש ממנו יותר ממה שמצא. (כאן הרחבת הענין ע"י הרמב"ם) וטעם דין זה שדברים המצוים הן שאין במציאותן ספק, ולכן **מברך על מה שהוא עכשיו ולא יביט לסוף לפי שאותו הסוף אפשרי, ודיו לאפשרי היותר אפשרי**.

הסבר אגדה: רוח פועלו של מלך המשיח

הסבר פשט הענין ע"פ פ' רלב"ג, ואחריו הסבר בפנימיות הענין ע"פ תבניות הטעמים.

[ט] **וַיִּבֹא-שָׁם אֵל-הַמַּעֲרָה וַיִּגְלַן שָׁם וַהֲנֵה דָבָר-הוּא אֵלָיו וַיֵּאמֶר לוֹ מִה-לָּקַחְתָּ פֶה אֲלֵהוּ:**

רלב"ג וַהֲנֵה דָבָר-הוּא אֵלָיו וַיֵּאמֶר - אחשוב, כי בתחלה בא אליו **דָבָר-הוּא** על דרך הנבואה, ושאל לו השם יתברך **מִה-לָּקַחְתָּ פֶה אֲלֵהוּ**, ואע"פ שכבר ידע זה השם יתברך, על דרך אמרו לקין "אי הכל אחיך" (בר' ד, ט). (ועל דרך אמרו לאדם הראשון בגן עדן איכה בהסתתרו מפני ה' כי התבייש בחטאו (בר' ג) ובשניהם ביקש ה' להיכנס עמם לשיחה ויודו וישוּבוּ בתשובה אבל הם לא שבו, ויש ללמוד שביקש ה' שאליהו ישנה לדבר זכות על ישראל). והנה השיב אליהו כי הוא מקנא לשם יתברך, כי **בני ישראל עזבו** ברית התורה והרסו מזבחות השם יתברך, כי לא רצו לעבוד כי אם אלהים אחרים; והרגו נביאי השם **בחרב** - כי כבר הרגה אותם איזבל כמו שקדם - ונשאר אליהו לבדו מן הנביאים הידועים לה, וביקשה להרוג אותו; וכאלו שאל על זה מהשם יתברך, שיגום נקמתו על אלו הרעות שעשו ישראל; והנה קרה זה לאליהו מרוב כעסו על חטאת ישראל. אז אמר לו השם יתברך שיצא ויעמוד **בְּקֶרֶךְ לִפְנֵי ה'** - רוצה לומר, כי כשיראה לו כבוד ה', אז יצא מהמערה. וידמה, שכבר עשה זה השם יתברך כדי שיבקש אליהו רחמים על ישראל (וזה היה באותו מקום שעמד משה רבנו בפר' כי תשא וביקש רחמים אחרי מעשה העגל וה' נענה לו ולמדו סדר שלוש עשרה מדות של רחמים וזה מה שרצה שאליהו יעשה כמו משה רבנו), לא שיתפלל להשחיתם על רוע מעשיהם; כי היה רצון השם יתברך להאריך להם אפו כדי שישוּבוּ אליו. ולזה הראה לו הדברים המשחיתים, כמו **הַרְוִים גְּדוֹלָה** וחזקה, שהיא מפרקת הרים ומשברת סלעים. ולא היה ברוח ה', כי אין מדרך השם יתברך להביא הרעות אם לא לתכלית שיגיע מהם טוב;

וַהֲנֵה הוּא עֹבֵר – דרגא מונח רביע, תבנית טעמים המרמזת לתיקון לחטא אדם הראשון הכתוב באותה תבנית טעמים (בר' ג, ו) **וְכִי תֵאָנֶה-הוּא לְעֵינַיִם**, ה' עובר על פשע לשבים בתשובה (על בסיס רמב"ן), בשם ע"ב מאותיות מלת **עֹבֵר**, ה' **עֹבֵר** – מונח רביע מרמז למרכבה הא-לקית (בעה"ט) של ארבעה רגלים, ארבעה אופנים, ארבע חיות, ארבע מלאכים ראשיים וקבוצותיהם. כלומר מרמז להופעת כסא הכבוד לאפשר מעבר מכסא דין לכסא רחמים. תבנית טעמי המלים (מלכים א י"ט, י"א) **וַיֵּאמֶר צֵא וְעַמְדָּתְךָ בְּהָר לִפְנֵי ה'** - זרקא סגול שלפני **וַהֲנֵה הוּא עֹבֵר** מרמזים לאפשרות מעבר מכסא דין לכסא רחמים, בהסבר המשלב פירוש הרד"ק במקום עם דרשה במקום אחר. פ' **רד"ק וַהֲנֵה הוּא עֹבֵר** - פירוש: כבוד ה' **עֹבֵר** לפניו, כמו שאמר במשה רבינו עליו השלום **וַיַּעֲבֶר הוּא עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא** (שם כי תשא 1,7). – זרקא סגול, שהיה עת רצון וגילוי שלוש עשרה מדות של רחמים.

7.1 בבלי יומא ב

בבלי יומא ב,א

משנה. שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין, גמרא. ... מנא הני מילי? אמר רב מניומי בר חלקיה אמר רבי מחסיא בר אידי אמר רבי יוחנן: אמר קרא (וי צו ח, לד) **כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה צִוְּהָ ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: לַעֲשׂוֹת** - אלו מעשי פרה, **לְכַפֵּר** - אלו מעשי יום הכפורים. לפי פשוטו של מקרא הפסוק מלמד ממעשי יום ראשון של ימי המילואים לכל שבעת ימי המילואים, אבל הפסוק גם נדרש ליום הכפורים של כל שנה ולמעשה פרה אדומה. אפשר כי תבנית הטעמים של (וי צו ח, לד) **לֹא תִצְאֹל שִׁבְעַת יָמִים עַד נוֹם מְלֵאֵת יָמֵי מְלֵאֵיכֶם** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד כעין דבר החוזר וקורה וכן כעין בנין אב או היקש, מרמזת ממילואים ליום הכפורים ולמעשה פרה אדומה כפי רש"י (לד) **צִוְּהָ ה' לַעֲשׂוֹת** - כל שבעת הימים. **וּבִתְיֵינוּ דְרִשׁוּ (יומא ג,ב): לַעֲשׂוֹת** - זה מעשה פרה, **לְכַפֵּר** - זה מעשה יום הכפורים; וללמד, שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים, וכן הכהן השורף את הפרה.

ויקרא צו ח, לג - לד:

[לג] **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאֹל שִׁבְעַת יָמִים עַד נוֹם מְלֵאֵת יָמֵי מְלֵאֵיכֶם בִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת-יְדְכֶם:**
[לד] **כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה צִוְּהָ ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:**

7.2 בבלי יומא יג

7.2.1 בבלי יומא יג,ב

בבלי יומא ב,א

משנה. שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין, ומתקנין לו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול. **רבי יהודה אומר:** אף אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. שנאמר (וי אח"מ טז, ז) **וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:** ביתו זו אשתו. אמרו לו: אם כן אין לדבר סוף.

(דיון הגמרא בחלק הבא במשנה) **בבלי יומא יג,א** ... **רבי יהודה אומר** אף אשה אחרת מתקנין לו. ורבנן נמי, הא חישיי לשמא!
... אם כן הוה ליה שני בתים, ורחמנא אמר (וי אח"מ טז, ז) **וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:** ולא בעד שני בתים!

ספרא אחרי מות פרשה ב ... (וי אח"מ טז, ז) **וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:** זה וידוי דברים, יכול כפרה בדמים הריני דן נאמר כפרה בפר ונאמר כפרה בשעיר, מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים חוץ מדמים, אף כפרה האמורה בפר וידוי דברים חוץ מדמים.

בבלי יומא לו,ב תנו רבנן: (וי אח"מ טז, ז) **וְכִפֵּר** - בכפרת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר בכפרת דברים, או אינו אלא כפרת דמים? הרי אני דן: נאמרה כאן כפרה, ונאמרה להלן כפרה. מה כפרה האמורה בשעיר - דברים, אף כפרה האמורה בפר - דברים. ואם נפשך לומר, הרי הוא אומר: (וי אח"מ טז, ז) **וְהִקְרִיב אֶהְרֵן אֶת-פֶּר הַחֲטָאִת אֲשֶׁר-לּוֹ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:** - ועדיין לא נשחט הפר. מאי ואם נפשך לומר? - וכי תימא: גילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים - הרי הוא אומר (וי אח"מ טז, ז) **וְכִפֵּר**, ועדיין לא נשחט הפר.

וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ - מרכא טפחא, יתור לרבות כפרת דברים קודם לכפרת הדמים של פר של כהן גדול **וּבְעֵד בֵּיתוֹ** - מרכא סלוק, הסלוק מגביל וזה ע"פ רבנן וגם ע"פ רבי יהודה לומר שבכל עת יש לו אשה יחידה, ובנוסף ע"פ רבי יהודה **וּבְעֵד** - מרכא, ירמז לרבות אשה אחרת בהמתנה, שאם אשת כ"ג תמות במהלך עבודת יום הכפורים, אשת כ"ג גורשה רגע לפני מיתתה והאשה שבהמתנה נישאה לו.

ויקרא אחרי מות טז,ו: **וְהִקְרִיב אֶהְרֵן אֶת-פֶּר הַחֲטָאִת אֲשֶׁר-לּוֹ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:**

7.2.2 בבלי יומא יג,ב

דברים כ"ג-תצא כה,ז,ט: ס [ה] כִּי-יָשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין-לּוֹ לֹא-תִהְיֶה אֵשֶׁת-הַמֵּת הַחַיָּה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עֲלֶיהָ וּלְקַחָהּ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיְבַמְתָּ:
[ז] **וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת-יְבַמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבַמְתּוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל-הַזְּקָנִים וְאִמְרָה מֵאֵן יְבָמֵי לְהַקִּים לְאֲחֵיו שֶׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמֵי:**
[ט] **וַנִּנְשֵׂה יְבַמְתּוֹ אֲלֵיוֹ לְעֵינֵי הַזְּקָנִים וְחִלְצָה גַּעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וַיִּרְקַהּ בְּפָנָיו וַעֲנִתָהּ וְאִמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אֲחֵיו:**

בבלי יומא יג,ב ... מתקיף לה רב אסי ואיתימא רב עזירא אלא מעתה שתי יבמות הבאות מבית אחד לא יתייבמו (פי' נאמר בהמשך **דב' כ"ח כה,ט**) **וַעֲנִתָהּ וְאִמְרָה כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אֲחֵיו:** ונדרוש. **בית אחיו** דווקא כאשר יש יבמה אחת כי כתוב רק בית ביחיד ולא בתים ברבים) מתרצת הגמרא (**כה,ז**) **יְבַמְתּוֹ** ... **יְבַמְתּוֹ** ריבה (ע"פ רבנו חננאל מלת **יְבַמְתּוֹ** השניה ב-**כה,ז**) יתירה שהיה לו לומר [ז] **וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת-יְבַמְתּוֹ וְעָלְתָה** ... **הַשְּׂעֵרָה** (הרבוני מגלה כי אף אם בית אחיו הוא יותר מבית אחד יש יבום!!!)

מצד אחר למרות ש- **יְבַמְתּוֹ** השניה מרבה משמעות בית אחיו לבתים נוספים הגמרא דורשת בית אחד ולא שניים ליבום **בבלי יבמות מד,א** מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה, שנאמר (**דב' כ"ח כה,ט**) **אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אֲחֵיו:** בית אחד הוא בונה ואין בונה שני בתים.

בבלי יומא יג,ב ... מתקיף לה רבינא ואיתימא רב שרביה אלא מעתה ארוסה לא תתייבם? (**כה,ה**) **הַחוּצָה** לרבות את הארוסה • הערת בצד הדף ביומא – עיין **פרש"י בבלי יבמות יג,ב (כה,ה)** – **הַחוּצָה** משמע חיצונה שלא נתקרבה עדיין לביאה (טט – היינו ארוסה) ואף-על-פי-כן גם היא עומדת ליבום.
(דב' תצא כה,ה) – **לֹא-תִהְיֶה אִשְׁת-הַמֶּת הַחוּצָה** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כל אשה שיש לה קדושים תקפים ממנו.
טעם מקף במלים (**כה,ה**) **אֶת-יְבֻמָּתוֹ** מלמד על אלו בתים עשויים להיות לאיש: אשה נשואה יחידה, מספר נשים נשואות, ארוסה לבדה, ארוסה בנוסף לאשה נשואה.
טעם אתנח (**כה,ה**) **אֶת-יְבֻמָּתוֹ** – אתנח, מגביל שאם היה לאיש יותר מבית אחד (= אשה אחת) מקיימים יבום או חליצה באשה אחת בלבד והאחרות יוצאות לשוק בלי יבום או חליצה.

7.3 בבלי יומא יד

7.3.1 בבלי יומא יד,א

במדבר חקת יט,ט: וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאָו בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְרִתְּזוּ בְּמִים וְטָהַר בְּעֶרְבִי:
במדבר חקת יט,כא: וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה וַיִּטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

בבלי יומא יד,א

גמרא. מאן תנא? – אמר רב חסדא: **דלא כרבי עקיבא**. דאי רבי עקיבא – הא אמר: טהור שנפלה עליו הזאה – טמאתו, היכי עביר עבודה? (כיצד הכ"ג עובד בשבעת ימי הפרשה אם מזים עליו מי נדה כל יום) דתניא: (**במדבר יט**) **וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא**, (הזה ללא צורך) על הטמא – טהור, ועל הטהור – טמא, דברי רבי עקיבא.

וחכמים אומרים: אין הדברים הללו אמורין אלא בדברים המקבלים טומאה. מאי היא (מה הכוונה?) – כדתנן: נתכוון להזות על הבהמה והזה על האדם (הטמא), (אפילו) אם יש באזוב (מי נדה) – ישנה (יחזור ויטבול האזוב במי נדה), נתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה, אם יש באזוב – לא ישנה (לא יטבול שוב אלא יזה ממה שיש באזוב),

מאי טעמא דרבי עקיבא – נכתוב רחמנא והזה הטהר עליו, מאי על הטמא – שמע מינה: על הטמא טהור ועל הטהור טמא. –

לרבי עקיבא **עַל-הַטָּמֵא** הן אריכות לשון כי היה לו לומר עליו ומתבנית הטעמים יש רמז **וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי משמעויות בקרא אחת כפשוטה, אחת היוצאת מהפשט כדרשת ר"ע שהזה על הטהור – טמא

ורבנן: האי (המלים) **עַל-הַטָּמֵא** הן לא לדרשת ר"ע אלא לדברים המקבלים טומאה הוא דאתא. אבל הכא – קל וחומר הוא; אם על הטמא טהור – על הטהור לא כל שכן (ולכן כ"ג בשבעת ימי הפרישה אינו נטמא מההזאה ויכול לעבוד)?

וְהָיָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי משמעויות בקרא (א) כפשוטה, (ב) היוצאת מהפשט כדרשת החכמים לומר

לך (א) כי מלת **וְהָיָה** – מהפך, יוצאת מפשוטה ומשמעה כיוון להזות ו-(ב) **עַל-הַטָּמֵא** כיוון להזות על דבר המקבל טומאה (אפילו

הוא טהור (תפארת ישראל – יכין פרה פי"ב, מ"ג)) ולא הצליח, אם נשאר מי נדה באזוב אינו צריך לחזור ולהטביל האזוב במי נדה

אלא מזה שוב על הדבר. חזון איש אורח חיים, מועד יומא סי' קכו אות יב ... והנה הר"מ פסק כרבנן וגו'

ורבי עקיבא (מה יענה לקל וחומר) – היינו דקאמר שלמה (קהלת ז) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (מטהרת הטמאים ומטמאה הטהורים, ולמעשה זאת דעת יחיד). – ורבנן: ההוא (הפסוק מקהלת מלמד) למזה ולמזין עליו – טהור, ונוגע בהן (שלא לצורך, כשיש בכלי שיעור הזאה) – טמא. – ומזה טהור? והכתיב (**במ' חקת יט,כא**) **וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה!**

ועוד: מזה – בעי כיבוס בגדים, נוגע – לא בעי כבוס בגדים. – אלא, מאי מזה – נושא. – ונכתוב רחמנא נושא, – מאי טעמא כתיב

וּמִזֶּה? – הא קא משמע לן: דבעינן שיעור הזאה. – הניחא למאן דאמר הזאה צריכה שיעור, אלא למאן דאמר הזאה אין צריכה שיעור

– מאי איכא למימר? – אפילו למאן דאמר הזאה אין צריכה שיעור – הני מילי אגבא דגברא (הזאה בכל שהו), אבל במנא צריכה שיעור

(צריך להיות בכלי שיעור מי חטאת המספיק להטבלת האזוב במ).

וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מה הכריח את חז"ל להוציא הפסוק מפשוטו לחלוטין? ועיין בתוס'

שהקשו כן,

וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות כדהלן:

(א) **וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה** – מהפך פשטא, מלמד להוציא הכתוב מפשוטו, ולתת לו משמעות של נושא כלי מי חטאת,

(ב) ועוד לימוד שבכלי הזה יש שיעור מי חטאת המספיק להטבלת האזוב.

רלב"ג וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה – אי אפשר שנבין מזה שיהיה המזה טמא, שהרי ביארה התורה שהוא טהור, כי התנת

בהזאה שתהיה על יד טהור, ואמרה שהוא יזה "על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות" (**במ' חקת יט,כ**); ואם היה המזה טמא, הנה

אחר שהזה על האהל לא יוכל להזות על השאר.

וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּחָה וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵי וְהִנְגַע בְּמֵי הַנִּדְּחָה – פעמים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החזור וקורה, ע"פ פי' רלב"ג

המזה נשאר טהור וחזור ומזה על כל מה נדרש להזות עליו.

ולזה יהיה הרצון בו, שאם היה אפשר לו להזות במי הנדה שהוא נוגע, רוצה לומר, שהיה בהן כדי הזיה, הנה הוא טעון כבוס

בגדים; אך אם לא היה בהן כדי הזייה נוגע בהן, **יטמא עד הערב**, וטעון כבוס בגדים.

7.4 בבלי יומא יז
7.4.1 בבלי יומא יג,ב

ויקרא אמר כד,ט:

**והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדש
כי קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק-עולם: ס**

בבלי יומא יז,ב ד"ה שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ... כיצד נוטל חלק בראש ... ונוטל חלה משתי חלות (טט - של שבועות) ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש, שנאמר **(ויקרא אמר כד,ט)** **והיתה לאהרן ולבניו רש"י** בלחם הפנים כתיב. (והסבר הגמרא הוא שהשוה הכתוב בין אהרן לבניו ללמדנו) מחצה (מלחם הפנים) לאהרן (וכל כהן גדול אחריו) ומחצה לבניו (לשאר הכהנים) **ויקרא אמר כד,ט** **והיתה לאהרן ולבניו** - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתיים. לרבנן: מהכתוב עצמו נדרש שאם כ"ג רוצה ליטול חלות לחם פנים יקבל מחצית מהם – שאמור להיות שש חלות אבל דרשו רבנן שמפני כבוד הרבים (2 משמרות) נוטל חמש והשבע מתחלקים בשוה בין שתי המשמרות. ואם יש משמר מתעכב **(יומא יח,א סוכה פ"ה מ"ח)** (אחרי יו"ט) יתנו שתי חלות למשמרות אלו שאין זה זמן עבודתם הקבוע, ומהעשר אם כ"ג רוצה, יטול ארבע מפני כבוד הרבים ושתי המשמרות שזה שבת החילופין יחלקו השש בשוה בין משמר יוצא ובין משמר נכנס.

ונוטל חלה משתי חלות (טט - של שבועות) ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים, לרבנן אמור ליטול פחות מחצי, אבל בשבועות מודר רבנן דלאו אורח ארעה למיתבה (פרוסה) לכהן גדול לכן יטול שלימה, ובשבת יטול פחות אחת שלימה.

הסבר דעת רבנן ב-**בבלי יומא יח,א** בציר חדא מפלגא - חמש שקיל שכ"ג יטול פחות ממחצית חלות לחם הפנים מפני כבוד הרבים, אבל ע"פ **גבורת ארי יומא יח,א** אי אפשר למיהב לכהן גדול פרוסה לכן חייבים להוריד חלת לחם פנים שלימה ממה שנוטל כ"ג. רמז לכך שאין כהן גדול נוטל פרוסה נמצא בתבנית הטעמים של הקרא - **והיתה** - פשטא, בתפקיד אחד, חלת לחם פנים בהויתה - בשלימותה, לומר ש- **לאהרן** - תהיינה חלות לחם פנים שלמות **ולבניו** - לאו דווקא שלמות.

טט - **ולבניו** - זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתיים, אפשר ללמד על שתי חלות לחם הפנים הניתנות למשמר המתעכב (היינו כהנים שבאו לשרת ביו"ט מחוץ לזמנם הקבוע).

המשך הפסוק **כי קדש קדשים** - פזר תלישא-קטנה קדמא, מלמד מחלוקת לחם הפנים למקום אחר והוא לחלוקת שתי הלחם של שבועות שיחלקו אחת שלימה לכ"ג, אם רוצה, ואחת שלימה לכהנים שבאו לשרת בחג השבועות.

בבלי יומא יח,א

ומאי ארבע או חמש - לרבנן, דאמרי: נכנס נוטל שש, ויוצא נוטל שש. ושכר הגפת דלתות לא, משתים עשרה בעי מיפלג, בציר חדא מפלגא - חמש שקיל.

גבורת ארי יומא יח,א

דהא דלרבנן דלית ליה הגפות דלתות בציר חדא מפלגא וחמש שקיל היינו משום דאי אפשר למיבצר מחלק כל א' מן המשמר הנכנס והיוצא בציר מחדא שלימה דהא אי אפשר למיהב לכהן גדול פרוסה

בבלי יומא יח,א

בתוך תירוץ הגמרא על דעת רבי יהודה לומדים על חלוקת לחם פנים למשמר המתעכב. והפירוט שהם נוטלים שתי חלות לחם הפנים נמצא במסכת **סוכה פ"ה מ"ח**

ואלא מאי ארבע? הא חמש בעי למשקל! לא קשיא; הא - דאיכא משמר המתעכב, הא דליכא משמר המתעכב. אי איכא **משמר המתעכב** - משמנה בעי למפלג ושקיל ארבע. אי ליכא משמר המתעכב מעשר בעי למפלג ושקיל חמש.

משנה סוכה פ"ה מ"ח

[ו] חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות והמתעכב נוטל שתיים ובשאר ימות השנה הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום בילגה לעולם חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה: סליק מסכת סוכה

7.5 בבלי יומא יח
7.5.1 בבלי יומא יח,א

ויקרא אמר כא,י: וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֵאשׁוֹ וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדוֹ לְלִבֵּשׁ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרָם:

בבלי יומא יח,א גמרא. בשלמא שמא שכח - לחיי, אלא שמא לא למד - מי מוקמינן כי האי גוונא? והתניא: (ויקרא אמר כא,י) **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - שיהא גדול מאחיו בכח, בנוי, בחכמה, ובעושר. אחרים אומרים: מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו - תלמוד לומר **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** גדלהו משל אחיו.

גמ' בשלמא שמא שכח ... והתניא (ויקרא אמר כא,י) **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** (למדים) שיהא גדול מאחיו בכח, בנוי, בחכמה, ובעושר. **הַפְתָּן** - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה כעין מחיצה לעצמו להבדילו מאחיו הכהנים, (כדוגמת אז ישיר משה – תלישא-קטנה, בכעין מחיצה לעצמו). **הַפְתָּן** - תלישא-קטנה, בתפקיד בעל בחינה נעלה, גם כן כעין מחיצה והוא ראוי להיות כהן גדול מצד הצטיינותו בשאר המעלות, ולכן מגדלים אותו.

אחרים אומרים: מנין (למדים) שאם אין לו (עושר משלו) **הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - קדמא ואזלא כעין כלל או ענין מרכזי בקרא (אבל הוא מצטיין במעלות אחרות) שאחיו הכהנים מגדלין אותו (בעושר משלהם) תלמוד לומר **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - תלישא-קטנה קדמא ואזלא (שאם יש צורך) גדלהו משל אחיו (מנכסי אחיו הכהנים)

בבלי חולין קלד,ב

ההוא שקא דדינורי דאתא לבי מדרשא, קדים רבי אמי וזכה בהן, והיכי עביד הכי? והא כתיב ונתן - ולא שיטול מעצמו! רבי אמי נמי לעניים זכה בהן; ואיבעית אימא: אדם חשוב שאני, דתניא: (ויקרא אמר כא,י) **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - שיהא גדול מאחיו בנוי בחכמה ובעושר, אחרים אומרים מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו - תלמוד לומר: - **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - גדלהו משל אחיו. **רש"י ואיבעית אימא אדם חשוב** - כגון ממונה ראש ישיבה יכול לקדם ולזכות שהרי עליו לגדלו ולהעשירו אפילו משלו וכ"ש ממאי דאתי ליה מעלמא.

ליקוטי רש"י אדם חשוב שאני, דתניא: וכו'. נותנין לו מנות ומעשירין אותו כדי שיהא חשוב וישמעו דבריו כדתניא (ויקרא אמר כא,י) **וְהִפְתָּן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - גדלהו משל אחיו (יומא יח,א; סוטה מ,א; ט"ט רש"י פירש- חכם גדול וראוי לישוב בראש).

וְהִפְתָּן - תרסא, לפי הרב ויינשטוק לפעמים כטעם מפסיק, כאן מתאים שמלת הכהן מופרדת מהמשך **הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ** - קדמא ואזלא כעין כלל, המלצה לציבור לגדל - לתמוך כספית באדם חשוב.

ראה שימוש בפסוק **בבלי חולין קלד,ב**

7.5.2 בבלי יומא יח,ב

בבלי יומא יח,ב נדון גם ב-**[יבמות ל"ז ב']**

רב כי מקלע לדרשיש מכריז: מאן הויה ליומא. רב נחמן כד מקלע לשכנציב מכריז: מאן הויה ליומא. (רב ורב נחמן נהגו להודיע מראש על בואם לבקר בקהילות שונות וביקשו להכין להם אשה במקום. הסבר (א) נשאו את האשה ליום ביקורם בלבד וכנראה אח"כ גירשוה; הסבר (ב) שרק היו מייחדים האשה אבל לא נשאוה)

והתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא ישא אדם אשה במדינה זו, וילך וישא אשה במדינה אחרת, שמא יזדווגו זה אצל זה, ונמצא אח נושא אחותו (ואב נושא בתו) וממלא כל העולם כולו ממזרות, ועל זה נאמר (וי קדשים יט,ט) **וּמִלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה**! - אמרי: רבנן קלא אית להו. (לפי הסבר (א) לעיל, התירו לתלמידי חכמים נישואין במקומות שונים מפני שיש קול למעשיהם, הדבר ידוע לצבור ועל ידי כך ימנעו נישואין אסורים, וזה דעת הרמב"ם מאס"ב פכ"א הכ"ט. אבל הרי"ף והרא"ש לא חילקו בין ת"ח ובין אחרים ורק התירו שייחדו אשה אבל לא שישאנה (ע"פ תורה תמימה))

תורה תמימה ויקרא פרק יט

(וי קדשים יט,ט) **וּמִלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה** - תניא, ר' אליעזר בן יעקב אומר, הרי שבא על נשים הרבה ואינו יודע על איזו מהן, וכן היא שבאו עליה הרבה אנשים ואינה יודעת מאיזה מהן נתעברה, נמצא אב נושא בתו ואח אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרים, ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה^(ט) **[יבמות ל"ז ב']**:

ויקרא קדשים יט,ט: אל-תחלל את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה:

וּמִלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה - מרכא טפחא, יתור לרבות, סלוק מגביל. הקרא בא לרבות מעשים שמצד עצמן מותרים (נישואין כדת וכדון) אבל יש להמנע מהם משום התוצאה נמצא אב נושא בתו ואח אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרים, ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה^(ט) **[יבמות ל"ז ב']**:

וּמִלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה - מרכא טפחא סלוק. **וּמִלֵּא הָאָרֶץ** - יתור לרבות מדאורייתא, להיתר נישואין של יהודי שהוא כבר אב או אח במקום אחד, במקומות אחרים

זִמָּה -סלוק, מגביל, המלצה לאב להמנע מהיתר הנ"ל בין אם הדבר ידוע ובין אם אין קול על כך מפני החשש כי נמצא אב נושא בתו ואח אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרים, ועל זה נאמר ומלאה הארץ זמה^(ט) **[יבמות ל"ז ב']**:

ולא-תזנה הארץ - (אתנח) מונח זקף-קטן, ואם הוא תיאור אז הלימוד הוא אלפניו ולאחריו.

אלפניו אפשר כי יקשר לרישא **אל-תחלל את-בתך להזנותה** ללמד שיש זנות הארץ שבה נמצא אב נושא בתו, אלאחריו **וּמִלֵּא הָאָרֶץ זִמָּה** ללמד שמא נמצא אח נושא אחותו

7.6 בבלי יומא יט
7.6.1 בבלי יומא יט,ב

בבלי יומא יט,ב

אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה (י' אח"מ טז,ב) **כי בענן אראה על-הכפרת:**

ויקרא אח"מ טז,ב:

**וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אֶהְרֹן אֶחִיךָ
וְאֶל-יִבְנֵי קָהֳל-עַתְּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת
אֶל-פְּנֵי הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנָן אֶרְאֶה עַל-הַכֹּפֶרֶת:
רָאה בַבְּלִי יוֹמָא נְגָא**

בבלי יומא יט,ב

גמ' תנו רבנן: (דברים ואתחנן ו,ט) **וְדַבַּרְתָּ בָּם** - במ ולא בתפלה,
רש"י בבלי יומא יט,ב במ - שיש לך להשמיע מה שאתה מוציא מפיו.
ולא בתפלה - שהתפלה בלחש, שנאמר (שמואל א, פרק א) וקולה לא ישמע, כך מצאתי בשאלתות דרב אחאי גאון.
: ושננתם לבניו ודברתם בם בשבתם בביתם ובלכתם בדרך ובשכבם ובקומם:
וְדַבַּרְתָּ בָּם אתנח, מגביל לקרוא קריאת שמע בקול רם ואילו תפילת שמונה עשרה לומר בשקט.

גמ' **וְדַבַּרְתָּ בָּם** - במ יש לך רשות לדבר, ולא בדברים אחרים.

רש"י בבלי יומא יט,ב במ - בדברי תורה. **ולא בדברים אחרים** - שיחת הילדים וקלות ראש.

: ושננתם לבניו ודברתם בם בשבתם בביתם ובלכתם בדרך ובשכבם ובקומם:

וְדַבַּרְתָּ בָּם טפחא אתנח. טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהמלה המוטעמת בסילוק, ואז באפיון המשותף טפחא – בתפקיד רבוי לא מוגבל להרבות לדבר בדברי תורה,

וְדַבַּרְתָּ בָּם אתנח, מגביל כפי' **רש"י ולא בדברים אחרים** - שיחת הילדים וקלות ראש..

7.7 יומא כא
7.7.1 בבלי יומא כא,ב

בבלי יומא כא,ב

אמר מר: ועשן המערכה. ומי הוה עשן במערכה? והתניא: **חמשה דברים נאמרו באש של מערכה:** רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש, ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן! - כי קא אמרינן (עשן במערכה כאשר האש הובאה ע"י) - בדהדיוט, דתניא: (**ויקרא א, ז**) **וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ** - אף על פי שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. (הגמרא מבררת החמשה דברים) רבוצה כארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתי, ורבוצה ככלב! - לא קשיא; כאן במקדש ראשון, כאן - במקדש שני. ובמקדש שני מי הוא? והאמר רב שמואל בר אינאי: מאי דכתיב (**חגי א, ח**) **וְאָרְצָה-בּוֹ וְאָכְבָּהּ**, וקרינן **וְאָכְבָּהּ** מאי שנא דמחוסר ה"א? אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון (ולא היו ב-) למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכוּרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. - אמרי: אין, מיהוה הוה, סיועי לא מסייעא (היתה אש מהשמים אך רבוצה ככלב ולא סייעה לבעירה). תנו רבנן: **שש אשות הן** יש אוכלת ואינה שותה, ויש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה, ויש אוכלת לחין כיבשין, ויש אש דוחה אש, ויש אש אוכלת אש. יש אש אוכלת ואינה שותה - הא דידן (מחוץ למקדש). שותה ואינה אוכלת - דחולין (אחוזי קדחת). אוכלת ושותה - דאליהו, דכתיב (**מלכים א' יח, לח**) **וְאֵת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּהַעֲלָה לַחֲכָה**. אוכלת לחין כיבשין - דמערכה, יש אש דוחה אש - דגבריאל, ויש אש אוכלת אש - דשכינה, דאמר מר: הושיט אצבעו ביניהם ושרפן.

מוצג כי נכתב בגמרא **ויקרא א, ז**: **וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל-הָאֵשׁ:**

חמשה דברים נאמרו באש של מערכה

דברי הימים ב ז, א:

וּכְכֹלֹת שְׁלֵמָה לְהַתְּפַלֵּל וְהָאֵשׁ יִרְדֶּה מִהַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל הָעֹלָה וְהַזִּבְחִים וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת-הַבַּיִת:

(**דברי הימים ב ז, א**) **וְהָאֵשׁ** –רביע, מרמז לדרשה **בבלי יומא כא,ב**, והתניא: **חמשה דברים נאמרו באש של מערכה:** רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש, ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן! ואפשר כי ה"א הידיעה במלה **וְהָאֵשׁ** שהיא יתירה תרמז לאחד מהחמישה דברים.

מלכים א יח, לח:

וַתִּפֹּל אֵשׁ-ה' וְתֹאכַל אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַעֲצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים וְאֶת-הָעֵפֶר וְאֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּהַעֲלָה לַחֲכָה:

וַתִּפֹּל אֵשׁ-ה' –מונה רביע, אפשר כי מרמז לדרשה **בבלי יומא כא,ב**, תנו רבנן: **שש אשות הן**, יש אוכלת ואינה שותה, ויש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה, ויש אוכלת לחין כיבשין, ויש אש דוחה אש, ויש אש אוכלת אש. יש אש אוכלת ואינה שותה - הא דידן. שותה ואינה אוכלת - דחולין. אוכלת ושותה - דאליהו, דכתיב (**מלכים א' יח, לח**) **וְאֵת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּהַעֲלָה לַחֲכָה**. אוכלת לחין כיבשין - דמערכה, יש אש דוחה אש - דגבריאל, ויש אש אוכלת אש - דשכינה, דאמר מר: הושיט אצבעו ביניהם ושרפן.

אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון (ולא היו ב-) למקדש שני

בבלי יומא כא,ב, לומד מ-**חגי א, ח** על חמשה דברים שחסרו בבית שני לעומת בית ראשון. וב-**מגילת איכה ז, ג** גם רומז לחמשה אלו

חגי א, ח: **עָלוּ הַתָּר וְהַבָּאֲתָם עִין וּבְנֵי הַבַּיִת וְאָרְצָה-בּוֹ וְאָכְבָּהּ** ו**אָכְבָּהּ אָמַר ה'**:

יומא כא,ב: מאי דכתיב (**חגי א, ח**) **וְאָרְצָה-בּוֹ וְאָכְבָּהּ**, וקרינן **וְאָכְבָּהּ** מאי שנא דמחוסר ה"א? **אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש**

ראשון (ולא היו ב-) למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. בהסברת חלק זה בגמרא נטל חלק בעל נחלת יעקב, נעזר בפסוק ממגילת איכה א, ז:
: ס זכרה ירושלים ימי עניה ומרויה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם – רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן
בנפל עמה ביד-צר ואין עוזר לה ראויה צרים שחקו על משבתה: ס – רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן
זכרה ירושלים – מונח רביע, נבואה שבני ישראל יזכירו בעתיד כי בית ראשון היה יתר על בית שני בחמישה דברים:
יומא כא, ב: אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון (ולא היו ב-) למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים.
ראה איכה א, ז

7.8 יומא כה

בבלי יומא כח, א

בראשית וירא יט, כז

וישכם אברהם בפקר

אל-המקום אשר-עמד שם את-פני ה':

בראשית וירא כב, ג

וישכם אברהם בפקר ויחבש את-חמרו וינח את-שני נערו ואת ויצחק בנו

ויבקע עצי עליה ויגם וילך אל-המקום אשר-אמר-לו האלהים:

פ"ג משנה אמר להם הממונה צאו וראו וכו' תוספות שנאמר וישכם אברהם בבקר ... כל היום כשר למילה אלא שזרזין מקדימין שנאמר וישכם אברהם ... ויש לומר דתרי וישכם כתיבי חד בעקידה וחד כשהתפלל על סדום, והכא מייתי קרא דעקידה ... ובפרק גיד הנשה אייתי קרא דסדום דהתם יחידי הוה שלא יראו במפלתה שלמסדום כדאשכחן באשתו של לוט ולא הוה נמי שליח מצוה כי לא חפץ הקב"ה שישא בעדם רנה ותפלה:

בבקר – אתנח, מגביל כמו שנדרש בבלי יומא כח, א שהקב"ה רצה שלא יראו במפלתה של סדום ... וכן לא רצה שאברהם יהיה נמי שליח מצוה כי לא חפץ הקב"ה שישא בעדם רנה ותפלה:

פני ה' – שם הו"ה הוא ענין של רחמים אבל פני ה' מפורש ב-(י' אח"מ ז, ג) ... ונתתי פני בפנש האכלת את-הדם והכרתי אתה

מקרב עמו: כענין של מידת הדין, פני – מרכא, מרבה מידת הדין עליהם כפי רש"י ... ונתתי פני – פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי

ועוסק בו (ראה שם, ד). (ויבחק' כו, ז) ונתתי פני רש"י פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם (ראה תו"כ בחוקותי פרשתא ב פרק

ד, ד). (יח' יד, ת) : ונתתי פני רש"י – מישאיראש' בלעז כעסי

ה' – סלוק, מגביל אפשר מרמז מידת הדין.

7.9 יומא לד

7.9.1 בבלי יומא לד, א

1. שמות תצוה כט, לט:

את-הפכש האחד תעשה בבקר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים:

2. שמות תצוה כט, מא:

ואת הפכש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכה תעשה-לה לרית ניהח אשה לה:

3. במדבר פינחס כח, ד:

את-הפכש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים:

[ה] ונעשירית האיפה סלת למנחה בלילה בשמן כתיב רביעת ההין: [ו] עלת תמיד העשיה בתר סיני לרית ניהח אשה

לה: [ז] ונסכו רביעת ההין לפכש האחד בקדש הפך נסך שגר לה:

4. במדבר פינחס כח, ח:

ואת הפכש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה רית ניהח לה: פ

האם פסוקים (ה – ז) מתחסים לתמיד של שחר או לתמיד של בין הערבים ונלמד היקש מאחד לשני?

עונה תורה תמימה כח, ז, ת"ר, ונסכו רביעת ההין - [בשל ערבית איירי] ושל שחרית ילמד משל ערבית^(ט) [יומא לד, א]:

תורה תמימה הערות במדבר פרק כח הערה יז

יז) הנה כאן כתיב פעם אחת שטעון נסכים וצריך ללמוד אחד מחבירו או של שחרית משל ערבית או של ערבית משל שחרית, וס"ל לרבנן דמה דכתיב ונסכו רביעת ההין לכבש האחד קאי אכבש של ערבית משום דמיניה סליק כדכתיב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האיפה וגו' ונסכו וגו', וא"כ ילפינן של שחרית משל ערבית, ודעת רבי בגמ' דילפינן של ערבית משל שחרית ומפרש המשך הכתובים באופן אחר, ועיין בבאור פלוגתתם בפירוש רבינו חננאל בבה"ש ובהגהות הגר"ב רנשבורג לש"ס:

3. במדבר פינחס כח, ד: ואת הפכש השני – (אתנח) פשטא מונח זקה-קטן תבנית טעמים המטעימה תיאור ואחריו פעולה תעשה בין

הערבים, אפשרות ללימוד לאחריו ולהעבירו אלפניו, היינו של שחרית ילמד משל ערבית.

ויש בפסוקים אלו ארבע תבניות כאלה אז אפשר כי יש עוד שלושה לימודים מתמיד של בין הערבים לתמיד של שחר.

7.10 בבלי יומא נג
7.10.1 בבלי יומא נג,א

בבלי יומא יט,ב

אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה (י' אח"מ טז,ב) **פי בענין ארְאָה על-הַכִּפְּרָת**..

ויקרא אח"מ טז,ב:

**וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ
וְאֵל-יָבָא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֹכֶת
אֶל-פְּנֵי הַכִּפְּרֵת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת:**

ויקרא אח"מ טז,ג:

בְּזָאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל-הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן-בְּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה:

ויקרא אח"מ טז,ג:

וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסְפוֹ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת-הַכִּפְּרֵת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

(טז,ב) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ** – קדמא ואזלא רביע זרקא מונח סגול

תבנית הסיפא כעין כלל ופרט. **אֶל-פְּנֵי הַכִּפְּרֵת** כעין כלל או ענין מרכזי ושאר הקרא פרטים.

אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי פַעֲמִיִּים זָקָה-קָטָן, כעין בנין אב או היקש, או דבר שחוזר וקורה

כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת: – יתיב זקף-קטן טפחא סלוק

כִּי יתיב מורה על דווקא כך, אֲרָאָה טפחא ללא מרכא, רבוי או התפשטות גלוי או השפעת הטפחא אל הכתוב לפניו ללא הגבלה.

לרבנן היה מקום לפרש (י' אח"מ טז,ב) **כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת**, שמשמעו שיבוא עם ענן הקטורת אל קדש הקדשים, אבל כיון שהתורה כתבה גם הפסוק (י' אח"מ טז,ג) **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'** שיעלה עשן הקטורת לפני ה' בקה"ק, לכן אין ללמוד מפסוק (טז,ב) על מקום הדלקת הקטורת אלא דרשה אחרת ב- (יומא נג,א) מלמד שנותן בה מעלה עשן (נתינת עיקר (שורש) מעלה עשן) בקטורת. ולהבדיל הצדוקי התעלם ממשמעות פסוק (טז,ג) וממשמעות פסוק (טז,ב) שנדרש ממנו נתינת מעלה עשן בקטורת וסבר ופעל ע"פ פשט הפסוק (טז,ב) על הדלקת הקטורת לפני הכניסה לקה"ק.

ויקרא אח"מ טז,ג:

וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְכִסְפוֹ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת-הַכִּפְּרֵת אֲשֶׁר עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

בבלי יומא נג,א

תנו רבנן: (י' אח"מ טז,ג) **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'** - שלא יתקן מבחוץ ויכניס, להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכניס. מאי דרוש (מה דרשו הצדוקים)? : (י' אח"מ טז,ב) **כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת**: - מלמד שיתקן מבחוץ ויכניס. אמרו להם חכמים: והלא כבר (נאמר) (טז,ג) **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לִפְנֵי ה'**. אם כן מה תלמוד לומר (טז,ב) **כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-**

הַכִּפְּרֵת - מלמד שנותן בה מעלה עשן. ומניין שנותן בה מעלה עשן - שנאמר (טז,ג) **וְכִסְפוֹ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת-הַכִּפְּרֵת**. הא לא נתן בה מעלה עשן, או שחיסר אחת מכל סמניה - חייב מיתה. - **וּחְיִפוֹק לִיָּה דְקָא מַעֲיִל בִּיָּאָה רִיקְנִית** (אולי תסיק מסקנה אחרת שחייב מיתה על ביאה עם פריט חסר) ! - אמר רב ששת: הכא במאי עסקינן - כגון ששגג בביאה (שגג - שכח שאסור וטעה וחשב שמותר לבוא עם פריט חסר), והזיד בהקטרה (נוכר ובכל זאת הביא במזיד קטורת ללא מעלה עשן). רב אשי אמר: אפילו תימא הזיד בכו ובזו (הזיד בביאה ריקנית חסר פריט) והזיד בקטורת ללא מעלה עשן, חייב על ביאה ריקנית), כגון דעייל שתי הקטורות, אחת שלימה ואחת חסירה. אביאה לא מיחייב - דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה מיחייב - דקא מקטר קטורת חסירה (הביא קטורת מושלמת והביא קטורת חסרת מעלה עשן, חייב על הקטרת החסרה).

רש"י תיפוק ליה - דאי נמי לא כתב הכא (לגבי מעלה עשן וכסה ענן הקטורת) (טז,ג) **וְלֹא יָמוּת מִיָּחִיב מִיָּתָה אֲקַטְרַת חֲסִירָה**, דאשכח דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך (היה חייב מיתה בגלל ביאה ריקנית), וכתוב (טז,ב) **וְאֵל-יָבֹא בְּכָל-עֵת ... וְלֹא יָמוּת** (רש"י הביא מקור לאיסור ביאה ריקנית)

מלת **דקא** מכוונת ב-**עין משפט** אל **רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה**

חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר (טז,ב) **וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת**, וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה, לפיכך אם שגג בביאה והזיד בקטרת, או שנכנס בקטרת /בקטרה/ שלימה עם החסירה חייב מיתה.

ו-לחם משנה הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה תמה על שהרמב"ם הביא מקור מקרא (טז,ג) **וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל-הַכִּפְּרֵת** דנפקא ליה הא מקרא ד- (טז,ג) **וְכִסְפוֹ עֲנַן הַקְּטֹרֶת ... וְלֹא יָמוּת אֲבָל קָרָא ד- (טז,ג) וְאֵל-יָבֹא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ ... וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי וכו' הך לא איירי אלא בביאה ולא בחיסור סמנים וא"כ קשה על רבינו דהביא קרא ד- (טז,ג) **וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי וכו' דאיתיה גבי ביאה גבי חיסור סמנים (שהרמב"ם הביאו לגבי שני דברים, ואילו מהגמרא משמע כי מדובר בדבר אחד – ביאה ריקנית)****

ואפשר לתרץ רמב"ם (טז,ג) **וְלֹא יָמוּת** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים, רמב"ם מביא קרא זה ללמד כי מלת ימות עבור שתי עבירות: (א) ביאה ריקנית ללא צורך, (ב) הקטרה ללא מעלה עשן.

(הגמרא חוזרת שוב לענין מתן מעלה עשן בקטורת שקודם ללמדנו אותו באופן כללי ועתה לימוד בפרטים)

אמר מר: ומניין שנותן בה מעלה עשן - תלמוד לומר (טז,ג) **וְכִסְפוֹ**. קרא לקרא (שתי מקראות לדרשת החיוב שיהיה בקטורת מעלה עשן אחד ארוך לעיל ואחד במלה אחת **וְכִסְפוֹ**) ? - אמר רב יוסף, הכי קאמר: אין לי אלא עלה מעלה עשן (היית סבור שצריך רק עלים של מעלה עשן מניין הידיעה כי צריך גם), עיקר (שורש) מעלה עשן מניין? תלמוד לומר (טז,ג) **וְכִסְפוֹ** (לרב יוסף המלה **וְכִסְפוֹ** מרבה את שורש מעלה עשן

בקטורת). אמר ליה אביי: והא איפכא תניא, דתניא: נתן בה עיקר מעלה עשן (ההלכה הפשוטה שנותנים בקטורת שורש מעלה עשן), היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה. כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, שנאמר (יש' **ד**), **וְהַבַּיִת יִמְלֵא עֶשֶׂן**. אלא אמר אביי: הכי קאמר, אין לי אלא עיקר מעלה עשן, עלה מעלה עשן מניין? תלמוד לומר **וְכִסְפוּהוּ**.

ויקרא אח"מ טז, יג:

וְנָתַן אֶת-הַקְטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לְפָנֵי ה' וְכִסְפוּהוּ עַנְן הַקְטֹרֶת אֶת-הַכֹּהֵן עַל-הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:
ישעיהו ו, ד:

וַיָּלְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת יִמְלֵא עֶשֶׂן:

(נלמד שוב את תשובת אביי לרב יוסף)

גמ' ... אמר ליה אביי: והא איפכא תניא, דתניא: נתן בה עיקר מעלה עשן (ההלכה הפשוטה שנותנים בקטורת שורש מעלה עשן, וזה כנראה נדרש מהקרא (**וי' אח"מ טז, יג**)) **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן**), היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה. כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, ... אלא אמר אביי: הכי קאמר, אין לי אלא עיקר מעלה עשן, עלה מעלה עשן מניין? תלמוד לומר **וְכִסְפוּהוּ**. (אביי לומד ממלה זאת על אפשרות להוסיף עלי מעלה עשן לקטורת)

רש"י מעלה עשן - שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל. טט – טעם פסק במלת **וְכִסְפוּהוּ** מתאר היתמרות העשן זקוף כמקל והסתרת ארון העדות מעיני הכהן, אפשר שלכן מזה נדרש הצורך במעלה עשן.

והא איפכא תניא, שהשורש יפה מן העלין.

עַנְן הַקְטֹרֶת – מונח רביע מציייר כיווני התפשטות העשן אחד עד הקורה וארבעה כתלים בירידה ובהגיעם לרצפה נוצר הענן הששי על הרצפה, בלשון **בבלי יומא נג, א**, כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, כפי **רש"י ממשמש בכתלים** - כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת כנגדו **מתפשט למעלה** תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל, וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים.

ואח"כ הגמרא מביאה עוד הבנות במלת וכסה.

7.10.2 בבלי יומא נג, א

7.10.2.1 זוהר כרך ג ויקרא אח"מ דף נה - נט

זוהר כרך ג ויקרא אח"מ דף נח/ב - נט/א

(הסולם מח) ובספרא דרב המנונא סבא כתיב,

מאי עלמות כמה דאת אמר (**משלי לא**) **ותתן טרף לביתה וחק (דף נט/א) לנערותיה**, נערותיה הני **עלמות אהבוך** לברכא שמך ולזמרא קמך ומתמן אשתכחן ברכאן בכלהו תתאי ומתברכאן עלאין ותתאין (עלמות הן שבעה היכלות דבריאה המשמשים את המלכות... ומשם נמצאות ברכות בכל התחתונים, ומתברכים העליונים והתחתונים),

(הסולם מט) ד"א **על כן עלמות אהבוך** שפיר הוא מאן דאמר על מות אהבוך דהא במלה דא (על דבר זה, דהיינו שמן, שהוא חסדים) מאריהון דדינין אתבסמוין (בעלי הדין מתבסמים, כי עלמות היא אותיות על מות, פירוש כשהחכמה שבמלכות היא בלי חסדים נמשכים ממנה דינים קשים כ-מות ובשביל זה המלכות ומדרגותיה אוהבים להתדבק בויעיר אנפין שהוא חסדים, וזה שכתוב על מות אהבוך, כי הפירוד ממך קשה כמות). ובגין דהאי קטרת (כי הקטורת הווי שהיא הארת חכמה) אתקטר במשחא דלעילא יתיר (מתקשרת בשמן של מעלה ביותר, שהוא חסדים), אתחשב קמיה דקודשא בריך הוא מכל קרבנין ועלוון (וחשובה לפני הקב"ה, מכל הקרבנות והעולות), אמרה כנסת ישראל (שהיא המלכות) אנא קטרת (אני קטורת, כי המלכות היא ספירת חכמה תתאה), ואנת (דהיינו זעיר אנפין) כמשחא (כשמן, שהוא חסדים, על כן) **משכני אחרין נרוצה וגו'**, נרוצה כמה דאת אמר על כן עלמות אהבוך, אנא וכל אכלוסין (אני וכל חיילותי) דהא כלהו בי אחידן (כולם נאחזים בי) ועל דא **משכני** דהא בי תליין (כי הם תלויים בי), **(הסולם נ)** **הביאני המלך חדריו אם ייעול לי מלכא באדרוי נגילה ונשמחה בך** אנא וכלהו אכלוסין, תאנא כלהו אכלוסין בשעתא דכנסת ישראל חזאת ומתברכא כלהו חזאן ודינא לא שריא כדין בעלמא (בשעה שכנסת ישראל שמחה ומתברכת, כולם שמחים, והדין אינו שורה אז בעולם), ועל דא כתיב (**תהלים צו**) **ישמחו השמים ותגל הארץ,**

(החסד העליון נמשל לשמן והא ממתין לקטורת שתעלה מלמטה כדי להשפיע חסד למטה ולהמתיק את הדינים שיהיו לגזרות טובות)

(הסולם נא) (**וי' אח"מ טז, יג**) **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן**, א"ר יהודה זכאין אינון צדיקיא דקודשא בריך הוא בעי ביקריהון, ותניא מלך בשר ודם אי בר נש רכיב על סוסיא דיליה בר קטלא הוא, (ונלמד כי אליהו ומה שבאו בדברים א-לקיים לא נפגעו) קודשא בריך הוא ארכיב אליהו על דיליה דכתיב (**מלכים ב ג**) **ויעל אליהו בסערה השמים וגו'** (עלה במרכבה א-לקית), הכא מאי כתיב **וְלֹא יָמוּת כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן**, וקודשא בריך הוא עייליה למשה ביה, הדא הוא דכתיב (**שמות כד**) **ויבא משה בתוך הענן**, בתוך הענן ממש (ענני כבוד), **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן** הדא הוא דכתיב (**ישעיה ד**) **וכרא יי' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן** (שמות ענני כבוד), וכתיב (**שמות מ**) **כי ענן יי' על המשכן יומם,**

(הסולם נב) ותאנא האי דכתיב (**שם לד**) **וירד יי' בענן** (בענני כבוד ומחבר זאת אל), **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן** (על הכפורת כרובים המניעים בנס כנפיהם שלש פעמים בהיגלות הקב"ה) תאנא אתר דהווי שראן אינון כרובי כמה דאוקימנא כרובי על את הווי יתבין, ותאנא ג' זמנין ביומא אתרחיש נסא בגדפייהו בשעתא דאתגלי עלייהו קדושא דמלכא אינון מגרמייהו סלקין גרפייהו ופרסין לון וחפיין על כפורתא, לבתר קמיטין גרפייהו ונאחזין בגדפייהו (ס"א ונאחזין בגופייהו) כמה דאת אמר (**שם נה**) **והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה פורשי ולא פורשי, סוככים ולא סוככים דא באת (ס"א בזאת) הווי קיימי וחדאן בשכינתא,**

(הסולם נג) א"ר אבא מה בעא הכא **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן**, וכתיב (**וי' אח"מ טז, יג**) **כִּי בְעֵינָי אֲרָאָה עַל-הַכֹּהֵן**, והא כהנא לא חמי לשכינתא בשעתא כד הווי עאל, אלא עננא הווי נחית וכד הווי נחית מטא על האי כפרת ומתערין גרפייהו דכרובין ואקשי להו ואמרו שירתא. (הכהן לא ראה השכינה כאשר נכנס בקה"ק אלא ענן היה יורד על הכפורת ואז הכרובים מניעים כנפיהם ואומרים שירה)

(הסולם נד) ומה שירתא אמרי (**תהלים צו**) **כי גדול יי' ומהלל מאד ונורא הוא על כל אלהים**, האי כד סלקי גרפייהו, בשעתא דפרסין להו אמרי (**שם**) **כי כל אלהי העמים אלילים ויי' שמים עשה**, כד חפיין על כפורתא אמרי (**שם צח**) **לפני יי' כי בא לשפוט (את) הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים במישורים,**

(הסולם נה) וקלהון הוה שמע כהנא במקדשא כדין שוי קטרת באתריה (והכהן כאשר שמע שירתם העלה הקטורת) ואתכוון במה דאתכוון בגין דיתברך כלא (וכיוון מה שכיוון כדי שכלל ישראל יתברך) (וקלהון) וגדפי כרוביאי סלקין ונחתין וזמרי שירתא מחפייין לכפורתא וסלקי להו הדא הוה דכתיב **סוככים, סוככים** דייקא ומנ"ל דקלהון אשתמע כמה דאת אמר **(יחזקאל א)** ואשמע את קול (כנפיהם) וגו', **(הסולם נו)** אמר רבי יוסי **ועמים במישרים**, מהו במישרים כמה דאת אמר מישרים אהבון, לאכללא תרין כרובין דכר ונוקבא מישרים ודאי, ועל דא ועמים במישרים וכתיב **(במדבר ז)** וישמע את הקול מדבר אליו, מבין שני הכרובים וידבר אליו, ר' יצחק אמר מכאן אוליפנא דבכל אתר דלא אשתכח דכר ונוקבא לאו כדאי למחמי אפי שכינתא הדא הוא דכתיב **(תהלים קמ)** ישבו ישרים את פניך, ותנינן כתיב **(דברים לב)** צדיק וישר הוא דכר ונוקבא אוף הכא כרובים דכר ונוקבא ועלייהו כתיב **(תהלים עט)** אתה כוננת מישרים, ועמים במישרים, ובגיני כך **(שמות כה)** ופניהם איש אל אחיו והא אוקימנא:

ע"פ **זוהר ויקרא דף נט/א** ד"ה ובספרא דרב המנונא סבא כתיב... **(י' אח"מ טז, ב)** **בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**, הענן משמעו ענן המכסה על כבוד השכינה (ענן השראת השכינה) והקרא **בִּי בְּעֵנָי** לא מציין איך להיכנס לקה"ק (אחת המשמעויות של המלה **כי** היא **אלא** והצדוקי כנראה למד **אלא** בענן אראה שהכהן צריך להיכנס עם ענן וגו') והקרא לא מציין איך להיכנס אלא נתינת טעם (**כי** במשמעות **הרי**) לנאמר **וְאֶל-יְבִיא בְּכָל-עַתָּה אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבְּיַת לַפָּרֹכֶת** כי בפנים נמצא ענן השכינה ויש תנאים לזמן הכניסה וכיצד נכנסים.

ועל דרך זו, כי הענן הוא המכסה את כבוד השכינה, פירשו רבינו בחיי ואור החיים **וְלֹא יָמוּת בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה** – ע"פ **רבינו בחיי** באר כי לאחר שיבא שם בענן (עשן הקטורת) **ישמט הכבוד מן הענן** (ענן המכסה על השכינה) **ויהיה מתראה על הכפורת**, ו-**אור החיים** באר כי כבוד ה' מכוסה בענן כמו ב- **(שמות בשלח טז, ג)** **וירא כבוד ה'**, (אבל בקדש הקדשים ביה"כ) הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמצאת בפנים **אלא בחינה גדולה אור עליון**, כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא אומר **אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**

ויש לומר כי **אֲרָאָה** – טפחא, ללא מרכא כעין רבוי בלתי מוגבל מרמזת לגלוי גבוה מאד של כבוד ה' בחינת אור עליון. ומפני גלוי כל כך עליון **אֲרָאָה** – טפחא, ללא מרכא באה ללמד שתי אזהרות, כדרך לימוד **רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה כה** מהקרא **(טז, ב)** **וְלֹא יָמוּת בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**, שתי מיתות כי מלת **יָמוּת** – זקף-קטן בתפקיד של שתיים עבור שתי עבירות: (א) ביאה ריקנית ללא צורך, (ב) הקטרה ללא מעלה עשן. ואין ממתים בלא אזהרה, לכן **אֲרָאָה** – טפחא, ללא מרכא באה ללמד שתי אזהרות

ע"פ **זוהר ויקרא דף נט/א** ד"ה ובספרא דרב המנונא סבא כתיב... א"ר אבא מה בעא הכא **(י' אח"מ טז, ב)** **בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**, וכתיב **(י' אח"מ טז, ב)** **בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**, והא כהנא לא חמי לשכינתא בשעתא כד הוה עאל (הכהן לא ראה השכינה כאשר נכנס לקה"ק), **אלא עננא הוה נחית** ... (כנפי הכרובים שעל הכפורת היו סוגרים ופורסים כנפיהם ואומרים שירה) וקלהון הוה שמע כהנא במקדשא כדין (וכאשר הכהן שמע קול שירתם במקדש) שוי קטרת באתריה (היה נותן הקטורת במקומה על הגחלים ומעלה עשן) ואתכוון במה דאתכוון בגין דיתברך כלא (וכיוון מה שכיוון כדי שיתברך הכל). (וקלהון) וגדפי כרוביאי סלקין ונחתין וזמרי שירתא (וקולותיהם) וכנפיהם עולים ויורדים בזמרים שירתם) ואפשר כי הטעם הפותח הקרא **(י' אח"מ טז, ב)** **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ, וְנָתַן** – דרגא, מתאר עלית וירידת כנפי הכרובים בשירתם ולקולם הכהן מעלה עשן הקטורת.

ע"פ **זוהר ויקרא דף נט/א** עד כאן למדנו מהקרא **(י' אח"מ טז, ב)** **בִּי בְּעֵנָי אֲרָאָה עַל-הַכְּפָרֶת**, על ענן השכינה. **זוהר ויקרא אמר (הסולם רס/ב)** דורש על הקרא **(י' אח"מ טז, ג)** **... וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הַכְּפָרֶת** המדבר על ענן הקטורת שהביא הכהן. ענני כבוד (במדבר היו שבעה ובאו) בזכות אהרן דכתיב (י) **אשר עין בעין נראה אתה יי' וגו'**, וכתיב (כ) **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת**. מה להלן (במדבר), שבעה (ענני כבוד בזכות אהרן כהן גדול) אף כאן נמי שבעה (ענני כבוד בזכות כהן גדול בן אהרן). דהא בקטרת שבעה עננין מתקשרין כחדא [ת] **ואהרן רישא לכל שבעה עננין** הוא והוא קשיר [א] לשית אחרנין [ב] ביה בכל יומא (אהרן ראש לשבעה עננים ומאחדם וקושר לששה האחרים אליו). **מסורת זוהרה** (י) (במדבר כא) ויקה לנה צ"א. (כ) (ויקרא טז). **חלופי גרסאות** [ת] ועוד אהרן. [א] בשית, [ב] לא גרסינן ביה בכל יומא.

זוהר ויקרא אמר (הסולם רס/ב) באותיות קטנות) ענני כבוד וכו': **ענני כבוד** בזכות אהרן, שהוא מרכבה לחסד, שכתוב **אשר עין בעין נראה אתה יי' ועננין עומד עליהם וגו'**. וכתוב, **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת**, מה להלן, בקטורת, הוא שבעה עננים אף כאן, ב-ועננין עומד עליהם, הם גם כן שבעה עננים. כי בקטורת היו שבעה עננים מקושרים יחד, ואהרן הוא הראש לכל השבעה עננים, כי שבעה עננים הם ספירות חג"ת נהי"מ, ואהרן שהוא מרכבה לחסד הוא ספירה ראשונה מהם, והוא קשור בו לששה עננים אחרים, שהם ג"ת נהי"מ, בכל יום. ועל כן נחשבים העננים שהם בזכות אהרן, להיותו בחינת חסד שהוא ראש העננים, וכולל אותם.

ויקרא אח"מ טז, ג:

וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ לְפָנֵי ה' וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הַכְּפָרֶת אֲשֶׁר עַל-הַעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

וְנָתַן – הנותן הוא אהרן וענן הקטורת הראשון מתחיל בו, ולכן הוא ראש לשבעה עננים והששה האחרים כלולים בענן שהוא מעלה. **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת עַל-הָאֵשׁ** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, ע"פ פ' **הסולם רס/ב** כי בקטורת היו שבעה עננים מקושרים יחד, ואהרן הוא הראש לכל השבעה עננים, ועל כן נחשבים העננים שהם בזכות אהרן, להיותו בחינת חסד שהוא ראש העננים, וכולל אותם.

רמז לשבעה עננים (א) **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת** – מונח לגרמיה (= פסק) מונח רביעי, כעין מדה סדור שנחלק. בקריאה עם פסק **וְנָתַן אֶת-הַקְּטֹרֶת** רמז לענן הראשון הכולל את שאר ששה העננים, והפסק מרמז להיתמרות הקטורת כענן אחד העולה כקורה ישרה כלפי מעלה עד התקרה. בקריאה ללא פסק רמז להתפשטות ששה העננים מהענן הראשון, כיצד? **עַל-הַכְּפָרֶת** – מונח רביעי בתפקיד של חמש, **וְנָתַן** – מונח עוד ענן אחד, סה"כ ששה עננים.

עֲנֵן הַקְּטָרֶת – מונח רביע מציייר כיווני התפשטות העשן, בהגיעו לתקרה, ענן אחד מתפשט תחת הקורה, ארבעה עננים ממשמשים ויורדים בארבעה כתלים, ובהגיעם לרצפה מתפשטים מעליה ונוצר הענן הששי על הרצפה, בלשון **בבלי יומא נגא**, כיון שהגיע לשמי קורה - ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן, כפי' (ב) **זוהר ויקרא דף נט/א** דכתיב **(ישעיה ד, ה, ו)** **וּבְרָא יי' עַל כָּל מְכוּן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרְאֵיהָ עֲנַן יוֹמָם וְעֶשֶׂן, [ה] וּבְרָא הו' עַל כָּל-מְכוּן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרְאֶיהָ עֲנַן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְגַח אֶשׁ לְהִקְבֵּה לְיִלָּה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חָפָה: [ו] וְסִפְּהָ תְהִיָּה לְצֵל-יוֹמָם מִחֶרֶב וּלְמַחְסֵהָ וּלְמַסְתוֹר מִזֶּרֶם וּמִמְטָר: פ** **רש"י** ... ושבע חופות יש כאן: ענן, עשן, נוגה, אש, להבה, חופת, שכינה.

הגמרא דרשה את הלכות העלאת הקטורת, הזוהר דורש את התכלית של קיום המצוה כהלכתה ענין העלאת ענן הקטורת ע"י כהן גדול ביה"כ נדרש בזוהר בין היתר בפרשות אמר ואח"מ **זוהר ויקרא אמר (הסולם רס/ב)** בקטורת היו שבעה עננים מקושרים יחד, ואהרן הוא הראש לכל השבעה עננים, ועל כן נחשבים העננים שהם בזכות אהרן, להיותו בחינת חסד שהוא ראש העננים, וכולל אותם. ונקשר ידיעה זאת אל הנאמר ב- **זוהר כרך ג ויקרא אח"מ דף נח/ב - נט/א (הסולם מח - ג)**. בחינת חסד של אהרן שהוא ראש העננים, וכולל אותם מקיפה בענן הקטורת שלו את כנסת ישראל – היא המלכות, שבכניסת יום הכפורים היא בלי חסדים (ולכן) נמשכים ממנה דינים קשים עד כדי-מות. אהרן הכהן הגדול ואחריו בניו הכהנים הגדולים, מעלה את כנסת ישראל – היא המלכות על כל מדרגותיה, באמצעות עננו להתדבק בזעיר אנפין שהוא חסדים, כי הפירוד ממנו קשה כמות. ומהתקשרות זאת של חסד אהרן בחסדים דזעיר אנפין בעלי הדין מתבסמים (ודינים מתמתקים, והתקשרות זאת) (חשובה לפני הקב"ה, מכל הקרבנות והעולות), אמרה כנסת ישראל (שהיא המלכות) אנא קטורת (אני קטורת, כי המלכות היא ספירת חכמה תתאה), ואנת (דהיינו זעיר אנפין) כמשחא (כשמון, שהוא חסדים, על כן) **משכני אחרין נרוצה וגו'** ו-(בשעה שכנסת ישראל שמחה ומתברכת, כולם שמחים, והדין אינו שורה אז בעולם), ועל דא כתיב **(תהלים צו) ישמחו השמים ותגל הארץ**, וכעין זה אפשר להבין מ- **שפת אמת וירא תרנ"ו** ד"ה המכסה אני מאברהם ... ומדת הדין צריכין רק להעלותה אל השורש ששם נמתק הדינים, לכן כתיב והעלהו (כמו העלאת ענן הקטורת הישר) ... ולמעלה בשורש נמתק גם מדת הדין ומזכה אותנו, אבל בעולם הזה חסד יבנה ... שמדתו של אברהם אבינו ע"ה מתפשט עד סוף כל דרגין (כששה העננים הממלאים את קה"ק בחסדים) כמובן למשכילים. **שפת אמת וירא תרנ"ו** ד"ה המכסה אני מאברהם. ... כי מסר הקב"ה את יצחק תחת יד אברהם להיות מדת חסד גובר על מדת הדין. והנה לאברהם נאמר לך וכו' התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי מדת חסד צריך להתפשט ביותר ... ומדת הדין צריכין רק להעלותה אל השורש ששם נמתק הדינים, לכן כתיב והעלהו (טט - לעולה על יצחק) ... ולמעלה בשורש נמתק גם מדת הדין ומזכה אותנו, אבל בעולם הזה חסד יבנה ונשענין בזכות אברהם אבינו ע"ה וזה שכתוב כך חותמין שמדתו של אברהם אבינו ע"ה מתפשט עד סוף כל דרגין כמובן למשכילים.

8.1 בבלי סוכה ב,ב

משנה סוכה (היינו סכך הסוכה) שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה (כמבואר בגמרא שסוכה כשרה רק כשהיא דירת עראי, וכדי שמבנה שלמעלה מעשרים אמה יוכל לעמוד עליו להיות מבנה קבע. ונקטו הפוסקים טעם דירת עראי). ורבי יהודה מכשיר.

ושאינה **גבוהה** עשרה טפחים ושאיין לה שלוש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. **רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פ"ד ה"א גבוהה** שיעור הסוכה גבהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה, ורחבה אין פחות [א] משבעה טפחים על שבעה טפחים, ויש לו להוסיף ברחבה אפילו כמה מילין, היתה פחותה מעשרה או משבעה על שבעה או גבוהה מעשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה.

[א] **הגהות מיימוניות הלכות שופר וסוכה ולולב פ"ד ה"א** אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב הלכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו והיינו שבעה טפחים כדמוכח בגמרא וזהו כב"ש לגבי ב"ה דלא בעו שולחנו ודלא כר' דבעי ארבע אמות על ארבע אמות, ע"כ:

• טט - מדיון הגמרא עולה שכל הפסולים הללו הם הלכה למשה מסיני. **גמרא .. סוכה דאורייתא.** (מתרצת הגמרא שדוקא לגבי סוכה שהפסול בסכך למעלה מעשרים אמה הוא מדאורייתא, ונאמר בסיני לפני ששנו החכמים את המשנה) **תני פסולה** (שלא עשה כתורה והלכה, מה שאין כן לגבי) **מבוי** (שהאיסור לטלטל בו הוא מ) **דרבנן** (לכן) **תני תקנתא** (שנה כי אפשר לתקנו לטלטל בו גם מדרבנן).

(אחר שאמרה הגמרא שפסול סוכה למעלה מעשרים אמה הוא מדאורייתא שואלת הגמרא) **מנא הני מילי** (היכן מקור דין זה בתורה).

(י' אמר נגמג) [מג] למען ידעו דרתיכם

כי בספות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:

אמר רבה דאמר קרא **(י' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** - זרקא מונח סגול, על תוכן של ידיעה מרמזים לענין תוספת ידיעה, על סיכוך ומחיצות של קדושת מחנה ישראל (ראה קשר אפשרי ל-**בבלי ערכין לב,ב על נחמיה ח,ז**)

כי בספות - מונח רביע - מלמד על לפחות ארבע ענינים, וכאן מרמז לשבעה ענני כבוד, ארבעה מארבע רוחות, אחד למטה מתחת רגליהם שלא ילכו יחף (תורה שלמה בהעלותך) אחד מעל ראשיהם, אחד מלפניהם מיישר דרכם.

הושבתי - פשטא

את בני ישראל - מונח זקף-קטן

פשט ש-עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא (מעל עשרים אמה העין לא שולטת - לא מבחינה בסכך ישירות אלא ע"י נשיאת עיניו למעלה).

הגמרא בדיון הבא **בבלי סוכה ב,ב**, אומרת: כולוהו (רבי זירא ורבא) כרבה לא אמרי (לא סברו, טעם הפסול מעל עשרים אמה, כרבה שלמד זאת מהקרא **(י' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** שצריך היושב בסוכה לידע שיושב בצל סוכה, כי הם סברו שאין כוונת הפסוק לידיעה הנצרכת ליושב בסוכה, אלא כוונת הקרא) ההוא (ב) ידיעה לדורות היא (ופירש) **רש"י** לאו בידיעה דישבת סוכה קא אמר, אלא בידיעות דורות הבאין היקף סוכות ענני כבוד הנעשה לאבות.

טט - אפשר כי הקרא של רבה **(י' אמר נגמג) למען ידעו דרתיכם** ע"פ טעמיו מרמז לאחד את הדרשות (א) סכך מעל עשרים אמה פסול ו-(ב) שאין יושבים בצך סכך מעל עשרים אמה. הקרא עוסק בסיבה לסוכה והסיבה מכילה את ההלכה לפסול סוכה מעל עשרים אמה. בסכך מעל עשרים אמה חסרה שלית העין הישירה ולוקה הידיעה על מגורים בסוכה ובצילה. ולפי ההסבר ע"פ בבלי ערכין לב,ב חסר בידיעה של קדושת ענני הכבוד אף שלא נראים ומכך קדושת מחנה ישראל.

למען ידעו דרתיכם - זרקא מונח סגול, מצד אחד זרקא סגול בתפקיד הוספה בידיעה לדורות על נסי המדבר בצל ענני כבוד (דעת רב זירא ורבא), מצד אחר זרקא סגול בתפקיד גריעה שאם הסכך מעל עשרים אמה זה מחסיר בידיעה של ישיבה בצל סכך (דעת רבה)

רבה - הפסוק מלמד על צל (של סוכה)

רב זירא ורבא - הפסוק מלמד על צל ע"י שבעה ענני הכבוד, ואפשר שהענן העליון היה בגובה עשרים אמה.

כאשר מעל עשרים אמה ויש לקשר זאת לדעת רב הונא (סוכה ב,ב). אם ההנמקה היא **תשבו משום תדורו** או דירה הקטנה היא ארבע אמות. מאז חורבן הבית אין לקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה, ויש הסבר ארבע אמות - ארבע יסודות - דפוסים של הלכה. אם ענן כבוד עליון בגובה 20 אמה זאת דירה בגובה 20 אמה,

כדי שבדירה של 20 אמה גובה ו-4 על 4 אמה יהיה צל סוכה של 7 טפחים, הסוכה צריכה להיות קצת יותר מארבע אמות. בבית המקדש בירושלים רק ביום תקופת תמוז יוטל צל סכך של שבעה טפחים בגובה עשרים אמה בתוך ארבע אמות וכחצי טפה. צל סכך 7 טפחים בגובה 19.5 אמה יוטל בתוך ארבע אמות בדיוק.

רק ביום תקופת תמוז אור השמש מכסה את רוב כדור הארץ המאוכלס, מהחוג האנטרקטי בקו רוחב כ-66.5 מעלות דרום עד הקוטב הצפוני. זהו רמז ל-70 אומות העולם שישיראל מקריבים קרבנות פרי מוסף לזכותם בשבעה ימי הסוכות. אם אומות העולם יקיימו שבעת מצוות בני נח הרי הם תומכים בישראל ונידונים לזכות ביום הדין בכל שנה וביום הדין הגדול והנורא באחרית הימים.

אבל אם הם לא מקיימים שבעת מצוות בני נח והם שונאים את ישראל אזי ביום הדין הגדול והנורא יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה והיא תאיר על כל העולם המאוכלס ביום אחד כמו בכל שנה ביום תקופת תמוז וכמו במדבר שישיראל שכנו בצלא דמהימנותא - ענני הכבוד, ומי מהם שחטא ענן הכבוד פנה מעליו והאירה עליו השמש המדברית היוקדת להצביע עליו להאיר על חטאו ואף לענשו בחום, כך אומות העולם השמש היוקדת תאיר על כולם ביום אחד והם נידונים לפי מעשיהם ביום הדין הגדול והנורא באחרית הימים, ואפשר שבכל

שנה זה קורה ביום תקופת תמוז וביום תקופת טבת ששניהם קשורים לתעניות צבור, י' טבת יום הטלת המצור על ירושלים ע"י נבוכדנאצר, יום יז תמוז החל משבירת לוחות ראשונים ועד פריצת חומות ירושלים ע"י נבוכדנאצר.

נעיין בבלי עירובין:

(א) בבלי עירובין ג'א דאמר רבה כתיב (וי' אמר כגמג) **לְמַעַן יִדְעוּ דְרֹתֵיכֶם** - זרקא מונח סגול

כִּי בַסְּפֹת הוֹשַׁבְתִּי - מונח רביע פשטא

עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא.

אלמא: גבי סוכה נמי **בהיכרא פליגי וכו'** (מכאן שגם בסוכה (כמו בקורת מבוי) חולקים לגבי היכר)

ב- **בבלי עירובין ב,א**

שמות תרומה כז,טו: וּלְפִתְחֵי הַשְּׁנִית חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

שמות תרומה כז,יח: אַרְבֵּי הַחֲצֵר מֵאָה בְּאֵמָה וְרִחְבוֹ חֲמֵשִׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר

וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

שמות ויקהל לח,יד: קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֵמָה אֶל-הַפֶּתַח עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

שמות ויקהל לח,טו: וּלְפִתְחֵי הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֵמָה

עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

ואיבעית אימא כי כתיב **שמות תרומה כז,יד** וחמש עשרה אמה קלעים לפתח (ג"א **שמות ויקהל לח,יד**) **קִלְעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֵמָה אֶל-הַפֶּתַח** בגובהה הוא דכתיב. גובהה? והא כתיב (**שמות תרומה כז,יח**) **וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת**. ההוא משפת מזבח ולמעלה (גרסת רש"י ההוא משפת קלעים ולמטה). לר' יהודה גובה מזבח כפשט הכתוב שלוש אמות, לר' יוסי עשר אמות, כשם שמזבח הזהב גובהו שתי אמות כפול מאורכו ורוחבו שהיו כל אחד אמה אחת, כך המזבח החיצון גובהו עשר אמות, כפול מאורכו ורוחבו שבפשט היו חמש אמות כל אחד. לכן גובה הקלעים לפחות חמש אמות מעל עשר אמות גובה המזבח. הדרשה שהגובה נלמד מהאורך דומה לדרשה המלמדת שרוחב כל קלע היה חמש אמות הנלמד מהפשט של הכתוב **וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת**.

רש"י משפת קלעים ולמטה. למטה מאותן חמש עשרה שנעדרפו מזה ומזה לפתח, היו עוד חמש גובה שוה לשאר הקלעים, ועליהן נתוספו חמש עשרה בגובה משני עברי הפתח דהו להו עשרים **לישנא אתרינא**: בגובהה הוא דכתיב - דגובה כל קלעי החצר סביב חמש עשרה אמה וגו'... ושתייהן שמעתי, וזה עיקר (**ט** - **רש"י**) אומר שההסבר השני הוא העיקר, היינו הקלעים במזרח עשרים אמה, בשאר הצדדים חמש עשרה אמה).

ט -

טעמי הקרא **לְמַעַן יִדְעוּ דְרֹתֵיכֶם** – זרקא מונח סגול על תוכן של ידיעה מרמזים לענין תוספת ידיעה (ואח"כ נראה גם גריעה אפשרית בגודל הדופן השלישית). צירוף זה דומה לפסוקי תורה ונביאים אחרים בהן מופיעה תבנית טעמים זאת בקשר לשרש ידע. לענ"ד תוספת ידיעה זאת היא שכל עניני ה- **משנה סוכה פ"א מ"א** הם הלכה למשה מסיני כפי שמבררת זאת הגמרא. כמו כן יש בטעם הסגול רמז לענין שמחוץ לקצוב, חוץ לשכל, חוץ לטבע. אכן ענני הכבוד הם חוץ לדרך הטבע.

הבירור הראשון הוא גובה סוכה (סכך) כשרה. על בסיס הגמרא בעירובין לגבי קלעי החצר אפשר שתחתית ענן הכבוד העליון היה בגובה קצת פחות מעשרים אמה ונגע בראשי עמודי הקלעים המזרחיים. יש לכך קצת דמיון למדרש ב-**בבלי סוכה ה,א** ואמר רבי תנחום מלמד שפירש שדי מזיו שכניתו ועננו עליו למטה מעשרה (טפחים מהשמים) ... ואישתרבוני אישתרבב ליה כסא (נמשך הכסא) עד (למטה מ)עשרה (טפחים מהשמים) ונקט ביה ומשה רבנו אחז בו במצוות ה' נגד הפרעת המלאכים. ענן הכבוד העליון נגע בקלעים כדוגמת כסא הכבוד שירד מעט מתחת לעשרה טפחים מהשמים.

יתכן, שאם הענן היה בגובה מעל עשרים אמה כבר לא היה היכר ברור שיש ענן וצל, אבל בפחות מעשרים הוכר הייטב, כי השמש נראתה ככוכב גדול ואורו חלש (מפרשים בספר במדבר?). לכן גם צ"ל שצילתה של הסוכה מרובה מחמתה, כמו בענן הכבוד העליון שהטיל צל של ממש כאשר הוא בפחות מעשרים אמה.

עד כאן הדיון בקרא של רבה. הערת ר' זלמן פלוימדורף, כולל אור משה, אם בקיר מבוי יש קישוט גם מעל עשרים אמה אז הדבר ניכר והוא משמש כסימן לקורה. אבל בסוכה קישוט לא מועיל, כי הסיבה היא הקשר להיכר ענני כבוד.

בבלי סוכה ב

לְמַעַן יִדְעוּ דְרֵי תִּיקָם – זרקא מונה סגול, טט - ע"פ תבנית טעמים מוסיף בידיעה שענני כבוד הצלו משמש ולכן מעל עשרים אמה לא ניכר הענן העליון, כי במדבר ראו השמש ככוכב מאיר ולא השתמשו לאורה, השמש מאירה על אדם להצביע שחטא, "הוקיעם כנגד השמש" אפשר שזה מכוון לדברי **ש"ע א"ח סימן תרכה סעיף א**
בְּסֶפֶת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים וגו' הם ענני כבוד שהקיפם בהם **לבל יכם שרב ושמש**. לכאורה משמע במחבר שצריך צלחה מרובה מחמתה כדי להיות כדוגמת ענני כבוד,
ש"ע הרב (מביא הפסוק במלואו ... **לְמַעַן יִדְעוּ דְרֵי תִּיקָם** וגו') ודוגמא לזה צוה לנו לעשות סוכות עשויות לצל שנזכור נפלאותיו וגו' בסוכה מדובלת שאין צלחה מרובה מחמתה יש דיון (ראה **מ"ב**) ולהלכה כשירה

ויקרא אמר כג,מב

[מב] **בְּסֶפֶת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים**
כָּל-הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֶפֶת:

רבא אמר **ויקרא אמר כג,מב בְּסֶפֶת תִּשְׁבוּ** – מרכא טפחא, יתור לרבות **שִׁבְעַת יָמִים** – מונח אתנח, רבוי והגבלה (כאן רבוי הגבלים).
• יתור לרבות מיני סוכות שמתאפשרת בהם דירה אפילו ע"י הדחק בסוכה של שבעה על שבעה טפחים, **שִׁבְעַת יָמִים** – מונח אתנח, לרבות ההגבלים, כמסקנת רבא, להגביל – למעט סוכה מעל עשרים אמה שהוא מבנה קבע, ולמעט סוכה הפחותה מעשרה טפחים. ובסוכה ב,ב נדרש גם הגבלה על סוכה בגובה עשרים אמה שיהיה בה רוחב של לפחות ארבע אמות וקצת (בין דופן דרום ובין דופן צפון).

לדעת רבא סוכה היא דווקא באופן שיש אפשרות לעשותה סוכת עראי, אפילו שעושים אותה במבנה של סוכת קבע, כי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו עראי, היינו שיעור מבנה עראי כמו סוכה, עד עשרים אמה, מעל עשרים אמה בד"כ אדם עושה (מחויב לעשות) דירתו קבע, כי בשביל גובה כזה צריך דפנות קבועות וחזקות, ואפילו יבנה סוכה גבוהה בדפנות עראיות לא יצא.

על בסיס עמודי קלעי החצר שהיו מצופי נחושת, ואדניהם נחושת, אפשר אולי להבין קושיית אביי לרבא.

בבלי סוכה ב,א אמר ליה אביי לרבא אלא מעתה, עשה (לסוכתו) מחיצות ברזל וסיכך על גבן, הכי נמי דלא הוי סוכה (מחיצות חזקות בגובה של פחות מעשרים אמה יוצרות דירת קבע, וכי לא תהיה סוכה?)

- אמר ליה (רבא לאביי), הכי קאמינא לך (הכוונה בדרך כלל עושה סוכה): עד עשרים אמה, דאדם עושה דירתו עראי, כי עביד ליה דירת קבע - נמי נפיק (שבמהותו יהיה המבנה ארעי אף שנראה חזק, ומדוע אין רבא מסביר הפסוק כפשוטו ותהיה סוכה שמחיצותיה מתכת אסורה? כי יש משניות שמותרות מחיצות מכל סוג). למעלה מעשרים אמה, דאדם עושה דירתו קבע, כי עביד ליה דירת עראי - נמי לא נפיק.

הוכחת רבא על מבנה ארעי היא מהמקרא **בְּסֶפֶת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים** סוכה הראויה לשבעה ימים, אף שעשויה מחמרים חזקים כהיתר במשנה.

לפחות עמודי הנחשת של הקלעים של צד מזרח בחצר המשכן התנשאו לגובה עשרים אמה. מכאן שענן הכבוד העליון היה לא פחות מגובה עשרים אמה.

הגמרא במקום אחר דנה האם המשכן היה אהל עראי או מבנה קבע. אפשר ששילוב גמרות סוכה ועירובין מצביע על הקלעים ועמודיהם ממתכת נחשת כמבנה ארעי ממתכת עד גובה עשרים אמה ומכאן ההיתר במשנה למחיצות מסוגים שונים כולל מתכת.

הארעיות של הקלעי החצר ועמודי החצר מצופי הנחושת על אף היותו ממתכת מתבטאה בכך שהם צריכים למיתרים ויתדות להעמידם בכלל ובפרט ברוח מצויה.

באופן של משל עמודי החצר, עץ מצופה נחשת ועומד בשליבות בתוך אדני נחושת, והקלעים מקשרים בין שמים וארץ.

8.2 סוכה בבבלי ערכין לבב,

בבלי ערכין לבב, איבעית אימא: תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל. ואיבעית אימא: חד מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה; דתניא, ר"א בר יוסי אומר: **אשר לוא חומה (אשר לא לו חמה) - אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן.**

ויקרא בהר כה,ל: ואם לא-ינאל עד-מלאת לו שנה תמימה וקם הפית אשר-בעיר אשר-לא לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל:

(**בבלי ערכין לבב**) מאי טעמא דמ"ד (ר' ישמעאל בר' יוסי): קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא? דכתיב: (**עזרא ו,ט**) **וינעשו בני-הגולה (נחמיה ח,ט) השבים מן-השבי | סכות וישבו בסכות כי לא-עשו מימי (בגמרא יהושע) וישע בן-גון בן בנאי ישרא'ל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד:**, אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא? אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע, מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה, אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה;

נחמיה ח,יז: וינעשו כל-הקהל השבים מן-השבי | סכות וישבו בסכות כי לא-עשו מימי וישע בן-גון בן בנאי ישרא'ל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד:

(**בבלי ערכין לבב**) תניא, ר' ישמעאל בר' יוסי: למה מנו חכמים את אלו (אפשר שהן הערים הנמנות בנחמיה יא,כה – לו)? שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשו, אבל ראשונות בטלו משבטלה קדושת הארץ. קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא. **וינעשו כל-הקהל** – מונח תלשא, כעין שני תפקידי תלשא וזה יכול להיות אלפניו ולאחריו (ארבע תפקידים, ממוך תפקידי תלשא:

שיעור, הציצה, מחיצה). תפקיד אחד לאחריו מרמו על ענין בעל בחינה נעלה (כעין מחיצה לעצמו) והוא קדושת ארץ-ישראל. **השבים מן-השבי | סכות וישבו בסכות** – קדמא מרכא פסק זרקא מונח סגול, כעין תבנית לכתחילה ובפועל.

שקדושה שקידש יהושע את ארץ-ישראל לכתחילה הייתה צריכה להיות לתמיד, ועליה הוסיפו דוד ושלמה את קדושת ירושלים, אבל כפי המתברר מהמשך הפסוק, מפני שיהושע לא עקר יצר הרע לעבודה זרה פסק(ה) קדושת ארץ-ישראל בתלישת – בחורבן בית ראשון, פרט לקדושת ירושלים (**רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ו,ה"ד – ה"ט**) קדושת ירושלים לא בטלה, וכאשר שבו שבי ציון, עזרא ואנשי כנסת הגדולה חידשו את קדושת ארץ-ישראל **בפועל** ע"י **סכות וישבו בסכות** – זרקא מונח סגול (בתפקיד בהוספה מהענין על הענין) הרחיבו מקדושת ירושלים, שלא פסקה, וקדשו ערי חומה אחרות שמצאו בחזרתם, בדרגת קדושה מסוימת, וקדשו שאר א"י בדרגת קדושה נמוכה מקדושת ערי חומה.

ב-**ישעיהו א,ח – ט**: ירושלים מכונה סוכה, ומרומז כי לא פסקה קדושתה. ומקדושה זאת חידשו אנשי כנסת הגדולה את קדושת ערי החומה בא"י וקדושת ארץ-ישראל כולה (קדושת מחנה ישראל)

[ח] **וְנִתְּרָה בַתְּצִיּוֹן (מלבי"ם – ירושלים) כְּסֶכְהָ בְּכָרֶם כְּמִלּוֹנָה בְּמִקְשָׁה פְּעִיר נְצִירָה: [ט] לִילֵי יְהִי צְבָאוֹת (טט – זאת קדושת מלכות דאצילות המכונה שכינה) הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיר (קדושתה של ירושלים מכל קדושת א"י) כְּמִעֵט כְּסָרִם הָיִינוּ לְעַמְּרָה דְמִינוּ: {פ}**

בבלי ערכין לבב, תניא, ר' ישמעאל בר' יוסי: למה מנו חכמים את אלו? שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשו, אפשר כי הנלמד מ-**נחמיה ח,יז** שמדובר על קידוש מחנה ישראל הוא המשך לקדושת מחנה ישראל במדבר שהיה מוקף בענני הכבוד **אור גנוז, ב' מוסקוביץ, סוכות ע' לו**, ... (**בבלי סוכה יא,ב**) כרבי אליעזר (במסעות במדבר) בענני הכבוד הקיפם שהוא ענין קדושת הסוכה, שנהיה מוקפים בכל גופנו מהמצוה המעולה וגו'. כלומר קדושת סוכה משמעותה ענני הכבוד, קדושת סוכה זאת תוספת על גוף הסוכה ותוספת זאת מרומזת בתבנית טעמים זהה בפסוקים המזכירים את סוכות. כלומר סוכות הולך ביחד עם ענני הכבוד ועם קדושת מחנה ישראל. **זמן שמחתינו, כהן דוד מאמר ה,ע' נט** ... הארת חג הסוכות היא הארת ענני הכבוד, וזה מתחדש בכל שנה בחג הסוכות וגו', ומשמעו כי גם עתה זוכים להארת ענני כבוד בלי לראותם. **שמן ראש, כץ אשר מפתחות** ענני הכבוד היה בהם (בחינת) (קדושת) ארץ-ישראל (ע' מו), **נתיבי חיים, אלעזרי חיים ע' רפח** ... כשיושבים בסוכה, על קדושת הארץ ישנה עוד הוספת קדושת הסוכה שהיא במקום ענני הכבוד.

(**נחמיה ח,יז**) **סכות וישבו בסכות** – זרקא מונח סגול, תוספת קדושת סוכה על גוף הסוכה ומשמעותה ענני הכבוד המקיפים ומקדשים את מחנה ישראל. **אסופת מערכות – ו [דברים, מפתחות], גולדויכט, ח"י, וזאת הברכה, חמה ולבונה** וכך גם כן בהשראת קדושת ארץ ישראל, (טט – אבל) לא תוכל לעולם להשיג את תוקף בהירות אורם של ענני הכבוד שבמדבר.

אפשר כי זה הרעיון המסתתר בדיון על גובה סכך סוכה כשרה בין 10 טפח ועד 20 אמה ב-**בבלי סוכה ב,א** על הפסוק (**"אמר כג,מג**) **למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את-בני ישראל פהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלתיכם:**

אמר רבה דאמר קרא (**"אמר כג,מג**) **למען ידעו דרתיכם** - זרקא מונח סגול, תוספת בידיעה שמצות סוכה אינה רק גוף הסוכה אלא תוספת קדושת סוכה משמעותה ענני הכבוד, המרומזים בקרא וטעמיו **כי בסכות** - מונח רביע - מלמד על לפחות ארבע ענינים, וכאן מרמז לשבעה ענני כבוד, ארבעה מארבע רוחות, אחד למטה מתחת רגליהם שלא ילכו יחף (**תורה שלמה בהעלותך**) אחד מעל ראשיהם, אחד מלפניהם מיישר דרכם.

וב-**זהר פר' אחרי מות** דורש על קשר בין העלאת ענן הקטורת בקדש הקדשים ע"י כהן גדול והידמותו לשבעה ענני הכבוד וכך כהן גדול וענני הקטורת מכפרים על עם ישראל ומקדשים אותו. בבית ראשון גובה קדש הקדשים היה עשרים אמה (כנראה מבפנים), וענן הקטורת היתמר עד לכל היותר עשרים אמה, שוב קשר לגובה מירבי של סוכה שסככה ודפנותיה כעין ענני כבוד המכפרים, מקדשים ומגינים על עם ישראל.

וינעשו כל-הקהל – מונח תלשא, תפקיד אלפניו אפשר שילמד על הפסוק שלפניו [טז] **ויצאו העם ויביאו וינעשו להם סכות איש על-נגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים ובחצרות שער המים ובחצרות שער אפרים: ס**

ובקרחוב שער הפנים ובקרחוב שער אפריים – למחיצות סוכות ברשות הרבים, וסוכות מפולשות, שיעורי לחי וקורה **אבן שהם שו"ע הלכות סוכה סימן תרל** סוכה העשויה כמבוי צריך שיביא פס טפח ומשהו (ע"פ ר' יהודה **סוכה זא**), ורבי סימון ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר שצריך לעשות פס ארבעה ומשהו ולהעמידו פחות מג' טפחים סמוך לאחד משני הדפנות, וכן פסק הרמב"ם **בהלכות סוכה פ"ד, ה"ג** וכ"כ ב-**טור ובשו"ע סעיף ג'**. (אפשר שמכאן לימוד ללחי וקורה במבוי לעירוב הצירות ומבואות שהוא מדרבנן)

[טז] וינעשו – תרסא, אפשר בתפקיד שיעור גובה סוכה עד 20 אמה כגובה הפנימי של קדש הקדשים המרומוז ב- **בית האלהים** בבית ראשון שכך חידשו אותו שבי ציון בבית שני ומה שלומדים שבבית שני גובה קדש הקדשים היה שלושים אמה הוא בבית הורדוס. וכן היה גובה ענן הקטורת בקדש הקדשים, שהיה כעין ענן הכבוד במדבר.

(**בבלי ערכין לבב**), ואומר: (**דב' נצבים לה**) **והביאף ה' אלהיך אל-הארץ אשר-ירשו אבותיך וירשתה**, מקיש ירושתך לירושת אבותיך, מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו, אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו.

מילת **וירשתה** עשויה להיות במובן ירושה ועשויה להיות במובן הורשה – גירוש הכנענים **והביאף ה' אלהיך** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. אפשר כי כאן מקיש ביאה שניה לארץ לביאה ראשונה ללמד מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו, אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו.

(**בבלי ערכין לבב**), ואידך (ר' אלעזר בר' יוסי)? דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה, ואגין זכותא עלייהו כי סוכה. **מן-השבי וספות וישבו בספות** – מרכא פסק זרקא, אפשר כי בקריאה ללא פסק המשמעות כפשט הכתוב, השייך לפסוקים שלפניהן בהם מדובר על איסוף עצים להקמת סוכות.

נחמיה ח, יד - טז: **וידן וימצאו פתויב בתורה אשר צוה ה' ביד-משה אשר ישבו בני-ישראל בספות פהג פחדש השביעי: [טז] ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל-עריהם ובירושלם לאמר צאו החר והביאו עלי-זית ועלי-עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת סכת פפתויב: ס [טז] ויצאו העם וביאו ויעשו להם סכות איש על-גנו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלהים ובקרחוב שער הפנים ובקרחוב שער אפריים: ס**

בקריאה עם פסק ידרש שהגינה זכות עזרא על שבי ציון כמו סוכה וכעין הנאמר (**ישעיה ד, י**) **וסכה תהיה לצל-יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר: פ**

(**בבלי ערכין לבב**), והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע [ישוע], דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב (**נחמיה ח, יז**) **ישוע**, בשלמא משה לא בעא רחמי, דלא הוה זכותא דארץ ישראל, אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל, אמאי לא ליבעי רחמי. והא כתיב: (**דב' נצבים לה**) **אשר-ירשו אבותיך וירשתה**! הכי קאמר: כיון דירשו אבותיך ירשת את.

ישוע בן-נון בן בני ישראל – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן בתפקיד כעין לכתחילה ובפועל, כדרשת הגמרא, שלכתחילה יהושע היה צריך לבטל את יצר הרע של עבודה זרה מישראל וכיוון שלא בטל, כתוב שמו כאן ישוע חסר אות ה"ה (אפשר שכך שמו מכיל י' ה' מידת הגבורה ענין של יראת ה', וחסר אות ה"ה חסר כי לא ביטל יצר הרע) **ובפועל** בוטל יצר הרע ע"י עזרא ונחמיה ואנשי כנסת הגדולה. אות ה"ה (שתי פעמים חמש) היינו החסיר עשר קדושות הכתוב במשנה "עשר קדושות הן. ארץ-ישראל מקודשת מכל הארצות וגו'"

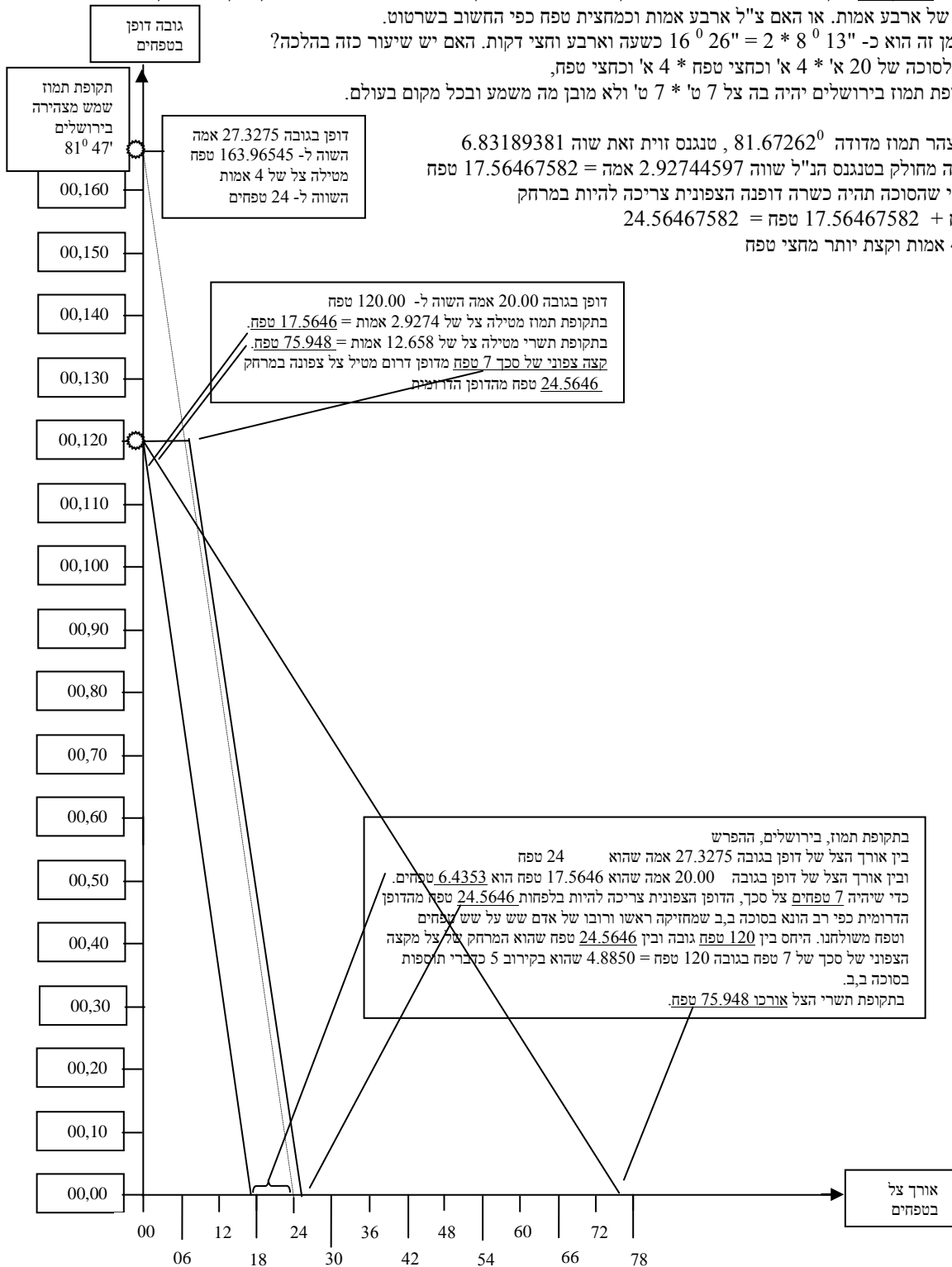
8.3 ישעיהו ד,ה – ו, חישוב צל סוכה בתקופת תמוז

סוכה ב,ב, אמר רב הונא מחלוקת בסוכה שמחזקת ד' אמות על ד' אמות, אבל מחזקת יותר מד' על ד' אמות דברי הכל כשרה. כמאן כרבי זירא. ועיין תוס' בתירוצו קמא שבחשבון של גובה עשרים אמה ויותר מארבע על ארבע יש צל סכך של יותר מראשו ורובו ושולחנו, היינו מה ששיערו חכמים שבעה על שבעה טפחים.

ועל תוס' תירוצו שני עיין שפת אמת שמציב תנאי נוסף לפיו הטלת צל סכך של 7 ט' על 7 ט' יהיה במשך זמן של מהלך חמה על ריצפת הסוכה של ארבע אמות. או האם צ"ל ארבע אמות וכמהצית טפח כפי החשוב בשרטוט.

משך זמן זה הוא כ- $16^{\circ} 26' = 2 * 8^{\circ} 13'$ כשעה וארבע וחצי דקות. האם יש שיעור כזה בהלכה? התנאי לסוכה של 20 א' * 4 א' וכחצי טפח * 4 א' וכחצי טפח, שבתקופת תמוז בירושלים יהיה בה צל 7 ט' * 7 ט' ולא מובן מה משמע ובכל מקום בעולם.

זווית מצהר תמוז מדודה 81.67262° , טנגנס זווית זאת שווה 6.83189381 , 20 אמה מחולק בטנגנס הנ"ל שווה 2.92744597 אמה = 17.56467582 טפח לכן כדי שהסוכה תהיה כשרה דופנה הצפונית צריכה להיות במרחק 7 טפח + 17.56467582 טפח = 24.56467582 היינו 4 אמות וקצת יותר מחצי טפח

הלכה למשה מסיני (הלמ"ס) שסוכה צריכה להיות לפחות שבע על שבע טפחים כדי להחזיק ראשו ורובו של אדם. אפשר כי הלמ"ס זאת מעוגנת בנבואת ישעיהו ד,ה - ו

[ה] וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְהַ אֵשׁ לְהִבָּה לְלִילָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חֲפָה:
[ו] וְסִפָּה תִהְיֶה לְצַל-יוֹמָם מִחֶרֶב וּלְמַחְסֵה וּלְמַסְתָּוֵר מִזֶּרֶם וּמִפָּטָר: פ

בבלי בבא בתרא עה,א ואמר רבה א"ר יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר: (ישעיהו ד' ה) **וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְהַ אֵשׁ לְהִבָּה לְלִילָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חֲפָה**; מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו.

רשב"ם ענן יומם - אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז' ול"ג כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל (יש' ד' ו) **וְסִפָּה תִהְיֶה לְצַל-יוֹמָם** דסמך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדפרש"י בסמוך אתא. **מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א**

והשאר כו' ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים כו'. דקדק לומר בשוקי ירושלים כו' כי לא יהיו אוכלין בשרו רק במקום קדוש תוך חומות ירושלים כשאר קדשים קלים ורוב הקונים שם בשוקי ירושלים דבר מאכל הוא ממעות מעשר שני שהוא קודש שא"א להוציא רק בדבר מאכל תוך חומות ירושלים ואמר שאף עורו לא יבא רק לשימוש מצווה דהיינו לסוכה ואמר זכה כו' לפי שיש בענין לימוד ועשיית המצות ד' מעלות יש העושה לשמה ויש עושה שלא לשמה רק לשם גמול מאתו ית' ויש שלא לשמה רק גמול מאדם ויש העושה כדי שיהיה נקרא רב וחשוב וכדי לקנות כמ"ש כל זה בחידושינו בסוף נדרים ולזה אמר זכה **שעושה לשמה** ועושין לו סוכה שהוא מצות **סוכה לשמה** לא זכה רק לשלם גמול מאתו ית' אין עושין לו רק לצל להגן על ראשו מיום הדין שלעתיד ולא סוכה לשמה וגו' **מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א**

עתיד הקב"ה לעשות ז' חופות כו'. דהחופות יהיו בזכות מצות סוכה שקיימו בעוה"ז כמ"ש במדרשות ובפ"ק דע"ז וע"כ יהיו ז' שמצות סוכה כל שבעה וגו' המהרש"א מלמד על שבע סוכות כנגד שבעה ימי סוכה. עורו של ליתן לצל סוכה, מי שזכה זוכה לסוכה ברחבות, מי שלא עשה לשמה זוכה לסוכה עבור ראשו ורובו להגן עליו ביום הדין.

אפשר שהנביא ישעיה רמז בשבע חופות – סוכות להלכה למשה מסיני של שיעור סוכה הקטן ביותר להיות שבעה על שבעה טפחים. ששה טפחים להחזיק ראשו ורובו של אדם וטפח משולחננו, כל שם סוכה הוא כנגד טפח אחד. וכדי שישב תחת כל שמות הסוכות בודאות, נעשה פעמיים שבע רצועות של טפח על שבעה טפחים, וניתנם לאורך ולרוחב זה על זה נקבל ארבעים ותשע ריבועי טפח על טפח שבכל אחד שני שמות סוכה ואדם זוכה לשבת ראשו ורובו תחת כל שמות החופות.

לתמיכה כי ראשו של אדם יכול להיות טפח נמצא בפסוקים: **שמות תרומה כה,כ:ו** - **שמות ויקהל לז,ט:ו** שהם בעלי אותו תוכן ואותם טעמים **וְהָיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סִכְכִּים כְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפְּפֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפְּפֹת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֹבִים**: מפסוק זה נדרש כי פני הכרובים היו טפח וזאת הלכה למשה מסיני (הלמ"ס). כרובים הם אנשים צעירים, אם הפנים טפח אז גם אורך ורוחב ראשם טפח.

התבנית **על- תלישא-קטנה ... וַיִּנְהַ** – תביר, מרמזת על אפשרות לחישוב חשבוני. כאן מובאים בעיקר חישובי זויות מיצהר בימי תקופה שונים ממילות הקרא [ה] **וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְהַ אֵשׁ לְהִבָּה לְלִילָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חֲפָה**:

23.4392 ⁰ טנגס זוית זו 0.4335 = משלים 66.5608 ⁰ טנגס זוית זו = 2.3065	קו הרוחב – חוג הגדי במדידה מקו המשוה או במדידה מקוטב הצפוני			
קירוב קרוב מאד לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.29 = 100 \ 229 טנגס זוית 66.4100	וּבָרָא ה' 229 = 26 + 203		וּבָרָא 209
קירוב קרוב לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.35 = 100 \ 235 טנגס זוית 66.948 ⁰	וּבָרָא ה' 235 = 26 + 209		ה' 26
				עַל 100
31.7666 ⁰ קו רוחב ירושלים	31.07 ⁰ = 58.93 ⁰ - 90 קירוב לקו רוחב ירושלים	= 1.66 = 100 \ 166 טנגס זוית 58.93 ⁰		כָּל-מְכוֹן 166
		= 2 = 50 \ 100 טנגס זוית 63.43 ⁰		כָּל 50
		= 1.16 = 100 \ 116 טנגס זוית 49.23 ⁰		מְכוֹן 116
		= 3.61 = 100 \ 361 טנגס זוית 74.51 ⁰		הַר-צִיּוֹן 361
קירוב קרוב מאד לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.31 = 100 \ 231 טנגס זוית 66.59219 ⁰	הצירוף הַר ה' 231 = 26 + 205		הַר 205
				צִיּוֹן 156
	= 4.46 = 100 \ 446 טנגס זוית 77.36 ⁰	וְעַל-מִקְרָאָהּ 440		וְעַל-מִקְרָאָהּ 446
		וְעַל 100		וְעַל 106
				מִקְרָאָהּ 346
				עֲנָן 170

				יומם 96
			ועשן 420	ועשן 426
מיצהר ירושלים בתקופת תשרי – ניסן לכאורה המשלים צ"ל קו רוחב י"ם, אך מתקבל קירוב = 32.33 ⁰	על \ ונגה = 58 \ 100 טנגס זוית = 1.7241 = 59.88 ⁰	ונגה 58	על \ ונגה = 64 \ 100 טנגס זוית = 1.5625 = 57.380 לזוית מיצהר ירושלים בתשרי - ניסן	ונגה - 64
				אש 301
				להבה 42
	= 0.42 = 100 \ 42 טנגס זוית = 22.7824 ⁰ קירוב לזוית חוג הגדי			
				לילה 75
		= טנגס זוית 73.3007 ⁰ ומשלים 16.6993 ⁰	על \ כי = = 3.333 = 30 \ 100	כי 30
				על-פל-קבור 182
				על-פל 150
				על 100
				פל 50
				קבור 32
				חפה 93
32.33 ⁰ הזוית המשלימה לזוית המיצהר	57.67 ⁰ זוית המיצהר בי"ם תקופות ניסן תשרי			
טנגס 32.33 ⁰ = 0.6329 לכן לכל 10 יחידות גובה יהיה צל של 6.329 יח' על הקרקע	טנגס 57.67 ⁰ = 1.58			

הפסוק בישע' (ד,ו) מובא בבבלי סוכה ב,ב כהסבר למצוות עשית סוכה. בהסבר זה מצות הסוכה היא הזכרה לבני ישראל שבזכות קיומה, ישיבה בצל הסכך שלה, היא תגן על בני ישראל ביום הדין לעתיד לבוא שנמשל לעת חום רב. האומות שהוצע להן לקיים מצות סוכה (בבלי ע"ז ג), בועטות בה בשעת חום ולכן לא תהיה להן הגנה ביום הדין.

בפסוק (ו,ה) מופיעה תבנית טעמים תלישא-קטנה (תרסא) ... תביר, שבאחד מתפקידיה מרמזת לאפשרות עשית חישוב, הקשור באופן כלשהו לענין המדובר בו, כאן הסוכה.

התוצאות הבולטות בחישובים שונים בפסוק הן:

- פל-מזון** קירוב לקו הרוחב של ירושלים.
- היחס בין "להבה" ובין "על" נותן קירוב של כשלושת רבעי מעלה לחוג הגדי.
- היחס הגמטרי בין **וַיִּבְרָא הוּא, וַיִּבְרָא הוּא, הָרָהּ הוּא** ובין **מלת על** – מניב קירוב קרוב ביותר לקו הרוחב של חוג הגדי כפי שנמדד מהקוטב הצפוני, אליו מגיעה השמש בתקופת תמוז (באופן **הנצפה** מכדור הארץ) ויוצרת את זוית המצאה הגבוהה ביותר בירושלים. זהו הסבר אפשרי לדברי רב הונא (בבלי סוכה ב,ב) כי סוכה הגבוהה 20 עשרים אמה ורוחב ארבע פסולה כי אין בה צל סכך של שבעה טפחים הנדרשים מפסוק זה בישעיה ד,ד – ה. רוחבה של סוכה זאת בין דופן דרום לדופן צפון צריכה להיות לפחות ארבע אמות וחצי טפח כפי שמודגם בשרטוט.
- חישוב זה מבוסס על מקומה של ירושלים בקו הרוחב צפונה מקו המשווה של כדור הארץ, או קו הרוחב דרומה מהקוטב הצפוני ומיצהר השמש בירושלים בתקופת תמוז. תקופת תמוז מייצגת את יום הדין החם, וכמו כן את העובדה שצריך להיות אור השמש על הסכך כדי שיהיה צל סכך לאו דווקא בסוכה כי גם בתקופת תשרי כבר צריך לכל 10 אמות גובה לפחות כ-6.329 אמות רוחב ועוד שבעה טפחים כדי שיפול צל הסכך בסוכה. המקום סוכה בתקופת תשרי, צפונה מהחוג הארקטי לא יזכה לאור שמש עליה וצל סכך כלשהו, אלא אם תקופת תשרי תחול עד שני ימים בסוכות רק אז יהיה לו שני ימים של אור שמש על הסכך. אפשר שזה הסבר נוסף לענין חישוב תקופת תמוז לגבי הסוכה בגובה 20 אמה.
- חז"ל נתנו כאן כלי מדידה לקביעת תקופת תמוז. אפשר שזה היה אחד מאופני קביעת ימי תקופות (תמוז, טבת, ניסן ותשרי) ע"י הסנהדרין הגדולה אשר ישיבה בלשכת הגזית הצמודה לעזרת המקדש ושעסקה גם בקביעת תקופות ועיבורים. ידיעת תקופת תמוז ותקופת טבת, שהן נקודות תפנית במהלך הצל (בתמוז מהתקצרות להתארכות, בטבת מהתארכות להתקצרות) כפי העולה מהפסוקים **בראשית נח ח,כב עך פל-ימי הארץ** וגו' ו- **שמות בא יג,ד - ה** פרא' קדש לי כל בכור... **בחדש האביב: [ה] ... אל-ארץ הקנעני**, מאפשר היערכות לעיבור שנה וחדשים ע"פ החשבון כאשר ידועים ההפרשים בין חדשי השנה ע"פ הלכנה וימי השנה ע"פ החמה. כי כדי לעבר שנה צריך להיות ערוך לכך לפני חדש אדר.
- מלת "נגה" היא קירוב לזוית המצאה בירושלים בתקופת תשרי, ניסן
- היחס בין "על" ובין "ונגה" - קירוב קרוב ביותר לזוית המצאה בירושלים בתקופת תשרי, ניסן.
- חג הסוכות זמנו "לתקופת השנה" היינו תקופת תשרי אשר צריכה ליפול לכל המאוחר ביום השני של סוכות (וי"א ביום השביעי של סוכות). אפשר כי היחס בין "על" ל-"כל" מרמז לשני ימים בסוכות לנפילת תקופת תשרי המאוחרת ביותר ביחס ללוח החדשים הירחי. נפילה מאוחרת מכך מחייבת עיבור שנה לפני-כן או לפחות עיבורי חדשים.

בפסוק (ו,ה) טעם תלישא – לעצמה בתפקיד שיעור, הפסוק בישע' (ד,ו) המוזכר בבבלי סוכה ב,ב הוא המשך לענין הנפתח בפסוק (ו,ה) ובו שש או שבע שמות לסכך סוכה, המייצגים שבע חופות כל אחד בן לפחות טפח, שכל אחד עשוי לייצג טפח באורך ורוחב סוכה קטנה. ולהלכה סוכה קטנה גדולה לפחות שבע טפחים על שבע טפחים.

בבלי סוכה נג,ב

בבלי סוכה נג,ב מתניתין אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ואין מוסיפין על ארבעים ושמנה בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים ובמוספים היו מוסיפים עוד תשע (ובגמרא נדון האם ביום שהיה בו יותר ממוסף אחד תקעו על כל מוסף תשע תקיעות (3 תר"ת) ובסה"כ 27 קולות (9 תר"ת) או שכל המוספים ביחד לוו בתשע תקיעות (3 תר"ת) וגו'

רש"י תשע לתמיד של שחר - כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר: שהיו מפסיקין בו, ותוקעין הכהנים בחצוצרות, ומשתחווים העם, כדתנן במסכת תמיד (פרק ז' משנה ג'): הגיעו לפרק, תקעו והשתחוו העם, על כל פרק - תקיעה, ועל כל תקיעה - השתחווה, ועל כל תקיעה היתה תרועה באמצע, ופשוטה לפניה ולאחריה. **ובמוספין** - ביום שיש בו מוסף, מוסיפין עוד תשע לשיר של מוספין.

בברר שני ענינים. (א) האם שלוש קולות (תר"ת) הם מצוה אחת כרבי יהודה, או שלוש מצוות כרבנן ונגלה פרקי הזמן להפסקות בין הקולות ע"פ הטעמים. (ב) האם ביום שהיה בו יותר ממוסף אחד תקעו על כל מוסף תשע תקיעות (3 תר"ת) ובסה"כ 27 קולות (9 תר"ת) או שכל המוספים ביחד לוו בתשע תקיעות (3 תר"ת) ע"פ הטעמים.

נושא (א) האם שלוש קולות (תר"ת) הם מצוה אחת כרבי יהודה, או שלוש מצוות כרבנן ונגלה פרקי הזמן להפסקות בין הקולות ע"פ הטעמים.

גמרא מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת לא יפחות משבע (מצוות) והמוסיף לא יוסיף על שש עשרה (מצוות). מקביל ל-21 ו-48 של המשנה.

במאי קא מילגגי? **רבי יהודה סבר** (טט - שהסדרה) תקיעה תרועה תקיעה אחת היא (רש"י מצוה אחת היא). **ורבנן** סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד. (טט - כל אחת מצוה לעצמה)

מאי טעמא דרבי יהודה אמר קרא **(במ' בהע' י, ז) ותקעתם תרועה** (- מהפך פשטא) (מחלוקת בגירסאות ויש גירסה שזה **(במ' בהע' י, ה) ותקעתם תרועה**) (- טפחא אתנח)

וכתיב (טט - בסוף הפסוק **(במ' בהע' י, ז) תרועה יתקעו**) (- מרכא טפחא, יתור לרבות). הא כיצד תקיעה ותרועה אחת היא (טט - מצווה אחת) ורבנן ההוא (שני הכתובים באים ללמד לתקיעה) לפשוטה לפניה ולאחריה הוא דאתא

● ע"פ רש"י - מכאן למדו כי בראש השנה (בבלי ר"ה לד, א) תקיעה תרועה תקיעה.

ורבי יהודה לפניה ולאחריה (של תרועה) מגליה נפקא ליה מ-**שנית** (**במ' בהע' י, ז) ותקעתם תרועה שנית** - מהפך פשטא זקף-קטון)

ורבנן מאי טעמיהו (שכל תקיעה מצוה בפני עצמה) דכתיב **(במ' בהע' י, ז) ובהקהיל את-הקהל** (- טפחא בראש פסוק, אתנח) **תתקעו ולא תתריעו** (- טפחא אחרי אתנח, מרכא סלוק)

(רבנן מוכיחים מהכתוב **תתקעו ולא תתריעו** את שיטתם שתקיעה לבד היא מצוה לעצמה) ואי סלקא דעתא תקיעה תרועה (ורבנן שואלים לר' יהודה ואם תעלה על דעתך לומר שהכל מצוה) אחת היא, (אז למה כאן) אמר רחמנא פלגא דמצוה עביד (תעשה **תתקעו**) ופלגא לא עביד (לא תעשה **ולא תתריעו**)? (לכן מוכח מן הפסוק כי כל תקיעה מצוה לעצמה)

ורבי יהודה ההוא **(במ' בהע' י, ז) תתקעו ולא תתריעו** לסימנא בעלמא הוא דאתא (ולא מצוה לעצמה).

● ע"פ רש"י **בחומש (ז, ז) תלמוד לומר: ובהקהיל את-הקהל** וגו' - לימד שאין תרועה למקרא העדה, והוא הדין לנשיאים. הרי סימן לשלשתם: מקרא העדה בשחים, ושל נשיאים באחת, זו וזו אין בהם תרועה; ומסע המחנות בשחים על ידי תרועה ותקיעה (ראה ספ"ב עד).

● בין לרבנן בין לר' יהודה הקהלת הקהל ע"י תקיעה אחת בשתי חצוצרות. הזמנת הנשיאים תקיעה בחצוצרה אחת ורבנן (אמנם) סימנא הוא (אבל) ורחמנא שויה (עשאה) מצוה **(רש"י - שמצוים להקהיל בסימן זה ולא אחר)**.

כמאן אזלא? הא (כמי הולך מה ש-)דאמר רב כהנא: אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום. **(רש"י - ולא כלום)**. לא היה מפסיק בינתיים אלא כדי נשימה)

כמאן? (כמי דברי רב כהנא שלא להפסיק בין תקיעה לתרועה) כרבי יהודה, אי רבי יהודה פשיטא (פשוט הדבר כי לרבי יהודה תר"ת הן מצוה אחת). מהו דתימא (היינו אומר כי רב כהנא מתאים) אפילו כרבנן (שתר"ת הן שלוש מצוות וכוונת רב כהנא) ולאפוקי (להוציא) מדרבי יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום (ראש השנה) יצא (בא ללמד שלא יצא באופן זה של הפסקות ארוכות כגון שעה בין תקיעה לתקיעה) קמ"ל (שרב כהנא הולך לשיטת רב יהודה שת"ת מצוה אחת ולכן יש להצמידן ולרבנן זה כמו רבי יוחנן ואפשר להאריך ההפסקות) הערב לענין 9 תקיעות שלא שייך בענין ההפסקות הקצרות ביניהן.

רש"י (סו' נד, א) תשע תקיעות - האמורות בראש השנה מן התורה, שלש למלכות: תקיעה, תרועה, תקיעה, ושלש לזכרונות, ושלש לשופרות, כדאמרינן בראש השנה (לד, א), והאי דעבדינן טפי, משום ספיקא דתרועה הוא, דלא ידעינן אי גנוחי הוא, אי ילולי הוא.

(בבבלי ר"ה לד, א) נדרש כיצד משלוש אזכרות של תרועה בנושאים שונים מגיעים לשלוש תרועות בראש השנה, ולפני ואחרי כל תרועה יש תקיעה)

● **רש"י - מהו דתימא** (תבת "אפילו" אינו בגרסת רש"י) **כרבנן היא**. ויכול להפסיק בינתיים הפסקה מועטת (בין תקיעה לתרועה) ומאי אין בין דקאמר (לעיל רב כהנא בין תקיעה לתרועה ולא כלום) שלא ימתין המתנה מרובה לאפוקי מרבי יוחנן.

● טט - מהו שתאמר שדברי רב כהנא הם גם לשיטת רבנן שכיון שכל תקיעה מצוה לעצמה ולכן אפשר להפסיק ביניהם הפסק קצר אבל לא הפסק ארוך שהוא לפחות שיעור לסיים שלושתן, כגון דברי רבי יוחנן על תשע תקיעות בר"ה בהפרישי זמן ארוכים ביניהם. קא משמע לן שדברי רב כהנא הם רק לשיטת רבי יהודה. והתוספות דנים מה שיעור ההפסקה המותר.

ואימא הכי נמי (ואולי רב כהנא הולך כרבנן לקרב הקולות אבל לא דווקא להצמיד) **אם כן מאי ולא כלום**.

- **רש"י - ולא כלום.** משמע שאפילו הפסקה מועטת ליתא. (מזה מוכח שרב כהנא הולך בשיטת רבי יהודה, להצמיד הקולות, כדי נשימה בלבד)
- **ע"פ תוספות - מהו דתימא אפילו כרבנן.** (שרב כהנא הולך כרבנן וכהסבר רבי אבהו לשהות קצרה בין קול לקול) **שלא יפסיק בין זה לזה** הפסקה מרובה כדי לגמור שלושתן, כרבי אבהו בשילהי **בבלי ראש השנה לד, ב**, ושם: שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש, ולאפוקי מרבי יוחנן שאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא, דשהה כדי לגמור את כולן אינו חוזר לראש. (טט - התוספות מדגישים שלרבנן אין בעיה בשהות קצרה בין תקיעה לתרועה, כי אלו מצוות נפרדות. לרבי יהודה יש בעיה כי דורש הצמדה כי זאת מצוה אחת) קמ"ל דווקא לרבי יהודה קאמר רב כהנא משום דתקיעה ותרועה ותקיעה כולה אחת היא ואפילו הפסקה מועטת פחות מכדי לגמור את שלושתן לא יפסיק אלא כדי נשימה. דהפסקה צריך כדאמר בשילהי ר"ה (שם) **(במ' בהע' יג)** **ותקעתם תרועה** תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה (עם הפסק כדי נשימה). אבל לרבנן לא חיישינן אי מפסיק טובא (עם הפסק הארוך מכדי נשימה) וגו' ● **ע"פ תוספות** שלוש שיטת בתר"ת: (א) לרבי יהודה להצמיד הקולות עם הפסקה לכל היותר של כדי נשימה (ב) לרבנן כרבי אבהו שלא יפסיק הפסקה מרובה כדי לגמור שלושתן, אך לא צריך להצמיד כרבי יהודה (ג) לרבנן כרבי יוחנן שיכול לשהות הפסקה מרובה בין קול לקול
- רב כהנא כרבי יהודה (שיטה א), וההוכחה שאינו כשיטת רבי אבהו (שיטה ב), מדנקט "ולא כלום" שמשמעו להצמיד לאיזה שיטה מרמזות תבניות הטעמים?

במדבר בהעלתך י, ה - ז: [ה] ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החגים קדמה:

[ו] ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החגים תימנה תרועה ותקעו למסעייהם:

[ז] ובהקהיל את-הקהל תתקעו ולא תריעו:

הכתובים **(במ' בהע' י, ה)** **ותקעתם תרועה** ... **(במ' בהע' יג)** **תרועה ותקעו** באים לצוות שהתקיעות התיינה בסדר תקיעה תרועה תקיעה. אולם לא ציין את כלל פרק הזמן לביצוע המצוה ופרקי הזמן בין הקולות, לביצוע שלם או שיחזור לראש לבצע שוב. פרק הזמן ידרש כך:

- **(במ' בהע' יג)** **ותקעתם תרועה שנית** – מהפך (=שופר הולך) פשטא זקף-קטן תבנית טעמים המורה על רצף בין תקיעה לתרועה, כי מהפך הוא טעם מחבר ופשטא טעם עוצר קצר, מתאים לשיטה (א) בתר"ת כרבי יהודה להצמיד בין הקולות עם שהות לכל היותר כדי נשימה.
- ואפשר לומר שמתאים לשיטה (ב) שלא יפסיק הפסקה מרובה, כי לניגון הספרדי של שופר הולך (=מהפך) יש הפסקה קצרה, שלא כמו הניגון האשכנזי של מהפך שאין בו הפסקה (בחלת יעקב)
- **(במ' בהע' י, ה)** **ותקעתם תרועה** – טפחא בראש פסוק אתנה, טפחא הוא טעם עוצר חזק ומורה על הפסקה בין התקיעה ובין התרועה, מתאים לשיטה (ב) לרבנן כרבי אבהו שלא יפסיק הפסקה מרובה כדי לגמור שלושתן,
- וגם מתאים לרבי יהודה שיהיה בין קול לקול לא פחות מכדי נשימה

טז נבחן שוב ורבנן מאי טעמיהו (שכל תקיעה מצוה בפני עצמה) דכתיב **[ז] ובהקהיל את-הקהל תתקעו ולא תריעו:**

- **(במ' בהע' יג)** **ובהקהיל** – טפחא בראש פסוק, **את-הקהל** – אתנה **(במ' בהע' יג)** **תתקעו** - טפחא **ולא** - מרכא **תריעו** - סלוק. הסיפא **ולא תריעו** - מרכא סלוק – מרמז לרבי והגבלה, הקובע מאפיין למלת **תתקעו**, כלומר, **ולא** – מרכא, רבוי של פרק זמן בין הקולות וטעם סלוק של **תריעו** מגביל זמן זה לזמן המקובל להשמיע שלוש קולות. **תתקעו** - טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו ומלמד שאם התקיעה לא תלווה בתרועה בפרק הזמן המוגבל לרבי אבהו כדי לגמור שלושתן, ולרבי יהודה כדי נשימה, הרי שיצטרך לחזור לראש. וכן אחרי התרועה מוגבל להשמיע התקיעה הסוגרת כנ"ל.
- פשט הפסוק לימד על תקיעה ללא תרועה, מזה עשוי להיות רמז לענין של הפסקה בין הקולות ולכן הדרשה ע"פ הטעמים מלמדת על שיעורי זמן ברצף תקיעה תרועה תקיעה, לשיטת רבי יהודה או לשיטת רבנן כרבי אבהו.

אולם השו"ע פסק כרבי יוחנן שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפח סעיף ב

*שמע (ה) ט' תקיעות בט' שעות ביום, (ו) יצא ואפילו הם מט' בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה מזה; * ג ויש אומרים (ז) דדוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר (ח) שאינו ראוי <ב> באותה כבא .

השו"ע פסק כרבי יוחנן ואם כן לכאורה המסקנה ע"פ תבניות הטעמים לא כרבי יוחנן. ועיין ב-**משנה ברורה סימן תקפח ס"ק ו** (ו) **יצא** - [ח] בדיעבד אם כיון לצאת ואפילו [ט] הסיח דעתו והפסיק בדבור בנתיים **וכתב המג"א דכ"ז** בששה ביניהם שלא מחמת אונס הא בשהה באונס אם שהה אפילו רק כדי לגמור את כל הסדר [י] **יחזור לראש** אותו הסדר לפי פסק הרמ"א בסימן ס"ה וגו': לכן נפרש כי תבניות הטעמים רומזים למצב ששהה מחמת אונס ואם עבר בין הקולות זמן של יותר מכדי לגמור שלושתן יחזור לראש. ועוד אפשר לומר ע"פ המשנה ברורה (ו) **יצא** - [ח] בדיעבד" כי לכתחילה יש להקפיד לשמוע התקיעות בפרק זמן קצר עם הפסקות מוגבלות בין הקולות כשיטת רבי יהודה (הפסקה עד כדי נשימה) או כשיטת רבנן כרבי אבהו (הפסקה עד כדי לגמור שלושתן)

8.5 בבלי סוכה נד

(ב) האם ביום שהיה בו יותר ממוסף אחד תקעו על כל מוסף תשע תקיעות (3 תר"ת) ובסה"כ 27 קולות (9 תר"ת) או שכל המוספים ביחד לוו בתשע תקיעות (3 תר"ת) ע"פ הטעמים.

במדבר בהעלותך יח,י

[ח] וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: פסוק המסכם את האותות למסעות ולכינוס נשיאים וקהל במדבר. הגמרא דורשת אותו לתקיעות על קרבנות צבור.

[י] וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם או חֲדָשְׁכֶם

וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם: פ

בבלי סוכה בא לכאן עם ידיעה מוקדמת שמדובר בתקיעות על קרבנות צבור. דבר זה נדרש במדרש ההילכתי סיפרי על הפסוק

(במ' בהע' י) וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם

סיפרי ע"פ התורה והמצוה (גם בבלי ערכין יא,ב) – מהממיכות על עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם בא ללמד מ-עֲלִיתֵיכֶם שהן קדשי

קדשים אז גם זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם שבפסוק הם קדשי קדשים. אבל ידוע כי שלמים של יחיד הם קדשים קלים לכן מוכרח להיות כי זִבְחֵי

שְׁלָמֵיכֶם שכאן הם לא של יחד אלא שלמי ציבור משהוכח זאת חוזר ומלמד מ-זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם שהם קדשי קדשים ושל צבור אל

עֲלִיתֵיכֶם (לענין השיר והתקיעות) שהן של צבור.

(במ' בהע' י) עַל עֲלִיתֵיכֶם. על - יתיב, דווקא כך, יתיב במשמע יושב – כעין קביעות, עֲלִיתֵיכֶם - מונח זקף-קטן במלה אחת, ריבה

וריבה את הכל, נאמר באחד והל על הכל, כתוב ברגלים ומועדים (זה ר"ה ויוה"כ) ובראשי חדשים ומתרבה לכל עולות ציבור והן

עולת שבת וקרנן התמיד שהוא עולת צבור.

בבלי סוכה נד,א ד"ה "ערב שבת שבתוך החג וגו' ... כי אתא רבי אחא בר חנינא מדרומא, אייתי מתניא בדיה: (במ' בהע' יח, ת) וּבְנֵי

אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת שאין תלמוד לומר (במ' בהע' יח, ת) יִתְקְעוּ שכבר נאמר: (במ' בהע' י) וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל

עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם (צ"ע מה השאלה שמלת (יח, ת) יִתְקְעוּ יתירה, הלא כוונת הפסוק שהכהנים המוזכרים בפסוק (יח, ת) הם התוקעים

ודווקא (י, י) וּתְקַעְתֶּם לכאורה יתר)

ומה תלמוד לומר (במ' בהע' יח, ת) יִתְקְעוּ? (רבי אב"ח מפרש הברייתא שהכתוב היתר בא כדי לדרוש ממנו) - הכל לפי המוספין תוקעין. הוא תני

לה והוא אמר לה (ר' אחא בר חנינא שנה ופירש): לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף (רש"י תשע תקיעות על כל מוסף (טט – על כל מוסף שלוש

פעמים תר"ת).

מתיבתא – והיה די לכתב "ובני אהרן בחצוצרות" ומה ת"ל (במ' בהע' יח, ת) יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת, מתיבתא - ללמדך שהכל לפי המוספין

תוקעין. הוא (רבי אחא בר חנינא) תני לה והוא אמר לה לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף וגו'.

רש"י לומר שתוקעין בו... שתוקעין על כל מוסף ומוסף כגון שבת ויו"ט שיש בו שתי קדושות ... וצריך שני מוספין תוקעין לכל

מוסף שאומרים למוסף שבת שיר של שבת (אחד מששה החלקים בשירת האזינו לפי הסימן הזי"ו ל"ד) ותוקעין (שלושה קולות תר"ת) בכל

אחד מ- שלושה פרקים (של כל שיר, כפי רש"י במשנה שבשיר של הקרבן היו מפסיקים שלוש פעמים ע"פ מסכת תמיד פ"ז מ"ג הגיעו לפרק תקעו

והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה ועל כל תקיעה הייתה תרועה באמצע ופשוטה לפניה ולאחריה.) ולמוסף יו"ט שיר של יום

טוב ותוקעין תשע תקיעות.

(במ' בהע' יח, ת) וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת

מלת (במ' בהע' יח, ת) יִתְקְעוּ פנויה לדרשה כי מלת (במ' בהע' י) וּתְקַעְתֶּם היא בשביל ללמד שיש תקיעות בהקרבת עולות – הם המוספים

שבפר' פינחס ושלמי ציבור שהם רק בחג השבועות. לדעת רבי אחא בר חנינא מדרומא, מלת (במ' בהע' יח, ת) יִתְקְעוּ - (מרבה תקיעות) הכל

לפי המוספין תוקעין ... לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף (רש"י תשע תקיעות על כל מוסף (טט – על כל מוסף שלוש פעמים תר"ת)) ולכך

עשוי לרמז טעם טפחא במלת יִתְקְעוּ בתפקיד רבוי, על כל מוסף (3 תר"ת).

ואילו רבנן לומדים רק 3 תר"ת גם ביום שיש בו 2 או 3 קרבנות מוסף מ-(במ' בהע' י) וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם או חֲדָשְׁכֶם

ולדעת רבי עקיבא יִתְקְעוּ מלמד על תקיעה בשעת קרבן (ירושלמי יומא פ"א, הוריות)

בבלי סוכה נד,ב

(הגמרא מקשה מברייתא אחרת על רב אחא הסובר שתוקעין על כל מוסף) מתיבכי ראש חדש שחל להיות בשבת שיר (של קרבן מוסף)

של ראש חדש דוחה (את) שיר (המוסף) של שבת. אי איתא (ואם כדברי רבי אחא) לימא דשבת ולימא דראש חדש (שיאמרו שיר שעל קרבן

מוסף של שבת ושיר על קרבן המוסף של ר"ח, אבל מלשון הברייתא הזאת מפורש שיש רק שיר אחד). אמר רב ספרא (אכן שרים ותוקעין על כל קרבן

לעצמו כרבי אחא אלא) מאי (מהי כוונת) 'דוחה' (שאמרו בברייתא) דוחה לקדם (שיר של ראש חדש דחה שיר של שבת וקדם לו באמירה ואח"כ

אמרו שיר השבת)

רבינו חננאל סוכה נד,ב ... תוב מותבינן (שוב מקשים) אהא דר' אחא ר"ח שחל בשבת שיר של ר"ח דוחה את של שבת ואם איתא (ואם

ישנו) דר' אחא לימא שיר דר"ח ושיר של שבת במוסף של שבת (ויש לעיין על איזה קרבן יאמרו את שני השירים כי מר"ח משמע רק קרבן

שבת). ופרקינן (ומישיבים) אמר רב ספרא איכא למימר דאמר הא והא ומאי דוחה דקתני דקדם דר"ח (ומקשים עוד) והא שבת תדיר. ותנן

תדיר ושאינו תדיר קודם. ופריק (ומישב) רבי יוחנן להודיע שהוקבע ר"ח בזמנו מקדימין שאינו תדיר. (ויש היכר אחר לכך שר"ח

נקבע בזמנו) איני והא הכירא אחרניא עבדינן לה באברימ.

לכאורה רמז אפשרי בטעם (במ' בהע' י) וּבְיוֹם – קדמא, שיר של מוסף ראש חודש שחל בשבת קודם לשיר של מוסף של שבת. אבל

יש פתרון אחר.

(מעבר ל-בבלי סוכה נה,א) (קושיה נוספת מברייתא על דברי רבי אחא שתוקעין לכל מוסף) מיתבי, דתני רבא בר שמואל, יכול כשם שתוקעין על (מוסף של) שבת (כשהוא) בפני עצמו ועל מוסף ראש חדש בפני עצמו (כשהם חלים לבדם ואין עוד קרבן מוסף באותו יום) כך יהיו תוקעים על כל מוסף ומוסף (כשהחלים מועדי מוסף ביחד עם שבת ו/או ראש חדש)? תלמוד לומר

(במ' בהע' י') **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** (לגמרא ברור שקרא זה מלמד שיש רק 3 תר"ת אפילו כשיש יותר ממוסף אחד), תיובתא דרבי אחא תיובתא (קושיה קשה שממנה יש לדחות את דברי רבי אחא).

(הברייתא של רבא בר שמואל מוכיחה מהקרא **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** או **הַדְּשִׁיכֶם** שיש לדחות את פירוש רבי אחא בר חנינא מדרומא לברייתא שהביא שתוקעין שלוש תר"ת על כל מוסף ביום שיש בו 2 או 3 מוספים, ויש לתקוע רק 3 תר"ת על כל המוספים ביחד) - **מאי תלמודא** (איך לומדים מכך שלמרות שיש 2 או 3 מוספים בכל זאת תוקעים רק 3 תר"ת) - ? אמר אביי: אמר קרא **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** - (חדשים עם אות יו"ד (לשון רבים) כדי שתעמוד מסקנתו) הוקשו כל חדשים כולם זה לזה **(רש"י - לענין תקיעות, שתקיעותיהן שוות, טט - בין אם חלו בשבת בין אם חלו בחול)..**

רב אשי אמר: כתיב **הַדְּשִׁיכֶם** (חסר יו"ד, לשון יחיד) וכתיב **וּבְרֵאשֵׁי** (לשון רבים), ואיזה חדש שיש לו שני ראשים **(רש"י - ראש חדש וראש השנה) -** הוא אומר זה ראש השנה, ואמר רחמנא **הַדְּשִׁיכֶם - (רש"י - חסר כתיב לענין תקיעות) חד היא (טט - לאביי כל ראשי החדשים מוקשים זה לזה שתקיעותיהן שוות גם אם יש 2 או 3 מוספים, לרב אשי מר"ה שהוא גם ר"ח שיש בו 2 או 3 מוספים (אם חל בשבת) מוקיש השוואת תקיעות לשאר ראשי חדשים).**

נתבונן בתבנית הטעמים של **(במ' בהע' י')** **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלַמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ** גרסת **כתר, מאור** ועוד **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** ----- **שְׂמַחְתֶּכֶם - מרכא, הַדְּשִׁיכֶם - יו"ד מלא**

גרסת **מגנס ואשכול** במהדורות מסוימות **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם: -- שְׂמַחְתֶּכֶם - מונח, הַדְּשִׁיכֶם - חסר יו"ד** לעניות דעתי מסקנת הגמרא משלבת את סדרת **מרכא זרקא** וגו' כבכרת ואת איות המלה **הַדְּשִׁיכֶם - חסר יו"ד** כבמגנס.

בי"ד טבת התשע"ג הראני נחלת יעקב גרסת **איש מצליח** **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** ----- **שְׂמַחְתֶּכֶם - מרכא, הַדְּשִׁיכֶם - חסר יו"ד**

לעניות דעתי מסקנת הגמרא לדעת רבי אשי מתאימה עם גרסת **איש מצליח שְׂמַחְתֶּכֶם - מרכא, הַדְּשִׁיכֶם - חסר יו"ד**

בירור מסקנת הגמרא **(בבלי סוכה נה,ב)** תלמוד לומר **(במ' בהע' י')** **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** נתבונן בשליש פסוק זה במלואו **(במ' בהע' י')** **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** **וּבְמוֹעֲדֵיכֶם - זרקא** **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם - מונח** סגול, תבנית של גריעה ממין הענין מהענין ו/או הוספה ממין הענין על הענין. התבנית זרקא סגול בתפקיד גריעה **וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם - בר"ה** שהוא מטבעו ר"ח ושחל בשבת התבנית תרמז לגרוע מלומר שיר על כל אחד מהמוספים ולומר רק שיר אחד. וכתוצאה מכך תהיה הוספה באורך הזמן לאמירת השיר כדי לאפשר הקרבת 2 או 3 קרבנות מוסף. להוספה זאת יש דרשה ממלת **(במ' בהע' י,ח)** **יִתְקַעוּ** ולכן אפשר כי לא נחוץ מכאן.

(במ' בהע' י') **וּבְיָוִם שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם** - קדמא מרכא זרקא סגול, תבנית לכתחילה ובפועל. אפשר כי הדיון במסכת סוכה נד - נה במספר התקיעות בחצוצרות ביום בו מוקרב יותר ממוסף אחד (שבת וראש חדש; שבת, ראש חדש, ראש השנה; שבת וחול המועד) **לכתחילה** במובן של **הוה אמינא** שבברייתא של רבא בר שמואל שהיא כמו כפירש רבי אחא בר חנינא מדרומא את הברייתא שהביא עמו, אם בשבת לעצמה ובר"ח לעצמו קרבן המוסף של כל אחד בשיר ותקיעות לעצמו אש לכתחילה היה הוה אמינא לומר שכאשר באים ביחד (ר"ח החל בשבת) יאמרו לכל קרבן מוסף שיר שלו ושלוש תר"ת עמו, באה תבנית הטעמים ומרמזת **שבפועל** כאשר יש שניים או שלושה מוספים ביום אחד גורעים מהשירים לשיר אחד בלבד והשיר ילונה בשלוש הפסקות ותר"ת אחד בכל הפסקה. לכאורה הסגול כשלוש נקודות ירמז על יום סגולי שבו יש שלושה קרבנות מוסף, ואם בו יש רק שיר אחד אז גם ביום של שני מוספים יהיה רק שיר אחד.

ראיה נוספת לאמירת שיר אחד מובאת בברייתא העוסקת בשיר שאמרו על מוספי סוכות, **(בבלי סוכה נה,א)** **ואם חל שבת באחד מהם - (תה' פב) ימוטו ידחה. רש"י ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת** (והשיר האחרון (תה' פב) לא יאמר כלל). שינוי בהבנת הברייתא שהביא רבי אחא בר חנינא (אחרי דיון בשירי המוספים של חג סוכות הגמרא **(בבלי סוכה נה,א)** חוזרת לסוגיית התקיעות על המוספים) ... תיובתא דרבי אחא בר חנינא, תיובתא. - והא רבי אחא בר חנינא קרא ומתניתא קאמר (הקושיה על רב"ח באה מברייתא שהביא רבא בר שמואל, אבל רב"ח מסתמך על ברייתא עם פסוק)!

(נביא שוב את הברייתא שהביא רב"ח): **(במ' בהע' י,ח)** **וּבְיָוִם אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת** שאין תלמוד לומר **(במ' בהע' י,ח)** **יִתְקַעוּ** שכבר נאמר: **(במ' בהע' י')** **וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלַמֵיכֶם** ומה תלמוד לומר **(במ' בהע' י,ח)** **יִתְקַעוּ**? (רבי אב"ח פירש שהכתוב היתר בא כדי לדרוש ממנו לתת 3 תר"ת לכל מוסף ביום של 2 או 3 מוספים. הגמרא מביאה הבנה אחרת למקרא שבברייתא)

- אמר רבינא: (בברייתא שהביא רב"ח משמעות המקרא כולו: **(במ' בהע' י,ח)** **וּבְיָוִם אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת** או של מלת **יִתְקַעוּ** היתירה, היא) לומר שמאריכין בתקיעות. (ועוד הסבר) רבנן דקיסרי משמיה דרבי אחא אמרי: לומר שמרבה בתוקעין. **(במ' בהע' י,ח)** **יִתְקַעוּ - טפחא בתפקיד רבוי, לרבינא הארכת זמן תקיעה.** ויש לזה עוד רמז: **(במ' בהע' י')** **שְׂמַחְתֶּכֶם - מרכא (=מאריך)** לומר שמאריכין בתקיעות. אפשר שהכוונה להארכת אמירת שיר מוסף אחד והפסקות שבו כדי לאפשר הקרבת 2 או 3 מוספים, כי יש גבול לזמן שתוקע יכול לתקוע.

מלת **הַכֹּהֲנִים** ברבים ללא מספר משמעותה מיעוט רבוי שני כהנים, וזה כאשר יש קרבן מוסף אחד. **(במ' בהע' י,ח)** **יִתְקַעוּ - טפחא בתפקיד התפשטות האפיון ממנה לכתוב לפניו, מרבה מספר התוקעין כאשר יש 2 או 3 מוספים באותו יום כדרשת רבנן דקיסרי משמיה דרבי אחא אמרי: לומר שמרבה בתוקעין. משמע שמוסיף חצוצרות. ראה קדמא מרכא פשטא זקף-קטן או זרקא סגול לכתחילה ובפועל**

נושא נוסף לבידור: אורכי התרועות והתקיעות ביחידות של יבבות - טרומיטין
בבלי ראש השנה לגב משנה. סדר תקיעות: שלש של שלש שלש. שיעור תקיעה כשלוש תרועות, שיעור תרועה כשלוש יבבות.
רש"י מסכת ראש השנה לגב, סדר תקיעות שלש כו' - אחת למלכיות ואחת לזכרונות ואחת לשופרות. **שלש של שלש שלש** - תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת. **שלש יבבות** - שלש קולות בעלמא, כל שהוא.

תקע באשונה - פשוטה שלפני התרועה תקע כדרכה.
ומשך בשנית - תקיעה של אחר התרועה משך כשתים, לצאת בה ידי שמים, שהיה צריך לעשות זו פשוטה שלאחריה דמלכיות, ופשוטה שלפניה דזכרונות.
אין בידו אלא אחת - דפסוקי תקיעה אחת לשמים לא מופסקין.
מי שבידו - התפלל תפילת מוספין, ובידו תשעה ברכות.

תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים - תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכיות, וכן בשביל זכרונות, וכן בשביל שופרות.

בבלי ראש השנה לגב, ... (במ' פי' כט, א), יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן: יום יבבא יהא לכוון. וכתביב באימיה דסיסרא (שופ' ה, כח)
בער' החלון נשקפה ותיבב אם סיקרא. מר סבר: גנוחי גנח (אנחות ארוכות – בלשונו שברים), ומר סבר: ילולי יליל. (יללות קצרות – בלשונו - תרועה)

תנו רבנן: מנין שבשופר - תלמוד לומר **(וי' בהר כה, ט)** **והעברת' שופר תרועה** (גרשיים מהפך פשטא יצא להקל על שימוש בשעת הדחק בשופר סדוק, מודבק ושניקב בתנאי שארכו מעל טפה ומשמיע קול), אין לי אלא ביובל, בראש השנה מניין? תלמוד לומר **בתרש השבעי**, שאין תלמוד לומר **בתרש השבעי**, (קרא יתירה כי יכל לומר והעברת שופר ביוה"כ, ומ-במ' פי' כט, ז) נדע התאריך) ומה תלמוד לומר **בתרש השבעי** - (פשט הכתוב מלמד שגם בר"ה של כל שנה יתקעו בשופר כמו ביוה"כ של שנת היובל) שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה כזה. (עד כאן דובר בקול תרועה, עתה דורשת הגמרא קול תקיעה) ומנין שפשוטה לפנייה - תלמוד לומר **(וי' בהר כה, ט)** **והעברת' שופר תרועה**.
(תרועה) – פשטא, כפי' רש"י פשוטה משמע, העברת קול אחד, טט – השמעת קול ללא שינויי צליל) ומנין שפשוטה לאחריה - תלמוד לומר **תעבירו שופר** (טט – כהסבר לעיל קול בצליל אחד). ואין לי אלא ביובל (טט – שמשמיעים תר"ת), בראש השנה מנין - תלמוד לומר **(במ' פי' כט, א)** **בתרש השבעי** (זקף-קטן בתפקיד שתיים, לרבות על יוה"כ של שנת היובל, השמעת תר"ת בר"ה בכל שנה),

ויקרא בהר כה, ט: והעברת' שופר תרועה בתרש השבעי בעשור לחודש ביום הפפריים תעבירו שופר בכל-ארצכם:
ויקרא אמר כג, כד: דיבר אל-בני ישראל לאמר בתרש השבעי באתד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא-קדש:

במדבר פינחס כט, א: ובחודש השביעי באתד לחודש מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם:

בבלי ראש השנה לד, א שאין תלמוד לומר בחדש השביעי, ומה תלמוד לומר בחדש השביעי שיהיו כל תרועות החדש השביעי זה - כזה. ומנין לשלש של שלש - תלמוד לומר **והעברת** שופר תרועה, **שבתון** זכרון תרועה, **יום תרועה** יהיה לכם. (טט - כל מקרא תורם שלוש) ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה – (טט - מיובל לר"ה ומר"ה ליובל) תלמוד לומר **(וי' אמר כג, כד)** **שבועי (וי' בהר כה, ט)** **שבועי** לגזירה שוה. הא כיצד? שלש שהן תשע. **שיעור תקיעה בתרועה**, שיעור תרועה כשלושה שברים. האי תנא, מעיקרא מייתי לה בהיקישא, והשתא מייתי לה בגזירה שוה? - הכי קאמר: אי לאו גזירה שוה - הוה מייתינא לה בהיקישא, השתא דאתיא גזירה שוה (טט – שג"ש היא רק ממש רבנו וזה חזק יותר מ-) - היקישא לא צריך. והאי תנא מייתי לה בגזירה שוה ממדבר, דתניא: **(במ' בהעי' י, ה)** **ותקעתם תרועה** - תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה, או אינו אלא תקיעה ותרועה אחת היא? כשהוא אומר **(במ' בהעי' י, ה)** **ובהקהיל את-הקהל תתקעו ולא תריעו** -- הוי אומר: תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. ומנין שפשוטה לפנייה - תלמוד לומר **(במ' בהעי' י, ה)** **ותקעתם תרועה**, ומנין שפשוטה לאחריה - תלמוד לומר **(במ' בהעי' י, ה)** **תרועה ותקעו**. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר **(במ' בהעי' י, ה)** **ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החגים תימנה תרועה ותקעו למסעייהם**: שאין תלמוד לומר שנית, ומה תלמוד לומר שנית - **זה בנה אב: שכל מקום שנאמר תרועה** - תהא תקיעה שניה לה. אין לי אלא במדבר, בראש השנה מנין - תלמוד לומר תרועה **(פסוקי במ' בהעי')** תרועה **(פסוקי וי' ובמ' פי')** לגזירה שוה.

ושלש תרועות נאמרו בראש השנה: **(וי' אמר כג, כד)** **שבתון זכרון תרועה, (במ' פי' כט, א) יום תרועה, (וי' בהר כה, ט) והעברת' שופר תרועה**... ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדין: שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש השנה, שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים; **שבתון** זכרון תרועה, **והעברת** שופר תרועה - מדברי תורה, **יום תרועה** יהיה לכם - לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אחת מדברי תורה, ושתיים מדברי סופרים: **והעברת** שופר תרועה - מדברי תורה, **שבתון** זכרון תרועה, **ויום תרועה** יהיה לכם - לתלמודו הוא בא. מאי לתלמודו הוא בא? - מיבעי: ביום ולא בלילה. - ואידך: ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה **מביום הכפרים**. - אי (ביום) (מסורת הש"ס: [מביום]) הכפרים יליף - נגמור נמי מיניה לפשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה! - והעברת תעבירו - לא משמע להו. - אלא מאי דרשי בהו? - **והעברת** - כדרכ מתנא, דאמר רב מתנא: **והעברת** - דרך העברתו, תעבירו דקאמר רחמנא נעבריה ביד. ואידך, דרב מתנא מדשני בדיבוריה. תעבירו ביד - לא מצית אמרת, דגמר עברה עברה ממש, כתיב הכא **והעברת** שופר תרועה, וכתיב התם **(שמות לו)** ויצו משה ויעבירו קול במחנה, מה להלן בקול - אף כאן בקול. - ולהאי תנא דמייתי לה ממדבר, אי מה להלן חצוצרות - אף כאן (בראש השנה) חצוצרות? - תלמוד לומר **(תהלים פא)** תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו אי זהו חג שהחדש מתכסה בו - הוי אומר זה ראש השנה, וקאמר רחמנא (בראש השנה) שופר.

מסכת ראש השנה עוסקת במצוות היום השמעת ושמיעת קול שופר, שהיא בנוסף לתקיעות על קרבנות הצבור בר"ה. בר"ה משמיעים בשופר ט' קולות הנלמדים משלושה פסוקים **(וי' אמר כג, כד)** **שבתון זכרון תרועה, (וי' בהר כה, ט) והעברת' שופר תרועה** שנאמרו ביובל **(במ' פי' כט, א) יום תרועה**, שנאמר בר"ה. ומכאן 3 קולות ולמדו חז"ל שהיו ובר"ה מזכירים מלכיות זכרונות ושופרות או יש ללוות כל אחד מהם בשלושה קולות (תר"ת אחד) ובסה"כ שלוש פעמים תר"ת.

בפסוק **(במ' בהעי' י, ה) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החגים תימנה תרועה ותקעו למסעייהם**: - תבנית טעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים בתפקיד **בנין אב**, ללמד שבכל מקום שנאמר תרועה תבוא תקיעה פשוטה לפנייה ותקיעה פשוטה אחריה. זה נדרש על תקיעות שופר בר"ה מפסוק העוסק בתקיעות בחצוצרות שממנו ועוד פסוקים לידו בבלי סוכה נג - נה לומד למספר התקיעות בנושאים שונים ובהם קרבנות צבור. בבבלי בר"ה לג - לד בגזרה שוה או היקש שלש תר"ת (9 תקיעות קולות), ושיעור תקיעה כתרועה, או אפשר שנלמד מכאן אל התקיעות בקרבנות צבור שגם בהם יהיה שיעור תקיעה כתרועה, ויש לחפש מקור ל-3 תר"ת בקרבנות צבור.

ומר"ה לקרבנות ציבור בענין אורכי היבבות.

מסכת ר"ה דורשת את מהות התרועה כיבבות ויללות מאם סיסרא **שופטים ה, כח: בעד' {ר} החלון נשקפה ותניבב אם סיסרא בעד' האשנב {ס} מדוע בשש רכבל {ר} לבוא {ס} מדוע אחריו פעמי מרפבותיו: {ס}**
בעד' – תרסא מרמזת לשיעור מספר קולות בתקיעות תר"ת, ואורכיהן ביחידות של יבבות, **נשקפה ותניבב אם סיסרא** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא, כאן כנראה הבבות הקצרות של התרועה, שמצטרפות לקול התרועה, שחל עליהם אותו ענין, כאן אורך זמן ומכאן לאורך קול שברים כשלוש יבבות, וקול תקיעה כשלושה שברים או תשע יבבות.

הסוגיה: שיר על קרבן ציבור, שלוש ההפסקות בו, שלוש תקיעות "תקיעה תרועה תקיעה (תר"ת)" בכל הפסקה (סה"כ תשע קולות) מקורות: מסכת סוכה, מסכת ראש השנה

מנין שהיה שיר על הקרבן? דרך הדרשה המקובלת היא כפי רש"י (דחי' ב ט, כח) פי ביד-ה' המצוה ביד-נביאי - לשורר הלויים בכלי שיר לא כתוב בתורה שיהא קרבן טעון שירה אלא מצות ה' שצוה ביד נביאי לשורר על הקרבן ורבותינו פי' במסכת ערכין מניין שהלויים טעונין לשורר בכלי שיר דכתיב (במ' ד, ז) עֲבֹדָת עֲבֹדָה איזוהי עבודה שצריכה עבודה אחרת עמה הוי אומר זה השיר בכלי שיר, ועבדת מִשָּׁא (במ' ד, ז) נכון לפרש על השיר כדכתיב (דחי' א ט, כב) וּכְנָנְיָהוּ שֶׁר-הַלְוִיִּם בְּמִשָּׁא יִסְרַב בְּמִשָּׁא פִי מִבֵּין הוּא: שהיה ממונה להרים קול הנגון של שיר: (בהשוואת המלים משא – משא, ע"פ רש"י – היה שר במשא – בנשאות השיר, מייסר ומוכיח על המשא בנגון נעימות שיר, אם להרים קול אם להשפיל (כעין מנצח של תזמורת ומקהלה)

דברי הימים ב אט, כח: ונעמד את-הלויים בית ה' במצלתים בנבלים ובכנרות במצנות דניד וגד חזה-המלך ונתן הנביא פי ביד-ה' המצוה ביד-נביאי: דחי' ב ט, כח: ונעמדו הלויים בכלי דוד והכננים בחצצרות:

דחי' ב ט, כח: פ ויאמר חזקיהו להעלות העולה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר-ה' ותחצצרות ועל-ידי פלי דניד מלך-ישׂאל: רלב"ג (כז) ובעת החל העולה החל שיר-ה' - למדנו, כי הלויים היו משוררים בפה ובכלי יחד והכננים מחצצרים בחצצרות, מעת החל העלאת העולה עד שתכלה העולה ותשלם העבודה. ומזה המקום נלמד, שלא היו משוררים בעת העלותם מנחתה ונסכיה (ע"פ במ' כט, לא). טט - סיום פי' הרלב"ג דורש ברור כי השיר נאמר בשעת ניסוך היין והרלב"ג מפרש שלא שוררו בנסכים.

רש"י (דחי' ב ט, כח) והכננים בחצצרות - ככתוב (במדבר בהעלתך יח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרות:

האם אפשר לומר שהפסוקים האלו שהם אסמכתאות, מלמדים כי השיר על קרבן ציבור הוא הלכה למשה מסיני?

אחרי שדרשנו את פסוקי התקיעות ליוה"כ של שנת היובל, לר"ה של כל שנה ושל קרבנות ציבור, מוצע מקור בתורה בפסוקי קרבן התמיד שמרכז את כל הנושאים ביחד: שיר על הקרבן, לשלוש ההפסקות, ולאורך הזמן לתקיעות ולתרועות, וכן היקש מקרבן התמיד לקרבנות צבור אחרים.

במדבר פינחס כח, ב - ג:

[ב] צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי ריח ניהחי תשמרו להקריב לי במועדו:

[ג] ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה כבשים בני-שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד:

[ב] תשמרו – זקף-גדול, בתפקיד שלוש אפשר כפי רש"י (בבלי סוכה ג, ב) **תשע** (קולות של תקיעות) **לתמיד של שחר** - ... ושלשה פרקים היו בשיר: שהיו מפסיקין בו, ותוקעין הכהנים בחצצרות ומשתחוים העם כדתנן במסכת תמיד (פ"ז מ"ג) ... על כל פרק - תקיעה, ... ועל כל תקיעה היתה תרועה באמצע, ופשוטה לפנייה ולאחריה.

דרך פירוש זאת נותנת פירוש נוסף על פירוש אחר לזקף-גדול שעל כל קרבן תמיד עמדו כהנים, לויים, ישראלים.

נדרוש את **במד' פי' כח, ב את-קרבני לחמי ריח ניהחי תשמרו** בכעין מידות שונות

את-קרבני לחמי – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד על קרבנות ציבור

ע"י מידה גורעין ומוסיפין על הקרא **לחמי לאשי ריח**, בשעה ש- **מילא** – נסך, ינגנו **שיר** כפי רש"י **בבלי ברכות לה, א** שאין אומרים - הלויים שיר של קרבן במקדש אלא על היין, כשמנסכין נסכי מזבח.

הסברים לטעם יתיב במלת: (א) **ריח** – יתיב בתפקיד יושב היינו חניה, ועוד טעם יתיב בתפקיד בדיוק כך לדרוש שלוש חניות – שלושה פרקים בשיר כמוסבר להלן. חניה ראשונה בשיר נלמדת מהאותיות שנותרו מהמלה **ריח**, הן האותיות **יח** ומהאות **ג** מהמלה **ניהחי**, מתקבל **יחג** – חניה ראשונה בשיר, **ניהחי** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לדרוש את השימוש באות **ג** שתי פעמיים, בפעם השניה מתקבלת המלה **ניח** – חניה שניה בשיר, מהמלה **ניהחי** נותרו האותיות **חי** והמלה **תשמרו** נקה את האותיות **תפ** – מתקבלת המלה **חיתפ** היינו חניה שלישית בחתימה של השיר, דבר המרומז במלה המתקבלת מהאותיות שנותרו ממלת **תשמרו** שהן **שרו** – שירו של קרבן צבור. סיכום הדרשה בשעה ש- **מילא** – נסך ינגנו **שיר** עם שלוש חניות – שלושה פרקים בשיר, **יחג** – חניה ראשונה בשיר, **ניח** – חניה שניה בשיר, **חיתפ** היינו חניה שלישית בחתימה של **שרו** – שירו של קרבן צבור.

(ב) **ריח** – יתיב, עומד במקום טעם פשטא במלה בת הברה אחת, או מלה מעלילית בת שתי הברות. אפשר כי מצד טעם יתיב, זה בתפקיד של בדיוק כך צריך להיות המספר הנדרש להלן, ואפשר כי מצד טעם פשטא בא ללמד כי אותיות **יח** בגי' 18 מלמדות על 9 טרומיטין בתקיעה הפשוטה לפני התרועה ו-9 טרומיטין בתקיעה הפשוטה אחרי התרועה. אלו תשע יבבות קצרות של קול התרועה ע"פ **בבלי ראש השנה לג, ב**.

[ג] ואמרת להם זה האשה – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין היקש או בנין אב, מקרבן תמיד לקרבן מוסף ואולי לשלמי צבור, שיהיו במעמדות, בניסוך, בשלושה פרקים בשיר על הניסוך ותר"ת לכל פרק, סה"כ שלוש תר"ת.

שיר של מוסף

בבלי סוכה נד, ב ד"ה מיתבי ראש חדש שחל להיות בשבת, שיר של ר"ח דוחה שיר של שבת ...
בבלי ר"ה לא, א ד"ה במוספי דשבת מה היו אומרים ... הזי"ו ל"ך (חלק אחד מחלוקה לששה חלקי שירת האזינו), במנחה שירת הים
בשנים (חלק אחד מחלוקה לשני חלקים) ועלי באר (בחלק אחד) (לשני מחזורים של מנחה היה במקביל מחזור אחד במוסף)
רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ו, ה"ט – ה"י מוסף שבת הזי"ו ל"ך ושיר של ר"ח דוחה שיר של שבת
רמב"ם פרנקל – מפתח – עיין מנחת חינוך מצוה שי"ב אם ביום זה (שבת ר"ח) אומרים הפרק משירת האזינו במנחה והשיר של מנחה
נדחה, או שאומרים שני פרקים (אחד מהזי"ו ל"ך ואחד משירת הים – עלי באר)
רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ו, ה"ט ... במוסף של ראש השנה היו אומרים (תה' פא, שהוא גם שיר של יום חמישי) הרנינו לאלהים
עוזנו, ואם חל להיות בחמישי אומר (תה' פא, ז עד הסוף) הסירותי מסבל שכמו וגו', במנחה של ראש השנה היו אומרים (תה' ח, עד
הסוף) קול ה' יחיל מדבר וגו'.
רמב"ם פרנקל – מפתח – מנחת חינוך מצוה שי"ב כשחל ר"ה בשבת גם שיר של ר"ה דוחה את שיר של שבת. סוכה נ"ה, א מלמד כי אם
חל שבת להיות באחד מימי חול המועד סוכות, הוא דוחה את כל שירי המוסף הבאים ביום, ושיר המוסף של שביעי של סוכות (הושענא
רבא) (תה' פב, ה) ימוטו ידחה (לא יאמר כלל) (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"י, ה"א), ולענין יו"ט בשבת, ויוה"כ בשבת, עיין מנחת
חינוך מצוה שי"ב ופנים מאירות ח"א סי' ס"ג.

9.1 מבוא כללי למסכת ביצה

דיני יום טוב הכלליים הם דיני השביתה ואיסור המלאכה, שהם מצוות עשה ולא תעשה הקיימות בכל הימים טובים. עיקרי גדרי המלאכה או מצות השביתה אינם שונים ביום טוב מביום השבת. ביום טוב כבשבת ההגדרה הכוללת של "מלאכה" היא שכל פעולה שיש בה משום מעשה יצירה בחומר העשוי מתוך דעת וכוונה, הוא הקרוי "מלאכה מדין תורה".

פסוקי תורה המעידים על מלאכות המשכן שהן מעשה יצירה בחומר העשוי מתוך דעת וכוונה

1. שמות ויקהל לה, לה: מלא אתם חכמת-לב לעשות כל-מלאכת חרש וחרש ורקם בתכלת וכארנמן בתולעת השני ובשש וארנ עשי כל-מלאכה וחסבי מחשבת:
2. שמות ויקהל לו,א: ועשה בצלאל ואהליאב וכלו איש חכם-לב אשר נתן ה' חכמה ויתבונה בהמה להעמית לעשת את-כל-מלאכת עבדת הקדש לכל אשר-צוה ה':
3. שמות ויקהל לו,ד: ויבאו כל-החכמים העשים את כל-מלאכת הקדש איש-איש ממלאכתו אשר-המה עשים:

ההבדל לענין שביתה בין שבת ליום טוב הוא בשני נושאים עיקריים. (א) חומרת הדברים, איסור מלאכה בשבת הוא מן החמורים באיסורי התורה (שמ' כ"ח לא,ד) מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: (לא,טו) כל-העשה מלאכה ביום השבת מות יומת: כי עובר על אות קדושת עם ישראל, על אות הבריאה (חידוש העולם) ואילו ביום טוב אין איסור זה הוא מצות לא תעשה שעונשו לכל היותר במלקות. הבדל (ב) הוא במהות המלאכות האסורות, בשבת הן ל"ט מלאכות של עשיית המשכן ותולדותיהן, וביום טוב הותר בתורה (שמ' בא יב,טז) אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם, ובהגדרת חכמים מותרת ביום טוב "מלאכת אוכל נפש", מלאכות המשמשות לצורך הכנת מאכל ביום טוב, בגדרים העקרוניים והמעשיים המתבררים במסכת ביצה – היא מסכת יום טוב.

פסוקי תנ"ך האוסרים מלאכות כמלאכות המשכן בשבת

- שמות יתרו כ"י: ויום השביעי שבתו ה' אל-היך
לא-תעשה כל-מלאכה אתה ובנה-יבנה-יבנה עבדך ואמתך ובהמתך ונדה אשר בשעריך:
שמות בא יב,טז: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם
כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:
ירמיה יז,כב: ולא-תוציאו משא מבתים ביום השבת וכל-מלאכה לא תעשו
וקדשתם את-יום השבת פאשר צויתי את-אבותיכם:

ויקרא אמר כג,א - ג: [א] וינדבר ה' אל-משה לאמר: [ב] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר-תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: [ג] ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא-קדש כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא לה בכל מושבתיכם: פ

שמות כי תשא לא,יב – יז פסוקי תורה המקדימים את צווי הקמת המשכן והאוסרים פעילות זאת בשבת

- פ [יב] ויאמר ה' אל-משה לאמר: [יג] ואזה דבר אל-בני ישראל לאמר אך את-שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתים להעמית כי אני ה' מקדשכם:
[יד] ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:
[טו] ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל-העשה מלאכה ביום השבת מות יומת:
[טז] ושמרו בני-ישראל את-השבת לעשות את-השבת לדרתם ברית עולם: [יז] ביני וביני בני ישראל אות הוא לעולם כי-ששת ימים עשה ה' את-השמים ואת-הארץ וביום השביעי שבת וינפש:
ויקרא אמר כג,ז: איסור כל מלאכה ביום הכפורים ועונשו כמו בשבת
ס: [כז] וינדבר ה' אל-משה לאמר: [כז] אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה לה: [כח] וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלהיכם: [כט] כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה:
[ל] וכל-הנפש אשר תעשה כל-מלאכה בעצם היום הזה והאבדת את-הנפש ההוא מקרב עמה: [לא] כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם לדרתים בכל מושבתיכם:
[לב] שבת שבתון הוא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לחדש בערב עד-ערב תשבתו שבתכם: פ

9.2 עיון בפסוק המלמד על עירוב תבשילין

הגמרא בבלי ביצה טו,א דורשת את מלאכות אוכל נפש מהפסוק של הכנות מאכלים לשבת **שמות יתרו כח: זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ**: שלא ישכח השבת מחמת יו"ט החל בערב שבת ולכן עירוב תבשילין ע"י שעושה תבשיל מערב יו"ט ומוסיף עליו ביו"ט לשבת. רבא מערב יו"ט שני תבשילין אף שיכול להכין ביו"ט לשבת התנא לומד מהקרא (**שם' בשלח טז,כג**) **אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפֹי אִפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשָּׁלוּ** לענין עירוב תבשילין (או הכנת תבשילין מעיו"ט לשבת) אמר רבי אלעזר מהלשון הכפול **אִפּוֹ ... בַּשָּׁלוּ** סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, בישראל לפני היו"ט אתה יכול להמשיך ולבשל ביו"ט לשבת, אפית לפני היו"ט אתה יכול להמשיך ולאפות מיו"ט לשבת. מהראשונים סוברים שעירוב תבשילין צריך להיות מאפוי וממבושל. הרוגטשובר שאל לאדמור מבבוב צ"ל ובקש דבר תורה מסבו המורנר סטייפלר חתן דברי חיים מצאנז ואמר לו בפסוק מדובר בשבת אז מה הלשון הכפול. ענהו, כתוב (**שם' בשלח טז,כג**) **שִׁבְתֹּן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לְה' מִחָר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפֹי אִפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשָּׁלוּ**. **שִׁבְתֹּן** על יו"ט **שַׁבַּת-קֹדֶשׁ** על שבת. מדובר בשבת אחרי יו"ט לכן **אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפֹי אִפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשָּׁלוּ**. צריך לעשות עירובי תבשילין כדי לאפות ולבשל מיו"ט לשבת. אמר לו בספר הישר לרבינו תם כתוב צריך לעשות ניקוד **שִׁבְתֹּן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ** העמים כוונה לרבינו תם שהתכוון לעירובי תבשילין.

שִׁבְתֹּן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לְה' – דרגא תביר טפחא **מִחָר** – אתנח, **שִׁבְתֹּן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לְה'** – דרגא תביר טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, שעל כל אחד מהם חל אותו ענין או אותה הלכה. **לְה'** – טפחא, בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **מִחָר**, היינו כל פרט בקבוצת הפרטים המרומזת בתבנית הטעמים של הקרא **שִׁבְתֹּן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לְה'** – דרגא תביר טפחא, מאופיין בכך שיש לו המשך ב- **מִחָר**. היינו בערב יו"ט שחל ביום חמישי יש **מִחָר** של יו"ט ביום ששי. ליו"ט שחל ביום ששי יש **מִחָר** בשבת. ובגולה יש שני יו"ט וליו"ט הראשון יש **מִחָר** ביו"ט השני, ואם יו"ט השני חל ביום ששי יש **מִחָר** בשבת. ע"י עירוב התבשילין מערב יו"ט נמשך אל **מִחָר** שהוא יו"ט היתר הכנת צרכי אוכל נפש, אבל היתר זה מוגבל בטעם מל **מִחָר** – אתנח, הגבלת ההכנה לכו ביום, והיתר הואיל שיבואו לו אורחים גם מוגבל לאופן שאפשר לאכול עוד באותו יום. אבל היות ועירוב התבשילין קיים הוא מאפשר הכנה עבור יום **מִחָר** הבא.

אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפֹי אִפּוֹ - מונח גרשיים רביע, כעין שני לימודי יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. ע"פ מכילתא – רבי אליעזר אומר ... שאינן רשאים לא לאפות ולא לבשל אלא אם כן עירבו שנאמר **אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפֹי אִפּוֹ**, אפו על אפוי, ו**בַּשָּׁלוּ** על מבושל.

וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשָּׁלוּ - מהפך פשטא זקף-קטן **וְאֶת כָּל-הַעֲדָף** – פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף בין שני קיסרים כעין בנין אב, כאן לימוד מעירוב תבשילים בשני תבשילין בשיעור סעודה, לכל סוגי עירוב – בתים, חצירות, תחומים באותה צורה – שיהיה מרכב משני דברים מאפה ותבשיל, ושיעורו מזון שתי סעודות.

וְאֶת כָּל-הַעֲדָף - מונח זקף-קטן בתיבה אחת ריבה וריבה את הכל, שכל עודף מיום יכול לשמש על בסיס עירוב תבשילין לשימוש ביום המחיר

הַנִּיחֹ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ - דרגא תביר טפחא, הדרגא מצביע ומושך המיעוט, התביר טפחא מצביע על קבוצת פרטים (האפוי, המבושל) שעל כל אחד לעצמו חל האיפיון של **עַד-הַבֶּקֶר**. מתחייבת שמירת עירוב התבשילין מערב יו"ט עד לשבת, מפני שאובדנו או אכילתו קודם השבת ימנע הכנת צרכי נפש מיו"ט לשבת. **עַד-הַבֶּקֶר** - סלוק, מגביל המאפיין את שלפניו, חובת השמירה מיו"ט עד הבקר של שבת או שני יו"ט עד שבת.

9.3 עיון במה לומדים משניים עשר פסוקי יו"ט שבתוכנן נמצא הקרא **כל-מלאכת עבדה לא תעשו**

דיני יום טוב הכלליים הם דיני השביתה ואיסור המלאכה, שהם מצוות עשה ולא תעשה הקיימות בכל הימים טובים. עיקרי גדרי המלאכה או מצות השביתה אינם שונים ביום טוב מביום השבת. ביום טוב כששבת ההגדרה הכוללת של "מלאכה" היא שכל פעולה שיש בה משום מעשה יצירה בחומר העשוי מתוך דעת וכוונה, הוא הקרוי "מלאכה מדין תורה".

ההבדל לענין שביתה בין שבת ליום טוב הוא בשני נושאים עיקריים. (א) חומרת הדברים, איסור מלאכה בשבת הוא מן החמורים באיסור התורה (שמ' כ"ח לא,ד) **מְחַלְלִיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל-הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: (שם, פ"א,טו) כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת:** כי עובר על אות קדושת עם ישראל, על אות הבריאה (חידוש העולם) ואילו ביום טוב אין איסור זה אלא מצות לא תעשה שעונשו לכל היותר במלקות. **הבדל (ב)** הוא במהות המלאכות האסורות, בשבת הן ל"ט מלאכות של עשיית המשכן ותולדותיהן, וביום טוב הותר בתורה (שמ' בא יב,טז) **אֲדָ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:** ובהגדרת חכמים מותרת ביום טוב "מלאכת אוכל נפש", מלאכות המשמשות לצורך הכנת מאכל ביום טוב, בגדרים העקרוניים והמעשיים המתבררים במסכת ביצה – היא מסכת יום טוב.

- פסוקי תורה המעידים על הבחנה בין מלאכת שבת ומלאכת צרכי נפש ביום טוב
4. ויקרא אמר כג,ז: **בְּיוֹם הָרְאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**
  5. ויקרא אמר כג,ח: **וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לְה' שִׁבְעַת יָמִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ**
  6. ויקרא אמר כג,ט: **וְקִרְאתֶם בַּעֲצֻם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ חַקַּת עוֹלָם כְּכָל-מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:**
  7. ויקרא אמר כג,י: **כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לְה': ס**
  8. ויקרא אמר כג,יא: **בְּיוֹם הָרְאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**
  9. ויקרא אמר כג,יב: **שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לְה' בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לְה' עֲצֵרַת הוּא כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**
  10. במדבר פינחס כח,יא: **בְּיוֹם הָרְאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**
  11. במדבר פינחס כח,יב: **וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ס**
  12. במדבר פינחס כח,יג: **וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**
  13. במדבר פינחס כט,א: **וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם הַרְוֵעָה יִהְיֶה לָכֶם:**
  14. במדבר פינחס כט,ב: **וּבַחֹמֶשֶׁת עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגֵּתֶם הַגָּ לְה' שִׁבְעַת יָמִים:**
  15. במדבר פינחס כט,ג: **בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרַת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ:**

השערות ותשובות חלקיות לענין ששה פסוקים בויקרא אמר וששה פסוקים במדבר פינחס (א) לפי **בבלי שבת מט,ב** שניים עשר פסוקי יום טוב שבתוכנן **כל-מלאכת עבדה לא תעשו** תורמים 12 מתוך 39 מלאכות שבת **בבלי שבת מט,ב** הדור יתבי וקמיעיא להו: הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד ? אמר רבי חנינא בר חמא: כנגד עבודות המשכן. אמר רבי יונתן ברבי אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא: כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה - ארבעים חסר אחת.

המלים מלאכה מלאכת מופיעות 65 פעם בתורה ב-57 פסוקים, מהם 29 פסוקים הקשורים לשבת ויו"ט ובם 33 מופעים. הגמרא נשאת בתיקו לגבי אלו מלות מלאכה מהמופעים שאינם בקשר לשבת ויו"ט יש לכלול. דרך אחרת דורשת ממלת **אֵלֶּה** כגון כמובא ב-**פנים יפות שמות פרק כה** הנה אחז"ל כמה שאמרה התורה (שמ' יתרו כג,י) **לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה** והם ל"ט מלאכות הנזכרים במשנה בפ' כלל גדול [שבת עג א] הזורע והחורש וכו', ולמדו אלו המלאכות ממלאכת המשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו וכו', כדאייתא בפרק כמה טומנין [שבת מט,ב] וכיון שכבר נצטוו על מלאכות בשבת במרה [שבת פז,ב] הוצרך משה לפרש להם כל המלאכות, שעדיין לא נצטוו על מלאכת המשכן, וכמו שכתבנו לעיל בפ' (שמ' יתרו יט,י) **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ע"ש שכתבנו ש-**אֵלֶּה הַדְּבָרִים** מרמז על ל"ט מלאכות שהוצרך לפרש להם כל מלאכה ומלאכה בפרטות, כל יום טוב פסוק אזהרה ופסוק אחד לעונש, אבל יש אומרים שאין חובה בשני פסוקים אלא מספיק פסוק אחד לאזהרה ולענישה.

- (ג) מה מיוחד לכל יום טוב שהוא לא צרכי אוכל נפש ומותר בו ויהיה אסור ביום טוב אחר.
- (ד) פסח אסור בקרבן תודה מפני לחמי חמץ שבין לחמי התודה. יש הדורש מכאן איסור תודה לכל יו"ט
- (ה) מילה בזמנה מפני הנאמר בה ביום השמיני ימול בשר ערלתו הרי היא דוחה את היו"ט כמו דחית שבת ויוה"כ
- (ו) לחם הפנים למאן דאמר שצריכים ללוש ולהיאפות מחוץ למקדש בו ביום הרי צריך היתר לאופים שאינם כהנים ולא יאכלו מהלחם הנאפה (מנחות צה,ב ק,ב) והדבר נלמד ממלת (שמ' בא יב,טז) **יַעֲשֶׂה לָכֶם**
- (ז) שופר של ראש השנה הוא חכמה אבל נטילתו ביום טוב אחר וגם תקיעה בו הם איסור דרבנן. אם פלוני יקצה ארבע מיניים למצוותן קודם סוכות, האם יותר ליטלן, להריח אותם, לנענעם שלא לשם מצווה. – אין הקצאה קודם סוכות ולכן מותרים למשל בר"ה.
- (ח) השוחט נדבות ונדרים ביום טוב למאן דאמר שאסורים ביו"ט הכהן הזורק דמן עובר על שבות דרבנן.

תורה שלמה ויקרא כג,ד [כח] בבלי ר"ה לב,ב הוקשו כל המועדות כולן זה לזה דכתיב (ויקרא אמר כג,ד): **אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדֵם:** ללמד כי הנאמר בפסח (ויקרא אמר כג,ז): **בְּיוֹם הָרְאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם** בא ללמד כי מקרא קדש בכל מקום בתורה כוונתו **כל-מלאכת עבדה לא תעשו**: בכל המועדים, ויצאה מהם מלאכת אוכל נפש להיתר.

אפשר כי ע"ה הקשה מסוג כלשהו מהנאמר ביה"כ שצריך פסוק לאזהרה ופסוק לעונש, נדרוש כי שני פסוקי שביעי של פסח ילמדו אזהרה (למשל וי' אמר) ועונש (במ' פינחס). **הערה לבדיקה** נוספת האם צריך עוד שני פסוקים **תורה שלמה [רנב] פינחס טז,ט** **ס וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֵינֵתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:** **בבלי יומא פא,א**... חמשה קראי כתיבי במלאכה, חד לאזהרה דיממא, וחד לאזהרה דליליא, וחד לעונש דיממא, וחד לעונש דליליא, וחד לאפנויי למגמרי עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא (כשם שמלאכה אסורה לאורך כל יוה"כ כל עניאסור לאורך כל יוה"כ).

דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר כאן עינוי, ונאמר להלן עינוי. מה להלן – לא ענש אלא אם כן הזהיר, אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר. רב אחא בר יעקב אמר: יליף שבת שבתון משבת בראשית, מה להלן – לא ענש אלא אם כן הזהיר, אף כאן – לא ענש אלא אם כן הזהיר. הערת הרב איזלר (כולל ובחירת בחיים) ראה תוספות ישנים על הדף המעורר אותה, שאלה על יום ולילה **תורה שלמה [רנב]** נדרש מראשון של סוכות לחול המועד **ויקרא אמר כג, לה: ביום הראשון מקרא קרבן פל-מלאכת עבדה לא תעשו: ויקרא אמר כג, לו: שבעת ימים** לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה **(בבלי חגיגה יח, א)**, ומפני שנדרשים המועדות זה מזה אז חול המועד פסח נלמד מחול המועד סוכות. **(ת"כ)** דורש מסמיכות הפסוק של יום ראשון של סוכות **(וי אמר כג, לה) פל-מלאכת עבדה לא תעשו: לפסוק** הבא המלמד על קרבנות שבעת ימי סוכות שזה בא ללמד על ימי מועד שהם אסורים במלאכה. יכול יהיו אסורים במלאכת עבודה (שהיו כמו חג עצמון) תלמוד לומר **ויקרא אמר כג, לו עצרת הוא** הוא אסור ב- **פל-מלאכת עבדה** ואין ימי מועד אסורים ב- **מלאכת עבדה**: דברי רבי יוסי הגלילי. ופירש הח"ח ת"ל **הוא עצרת הוא פל-מלאכת עבדה לא תעשו** מתוך **עצרת הוא** – זקף-קטן בתפקיד של שתיים לומדים על שני סוגי מלאכה בנוסף על מלאכת אוכל נפש: יש מלאכת עבודה ויש מלאכה של דבר האבד. ובחול המועד הותר מלאכה של דבר האבד. נשאר הפסוקים פסח פינחס, שבועות אמר פינחס, ר"ה אמר פינחס, שמיני עצרת אמר פינחס

טט. השערה כי טעמי הקרא הבא בין היתר מהווים רישום מקוצר של מלאכות מותרות ואסורות ביו"ט - **פל-מלאכת עבדה לא תעשו** מתוך ל"ט המלאכות האסורות בשבת נגדיר קבוצה (ב) מלאכות אוכל נפש, ונגדיר קבוצה (א) כל המלאכות האחרות בכותרת **פל-מלאכת עבדה** והן האסורות ביו"ט. בתחילה אין ביניהן דבר מקבוצה (ב). בקבוצה (ב) מלאכות אוכל נפש, יש מלאכות לטווח ארוך קבוצה (ג) האסורות ביו"ט (כגון קציר, שחינה, הנלמדים מפסוקים שונים, מלאכות שאפשר לעשות מקודם ליו"ט כהכנת איטריות, כמכשירי אוכל נפש), יש מלאכות לטווח זמן מידי המותרות ביו"ט קבוצה (ד) (כגון מלישה והלאה, דיכת מלח, ברירה, לרבנן מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשות מערב יו"ט, לרבי יהודה כל מכשירי אוכל נפש) סיכום ביניים: כל ל"ט המלאכות הן (א) + (ב), ו- (א) + (ב) = (א) + (ב) + (ד) **פל-מלאכת עבדה לא תעשו** – מרכא טפחא, מרבה על המלאכות של קבוצה (א). הקבוצה שממנה אפשר ליטול מלאכות ולהעבירם למלאכות קבוצה (א), הוא קבוצה (ב) מלאכות אוכל נפש, היינו מקטינים קבוצה (ב) ע"י גריעת קבוצה (ג) מקבוצה (ב) וצירופה לקבוצה (א) סיכום ביניים: המלאכות המותרות ביו"ט הנמצאות ב-(ב) הן רק (ד), המלאכות האסורות ביו"ט הן (א) + (ב)

עכשיו נדון בקבוצה (ד) מלאכת אוכל נפש המותרת ביו"ט. נתבונן במשנה והגמרא הבאה: **(א) מתוך שהותר לצורך הותר שלא לצורך**

בבלי ביצה יב, א משנה. בית שמאי אומרים: אין מוציאין לא את הקטן, ולא את הלולב, ולא את ספר תורה לרשות הרבים. ובית הלל מתירין. **גמרא.** תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבדימי: השוחט עולת נדבה ביום טוב לוקה. אמר ליה: דאמר לך מני - בית שמאי היא, דאמרי: לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. דאי בית הלל - הא אמרי: מתוך שהותרה הוצאה לצורך - הותרה נמי שלא לצורך. **פל-מלאכת עבדה לא תעשו** - המלים מלמדות על איסור מלאכה, **לא תעשו** - מרכא (או מונח) סלוק (או אתנח), רבוי והגבלה. מגביל את הלא תעשה ומרבה את ההיתר: **רבוי:** אפשר כי הטעמים מלמדים לרבות בהיתר של קצת מהמלאכות של קבוצה (ד) שנגדירן קבוצה (ה) בלשון חז"ל מתוך שהותר לצורך הותר שלא לצורך. כגון הותרה הבערה לצורך אוכל נפש הרחיק ההיתר להדלקת נר או לחימום מים לרחיצה **(בבלי ביצה יב, ב)**, מלאכת הוצאה מתוך שמוליך אוכל מוציא עמו ספר לרשות הרבים **(בבלי ביצה יב, א)**. מתוך שהותרה שחיטה לצורך **(בבלי ביצה יב, א)** הותרה שלא לצורך עם הגבלה **(בבלי ביצה כה, א) משנה.** בהמה מסוכנת לא ישחוט, אלא אם כן יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי. לעומת מליחה מועטה של עור אגב כזית בשר עליו שזה לא ממש מלאכת מעבד עור. לכן לא מתרבה מכאן. ובירושלמי הגביל הבאת עורה בתנאי ששייר עמו איבר מהשחוטה כמובא ב-**חידושי הרשב"א בבלי ביצה כה, א** ... ומסתברא לי דאינו נוטל את העור משום דעד כאן לא התירו ב"ה (י"א א') אלא בשוחט מדעתו ליו"ט כדי שלא ימנע משמחת יו"ט והתירו סופן משום תחלתן אבל בשוחט את המסוכנת לא. ומיהו אפשר כיון דליכא אלא טלטול דרבנן לא חלקו. אבל בירושלמי דפרקין גרסינן תני **אבל מביאה ע"ג עורה כיצד הוא עושה משייר ממנה אבר (זו) [אחד] ומביאה עמה.**

(ב) הלכת הואיל להתיר בישול מיו"ט לשבת, הערת הרב ברס (כולל ובחירת בחיים) לרב חסדא בלי הואיל אבל ללא בישול מיו"ט לחול, לרבה הואיל מיו"ט לשבת וגם לימוד לכל יו"ט בלי שבת אחריו היות ויש עוד פסוקים פנויים בעלי התוכן **פל-מלאכת עבדה לא תעשו** מוצעת השערה נוספת כי טעמי הקרא **לא תעשו** מרמזים להלכה מדאורייתא הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה להתיר בישול מיו"ט לשבת **בבלי פסחים מו, ב** איתמר, האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר: אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא: לדידך, דאמרת לא אמרינן הואיל - היאך אופין מיום טוב לשבת? אמר ליה: משום עירובי תבשילין. - ומשום עירובי תבשילין שרינן איסורא דאורייתא? - אמר ליה: מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין - אית ליה היכירא. **לא תעשו** - מרכא (או מונח) סלוק (או אתנח), רבוי והגבלה. מגביל את הלא תעשה ומרבה את ההיתר: **רבוי:** אפשר כי הטעמים מלמדים לרבות בהיתר של בישול מיו"ט לשבת הואיל ומיקלעי ליה אורחים **ההגבלה:** היא גזרת רבנן מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול. וכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין - אית ליה היכירא.

אבל גם להגבלה הזאת יש אסמכתא בפסוק **(שמ' בשלח טז, כג) אַתְּ אֲשֶׁר-הָאָפוּ וְגו' תורה תמימה** - מכאן סמכו חכמים לעירוב תבשילין מן התורה [הא כיצד] דאמר ר' אליעזר, **אַתְּ אֲשֶׁר-הָאָפוּ אָפוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בְשָׁלוּ** [ללמד על יו"ט שחל להיות בערב שבת] שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושלו **[ביצה ט"ו ב']**:

תורה תמימה הערה לד והו"ל (והו"ל ליה) לומר היום אפו ובשלו, אלא רמז הוא שיש לך יום ששי שאין אופין ומבשלין לצורך מחר, וזהו יו"ט שחל בערב שבת אלא אופין ומבשלין על האפוי והמבושל ביום ה', וזהו ענין עירוב תבשילין, כלומר שאופה ומבשל מיו"ט לשבת ביחד עם מה שאפה ובישל מערב יו"ט לשם שבת ונמצא שלא התחיל במלאכה זו ביו"ט אלא גמר אותה מלאכה שהתחיל מערב יו"ט. והנה מתבאר בסוגיא

דפסחים מ"ו ב' דעיקר היתר בישול מיו"ט לשבת הוא מטעם הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי לדידיה כיו"ט גופיה, ורק חכמים תקנו עירוב תבשילין משום היכר שלא יאפו מיו"ט לחול, ועוד טעמים יש בזה, וסמכו זה ברמזו על הפסוק שלפנינו, והוי דרשה זו אסמכתא בעלמא, וגו' אמר רבי אליעזר מהלשון הכפול אָפו... בְּשֵׁלוֹ סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, בישלת לפני היו"ט אתה יכול להמשיך ולבשל ביו"ט לשבת, אפית לפני היו"ט אתה יכול להמשיך ולאפות מיו"ט לשבת. מהראשונים סוברים שעירוב תבשילין צריך להיות מאפוי וממבושל.

(ג) פסוקים אחרים בעלי תוכן **כָּל-מְלֶאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ** שלא נוצלו עדיין.
בבלי ביצה יא,א משנה. בית שמאי אומרים: אין נוטלים את העלי לקצב עליו בשר, ובית הלל מתירין. בית שמאי אומרים: אין נותנין את העור לפני הדורסן, ולא יגביהנו, אלא אם כן יש עמו כזית בשר. ובית הלל מתירין.
במשנה זאת ועוד בגמרא נידונות מלאכות שונות בעלות קשר ישיר (כגון כאן כלים לשימוש בחיתוך בשר) או עקיף (כגון כאן נתינת עור שהופשט מבהמה שנסחטה לצורך יו"ט לפני הדורסן) למלאכות צרכי נפש, ואף על פי כן נאסרו מדרבנן. אפשר שהמגבלה של אתנה או סלוק במלים **לֹא תַעֲשֶׂוּ** בפסוקים השונים שנותרו ללא ניצול עד עתה, מהווים בסיס לגזרת רבנן להגביל מיני פעולות במלאכות עם קשר כלשהו למלאכות צרכי נפש.

בבלי חגיגה יח,א מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, מנהני מילי? דתנו רבנן: **(שם' מש' כג,טו) אַתְּ-תַנֵּן הַמְצוֹת תְּשַׁמְרֵן שְׁבַעַת יָמִים**, לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, **דברי רבי יאשיה**.

רבי יונתן אומר: אינו צריך, קל וחומר: ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפנייהן ולאחריהן - אסור בעשיית מלאכה, חולו של מועד שיש קדושה לפנייהן ולאחריהן - אינו דין שיהא אסור בעשיית מלאכה? - ששת ימי בראשית יוכיחו, שיש קדושה לפנייהן ולאחריהן ומותרין בעשיית מלאכה! - מה לששת ימי בראשית - שאין בהן קרבן מוסף, תאמר בחולו של מועד - שיש בו קרבן מוסף. - ראש חדש יוכיח, שיש בו קרבן מוסף - ומותר בעשיית מלאכה! - מה לראש חדש שאין קרוי מקרא קדש, תאמר בחולו של מועד שקרוי מקרא קדש, הואיל וקרוי מקרא קדש - דין הוא שאסור בעשיית מלאכה.
תניא אידך: **(ו' אמר כג,לה) כָּל-מְלֶאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשֶׂוּ**: לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר **(ויקרא אמר כג,ד) אֲלֶה מוֹעֲדֵי ה'** וגו'; במה הכתוב מדבר? אם בראשון - הרי כבר נאמר שבתון, אם בשביעי - הרי כבר נאמר שבתון. הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה.
תניא אידך: **(דברים ראה טז,ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַה'** מה שביעי עצור - אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה - אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה? תלמוד לומר: **(דב' ראה טז,ח) וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ** - השביעי עצור בכל מלאכה, ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת. (אף שנאמר ששה ימים, יום ראשון של פסח כבר נאסר בפסוקים אחרים ולכן הכוונה לימי חול המועד בלבד)

תוספות בבלי חגיגה יח,א חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה - לכאורה משמע דמלאכה דמיתסרא ביה מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק וכן בפרק ב' דמו"ק (דף יא: ושם) לא מיבעיא אבל דמדרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא וכן פ"ה התם בקונטרס וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן התם היכי משתרו וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצתו אסור ומקצתו מותר ועוד דתנן בפ"ג דמגילה (דף כא.) כל מקום שאין יו"ט ויש מוסף קרוי ר' כגון חוש"מ ור"ח אלמא לא מיתסר מלאכה מדקאמר דאין יו"ט ועוד דכיל ליה בהדי ר"ח דרבנן כדאמרין בירושלמי דתענית ובמקום שנהגו הלוי נשיא דרגילין דלא למיעבד עבידתא בריש יחא מנהגא הוא
ועוד מצינו בירושלמי בפרק שני דמו"ק כלום אסור מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויהיו יגיעים בתורה והם פוחזין ואוכלין ושותין משמע לישנא דמדרבנן הוא וכן בפ"ב דמו"ק (דף יב:) גבי ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד ובעי בגמרא כיון ומת שיקנסו בנו אחריו את"ל צום אוון החכור ומת קנסו בנו אחריו התם איסורא דאורייתא משמע דמלאכה במועד הוי דרבנן ומיהו יש לדחות דאמכוין מלאכתו במועד קאי דהשתא מיהא ליכא איסורא דאורייתא כיון דדבר האבד הוא מ"מ משמע לפי האמת דלא מיתסר רק מדרבנן וכי קאמר התם בריש פירקא לא מיבעיא אבל דרבנן
אלא אפילו חוש"מ דאורייתא כעין דאורייתא קאמר לפי שיש לו סמך [מקרא דאורייתא אבל ימי האבל ליכא אסמכתא אלא] מדברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם אבל (עמוס ה) ודקאמר הכא אלא בחוש"מ מי שרי א"כ משמע דאסור מן התורה וי"ל לאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא כיון דאקרא סמכינן ליה למיתסר לא מסברא ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי וכן פירש הריב"ם בשם רבינו יב"א דמלאכה דמועד מדרבנן
ולא כפירוש רבינו שמואל שפירש בערבי פסחים (פסחים דף קיח.) גבי כל המביה את המועדות כגון עושה מלאכה בחוש"מ והא ליתא דמדרבנן הוי וכדפי' והא דאמרין גבי כותים ותיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול במלאכה דחוש"מ משום דסמך פשטא דקרא הוי והוי ליה צדוקין מודין בה. (ואם צדוקים מודים משמע שיש לזה מקרא בתורה)
מה ראשון ושביעי בו - הוה מצי למפרך מה להני שכן דבר האבד מיתסר אלא שאין זה ק"ו גמור רק גלוי מילתא בעלמא לפי מה שפיר' דמלאכה לא מיתסר רק דרבנן.

מניין לחולו של מועד שאסור במלאכה?

שמות בא יב,טז: פסוק בסיס של ר' יונתן

ובינכם הראשון מקרא-קדש ובינכם השביעי מקרא-קדש יהיה לכם
כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:

שמות משפטים כג,טו: פסוק בסיס של ר' יאשיה

את-תנן המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות פאשר צויתך למועד תדש האזיב פי-בו יצאת ממצרים
ולא-יראו פני ריכם:

ויקרא אמר כג, כג... פסוקים שונים שהם בסיס לרבי יוסי הגלילי על איסור מלאכה בחולו של מועד, ולפי פ' רש"י בבלי חגיגה יח,א כל מלאכת עבודה לא תעשו וכו' - וסמך ליה שבעת ימים תקריבו אשה. משמע שמדובר בפסוקים **ויקרא אמר כג,לה: בינכם הראשון**

מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו: ויקרא אמר כג,לו: שבעת ימים תקריבו אשה לה'

(ויקרא אמר כג,ד) אֲלֶה מוֹעֲדֵי ה' מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: פסוקי בסיס לרבי עקיבא ללמד על איסור מלאכה בחולו של מועד

ויקרא אמר כג,לו: אֲלֶה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אֹשֶׁה לָהּ עֲלֶה וּמִנְחָה וְזֶבַח וְנִסְכִּים דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ:

דברים ראה טז,ח: פסוק בסיס לתניא ב-בבלי חגיגה יח,א הדורשת מפסוק זה שהחכמים מחליטים אלו מלאכות מותרות ואלו אסורות בחול המועד, לעומת תו"כ שרק הבחין בין מלאכת דבר האבד והלא אבד.

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לַה' אֲלֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה:

ר' יונתן מקיש בקל וחומר (ותוס' מעיר שאין זה קל וחומר גמור רק גלוי מילתא) מקדושת יום ראשון ויום שביעי של פסח אל ימי חול המועד שביניהם, שאף הם יקראו מקרא קדש ויאסרו במלאכה. אלא שבא תו"כ והברייתא ב-בבלי חגיגה יח,א ומלמדים שהחכמים קובעים ההבחנה בין מלאכה שהיא דבר שאינו אבד ונאסרת ומלאכה שהיא דבר האבד ומותרת להיעשות. פסוקו של ר' יונתן מכיל תבנית טעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים, שתפקידה להקיש (אבל לא דווקא בקל וחומר)

שמות בא יב,טז: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש - פעמיים זקף בין שני קיסרים, תבנית טעמים להקיש ממנה אל משה דומה ור' יונתן לומד להקיש מהפסוק שגם חולו של מועד יקרא מקרא קדש ומכך יקבל חשיבות לאסור מלאכות מסוימות כדי לשמור על **כל-מלאכה לא-יעשה בהם** – זקף-קטן בתפקיד שניים, אפשר שמרמז על שני מיני ימים בהג. ימים הנקראים מקראי קדש וימי חול המועד שע"י היקש נקראים מקראי קדש. וע"פ **תו"כ** ותניא ב-**בבלי חגיגה יח,א** נדרש פירוט המלאכות המותרות בחול המועד שנראה שמדאורייתא כולם מותרות אלא שיש סמך במקרא לאסור מרבנן.

לשיטת התוס' שאיסור מלאכה הוא מדרבנן ורבי יוחנן ואחרים השתמשו במקראות כאסמכתא. ונראה לומר כי לפחות בדעת רבי יוסי הגלילי יש רמז בתבניות טעמי המקרא לאיסור מלאכה בחוה"מ מדאורייתא או מדרבנן.

8. ויקרא אמר כג,לה: ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

9. ויקרא אמר כג,לו: שבעת ימים תקריבו אשה לה' ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת הוא כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

כג,לו: שבעת ימים – (סלוק) מונח זקף-קטן והוא תיאור ואחריו **תקריבו אשה לה'** – פעולה, כאן מצווה, תבנית טעמים של כעין לימוד אלפניו ולאחריו, המסמך את **שבעת ימים** אל הכתוב אלפניו וכאילו כתוב ברצף **כל-מלאכת עבדה לא תעשו שבעת ימים**

עיון בדין ודברים של הטורי אבן מניין לחולו של מועד שאסור במלאכות מסוימות הן מדאורייתא?

שמות בא יב,טז: טורי אבן אומר כי שלשה הפסוקים הבאים קובעים איסור מלאכה ליום א' ויום ז' בלבד (=ממעט) (פסוק בסיס של ר' יונתן)

וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם:

4. ויקרא אמר כג,ז: ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

5. ויקרא אמר כג,ח: והקרבתם אשה לה' שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו: פ

טורי אבן אומר כי הפסוק הבא מרבה איסור מלאכה לכל ימי חול המועד

דברים ו,טז: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה:

לכן על כרחך מסרו לחכמים להכריע אלו מלאכות מותרות (דבר האבד) ולאסור השאר בחול המועד. ומה שהתנאים השונים דרשו על קדושת ימי חול המועד כל אחד בדרשתו, והיות ולא נאמר בחול המועד איסור מלאכה מפורש על כרחך שמסרן הכתוב לחכמים.

(רבי יונתן כעין קל וחומר, ורבי עקיבא מפסוק אלה מועדי ה', רבי יוסי הגלילי **ויקרא אמר כג,לה: ביום הראשון מקרא-קדש כל-מלאכת עבדה לא תעשו**, בתבניות טעמים **כל-מלאכת עבדה** – מרכא טפחא, יתור לרבות לאיסור מלאכה את ימי חול המועד מה שתו"כ דרש מסמיכות לקרא **כג,לו: שבעת ימים תקריבו**, והסיום **לא תעשו** מרכא סלוק (ובפסוקים אחרים מונח אתנה), בא לרבות ההגבלות של ההשוואה לימי היום טוב עצמו ולהתיר מלאכות שונות.)

טורי אבן מסכת חגיגה דף יח עמוד א מביא דברי הרא"ש והרא"ש רפ"ק דמ"ק^(פ) (ראש פרק קמא מועד קטן) הוסיף לומר דאינו אלא מדרבנן ואמר דהתינח למאן דדרש (התניא) (**דב' וראה טז,ח**) **וביום השביעי עצרת** לדידיה מסר הכתוב לחכמים משום דמקראי משמע לאסור במקצת מלאכי ולא בכל מלאכה אבל שאר תנאי דדרשי איסור מלאכה, מקראי (ריה"ג ור"ע) או מק"ו (ר' יונתן) מנ"ל (מניין להם רמז) לחלק במלאכה, ועוד איך דרש (ר' יאשיה) מ (**שמות משפטים כג,טו**) **את-תג המצות תשמו** איסור מלאכה לחש"מ א"ו (לחולו של מועד אלא ודאי) אסמכתא בעלמא היא (כל דרשות הן אסמכתא ולא במפורש).

טורי אבן מפרש כי המלים **את-תג המצות תשמו** מתיחסים לכתוב אחריהן **שבעת ימים תאכל מצות** לומר שכל שבעת הימים תשמור ממלאכה. ומה שכתב הרא"ש שהקל וחומר (של רבי יונתן) עוקר את הפסוקים ממשמעותם, ומשווה את כל ימים לאיסור מלאכה, ואילו לפי הכתוב יש הבדל בין יום א' ויום ז' בהג הפסח ובין ימי חול המועד שביניהם (עד כאן דברי הרא"ש).

ודעת הטורי אבן שהק"ו לא מוציא הפסוקים ממשמעותם כי באמת יש הבדל בין איסורי המלאכות של חול המועד ואיסורי המלאכות של יום א' ויום ז'. ואחרי כן הוא מביא ראיות שאיסורי מלאכות מסוימות בחול המועד הם מדאורייתא.

ראה ראשונה: הרא"ש מקשה על שיטתו מדרשת רבי יוחנן האומר שפירוש חג האסיף היינו חג הבא בזמן אסיפה, ואי אפשר לפרש חג שאוספים בו (היוצא מדברי ריש לקיש) כי בחול המועד אסור לאסוף. ולכאורה אם מן התורה מותר לאסוף בחול המועד שוב ניתן לפרש הפסוק כסלקא דעתך (כפשוטו) חג שאוספים בו. וזה מקשה על שיטתו של הרא"ש שמותר לעשות מלאכה בחול המועד (מסקנת הטורי אבן שאיסור המלאכות בחוה"מ הוא מהתורה). הרא"ש מיישב שכוונת רבי יוחנן שאם כוונת הפסוק להתיר בפירוש אסיפה בחול המועד החכמים לא היו יכולים לאסור, ולכן פירש רבי יוחנן שכוונת הפסוק היא אחרת (תקופה שאוספים בה), ולכן יכלו החכמים לאסור מלאכה בחול המועד. (מסקנת הטורי אבן הסבר זה דחוק).

ראיה שניה: **בבלי מועד קטן יא,ב** בראש פ"ב כתב לא מיבעיא בימי אבלו מדרבנן (שודאי התיירו משום הפסד, היינו מלאכת דבר האבד) אלא אפילו במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא במקום פסידא שרו רבנן. הרא"ש פירש כי כוונת הגמרא שזה כעין דאורייתא, בגלל שיש סמך בפסוקים. (מסקנת הטורי אבן כי הסברו של הרא"ש על הגמרא מו"ק יא,ב דחוק ויש לקבל דברי הגמרא כפשוטם שאיסור מלאכות בחוה"מ מן התורה).

(הטורי אבן מביא עוד ראיות אחדות שאיסור מלאכות בחוה"מ מן התורה).

10 בבלי בבא מציעא

10.1 בבלי בבא מציעא פז,א,ב – ואלו אוכלין מן התורה – מתי פועל אוכל בשעת עבודתו

דברים ראה טז,ט: **שבעה שבועת תספר-לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבועות:**

דברים כי-תצא כג,כה – כו: ס [כה] כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעה ואל-פליה לא תתן: ס [כו] כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת ביהך וחרמש לא תניף על קמת רעך: ס שופטים טו,ה: ויבקר-אש בלפידים וישלח בקמות פלשתים ויבקר מנדיש ועד-קמה ועד-כרם זית:

דברים כי-תצא כד,יד – טו:

[יד] לא-תעשק שכיר עני ואביון מאתיך או מגרף אשר בארצה בשעריך: [טו] ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את-נפשו ולא-יקרא עליך אל-הו' והיה בך חטא: ס ויקרא קדשים יט,ג: לא-תעשק את-רעך ולא תגזל לא-תלוי פעלת שכיר אתה עד-בקר:

בבלי בבא מציעא פז,א משנה. ואלו אוכלין מן התורה: העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה (תוס' במחובר בשעת גמר מלאכה פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקוצר והבוצר, יצא המנכש והעורר), ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו, ובדבר שגידולו מן הארץ. ואלו שאין אוכלים: העושה במחובר לקרקע (פז,ב) בשעה שאין גמר מלאכה, ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו, ובדבר שאין גידולו מן הארץ.

גמרא. מנא הני מילי? (רש"י דפועל אוכל במחובר) דכתיב (דב' תצא כג,כה) **כי תבא בכרם רעך ואכלת.** אשכחן כרם, כל מילי מנא לן? - גמרינן מכרם: מה כרם מיוחד - דבר שגידולי קרקע, ובשעת גמר מלאכה - פועל אוכל בו, אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה - פועל אוכל בו.

מה לכרם - שכן חייב בעוללות! (מקשה הגמרא לכרם יש דין מיוחד) - גמרינן מקמה. (מציעה הגמרא ללמוד מקמה) - קמה גופה מנא לן (שאפשר לאכול בשעת גמר מלאכה) ? - דכתיב (דב' תצא כג,כו) **כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת ביהך.**

- מה לקמה - שכן חייבת בחלה! (מקשה הגמרא לקמה יש תנאי מיוחד של הפרשת חלה) - וממאי דהאי קמה (מבאר הגמרא מניין שהכוונה ל-) קמה (של תבואה) דמתחייבת בחלה היא? דלמא כל קמה (רש"י) כגון קטניות) קאמר רחמנא!

- אתיא קמה קמה, כתיב הכא (דב' תצא כג,כו) **כי תבא בקמת רעך** וכתיב התם (דב' ראה טז,ט) **מהחל חרמש בקמה,** (רש"י) הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורים החייבים בחלה) מה התם - קמה דמיחייבא בחלה, אף הכא נמי - קמה דמיחייבא בחלה. איכא למיפרך: מה לקמה שכן חייבת בחלה! (אם כן יש לפרוך הלמוד מקמה שיש לה דין מיוחד)

- כרם יוכיח (שלמרות שלא חייב בחלה יש בו דין פועל אוכל). מה לכרם - שכן חייב בעוללות (אם כן יש לפרוך הלמוד מכרם שיש לה דין מיוחד)! - קמה תוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה, (פתרון) הצד השווה שבהן: שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. (הגמרא מלמדת כאן על שעת גמר מלאכה כפי' תוס' במשנה שהצמחים אין צריכין עוד לקרקע) (אבל לימוד הזמן מגיע מסוף הפסוק

ואל-פליה לא תתן)

- מה להצד השווה שבהן - שכן יש בהן צד מזבח. (מקשה כי הצד השווה יש בו תכונה של הבאה למזבח נסכים מכרם ומנחות מקמה) ואתא נמי זית, דאית ביה צד מזבח. (זית מביאים ממנו שמן למזבח)

- וזית במה הצד אתי? (במאמר מוסגר ע"פ רש"י - בתמיה, וכי מדרשא (של במה הצד השווה) בעי למילפיה (צריך ללמוד לגבי זית), הא בכלל כרם הוא, הרי) הוא גופיה כרם איקרי, דכתיב (שופטים טו,ה) **ויבקר מנדיש ועד-קמה ועד-כרם זית!**

- אמר רב פפא: **כרם זית - אקרי, כרם סתמא - לא אקרי.** (היות ושמו כרם זית ולא כרם בלבד צריך הלימוד במה הצד) מכל מקום קשיא! (שאר גדולי קרקע מניין שפועל אוכל בהם בשעת גמר מלאכה)

אלא אמר שמואל: אמר קרא (דב' תצא כג,כו) **וחרמש - לרבות כל בעלי חרמש.** - והאי **חרמש** מיבעי ליה: (צריך מלה זאת לדרשה אחרת ללמד שדווקא) בשעת חרמש - אכול, שלא בשעת חרמש - לא תיכול!

- ההוא (עונה הגמרא שבשעת קציר נלמד מ-) (דב' תצא כג,כה) מ- **ואל-פליה לא תתן נפקא.** (מקרא זה הוא יתר כי כבר נאמר בראש הפסוק שהותרה אכילה בלבד, לכן הוא נדרש על זמן שנותנים הפירות אל כלי בעל הבית, ושבותו זמן יהיה היתר האכילה בפירות הנקצרים ונקטפים)

תינח דבר חרמש (מצאנו לפירות הנקטפים ע"י חרמש), דלאו בר חרמש מנא לן? (רש"י) כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים) - אלא אמר רבי יצחק: אמר קרא (דב' תצא כג,כה) קמה - לרבות כל בעלי קמה (רש"י) בעלי קמה, העומדים בקומה בארץ וכל בכלל. ע"פ תוספ' היות וקטיף מאילנות הוא לא בכלי חרמש לכן אין ללמוד מחרמש לאכילה בשעת קטיף מאילנות, משום ששני הפסוקים (דב' תצא כג,כה) **כי תבא בכרם רעך** (דב' תצא כג,כו) **כי תבא בקמת רעך** הם שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדן, לכן אכילה מפרי בשל נדרשת מקמה - לכל בעלי קמה, ופסוק הכרם להלכותיו כדאמרינן בסמוך (אמר רבא).

והא אמרת קמה - קמה דמיחייבא בחלה (חזרנו לקושיה על הדין המיוחד לקמה שהיא תבואה החייבת בחלה)! - הני מילי - מקמי דנתי חרמש (הלימוד מקמה שמדובר בפרי החייב בחלה היה מתאים קודם להבאת דרשת חרמש שממנו למדנו שכל הנקטפים בחרמש הם בדין היתר אכילה לפועל, אבל אחרי דרשת חרמש כבר אין צורך בו ובקשויות, שנוצרו מכך), השתא דאתי חרמש - איתרבי ליה כל דבר חרמש (כל פרי הנקטף ע"י חרמש, כגון קטניות) ואף על גב דלא מיחייב בחלה.

קמה למה לי - לרבות כל בעלי קמה (וזה מרבה כל שאר הפירות). והשתא דנפקא לן (עכשו שיש הסבר לקטיף כל הפירות) מחרמש ומקמה, (דב' תצא כג,כה) **כי תבא בכרם רעך** למה לי?

- אמר רבא: להלכותיו. (להלכות הכתובות בברייתא) (הלכה א) כדתניא: (דב' תצא כג,כה) **כי תבא,** נאמר כאן ביאה ונאמר להלן (דב' תצא כד,טז) **ולא-תבוא עליו השמש,** מה להלן (ב-כד,טז) בפועל הכתוב מדבר - אף כאן (ב-כג,כה) בפועל הכתוב מדבר.

(הלכה ב) **(דב' תצא נגכה) בְּכֶרֶם רֵעֶךָ** - ולא בכרם נכרי (שבכרם נכרי מותר לפועל לתת לכליו בשעת קציר בנוסף לאכילה בשעת הקטיף). הניחא למאן דאמר גזל נכרי אסור - היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל, אלא למאן דאמר גזל נכרי מותר - השתא גזילה מותר, פועל מיבעיא? (אם גזלה נכרי מותרת אז מותר גם לפועל העובד אצל נכרי לתת לתוך כליו) (הלכה ג) - מוקים לה: **(דב' תצא נגכה) בְּכֶרֶם רֵעֶךָ** - ולא של הקדש (בכרם הקדש אף האכילה אסורה), (הלכה ד) **(דב' תצא נגכה) וְאֶכְלֶתָּ** - ולא מוציץ (כי מרבה הפסד פירות), (הלכה ה) **עֲנָבִים** - ולא ענבים (הפרי שקוטפים) ודבר אחר (רש"י לטבול ענבים במלח שיאכל הרבה) . (הלכה ו) **כִּנְפֵשֶׁךָ** - כנפשו של בעל הבית כך נפשו של פועל, מה **נִפְשֶׁךָ** - אוכל ופטור (מתרומות ומעשרות), אף נפשו של פועל - אוכל ופטור (מתרומות ומעשרות). (הלכה ז) **שִׁבְעָה** - ולא אכילה גסה, (הלכה ח) **(דב' תצא נגכה) וְאֶל-כְּלִיָּהּ לֹא תִתֵּן** - בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעל הבית - אי אתה אוכל. **וְאֶל-כְּלִיָּהּ לֹא תִתֵּן** נפקא. (מקרא זה הוא יתר כי כבר נאמר בראש הפסוק שהותרה אכילה בלבד, לכן הוא נדרש על זמן שנותנים הפירות אל כלי בעל הבית, ושבתו זמן יהיה היתר האכילה בפירות הנקצרים ונקטפים)

הסבר הגמרא בעזרת תבניות טעמים

דברים כ"ג-תצא נגכה - כו: ס [כה] כִּי תבא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאֶכְלֶתָּ עֲנָבִים כִּנְפֵשֶׁךָ וְאֶל-כְּלִיָּהּ לֹא תִתֵּן: ס [כו] כִּי תבא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ וְקִטְפָתָּ מְלִילָת בְּיַדְךָ וְחִרְמַשׁ לֹא תִנְיֵף עַל קִמְתָּ רֵעֶךָ: ס
(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן,
(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן,

תוס' ד"ה דבר חרמש אלו שני כתובים הבאים כאחד ולכן אין מלמדים לדבר משותף אלא כל אחד ללימוד לעצמו. אותה תבנית טעמים בשני המקראות העשויה לרמז (פתרון הגמרא בדרך לימוד של) **הצד השווה שבהן**: שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת (כל אופני קטיף עד לפני) גמר מלאכה פועל אוכל בו. (הגמרא מלמדת כאן על שעת גמר מלאכה כפי' תוס' במשנה שהצמחים אין צריכין עוד לקרקע) (אבל לימוד הזמן מגיע מסוף הפסוק **(דב' תצא נגכה) וְאֶל-כְּלִיָּהּ לֹא תִתֵּן**) **(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות, שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב, להרחיב את מלת קמה ללמד על כל הירקות ופירות שהגיעו לבשלות. **(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשטו, שלא מדובר בכל אדם (אף שיש נסיון ללמוד כך בב"מ צב) אלא ללמד על פועל ע"י גזרה שוה (ראה להלן).

(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ – המלים לימדו היתר אכילה בכרם רעך, ומה שלא כרם רעך - אסור תבנית הטעמים **בְּכֶרֶם רֵעֶךָ** – מונח זקף-קטן, מלמדת שתי דרשות (א) איסור אכילה בכרם הקדש, (ב) היתר אכילה ונתינה לכלים בכרם נכרי למד"א גזל גוי אסור: לומד מ-רעך (א) אסור נתינה לכלי הפועל מפירות רעך בשעת קטיף, (ב) היתר נתינה לכלי הפועל מפירות נכרי בשעת קטיף, בנוסף לאכילה. מקור אפשרי **(במ' בהע' יאה)**, **וְכִרְמֵנוּ אֶת-הַדֶּגֶל אֲשֶׁר-נֶאֱכַל בְּמִצְרַיִם הֵנָּם אֶת הַקְּשָׁאִים** וגו' למד"א גזל גוי מותר: לומד מ-רעך (א) אסור נתינה לכלי הפועל מפירות רעך בשעת קטיף, אם גזל גוי מותר אז כל אופן של לקיחה מגוי מותרת ואין צורך לדרוש נתינה לכלי הפועל מפירות נכרי בשעת קטיף, בנוסף לאכילה, (ב) איסור אכילה מהקדש מפשטות הגמרא משמע שמי שסובר שגזל גוי אסור דורש רעך לאכילה בלבד ולא גוי (להיתר אכילה ונתינה לכלי הפועל) ואין לו דרשה רעך ולא הקדש. ומכאן הקשו **הפלפולא חריפתא ו-הלחם משנה** על **הרמב"ם הל' גזילה א,א**, הסובר שגזל גוי אסור ואם כן לכאורה דורש רעך ולא גוי, ובכל זאת הביא שתי הדרשות רעך ולא הקדש. אבל לפי תבנית הטעמים דורשים שתי דרשות מרעך, אחת דרשת הגוי ואחת דרשת ההקדש .

הגמרא דרשה ...
- אתיא קמה קמה, כתיב הכא **(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ** וכתיב התם **(דב' דאה טזט)** **מִהַחֵל חִרְמַשׁ בְּקִמְתָּהּ**, (רש"י הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורים החייבים בחלה) מה התם - קמה דמיחייבא בחלה, אף הכא נמי - קמה דמיחייבא בחלה.

הגמרא דרשה ... אלא אמר שמואל: אמר קרא **(דב' תצא נגכה) וְחִרְמַשׁ** - לרבות כל בעלי חרמש. ... קמה למה לי - לרבות כל בעלי קמה (וזה מרבה כל שאר הפירות). והשתא דנפקא לן (עכשו שיש הסבר לקטיף כל הפירות) מחרמש ומקמה, ... ללמוד מחרמש ומקמה לכל הירקות והפירות הבשלים משני פסוקים (א) **(דב' תצא נגכה) כִּי תבא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ** (ב) **(דב' דאה טזט)** **מִהַחֵל חִרְמַשׁ בְּקִמְתָּהּ**

מהפסוק **(דברים דאה טזט)** **שִׁבְעָה שָׁבַעַת תִּסְפְּר-לָךְ מִהַחֵל חִרְמַשׁ בְּקִמְתָּה תִּחַל לִסְפְּר שִׁבְעָה שָׁבַעַת**:
הגמרא למדה לענין של הפרשת חלה, אבל למסקנה ללמוד מחרמש ומקמה לכל הירקות והפירות הבשלים אפשר אולי היה ללמוד **מִהַחֵל חִרְמַשׁ בְּקִמְתָּה תִּחַל לִסְפְּר** – מהפך פשטא זקף-קטן מונח זקף-קטן, תבנית טעמים פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן אתנח סלוק), שאחד מתפקידיה כעין היקש או בנין אב, והיינו מקבלים את המסקנה ללמוד מהצירוף חרמש וקמה לאכילת פועל בשעת קטיף של ירקות ופירות בשלים.

(דב' תצא נגכה) וְאֶכְלֶתָּ עֲנָבִים כִּנְפֵשֶׁךָ – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או הלכות, כאן כברייאת (הלכה ד) **(דב' תצא נגכה) וְאֶכְלֶתָּ** - ולא מוציץ (כי מרבה הפסד פירות),

(הלכה ה) **עֲנִיבִים** - ולא ענבים (הפרי שקוטפים) ודבר אחר (רש"י לטבול ענבים במלח שיאכל הרבה) .
(הלכה ו) **כִּנְפֵשֶׁת** - כנפשו של בעל הבית כך נפשו של פועל, מה **נִפְשָׁה** - אוכל ופטור (מתרומות ומעשרות), אף נפשו של פועל - אוכל ופטור (מתרומות ומעשרות).
שְׂבַעַת – אתנה, מגביל (הלכה ז) **שְׂבַעַת** - ולא אכילה גסה,

וְאֵל-כְּלִיָּהּ – טפחא (א) למרות שטעם טפחא הוא טעם מפריד, טפחא כאן בתפקיד פותח טפח לכלול את המלים **לֹא תִתֵּן** עם מלות **וְאֵל-כְּלִיָּהּ** כדבר אחד
טפחא (ב) בתפקיד התפשטות האיסור אל הכתוב לפניו ללמד היתר אכילה בשעת עבודה רק בזמן הקטף
לֹא תִתֵּן מרכא סלוק, **לֹא** – מרכא, בתפקיד רבוי, **תִּתֵּן** – סלוק, בתפקיד הגבלה. ביחד רבוי הגבלות
(א) הגבלת זמן היתר אכילה (א) לזמן שהפירות ראויים לקטף, (ב) ובשעה שנותן לכלי בעל הבית בלבד כמשמע מפ' **רלב"ג** - רוצה לומר: אך לכליו של בעל הבית; וזה עוד ממה שיוורה שבראוי לתת לכלי הכתוב מדבר, (ב) הגבלת האכילה רק מהפרי שקוטפים **רלב"ג** מגיד שבמה שהוא עושה הוא אוכל: בכרם - ענבים, בקמה - שבולים; **לֹא בְמָה שְׂאִינֵנו עוֹשֶׂה**
(ג) הגבלת הכלים **רלב"ג** להזהירו שלא יתן לכליו (של הפועל) ולא יתן לאחרים ... (ד) הגבלת תחילת האכילה **רלב"ג** ולזה יחוייב שיהיה עושה מלאכת בעלים קודם שיאכל, ...

(דב' תצא כגכה) **כִּי תִבֹא בְכֶרֶם רֶשֶׁת** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשטו, שלא מדובר בכל אדם אלא ללמד על פועל ע"י גזרה שוה.
- אמר רבא: להלכותיו. (להלכות הכתובות בבביתא) (הלכה א) כדתנאי: (דב' תצא כגכה) **כִּי תִבֹא**, נאמר כאן ביאה ונאמר להלן (דב' תצא כד טו) **וְלֹא-תִבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ**, מה להלן (ב-כד, טו) בפועל הכתוב מדבר - אף כאן (ב-כג, טו) בפועל הכתוב מדבר.
תבנית הטעמים של (דב' תצא כד טו) **וְלֹא-תִבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ** – דרגא מונח רביע, באחת מתפקידיה מרמזת לתיקון הקילקול שהתחיל בחטא אדם הראשון. אפשר כי תבנית הטעמים רומזת כי אדה"ר היה בבחינת פועל (בר' ב טו) לעבדה ולשמרה) האוכל מפירות בשלים של הקב"ה שהוא בעל הבית של העולם. בהסכם העבודה של אדה"ר ציין בעל הבית (הקב"ה) (בר' ב טו) כי פרי עץ הדעת אינו לקטף (אפשר כעין הקדש, אפשר כי עוד לא בשל לנתינה לכלי בעל הבית כפי' **אור החיים** כי אדם הראשון חטא באכילת עץ הדעת קודם זמן התירו שהוא בחינת ערלה, שאם היה ממתין עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין) ולכן אסור לאכילה לפועל. אבל לשכיר הפועל כפי תנאי שכירותו חייב בעל הבית בתשלום שכר שכיר בזמן לפי התנאים שנקבעו או כפי דרשת התורה שבע"פ.
ענין תשלום שכר שכיר מתחיל בפסוק שלפני זמן תשלום (דב' תצא כד יד) **לֹא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר** והוא דומה לפסוק (וי' קד' יט ג) **לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא-תִלֵּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֲתָךְ עַד-בֶּקֶר**; ושניהם עוסקים בפועל שכיר, ופי' **רש"י** **לֹא-תַעֲשֶׂק** - זה הכובש שכר שכיר (ראה **תו"כ קדושים פרשתא ב ט**). וע"פ תו"כ הנ"ל הכובש שכר שכיר עובר בחמש לאו ואחד עשה. ענין יותר מארבע עבירות מרומז בתת תבנית הטעמים מונח רביע של הכתוב (דב' תצא כד טו) **וְלֹא-תִבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ**, (כעין היקש משכיר לשכיר) והעושה שכר שכיר נוטל נפשו – אולי כמו המרמה במידות שהוא כמו מודד שבשעת מדידה דומה לדיין כפי' רש"י ב- (וי' קד' יט לה) גורם לחמישה דברים כפי שנלמד מפסוק בעל אותה תבנית טעמים **מֵאֲנִי צַדִּיק אֲבִי-צַדִּיק** – דרגא מונח רביע, כאשר מונח רביע מרמז לפי' **רש"י**... גורם לחמישה דברים האמורים בדיין: מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם (ראה **תו"כ קדושים פרשתא ח פרק ח ה**).

הגמרא למדה בגזרה שווה ממלת (דב' תצא כד יד) **תִּבֹא** למלת (דב' תצא כגכה) **תִּבֹא** שמדובר בפועל. ותורת כהנים למדה מ- (וי' קד' יט ג) **לֹא-תַעֲשֶׂק** שכיר, ופי' **רש"י** (וי' קד' יט ג) **לֹא-תַעֲשֶׂק** - זה (בעל הבית) הכובש שכר שכיר (הפועל). אפשר שיש ללמוד שגם הפועל לא יעשוק את בעל הבית בעובדו עמו כפי ההלכות שנדרשו ע"י הבריייתא.

יחס בעל הבית לפועל והקפדה על תשלום שכרו ויחס הפועל לבעל הבית ולעבודה בשבילו הם חלק מענין של נשאת ונתת באמונה. אפשר כי לכן זאת השאלה הראשונה המוצגת (**בבלי שבת לא א**) בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה (הנלמד ממלת **ישעיהו לג**) **אָמוּנָת**), אם **(ישעיהו לג ג)** **יְרָאת ה' הִיא אוֹצְרוֹ** אז הוא גם נשא ונתן באמונה, תיקן את חלקו בעיוות שעשה אדם הראשון. **ישעיהו לג ג**: **וְהִנֵּה אָמוּנַת עֲתִיד תִּסֵּן יְשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת יְרָאת ה' הִיא אוֹצְרוֹ: פ**

לקט מ- **דף על הדף** מי שאין משאו ומתנו באמונה, הרי זה גורם חילול השם בלימודו ... כשעוסק במו"מ באמונה, (ו) מקיים איפה צדק והיין צדק (**בבלי קידושין מ ב**) ולענין מסחר צריך לידע הלכות אונאה ריבית מדה ומשקל ועוד (**בבא מציעא מא ב**). מלקט זה רואים הקשר למצוות הקשורות במסחר, מדה ומשקל ולהן פסוקים בתורה המוטעמים בתבנית דרגא מונח רביע המרמזת לתיקון על מעשה אדם הראשון.

מקורות נוספים

דברים כ"ה-כ"ו, כו:

ס [כה] כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשה שבעך ואל פליה לא תתן: ס

[כו] כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת ביהך וחרמש לא תניף על קמת רעך: ס

רלב"ג (כה-כו) כי תבא בכרם רעך - ראוי שתדע, שאין הרצון בזה שיבא שם בלא רשות בעלים, כי אין ראוי שיעשה כן, עם שהתורה תדבר במה שדרכו להיות כן, כמו שהתבאר בשרשים הכוללים. ולזה הוא מבואר שהרצון בזה - כשיבא שם לעשות מלאכת הבעלים, כמו העניין בשכיר. וכבר אמר כמו זה בזאת הפרשה גם בבהמות, שנאמר: "לא תחסום שור בדישו" (דב' כה, ד). ולפי שאמר רעך - למדנו שאם היה משל הקדש אין השכיר אוכל. ואכלת ענבים כנפשה שבעך ואל פליה לא תתן - מגיד שבמה שהוא עושה הוא אוכל: בכרם - ענבים, בקמה - שבולים; לא במה שאינו עושה. ואכלת ענבים - ולא שימוץ אותם ולא שיתנם לאחר, ואפילו לבניו ולאשתו, שנאמר: ואכלת ואמר גם כן: ואל פליה לא תתן - להזהירו שלא יתן לכליו ולא יתן לאחרים, כי הכל הולך אל מקום אחד (ע"פ קה"ג, כ). והוא מבואר שאוכל מהם די שבעו, אך לא אכילה גסה, שנאמר: כנפשה שבעך ולפי ששנה המאמר בזה בכרם ובקמה, שהם גדולי קרקע ודברים שלא נגמרה מלאכתן, למדנו שאין הפועל אוכל בשעת מלאכה אלא מגדולי קרקע ודברים שלא נגמרה מלאכתן. ואין ראוי שנשפוט שהתורה לא התירה לשכיר זה אלא בתלוש, שהרי גם לבהמה הזהירה התורה מלאחסום פיה מלאכול במה שתעשה בתלוש, כאמרו "לא תחסום שור בדישו" (דב' כה, ד). ומזה נלמד גם כן ביאור אלו הדברים הסתומים הנזכרים פה, והוא, שבשעת מלאכה הוא שהתיר זה, ולזה יחייב שיהיה עושה מלאכת בעלים קודם שיאכל, והוא החלק הראשון שתחלקהו המלאכה ההיא בזה; כאלו תאמר שיבצור וימלא הסל מהענבים, קודם שיאכל מהענבים. ואל פליה לא תתן - רוצה לומר: אך לכליו של בעל הבית; וזה עוד ממה שיררה שבראוי לתת לכלי הכתוב מדבר. ובאמרו וחרמש לא תניף - הורה גם כן שבראוי להניף עליו חרמש הכתוב מדבר. וראוי שתדע שלא ינהג זה הדין כי אם במי שהיו מעשיהם גמר מלאכה, כמו העניין בחריש ובקציר; אבל המנכש אינו אוכל כי אין מעשיו גמר מלאכה. ואמר וחרמש לא תניף - להעיד, שלא הותר לו לבטל ממלאכת הבעלים בהיותו על קמתו לצורך אכילתו השבלים, ויריס מפני זה החרמש; כי בעת שהוא קוצר אינו מניף החרמש, אבל הוא משפילו וכורע עצמו לקצור ומניע החרמש מימינו לשמאלו לקצור, או משמאלו לימינו אם היה אטר יד ימינו (ע"פ שו"ג, טו). אבל אינו מניף אותו אלא בשעה שהוא בטל ממלאכתו, וזה מבואר מענין החרמש. וזה ממה שיחייב שיעשה הפועל זה בדרך שלא תבוטל מלאכת הבעלים. ואמר וקטפת מלילת ביהך - לפי שמאלו השבלים לא יאכל האדם שיעור רב. והנה לא הותר לו לצוות לקלותן כדי שיהיו יותר נאותים לאכילה, כי לא התירה התורה אכילתם אלא כמו שהם, שנאמר ואכלת ענבים; ולזה תהיה אכילת המלילות כדמיין אכילת הענבים, שהוא כמו שהם.

אור החיים ויקרא קדשים יט, כו לא תאכלו על הדם סמך הכתוב מצוה זו למצות ערלה, לרמוז מה שאמרו ז"ל (מדרש תלפיות) כי אדם הראשון חטא באכילת עין הדעת קודם זמן התירו שהוא בחינת ערלה, שאם היה ממתין עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין, וזה הוא סוד דבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין לח ב) אדם מושך בערלתו היה זו היא ערלתו, והוא מה שאמר הכתוב סמוך לאזהרת וערלתם ערלתו לא תאכלו פירוש מפרי ערלה, על הדם פירוש על סיבת הדם, כי זו סיבה לכל שפיכות דמים דם אדם ודם זרעיותו, ויש לך לדעת כי סבת הערלות ועקרום זה מקורם שזולת חטא אדם לא היתה ערלה בעולם לא של צומח ולא של בעלי חיים:

סידורו של שבת חלק א שורש ה ענף ב

ו. ובזה יש לפרש מה שאחר החטא אדם וחוה עשה להם ה' כתנות עור וילבישם ולמה דוקא בעור הלבשים. אך הנה אמרו רז"ל אדם הראשון פגה אכל (כלו' תאנה שלא בזמנה) והאר"י הקדוש המשיל חטאתם לענין הזיווג שלא המתין עד שבת כידוע ולפי דברי שניהם נפרצו בגדר בחי' הנפש שבהם. להיות חלקם בקצת דקצת בבחי' המתאווים בעם נוטה לנפש הבהמית וע"כ עשה להם כתנות עור לאשר שהמשיכו עליהם בחי' הבהמיות הוכרחו ללבוש בגדים מבחי' הבהמה ושידעו בזה כמה הגדילו חטאתם:

בבלי שבת לא, א אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (ישעיהו לג, ו) והנה אמונת עתידה חסן ישועת חכמת ודעת וגו' - אמונת - זה סדר זרעים, עתיד - זה סדר מועד, חסן - זה סדר נשים, ישועות - זה סדר נזיקין, חכמת - זה סדר קדשים, ודעת - זה סדר טהרות. ואפילו הכי (ישעיהו לג, ו) יראת ה' היא אוצרו. אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי (ישעיהו לג, ו) יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא.

דף על הדף קידושין מב, ב באליה רבה (או"ח סו"ס קנ"ו) הביא בשם זקינו מהרא"ש ז"ל ששאלה זו של נשאת ונתת באמונה היא הקדמה לשאלה על דברי תורה, כי מי שאין משאו ומתנו באמונה, הרי זה גורם חילול השם בלימודו, כדאית' בסוף יומא שהבריות אומרים אי לו לזה שרבו ואביו למדו תורה כו'.

דף על הדף קידושין מב, ב ולענ"ד יש לומר כי כשעוסק במו"מ באמונה, ומקיים איפה צדק והין צדק, ולא תגנוב ולא תחמוד, וכדומה הרי הוא ג"כ עוסק בתורה, נמצא באמת השאלה נשאת ונתת באמונה היא על עסק התורה, כהא דארו"ל תחילת דינו של אדם על ד"ת ודי למבין.

דף על הדף בבא מציעא מא, ב מובא במסכת שבת (לא, א), כשמכניסין לדין שואלין אותו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו', והקשו תוספות במסכת סנהדרין (ז, א ד"ה אלא), הרי אמרו שם דתחילת דינו של אדם על דברי תורה. ותייצו, דשואלין נתת ונשאת באמונה, ולענין מסחר צריך לידע הלכות אונאה ריבית מדה ומשקל ועוד, ואם אומר שלא ידע הדין, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה לידע הדינים, וממילא אין תחילת דינו רק לענוש שלא עסק בתורה.

11 בבלי כריתות

11.1 בבלי כריתות ד

ויקרא אחרי מות יז,יא:

[יא] כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא

וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל-נַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי-הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יִכָּפֵר:

רש"י (יא) כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר - של כל בריה בְּדָם הוּא תלויה, ולפיכך וְאֲנִי נִתְתִּיו לָכֶם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נפש האדם. תבוא נפש ותכפר על הנפש.

טט – כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא - מונח מונח זרקא מונח סגול, אפשר שיש כאן תוספות אחדות של הנפש הבהמית על בְּדָם הוּא, התוספות הן לענין חיות הבהמה עצמה ולענין הכפרה שבאמצעותה אפשר לכפר על נפש האדם.

ויקרא אחרי מות יז,יג,יד:

[יג] וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר הַגֵּר הַנֶּגֶר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצֵד צֵיד תִּהְיֶה אוּ-עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל

וְשִׁפְדָּה אֶת-דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֵפֶר:

[יד] כִּי-נֶפֶשׁ כָּל-בֶּשֶׂר דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא

וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם כָּל-בֶּשֶׂר לֹא תֹאכְלוּ

כִּי נֶפֶשׁ כָּל-בֶּשֶׂר דָּמוֹ הוּא כָּל-אֲכָלְיוֹ יִפְרֹת:

דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא - מונח זרקא סגול

טט - הלכת כסוי הדם של חיה ועוף נאמרה בקרא ויקרא אחר"מ יז,יג, ורישא של ויקרא אחר"מ יז,יד הוא טעמא דקרא של יז יג ואומר כִּי-נֶפֶשׁ כָּל-בֶּשֶׂר של חיה ועוף דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא זרקא סגול –

רש"י דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא - דמו הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה בו.

אור החיים – דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ, פירוש במקום נפשו, ובזה נתן טעם למה צריך לכסות דמו, כי לצד שדמו היא נפשו מהמוסר לנהוג בו

כבוד זה, כדרך שצוה ה' לקבור אדם מת משום כבודו, וטעם שלא אמר כדרך שאמר כבהמה נפשו בדמו (וי' אחר"מ יז,יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא, אולי שהבהמה יש לה נפש והיא נתונה בדם, אבל חיה ועוף אין להם נפש כבהמה, אלא הדם הוא במקום הנפש, ולזה אינם באים על המזבח לכפר כבהמה זולת תורים ובני יונה, וגם המה אין בדמם הזאה על המזבח אלא מיצוי כשמולק:

אפשר כי דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא – זרקא סגול בתפקיד גריעה לומר שאין לחיה ולעוף נפש ודם, אלא הדם הוא במקום הנפש. ואילו כבהמה יש נפש ודם.

11.2 בבלי כריתות כו,ב

ראה ויקרא ה,יד – טז,

המתחכם להתכפר בשבח הקדש

12 בבלי מעילה

12.1 בבלי מעילה יא,ב

ראה ויקרא צו ו,ג שלושה דברים שנעשתה מצוותן ויש בהם מעילה.

הערת בן נוב"י שכוונת אביו שזיבת דבר לח דווקא בפתח החדר אלא שלא הרגישה פתיחה, ומעיון זה כתב החתום דעת (חוו"ד) (הערת הרב י"מ רושצקי) **ש"ת צמח צדק (לובאוויטש) יורה דעה סימן קכט** ... (הסבר באופן א) דהא ודאי הרגשת פתיחת המקור הוי הרגשה לכ"ע ולא דוקא זעזוע הגוף. וכשמרגשת שנפתח החדר היינו נקרא שתרגיש **בבשורה** דאע"ג דבשורה ר"ל ביה"ח (בית החיצון) מ"מ (מכל מקום) כשנפתח החדר יוצא הדם לביה"ח ויציאה זו היא ע"י הרגשה שמרגשת שנפתח החדר כו' ויוצא ממנו הדם **בבשורה**. (אופן ב) או י"ל (יש לומר) דגם החדר נכלל **בבשורה** והא ד(ש הדם) אינו טמא עד שיצא מן השיניים ולחוץ היינו משום דכתיב **(י' מצ' טו;ט) זָבַח בְּבִשְׂרָה** ובעינין שיזוב קצת מהחדר ולחוץ. אבל לענין הרגשה מה שמרגשת פתיחת החדר זה נק' שתרגיש **בבשורה**:

(אופן א) הרגשת פתיחת החדר קודם ל(הרגשה ב) פרוזדור, אבל זה מעיד שכבר הגיע דם לפרוזדור, (אופן ב) הרגשת פתיחת החדר לא מעיד על הגעת דם לפרוזדור, וזה קשה כי לטמאה צריך שיהיה דווקא בין שיני החדר שהם בפרוזדור, ולא פתיחת החדר, ושמואל אמר **בבשורה** ופירשנו שזה פתיחת החדר (א) בשביל שהרגשה תהיה מדאורייתא, (ב) כדי שהדם יטמא מדאורייתא כאשר הוא בין השיניים צריך שתהיה הרגשה מקודם שהגיע לשם, היינו שהחדר נפתח קודם להגעת הדם לבין השיניים.

וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה דָּם יִהְיֶה זָבַח בְּבִשְׂרָה – המלים מלמדות על מיני זיבות בבית החיצון (=פרוזדור) של אשה שהוא אחד הלימודים ממלת **בבשורה**, היינו דברים העוברים בפרוזדור. פירוט הדברים נמצא בכתוב **דָּם יִהְיֶה זָבַח** ונידון בהמשך. האמורא שמואל (בבלי נדה נז,ב) דרש **(י' מצ' טו;ט) בבשורה** עד שתרגיש **(י' מצ' טו;ט) בבשורה** כי דם פרוזדור (חלק מהדברים שעוברים בפרוזדור) יהיה טמא רק עם יציאתו הייתה עם הרגשת הגוף. **פתיח תשובה** (שו"ע יו"ד סי' קפג ס"ק א) פ"ל כי יש שלושה מיני הרגשות כדי שתהא האשה טמאה מדאורייתא.

הכתוב **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – מגדיר הענין לזמן הראוי לדם נדה, אפשר כי תבנית טעמי המקרא **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – פשטא מונח זקף-קטן, מרמזת לדרוש כך: שבזמן הראוי לנדה הנקרא כאן **זָכָה** האשה עשויה להרגיש ע"פ טעם **זָכָה** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לפחות אחת משתי הרגשות הגוף המכונה **בבשורה** ומפורש שהרגשות אלו צריכות להיות באיזור החדר והפרוזדור (וביתר צמצום אל שיני החדר והפרוזדור) הרגשות אלו הן מדאורייתא ע"פ דעת ראשונים, ומלמדות על יציאת דם ממקורה. שתי ההרגשות הן (א) שנודעזע גופה (א/ו) (ב) שנפתח מקורה. אלו הרגשות מתוך בשר הגוף. אפשר כי טעמי הכתוב **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – פשטא מונח (=שופר הולך) מרמזים להרגשה השלישית נמצא בשו"ת האחרונים (שאלות ותשובות אחרונים) כאן **נודע ביהודה (נוב"י)** ז"ל כשמרגשת שדבר לח זכ ממנה בפנים (כעין פושט והולך וזאת הרגשה כמו בחוש המישוש של דבר חיצוני לבשר הגוף כי זה בתוך כעין צנור ולא בבשר הגוף עצמו) אלא שלא הרגישה את פתיחת המקור כהערת בן נוב"י. וב-**תשובות חתם סופר** חולק על זה ומלמד כי זה מרבנן. טעם מלת **בבשורה** - אתנה בתפקיד מגביל ללמד שכאשר ההרגשות הן בחדר ו/או בפרוזדור ודם זכ מן החדר בלבד אל בין שיני החדר, או בהרגש דבר לח בין השיניים או בפרוזדור, רק אז הדם יהיה טמא.

אפשר כי החלק הבא של הפסוק הוא מקור הבירור ב- **בבלי נדה כא,ב** ת"ר, המפלת חתיכה, ... דתניא, המפלת חתיכה, אף על פי שמלאה דם, אם יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה.

(י' מצ' טו;ט) דָּם יִהְיֶה זָבַח בְּבִשְׂרָה - תביר מרכא טפחא אתנה.
יִהְיֶה זָבַח - מרכא טפחא, יתור לרבות מיני דם ומיני חתיכות רקמות בפרוזדור שהם מיני **זָבַח**,
(א) דם חדר וכו' 4 צבעים טמאים, 2 צבעים טהורים ועוד רבים אחרים טהורים
(ב) חתיכה בשר או שפיר הבא מהרחם (מהחדר) בצבע טהור, בצבע טמא או לא משנה הצבע וטהור, חתיכה שעשוי להיות בה דם נדה, חתיכה ללא דם נידה, חתיכה עם דם שאינו דם נידה. מיני דמוי שערות ויבחושים, מיני דמוי חיות
(ג) דם המבצבץ מתוך בקיעין בחתיכה, דם על החתיכה
(ד) דם עליה (ה) דם בחלל הפרוזדור (כתוצאה מהרחבתו לצורך בדיקה) הערת הרב י"מ רושצקי הי"ו ע"פ **שולחן ערוך הרב סימן קפג** – שהוא הדין חלל אותו מקום נחשב **בבשורה**.

אלא בא טעם מלת **דָּם** – תביר לחלק בין מיני הדברים שבפרוזדור ולמעט חלקם מלטמא, ואילו חלקם מטמא, טעם מלת **זָבַח** - טפחא בתפקיד פותח טפח לאפיין את הדברים שיהיו טמאים (בד"כ דם) ממלת **בבשורה** וטעם מלת **בבשורה** - אתנה מגביל את הדברים הטמאים לכאלה שהם מיני דמים בפירוש או בבדיקה הזבים בבשרו של הפרוזדור. הדיון בדפים אחרים של מסכת נדה מברר מיהם הדברים שנחשבים דם טמא או כמו דם טמא ומטמאים ומיהם הדברים הטהורים.

מלת **בבשורה** מרבה לטמא האשה בין אם הדם בתוך הפרוזדור בין אם הוא יצא מחוץ לגופה ואילו טעם מלת **בבשורה** - אתנה מגביל מיהו הנחשב דם נדה טמא או כמו דם נדה טמא ומטמא. ופסק **שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצ סעיף א** [א] דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה <א> עד (א) שתרגיש שיצא דם מבשרה, ... ופירש ט"ז **יורה דעה סימן קצ ס"ק א** (א) עד שתרגיש שיצא דם מבשרה. - לפי שנאמר **(י' מצ' טו;ט) בבשורה** עד שתרגיש **(י' מצ' טו;ט) בבשורה** פירושו אפילו אם היא רואה **טהורה** כיון שלא הרגישה כ"כ הרב המגיד העתקתיו סימן קצ"ב סעיף א':

בבלי נדה נח,ב מתני'. ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות; .... מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בך? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר – אלא להקל, שנאמר **(וי' מצ' טו,ט) וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה הִיא זָכָה בְּבִשְׂרָהּ, דָּם וְלֹא כֹתֵם.** **(וי' מצ' טו,ט) וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – בלפחות הרגש אחד משניים או ע"י דבר לח הזב בבשרה או **דָּם** כזה אשר נוגע **בְּבִשְׂרָהּ** במשמעות של בפנים (בפרוודור) או מחוץ לגוף – הוא **דָּם** טמא אבל **דָּם** – תביר בתפקיד מחלק בין וממעט משהו שנראה בחוץ בלי לפחות הרגש אחד משניים או ע"י דבר לח הזב בבשרה **נִקְרָא כֹתֵם** ומדאורייתא אינו מטמא.

כִּי-תִהְיֶה זָכָה – גי' כת"ם ד', אפשר לפרשו (א) ע"פ **בבלי נדה ה,א**, גם ד' נשים שדיין שעתן – כתמן טמא, ר' חנינא בן אנטיגונוס אומר אין להן כתם למפרע כשאר נשים אבל יש להן כתם מכאן ולהבא, ורבי מאיר מחמיר שכתמן טמא למפרע כשאר נשים.
(ב) ע"פ **בית הבחירה למאירי בבלי נדה ה,א** ע"פ **חידושי הר"ן ט,ב** קטנה כתמה מטמא בפעם השלישית, ולרשב"ג וכן הרמב"ן כתמה מטמא בפעם הרביעית

(ג) **בארבע אופנים האשה נטמאת נדה, שניים** מדאורייתא ע"פ הראשונים (זעזוע הגוף, פתיחת המקור) המרומז בטעם זקף-קטן בתפקיד שתיים במלה **זָכָה** השלישי המרומז בטעמי המלים **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה** פשטא שופר-הולך במובן של הרגשת דבר לח המתפשט והולך בפרוודור (**בְּבִשְׂרָהּ**) מהאחרונים ועליו מחלוקת (נב"י – מדאורייתא, לעומת חת"ס האומר מרבנן), **והרביעי** מרבנן שלא הרגישה בבשרה ומצאה **כֹתֵם** בבגד כנגד אותו מקום ואינה יכולה לתלות זאת בשום סיבה אחרת. התורה לא הטעימה המקרא **זָכָה** בטעם רביעי בתפקיד ארבע, מפני שרק על שני אופנים יש הסכמה שהן מדאורייתא, אופן אחד במחלוקת האם מדאורייתא או מדרבנן, ואופן אחד מדרבנן.

שו"ע יו"ד הלכות נדה סימן קפג אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים, ובו סעיף אחד. סעיף א אשה שיצא דם א **ממקורה**, ב] בין <א> באונס בין ברצון, טמאה, ב ג] והוא (א) שתרגיש ביציאתו. ומיהו משתרגיש בו שנעקר ממקומו ויצא, טמאה אף על <ב> פי (ב) שלא יצא לחוץ

ש"ך על שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קפג סעיף א ממקורה - מדרכתיב והיא גלתה את מקור דמיה למדו חז"ל שאינה טמאה אלא בדם הבא מן המקור:

ב והוא שתרגיש כו' - היינו **מדאורייתא** אבל מדרבנן טמאה אף על פי שלא הרגישה כדלקמן סימן ק"צ וכמה דוכתי:
ביאור הגר"א יורה דעה סימן קפג ס"ק [א] אשה כו' **ממקורה**. **נדה מ"א ב'** מנין כו' ודוקא ממקור כמ"ש במתני' ספ"ב י"ז ב' ובת"כ סוף פ' מצורע והביאו הרי"ף (פ"ב דשבועות) ורא"ש סוף נדה **(וי' מצ' טו,ט) וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** יכול אפילו זבה מ"מ ת"ל **(וי' קד' כ"ח)** **וְהָיָא גִלְתָּה אֶת-מְקוֹר דְּמֵיהָ** מלמד שכל דמים כו' מן המקור:

ביאור הגר"א יורה דעה סימן קפג ס"ק [ב] בין כו'. שם ל"ו ב' וש"מ:
ט"ז יורה דעה סימן קפג ס"ק (א) באונס. - פירוש על ידי קפיצה. ברצון פירוש כפי טבע האשה מחמת עצמה:
ביאור הגר"א יורה דעה סימן קפג ס"ק ג והוא כו'. **נ"ב ב'** והיינו מדאורייתא כמ"ש ודינא דאורייתא נקט כאן:

לכירור מה משמע **שו"ת צמח צדק יו"ד סי' קכט** אפשר ששתי ההרגשות הן פתיחת המקור, וזיבת דם מהחדר לחוץ ולא דווקא זעזוע הגוף.

ובאופן ההסבר של הצמח צדק – זעזוע הגוף ופתיחת מקור הם אופנים שונים של הרגשה אחת, ודבר לח הפושט והולך היא הרגשה ממין אחר.

13.2 חזרה מקוצרת של הסעיף הקודם

ויקרא מצורע טו,יט:

פ [יט] ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל-הַנֶּגַע בָּהּ יִטְמָא עַד-הָעָרֶב:

מבוא: לאשה יש מחזורי ראיית דם ממקורה. במחזור המינימלי יש תחילה שבעה ימי נדה (7) ואח"כ י"א (11) ימי זיבה. דם ממקורה ב-7 ימים ראשונים זה דם נדה, דם ממקורה ב-11 הימים הבאים הוא דם נחשב זיבה ויש לו הלכות אחרות מדם נידה. דם אחרי י"א ימי זיבה, זהו שוב דם נידה. במסכת נידה עונה בינונית של אשה היא של 30 יום, ופירושה שביום מס' 1 במחזור ראתה דם ממקורה וזהו דם נדה, בד"כ דם זה פוסק עד יום 7. מיום 8 עד יום 18 אלו י"א ימים, שאם תראה בהם דם זה יחשב כדם זיבה, מיום 19 עד יום 30 אלו ימים שאם תראה באחד מהם דם זה סימן לתחילת מחזור חדש של ימי נידה – זיבה. יש נשים שמחזוריהן קצרים מ-30 יום יש שמחזוריהן ארוכים מ-30 יום יש שהם קבועים ויש שהם משתנים.

(וי מצ' טו,יט) ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה, התוה"מ (מלבי"ם) וי' תזריע יג,ב בפתיחה לנגעי עור בשר מסביר המלים **כי-יהיה** היינו משעת החיוב של האדם הנגוע אז חל חיוב בדיקת נגע אצל כהן. אם הנגע חל בשעה או במקום שאין עליו חיוב אין זה נגע שחייב בראית כהן. ע"פ ספרא – פרשת זבים פר' ד' משמעות **כי-תהיה** מן הדיבר ואילך, היינו משעת החיוב ובנידה זה הזמן הראוי לכל אחת לעצמה לראות דם נידה ואלו הימים שאינם י"א ימי זיבה. מדאורייתא בזמן זה עליה להרגיש שהדם יצא ממקורה בין באונס ובין ברצון. לעומת שיטת הרמב"ם שאשה בראית דם ראשונה נכנסה לקביעות לכל חייה של 7 ו-11 יום, ולכן אחת שרואה ביום ה-35 לתחילת ראייתה תהיה זכה ולא נדה! ועוד הערה: אפשר כי העונה הבינונית מרומזת בגי' מלת **כי** = ל' (= 30) יום.

ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׂרָהּ – המלים מלמדות על מיני זיבות בבית החיצון (=פרוזדור) של אשה שהוא אחד הלימודים ממלת **בְּבִשְׂרָהּ**, היינו דברים העוברים בפרוזדור. פירוט הדברים נמצא בכתוב **דָּם יִהְיֶה זָכָה** ונידון בהמשך. האמורא שמואל (בבלי נדה נז,ב) דרש **(וי מצ' טו,יט) בְּבִשְׂרָהּ** עד שתרגיש **(וי מצ' טו,יט) בְּבִשְׂרָהּ** כי דם פרוזדור (חלק מהדברים שעוברים בפרוזדור) יהיה טמא רק עם יציאתו הייתה עם הרגשת הגוף. **פתחי תשובה** (שו"ע יו"ד סי' קפג ס"ק א) פל' כי יש שלושה מיני הרגשות כדי שתהא האשה טמאה מדאורייתא.

הכתוב **ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – מגדיר הענין לזמן הראוי לדם נדה,

אפשר כי תבנית טעמי המקרא **ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – פשטא מונח זקף-קטן, מרמזת לדרוש כך: שבזמן הראוי לנדה הנקרא כאן **זָכָה** האשה עשויה להרגיש ע"פ טעם **זָכָה** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, לפחות אחת משתי הרגשות הגוף המכונה **בְּבִשְׂרָהּ** ומפורש שהרגשות אלו צריכות להיות באיזור החדר והפרוזדור (וביתר צמצום אל שיני החדר והפרוזדור) הרגשות אלו הן מדאורייתא ע"פ דעת ראשונים, ומלמדות על יציאת דם ממקורה. שתי ההרגשות הן (א) שנודעזע גופה (ו/א) (ב) שנפתח מקורה. אלו הרגשות מתוך בשר הגוף. אפשר כי טעמי הכתוב **ואִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – פשטא מונח (=שופר הולך) מרמזים להרגשה השלישית נמצא בשו"ת האחרונים (שאלות ותשובות אחרונים כאן **נודע ביהודה (נוב"י)**) ז"ל כשמרגשת שדבר לח זב ממנה בפנים (כעין פושט והולך וזאת הרגשה כמו בחוש המישוש של דבר חיצוני לבשר הגוף כי זה בתוך כעין צנור ולא בבשר הגוף עצמו) אלא שלא הרגישה את פתיחת המקור כהערת בן **נוב"י**. וב-**תשובות חתם סופר** חולק על זה ומלמד כי זה מרבנן.

טעם מלת **בְּבִשְׂרָהּ** - אתנה בתפקיד מגביל ללמד שכאשר ההרגשות הן בחדר ו/או בפרוזדור ודם זב מן החדר בלבד אל בין שיני החדר, או בהרגש דבר לח בין השיניים או בפרוזדור, רק אז הדם יהיה טמא.

אפשר כי החלק הבא של הפסוק הוא מקור הברור ב- **בבלי נדה כא,ב** ת"ר, המפלת חתיכה, ... דתניא, המפלת חתיכה, אף על פי שמלאה דם, אם יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה.

(וי מצ' טו,יט) דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׂרָהּ - תביר מרכא טפחא אתנה.

יִהְיֶה זָכָה - מרכא טפחא, יתור לרבות מיני דם ומיני חתיכות רקמות בפרוזדור שהם מיני **זָכָה**,

(א) דם חדר ובו 4 צבעים טמאים, 2 צבעים טהורים ועוד רבים אחרים טהורים

(ב) חתיכת בשר או שפיר הבא מהרחם (מהחדר) בצבע טהור, בצבע טמא או לא משנה הצבע וטהור, חתיכה שעשוי להיות בה דם נדה,

חתיכה ללא דם נידה, חתיכה עם דם שאינו דם נידה. מיני דמוי שערות ויבחושים, מיני דמוי חיות

(ג) דם המבצבץ מתוך בקיעין בחתיכה, דם על החתיכה

(ד) דם עליה (ה) דם בחלל הפרוזדור (כתוצאה מהרחבתו לצורך בדיקה) הערת הרב י"מ רושצקי הי"ו ע"פ **שולחן ערוך הרב סימן קפג** – שהוא הדין חלל אותו מקום נחשב **בְּבִשְׂרָהּ**.

אלא בא טעם מלת **דָּם** – תביר לחלק בין מיני הדברים שבפרוזדור ולמעט חלקם מלטמא, ואילו חלקם מטמא,

טעם מלת **זָכָה** - טפחא בתפקיד פותח טפח לאפיין את הדברים שיהיו טמאים (בד"כ דם) ממלת **בְּבִשְׂרָהּ**

וטעם מלת **בְּבִשְׂרָהּ** - אתנה מגביל את הדברים הטמאים לכאלה שהם מיני דמים בפירוש או בבדיקה הזבים בבשרו של הפרוזדור. הדין בדפים אחרים של מסכת נדה מברר מיהם הדברים שנחשבים דם טמא או כמו דם טמא ומטמאים ומיהם הדברים הטהורים.

מלת **בְּבִשְׂרָהּ** מרבה לטמא האשה בין אם הדם בתוך הפרוזדור בין אם הוא יצא מחוץ לגופה ואילו טעם מלת **בְּבִשְׂרָהּ** - אתנה מגביל

מיהו הנחשב דם נדה טמא או כמו דם נדה טמא ומטמא. ופסק **שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצ סעיף א** [א] דבר תורה אין

האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה <א> עד (א) שתרגיש שיצא דם מבשרה, ... ופירש ט"ז **יורה דעה סימן קצ ס"ק א** (א) עד

שתרגיש שיצא דם מבשרה. - לפי שנאמר **(וי מצ' טו,יט) בְּבִשְׂרָהּ** עד שתרגיש **(וי מצ' טו,יט) בְּבִשְׂרָהּ** פירושו אפילו אם היא רואה

טהורה כיון שלא הרגישה כ"כ הרב המגיד העתקתיו סימן קצ"ב סעיף א':

בבלי נדה נח,ב

מתני'. ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות; .... מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בין? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידי מסתכלין זה

בוה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שנאמר (וי מצ' טו, טז) **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה יָדָהּ יְהוָה זָכָה בַּבְּשָׂרָהּ**, דם ולא כתם.
(וי מצ' טו, טז) **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** – בלפחות הרגש אחד משניים או ע"י דבר לח הזב בבשרה או דם כזה אשר נוגע ב**בְּשָׂרָהּ** במשמעות של בפנים (בפרוודור) או מחוץ לגוף – הוא דם טמא אבל דם – תביר בתפקיד מחלק בין וממעט משהו שנראה בחוץ בלי לפחות הרגש אחד משניים או ע"י דבר לח הזב בבשרה **נְקָא כַתָּם** ומדאורייתא אינו מטמא.

כִּי-תִהְיֶה זָכָה – גי' כת"ם ד', אפשר לפרשו (א) ע"פ **בבלי נדה ה,א**, גם ד' נשים שדיין שעתן – כתמן טמא, ר' חנינא בן אנטיגונוס אומר אין להן כתם למפרע כשאר נשים אבל יש להן כתם מכאן ולהבא, ורבי מאיר מחמיר שכתמן טמא למפרע כשאר נשים.
(ב) ע"פ **בית הבחירה למאירי בבלי נדה ה,א**, ע"פ **חידושי הר"ן ט,ב**, קטנה כתמה מטמא בפעם השלישית, ולרשב"ג וכן הרמב"ן כתמה מטמא בפעם הרביעית
(ג) בארבע אופנים האשה נטמאת נדה, שניים מדאורייתא ע"פ הראשונים (זעזוע הגוף, פתיחת המקור) המרומז בטעם זקן-קטן בתפקיד שתיים במלה **זָכָה** השלישי המרומז בטעמי המלים **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה** פשטא שופר-הולך במובן של הרגשת דבר לח המתפשט והולך בפרוודור (**בַּבְּשָׂרָהּ**) מהאחרונים ועליו מחלוקת (נוב"י – מדאורייתא, לעומת חת"ס האומר מרבנן), **והרביעי** מרבנן שלא הרגישה בבשרה ומצאה **כתם** כנגד אותו מקום ואינה יכולה לתלות זאת בשום סיבה אחרת. התורה לא הטעימה המקרא **זָכָה** בטעם רביעי בתפקיד ארבע, מפני שרק על שני אופנים יש הסכמה שהן מדאורייתא, אופן אחד במחלוקת האם מדאורייתא או מדרבנן, ואופן אחד מדרבנן.

13.3 בבלי נדה ע"ב – מחזורי ז' ימי נדה וי"א ימי זבה, ויקרא מצורע טו,כה – כה, בראשית וירא יח,ג
בבלי נדה ע"ב, איתמר, עשירי; רבי יוחנן אמר: עשירי כתישעי, מה תשיעי - בעי שימור, אף עשירי - בעי שימור. ר"ל אמר: עשירי כאחד עשר, מה אחד עשר - לא בעי שימור, אף עשירי - לא בעי שימור. איכא דמתני לה אהא - אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר"ע: אפי' אתה מרבה בשמן [בשמן] כל היום כולו - איני שומע לך, אלא, חצי לוג שמן לתורה, ורביעית יין לנזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני. מאי הלכה? ר' יוחנן אמר: הלכה י"א. ר"ל אומר: הלכות אחד עשר. ר' יוחנן אמר: הלכה אחד עשר, אחד עשר הוא דלא בעי שימור - הא לאחרני עביד שימור. ור"ל אמר: הלכות אחד עשר, לא אחד עשר בעי שימור, ולא שימור לעשירי הוי. הני הלכות נינהו? הני קראי נינהו! דתניא: יכול הרואה ג' ימים בתחילת נדה רצופים תהא זבה, ומה אני מקיים (וי מצ' טו, טז) **וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה יָדָהּ יְהוָה זָכָה** - ברואה יום אחד, (אבל הרואה ג' ימים בתחילה תהיה זבה) תלמוד לומר: (בבלי נדה ע"ב), **אִךְ כִּי-תִזְוֹב**. אין לי אלא יום אחד, מנין לרבות מופלג שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, ששה, ושבעה, שמונה, תשעה, עשרה, מנין? (ט) - **זֹב דְּמָה** קדמא ואזלא כעין כלל מלמד) אמרת, מה מציינו ברביעי (ט) - **רַבִּים** - רביעי) - שראוי לספירה וראוי לזיבה, אף אני אביא העשירי - שראוי לספירה וראוי לזיבה. ומנין לרבות אחד עשר - ת"ל **פְּלֹא עֵת-נִדְתָּהּ**. יכול שאני מרבה אף שנים עשר? אמרת: לאו. ומה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא שנים עשר? מרבה אני אחד עשר - שראוי לספירת **אִךְ כִּי-תִזְוֹב**. ומוציא אני י"ב - שאין ראוי לספירת **אִךְ כִּי-תִזְוֹב**. ואין לי אלא שלשה ימים, שני ימים מנין - ת"ל **יָמֵי**. יום אחד מנין - ת"ל **כָּל-יָמֵי טְמֵאָה** (ט) - מרבה עליה לטמא בוועלה) - מלמד שטמאה את בוועלה כנדה. **הָוֵא - הָוֵא** (אתנה מגביל היא) מטמאה את בוועלה, **הָוֵא** אתנה מגביל היא מטמאה בוועלה) ואין הזב מטמא מה שהוא בוועל. והלא דין הוא (נסיון לדרוש בקל והומר), ומה היא שאינה מטמאה בראיות כבימים - מטמאה את בוועלה, הוא שטמא בראיות כבימים - אינו דין שטמא מה שהוא בוועל? ת"ל: **הָוֵא - הָוֵא** מטמאה את בוועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בוועל (תבנית קדמא ואזלא ואחריו גרשיים [מונח] רביעי, בא ללמד שהמלמד עולה על המלמד, הזב החמור בראיות לא מטמא מי שבוועל, הזבה הנטמאת בראיה בשלושה ימים חמורה מהזב ומטמאה בוועלה). ומנין שהוא עושה משכב ומושב - ת"ל (וי מצ' טו, טז) **כִּמְשָׁכְבַּ נִדְתָּהּ**. ואין לי אלא שלשה ימים. שני ימים מנין - ת"ל (וי מצ' טו, טז) **יָמֵי**. יום אחד מנין. ת"ל **כָּל-יָמֵי**. ומנין שסופרת אחד לאחד - ת"ל (וי מצ' טו, טז) **יְהִי-לָהּ**. יכול תספור שבעה לשנים, ודין הוא, ומה הוא שאין סופר אחד לאחד - סופר שבעה לשנים, היא שסופרת אחד לאחד - אינו דין שתספור שבעה לשנים? ת"ל **יְהִי-לָהּ** (אתנה מגביל) - אינה סופרת אלא יומה. אלמא קראי נינהו! לר"ע - קראי. לר' אלעזר בן עזריה - הלכתא. א"ל רב שמעיה לר' אבא: אימא, ביממא - תהוי זבה, בליליא - תהוי נדה! א"ל: עלך אמר קרא (וי מצ' טו, טז) **עַל-נִדְתָּהּ** - סמוך לנדתה (אתנה מגביל), סמוך לנדתה אימת הוי - בליליא, וקא קרי לה זבה. תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום - מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר (חבקוק ג) **הֲלִיכֹת עֹלָם לֹא**, אל תקרי הליכות אלא הלכות. הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מסכת נדה.

ויקרא מצורע טו,כה: ס [כת] וְאִשָּׁה כִּי-תִזְוֹב זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים פְּלֹא עֵת-נִדְתָּהּ אִךְ כִּי-תִזְוֹב עַל-נִדְתָּהּ כָּל-יָמֵי זֹב טְמֵאָתָה כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הָוֵא:
[כז] **כָּל-הַמְשָׁכָב אֲשֶׁר-תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל-יָמֵי זֹכָה כְּמִשְׁכַּב נִדְתָּהּ יְהִי-לָהּ וְכָל-הַכּוֹלֵי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו טְמֵא יְהִי כְּטְמֵאֵת נִדְתָּהּ:**
[כח] **וְכָל-הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:**
[כח] **וְאֵם-טַהֲרָה מִזֹּכָה וְסִפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר הִטְהָרָה:**

חבקוק ג,ו: עָמְדוּ וַיִּמְדְּדוּ אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֶּר גּוֹלָם וַיַּחֲפֹצְצוּ הָרְרִי-עַד שָׁחַו נִבְעָת עֹלָם הֲלִיכֹת עֹלָם לֹא:
הֲלִיכֹת עֹלָם – מרכא טפחא, יתור לרבות על הליכות רבות, דרשת הלכות רבות
כִּי-תִזְוֹב – תרסא, מרמז על שיעור **זֹב דְּמָה** - קדמא ואזלא כעין כלל מלמד מהכתוב אחריו **יָמִים רַבִּים** שהוא בתחילה היום הרביעי אחרי שלושה ימי זב ואם הפסיק זבה הריהו הוא הראשון לשבעה נקיים, ובמחזור ז' ימי נדה ושלושה ימי זיבה, הריהו יום י"א מיום תחילת הנדה האחרון.

יָמִים רַבִּים – המלים מלמדות על שלושה ימי זיבה **יָמִים** שניים **רַבִּים** מוסיף יום שלישי **יָמִים רַבִּים** – מונח רביעי, רביעי בתפקיד ארבע (א) היום הרביעי אחרי שלושה ימי זיבה שפסקה (ב) בתפקיד ארבע וכאן מונח עשוי להיות עוד ארבע ובסה"כ שמונה. ועוד רמז לשמונה נמצא במספר אותיות הכתוב **יָמִים רַבִּים** שהוא שמונה. הכתוב המוטעם במונח רביעי **יָמִים רַבִּים** המדבר ברבוי ימים זה אסמכתא לומר שהשמונה אלו שמונה ימים המתרבים על השלושה ימים הנלמדים מהכתוב **יָמִים רַבִּים**, ובסה"כ לפנינו י"א ימי זיבה המרומזים בטעם תרסא של הכתוב **כִּי-יָזוּב** – תרסא.

בראשית וירא יח,ג:

[יג] **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָהָם לְמַעַן זֶה צָחָקָה שָׂרָה לְאֹמֶר הָאֵף אֲמַנָּם אֶלֶּךְ וַאֲנִי זָקְנָתִי:**

בבלי נדה עב,ב, ... ואחד עשר יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני. רמז לכך נמצא בפסוק וכן רמז לקביעת קביעות וסת. הפסוק מלמד מסיפור מעשה בשרה אמנו אל הלכות נדה וזיבה, ובהן ארבע מיני עונות באשה, נשים שדיין שעתן, חישוב ימי זיבה. **זֶה** – תלישא-קטנה ... **אֲמַנָּם** – תבנית העשויה לרמז לחישוב חשבוני **צָחָקָה שָׂרָה** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, **לְאֹמֶר** – רביעי, ארבע מיני עונות (וסתות היינו זמנים בין תחילות וסת) באשה. **הָאֵף אֲמַנָּם אֶלֶּךְ** – מרכא תביר טפחא, דרשת עונות הפלגה בינונית הפלגה מינימלית **וַאֲנִי זָקְנָתִי** – מרכא סלוק.

לְמַעַן זֶה – מונח תלישא-קטנה, כעין שתי תלישא-קטנה, כעין שני שיעורין, אחד המרומז מלת ז"ה – גי' י"ב, אפשר ע"פ **שפת"ח** שתלד שרה לשניים עשר חדש אחרי שתקבע וסת הפלגה שלושה חדשים, והדרשה ע"פ תבניות הטעמים מלמדת על וסת הפלגה בינונית של 29 יום ועל וסת הפלגה מינימלית של 18 יום. וסת הפלגה של 18 יום מרמזת אל ההלכה למשה מסיני של מחזור ובו שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה הנלמד בבלי נדה עב,ב.

צָחָקָה שָׂרָה – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, **לְאֹמֶר** – רביעי, ארבע מיני עונות (וסתות היינו זמנים בין תחילות וסת) באשה, או קביעת וסת ע"י ארבע ראיות, כי רק ברביעית נודע למפרע שקבעה קביעות של השלוש העונות הקודמות.

שיעורי קביעת וסת לרוב הנשים:

(א) וסת הגוף – בסימנים שונים, (ב) (ג) וסת הימים (וסת החדש וסת הפלגות), עונה בינונית היא בעצם וסת הפלגות (30 יום לראייתה).

(ד) וסתות אחרות הן: וסת הגוף והימים, וסת הדילוג, וסת ע"י מעשה, וסת לא קבועה. שלרובי סוגיהן יש רמז בטעם מרכא בתפקיד רבוי במלת **וַאֲנִי**, או רבוי מצבי סלוק דמים **זָקְנָתִי** – סלוק, מגביל לגבי קביעת מחזור ראה. אפשר כי מרמז לנאמר במסכת נדה: ארבע נשים דיין שעתן וכאשר רואות צריכות ארבע עונות (ראיות) כדי לקבוע וסתן, כי הן היו מסולקות דמים (קטנה שלא ראתה, זקנה שפסקה מלראות, מינקת ועוד), וכאן מלמד מאשה זקנה אל האחרות. וסת החדש וסת הגוף נקבעות ע"י שלוש ראיות, וסת הפלגות נקבעות ע"י ארבע ראיות.

הָאֵף אֲמַנָּם אֶלֶּךְ – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא ואשר חלים עליכם הלכות שונות או באופנים שונים, או שלא חייבים להתקיים ביחד.

א' אפשר שכאן שיעור לידה לילד בר קיימא לתשעה חדשים, או שיעור לידה לשבעה חדשים מקוטעים **ע"פ מדרש רבה פר' נו ג** על **בראשית וירא כא,ב**, רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם תשעה מקוטעים **ב' שיעורי קביעת וסת לרוב הנשים:**

וסת הגוף, וסת הימים (וסת החדש וסת הפלגות), עונה בינונית היא בעצם וסת הפלגות (30 יום לראייתה), ולדעת קצת פוסקים עונה בינונית היא וסת החודש.

וסתות אחרות הן: וסת הגוף והימים, וסת הדילוג, וסת ע"י מעשה, וסת לא קבועה

וסת החדש וסת הגוף נקבעות ע"י שלוש ראיות, וסת הפלגות נקבעות ע"י ארבע ראיות.

ב'א' **הָאֵף** – מרכא (כעין מאריך זמן), גי' עם הכולל 87 יום. וסת עונה בינונית של שלוש תקופות בנות 29 יום לקביעת וסת הימים ויום השלושים נמנה פעמיים (כסוף העונה הקודמת ותחילת העונה החדשה). בפעם השלישית יום השלושים הוא בעצם יום 88. ויש לתרץ שאם ראתה רק שלוש פעמים בקביעות והתקלקלה הקביעות בפעם הרביעית אז יש התחשבות ביום השלושים השלישי. אבל הממשיכה בקביעותה אז זה באמת רק 87 יום. (בעזרת הרב ברוס).

ב'ב' **אֶלֶּךְ** – טפחא (כעין מקצר זמן), גי' עם הכולל 36 יום. וסת הפלגה מינימלית של 18 יום, כאשר אות א' ממלת **אֶלֶּךְ** מרמז לעונה אחת שכבר עברה, ומעתה עוברות עוד שתי עונות של 18 יום, בסה"כ 36 יום. 18 יום הם שבעת ימי נדה המפורשים ב-(ויקרא מצורע), וי"א ימי זיבה הנדרשים במסכת נדה עב,ב. מתקבלת קביעת וסת לשלוש תקופות שוות מינימליות

ב'ג' **אֶלֶּךְ** – כעין נוטריקון א' = אקבע וסת ימים כגון וסת הפלגות של עונה של ל' = שלושים יום צריכה ד' = ארבע ראיות

ג'א' בדרך דרש לא הלכתי **אֲמַנָּם** – תביר, גי' 131, להודיע לשרה כי מה הפלא, יוכבד תלד בגיל 130

14 דרושים שונים

14.1 דרוש לחתונה

בראשית חיי שרה כד,י:

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרָה נְמָלִים מִנְמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיִּלְךָ אֶל-אָרְם נְהָרִים אֶל-עֵיר נְחֹר:

וַיִּקַּח הָעֶבֶד – מונח תלישא-גדולה, כעין שתי תלישא-גדולה, שני שיעורין, שנלמד אותן מהמאמר של הרב ישראל פולק, מרוה לצמא, פרישת חיי שרה התשס"ט, בשם האדמו"ר מצאנז צצוק"ל **בעל שפע חיים, שיעור חומש רש"י**, פר' חיי שרה התשל"ד, א' שיעור עשרה אנשים לברכת אירוסין,

... ובאור החיים הקדוש דקדק למה הוצרך לעשרה גמלים? ונראה ע"פ מה שמצינו (בבלי **כתובות ז,ב**) אמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מניין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: (רות ד,ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה. וכתבו התוס' (שם ד"ה שנאמר וכו') ב-**מס' כלה (ריש פ"א)** דהתם (טט - בעבד אברהם) ברכת אירוסין והכא (טט - **רות ד,ב**) ברכת נישואין, ונראה דאסמכתא בעלמא היא וגו' ... ונראה לי כמה שדקדקו התוס' דעשרה לא משתמע מהתם .... שלקח העבד עשרה גמלים ועליהם עשרה רוכבים וזאת כדי שיהיה לו עשרה לומר ברכת אירוסין, ומכאן שברכת אירוסין בעשרה ... וגו' ב' שיעור עשרה אנשים להשגיח בבתי משתיות שלא ינהגו קלות ראש.

וממשיך בעל "שפע חיים" וז"ל: ב**ירושלמי בפירקין (כתובות א,א)** איתא אמר רבי פנחס מכאן לבית דין שהן ממנים זקנים בבתי משתיות שלהם וכתב ב'**פני משה**" להשגיח על הדבר שלא ינהגו קלות ראש.... והמקור לדבריו מהירושלמי שבשביל הברכה הוצרך (אליעזר) עשרה זקנים להשגיח שלא ינהגו קלות ראש (עיין בבית שמואל, אבן העזר, סי' ס"ב סק"א)

בראשית חיי שרה כד,סה:

וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלְזֶה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לִקְרֹאֲתָנִי וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי

וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְקַס:

רישא של **הקרא** בית ישראל בראשית חיי שרה שנת התשי"א ד"ה ויצא יצחק לשוח כו' ... **וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְקַס** הגיד כ"ק אאז"ל כעין דאיתא (כדוגמת הגמרא האומרת) כסי ראשן כו' אימתא דשמיא (כסה ראשן להראות יראת שמים) ... עפ"י הגמרא שבת דכלדאי אמרי (החזוים בכוכבים אמרו לאשה אחת) ברך גנבי (בנך (בעל תכונת) גנב) אמרה ליה אימיה כסי ראשך כו' ובעי רחמי (אמרה לו אמו כסה ראשך לאות יראת שמיים ובקש רחמים שלא תגנוב)

כיון שרבקה בת בתואל ואחות לבן, יצחק אבינו יצא להתפלל עליה, הכניס בה יראת שמים, על-כן **וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְקַס** ומה' אשה משכלת וראשית חכמה יראת ה' ... ואולי (בכסוי הראש לאות יראת שמיים ובקשת רחמים) ע"י התפללות שלהם נמתק כח היצה"ר כוחו של עשו לא להזיק כל-כך לבני ישראל, כעין שראה דנפקי בן דלא מעלי והתפלל על זה, (וזה שנאמר לאברהם אבינו) **ויצא אותו החוצה** צא מאיצטגנינותך כנרמז שם בסוף שבת אצל אאע"ה עיין שם, ותפלתו פעל בזה, למתק הדינים, מי האיש הזה (ולא ככתוב **מי-האיש הַלְזֶה והבן**) (הוציא הכתוב מפרוטו המלמד על יצחק אבינו ולימד דבר אחר, כגון פירש **ברכת אליהו** על מאמר בית ישראל שאיש מרמז לדינים. ואפשר שרמז לעשו בנו שהוא הפך יראת שמים של יצחק).

רש"י וַתִּתְקַס - לשון ותפעל, כמו ותקבר ותשבר, טט בהקשר לרישא ע"פ בית ישראל הדוגמאות של רש"י עשויות לומר כיון שראתה שיצא ממנה עשו רצתה למונע זאת בבחינת להעדיף להשבר ולהקבר טרם יבוא לה ולעם ישראל צער עשו.

וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד - מונח רביע

מי-האיש הַלְזֶה - מהפך פשטא **הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לִקְרֹאֲתָנִי** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים מהפך פשטא בין שני קיסרים, תבנית מאד נדירה, כעין היקש או דבר החוזר וקורה **מי-האיש הַלְזֶה - מי-האיש** גיל' שש"ו, **הַלְזֶה** = ה' ה' ל"ז, שש"ו ועוד ה' ועוד ה' = עש"ו ל"ז (לזות שפתיים - ויבו את-הבכרה) **וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד** - מרכא טפחא **הוּא אֲדֹנָי** - מונח אתנח

וַתִּקַּח הַצִּעִיף - מרכא טפחא, יתור לרבות על צעיף אחד רבוי יראת שמים וממנו רבוי פרנסה כנדרש מהגוטרין קון **צ'ע"י'ף** - ע'מך י'שראל צ'ריכים פרנסה, **וַתִּתְקַס** המלה מלמדת על צניעות כאות ליראת שמיים, טעם סלוק במלת **וַתִּתְקַס** - סלוק, הגבלה, שבזכות כסוי הראש לאות יראת שמיים יוגבל הנזק העלול לצאת מעשו, עד להמתקת הדין לגמרי.

בראשית חיי שרה כד,סז:

וַיִּבְרָא יִצְחָק הָאֱחָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּנָּחֶה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרַי אִמּוֹ: פ

וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים מצטרפים רצף באור הנר, רצף בברכה בעיסה, רצף בענן השכינה הקשור על האהל היינו טהרת המשפחה, כפי' **רש"י הָאֱחָלָה שָׂרָה אִמּוֹ** שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו.

בראשית חיי שרה כה,א - ד: [א] וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׂמָה קְטוּרָה:

[א] **וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה** - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים המצטרפים לענין אחד כאן כהסקה מפיל' רמב"ן שאברהם אבינו לקח אשה בכתובה (שהיא מרבנן) ובקידושין מדאורייתא.

רמב"ן ... ורבנו שלמה כתב נשים - בכתובה, **פילגשים** - שלא בכתובה, כדאמרינן בנשים ופילגשים דרודי בסנהדרין (כא,א). ואין הדבר כן, כי לא תקרא 'פילגש', אלא כשהיא בלא קדושין, כי הכתובה מדברי סופרים, והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין. ... מתוך פיל' רמב"ן והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין יש ללמוד שאשה בכתובה וקדושין

וַשְׂמָה - מרכא, רבוי המרמז על שנאים מעשיה כקטרת שהיו בה י"א סמנים **קְטוּרָה** - סלוק, מרמז להגבלה **שקשרה פתחה**, כפי' **רש"י** (א) **קְטוּרָה** - זו הגר (ראה ב"ר סא,ה), ונקראת **קְטוּרָה** - על שם שנאים מעשיה כקטרת, **וַשְׂמָה פתחה**, שלא נזדווג לה אדם מיום שפרשה מאברהם (ראה ב"ר סא,ה).

מהדורה ג' התשע"ב, בחלק ממהדורה א', עזרו בעריכה הרב ח"נ גירש, הרב א' לב

15 הגדה של פסח

15.1 שלוש מצות בליל הסדר

במהזור ויטרי כתוב כי הפסוק **שמות בשלח טז, לו: וְהֶעֱמַר עֲשֵׂרִית הָאֵיפָה הוּא: פ**, הוא המקור לשלוש מצות בליל סדר פסח והן זכרון למעשר של שלוש מצות שנפחן ביחד היה עומר ושנינו לכהנים במקדש מתוך שלושים מצות התודה שהביא כל מקריב קרבן תודה. **וְהֶעֱמַר** – זקף-גדול, צורת הטעם שתי נקודות וקו לידם מרמז להלכה בעלת שלושה ענינים שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. אכן השו"ע מביא הלכות אחדות לחלוקה בין שתי מצות למצה שלישיית.

פסוק זה מסיים את פרשת המן והוא חלק מהזכרון למן שהקב"ה הוריד לאבותינו במדבר. ההגדה באה להזכירנו גם את טעם המן המיוחד המרוזם ב- **הָא לְחֶמְא עֲנָא...**

15.2 **הָא לְחֶמְא עֲנָא דִּי אֶכְלוּ אֲבִהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם.**

שמות בשלח טז, לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מִלֵּא הָעֹמֵר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אִתְּכֶם בְּמִדְבַּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הָא לְחֶמְא. – לשון ההגדה **הָא לְחֶמְא עֲנָא דִּי אֶכְלוּ אֲבִהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם**, מספר על הלחם – המצה, שאכלו אבותינו במצרים. ב-**הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים, אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זי"ע** מצטט את ה-**מגן אברהם (שו"ע אר"ח סימן תע"ג סעיף קטן כ"ד)**. ש-אף שאין זה אותו הלחם ממש אלא דוגמת הלחם (מכל מקום) לישנא דקרא הוא (**שמות בשלח טז, לב**) **לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי**, והרי אין זה הלחם שאכלו אלא דוגמת הלחם, הכא נמי בשולחן שלפנינו דוגמת הלחם. הפסוק הוא בפרשת המן ועוסק בשימור צנצנת מן זכרון לחם שאכלו במדבר. קישורו ל- **הָא לְחֶמְא עֲנָא...** אינו רק בשביל דוגמת הלחם, אלא שנקנה ונקנה את זמן הגאולה המתבטא בטעם המן הבא מהשמים, ולכך מרמזים טעמי הקרא המקשרים בין מצות יציאת מצרים, ובין המן ובין מצות כל ליל סדר. וההסבר הולך לאחור:

הָאֲכַלְתִּי אִתְּכֶם בְּמִדְבַּר – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן ירמז לשני לימודים, לימוד כפשוטו למן, ומהפך פשטא לימוד המוציא מפשוטו המרוזם ב-**אֲשֶׁר** – טעם קדמא טעימת טעם המן קדמה לירידתו כי כבר טעמוהו במצה שאכלו בני ישראל בליל יציאת מצרים ובעוגות מצות – החררה שהוציאו עמם ממצרים במשך שלושים יום עד שביום השלושים ואחד ירד להם המן, כמובא ב-**בבלי קידושין לחא**, תניא אידך: ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה - וכי ארבעים שנה אכלו? והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו! אלא לומר לך, עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

לְמַעַן - מונח פסקי, כעין סדור שנחלק, קריאה ללא פסק **לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם** כמאמר **מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב)** שבמדבר המן ניתן ללא התכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות **לְמַעַן** - מונח פסקי, קריאה עם פסק כמאמר **מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב)** לידיעת הדורות שהמן ניתן כל יום בהתכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות. טעם פסק מרמז להסתרת המן בכל יום בסיבה מן הסיבות. אבל אפשר כי בליל סדר פסח באכלנו מצה טועמים טעם המן הניתן ללא ההתכסות והתלבשות בסיבה מהסיבות, דוגמת הלחם שאכלו אבותנו בארץ מצרים ואח"כ במדבר. ועל הטעימה מן המן נאמר ב-**שמות בשלח טז, טו וַיִּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הָאֵל וְגו' וַיֹּאמְרוּ** - קדמא ואזלא במלה אחת, ענין של שוויון, אמרו שכבר טעמו טעם שוה למן במצות מצרים.

15.3 **מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת - וְלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאָזְנֵי בְנֵי וְבִן-בְּנֵי שְׁמוֹת בָּא י,ב:**

וְלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאָזְנֵי בְנֵי וְבִן-בְּנֵי אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֲתִי אֲשֶׁר-שְׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעֶתֶם כִּי-אֲנִי ה': (כז אדר התשע"ג) הרב גימפל בניש הי"ו בשם ... נאמר ב-**רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ז, ה"ג** וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישביח להם ויאמרו להם כך וכך אירע וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים [א] השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו, ... [א] **הגהות מיימוניות הלכות חמץ ומצה פ"ז, ה"ג** ואנו דשלחנות שלנו גדולים ואי אפשר בקל לעקרן מנהג כשר לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו ואין צריך יותר כדי להתמיה התינוקות ... **וְלְמַעַן** – פזר, רמז ל- מחלק (מפוז) להם קליות ואגוזים **תִּסְפְּרוּ** – תלישא-קטנה רמז ל- וחוטפין מצה זה מיד זה **בְּאָזְנֵי בְנֵי** – קדמא ואזלא במובן של מוקדם והולך, רמז ל- ועוקרים [א] השולחן או לסלק הקערה שבה המצות והמרור והתבשיל לצד אחר כאילו כבר אכלו

שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג ד וְלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאָזְנֵי בְנֵי, גלה הקדוש ברוך הוא למשה מה מכה יביא עליהן וכתב משה ברמז **וְלְמַעַן תִּסְפְּרוּ בְּאָזְנֵי בְנֵי**, זו מכת ארבה כמה דתימא (יואל א) עליה לבניכם ספרו, ... **וְלְמַעַן** גי' 196 ועוד ז"ה עולה ארב"ה ר' חיים פלטיאל **שמות פרק י (ד)** ארבה בגבוליך. תימה אנה דבר יי למשה, וי"מ דיליף סיפור סיפור דכת' כאן **וְלְמַעַן תִּסְפְּרוּ** וכתוב ביואל לבניכם (ת)ספרו, או משום דכתיב כאן אשר התעללתי והתם ביואל כתיב והודיע בעמים עלילותיו גבי ארבה. מי' תימא הוא שהרי יואל היה אחרי כן כמה ימים, ותירץ רבי' **יוסף בכור שור** ז"ל שהרבה נביאות מצינו שאמרן [ו] הנביאים ואינו מפורש היכן אמרו הק' י"ש, ... ועל הלשון של סיפור הדורות הבין משה שהוא מכת ארבה. ורשב"ם פי' רמז לו הק' שני' ואת אותותי אשר שמתים בם ארבה חשך מכת בכורות. **וְלְמַעַן** – פזר, מעביר רעיון נבואת משה בלי שמפורש היכן אמרו הק' י"ש, אל נבואות נביאים אחרים בלי שנאמר היכן אמרו הק' י"ש.

הַסִּפֵּר – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה היינו ליתן שבח להקב"ה לספר תהלתו בין האומות, כ-**תורה שלמה [ח]** ... נהגת עמך לעשות לך שם תפארת (תה' סג, יד). כשנגאלו ישראל ממצרים אמר להם משה לא במעשיכם אתם נגאלין, אלא **לְמַעַן הַסִּפֵּר בְּאַזְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבַח לַהֲקִיבָה שְׁבִנֵי מִסְפָּרִים תְּהַלְתוּ בֵּין הָאוּמוֹת וְכֹה"א שִׁיר חָדָשׁ סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ. (מדרש תהלים מזמור מד)** **תורה שלמה [יא]** וְאֵת-אֶתְחִי אֲשֶׁר-שְׁמִתִּי בָם, שמו בס דברי אותותיו (תה' קה, כז), א"ר יהודה בר סימון שהיו המכות נרשמות בגופן באותיות, שנאמר ואת אותותי אשר שמתי בס. (מדרש תהלים מזמור קה-ח) ובהערות כתב ... אמר רבי יודן בר סימון שהיו המכות חקוקות על המטה בלשון נוטריקון דצ"ך עד"ש באח"ב, ומשה מביט בו איזה מכה ראויה לפרעה לבוא ומביאה, והיה המטה משואוי ממ' סאה, ושל סנפירון היה, והיה מכה בו, והמכות נרשמות בגופן. ומבואר שלגירסא אחת, אות מהמכה נרשם בגופן. ראה תו"ש בר' ד' [ק"ט], מדרש על הפסוק וישם ה' לקין אות, שנרשם בזרועו אות אחת משמו.

הַסִּפֵּר – תרסא בתפקיד שיעור של משקל המטה, ועוד תרסא בתפקיד בעל בחינה נעלה כי המטה מסנפירון שבמקום אחר נאמר שזה מכסא הכבוד. אפשר שאבן סנפירון היא מסוג י"ב אבני החושן שהן בעלות תכונה להעביר השפעת רוח הקודש אל הנביא או הכהן. ובס' מנחה בלולה אותותי אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, וכמו שההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם כך יהיה אחרית פרעה ועמו. ולזה תרגם אונקלוס אותותי הראשון (א.י) אתי שהוא תרגום של אותיות והב' (ב.י) אותותי שהוא תרגום של אות.

וּבֶן-בְּנֵיךָ – רביע, אפשר כי מרמז למדרש אל תקרי **אתתי**, אלא אותיותי, שהם אותיות השם הנכבד, שהוא היה המחזק ומכבד לבו, **הַסִּפֵּר** – תלישא-קטנה בתפקיד עקירה של פרעה ועמו מן העולם **וּלְמַעַן** – פזר, מעביר רעיון עקירת פרעה מן העולם בגלל שהתנגד לה' בפיו אל ההוגה השם באותיותיו נעקר מן העולם **וּלְמַעַן** – פזר, מעביר רעיון השבחה על עקירת פרעה לברכת הנסים **תורה שלמה [ז]** **הערות** ובמדרש הגדול מביא שם אחרי זה **וּלְמַעַן הַסִּפֵּר בְּאַזְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁנֵה (גמרא) דברכות נד. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.**

בְּאַזְנֵי בְנֵיךָ – קדמא ואזלא, כעין מלמד, **תורה שלמה [ז]** **הערות** ... ובלק"ט: פסוק זה למשה אמרו למען תספר בתורה להודיע לדורות. ובכת"י מדרש חפץ: ולמען תספר מכאן שחייב אדם לספר בשבח הקב"ה מן התורה כו'.

15.4 תלמוד לומר בעבור זה

שמות בא יג,ח: פסוק זה בפרשת קדש לי כל בכור, מהוה מעבר ממצוות עשיית פסח בחדש האביב של ארץ כנען אל מצוות הכללת פרשה זאת בתפילין.

[ה] וְהָיָה כִּי-יִבְיֶאֱדָה הו' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעַבְדָּתְךָ אֶת-הָעֵבֶרֶת הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: [ו] שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּה וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי תָגֵל לָהֶּ: [ז] מִצֹּט וְיֹאכַל אֶת שְׁבַעַת הַיָּמִים וְלֹא-יִרְאֶה לָךְ חֶמֶץ וְלֹא-יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל-גִּבְעֶיךָ:

[ח] וְהִנְדַּתְךָ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר

בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

לְאִמֹר – דרשת לאו אמור קיימת גם כאן ללמוד לאו מכלל עשה כלשהו בכתוב **בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:**

(א) **לְאִמֹר** – דרשת לאו אמור, אפשר שבא ללמד על זמן החיוב של מצוות הגדת לבנך של ליל פסח היא משתחשך וללמד שבזמן אחר לא מקיימים חיוב המצווה אלא לימוד תורה - **בשעה שפסח מצה ומרור מונחים לפניך**, היינו שראוי להיות מונחים, ולא שיהיו מונחים ממש, ובזמן שאין בית המקדש **בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך**, או ראוי שיהיו מונחים. (נערך ע"פ **אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, הגדה (של פסח) [טור קפ, קפב]**).

המלים **בְּעִבּוֹר זֶה** נדרשות ע"י רב אחא בר יעקב ע"י גזרה שווה המשווה ל- "בננו זה" בבן סורר ומורה להצבעה על הפסח, מצה ומרור וגם לפטור סומא מהגדת ההגדה כי אינו יכול לייחד - להורות באצבע על המצה ומרור כהוראת המלים **בְּעִבּוֹר זֶה** ... ורב ששת ורב יוסף חולקים, ואף שהיו סומים היו קוראים את ההגדה להוציא את הרבים, ואינם סוברים גזרה שוה זו, לפי ש-**בְּעִבּוֹר זֶה** האמור כאן אינו מיותר, ופירושו בעבור מצה ומרור, שלכך אני אוכל מצה ומרור, זכר למה שעשו לי בצאתי ממצרים

(ב) **לְאִמֹר** – דרשת לאו אמור, אפשר שבא ללמד על דרשת "לא" שנאמר במכילתא "לי ולא לך" (ובלשון ההגדה של פסח "לי ולא לך") כפי המתבאר

בְּעִבּוֹר זֶה - מונח רביעי **עָשָׂה ה' לִי** - מהפך פשטא זקף-קטן, **בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם** - טפחא סלוק

רש"י עה"ת (ה) ... אֶת-הָעֵבֶרֶת הַזֹּאת - של פסח. והלא כבר נאמר למעלה (ש'מ'א יב,כה) "והיה כי תבאו אל הארץ" וגו', למה חזר וְשִׁנְאָה? בשביל דבר שנתחדש בה: בפרשה ראשונה נאמר בה(ש'מ'א יב,כו) וְהָיָה כִּי-יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֵבֶרֶת הַזֹּאת לָכֶם: - בבן רשע הכתוב מדבר, שהוציא עצמו מן הכלל (ראה **מכיל' בא פסחא יז**); וכאן וְהִנְדַּתְךָ לְבִנְךָ (ג,ח) - בבן שאינו יודע לשאל, והכתוב מלמדך, שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכים את הלב (ראה **שבת פז,א**). (ח) **בְּעִבּוֹר זֶה** - **בְּעִבּוֹר** שאקיים מצותיו, כגון פסח ומצה ומרור הללו (ראה **מכיל' בא פסחא יז**). **עָשָׂה ה' לִי** - רמז תשובה לבן רשע, לומר לו: **עָשָׂה ה' לִי**, ולא לך; אילו היית שם, לא היית פְּדִי לִיגָאֵל (ראה שם).

נתבונן בשני המקראות וְהִנְדַּתְךָ לְבִנְךָ – מונח זקף-קטן, **עָשָׂה ה' לִי** – מהפך פשטא זקף-קטן,

אפשר כי כל זקף-קטן מלמד על שני בנים. הבן החכם והבן התם השואלים ללמוד, הבן שאינו יודע לשאול והבן הרשע שאינו רוצה לשאול ללמוד אלא שואל להקניט. ע"פ פי' רש"י **עָשָׂה ה'** – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשרו בהתייחסות למלת לִי זקף-קטן, לרמז לשני בנים ודורש גאולה לאחד ודורש שלילת גאולה לשני, לִי ולא לך; שהמקיים הקשר לקב"ה נגאל וזה שאינו מקיים הקשר לקב"ה אינו ראוי להיגאל.

וְהִנְדַּתְךָ לְבִנְךָ - למאן דאמר שיש בן חמישי שאינו מגיע כלל לסדר, אפשר כי מרומז בטעם מונח של **והגדת**

בלשון נופל על לשון מונח במונח והוא בהעלם ידיעה על אמנות ה' בכלל וחיוב הגדה בפרט.

הקשר היומי עם הקב"ה מתבטא בהנחת תפילין שבהן נכללת פרשת קדש לי כל בכור. רש"י פירש פסוק (יג,ח) ע"פ המכילתא כדוגמא לקיום מצוות וקשר לה' (ח) **בַּעֲבוּר זֶה - בַּעֲבוּר שְׂאֵקִים מְצוּתֵי, כַּגֹּן פֶּסַח וּמִצְוַת וּמְרוּר הַלֶּלוּ (ראה מכיל' בא פסחא יז).** אפשר כי תבנית הטעמים **בַּעֲבוּר זֶה - מוֹנַח רְבִיעַ, מְרֻמַּת לְשֵׁתֵי רְבִיעוֹת שֶׁל פְּרָשִׁיּוֹת תְּפִילִין, אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל יָד וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל רֶאשׁ, שֶׁהֵן הַקֶּשֶׁר הַיּוּמִי עִם הַקֶּב"ה.**

לימוד בדרך פנימיות התורה. נערך בעזרת רב אי"מ אייזן נר"ו

שמות בא יג,ח: וְהִנְדַּתְּ לְבַנְךָ בְּיָוֵם הַהוּא לֵאמֹר

בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

אפשר כי הסיבה הפנימית לחיוב ההגדה של יציאת מצרים בליל טו ניסן מרומז בס"ת **וְהִנְדַּתְּ לְבַנְךָ בְּיָוֵם הַהוּא לֵאמֹר - ת' כ' מ' א' ר' = כת"ר א"ם**, המרמז לחיבור (יחוד) מלא בין כל העולמות הרוחניים שבעולם האצילות כפי המוסבר.

ונקדים להסבר ענין השורש של כת"ר של עולם האצילות שהוא עולם של תיקון וכלים לתיקון היוצא (אפיק) מעולם אדם קדמון שבו האורות עצומים והכלים מעטים.

בַּעֲבוּר זֶה - מְרַכֵּב בְּאוֹתוֹת בַּעַו-ו-עַב אפשר כי מרמז לשם הוי"ה במלוי יו"ד שהוא שם ע"ב

בַּעַו-ו-עַב מרמז ללצירוף ע"ב דע"ב השייך לעולם הנקרא אדם קדמון (א"ק) שלא מדובר בזה כי הוא צירוף נעלה ביותר ונסתר מאיתנו.

בתורת הסוד מדובר החל מהצירוף ע"ב דס"ג בא"ק שהוא מקור לטעמי המקרא.

יש לומר כי יש ארבעה צירופים בשם הוי"ה והם מקור הטעמים בארבעה שלבים

א - צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת עי"ן (או עיני"ם) מרמז לצירוף ע"ב דע"ב דס"ג מלמד על אורות עיניים עצמיים הבאים קודם לצירופי שמות הוי"ה שהם מקור לטעמים (הצירוף עי"ן לא מוכר לי)

ב - צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת אז"ן (גי' ס"ג פחות גי' האות ה' העולה נ"ח), המבטא ענין של שם בצירוף ס"ג (של) דע"ב דס"ג, שהוא מקור טעמים עליונים וזה ענין נשמה,

ג - צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת חוט"ם (גי' ס"ג) המבטא ענין של שם בצירוף מ"ה (של) דע"ב דס"ג, שהוא מקור טעמים

אמצעיים וזה ענין רוח, אפשר כי מרומז בפסוק **כָּל אֲשֶׁר רוּחַ חַיִּים בְּאִפְיוֹ**

ד - צירוף שם הוי"ה שמבוטא בגי' במלת פ"ה (גי' ס"ג ועוד כ"ב אותיות) המבטא ענין של שם בצירוף ב"ן (של) דע"ב דס"ג, שהוא מקור טעמים תחתונים וזה ענין נפש.

הצירופים האלו באדם קדמון (א"ק) הם השרשים מהם יוצאים חמשה פרצופים דאצילות שבחלוקה שונה מעט הם ששה (אפשר כי

מרומזים באות ו"ו במלת **בַּעֲבוּר**), וכמו-כן **בַּעֲבוּר זֶה - מוֹנַח רְבִיעַ, מְרַמֵּז לַחֲמֵשָׁה או שֶׁשָׁה פְּרָצוּפִים.**

ענין היציאה מרומז בגי' המלים **בַּעֲבוּר זֶה** (בשם בתי ש"ב הי"ו) בעבור ז"ה גי' רצ"ב והיא מרמזת לשווה לה בגי' האפיקומין גי' רצ"ב. **ששה פרצופים דאצילות הם:**

כתר ובו (א) עתיק יומין (ע"י) הנקרא גם עתיקא קדישא (ע"ק) המרמז לפנימיות כת"ר וענין עונג,

(ב) אריך אנפין (א"א) המרמז להיצונויות כת"ר וענין של רצון

או"א ובו (א) אבא - חכמה, (ב) אמא - בינה

זכר ונוקבא (זו"ן) כעין בנים לאבא ואמא המרומזים במלת **לְבַנְךָ** ובטעם זקף-קטן המרמז לשניים (א) זעיר אנפין (ז"א) ואלו שש המידות חסד, גבורה, תפארת (רחמים), נצח, הוד, יסוד (ב) מלכות

או נסביר כי **וְהִנְדַּתְּ לְבַנְךָ - טַעַם זַקף-קטן מְרַמֵּז לַאֲבָא וְאֵמָא, עָשָׂה ה' לִי - טַעַם זַקף-קטן מְרַמֵּז לַכַּעֲיִן בְּנִים זָכַר וְנוֹקְבָא (זו"ן)**

ששה הפרצופים העיקריים מתחלקים לי"ב פרצופים דאצילות המרומזים בגי' מלה ז"ה מהמלים

בַּעֲבוּר זֶה - ז"ה גי' י"ב פרצופים דאצילות והם פירוט החמשה (הששה) פרצופים הכלליים דאצילות

ובכל אחד מהם יש בחינת זכר ובחינת נקיבה ולכן י"ב פרצופים דאצילות

בפסוק (יג,ט) ישראל מצווים לרשום היחוד הנעלה של עולמות עליונים ותחתונים שבלייל פסח בשתי רביעיות של ארבע פרשיות התפילין של ראש ושל יד המרומזים בטעמי **בַּעֲבוּר זֶה - מוֹנַח רְבִיעַ, וְבַהֲנַחַת תְּפִילִין מְבִיאִים לַהֲתַעֲוֵרוֹת מְדַלְתָּא דַלְמַעְלָה, וּמְעוֹרְרִים שׁוֹב הַתַּעֲוֵרוֹת מְדַלְמַעְלָה לְדַלְתָּא אֵל הַמְּנִיחַ וּבִאֲמַצְעוֹתוֹ אֵל כָּלל יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן הַנַּעֲלָה כְּמוֹ בְּלִיל פֶּסַח.**

הבהרה: הגלוי הנעלה בא-לקות משמעו א-לקות בפחות הסתר אבל אין זה א-לקות בעצמותו ומהותו

בליל פסח מצווים ישראל לשמוח ולעסוק בסיפור היציאה (אפיקומן) ממצרים **וּבַהֲלִיל לַיְלִיָּה** לעורר יחוד עולמות עליונים ותחתונים המרומז כך:

(א) בר"ת **וְהִנְדַּתְּ לְבַנְךָ בְּיָוֵם הַהוּא לֵאמֹר - ו' ל' ב' ה' ל' = ובהל"ל**

(ב) (בשם הרב אי"מ פערל הי"ו) מלת ליל"ה מרומזת בגימטריה ר"ת **וְהִנְדַּתְּ לְבַנְךָ בְּיָוֵם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר - ו' ל' ב' ה' ל' ב' = ב"ו בהל"ל = גי' ע"ה = גי' ליל"ה**

וּבַהֲלִיל לַיְלִיָּה של פסח מלווים את היחוד של עולמות עליונים ותחתונים וב-האפיקומן גי' רצ"ו מעוררים את הגאול"ה הצפונה גי' רצ"ו (ע"פ השפת אמת) (בשם בתי ש"ב הי"ו)

וּבַהֲלִיל גי' ע"ג = ע"ג ראשי תבות ג"ן עד"ן

בשם יצחק שאול אוילברט נר"ו בשם הרב יצחק דוד אלטר הי"ו נאמר ב-**בבלי יומא כב, קול גלגל חמה - ס"ת הל"ל, קול המונה של**

רומי - ס"ת ליל"ה, פירש **רבינו בחיי** החמה בהילוכה אומרת שירה - הל"ל מתמיד לה' לעומתה רומי מגבירה השכת ליל"ה

בבלי מגילה יז,א מלמד שאין אומרים הלל בלילה, (ואפשר כי לכן) נדרש ב-**זוהר** כי לילה של יציאת מצרים נהפך ליום, לכן אומרים בו הלל, ו-**אור החיים** למד על **וְהַנְּדָתָ לְבִנְךָ** שיש להדגיש כי הלילה נהפך ליום.
יש האומרים שההל להאיר בחצות עם מכת בכורות, החיד"א אומר שההל להאיר מתחילת הלילה, הראשון יתמוך בדעת ר' אליעזר שלא תותירו ממנו עד בקר זה עד חצות כי אז החל להאיר, ותוס' ברכות ט,א? מתרץ אחרת.

15.5 מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו בראשית וירא כיג ויהי כאשר התעו אתי אלהים מפית אבי ואמר לה זנה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום אשר נבוא שקמה אמרי לי אחי הוא:

ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א) כל השמות הכתובים באבינו אברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול **ויהי כאשר התעו אתי אלהים מפית אבי** ויש אומרים אף הוא קודש שאילולי אלהים כבר התעו אותי ע"פ האופן הראשון ב- **ירושלמי מגילה פ"א ה"ט** נחור ותרח, סבו ואביו של אברהם אבינו היו עובדי עבודה זרה ולפי דעות אחדות אברהם אבינו רק בגיל 48 ואף יותר הכיר בבוא עולם ואז ע"פ האופן השני בירושלמי וע"פ רש"י המפנה לתרגום אונקלוס על הפסוק: 'והיה כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון יתי קריב ה' לדחליה' [ויהי כאשר טעו העמים אחרי עבודת ידיהם (עבודה זרה), אותי קירב ה' ליראתו], עשו אברהם אבינו ושרה אמנו התיקון הראשון של הורדת השכינה לתחוננים כמרומו בטעמי **כאשר התעו אתי** – דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון לקילקול חטאי אדם הראשון והדורות שאחריו, תיקון כח המתאווה לקדושה. ראה בהמשך אנוס ע"פ הדיבור. ובעקבות הירידה למצרים היו מבני ישראל שתעו אחרי עבודה זרה כדאיתא ב-**שמות רבה (וילנא) פרשה כא סימן ז** ... ד"א מה תצעק אלי, ... כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים עמד סמאל המלאך לקטרג אותן אמר לפני הקב"ה רבש"ע עד עכשיו היו אלו עובדים עבודת כוכבים ואתה קורע להם את הים

15.6 ואחרי כן יצאו ברכוש גדול

בראשית לך-לך טו,יד: וגם את-הנזי אשר יעבדו הן אנכי ואחרי-כן יצאו ברכש גדול:

שולחן ערוך הרב ג – ג-ד (א"ח ג-ד) האדמו"ר שניאור זלמן מלאדי, וכן הגדה של פסח עם ליקוטי הטעמים והמנהגים, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן **ואחרי-כן יצאו** שאל ר' ייסא זעירא דמן חבריא מרשב"י האי דקב"ה מדכר להו לישראל בכל אתר ואתר הוצאתך מארץ מצרים מאי רבותא אוליף הכא, תנאה שלים הוא ואחייב יצאו. א"ל תא חזי ברי קב"ה לא אתני עם אברהם אלא דיפיק ית ישראל מן גלותא דמצרים ולא מיד שעבודא דדחלא אחרא. ישראל במצרים הוו שראן תחות מ"ט חילי דמסאבותא וקב"ה אפיק יתהון, ועוד דאעיל יתהון במ"ט תרעי דסוכלתנו לקבליהון (שערי בינה כנגדם). ובגין כך תשכח באורייתא חמשין זמנין יצי"מ. ודא איהו דאנן מנן להו מיו"ט דפסחא יומי ושבועי כי בכל יומא אפיק לן מחילא דמסאבו ואעיל לן בחילא דדכיו. (זהר חדש ר"פ יתרו בקיצור לשון. ועיין בת"ז תל"ב). מ"מ נ' פעמים שהוזכרה יצי"מ בתורה - ראה **פרדס להרמ"ק שער השערים** בתחלתו. **ואחרי-כן יצאו** - מרכא טפחא, יתור לרבות על השיחרור מגלות מצרים עוד שיחרור משיעבוד לעבודה זרה שלא הובטח לאברהם. **ברכש גדול** - מרכא סלוק, רבוי והגבלה. וההסבר יהיה למפרע **גדול** -סלוק, הגביל את כוחות הטומאה לבל יהיו בישראל, וריבה **ברכש** - מרכא, בתפקיד רבוי, שהקב"ה הביא את ישראל במ"ט שערי בינה - כוחות טהרה וקדושה, ומכך הגיעו לחמשים שערי בינה. **(בר ג)** **וכי תאנה-הוא לעינים** - גי' כת"ר נ' - תיקון כח התאווה לקדושה, גם אם הכוונה לטוב יש לעבור כל השלבים ללא קיצורי דרך, כמו במעבר מ"ט כוחות - שערי טומאה למ"ט שערי בינה, ורק אז להיכנס בשער הבינה החמשים.

אוצר החכמה – תורת מנחם (תשל"ח ב): האדמו"ר מ"מ שניאורסון זצ"ל ז"ע ע' 195

... והנה בסדר עשיית הפרה כתיב והזה אל נכח פני אהל מועד, כי, הדם הוא פנימיות הנפש והוי הפנימיות היא כשלימות בכל אחד ואחד, וכמ"ש בתניא שגם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' וכתיבת בל ידח ממנו נדח ולכן נאמר והזה אל נכח פני אהל מועד פני דייקא. ואח"כ הוא ענין שריפת הפרה שנעשית לאפר, דהנה, ישנו עצם הדבר שהוא האפר, וישנו ציור הדבר, ובשריפה נאבד הצורה ונשאר העצם, וכמו"כ גם ברוחניות שישנו **כח המתאווה** וישנו הציור הרע, ומה שצריך לאבד הוא רק הציור הרע, אבל עצם כח המתאווה אפשר לתקנו, שהרי עצם ענין כח המתאווה והתענוג שרשו הוא בקדושה (כנ"ל), עד בחי' לפני הוי', **אלא שאח"כ נשתלשל התענוג ונצטייר ונעשה מורכב בעיני קדושה, ועד שבריכו השתלשלות וצמצומים נעשה מצויר ומורכב בעיני רע** כו', ולכן כאשר שורפים ומאבדים את הציור, אזי בכח האפר להתתקן ולהטהר כו' ואדרבה מיני' ובי' אבא לשד' בי' נרגא, ולכן התיקון הוא דוקא עי"ז **שכת המתאווה נהפך לקדושה**. ואח"כ כתיב ונתן עליו מים חיים, דהנה נתבאר לעיל שבענין הקרבנות צ"ל העלאה ואח"כ המשכה, ולפי אופן ההעלאה כן היא המשכה. וכיון שההעלאה דפרה אדומה היא מלמטה מטה מעניני חוץ הרי מובן שגם המשכה היא מלמעלה מעלה וזהו מ"ש ונתן עליו מים חיים דהנה מים חיים הם מי מעין שבאים מן התהום וגו' **וכי תאנה-הוא לעינים** - דרגא מונח רביע, גי' המלים 670 = 620 + 50 = כת"ר מצוות ו-נ' שערי בינה. המלים **תאנה-הוא** הא הדגמה של **נשתלשל התענוג ונצטייר ונעשה מורכב בעיני קדושה**, ההרכבה בעיני קדושה מתבטאה בשילוב שם אהו"ה בתוך התוכן בזה על זה כמוסבר אותיות **אנה-ה** הם שם א-ה-ו-ה וכן אותיות **ה-הוא** הם שם א-ה-ו-ה. **ועד שבריכו השתלשלות וצמצומים נעשה מצויר ומורכב בעיני רע** וזהו **תאנה-הוא לעינים**. **הוא לעינים** מונח רביע, עשוי לבטא ארבע מדרגות כלליות כגון חכמה בינה מידות לבושין ובינהן אין ספור מדרגות משנה.

15.7 יורד מצרימה – אנוס על פי הדבור

בברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים. ויעקב אבינו היה אנוס על פי הדבור לרדת למצרים כדי שהוא וצאצאיו ימשיכו לפעול להורדת השכינה לארץ.

וזה לשון מדרש **בראשית רבה פר' בראשית**:

(ח) וישמעו את קול יי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הילוך לקול, הילוך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלך ותיהלך אש (שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לשישי, מצריים בימי אברהם לשיביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקין אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה והורידו אותה לארץ, אברהם משיביעי לשישי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשיני, עמרם הוריד משיני לראשון, משה הורידה למטה,

כתב האדמו"ר **מ"מ שניאורסהאן זצ"ל ז"ע שיחות קודש תשכ"ט** שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיות העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק ההעלם וההסתר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.

ברוב הפסוקים הנוגעים בענין מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביע** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועניני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן מוצגים:

(א) המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון,

בראשית ג ו: וַתֵּרָא הָאֵשֶׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֹאמְרָה הִנֵּה הָאֵשֶׁה הִגִּיד וַתִּגְדַּל וַתִּתֵּן לָאִשָּׁה מִפְּרִי עֵץ הַגָּן וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן מִמֶּנּוּ לְבִנְהָ וְלִבְתָּרָהּ וַתֹּאכַל וַתָּמָת וַתֵּלֶךְ וַתִּבְרָא אֶת הָאָדָם הַשֵּׁנִי, תענועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

(ב) המופע המרמז על התיקון השביעי, חזרת השכינה לארץ ע"י משה רבנו שאורו החל להפציע דווקא בביתו של פרעה שהיה דרגת הטומאה הגדולה ביותר במצרים.

שמות ב,ט: וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה – **דרגא מונח רביע**, התיקון השביעי הורדת השכינה לארץ.

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה הִילִיכִי אֶת-הַגִּלְד וְהִינִקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת-שְׂכָרְךָ וַתִּשָּׂח הָאֵשֶׁה הַגִּלְד וַתִּנְקֶהוּ:

ואחרי שירדה השכינה לארץ במתן תורה חטאו בעגל מהחטאים בידי אומות העולם ומהערב רב שיצא עמם. ועל כך נאמר ב-

שיר השירים ב,ז: עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים

סֵבֶ דְמָה-לָךְ דּוֹדִי לְצִבִּי אֲוֹ לְעֵפֶר הָאֲיָלִים עַל-הַרֵי בְּתָר: ס

שיר השירים ד,ו: עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים

אֲלֶךְ לִי אֶל-תֵּר הַפֹּמֹר וְאֶל-גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה:

ביאור הגר"א שיר השירים ב,ז

עד שיפוח היום. פירוש, משום שאמר לה **הנצנים נראו בארץ** שהוא בכושרות חודש כשר כו' (**מכילתא שמות יג,ד**), זהו עד אייר, אבל אחר כך בעת שגבר חום היום היינו בעת שעשו את העגל, ואז **ונסו הצללים**. הם ענני כבוד שהיו כצללים לישאל. ואמר לה הקב"ה (**שמות כי תשא לג,ג**): **כי לא אעלה בקרבך**, ואז היתה מדת הדין מתוחה וידעה שאי אפשר בשום אופן שיהיה עמה, ויראה אולי יבחר לה אומה אחרת, ואז אמרו ישראל להקב"ה: **סֵבֶ דְמָה-לָךְ דּוֹדִי לְצִבִּי אֲוֹ לְעֵפֶר הָאֲיָלִים עַל-הַרֵי בְּתָר: ס**. ביאורו, שתרועץ על הרי בתר שהם הרים גבוהים וחדים מאד ואין שם ישוב כלל, וכונתם שיזכור להם ברית בין הבתרים, כי על פי הדבור בברית בין הבתרים היו אנוסים לרדת לארץ לא להם ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטאיות.

15.8 מכת ערוב

שמות וארא ח,כה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתַרְתִּי אֵל-ה' וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעֶה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחָר

רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעֶה הַתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעַם לְזִבְחַ לָהּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתַרְתִּי אֵל-ה' וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעֶה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחָר

- רביע ... זקף-קטן ... רביע – אפשר כי שייך לבטוי עצמת מתבנית שלוש זקף-קטן בין שני קיסרים. **וְהִעֲתַרְתִּי** – זוהי תפילה חזקה

- **הַהֵבָה** – משמעו חידוש, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו

שכל טוב (בובר) שמות פרשת וארא פרק ח

כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ. פרעה אמר לו אנכי ומשה אמר לו **אֲנִי**, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו. ומעין אלו הדברים אמרינו במסכת ביצה באחד מתלמידי שמאי שאמר לתלמיד א' של הילל מאי זו סמיכה, והאי אהדר ל' מאי זו שתיקה, ואמר אב"י ש"מ האי צורבא מדרבנן לא ליהדר מילתא לחבריה טפי ממאי דאמר ליה, דאיהו אמר ליה מה זו סמיכה, והוא אהדר ליה מה זו שתיקה: **וְהִעֲתַרְתִּי אֵל-ה'**. כבר פרשתי ענין עתר בויעתר יצחק לה' (בראשית כה כא):

וסר הערוב מפרעה. גדולה היא למלכי מצרים לקראותם פרעה: **מִפְּרֹעֶה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ**. אבל לא מן הגבולין: **מִחָר**. זה היה ביום הששי למשלחת הערוב: **רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעֶה הַתֵּל** (בי). כלומר להתל, והיא לישנא קלילא, עיקר מלת התל לשון שקר וצחוק, כגון הנה התלת בי ותדבר אלי כזבים (שופטים טז ז), וכגון ויהתל בהם אליהו (מ"א יח כז), ותרגם יונתן בן עוזיאל וחי"ך בהון אליהו, וכמו אם כהתל באנוש תהתלו בו (איוב יג ט), חזו מהתלות (ישעי' ל ז), וכל דומיהן:

- רביע ... זקף-קטן כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. ע"פ רמב"ן כוננת משה הייתה שיסור הערוב מחר, אבל ה' הסירו מיד חי ולא כבצפרדעים מת. לא נשאר למצרים תועלת כלשהי מהערוב. ולפי הבנה בפ"י רבינו בחיי במכת הצפרדעים, יש לומר שכדי שפרעה לא יחשוב כי הכל פועל רק למחר, ה' הסירו מיד.

מדרש בתנומא (ורשא) פרשת וארא סימן יד ערוב למה שהיו המצרים אומרים לישאל צאו הביאו לנו דובים ואריות כדי להיות מצירין בהם לפיכך הביא הקדוש ברוך הוא עליהן חיות מעורבות שנאמר ויבא ערוב כבד, דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר מיני צרעין ויתושין ונראין דבריו של רבי יהודה בצפרדעים כתיב ויצברו אותם חמרים, ובערוב כתיב ויעש ה' כדבר משה, ויסר הערוב, צפרדעים שלא היה בהן הנאה מתו והסריחו מצרים, ערוב שהיה הנאה בעורותיהן לא נשאר עד אחד, שאלו היו צרעין ויתושין היה להן שימותו ויסריחו במצרים,

ר' חיים פלטיאל שמות וארא ח, כז וְסָר הָעֵרֹב . וא"ת למה לא מתו כמו גבי צפרדעים, וי"ל דצפרדעים נבראו לכך והיה בהם הרבה יותר מדאי דכתיב ושרץ היאור צפרדעים, א"כ כשהלכו הוצרכו להרוג הצפרדעים אבל הערוב לא נבראו לכך אלא ששלחם ממקום חנייתם למצרים וכשנפסקה המכה אז חזרו למקומם, א"נ שלא יחנו מן העורות.
 וא"ת גבי ערוב אמאי לא קרא פרעה לחרטומים לעשות כן כמו שעשה בשאר מכות, ואין לומר מאחר שלא יכלו פעם אחת שוב לא היה להם פה לדבר דא"כ אמאי כתיב גבי שחין ולא יכלו החרטומים לעמוד, דמשמע הא אם יכלו לעמוד יעשו. וצ"ע.
 במכות(ו)ת הערוב למה אין כתיב ויעשו החרטומים כן בלטיהם [כ]בשאר המכות, י"ל לפי שכתוב בו הש' מה שאין כתוב בשאר המכות כ"א ויעש משה, א"נ לפי שבמכה שלפניו שהיא מכת כינים כתיב ולא יכלו החרטומים לעשות כן כי אמרו מכת מדינה היא.
רמב"ן (כה) **וְסָר הָעֵרֹב מִפְּרֻעָה מִעֲבָרָיו וּמִעֲמֹן מִחָר** - כאשר אמר פרעה במכת הצפרדעים "למחר" (לעיל, ו), כן רצה משה לעשות גם בזאת, שיתפלל ויסורו מחור. והנה סר הערוב והלכו להם, לא כאשר היה בצפרדעים, מן הטעם שאמרו רבותינו (שמ"ר יג), שרצה הקדוש ברוך הוא לצער אותם במכות, לא להועיל להם כלל; ומשה נשמר בכך במאמרו, כי אמר לפרעה "להכרית הצפרדעים" (לעיל, ה), שירמוז למיתתם, כמו שפירשתי (ראה שם).
 - **מִשֶּׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא** - ס"ת ה' ה' י' א' - ההי"א הוא צירוף חודש אדר של השם המיוחד אהי"ה.

15.9 מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף

שמות בא יא,א:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרֻעָה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה: ִ
כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה גֵרָשׁ וְגֵרָשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

פעמיים זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים. ברישא **וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן** זקף-קטן זקף-גדול. בסיפא **כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה** זקף-קטן זקף-גדול. כתב הרבי מדויקוב בספר אמרי נועם כי גימטריית "זקף-גדול זקף-קטן" עולה "יסוד מלכות" ועולה תקע"ו, והרב י"ר פאלוך זצ"ל כתב שכן נמצא ביעב"ץ. העיון גילה כי גימטריית המלים המוטעמות בתבנית הטעמים "זקף-קטן זקף-גדול" וכן ההפרש בין גימטריית המלים והגימטריה של התבנית (השווה תקע"ו) מרמז לדברים שונים בתנ"ך ובתושב"ע.

אמנם אין כאן תבנית של שלוש פעמים זקף בין שני קיסרים שאחת מתפקידיה ללמד על תוקף – עצמת דבר, אך הפעמיים זקף בין שני קיסרים הנדיר מאד בתורה תומך בתוכן הפסוק על תוקף גירושם ממצרים **כְּלָה גֵרָשׁ וְגֵרָשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה** שהיה גם כנגד אלו שעדיין היו ספקנים.

וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן – זקף-קטן זקף-גדול מרמז לבצע גימטריית המלים המוטעמות בתבנית גי' 106 + 380 + 219 + 70 עולה ק"ו + ש"צ + יר"ט + ט' = שקו"ץ + יר"ט + ט' = ע' = 775 עולה תשע"ה

הפרש מתקע"ו = 576 - 775 = 199 = קצ"ט נמצא באוצר גי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל קצ"ט עולה צדק"ה ועולה שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלקי וכוללם

אַחֲרֵי גי' יר"ט – נוטריקון י'ראה ר'אתה נ'טתה (רש"י במד' בלק) בין פירושו מלאך, כאן אפשר כי הוא שר היינו שקו"ץ של מצרים והמשחיתים מע' אוה"ע שהביא עמו על הים.

ביציאת מצרים הקב"ה עשה צדק"ה (=קצ"ט) עם ישראל ואפשר שע"י הצירוף שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלקי וכוללם (=קצ"ט) הקב"ה נפרע מאומת מצרים ונפרע משרה, כמאמר חז"ל שכאשר הקב"ה נפרע מאומה הוא נפרע משרה (מעבודת האלילים שלה). כאילו נאמר אחרי תשע"ה נגעים **עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרֻעָה וְעַל-מִצְרַיִם** שיכלול נגע היפרעות מהשר של מצרים (על בסיס יר"ט) על הים שע"פ (**והור שמי בשלח ד, ז**) ויקח שש מאות רכב בחור וגו' הביא עמו משחיתים מכל האומות היינו ע' אומות העולם, והיפרעות משרי שבעים אומות העולם ובכל שיקוצי מצרים ובפרעה ובעם מצרים.

כְּשִׁלְחוֹ כְּלָה - קדמא זקף-קטן במלה אחת זקף-גדול – גי' המלים המוטעמות בזקף-קטן זקף-גדול 364 + 55 = 419 = תי"ט = השט"ן + ה"ן (חמש פעמים ו"ה ענין של רחמים), וכן עולה אקשי"ח, ענ"ו בכב"ל רגל"ו

הפרש הגימטריית בין גי' המלים ובין גי' התבנית (= מתקע"ו) 419 - 576 = 157 = זק"ן, מזי"ק הסבר אפשרי אחרי אשר ענ"ו בכב"ל רגל"ו (= גי' תי"ט) את עם ישראל (הפסוק על יוסף ומלמד על כלל ישראל) הקב"ה מבטיח כי אקשי"ח (= גי' תי"ט) לב פרעה אשר הוא (**קהלת ד, יג**) **מִמֶּלֶךְ זָקֵן וְכִסְלִי** (זק"ן גי' 157) ומזי"ק (גי' 157) שנאמר על השטן (בשם אליהו שגב הי"ו)

כְּשִׁלְחוֹ = 364 = השט"ן משטין לעשות **כְּלָה**, כשלחו כמו **ויהי בשלח פרעה** - שני הפסוקים מעידים כי פרעה עדיין סבר שמכווח הוא שלחם

ונגדו **כְּלָה** בגי' מדת הרחמים מסנגר **כְּלָה** = 55 = ה"ן עם לבדד ישכון, ניתוק מכל האומות המכשיר עם ישראל לקבל התורה ולהיות עבדי ה'.

בסיכום: השט"ן ביצע שליחות ה' לעקור ישראל ממצרים להיות ה"ן עם לבדד ישכון וגו' אבל הוא את (גי' תי"ט) (= הע"ם הז"ה וזנ"ה אחר"י

שמות בא יב,יב: וְעִבְרֵתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפְכִיתִי כָל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה':

מדרש שמות רבה (וגשל התשס"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר וְעִבְרֵתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה

פירוש מהרז"ו שהעברה שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

וְעִבְרֵתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע ו/או מוסיף ענין מעין הענין המדובר בו. כאן כעין גורע מענין הדינים שהיו על ישראל בלילה הזה ומוסיפם על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת ליל יציאת מצרים

הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים.

ודומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים:

שמות כי תשא לד,ו: וַיַּעֲבֹר ה' וְעַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' וְה' אֶל רְחִים וַחֲמִין אַרְבַּי אֲפִים וְרֵב-חֶסֶד וְאַמֶּת:

וַיַּעֲבֹר ה' וְעַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא – זרקא סגול, הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. **תיב"ע** הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

והגר"א פירש ב-**שיר השירים ב,יז** כי בני ישראל מבקשים שהקב"ה יזכור להם ברית בין הבתרים שעל פי הדבור בה היו אנוסים לרדת לארץ לא להם מצרים כדי לתקן עולם במלכות שד"י, ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטאים, וזו סיבת הדינים שהיו על בני ישראל. והקב"ה אכן זכר זכות אבות והעביר הדינים.

15.10 רבי יוסי הגלילי אומר

שמות בשלח יד,לא

וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ

וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבְיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ: פ

הגדה של פסח

רבי יוסי הגלילי אומר אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מהו אומר? (**שמ' וארא**

ח,טו) **וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִים אֶל-פְּרַעֲהַ אֲצַבֵּעַ אֵלֶּהִים הוּא** (וגו'⁶) ועל הים מה הוא אומר?

(שמ' בשלח יד,לא) **וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ**

וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבְיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ: כמה לקו באצבע? עשר מכות, אמור מעתה במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות

טעמי הפסוק שבו משתמש רבי יוסי הגלילי **שמות בשלח יד,לא** מרמזים על לימוד בכעין כלל ופרט

- **וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל** - קדמא אזלא, כעין כלל, ואחד מפרטיו הוא
- **אֶת-הַיָּד הַגְּדֹלָה** - מונח רביעי, לפחות ארבע, היינו מתואם ותומך בדרשת רבי יוסי ש- יד משמעו חמש אצבעות.

ההגדה ממשיכה דרשת הנסים על פי הנאמר במזמור **תהלים עח** המספר על הנסים שעשה הקב"ה לישראל מיציאת מצרים עד שנעשה דוד מלך על ישראל. **תהלים עח,מט** כתוב בכעין כלל הצריך לפרט ונדרש ע"י רבי אליעזר ורבי עקיבא כפירוט נוסף של דרשת רבי יוסי הגלילי.

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ...

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? ...

תהילים עח,מט:

יְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְנָעַם וְצָרָה

מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים:

יְשַׁלַּח-בָּסוּ - קדמא פסק, קדמא מרמז על אפשרות של תבנית כעין כלל הצריך לפרט או פרטים, וגם ענין שארע קודם, כאן גזר הדין

על מצרים. ענין הפסק במיוחד לדרשת רבי עקיבא כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו פועלים מעצמם.

והפרטים הם:

חֲרוֹן אַפּוֹ - עלוי רביעי, אפשר לדמותם לכעין מונח-עליון, רביעי, ואז מרמז לפחות ארבעה פרטים.

אפשר שרבי אליעזר דורש כאילו טעם פסק לא קיים ואז **חֲרוֹן אַפּוֹ** הוא חלק ממלות הכלל **יְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ** ויש ארבע פרטים

– כמאמר רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ארבע אופני ביצוע הענישה המנויים בכתוב החל מ-

עֲבָרָה אחד, **וְנָעַם** שתיים, **וְצָרָה** שלוש, **מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים**: ארבע.

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? **לרבי עקיבא יְשַׁלַּח-בָּסוּ** קודם יצא גזר הדין הכללי מלפני הקב"ה וטעם פסק כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו פועלים מעצמם, ויש חמישה אופני ביצוע גזר הדין

- **חֲרוֹן אַפּוֹ** - עלוי (כעין מונח-עליון) רביעי, (א) הטעמים מרמזים לחמישה אופני מכות, (ב) והמלים מתארות אופן מכה אחד
- **עֲבָרָה** - מונח, אופן מכה שני, **וְנָעַם** - מונח, אופן מכה שלישי, **וְצָרָה** - אתנח, אופן מכה רביעי
- **מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים** - רביעי מרוגש בתבה אחת, מרכא סלוק, אופן מכה חמישי

15.11 כורח

1. **שמות בא יב,ח:**

וְאָכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צֹלֵי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

2. **במדבר בהעלתך ט,יא:** (פסח שני)

בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב

עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ מצוה לאכול כולן כאחת. הלל הזקן היה כורכן זה בזה ואוכלן. יכול יהו מעכבין זה את זה ת"ל **יֹאכְלֶהוּ** אפילו אחד מהן.

⁶ נראה לומר כי המשך הפסוק מבטא את קשיחות לב פרעה שהובילה אותו ואת עמו לדין בים כמו במכות מצרים **וַיַּחֲזֶק לִב-פְּרַעֲהַ וְלֹא-שָׁמַע אֶלְהֵם כְּאֲשֶׁר**

דִּבְרַי יי:

ילקוט שמעוני תורה רמז קצז

הרי אתה דן הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור יוצאין ידי חובתן בפסח כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתן במצה ומרור. ד"א **יאכלהו** מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע תניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן לקיים מה שנאמר (**במ' בהע' ט"א**) **על-מצות ומרורים יאכלהו**, אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על הלל דתניא יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא א"כ כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן ת"ל **על-מצות ומרורים יאכלהו**: אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. והשתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודה ואכיל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש כהלל

רמב"ן ... ולא אמר 'עם', ללמד שאיננו חובה שיהא כורכן בבת אחת ואוכלן... ולמד הכתוב שאין מצוה במרורים אלא עם אכילת הבשר, אבל המצות חזר וצוה: "בערב תאכלו מצות" (**שמות בא יב,ח**) - אפילו בפני עצמן, כדעת רבותינו (**פסחים קכ"א**). ויותר נכון שנאמר כי (**שמות בא יב,ח**) **ומצות נמשך למעלה: ואכלו את-הבשר בלילה הזה על-אש ומצות**; וחזר וצוה: עם מרורים יאכלוהו לבשר הנזכר. והנה צוה באכילת הבשר ובאכילת המצות ולא צוה באכילת המרורים, רק אמר שיאכלוהו לבשר עם מרורים; ירמוז שאין במרורים מצוה, רק לאכול הבשר עמהם, ובזמן שאין בשר אין במרורים מצוה, וגם אינם מעכבין את הבשר, ואם אכל פסח ולא אכל מרורים - ידי פסח יצא (**מכיל' בא פסחא ו**); כי המצוה בפסח כמו המצוה במצה, כל אחת צנאה בפני עצמה.

ב-הגדה של פסח - אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן **זצ"ל זי"ע ד"ה על-מצות (במ' בהע' ט"א)**... מיתור תיבת **יאכלהו**... ילפינן דאוכל פסח אף שאין לו מצה ומרור (**מכילתא שם**), וגם פשוטו של מקרא זה משמע כמ"ש הרמב"ן שם (**שמ' בא יב,ח**), כי **ומצות נמשך למעלה, ואכלו את-הבשר בלילה הזה על-אש ומצות**, וחזר וצוה עם **מרורים יאכלהו**: לבשר. וא"כ אין ראייה שצריך לכוון גם עם מצה, לולא שבא הכתוב בפעם שניה וממנו נלמוד גם לפעם ראשונה (ראה רש"ש שם). - אבל הרשב"ם משמע דגריס בש"ס הפסוק דפעם ראשונה, וכמו שכתב בהגהות הר"ב מרגנשבורג.

ט - ב. - שמות בא יב,ח: ואכלו את-הבשר בלילה הזה על-אש ומצות על-מרורים יאכלהו:

תבנית הטעמים מונח זקף-קטן, טפחא, סלוק, שלושה טעמים מפסיקים לרמז על אכילת כל אחד מהם לעצמו, לעומתו בפסח שני ב-**במדבר בהעלתך ט"א: ... על-מצות ומרורים יאכלהו**: תבנית הטעמים מרכא טפחא, סלוק. מרכא טפחא בתפקיד יוצר קבוצה המאופינת בתוכן המוטעם ב-סלוק, מרמז על הנאמר **על-מצות ומרורים יאכלהו: מצוה לאכול כולן כאחת**. וזה מתואם עם נוסח ההגדה שבשימושינו: כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קים. היה כורך כורך פסח מצה ומרור ואוכל ביחד, לקיים מה שנאמר: (**במ' בהע' ט"א**) **על-מצות ומרורים יאכלהו**:

אבל מרכא טפחא יש לה גם תפקיד מכל מקום לכן הסיכום אפילו זה בפני עצמו וזה מתואם עם דברי רבי יוחנן המובאים בילקוט שמעוני ועם מה שכתב האדמו"ר מ"מ"ש על גירסת הרשב"ם והגהות הר"ב מרגנשבורג.

הנה על-אש ומצות - (אתנח) מונח זקף-קטן, זה מצוה אחת ו-**על-מרורים יאכלהו**: זה מצוה אחרת, ואפשר כי זאת תבנית טעמים העשויה ללמד על דרישה אלפניו ולאחריו, כמו אם המצוה הראשונה לא הייתה מצוה אלא תיאור ואחריה מצוה, שזאת תבנית טעמים המלדת לדרוש אלפניה ולאחריה. וזה מתואם עם פירוש רמב"ן ויותר נכון שנאמר כי (**שמות בא יב,ח**) **ומצות נמשך למעלה** (טט) - אלפניו): **ואכלו את-הבשר בלילה הזה על-אש ומצות**; וחזר וצוה: (טט - לאחריו) עם מרורים יאכלוהו לבשר הנזכר.

הבירור הבא בא בעקבות דרשת הרב נפתלי פיינגנבוים שליט"א בשבת הגדול התשע"א. והוא מקושר לנושא טעם המן במצות שאכלו ושהוציאו ממצרים ואכלו שלושים יום במדבר. ראה **שמות בשלח טז,לב**

נְאֻמֶר מִשָּׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוְּהָ הוּא מֵאֵל הַעֲלֶמֶר מִנְּפוֹן לְמִשְׁמַרְתָּ לְדַרְתִּיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת-הַלְחָם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֲתֶכֶם בְּמִדְבַּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

בבלי חולין קג, ב רבי יוחנן אמר חייב - הרי נהנה גרונו בכזית, וריש לקיש אמר פטור - אכילה במעיו בעינן, וליכא.

בבלי פסחים קטו,ב אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא **שו"ע או"ח תעה ג** (כט) יא בלע מצה, יצא; אבל אם בלע מרור, לא יצא (ל) יב <ט> דטעם מרור בעינן וליכא. ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד, (לא) יג ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. ואם כרכם (לב) בסיב, ובלעו, אף ידי מצה לא יצא (לג) לפי שאין דרך אכילה בכך.

ט"ז אורח חיים סימן תעה (ט) דטעם מרור בעי'. - פי' בפה שירגיש במרורו' דהוא זכר למרירות ואם לא ירגיש אין זכר משא"כ במצ' אע"ג דבעי' ג"כ טעם מצה דמ"ה לא יצא אם בישל' כמ"ש סי' תס"א התם לא בעינן שירגיש בפה טעם מצה דלא צוותה התורה על הרגש' בזה אלא על אכילה לחוד ובליעה אקרי אכילה ובלבוש האריך בתי' קושיא זו ובמ"ש לק"מ: בנוסח דזכר למקדש כהלל י"ל היה כורך פסח מצה ומרור וכן פירש"י בגמרא על הלל שהיה כורכן בבת אחת דהיינו פסח עמהם:

משנה ברורה סימן תעה ס"ק כט (כט) **בלע מצה יצא** - בדיעבד דגם זה מיקרי אכילה אע"פ שלא לעסה ולא הרגיש טעם מצה ואע"ג דלעיל בסימן תס"א ס"ד פסקינן דאין יוצאין במבושל ומשום דנתבטל טעם מצה **אלמא צריך טעם מצה** [לא] יש לומר דהתם גרע משום דהפת בעצמה אבדה טעם מצה אבל הכא יש בה טעם אלא שהוא לא הרגיש הטעם בפיו ומ"מ כ"ז בדיעבד **אבל לכתחלה [לב] יש ללעוס אותה עד שירגיש הטעם בפיו**:

שער הציון סימן תעה ס"ק לא (לא) מגן אברהם וט"ז: **שער הציון סימן תעה ס"ק לב** (לב) מגן אברהם בשם רשב"ם:

טעם מאכל מרגישים בגרון ולא במעיים, לכן הבולע מצה בלא אכילה או הכרוכה בסיב אינו מרגיש טעמה בגרונו, בדיעבד יצא אבל לכתחילה כדי להרגיש טעם המן ולהחיות את גאולת מצרים יש לאכול המצה ולהרגיש טעמה בגרון ולחשוב שזה דוגמת טעם המן שהרגישו טעמו בשלושים יום במן אכלו המצות שהוציאו ממצרים. ראה **שמות בשלח טז,לב** טעימת טעם המן קדמה לירידתו ב- **הָא לְחֶמְא**.

15.12 ברך – ברכת המזון

שמות בשלח טז,יב:

שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם

וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תורה שלמה (פ) בזהר ח"ג רעד: רמז לברכת המזון במן עצמו, שנא' ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. (וראה מ"ש

במילואים ובהשמטות). וכן הוא ברבינו בחיי כאן: ובבקר וגו'

שו"ת ציצן אליעזר חלק כב סימן כט ודבר זה שמשוה תיקן להם ברכת הזון בשעה שירד המן לישראל מסמיך ליה הרבינו בחיי עה"ת

בפ' בשלח (טז,יב) עה"פ: שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-

לָחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

. וז"ל: וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם שתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב (דברים ח') ואכלת ושבעת

וברכת את ה' אלקיך. ומכאן אמרו רז"ל (ברכות פ"ז ד' מ"ח ב) משה תיקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו

ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עאכ"ו עכ"ל רבינו בחיי.

ונסיים בלשונו של הרמב"ם בסיכום סדר ברכת המזון וז"ל: סדר ברכת המזון כך היא. ראשונה ברכת הזון, שנייה ברכת הארץ. שלישית

בונה ירושלם, רביעית הטוב והמטיב. ברכה ראשונה משה רבינו תקנה, שנייה תקנה יהושע, שלישית תיקן דוד ושלמה בנו, רביעית

חכמי משנה תקנוה (רמב"ם פרק ב' מה' ברכות הלכה א').

שְׁמַעְתִּי – רביע, בתפקיד של ארבע, אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – זרקא מונח סגול – הקב"ה בחסדו מנתב את – התלוונות לכתוב בלשון

יחיד תלונת להיות ברכה – היא ברכת המזון בת ארבע ברכות, אשר ע"י טעם וידעתם – זקף-גדול, גלמד כי שלוש מהן נקראות

מדאורייתא ובתוכן החלוקה ברכת הזון תקנה משה והיא מהתורה, ושתי ברכות ברכת הארץ תקנה יהושע וברכת בונה ירושלם שתקנו דוד

ושלמה הן דברי נביאים. הברכה הרביעית – הטוב והמטיב חכמי המשנה תקנוה אפשר על בסיס רמז זה של שְׁמַעְתִּי – רביע, בתפקיד של

ארבע.

15.13 שפך המתך

תהילים עטו, ח

[ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ

וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ:

[ז] כִּי אָבַל אֶת-דַּעְקָב וְאֶת-נְהוּוּ הַשָּׁמוּ:

[ח] אֶל-תִּזְכְּרֵנוּ לְנֹעַן עֹנֵת רֵאשִׁינִים

מִהַר יִקְדְּמוּנוּ כַחֲמִידָה כִּי דִלְוֵנוּ מְאֹד:

[ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ ... [ח] אֶל-תִּזְכְּרֵנוּ לְנֹעַן רֵאשִׁינִים

תבנית הטעמים בשני המקראות – צינור אתנה-הפוך עולה-ויורד, כעין תפקיד זרקא סגול בכ"א ספרים, המחלק הפסוק לשלושה חלקים.

אפשר כי יש לו גם תפקיד של כעין גורע או מוסיף מסוג הענין המדובר על הענין. והסברו יתחיל בפסוק [ז] כִּי אָבַל אֶת-דַּעְקָב

וְאֶת-נְהוּוּ הַשָּׁמוּ: בני ישראל נושאים בשליחות ה' לתיקון אומות העולם והאומות מציקות ומחטיאות אותם, ואז יש למידת הדין מקום

לקטרג עליהם. לכן תפילת ישראל אל הקב"ה שיזכור שליחיו, ימחל להם ויצילם ממעשי האומות.

וזה כדוגמת ההסבר ב- שמות בא יב, [יב] וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילֵה הַזֶּה לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת ליל יציאת

מצרים הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.

15.14 הלל

בבלי מגילה יד,א רב נחמן אמר קריאת זו הלילא וגו', טט – קריאת מגילת אסתר בפורים זה ההלל של פורים

שמות בשלח טז,א:

אֲזַ וַיִּשֶׁר-מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיהִנֵּה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמְרֵי

אֲשִׁירָה לִיהִנֵּה כִּי-נָאָה נָאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם:

את-השירה הזאת לה' - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי לימודים אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו

• טט - לימוד אחד פשט שבה גדול לה' על הצלתם

• טט – ע"פ אור החיים על-כן נקבעה שירת הים בשחרית של כל יום ויוכלו להוסיף הלל ע"י מי שאל ידו להוסיף

• לימוד דרשה שניה המרומזת ב- להויה זקף-קטן כאן ע"י שמהפך בפשט של התבה בזקף-קטן, בשנוי סדר האותיות מתקבל

הל(ל)ויה, אמירת הלל לי-ה.

ומצאנו תמיכה לדרך השניה ב- תלמוד ירושלמי סוכה פ"ג ה"י, ותלמוד ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א). דאמר רבי סימון בשם

רבי יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה

בברכה המאושר שבכולן הללויה שהשם והשבח כולוין בו גו'

15.15 שיר השירים – ברה דודי

שיר השירים ח,יג-יד:

וינו היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני:

וידו בכתחילה דודי ודמה לך לצביל או לעפר האלים על הרי בשמים:

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח ד"א ברת דודי, מן גלות שאנו בה ומתלכלכין בעונות... ורוח הקדש צווחת, ברת דודי, ברת

מאומות העולם והדבק בהם בישראל,

וינו היושבת בגנים – מונח רביע, הקב"ה פונה לישראל העסוקין במלאכתן כל ששת ימים, שביום השבת ישכימו לבתי הכנסת ויהיו

ביחד עוסקים בארבעה דברים קורין קריאת שמע, ועוברין לפני התיבה, וקורין בתורה, נמפטירין בנביא, ואז יהיה הדבר החמישי

כ"ב-ניסן-התשע"ג 02-Apr-13 ©ZZFisher/טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשעב 184/188

והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם, שהמלאכים ישמעו עבודתכם לקב"ה ולא יקטרגו. ועוד לפחות ארבע: ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה, ולא תקנאו זה את זה, ולא תתרחשו זה עם זה, ולא תביישו זה לזה, שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם, ואתם מקיימים אותה בשלום, ובזה יוכיחו שבני אדם יכולים להיות בעלי שש תכונות המביאות לדביקות חברים כמו המלאכים, כי בר קפרא אמר למה קרא למלאכי השרת חברים לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושנאה ותחרות ומינות ופלוגת דברים.

ויגו היושבת בננים – מונח רביע, כעין לפחות ארבע נקודות משותפות:

א' לפחות ארבע נקודות של אחדות בקריאת תורה ובקריאת שמע א"ר יודן בשעה שישראל קורין בתורה בחבורות קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי, א"ר זירא בשעה שישראל קורין את שמע בפה אחד, בקול אחד, בנעימה אחת קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי, ברח דודי,

ב' חמישה מקראות תומכים במאמר ר' חוניא על הדא דר' יצחק, אין הקב"ה פורע מאומה למטה עד שמשפיל שריה מלמעלה, ג' בארבעה דברים נמשלה גאותן של ישראל, בקציר, ובבציר, בבשמים, וביולדה,

רש"י. [ג] היושבת בננים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: חברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת חבירין בני אלהים דוגמתן מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שאמר (איוב ל"ח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים:

[יד] פְּתַח וְדוּדִי. מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם:

וְדַמְהוּ לָךְ לְצַבִּי. למהר הגאולה והשרה שכניתך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: נשלם פירוש שיר השירים, תהלה ליוצר אורים:

חברים מקשיבים לקולך השמיעני: – תביר מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא כעין יתור לרבות את ישראל על המלאכים להיות כביכול חברים – מחוברים לקב"ה, ע"י דיבוק חברים בין ישראל ועבודה ביחד – בקול אחד – לקב"ה, תביר מצד אחד ממעט קיטרוג המלאכים כאשר נוכחים בעבודת ישראל יחדיו לקב"ה, סלוק – מיוחד את קול עבודת ישראל לקב"ה בלבד. תביר מצד אחר כביכול ממעט בחיבור אל הקב"ה אם אין חברות בין עובדי ה'. תביר פְּתַח (כהלכה) פְּתַח רְחֵב (שמח וגם בלתי בעל גבול) ופְּתַח לְתַבֵּר תורה נְרַחֵב לְתַבֵּר נְרַחֵב בחכמה נְרַחֵב בדעת רְחֵב שרָב בְּרִיּוֹ (=בניו) ל-ח' (ימים) בְּתַרְב (סכין מילה) מל

ויגו מקשיבים לקולך – מרכא טפחא – יתור לרבות, כי אפשר לכתוב "חברים מקשיבים", ובא לאפיין הכתוב לפניו. בין אם החברים הן אומות העולם ובין הן המלאכים, הם מקשיבים לקול כנסת ישראל שמתורתה ומעשיה הן ניוונים, והאומות מודרכות מקול כנסת ישראל. וידו פְּתַח וְדוּדִי – מונח פסק (מונח לגרמיה) רביע, כעין קריאה עם פסק ואז מלת וידו פְּתַח ו – ע"פ מידה י"א של רבי אליעזר רבבי יוסי, סדור שנחלק. כאילו מסיימת את הנאמר בפסוק (ח"ג) השמיעני פְּתַח ו וקריאה ללא פסק בתוך פסוק (ח"ד) וידו פְּתַח וְדוּדִי וגו'

אם החברים מקשיבים לקולך, היה לו לכתוב "השמיעני לנו" בלשון רבים. ומדוע השמיעני – סלוק, הגביל – מיעט בריבוי מקשיבים לקולך ואמר בלשון יחיד השמיעני? אלא שהקב"ה כביכול מתאווה לקול כנסת ישראל שיהיה מוקדש לו בלבד. ומה מבקש הקב"ה לשמוע? ע"פ ביאור הגר"א שיר השירים ח"ד פְּתַח וְדוּדִי. צא אתה בראשונה מכאן. ודמה לך וְדַמְהוּ לָךְ לְצַבִּי או לְעַפְרָה הָאֲלִים עַל הָרִי בְשָׁמַיִם: פירוש, בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן. עכ"ד. וכנסת ישראל אכן משמיעה:

- פְּתַח ו – צא מהגלות שכביכול כפית על עצמך ע"י זעקת כנסת ישראל וכך הוצא השכינה הקדושה משביה בגלות ועמה כל צבאות ה' – בני ישראל.
- פְּתַח ו – קיצור "ברחמים" היינו ב-י"ג מידות של רחמים, בשבת חול המועד פסח אחרי ההלל, נהוג בהרבה קהילות לקרוא מגילת שיר השירים אשר בפסוקי הסיום כתוב בה (שח"ש ח"ג, יד) ... השמיעני פְּתַח וְדוּדִי וגו'. הקב"ה מתאווה לזעקת התפילה לרחמים של כנסת ישראל לגאול עצמו מהגלות שכביכול גזר על עצמו ועמו יציאת השכינה ובני ישראל. וזהו התיקון הגדול מכולם. לאחריה קוראים בתורה ב-שמות כי תשא לדו, ונעבר ה' ו על-פניו ויקרא בענין המתחיל בשלוש עשרה מידות של רחמים.
- בבקשת משה רבנו למחילת חטא העגל הקודמת לענין י"ג מידות, מופיעה פעמיים תבנית הטעמים זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים⁷, ענין של בקשת תיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי, כי אין לו יותר סיוע של זכות אבות. מפורש כי ה' נענה לבקשה ואמר למשה רבנו "וכי סבור אתה כי תמה זכות אבות, עלי ללמדך י"ג מידות של רחמים".
- שמות כי תשא לב: וְיַדְבֵּר הוּא אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר לֵךְ-רָד בִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
- שמות כי תשא לב: וְעָתָה אִם-תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מִתְנִי נָא מִסַּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:
- הפטרת שבת חול המועד פסח היא בחזון העצמות היבשות ובה נאמר יחזקאל לו, יא: בְּ-אֲדָם הָעֵצְמוֹת הָאֵלֶּה – זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של צורך בתיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי. ובא לתיקון גדול להקים את עם ישראל לתחיה אחרי חורבן הבית הראשון וגלות בבל וגלויות ממלכת ישראל. זה יכול גם המפרש כי אלו עצמות בני שבט אפרים שהקדימו את הקץ ביציאת מצרים.

- פיוט על מלת פְּתַח ו: באותיות ב'ר"ח
תְּבַר פְּתַח (כהלכה) פְּתַח רְחֵב (שמח וגם בלתי בעל גבול)
וּפְתַח לְתַבֵּר תורה נְרַחֵב לְתַבֵּר נְרַחֵב בחכמה נְרַחֵב בדעת רְחֵב
שרָב בְּרִיּוֹ (=בניו) ל-ח' (ימים) בְּתַרְב (סכין מילה) מל

⁷ מתוך 23 מופעי זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) בתורה

15.16 נספח:

בברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה פר' בראשית ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים.

(ח) וישמעו את קול יי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הילוך לקול, הילוך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלן ותיהלך אש (שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר **שכינה בתחתונים הייתה**, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לששי, מצריים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקין אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה והורידו אותה לארץ, אברהם משביעי לששי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשני, עמרם הוריד משני לראשון, משה הורידה למטה, כתב האדמו"ר **מ"שניאורסהאן זצ"ל זי"ע שיחות קודש תשכ"ט** שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיות העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק העולם וההסתר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.

ברוב הפסוקים הנוגעים בענין מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביע** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועניני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן יוצגו המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון, והמופע המחזיר את השכינה לארץ.

בראשית ג ו: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי הָאֱנוּחַ-הַזֶּה הוּא לְעֵינַיִם - דרגא מונח רביע, תענועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

בראשית ד, טו: העקירה השניה בקין **וַיֹּאמֶר לוֹ ה' - דרגא מונח רביע**, מעיד על החטא ותיקונו בתשובה. **וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לֹכֵן כָּל-הָרֶגֶץ שֶׁבְעֵתַיִם יָקָם וַיִּשֶׂם ה' לְקַיֵּן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אוֹתוֹ כָּל-מִצְאָו:**

דברים ראה יב, ב: העקירה השלישית בדור אנוש **אֲפֹד הָאֲבֹדוֹן אֶת-כָּל-הַמְקֻלְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַתְּרִים הַרְמִים וְעַל-הַנְּבָעוֹת וַחֲסַת כָּל-עֵץ רֵעֵן:**

אפשר כי פסוק זה מרמז אל גלות השכינה בדור אנוש שבו הוחל לקרוא בשם אלהים אחרים והפסוק **בראשית וירא כיג ויהי כאשך התענו אתי וגו'** שבו מפורש על התחלת עבודה זרה בדור אנוש מרמז אל התיקון וחזרת השכינה מרקיע שביעי לששי.

את-כל-המקלמות אשר עבדו-שם הגוים – גרשיים **דרגא מונח רביע**, בתפקיד תיקון הקילקול של היצר הרע, וגלוי הגאולה מתואם לפירוש **אור החיים** ובדרך רמז, יכין הכתוב לרמז איבוד לכת הנעלם גם כן בכח עם בני ישראל, שכאשר יתעצמו בתעצומות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו **כל המקומות אשר עבדו שם**, פירוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא כסא ס"מ הרשע לעקרו (איבוד מקומות עבודה זרה עוקר כח הנעלם (כעין מחיצה) של כסא ס"מ הרשע, זה תיקון הקילקול של יצר הרע והדבר מביא לגלוי בחינה נעלה של הגאולה), כי נפילת כח זה יתעצם כח העליון (בעל בחינה נעלה), והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט):

בראשית נח ו, טו: העקירה הרביעית מחמת כי השחית כל בשר בארץ ועונשם בכמבול **וַיֵּה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה** – דרגא מונח רביע, והתיבה הצלת האנושות וכל החי על הארץ העקירה החמישית בדור הפלגה והעקירה הששית ע"י סדומיים

דברים ג, יא: **כִּי רָק-עוֹן מָלְךְ הַבָּשָׂן נִשְׁאָר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרְשׁוֹ בְּרָזֶל הָלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אַרְפָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחֲבָה בְּאֶמֶת-אִישׁ:**

אנשי דור הפלגה גרמו במרידתן בה' לעלית השכינה מרקיע רביעי לחמישי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מר"ד) בסיפור דור הפלגה. יכול להיות שהמצאות תבנית מר"ד בסיפור מידות מיטת עוג **תשע אמות ארפה** היא רמז לדור הפלגה כי הוא פליט ממלחמת ארבעה המלכים שמלכו בבקעת שנער וסביבותיה בחמשת המלכים של עמק השידים היא מלחמה בין אנשי דור הפלגה 52 שנה אחרי הפלגה.

דברים ב, ח: **וַיַּעֲבֹר מֵאֵת אֶחָיו בְּנֵי-עֵשָׂו הַיְשָׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת יַמְעַזְנָן גְּבַר פֶּסְקָא בִּאֲמֵצֵעַ פֶּסֶק ס וַיִּפְּלֵן וַיַּעֲבֹר הַרְדֵּף מִדְּבַר מוֹאָב:**

בפסוק מזכירים ארץ מואב וארץ עמון. שני עמים אלו נולדו כתוצאה ממהפכת סדום ועמורה (עמק השידים). אנשי עמק השידים גרמו בחטאיהם לשכינה לעלות מרקיע חמישי לרקיע ששי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מר"ד) בסיפור עמק השידים אז יכול להיות שכאן יש רמז לכך **מֵאֵת אֶחָיו בְּנֵי-עֵשָׂו**.

13. בראשית מקץ מא, ג: העקירה השביעית **שְׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת** – דרגא מונח רביע, אמנם בזמן זה כתוב אחרי אברהם אבינו אבל אפשר כי מלמד על מידות רעות: כגון ע"פ ספר אורחות צדיקים: הכעס, הגאווה, האכזריות, הקנאה, השנאה, הציננות (הקמצנות), השקר, החנופה,

והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות מראה ונדקות בשך ותעמדה אצל הפרות על-שפת היאר:

14. בראשית מקץ מא, כו: העקירה השביעית **שְׁבַע פְּרוֹת הַטָּבַת** – דרגא מונח רביע, **שְׁבַע פְּרוֹת הַטָּבַת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה וְשְׁבַע הַשְּׁבָלִים הַטָּבַת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:**

נאמר ב-(**דברים ואתחנן דב**) **לֹא תִסְפוּ ... וְלֹא תִנְרְעוּ** ופי' **רש"י** (ע"פ **ספרי פר' ד פב**) כגון חמש פרשיות בתפילין (במקום הדרשה של ארבע, שב-**מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יח**), חמשת מינין בלולב (במקום הכתוב על ארבע מינין (**וי' אמר כגמ**)) וְלִקְחֵם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עָבֹת וְעֵרְבֵי-נַחַל), וחמש ציציות (במקום הכתוב (**דב' תצא כבג**)) **עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתָהּ** ומזה נדרש ב-**בבלי זבחים יחב**, ארבע ולא (תגרעו לעשות על) **שלוש כנפות**, ולא (תוסיפו לעשות על) **חמש כנפות**.

לעומת הכתובים ודרשות התורה שבעל פה על **לֹא תִסְפוּ ... וְלֹא תִנְרְעוּ** לעיל, במצוות מילה נאמר (**בראשית לך-לך יזג**) **וְכֵן-שְׁמַנְתָּ יָמִים יְמוֹל** והתורה שבעל פה ב-**משנה שבת פ"ט מ"ה** (מוסיפה זמן) קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר .

לחז"ל היו מסורות של תורה שבעל פה איך לדרוש את הכתוב, וביניהן הלכה למשה מסיני, ומידות שהתורה נדרשת בהם, שבאמצעותם קבעו את ההלכה. הספר הזה מציע **השערה**, שאחד מתפקידי טעמי המקרא הוא **הדרכה** איך לדרוש את הכתוב באופנים שונים העוזרים להבנת דרשות התורה שבעל פה, וביניהן המיעוטים והרבוים בדוגמאות לעיל.

ועוד, אפשר כי תבניות טעמי המקרא הם גם בין המקורות של כללים תורניים שונים. כגון כאשר מתעורר ספק האם לבצע מצוה שהיא מן התורה דוחים ביצוע המצוה. דוגמא לספק היא להיכן שייך זמן בין השמשות, האם ליום, שאורו מסתיים או ליום שמתחיל לילו. בגלל ספק זה נדחית מצות מילת קטן, שנולד בזמן בין השמשות מהיום השמיני ללידתו ליום אחר, כנאמר ב-**משנה שבת פ"ט מ"ה** קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר. אפשר כי תבנית טעמי המקרא של **וְכֵן-שְׁמַנְתָּ יָמִים** המרמזת על הרחבת משמעות היום השמיני לכלול ימים נוספים למילה בגלל ספק יום, משמשת גם כאחד ממקורותיו של הכלל התורני שבמצב ספק נדחה החיוב של ביצוע מצוה.

מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כאב, מבאר שמה שאמר רב המנונא כי שלמה אמר על כל דבר ודבר של סופרים (**מלכים א' ה,ב**) **חֲמִשָּׁה וְאַלְף טַעְמִים**, דפי' **מלת טעמים** לאו היינו טעם הענין אלא **פיסוק טעמים כגון זרקא וסגול כו'** שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן **שירי דפיסוק טעמים לפי התנועות של הפיסוק** הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים** (לז,ב) מוכח שהן מן התורה מדכתיב (**נחמיה ח,ח**) **וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא** וגו' ודקאמר נמי בסמוך (האמורא רבא) **דאגמריה בסימני טעמים** היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (כדברי האמורא רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבנותא (לחידוש) דאפילו בד"ס (דבברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק:

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ב

I SBN 978-965-91868-1-5

9 789659 186815

הוצא לאור ע"י הכותב, ניסן התשע"ג

הדף היומי 5 ד' 13 תל-אביב ת"ו 6944027 ,

ת"ד 43246 ת"א 6143201